ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ VENDREDI 1er Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4132 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԳՐԱՒԵՑ ՍԼՈՎԱՔԻԱՆ, ԻԲՐԵՒ ԶՕՐԱԿԱՅԱՆ

40ԷՆ ՎԱՐ ԲՈԼՈՐ ԼԵՀԵՐԸ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԵՑԱՆ

Անգլիա եւ Ֆրանսա չեն ընդունիր որ Լեհաստան քանդուած ըլլայ Պերլինի

«Յառաջ»ը լոյս չտեսաւ միայն մէկ օր, հինգշաբթի։ Ուստի, ամփոփենք այն բոլոր տեղեկութիւնները որ պիտի տրուէին երէկ, լրացնելու համար կացութեան ընդհանուր պատկերը :

Ինչպէս յայտնի է, Պերլինի անգլիական դեսպանը երկուշաբթի օր իր պաշտօնատեղին վերադառնալով, գիշերը Հիթլերի յանձնեց իր կառավարութեան հակառաջարկները։ Յաջորդ օրը, Հիթլեր ունկնդրութեան ընդունելով ...

...

Մինչ այս մինչ այն, գերմանական բանակը գրաւեց Սլովաքիան, իբրեւ զինուորական խարիսխ գործածելու համար զայն։ Լեհական կառավարութիւնը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց այս գործողութեան դէմ, միեւնոյն ատեն նոր զօրաշարժ կատարելով։ Այս նոր զօրակոչին ենթակայ են 40 տարեկանէն վար եղած բոլոր պահեստիները, գրաւուած են բոլոր կառքերը, ձիերը եւն.։ Իսկ Հիթլէր ազգ. պաշտպ. խորհուրդ մը կազմեց նախագահութեամբ մարաջախտ Կէօրինկի, ներդաշնակելու համար զինուորական, տնտեսական եւ ելմտական գործակցութիւնը։ Այս գերագոյն խորհուրդը կը բաղկանայ եօթը անդամներէ :

Զինուորական պատրաստութիւնները

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը բոլոր տրամադրելի ուժերը չարժման մէջ դնելով ...

...

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՃԻԳԵՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պելժիոյ Թագաւորը եւ Հոլանտայի Թագուհին իրենց միջնորդութիւնը առաջարկեցին, լուծելու համար օրուան տագնապը։ Լեհաստան հաւանութեան ...

...

սայլի դաշնագիրը, թէեւ աւելի մեղմ լեզու մը կը գործածեն Անգլիոյ դէմ :

ԹՈՒՐՔԻԱ Հ՛ՒԱՏԱՐԻՄ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ

« Փարի - Սուար »ի թղթակիցը Անգարայէն կը հեռագրէ թէ ինչ որ ալ պատահի, Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր յանձնառութեանց։ Այս առթիւ, շարունակ համերաշխութեան կոչեր կ'ուղղէ պալքանեան ազգերուն, որպէսզի զոհ չերթան գերմանական քարոզութեանց։ Վերջերս աւելի ամրապնդուած են Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ կապերը։ Բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահուին նաեւ Եուկոսլավիոյ հետ :

Թղթակցին տեղեկութեանց համաձայն, եթէ Իտալիա պատերազմի բռնուի եւ կռիւը տարածուի Միջերկրականի մէջ, Թուրքիա ուղղակի չահագրգռուած ըլլալով անշուշտ պիտի անցնի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմը : Թուրքիա նոյն դիրքը պիտի բռնէ, եթէ Պուլկարիա Յունաստանի վրայ յարձակի, Գերմանիոյ դրդումով, թէեւ չեն հաւատար այդպիսի բանի մը եւ խոհեմութեան կոչեր ուղղուած են Սոֆիայի :

Խիստ հետապնդումներ քաղաքիկներուն դէմ

...

*** Ռոտիկանական վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ իրբեւ հետեւանք կատարուած խուզարկութեանց, որոնց ընթացքին, բազմաթիւ համայնավարական թռուցիկներ բռնուեցան, Սէնի ընդհ. դատախազութիւնը ընդհանուր քննութիւն բացած է օտար երկրէ եկած կամ օտարէն ներշնչուած ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԱՐԾԻՒՆԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՑԱՆԿ 36

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Պէլվիլի մասնաճիւղէն (տես Դ. էջ)	1477
Շավիլի Երիտ. Միութեան հաւուեկյարգարէն	400
Վէնսէնի Ա. ցանկը	210
Բալուի Հայր. Միութեան Բ. ցանկը (Մարսէյլ)	225
Գուրկուանի գաղութէն, Իզէր	410
Գումար	2722
Օգոստ. 30ի գումարը	104,381
Ընդհ. գումար՝	107,103

ՎԷՆՍԷՆ.— Սերեւէ «Յառաջ»...

...

Ի դիմաց վարչութեան ատենադպիր՝ Ա. Ն. Պաղտասարեան, ատենապետ՝ Միքայէլեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Օգոստոս.— Յարգելի խմբագիր «Յառաջ»ի, Բալուի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ձեզի կ'ուղարկէ Սանճաքի գաղթականներու ի նպաստ հանգանակուած գումարին երկրորդ ցանկը, գումար՝ 225 ֆրանք, այսպիսով մենք եւս կատարած կ'ըլլանք մեր պարտականութիւնը.— Վարչութիւն

...

Պաղտասարեան 30, Պէնլեան 5, Քէհեաեան 30, Անկիզեան Ա. 50, Անկիզեան Մ. 50, Բարսեղեան 5, Պէնլեան Վ. 5, Պալեան 5, Խուրճեան 10, գումար 410 ֆրանք :

"Յառաջ"ի բաժանորդներուն եւ ընթերցողներուն

Ինչպէս հաղորդած էինք, մամուլը գրաքննութեան ենթարկուած ըլլալով, չորեքշաբթի օրուան թիւը մէկ օր ուշ հրապարակ ելաւ, իսկ հինգշաբթի չկրցանք հրատարակել, մինչեւ հայ գրաքննիչի մը անուանումը :

Երէկ այդ անուանումը կատարուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ թըղթատարին եւ կրպակներուն պիտի յանձնուի սովորական ժամուն։ Եթէ երբեմն յապաղումներ պատահին, պէտք է վերագրել կացութեան պահանջներուն, քանի որ փոխադրութեան բոլոր միջոցները կը գտնուին զինուորական իշխանութեան ձեռքը եւ թղթատարական պաշտօնեաներն ալ փոխուած են :

*** Թղթատարական վարչութիւնը մերժեց ընդունիլ Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ծրարները, ամէն հաղորդակցութիւն կտրուած ըլլալով այդ երկիրներուն հետ :

ՏԵՂԱՏԱՐՈՒՓ ԱՆՁՐԵՒ ՊԱՍԻՏԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լաթաքիայէն կը գրեն մեզի.—

...

ՀԱՅԵՐԸ ԱԶԳ ԵՆ, ՀԵՏԵՒԱԲԱՐ Ե՛Ւ ՈՒՆԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Երիտասարդ Թուրքերի կառավարութիւնը Թրքահայերի մեծամասնութիւնը ոչնչացրեց, որպէսզի կարողանայ յայտարարել թէ քանի որ Թրքահայաստանում Հայ չկայ, ուրեմն ե՛ւ կարգադրուած է Թրքահայ, աւելի ճիշդը, Հայկական խնդիրը։

Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութիւնը Հայերին կոտորող Թըրքական կառավարութեան հետ համաձայնութիւն կնքեց, Հայկական հողերի մեծ մասը զիջեց նրան եւ յայտարարեց, որ եւրոպական դրամատիրական մեծ պետութիւնները երկար տարիների ընթացքում չկարողացան Հայկական հարցը լուծել, բայց ինքը, «ընկերվարական – բանուորական» կառավարութիւնը մի քանի օրում լուծեց այդ հարցը։

Հայ ժողովրդի անկախութեան եւ ազատագրութեան ամէնէն ոխերիմ թշնամիներից՝ Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ կառավարութիւնները նըման յայտարարութիւններով կամեցան խաբել միջազգային կարծիքը, բաւարարել եւ միլիոնաւոր Հայերի դիակների վրայ խաղաղ կեանք վարել։

Նրանց խաղաղութիւնը չկամեցան խանգարել նաեւ այն պետութիւններն ու ազգերը, որոնք տարիներ շարունակ Հայկական Հարցը կ'արծարծէին եւ որոնց բանակներում Հայերս էլ կռուեցանք ընդհանուր, հասարակաց թշնամու, Թուրքիոյ դէմ։ Սրանք էլ կամենում էին իրենց խիղճը հանգստացնել եւ հանգստացնելու պատճառաբանութիւնը ունէին,— «Թրքահայաստանում Հայ չէ մնացել, ուրեմն այլեւս Հայերը որեւէ պահանջ Թուրքիային ներկայացնել չեն կարող, Ռուսական Հայաստանում էլ Հայերն անկախ պետութիւն ունեն, ուրեմն կատարուել է նրանց ցանկութիւնը։

Այո՛, տարիներ շարունակ Հայկական Դատը չահագործելուց յետոյ՝ վերջապէս մեր թշնամիների կողմից յայտարարուեցաւ լուծուած Հայկական արիւնով եւ մեր բարեկամների կողմից սրբագործուեցաւ այդ լուծումը Հայերի երկու երրորդի կոտորածով։ Դատի տէրը մեռել է, ուրեմն ե՛ւ դատը այլեւս գոյութիւն չունի։ Մեր թշնամիները իրենց հաշուին ու օգտին՝ ճիշդ տեսակէտի վրայ են կանգնած, մեր բարեկամներն ալ հանգիստ խիղճ ունենալու համար նոյնպէս ճիշդ տեսակէտի վրայ էին կանգնած։

Եւ սակայն, Դատի տէրը, ճիշդ է, որ կոտորուել է, աստանդական է դարձել, բայց չի մեռել։ Հայ ժողովուրդը կայ, գոյութիւն ունի եւ նրա ամենալաւ զաւակները՝ թէեւ ամենածանր պայմաններում՝ հետապնդում են իրանց դատը, հայ ժողովրդի դատը։ Նրանք պատրաստ են նորանոր զոհողութիւններ անել, որպէսզի այդ դատը վճռուի ի նպաստ հայ ժողովրդի, հայ հայրենիքի ազատութեան, ի նպաստ Թրքահայկական հողերի Հայերին վերադարձնելու, ի նպաստ Հայերի ազգահաւաքման։

Հայերի դարեւոր թշնամիները, Ռուսաստանը եւ Թուրքիան, զարթուն են եւ աւելի ուժեղ են քան Հայերը, նրանք աւելի հարուստ են, աւելի լայն միջոցներ ունեն իրենց ասածները ուրիշներին ընդունելի դարձնելու, նրանց համոզելու, նրանց բարեկամութիւնը շահելու համար։ Այլ խօսքով Հայերի այդ երկու թըշնամիները մեր ձայնը խեղդելու ամէն յարմարութիւն ունին, ունին ամէն մի հնարաւորութիւն ո՛չ միայն ուրիշների հանրային կարծիքի վրայ ազդելու, այլ նոյնիսկ մոլորեցնելու Հայերի հանրային կարծիքը։

Աթաթիւրքի Թուրքիան իր նախորդի գործը իր վախճանին հասցնելու համար հրաժարեցաւ նրա ընդհանուր հայկական ջարդեր կատարելու ձեռնարկներից եւ փորձեց գիտականօրէն հաստատել, որ Հայերը եւ Թուրքերը միեւնոյն ցեղին են պատկանում եւ նրանց իրարից բաժանում են միայն լեզուն եւ կրօնը։ Նա ճարեց նոյնիսկ օտար եւ հայ վաճառուած գիտնականներ, կատարելու համար այն տեսութիւնը եւ ամէն ջանք գործադրեց եւ գործադրում է, որ ո՛չ միայն Թուրքիայում ապրող Հայերին, այլ ե՛ւ արտասահմանում ապրողներին համոզի, որ յիրաւի իրանք, Հայերը, Թուրքեր են, միայն հայախօս եւ լուսաւորչական կամ ընդհանրապէս քրիստոնեայ Թուրքեր։ Սոյնանման մի տեսութիւն դարձնելով Հայերի սեփականութիւնը՝ Թուրք կառավարութիւնը յոյս ունի ո՛չ միայն Թուրքիայում ապրող Հայերի մէջ մեռցնելու ազգային զգացումներն ու իտէալները, այլ եւ օտար երկիրների, մանաւանդ Ռուսաստանի եւ Թուրքեստանի Հայերին լծելու իր համաթրքական կառքին։

Հայերի երկրորդ թշնամին, Ռուսաստանը, չի դիմում վրան բաց այդ ոչ-գիտական տեսութեան եւ չի փորձում հաստատել, որ Հայերը Ռուսներ են, միայն հայախօս եւ լուսաւորչական Ռուսներ։ Նա էլ սակայն ունի իր «գիտական» հիմքերը Հայերին իբրեւ բարոյական ու նիւթական ոյժ անպէտ դարձնելու համար։

Խորհրդային կառավարութիւնը իր ձեռքի տակ եղած շատ միջոցներով, դրամ, քարոզչութիւն, տէրոր եւն., աշխատել եւ աշխատում է կազմալուծել հայկական ամէն մի կազմակերպութիւն, որ հետապնդում է հայ ազգային իտէալներ եւ ոչնչացնել ամէն մի քիչ թէ շատ հեղինակաւոր հայ անհատ, որ քարոզում է հայ ազատագրութեան, Հայերի միութեան, ազգային հաւաքականութեան իդէալներն ու գաղափարները։ Խորհրդային կառավարութիւնը՝ մի կողմից յայտարարում է իրան, որ հայկական ընդհանուր կառավարութիւն չէ, արտասահմանեան Հայերը իր հովանաւորութեան տակ չեն գտնւում, նոյնիսկ Հայաստանի արտասահմանեան Հայերի հետ ունեցած նիւթական եւ բարոյական բոլոր կապերը կտրել է տալիս, իսկ միւս կողմից նրա ներկայացուցիչները բազմաթիւ գործակալները միջամտում են արտասահմանեան Հայերի հանրային, նոյնիսկ անտանութիւնների եւ երեւոյթների մէջ, նրանք միջամտում են եկեղեցական, հասարակական կեանքի բոլոր արտայայտութիւններին, բարեգործական, դպրոցական, հայրենակցական, ընտանեկան բոլոր գործերին եւ այդ միմիայն պառակտումներ, անվերջ պառակտումներ ստեղծելու, եղբայրը եղբօր դէմ հանելու, եղբայրասպան կռիւներ սարքելու՝ նրանց միջոցով պառակտումները աւելի ուժեղացնելու եւ խորացնելու համար, ազգային արժէքները վարկաբեկելու, վերջապէս ստեղծելու համար հայկական կեանքում մի այնպիսի քաոս, որի մէջ ընկնողը չկարենայ ազատուիլ։ Նրանք այդ բոլորը կատարում են յանուն բազմաչարչար հայ երկրի, հայ ժողովրդի, «ի նըպաստ» այդ երկրի, այդ ժողովրդի եւ «գիտական մարքսիզմ»ի հիման վրայ։

Բնականաբար Թուրքիոյ կառավարութեան ջանքերին միացած եւ ռուսական կառավարութեան ջանքերը, վատնած դրամները, կատարած խոստումները պիտի ունենային իրենց բացասական եւ անբարոյականացնող ազդեցութիւնը հայ ժողովրդի այն տարրերի վրայ, որոնք հեռու են կանգնած միշտ հայկական իրականութիւնից, անծանօթ են Ռուսաստանում տիրող կարգերի եւ ռուս ղեկավարների հոգեբանութեան ու ձըգտումներին, անձնական ատելութիւններ ունին հայ ժողովրդի աւելի գիտակից եւ աւելի առողջ մտածող առաջնորդների ու ղեկավարների մասին եւ կամ մի մեծ պետութեան, Ռուսաստանի, շնորհներն են ուզում վայելել։ Եւ ահա այդ տարրերը գործիք դառնալով Խորհրդային կառավարութեան գործակալների ձեռքը եւ ամբողջովին ենթարկուելով նրանց՝ օրից օր աւելի են հեռանում հայկական ազատագրութեան գաղափարից, ազգային հաւաքականութիւնից եւ նպաստում են ազգային գաղափարի, ազգային իտէալի ոչնչացման, ազգային միութեան վերջնական քայքայման։

X

Մարդկութիւնը օրից օր աւելի ծանր օրեր է ապրում։

Հետեւաբար եւ աւելի ծանր օրեր են ապրում մարդկութիւնը կազմող խմբակցութիւնները, պետութիւնները և ազգերը։

Ո՛չ մի ազգ ամենափոքրից մինչեւ ամենամեծը ազատ չէ սոյն ծանր օրերի ազդեցութիւնից։

Անստուգութեան մէջ, տնտեսական ծանր ճնշումների, պատերազմի մըղձաւանջի տակ տքնում են մեծ ազգերը, մեծ պետութիւնները։ Անստուգութիւնը, տնտեսական ճնշումները, պատերազմի մղձաւանջը աւելի ուժգնօրէն են ազդում փոքր պետութիւնների եւ ազգերի վրայ։ Բոլորը վախենում են, որ կարող են շատ բան կորցնել։ Բոլորը յոյս ունեն, որ կարող են շատ բան ձեռք բերել։ Եւ պատրաստւում են չկորցնելու համար, պատրաստւում են ձեռք բերելու համար։ Ամէն ազգի անդամները մոռանում են իրենց ներքին վէճերը։ Ամէն ազգ ո՛չ միայն չի կամենում ներսը դժգոհներ ունենալ, այլ ձգտում է դուրսը շատ բարեկամներ ունենալ, որպէսզի շահի, ձեռք բերի, գոնէ քիչ վնասուի, քիչ կորցնի, ո՛չ թէ մեծ վնասներ կրի եւ շատ բան կորցնի։

Սխալ է ենթադրել, որ Հայերը բացառութիւն են կազմում։ Չի կարելի մտածել թէ մենք կորցնելիք չունենք։ Աններելի է յուսահատօրէն կրկնել, թէ որեւէ բան ստանալու յոյս չունենք։

Ինչպէս բոլոր ազգերը, այնպէս էլ մենք կարող չենք շատ բան կորցնել, օրինակ՝ կոտորածների ենթարկուել, կարող ենք, ընդհակառակն, ստանալ շատ բան, օրինակ Հայաստանի ազատագրութիւնը աւելի լայն սահմաններում։

Պէտք չէ դատել երեւոյթները միայն արտաքինով, պէտք է ամէն մի երեւոյթի էութիւնը գտնել։ Հայերը իրանց գործունէութիւնը պիտի յարմարեցնեն երեւոյթի էութեան, ոչ թէ արտաքինի հետ։ Յաջողելու համար նրանք պէտք է շրջահայեաց լինեն, գործելու ընդունակ լինելու համար նրանք պէտք է միացած լինեն։

Ցաւալին այն է սակայն, որ սոյն ճակատագրական օրերին Հայերը ո՛չ միայն չեն փորձում դէպքերը հասկնալ, դժուարութիւններն ու հաւանականութիւնները չափել, այլ եւ չեն փորձում իրարու մօտենալ։

Միեւնոյն ատեն, մենք շարունակում ենք միշտ յոյս դնել արտաքին ուժերի բարեկամութեան վրայ։

Հէքեաթներ հիւսել օտարների աջակցութեան մասին եւ դայն ներկայացնել հայ ազգային գոյութեան պաշտպանը, ոչ միայն հայկական շահերի տեսակէտից վնասակար է, այլ եւ ոչնչացնելու է ազատագրութեան ամէն յոյս եւ հայ մարդուն դարձնելու է ուտող, խմող ու քնող մի մեքենայ։ Եթէ մի մարդ ընդունակ չէ իր ազգին օգտակար լինելու եւ իր ապրելու յոյսը դնում է ուրիշի վրայ, նա մարդկութեան օգտակար լինել չի կարող։

ԳՐ. ԵՂԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԱՇԿԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԾՓԱՆՔԸ

Փոթորիկ, որոտում ու կարկուտ։

Օրերուն պէս քաղաքական հորիզոնն ալ կարկտաբեր է։ Զարաչուք եւ սարսռազդեցիկ լուրեր շրջան կ'ընեն բերնէ բերան, տունէ տուն։ Լուռ եւ թախծոտ ստուեր մը ոստայն լարած է մարդոց դէմքերուն վրայ։

Նորէն «արեան ծով»ուն եզե՞րքը հասանք։

Պատերուն վրայ ճերմակ ազդեր փակցուած են— անմիջական զօրակոչ։ Թերթերու մէջ պաշտօնական զեկուցումներ կ'ըլլան։ Ենթակաները անմիջապէս պէտք է ներկայանան իրենց զօրանոցները։ Եւ կը մեկնին բոլորը, աճապարանքով, փոքր պայուսակ մը չալկած։

Մեր երկու տասնեակ հայրենակիցներով մենք ալ խառնուած ենք մեկնողներու կայարանին։ Մեր մէջէն ալ մեկնողներ կան։ Մեր երիտասարդներն ալ կ'երթան ծառայելու իրենց երկրորդ հայրենիքը, Ֆրանսան։

Բազմութիւն մը խռնուած է Գրոթոյի կայարանին առջեւ։ Ծեր, մանուկ, երիտասարդ, այր եւ կին,— բարեկամներն ու հարազատները մեկնողներու։ Փրկախառնումներ, արցունք, համբոյր եւ կանչեր, յոյսի եւ ապահով վերադարձի մաղթանքներ։ Շատեր կը հաւատան թէ ամէն ինչ կը կարգադրուի, շուտով խաղաղութեան ծիրանին կը փայլի հորիզոնին վրայ, եւ իւրաքանչիւր մեկնող իր տունը կը վերադառնայ սիրով ու բարով իր աշխատանքին լծուելու։

Ուրիշներ ալ կան որ, յոռետես են, ծանր եւ ահաւոր կը գտնեն մթնոլորտը։ «Այս անգամ անպայման բան մը պիտի ըլլայ»։

— Ցտեսութի՜ւն, ցտեսութի՜ւն, ցը՜, ցը՜... Կայարանին ամբողջ երկայնքը գրաւող կառախումբը, որուն մէջ մրջիւնի պէս լեցուած են մեկնողները, կը տքայ, կը հեւայ, կը սուլէ խորհրդաւոր արձագանգումով մը։ Վայրաշարժը կը շարժի... բոլոր գլուխները պատուհաններէն դուրս կ'երկարին եւ վերջին «մնաս բարով»ը կը ձայնեն։

Թաշկինակներու ծով մը կ'ալեկոծէ կայարանին մէկ ծայրէն միւսը...

— Ցտեսութիւն Խորէ՛ն, ցը, ընկերջան, Ուրֆայի հերոսներու, Եօթնեղբայրեաններու, Ռաստկելանեաններու, Մարոններու հերոսական շունչը քեզ ապաւէն։

— Ցտեսութի՜ւն հայրենակից, Ատիեամանի չէնչող անունը քեզ ընկեր։

— Ցտեսութիւն ընկեր, Խարբերդի համեղ «չիյ քիւֆթէն» քեզ օգնական։

—Ցտեսութիւն բարեկամ, Մեծ Նոր Գիւղի ձուկն ու ձիթապտուղը քեզ բարեկամ...

Թաշկինակներու ալեկոծումը կամաց - կամաց կը դադրի։ Վայրաշարժը իր ճամբորդներով կ'անհետանայ կայարանէն, մեծ պարապութիւն մը ձգելով իր ետին։ Տուն կը վերադառնանք... տուներ որոնք առանց նեցուկի մնացած են։

Թաց աչքերով, փակ լեզուները կը բացուին, յուշեր եւ յիշատակներ կը պատմուին։ Ամէն մէկը իր պատմութիւնը ունի, իւրաքանչիւրը իր յիշատակները։ Անցեալ ապրածները, — տեսածները կը վերակենդանանան հոգի կ'առնեն։

— «Կրակի մէջ ծնաք, կրակի ճամբաներէ քալեցիք, վախնամ, կրակէ պատանք ունենաք խավրունքս, կ'ըսէ, բարի մամիկ մը լալահառաչ։

— Ճակատագիր, մայրիկ, Զարխըփալակ...

Այսօր անոնք գացին, վաղը մենք, միւս օր ուրիշներ... ու եթէ փոթորիկը պայթի, եթէ հրաբուխին ծովածաւալ լաւան պաշարէ աշխարհը, բոլորս պիտի երթանք եւ թերեւս անդարձ։

— Մենք ձրի ապրողներ չենք եղած, մենք ուտող - ուրացողներ չենք եղած, մենք երբեք բարոյականը հացի հետ չենք չփոթած, կ'ըսէ տարէց մը հանդիսաւոր եղանակով մը։ Ուր որ գացեր ենք ու մեր ջանքերովը բոյն մը չիներ, այն տեղ եղած ենք լաւ քաղաքացիներ։ Մեր արիւնն ու արցունքը յօժարակամ խառնած ենք հիւրընկալ երկրի հողին, տուած ենք մեր լաւագոյնը ու առաւելագոյն այդ երկրի պաշտպանութեան եւ ազատութեան համար։ Մենք ժողովուրդ մըն ենք, մեծ ու առաքինի, որ բնաւ իր արիւնը չսակարկեց։ Պիտի երթանք այս անգամ ալ առանց ընկրկումի, առանց վհատութեան, հոգ չէ թէ յետոյ ուրանան մեզ...

Երկիւղած յուզումով մը կը սեղմեմ մեր անպաշտօն ճառախօսին ձեռքը։

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐԶԷ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ընթեռնլի եւ մելանով։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹԱՆԷՆՊԷՐԿ

Թանէնպէրկ որուն տօնակատարութիւնը յետաձգուեցաւ, սերտ կերպով կապուած է մարաջախտ Հինտէնպուրկի անունին։ Որովհետեւ, երբ Արեւելեան Փրուսիան Ռուսերուն ձեռքը իյնալու վտանգին տակ էր, Հինտէնպուրկ, իր առաջին օգնականին՝ Լիւտէնտորֆի հետ ստանձնեց Արեւելեան Փրուսիոյ գերմանական բանակին հրամանատարութիւնը եւ, հարուածելով ռուսական բանակը՝ վանեց «ռուսական վտանգը»։

1914 — 1939՝ քսանհինգ տարուան պատմութիւն մը։ Ամփոփ գիծերով տանք զայն։

Երբ Ռուսիա Ֆրանսայի միացաւ իբրեւ զինակից, Գերմանիա ստիպուեցաւ երկու ճակատներու համար պատրաստուիլ։ Մոլթքէ (ծերունին) եւ Վալտէրզէ, գերմանական սպայակոյտին պետերը, որոշեր էին նախ կռուիլ, աւստրիական բանակին գործակցութեամբ, Ռուսիոյ դէմ եւ ջախջախել զայն, լեհական մասին վրայ, ուր պիտի կեդրոնանայ, կը խորհէին, ռուսական բանակը։ Այդ բանակը հարուածելէ վերջը, աւստրօ-գերման ուժերը պիտի յարձակէին Ֆրանսայի վրայ։

Վալտէրզէի յաջորդող հրամանատարը՝ Շլիֆէն, կռուին պայմանները մանրամասնօրէն ուսումնասիրելէ վերջ, փոխեց այդ ծրագիրը, եւ որոշեց նախ վճռական գործողութիւններ կատարել արեւմտեան ճակատին վրայ,— Ֆրանսայի դէմ, որպէսզի զայն ստիպէ հաշտութիւն խնդրելու։ Մինչ այդ, գերմանօ-աւստրիական ուժերը պիտի ջանային կասեցնել ռուսական բանակը՝ եթէ ան փորձէր յառաջանալ։

Նոյն ծրագիրը ընդունեց նաեւ երիտասարդ Մոլթքէն, զայն մասամբ փոխելով։ Համաձայն վերջին որոշման, Գերմանացիները պիտի կասեցնէին ռուսական բանակը, իսկ Աւստրիացիները պիտի արշաւէին Լեհաստան, անյաջողութեան մատնելու համար ռուսական ուժերուն կեդրոնացումը։

Ռուսական գլխաւոր հրամանատարութիւնը կ'ուզէր իր մեծ ուժերը կեդրոնացնել Աւստրօ-Հունգարիոյ դէմ, զայն շլլելու համար Գերմանիոյ թիկունքէն, ու յետոյ բանակը ուղղել Գերմանիոյ վրայ։ Բայց, ֆըրանսական վերին հրամանատարութիւնը Ռուսիայէն պահանջեց անմիջապէս յարձակիլ Գերմանիոյ վրայ՝ թեթեւցնելու համար ֆրանսեւ-գերման ճակատը։ Եւ որովհետեւ ֆրանսական վերին հրամանատարութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունէր ռուսական սպայակոյտին վրայ, վերջինս ընդունեց այդ առաջարկը։

Ռուսերը արագօրէն պիտի յարձակէին Գերմանացիներուն վրայ՝ զանոնք ստիպելու համար որ ֆրանսական ճակատէն քաշեն իրենց ուժերը։ Ուրեմն, Ռուսիա պատրաստեց հարուած մը Արեւելեան Փրուսիոյ վրայ, որոշելով Աւստրիոյ վրայ քալել այն ատեն երբ զօրաշարժը լրանար եւ իր բոլոր ուժերը զէնքի տակ ըլլային։

Արեւելեան Փրուսիոյ մէջ, Գերմանացիները կեդրոնացուցին միայն 8րդ զօրաբանակը՝ իր յարակից մասերով — ընդամէնը 400,000 հոգի։ Այս ուժ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Այսու ամենայնիւ Հայերը հալածեցին փախչողներին եւ նրանց շատերին անխնայ կոտորեցին, ըստ որում հաւատում էին թէ՝ որքան քիչ լինի թշնամիների թիւը, այնքան աւելի հանգիստ կը լինի հայրենիքը։

Ապա վերադառնալով ճակատի տեղը, նրանք ժողովեցին ընկածների կողոպուտը եւ ուրախ սրտով դէպի բանակետղը դարձան։

Թ.

ՎԵՐՋԻՆ ԹՇՆԱՄՈՒ ՎԱԽՃԱՆԸ

Հետեւեալ առաւօտ Թագաւորը զօրահանդէս արաւ իմանալու համար թէ ինչ գնով է ձեռք բերել իւր մեծ յաղթութիւնը, որի պսակն էր թշնամի թագաւորի ձերբակալումը։ Եւ նա տխրութեամբ տեսաւ որ մի քանի ժամուայ յամառ ու կատաղի ընդհարումը կորզել էր իրանից մօտ հինգ հարիւր զինուոր։

Եւ թէպէտ թշնամու կորուստը քառապատիկ աւելի էր, բայց նա դրանով չմխիթարուեցաւ, որովհետեւ ուրիշ զեանը չէր կարող իւր վնասը ծածկել։

Նա հրամայեց բերել իւր առաջ Ափխազաց թագաւորին, որի պահպանութեան հսկում էին Վանանդացիները։

Արքայական վրանի շուրջը գտնուող ընդարձակ դաշտի վրայ՝ շարէշար կանգնած էին Հայոց զօրքերը, որոնց թիւը հասնում էր մի քանի հազարի։ Վրանի աջ կողմը բռնել էին դրանիկները, իսկ ձախ կողմը՝ Ազատաց գունդը։ Դրանց հետեւում էին Սեպուհ կոչուածները, ապա Արարատեան, Բասենեան, Սիւնական, Ուտիացի, Տայեցի եւ այլ գնդերը, որոնցից հետեւակները՝ առաջին, իսկ հեծեալները՝ վերջին շարքերում, բոլորն էլ սպառազինուած։ Դրանցից ամէն մէկի առաջ կանգնած էր իւր գնդապետը սպառազգեստ եւ տօնական զէն ու զարդով։

Արքային, որ կանգնած էր վրանի առաջ, շրջապատել էին Սպարապետը, Արքայորդին, Վահրամ Սեպուհը, Սիւնեաց իշխանները եւ Ռստունիկ թիկնապահները։ Դրանք բոլորը սպասում էին գերի թագաւորին, որի հետ պիտի խօսէր Արքան։

Եւ ահա՛ բանակի վերջում երեւաց Գուռ իշխանը, որ նժոյգի վրայ նստած եւ սուսերամերկ առաջնորդում էր շղթայակապ թագաւորին։ Նրա հետ էին նաեւ իւր իշխանները, իսկ դրանց բոլորին շրջապատել էին նիզակաւոր Վանանդացիք։

Գերի թագաւորին անցկացրին զօրքերի երկար շարքերից եւ բերին կանգնեցրին Արքայի առաջ։

— Ողջո՛յն քեզ, Ափխազաց դիւցազն, խօսեց Աշոտը խաղաղ ձայնով։

— Ողջո՛յն, քեռայր, պատասխանեց Բէրը հպարտ նայուածքով։

— Քեռա՞յր... մի՞թէ այդ անունն ես տալիս ինձ, հարցրեց Թագաւորը։

— Այո՛։

— Բայց քեզ հետ խօսումէ քեզ յաղթող Թագաւորը...

— Նա իմ ժառանգութեան յափշտակիչն է, եւ ուրիշ ոչինչ, ընդհատեց Բէրը յանդգնօրէն։

— Կարծում էի թէ՝ քո մէջ կը գըտնեմ մի ընկճուած հոգի եւ զղջացող սիրտ, նկատեց Թագաւորը ծանրութեամբ, կարծում էի թէ պիտի խոնարհիս եւ ներումն խնդրես այն չարեաց համար, որ հասցուցիր ինձ եւ այն վնասուն, որ պատճառեցիր թէ քո բանակին եւ թէ իմ զօրքին, անիրաւաբար եւ անխղճօրէն կոտորել տալով հազարաւոր հոգիք, որոնցից մենք՝ գէթ մի անգամը՝ դու ստեղծելու կարողութիւն չունիս... բայց դու տակաւին անզիղջ ես եւ անդարձ եւ խօսում ես ինձ հետ նոյն յանդուգն լեզուով, որով խօսել էիր իմ պատգամաւորի հետ։ Արդեօք ձանձրացե՞լ ես կեանքից եւ մա՞հ ես փնտռում, թէ ում հետ խօսելդ ես անգիտանում։

— Կեանքից չէր կարող ձանձրանալ Ափխազաց Թագաւորը, որ իշխում էր ընդարձակ երկրների վրայ, որ ունէր հարստութիւն, փառաւոր ապարանքներ եւ գեղանի հարճեր... այդ պիտի գիտենայ իմ քեռայրը։ Իսկ թէ ո՞ւմ հետ եմ խօսում, այդ էլ չեմ անգիտանում։ Դու Հայոց արքան ես, այո՛, եւ յաղթել ես Ափխազներին եւ գերել նրանց քաջ Թագաւորին. այդ մեծ փառք է քեզ համար, խոստովանում եմ. բայց ես այդ փառքը չեմ կրկնապատկել՝ քո առաջ խոնարհելով եւ ներումն հայցելով։ Շղթաները թո՛ղ իմ ոտքերը կապեն, բայց իմ սէգ հոգին նուաճել չեն կարող։ Ես քո թըշնամին եմ եւ թշնամիդ էլ կը մնամ. մի՛ կարծիր թէ անյաջողութիւնը կը ստիպէ ինձ երբեւիցէ իմ գլուխը խոնարհելու։

— Եթէ այդպէս է, ես ուրեմն կը վարուեմ քեզ հետ ինչպէս իմ թշնամու եւ ոչ աներձագի հետ. հպարտ եղի՛ր այսուհետեւ, որքան կարող ես. բայց գիտցի՛ր որ այդ հպարտութիւնը չի պակասեցնիլ քո շղթաներից եւ ոչ մի օղակ եւ ոչ էլ իմ յարգանքը կ'աւելցնէ դէպի քեզ՝ իբրեւ դէպի ազատասէր մի Թագաւոր. ըստ որում ազատ հոգին չի բռնանալ ընկերոջ ազատութեան վրայ։ Բայց դու ոչ միայն այդ ձգտումն ունեցար, ոչ միայն իմ գաւառները յափշտակեցիր եւ իմ ժողովրդի ազատութիւնը բռնաբարեցիր, այլեւ սպառնացիր՝ գալ եւ Հայոց եկեղեցին վրաց ծէսով օծել... Դու ուրեմն ոչ թէ ազատասէր թագաւոր, այլ մի բռնաւոր ես, եւ իմ չարագոյնն է՝ իմ գահի թշնամին։ Իսկ Աստուած որովհետեւ հակառակ է բռնաւորներին եւ կործանում է նրանց, ուստի քեզ էլ ահա մատնել է իմ ձեռքը։ Ես կարող էի խնայել քեզ իբրեւ սոսկ բռնաւորի, բայց իրաւունք չունիմ խնայել՝ իբրեւ իմ հայրենիքի թշնամուն։

Այս ասելով՝ նա դիմեց Գուռին եւ յարեց.

— Դու խոստացել էիր, իշխան, մինչեւ առաջնորդել Բէր Թագաւորին մեր Արքայանիստը։ Կատարի՛ր ուրեմն խոստումդ, եւ թո՛ղ այդ քաջը սովորեցնէ մեզ այնտեղ՝ թէ ինչպէ՞ս պէտք է Հայոց եկեղեցին վրաց ծէսով օծել։

Այս ասելով Թագաւորը դարձաւ վրանը, առանց այլեւս Բէրի երեսին նայելու. իսկ Վանանդացիները բաղարձրին գերիներին դէպի իրանց կայանը։

(Շար.)

...ռած էր Մազուրեան լիճերուն եր-կու կողմերը եւ կը պաշտպանէր այն ուղղութիւնները, որոնք դէպի Տանցիկ ու Պերլին կը տանին:

Ռուսները կեդրոնացուցած էին երկու զօրաբանակներ,— Ա. եւ Բ., որոնց մէկը Մազուրեան լիճերուն հիւսիսը, իսկ միւսը՝ հարաւէն էր իջած:

1914 Օգոստոս 15ին, ռուսական ուժերը անցան սահմանագլուխը, յառաջացան ու մտան Արեւելեան Փրուսիա: Ա. զօրաբանակը ուղղուեցաւ դէպի Քէօնիկսպէրկ, իսկ Բ.ը՝ դէպի Ալէնշթայն: Առաջինը պիտի ջանար թշնամին իր տեղը գամել, իսկ երկրորդը պիտի օղակէր զայն հարաւէն, ու անոր կապը պիտի կտրէր Վիսթուլայէն:

Ռուսական առաջին զօրաբանակը գերմանական ուժերուն վրայ յարձակեցաւ Կումպինէնի մօտ, ու Գերմանացիները ստիպուեցան նահանջել դէպի արեւմուտք: Տեղական բնակչութիւնը եւս սկսաւ նահանջել բանակին հետ:

Այս նահանջը շատ խոր ազդեցութիւն գործեց գերմանական սպայակոյտին վրայ, որ միջոցներ ձեռք առաւ՝ կասեցնելու համար ռուսական յառաջխաղացումը: Գերմանիոյ հարաւային ուժերը, որոնք կը գործէին ֆրանսական ճակատին վրայ, ղրկուեր էին Արեւելեան Փրուսիա:

Գերմանական 8րդ զօրաբանակին հրամանատարին՝ Փրիթվիցի յաջորդը գերմանական բանակին ամէնէն անուանի հրամանատարներէն Հինտէնպուրկ, որ իբրեւ սպայակոյտի պետ պիտի ունենար Լուտէնտորֆը: Այս երկու հրամանատարներուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար Գերմանիան փրկել թշնամիին արշաւէն:

Այս կացութեան մէջ, Հինտէնպուրկ եւ Լուտէնտորֆ որոշեցին կռիւը տանիլ Թանէնպէրկի մօտ: Հինտէնպուրկ որոշեց առանձին առանձին հարուածել ռուսական զօրաբանակները, թոյլ չտալով որ անոնք միանան՝ Մազուրեան լիճերուն արեւմտեան կողմը: Ան նախ Բ. զօրաբանակին դէմ շարժեցաւ, Ա.ին դէմ պաշտպանողական կռիւ տանելով եւ այդ գծին վրայ ձգելով միայն հեծելազօրքի զօրաբաժինը: Մնացեալ բոլոր ուժերը ուղղեց ռուսական Բ. զօրաբանակին դէմ: Ու հոս է որ երեւան եկաւ Հինտէնպուրկի եւ Լուտէնտորֆի ռազմագիտական մեծ արուեստը: Անոնք կրցան, օգոստոս 26 — 29ի ընթացքին, բնաջինջ ընել ռուսական Բ. զօրաբանակը, 191,000 հոգի որ կորսնցուց պատերազմական իր բոլոր նիւթերը եւ տուաւ 90,000 գերի: Գերմանացիները ունէին 153,000 զինուոր:

Այս յաղթանակէն վերջ, Գերմանացիները հարուածը ուղղեցին ռուսական Ա. զօրաբանակին վրայ, որ մեծ դժուարութիւններով կրցաւ նահանջել Նիէմէն գետին ետեւ, ծանր կորուստներու ենթարկուելով:

Այսպէս վերջացան Արեւելեան Փրուսիոյ պատերազմական գործողութիւնները:

Եւ գերմանական բանակը իր պատմութեան մէջ արձանագրեց մեծ յաղթանակի էջ մը: Թանէնպէրկի ճակատամարտը Արեւելեան Փրուսիան փրկեց ռուսական բանակին արշաւանքէն, եւ, միեւնոյն ատեն, ունեցաւ իր հետեւանքը արեւմտեան ճակատին վրայ, ուր Մարնի կռիւները կը մղուէին: Ֆրանսական սպայակոյտը յաջողած էր իր ծրագրին մէջ,— Գերմանացիները ստիպած էր ուժեր կեդրոնացնել նաեւ արեւելեան ճակատին վրայ եւ կորսնցնել, այդ կերպով, Մարնի ճակատամարտը: Ուր ֆրանսական բանակը, իր կարգին, Փարիզը փրկեց գերմանական բանակին արշաւանքէն:

Այս ճակատամարտին տարեդարձն է զոր ամէն տարի, 3 սեպտեմբերին, կը տօնեն Գերմանացիները: Հիթլէր, սակայն, վերջին պահուն հրահանգեց չտօնել Թանէնպէրկի տարեդարձը, կ'երեւի չվշտացնելու համար իր նոր բարեկամը՝ Սթալինը ...

Զ.

Զգուշական միջոցներ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ահաւասիկ քանի մը գործնական խորհուրդներ, պաշտպանուելու համար գիշերային օդանաւային յարձակումներու դէմ.—

1.— Պատրաստ պահել հակակազային դիմակը, անկողինին գլուխը:

2.— Գրպանի ելեկտրական լամբ մը ունենալ:

3.— Կամ, լամբին փոխարէն մոմ մը, իջնելու համար նկուղը: Նկուղ իջնելէ վերջ մարել մոմը, որ շնչելի օդը չսպառի:

4.— Թղթապանակին մէջ դնել անձնագիրը, տոհմատետրը, պաշտօնական կարեւոր թուղթերը, պայմանագրութիւնները, եւայլն:

Պէտք է գիտնալ որ ահազանգը կը հնչէ թշնամի օդանաւերու յարձակումէն քանի վայրկեան առաջ: Անմիջապէս մարել լոյսերը եւ իջնել նկուղ կամ ապաստան: Ինքնաշարժ վարողները եւս պարտաւոր են մարել լոյսերը: Երբ կազային ռումբ նետուի, օգնութեան կառքերը պիտի հնչեցնեն սուր եւ ընդհատ փողաձայն մը եւ պիտի սուրան ռումբին ինկած վայրերը: Վիրաւոր կամ կազահար փոխադրող կառքերը պիտի հնչեցնեն եղանակաւոր փողաձայն մը:

Երբեք տեղէն չշարժել վիրաւորները օգնութեան կառքը չհասած: Չմոռնալ որ հեղձամահ հոգեվարքի մէջ՝ ոմանք ցոյց կուտան իրական մահուան նշանները, բայց կարելի է զանոնք կեանքի բերել մասնաւոր խնամքներով:

Հեղձուցիչ կազ շնչողները կը հազան ու խեղդուք կը զգան, բայց կը պահեն իրենց գիտակցութիւնը:

Ասոնք եւս պէտք է ձգել իրենց վիճակին մէջ, չշարժել եւ չփոխադրել: Օգնութեան փութացող բժշկական խումբը արիւն պէտք է առնէ նախ:

Այն կազերը, որոնք փռնգտուք կը պատճառեն, կը պահանջեն հականեխել զգեստները: Այդպիսի կազ պարունակող ռումբերը պայթած ժամանակ այնքան ձայն կը հանեն որքան սովորական ռումբերը:

Իփէրիթը թունաւոր կը պահէ օդը քանի մը օր: Իփէրիթով թունաւորումը կը կատարուի առանց նշմարուելու, որովհետեւ արդիւնքը կը տեսնուի քանի մը ժամ վերջ միայն:

«Օքսիտ տը քարպոն»ը զարշահոտ է, անմիջապէս կը զգացուի եւ ուշաթափութեան մէջ կը ձգէ ենթական:

Փրուսիական թթուն դառն նուշի հոտ ունի եւ կ'անդամալուծէ ոտքերը:

Հակակազային դիմակները կը պաշտպանեն այս քիմիական կազերուն դէմ:

Մի մոռնաք, որ

1.— Պէտք չէ վազել, երբ հակակազային դիմակ կը կրէք:

2.— Ձեզի յանձնուած աւազը թափեցէք հրձիգ ռումբերուն վրայ:

3.— Լուր տուէք օգնութեան կայաններուն եւ հրշէջ գունդին, երբ ռումբ մը կ'իյնայ ձեզի մօտիկ վայրի մը մէջ:

4.— Մի հաւաքէք ռումբի կտորները, որոնք թունաւոր են ապահովաբար:

Ռուսեւգերման խաղերը

Վէնսէնի դղեակին պատերազմական թանգարանի գրադարանը ունի բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին համագերմանականութեան եւ գերմանեւռուս յարաբերութիւններուն: Այս երկու փաստաթուղթերը ունին փոխադարձ կապ մը: Որովհետեւ, եթէ Գերմանիա միայն մէկ երազ ունեցաւ (Մեծ Գերմանիան իրականացնել), այդ նպատակին հասնելու համար միշտ փոխեց իր քաղաքականութիւնը եւ յաճախ ուզեց օգտագործել Ռուսիան՝ հարուածելու համար Անգլիան, եւ իր շրջագիծին մէջ առնելու համար Ֆրանսան:

Այդ փաստաթուղթերէն մէկը այս տեսակէտէն չափազանց հետաքրքրական է: Վիհէլմ Բ.ի նամակներն են, ուղղուած Ռուսիոյ ցարին՝ 1894—1914: Այդ նամակները հրատարակուած են Պերլինի մէջ, 1922ին: 1904ին յատուկ էջ: Կ'ըսէ թէ՝ նոյն տարին Ֆրանսա դաշնակցած չէր Անգլիոյ հետ: Ունէր զինակցութիւն մը Ռուսիոյ հետ, երբ ռուսեւճափոնական պատերազմը կուզար: 1904 հոկտեմբերին, Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ ծագեցաւ Տակկէր Պանքի վէճը, որ մեծ հետեւանքներ պիտի ունենար: 17 նոյեմբերին, քայզէրը Նիկոլա Բ.ին առաջարկեց զինակցութիւն մը կնքել: Զինակցութիւնը պիտի ըլլար պաշտպանողական եւ «բացառապէս ուղղուած պիտի նկատուէր Անգլիոյ դէմ»: Ու կ'աւելցնէր — «իրականին մէջ այդպէս է, բայց լաւ չէ ամէն բան ճիշդ ըսել»:

Այդ համաձայնութիւնը կը նախատեսէր նաեւ Ֆրանսան անջատել Անգլիայէն, քանի որ ասոնք սկսած էին իրարու մօտենալ: «Անգամ մը որ, կը շարունակէր Քայզէրը ռուսեւգերման դաշնագիրը իրականանայ, մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ Ֆրանսայի վրայ: Դուն եւս շատ լաւ նկատած ես այս պարագան, երբ հեռագրիդ մէջ կ'ըսես.— մեր համաձայնութեան իրականացումէն վերջ, Ֆրանսա պիտի ստիպուի միանալ մեզի»: Քու դիւանագիտութեանդ գործը պիտի ըլլայ լաւ յարաբերութիւններ մշակել Ֆրանսայի հետ, մինչ Գերմանիա պիտի կենայ քու ետիդ, առանց որ եւ է բան ըսելու»:

Ֆրանսան քաշել իրեն, Ռուսիոյ միջոցաւ,— ահա գերմանական փորձը՝ 1904ին: Ի վերջոյ, Նիկոլա Բ., տեսնելով խաղը, մերժեց:

Վիլհէլմ Բ. նոյնը փորձեց 1905ին, Մուքտէնի եւ Ցուշիմայի նահանջէն վերջ:

Այս անգամ ցարը տեղի տուաւ եւ ստորագրեց, յետոյ անդրադարձաւ եւ 1907ին չեղեալ նկատեց ռուսեւգերման դաշինքը զոր ինք կնքած էր:

Որպէսզի Գերմանիա կրկին կարենայ գործիք դարձնել Ռուսիան՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, սպասեց մինչեւ 1918, երբ կնքեց Պրէսթ-Լիթովսկի դաշինքը,— անակնկալ մը՝ պատերազմի ընթացքին:

1939ին, նոր հարուած մը, ահաւասիկ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Հոս Գերմանիա չէ»

Թուրքերէն Թան կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Ամէն օտար ստիպուած է յարգել հիւրը եղած երկրին օրէնքներն ու սովորութիւնները եւ չվիրաւորել այդ երկրին ժողովուրդին ազգ. զգացումները: Ուրիշի մը տունը, մինչեւ որ չյարգուին այդ տան կանոնները, կարելի չէ ապրիլ:

Պոլիս գտնուած Գերմանները երբեմն կը մոռնան այս կանոնը, կամ Գերմանիոյ եւ կամ գերման գաղթավայրի մը մէջ կը կարծեն. երկրին օրէնքներուն եւ սովորութիւններուն հակառակ եւ հիւրի անվայել ընթացքներու մէջ կը գտնուին:

Այս ընթացքներէն մէկը, անցեալ օր Պէյօղլու (Բերա), սրճարանի մը մէջ Թուրք հայրենակից մը ծեծել ուզուած ըլլալն է: Այս դէպքը առաջինը չէ: Անցեալները Անգարայի մէջ այսպիսի դէպք մը տեղի ունեցեր էր, դարձեալ քանի մը ամիս առաջ Պէյօղլուի մէջ նման դէպք մը հաստատուած էր: Այս անգամուանը երրորդն է:

Մեր հիւրասիրութենէն օգտուելով Իսթանպուլի մէջ ապրող Գերմաններուն կ'ուզենք յիշեցնել որ, հոս ոչ Գերմանիա է, ոչ ալ գերման գաղթավայր մը: Թուրքիա ոչ Նացի է, ոչ ալ Հրեայի թշնամի:

Մեր մօտ բոլոր հայրենակիցները բացորոշապէս հաւասար իրաւունք ունին: Թրքահպատակ Հրեայ մը արհամարհել, Թուրքի մը, եւ Թուրք օրէնքներուն հանդէպ անարգանք ցոյց տալ կը նշանակէ: Մեր հիւրերէն կը խնդրենք ուշադիր ըլլալ այս կէտին:

*** Գերմանիա գտնուող մեր ուսանողները խումբ խումբ կը վերադառնան: Բոլորին ըսածը նոյնն է: Գերմանիոյ մէջ դէշ վերաբերում մը ցոյց կը տրուի Թուրք ուսանողին: Դասարաններու եւ «աթըլիէ»ներու մէջ աշխատելու կարելիութիւն չէ մնացած: Իրարու յաջորդող այդ դէպքերն ալ կը հաստատեն թէ, այլեւս Թուրք ուսանողին համար Գերմանիոյ մէջ ուսանելու կարելիութիւն չէ մնացած:

15400 գաղթական

Այս աշնան, Ռումանիայէն Քոնսթանցայի ճամբով 3400 եւ Պուլկարիայէն Վառնայի ճամբով 12 հազար գաղթական պիտի երթան Թուրքիա: Ասոնք իրենց հետ կենդանի, երկրագործական եւ արհեստական գործիքներ պիտի կրնան բերել:

Քոնսթանցայէն Սեպտեմբեր 15ին եկող գաղթականները Էրէյլի (Մարմարա) ցամաք պիտի ելլեն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «ՄՏԱՒՈՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ»

Մարաջախտ Չանկ Քայ Շէք յայտարարեց թէ մօտ ատենէն չինական ընդհանուր հակայարձակում մը տեղի պիտի ունենայ:

Կառավարութիւնը, այնքան կարեւոր որոշում մը տալէ առաջ, յայտարարեց «մտքերու ընդհանուր զօրաշարժ»: Ան հրատարակեց հրահանգներ եւ գործունէութեան եղանակներ՝ այս ծրագրին մասին, ուր կ'ըսուի թէ՝ դիմադրական պատերազմը մտած է իր երկրորդ փուլին մէջ, ու թշնամին, այլեւս հասկնալով որ անկարող պիտի ըլլայ Չինաստանը ենթարկել իրեն՝ զինուորական ուժով, վերջերս դիմել նոր ծրագրի մը,— բոլոր կարելի միջոցներով խորտակել Չինացիներուն բարոյականը եւ ահաբեկել զանոնք մտաւոր ճնշումով մը»:

Մասնաւոր յանձնախումբ մը, այս առթիւ գրի առած է «Քաղաքացիին ուխտ»ը, որ կը բաղկանայ 12 յօդուածներէ:

1.— Դէմ չերթալ ժողովուրդին երեք սկզբունքներուն,— ժողովրդապետութիւն, ազգայնականութիւն, [illegible] օգնութիւն:

2.— Դէմ չերթալ կառավարութեան հրամաններուն:

3.— Դէմ չերթալ պետութեան եւ ազգին շահերուն:

4.— Ոչ դաւաճան ըլլալ եւ ոչ ալ հպատակիլ թշնամիին:

5.— Չմտնել դաւաճաններու կազմակերպութիւններուն մէջ (որոնք ենթակայ են թշնամիին):

6.— Թշնամիին կամ դաւաճաններուն ոչ պաշտօնեայ ըլլալ, եւ ոչ ալ զինուոր:

7.— Չառաջնորդել թշնամին կամ դաւաճանները:

8.— Չքաղել տեղեկութիւններ՝ թշնամիին կամ դաւաճաններուն համար:

9.— Չաշխատիլ անոնց համար:

10.— Չգործածել անոնց թղթադրամները:

11.— Չգնել թշնամիին ապրանքներէն:

12.— Թշնամիին կամ դաւաճաններուն չծախել՝ ոչ պարէնք, ոչ ալ որ եւ է տեսակի [illegible].

Երդումը հետեւեալ ձեւով է գրուած.

«Մեր ամբողջ խղճովը կ'երդնունք հետեւիլ Քաղաքացիի Ուխտին, զօրավիգ ըլլալ ազգային կառավարութեան, հետեւիլ նախագահ Չանկի հրահանգներուն, եւ նուիրուիլ երկրին՝ մեր ամբողջ սրտովը ու մեր բոլոր ուժերովը: Եթէ մենք գործենք այս երդումին հակառակ, կառավարութիւնը թող մեզ պատժէ»:

Չինական գաղտնի ընկերակցութիւնները քաղաքացիի ուխտին 12 յօդուածներով է որ չին քաղաքական մարդիկը կը մղեն միանալ նոր կառավարութեան:

Մարաջախտ Չանկ որոշած է գործի անցնիլ՝ ձախողեցնելու համար արագ հաշտութիւն մը գոյացնելու այն փորձերը, զորս կը կատարէ ազգայնական կուսակցութեան նախկին պետը՝ Վան Ծինկ Ուէյ:

«Մտքերու ընդհանուր զօրաշարժը» կատարուած իրողութիւն մըն է, նշանաձիգներու խումբերը կազմակերպուեցան, եւ զինուորագրութեան լայն շարժումը սկսած է արդիւնքներ տալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔ

Հեղինակ՝ ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ — Թարգմ. Ս. Զ.

Ժօրժէթ եւ իր եղբայրներուն միջեւ տեսակ մը հանդիպում էր այդ զոր պէտք էր անցնիլ: Կեցաւ եւ խորհեցաւ: Իր ներքին մենախօսութիւնը աւարտելուն որոշումը տուաւ: Սանդուխը պառկած ըլլալով, անոր ուղղաձիգ եւ ոչ թէ հորիզոնական սատիճաններէն մէկը բռնեց ամուր մը իր վարդագոյն մատներով, փորձեց ոտքի ելլել եւ վար ինկաւ, երկու անգամ վերստին փորձեց բայց չյաջողեցաւ, երրորդ անգամուն յաջողեցաւ: Այն ատեն ուղիղ եւ կանգուն, յաջորդաբար սատիճաններէն իւրաքանչիւրին յենլով սկսաւ սանդուխին երկայնքին քալել: Երբոր ծայրը հասաւ, կրթնելու կէտ չմնաց: Սայթաքեցաւ թէեւ, բայց իր պզտիկ մատները հսկայ գերանին ծայրը բռնելով կանգուն կեցաւ սարաւանդին կրթնած ելաւ, դիտեց Ռընէ-Ժանը եւ Կրօ-Ալէնը ու խնդաց:

Գ.

Այդ վայրկեանին Ռընէ-Ժան գոհ նկապուկին վրայ ըրած իր քննութեանց արդիւնքէն գլուխը վեր կը բարձրացնէր եւ կ'ըսէր.

— Էգ է:

Ժօրժէթի ծիծաղը՝ Ռընէ-Ժանը ծպտել տուաւ եւ Ռընէ-Ժանին ծպիտն ալ Կրօ-Ալէնը ծպտիլ տուաւ:

Ժօրժէթ միացաւ իր եղբայրներուն, այսպէսով գետնին վրայ նստած պզտիկ համախմբում մը կազմեցին:

Նկապուկը անհետացած էր:

Անիկա Ժօրժէթի ծպիտէն օգտուելով տախտակամածին մէկ ծակին մէջ մխրճուած էր:

Նկապուկին յաջորդեց ուրիշ դէպքեր:

Նախ ծիծեռնակներ անցան:

Հաւանաբար իրենց բոյները տանիքին քիւին տակ էին: Պատուհանին շատ մօտը եկան թռչելու, անհանգիստ քիչ մը տղոցմէն, օդին մէջ մեծ շրջանակներ գծելով եւ իրենց գարունի քաղցր ճիչերը արձակելով: Ասիկա պատճառ եղաւ որ երեք տղաքը աչքերնին վեր վերցուցին եւ նկապուկը մոռցուեցաւ:

Ժօրժէթ իր մատը դէպի ծիծեռնակներուն կողմը ուղղելով պոռաց.

— Քօքօ՛:

Ռընէ-Ժան զայն կշտամբեց.

— Օրիո՛րդ, քօքօ չեն ըսեր, թռչուն կ'ըսեն:

— Բչօ՛, ըսաւ Ժօրժէթ:

Եւ երեքն ալ ծիծեռնակներուն նայեցան:

Յետոյ մեղու մը ներս մտաւ:

Ոչ մէկ բան մեղուին պէս հոգիի կը նմանի: Ծաղկէ ծաղիկ կ'երթայ ան, ինչպէս հոգին աստղէ աստղ եւ մեղր կը բերէ ինչպէս որ ոգին ալ լոյս կը բերէ:

Ասիկա մեծ աղմուկ մը հանեց ներս մտած ատեն, բարձր ձայնով կը տզտզար, կը թուէր ըսել թէ, կուգամ կոր, վարդերը տեսայ, հիմա ալ եկայ տղաքը տեսնելու: Ի՞նչ կայ չկայ նայիմ:

Մեղուն տնարար եւ երգած ատենը կը յանդիմանէ: Որքան ատեն որ մեղուն հոն էր, երեք պզտիկները աչքերնին չհեռացուցին անորմէ:

Մեղուն բոլոր մատենադարանը, անկիւնները խուզեց, եւ հետախուզեց իր տունն եւ փեթակն է-ի պէս թռչկոտեցաւ թեւաւոր եւ մեղմաղձիկ, գրադարանէ գրադարան պտտեցաւ ապակիներուն ետեւէն գիրքերուն վերնագիրներուն նայելով, կարծես թէ հոգի մը ըլլար:

Այցելութենէն վերջը, մեկնեցաւ:

— Տունը կ'երթայ կոր, ըսաւ Ռընէ-Ժան:

— Անասուն մըն է, ըսաւ Կրօ-Ալէն:

— Ո՛չ, կրկնեց Ռընէ-Ժան, ճանճ մըն է:

— Ճէ՛ճ, ըսաւ Ժօրժէթ:

Ասոր վրայ, Կրօ-Ալէն, որ մէկ ծայրը հանգուցուած չուան մը գտած էր գետնէն, հանգոյցին հակառակ կողմի ծայրը բթամատին եւ ցուցամատին մէջ առաւ, չուանէն տեսակ մը աղօրեակ շինեց եւ դիտեց անոր դառնալը՝ խորին ուշադրութեամբ:

Ասդին, Ժօրժէթ, դարձեալ չորքոտանիի վերածուած, տախտակամածին վրայ իր քմահաճ երթեւեկը կը շարունակէր: Ան պատառէ յարդալիր թիկնաթոռ մը գտաւ զոր որդերը կերեր էին եւ որուն խոտերը շատ մը ծակերէ դուրս կը սպրդէին: Այս թիկնաթոռին առջեւ կեցեր էր ու ծակերը լայնցնելով, մտադիւր կերպով յարդերը դուրս կը քաշէր:

Յանկարծ, մէկ մատը վեր վերցուց, որ կ'ուզէր ըսել.— Մտիկ ըրէք:

Երկու եղբայրները գլուխնին դարձուցին:

Դուրսէն անորոշ եւ հեռաւոր ժխոր մը կը լսուէր:

Հաւանօրէն յարձակող բանակն էր որ անտառին մէջ ռազմագիտական շարժում մը կը կատարէր, ձիերը կը խնչէին, թմբուկները կը զարնուէին, պաշարի սայլերը կը գլորէին, շղթաները կը շառաչէին, զինուորական փողերը կը կանչէին եւ կը պատասխանէին: Վայրագ աղմուկներու խառնաշփոթութիւն մը որ իրար խառնուելով տեսակ մը ներդաշնակութիւն կը կազմէր: Տղաքը հմայուած կ'ունկնդրէին:

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Օգոստոս 20ին, տեղի ունեցաւ ներկայացում մը ղեկավարութեամբ գերյարգ Տէր եւ Տիկ. Քօչարեանի եւ տեղական ուժերու մասնակցութեամբ: Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազգային պետ Պ. Պ. Գ. Յակոբեան, Ֆրանսայի ընդհ. շրջանի պետ Անդրէասեան, որոնց ներկայութիւնը եղաւ քաջալերիչ: Այս առթիւ ժողով մը գումարուելով, ընտրուեցաւ կազմակերպիչ մարմին մը, (Պ. Պ. Տիգ. Մեսրոպեան, Յովհաննէս Տ. Սողոմոնեան), Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը հաստատելու համար:

Ուրբաթ օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները մեկնելով իրենց բանակավայրէն, իջեւանեցան Քառս Ռուժի Կ. Խաչի դպրոցը: Այս առթիւ հանդէս մը սարքուեցաւ նախագահութեամբ՝ Ժ. Տէրմոյեանի, որ քաջալերական խօսքեր ուղղեց եւ հրաւիրեց ծնողքները իրենց զաւակները լեցնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերը: Յետոյ խօսեցան Պ. Պ. Տիգ. Մեսրոպեան, Տ. Սողոմոնեան ընդհ. շրջ.ին պետը: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան սկաուտական պարեր ու խաղեր:

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեան տակ: Նորակազմ վարչութեան նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Տիգ. Մեսրոպեան, քարտուղար Յովհաննէս, մասնագիտական աշխատանքի վարիչ Տ. Սողոմոնեան եւ Կ. Թէրզեան: Յաջողութիւն կը մաղթենք:

Մարիկ

Թուցիկներ պահելու եւ բաշխելու, խռովարարական անանուն եւ գրաքննու–թենէ չանցած գրուածքներ ցրուելու եւ դադարման դատապարտուած թեր–թեր վերհրատարակելու գործողութեանց մասին։ Այս յանցանքներուն պա–տասխանատու ներշնչողները եւ հեղինակները հետապնդուելով դատի պիտի յանձնուին ։

Ասկէ զատ, անհատական հետապնդումներ կը կատարուին բոլոր անոնց դէմ որ ձերբակալուած են, այդ կարգի հրատարակութիւններ բաժնած կամ պահած ատեն ։

*** Ոստիկանութիւնը երեսուն նոր ձերբակալութիւններ կատարելով, անմիջապէս դատի յանձնեց ամբաստանեալները ։

** Մոնռուժի մէջ փակուեցաւ Լըպէօֆ կափելան, ուր համայնավարական թռուցիկներ պահուած էին։ Մոյի պատժական ատեանը մէկ – մէկ ամիս բանտարկութեան եւ 50ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Ֆրանսացի մը եւ Ֆրանսուհի մը, որոնք բոլշեւիկեան թռուցիկներ բաժնած էին։ Օլօրոնի մէջ ձերբակալուեցաւ գործաւոր մը, երբ ճառ կը խօսէր դատարանի շէն–քին առջեւ, «կեցցէ՛ Սթալին» աղաղակելով եւ անհնազանդութեան մղելով զինուորները ։

1200 հայ գաղթականներ Պէքաայի մէջ պիտի հաստատուին

Մինչեւ 11 Օգոստոս, Հալէպ հասած հինգ հազար գաղթականներուն բաժ–նուած է 911 հազար 450 ֆրանք, որուն 250 հազարը՝ Արաբներու։ Երկրորդ վճարումը տեղի պիտի ունենայ այս ամսու վերջը։ Մօտ 2 միլիոն ֆրանքի պիտի բարձրանայ Հալէպի գաղթականներուն տրուած նպաստը։

Սեպտեմբերէն սկսեալ, 1200 հայ հողագործներ պիտի հաստատուին Պէ–քաայի էլ Ապտի հողին վրայ, որ Ֆրանսացիներուն կողմէ գնուած է։ Իւրա–քանչիւր ընտանիք մէկ կամ մէկուկէս հէքթար հող պիտի ստանայ ։ Հովանա–ւոր իշխանութիւնը յանձն առած է անհրաժեշտ ջուրը մատակարարել եւ գաղ–թականներուն օժանդակել բնակարաններ կառուցանելու համար ։

Այո՛, պէտք է ցուցակագրուիլ

Դաւառէն մեզի կը հարցնեն թէ պէ՞տք է ցուցակագրուին այն օտարական–ները որոնք արձանագրուած էին նախապէս, ոստիկանութեան կամ քաղաքա–պետութեանց մօտ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ․— Նոր ցուցակագրութեան հրահանգը Սէնի նահանգին մէջ հրատարակուած ըլլալով, կը գործադրուի օգոստոս 28էն ի վեր։ Ուրիշ նա–հանգներու մէջ ալ երբ որ հրատարակուի, պէտք է ներկայանալ նշանակուած օրերու կարգով։

Այս ցուցակագրութիւնը գործադրութիւնն է այն հրամանագիր – օրէնքին որ հրատարակուեցաւ 1939 Յուլիս 20ին (Թարգմանուած «Յառաջ»ի մէջ)։ Առ այժմ կանչուած են (Սէնի նահանգին մէջ) —

1.— Այն օտարազգի այրերը որ հպատակութիւն չունին եւ ծնած են 1891 յունուար 1ի եւ 1919 յունուար 1ի միջեւ։

2.— Այն օտարական այրերը որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն եւ ծնած են 1912 յունուար 1ի եւ 1919 յունուար 1ի միջեւ։

Մեր կարծիքով, օրէնքին ենթակայ են նաեւ այն օտարահպատակները որ կ'ուզեն երկարաձգել իրենց բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Պէտք է սուրել։

** Վերջին հրամանագիրներով զօրակոչի ենթարկուած զինուորնե–րուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ հայ երիտասարդներ, Փարիզի թէ գաւառի մէջ։ Մեր ծանօթներէն շատերը արդէն իսկ զօրանոց մտած են։ Զինուորա–գրուած է նաեւ «Զուարթնոց»ի խմբագիրը, Պ. Հրանտ Բալուեան, դադրե–ցնելով թերթին հրատարակութիւնը մինչեւ իր վերադարձը։

Մարսէյլէն, Լիոնէն, Վալանսէն եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներէ մեզի կը գրեն թէ ամէն կողմ հայ զինուորներ կը տեսնուին, միշտ կազմ եւ պատրաստ։

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ գաւառ կը փոխադրուին չորեքշաբթի օրէն ի վեր, դպրո–ցական կամ ոչ, Փարիզէն եւ ամբողջ Սէնի նահանգէն։ Առաջին օրը մեկնեցան 1600 մանչեր եւ աղջիկներ ։

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐ կը բաժնուին 2 — 10 տարեկան մանուկներու, ամէն օր ժամը 7.30էն 8։ Այս առթիւ ըսենք կարգ մը թաղերու մէջ Հայերուն ալ ձրի դիմակներ բաժնուած են առանց որ եւ է խտրութեան։

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ճաշարանները եւ կապելաները պէտք է փակուին գի–շերուան ժամը 11ին։— Արգիլուած է որ եւ է ժողով սրճարաններու մէջ։ Եր–կու սրճարաններ փակուեցան, հաստատուած ըլլալով թէ իբրեւ գաղտնի հա–ւաքատեղի կը ծառայեն բոլշեւիկներուն ։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 15րդ շարքին վիճակահանութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար օգոստոս 31ին, յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակով ։

ՌԱՏԻՈՅԻ ամբողջ կազմակերպութիւնը զինուորական իշխանութեան յանձնուած է, որ կրնայ ի հարկին գրաւել մասնաւորներու ռատիօները։

ՀԵՌԱԶԱՅՆԻ ԵՒ ՀԵՌԱԳՐԻ համար արգիլուած են օտար եւ ծածկագիր լեզուները ։ Զինուորական իշխանութիւնը հսկողութիւն կը կատարէ հեռա–ձայնի բոլոր խօսակցութեանց վրայ ։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ վերատեսչութիւնը հրամանագրով մը արգիլեց բոլոր հրապարակային ժողովները, Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ։ Ի հարկին պի–տի փակուին այն սրճարաններն եւ գինետուները ուր ժողովներ կ'ըլլան ։

ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ, Պէհիճ Էրքէն, օգոստոս 30ին իր յանձնարարագիրները ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, դեսպանը ջերմապէս ներբողեց ֆրանքօ-թրքական բարեկամութիւնը, եւ յիշեց այն վտանգաւոր տագնապը զոր կ'անցընէ աշ–խարհը։ Հանրապետութեան նախագահն ալ իր կարգին շեշտեց երկու երկիր–ներուն խաղաղասիրական ջանքերը ներկայ տագնապին մէջ ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ դահլիճը նիստ գումարելով, երեք ժամ խորհրդակցեցաւ կացութեան մասին։ Ֆոն Փափէն Պոլսէն Անգարա մեկնեցաւ իր կառավարութեան հրահանգով ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ստուարաթիւ զին–ուորներ ղրկած է արեւմտեան սահմանագլուխը (Լեհաստան) ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ մէջ երեքշաբթի ժամը 11ին տեղի ունեցաւ խաղաղութեան պահպանման աղօթք մը, որուն ներկայ էին գաղութին ակա–նաւոր անձնաւորութիւնները։ Փարիզի հոգեւոր հովիւի փոխանորդ Տիրան վարդապետ Ներսոյեան իր քարոզին մէջ շեշտեց «Եւ եւս խաղաղութեամբ զՏէր աղաչեսցուք, ընկալ, կեցո, եւ ողորմեա»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ալ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ, իբրեւ լրացուցիչ միջոց ազգ. պաշտպանութեան։

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ, որ մասնաւոր պաշտօն մը ստացած է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Պէյրութ հասնելով արժանացաւ խանդավառ ցոյցերու։ Սուրիոյ եւ Լի–բանանի թերթերը հակատարմական արտայայտութիւններ կը հրատարակեն Ֆրանսայի հանդէպ, օրուան տագնապին առթիւ ։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մասնաւոր ինքնաշարժներու երթեւեկը պիտի արգիլուի այս կիրակիէն սկսեալ, իբրեւ հետեւանք օրուան տագնապին։ Իսկ ճաշարան–ները միայն մէկ տեսակ կերակուր, միս կամ ձուկ պիտի տան սեպտեմբեր 1էն սկսեալ։ Թերթերը կը յանձնարարեն չվատնել ոչ իսկ մէկ կաթիլ պէնզին։

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մուսէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Եագոյեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կապէեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Աւետուր Մուսէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կապէեան (Յունաստան), Այրի Տիկին Թա–գուհի Նապիկեան (Յունաստան), ինչպէս նաեւ Տէր Սահակեան եւ Իրգոանեան ընտանիքները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, կնքամօր, հարսին, քրոջ, եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՄՈՒՍԷԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կապէեան, 59 տարեկան)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 29ին, յետ երկարատեւ հիւան–դութեան, Քոշէնի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, 1 սեպտ. ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Պանթէօ - Քաշանի գերեզմանատան մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

Կամաւորներու եւ Մարտիկներու նոր ցանկը

կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Գէլվիլի Մասնաճիւղը իր ընկերներու եւ համակիրներու միջեւ հաւաքած 1477 ֆր.։ Ահա նուիրա–տուներու ցանկը.—

Ա. Պուճուլեան 150 ֆր., Հրանտ Փաստրմաճեան, Աբովեան, Mr. et Mme. Bernard Taron, Մինաս Նրամեան 100ական ֆր., Ա. Բաղտասար–եան, Երուանդ Ս՛սեան, Վահրամ Մինէլեան, Ս. Մարգարեան, Տիրան Ստեփանեան, Օր. Նեկտար Փանոսեան, Զանաքեան, Բիւզանդ Պէրպէ-րեան 50ական ֆր., Վ. Թիւթիւլեան 30 ֆր., Բիւզանդ Շահրիկեան, Վ. ադարշ Վարպետեան, Սուքիաս Գանդանեան, Աբրահամ Պատաճեան 25ական ֆր., Ենովք Սահակեան, Տիրան Խանամիրեան, Նիկողոս Նիկողոսեան, Ղեւոնդ Պայթարեան, Տիգրան Գրիգորեան, Ոմն, Բ. Թորոսեան, Ա. Տապաղեան, Միհրան Կարապետեան, Վարդպարոնեան 20ական ֆր., Ա. Քիպրիժեան, Օհ. Տէր Մինասեան, Սէթ Տապաղեան 15ական ֆր., Թորգոմ Կոտակեան, Ոմն, Նազար Ժօրժեան, Ոմն, Հաճընլեան, Պալճեան, Յովհ. Յակոբեան, Գա–զանճեան, Չիլինկիրեան, Թիպեր Հիւսեան 10ական ֆր., Հայկ. Հապէշ–եան, Ոմն, Գր. Անաստասեան, Ոմն, Գալուստ Կիւմիւշեան, Սողոմ. Սեւում–եան, Խաչիկ Խաչիկեան, Գ. Գէորգ, Տ. Նալբանտեան, Ա. Յակոբեան 5ական ֆր., Ոսկան Իլանճեան 2 ֆր.։ Գումար 1477 ֆր.։ (Տես Ա. Ա.)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊՈՀԵՄԱԿԱՆՔ

(Քերթուածներ)

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

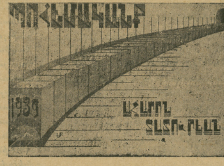
Հեղինակին անտիպ քեր–թուածներուն երկրորդ եւ վերջին հատորը, գե–ղարուեստական տպա–գրութեամբ։

Գին՝ Ֆրանսա 20 ֆր.
Արտասահման 25 ֆր.

Նոյն հեղինակէն
ՄԱԳԱՂԱԹՆԵՐ (սպառե–լու մօտ)

Գին՝ Ֆրանսա 40 ֆր.
Արտասահման 50 ֆր.

Դիմել հեղինակին,



17, Rue Damesme, PARIS

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ Վարչու–թիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցա–նել թէ ժամանակի մը համար յե–տաձգուած են իր բակ/ական այցելու–թիւնները։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme .. Paris (13)

Միեւնոյն ատեն յանձնարարուեցաւ տարէց քաղաքացիներուն, կիներուն եւ մանուկներուն հեռանալ քաղաքներէն։

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ համար կրկին եւ կրկին ազդարարութիւններ կ'ուղղէ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը բոլոր անոնց որ ստիպ–ուած չեն մայրաքաղաքին մէջ մնալու։ Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնէ թէ եր–թեւեկի ներկայ դիւրութիւնները կրնան կրճատուիլ յառաջիկային ։

Լիոնի Հայերու ուշադրութեան

Լիոնի մէջ «ՅԱՌԱՋ»ը կը ծախուի միայն ԿԷՆՃԵԱՆ նպարա–վաճառատունը, 45 Rue de Bonnel, Lyon, մինչեւ Պ. ԽՆԿԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆի վերադարձը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, (S. et O.) կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին։

Վարչութիւնս, դպրոցական այս նոր շրջանին համար, ձեռնարկած ըլլալով նոր կարգադրութիւններու՝ գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ աշակերտու–հիները պիտի վայելեն կրթական եւ մայրական ամէն խնամք ու դիւրու–թիւն։ Հայագիտական դասընթացքը յանձնուած է կարող ուսուցիչներու, եւ այս առթ՛ւ Ecole Communaleի ընթացքը աւարտած խումբ մը ա–շակերտուհիներ պիտի կազմեն՝ մեր միակ հայկական վարժարանի կո–րիզը։ Այս պարագան մասնաւորապէս կը յանձնուի ծնողներու ուշադրու–թեան։

Գիշերօթիկ աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։

Ընդունելութեան պայմաններուն եւ արձանագրութեանց համար դի–մել վարժարան, ամէն կէսօրէ յետոյ։

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարչութիւն

1940 — «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑ — 1940

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. Պ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Մամուլի տակ է եւ Սեպտեմբեր 30ին լոյս կը տեսնէ 1940ի «Գոյամարտ» օրացոյցը գեղեցիկ եւ մաքուր տպագրութեամբ։

Մեր գործակալներէն կը խնդրուի այժմէն կատարել իրենց ա–պսպրանքները։ Բացի գործակալներէն ապսպրանքներ նկատի չեն առ–նուիր։

Դիմել մեր ընդհ. գործակալի G. Djarayan, 17 rue des Petites Maries Marseille, France.

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ — ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Մամուլի յանձնուած է Սեպտեմբերի թիւը (60), որով կը լրանայ «Հայ Բոյժ»ի հինգերորդ տարեշրջանը։ Անոնք որ կ'ուզեն կանոնաւոր ստանալ վե–ցերորդ տարեշրջանին եւս, կը հրաւիրուին վճարել նոր տարեշրջանի բաժ–նեգինը, այլապէս կը դադրեցուի իրենց թերթ ղրկելը ։

Դիմել՝ 17, Rue Damesme, PARIS:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինն է Ֆրանսայի համար 30, արտասահ–մանի համար 35 եւ 40 ֆրանք (ըստ երկրի)։

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ մէջ «Յառաջ» կը ծախուի Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՄՋԵԱ–ԵԱՆի մօտ, 27 rue Grand Modièr.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 2 Sept. 1939

ԺԷ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4133

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ ԻՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼ ՏԱՆՑԻԿԸ.— ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ՆԵՐԲԱՆՑՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ ՎՃՌԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԷ ԻՐ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր զօրաշարժ Անգլիոյ եւ Լեհաստանի մէջ

Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը մանրամասն զեկոյց մը հրատարակեց Լեհաստանէն եղած պահանջներու մասին, միեւնոյն ատեն ձայնասփիւռի միջոցաւ տարածելով զայն ի լուր աշխարհի։

Ահաւասիկ այդ պահանջները, որ կը կոչուին «գործնական առաջարկներ».

1.— Նկատի առնելով իր զուտ գերմանական հանգամանքը, ինչպէս եւ բնակչութեան միաձայն կամքը, Տանցիկը անմիջապէս պէտք է վերադարձնել գերմանական պետութեան։

2.— Այսպէս կոչուած Նրբանցքին հողամասը, որ կ'երկարի Պալթիկ ծովէն մինչեւ Մարիէնվէրտէր – Կրաուտէնց–Քուլմ – Պրոմպէրկ (այդ քաղաքներն ալ մէջն ըլլալով) եւ յետոյ մինչեւ Շօէնլանքէի արեւմտեան կողմը, ինք պէտք է որոշէ թէ Գերմանիո՞յ կը պատկանի թէ Լեհաստանի։

3.— Այս առաջադրութեամբ, հանրաքուէ մը պէտք է կատարուի այդ հողամասին մէջ։ Այդ հանրաքուէին պիտի մասնակցին այն բոլոր Գերմանացիներն ու Լեհերը որ հոն կը բնակին 1918 յունուար 1էն ի վեր կամ հոն ծնած էին նոյն թուականին։

Այս հողամասէն քշուած Գերմանացիները պիտի վերադառնան, իրենց քուէն ձգելու համար։ Անկողմնակալ հանրաքուէ մը եւ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները ապահովելու համար, այդ հողամասը պիտի դրուի միջազգային յանձնաժողովի մը իշխանութեան տակ, ինչպէս եղաւ Սարի շրջանին մէջ։ Յանձնաժողովը պէտք է կազմուի անմիջապէս, մասնակցութեամբ չորս մեծ պետութեանց.— Իտալիա, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա։ Յանձնաժողովը պիտի վայելէ գերիշխանութեան բոլոր իրաւունքները այդ հողամասին վրայ։ Հետեւաբար, այդ հողամասը պէտք է պարպուի կարելի եղածին չափ կարճ պայմանաժամի մը մէջ, լեհական բանակին, ոստիկանութեան եւ լեհական իշխանութեանց կողմէ։

4.— Այդ հողամասէն դուրս պիտի մնայ Կտինիայի լեհական նաւահանգիստը, որ սկզբունքով կ'իյնայ լեհական գերիշխանութեան տակ։ Լեհական այդ նաւահանգիստին ճշգրիտ սահմանները պիտի որոշուին Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի համաձայնութեամբ, եւ ի հարկին միջազգային իրաւարար ատեանի մը կողմէ։

5.— Որպէսզի անհրաժեշտ ժամանակը ապահովուի անկողմնակալ հանրաքուէի մը պատրաստութեանց համար, այդ հանրաքուէն պիտի չկատարուի մէկ տարիէն առաջ։

6.— Այդ ժամանակաշրջանին մէջ, ապահովելու համար Գերմանիոյ անխափան հաղորդակցութիւնը արեւելեան Փրուսիոյ հետ, իսկ Լեհաստանի համար ալ՝ իր հաղորդակցութիւնը ծովուն հետ, պիտի հաստատուին ճամբաներ եւ երկաթուղիներ, դիւրացնելով ազատ թրանզիթը։ Այս առթիւ պիտի գանձուին միայն այն տուրքերը որ անհրաժեշտ են հաղորդակցութեան ճամբաները պահպանելու եւ փոխադրութիւնները ապահովելու համար։

7.— Այդ հողամասին վերջնական ճակատագիրը պիտի որոշուի քուէներու պարզ մեծամասնութեամբ։

8.— Հանրաքուէէն վերջը — ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը — ապահովելու համար ազատ հաղորդակցութիւնները Գերմանիոյ եւ Տանցիկի իր նահանգին եւ արեւելեան Փրուսիոյ միջեւ, ինչպէս եւ Լեհաստանի հաղորդակցութիւնը ծովուն հետ, Գերմանիա պիտի ստանայ, եթէ հանրաքուէի ենթակայ հողամասը Լեհաստանի իյնայ, ազատ շրջան մը, Պիւթով – Տանցիկի կամ Տիրշաուի ուղղութեամբ, ինքնաշարժի ճամբայ մը եւ քառագիծ երկաթուղի մը շինելու համար։ Այդ կառուցումը այնպէս մը պիտի կատարուի որ չկտրուին Լեհաստանի հաղորդակցութեան գիծերը, այսինքն ուր որ ճամբաները իրարու հանդիպին, ջրուղիներ կամ փապուղիներ պիտի շինուին։ Այդ գօտին պիտի ունենայ մէկ քիլոմեթր լայնութիւն եւ պիտի ըլլայ գերմանական հող։

Եթէ հանրաքուէն վճռուի ի նպաստ Գերմանիոյ, Լեհաստան Կտինիայի իր նաւահանգիստին հետ ազատօրէն եւ անարգել հաղորդակցելու համար, պիտի ունենայ միեւնոյն իրաւունքները — ազատ հողամաս մը որ լեհական սեփականութիւն պիտի ըլլայ, ինքնաշարժի ճամբայ եւ երկաթուղի շինելու համար, իբրեւ փոխարինութիւն։

9.— Եթէ Նրբանցքը Գերմանիոյ իյնայ, Գերմանիա պատրաստ է բնակիչներու փոխանակութիւն մը կատարելու Լեհաստանի հետ, որքան թոյլ կու տան պայմանները։

10.— Տանցիկի նաւահանգիստին մէջ Լեհաստանի կողմէ պահանջուելիք մասնաւոր իրաւունքները պիտի ճշդուին հաւասարութեան հիման վրայ, միեւնոյն իրաւունքներն ապահովելով Գերմանիոյ՝ Կտինիայի նաւահանգիստին մէջ։

1.— Ջնջելու համար փոխադարձ սպառնալիքի որ եւ է զգացում այդ երկրամասին մէջ, Տանցիկ եւ Կտինիա քաղաքները պարզապէս առեւտրական նաւահանգիստներ պիտի ըլլան, առանց զինուորական հաստատութեանց կամ ամրութեանց։

12.— Հէլայի թերակղզին, որ Գերմանիոյ կամ Լեհաստանի պիտի իյնայ, համաձայն հանրաքուէի արդիւնքին, պիտի ապազինուի, ամէն պարագայի մէջ։

13.— Նկատի առնելով որ գերմանական կառավարութիւնը ծանր մեղադրանքներ ուղղած է Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեան կրած նեղութեանց մասին, եւ լեհական կառավարութիւնն ալ միեւնոյն գանգատները յայտնած է Գերմանիոյ լեհական փոքրամասնութեան համար, երկու երկիրները կը համաձայնին իրենց տրտունջները յանձնել միջազգային քննիչ յանձնաժողովի մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ քննել բոլոր գանգատները՝ տնտեսական եւ ֆիզիքական վնասներու, ինչպէս եւ ահաբեկչական արարքներու մասին։ Գերմանիա եւ Լեհաստան յանձն կ'առնեն դարմանել բոլոր այն նիւթական վնասը զոր կրած են իրենց փոքրամասնութիւնները 1918էն ի վեր, ինչպէս եւ ջնջել սեփականազրկումները եւ ամբողջովին հատուցանել իւրաքանչիւրին կողմէ եղած տնտեսական սանձգութիւնները։

14.— Որպէսզի Լեհաստան հաստատուած Գերմանացիներուն եւ Գերմանիա հաստատուած Լեհերուն մէջ փարատի այն տպաւորութիւնը թէ զրկուած են միջազգային իրաւունքներէ եւ որպէսզի անոնք ապահովուին թէ չեն կրնար բանադատուիլ իրենց ազգային զգացումին անհամապատասխան արարքներ կամ պաշտօններ կատարելու, Գերմանիա եւ Լեհաստան պիտի համաձայնին երաշխաւորելու փոքրամասնութեանց իրաւունքները, ընդհանուր կամ պարտաւորիչ համաձայնութիւններով, ապահովելու համար անոնց ազգային հանգամանքին պահպանումը, ազատ զարգացումը եւ գործունէութիւնը։ Մասնաւորապէս փոքրամասնութիւնները պիտի արտօնուին անհրաժեշտ կազմակերպութիւնները պահելու, այս նպատակով։ Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն զինուորական ծառայութեան չենթարկել իրենց երկրին մէջ եղած փոքրամասնութիւնները։

15.— Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ այս առաջարկներու հիման վրայ, Գերմանիա եւ Լեհաստան պատրաստ պիտի ըլլան անմիջապէս ցրուելու իրենց բանակները։

16.— Ուրիշ ամէն միջոց որ անհրաժեշտ կրնայ դառնալ փութացնելու համար վերոյիշեալ համաձայնութիւնները, ձեռք պիտի առնուի Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միացեալ հաւանութեամբ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանական կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն հրատարակեց Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մանրամասնութիւնները։ Տեղի անձկութեան պատճառով, յիշենք միայն քանի մը գլխաւոր գիծեր.—

Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, Անգլիա օգոստոս 28 թուակիր ծանուցագրով մը իր միջնորդութիւնը առաջարկած է, որպէսզի ուղղակի բանակցութիւններ կատարուին Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, վիճելի հարցերու մասին։ Գերմանիա պատասխանելով օգոստոս 29ին, պատրաստակամութիւն յայտնած է ընդ առաջ երթալու, թերահաւատ ըլլալով հանդերձ Լեհաստանի մասին, եւ, «նկատի առնելով պարագաները», շեշտած է որ «եթէ կ'ուզեն կանխել աղէտը, անհրաժեշտ է շուտ շարժիլ»։ Այս առթիւ, պատրաստակամութիւն յայտնած է լեհական կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը ընդունելու մինչեւ օգոստոս 30ի իրիկունը, պայմանաւ որ այդ ներկայացուցիչը լիազօրութիւն ունենայ ոչ միայն վիճաբանելու, այլեւ համաձայնութիւններ կնքելու»։ Սպասելով լեհական ներկայացուցիչին, գերմանական կառավարութիւնը յանձն կ'առնէր Անգլիոյ հաղորդել իր համաձայնութեան հիմերը։

Զեկոյցը յետոյ կ'ըսէ թէ փոխանակ Լեհաստանի լիազօրութեան մեկնումի լուրին, իբրեւ պատասխան ստացաւ,— առաջին՝ լեհական զօրաշարժին լուրը, երկրորդ՝ միայն օգոստոս 30ի կէս գիշերին ընդհանուր խօսքերով կազմուած հաւաստիք մը՝ թէ բրիտանական կառավարութիւնը պատրաստ է օգնելու բանակցութեանց բացման։

Զեկոյցը այս առթիւ նորէն կը յիշէ թէ այս տագնապին սկզբնական պատճառներն են — 1. Վերսայլի բռնաւճիռով (տիքտաթ) հաստատուած անկարելի սահմաններ.— 2. Գերմանական փոքրամասնութեանց դէմ սարքուած հալածանքները։

*** Լեհաստան կասկածելով Գերմանիոյ ծրագիրներէն, ինչպէս եւ սահմանային յարձակումներէն եւ գրգռութիւններէն, զէնքի տակ առաւ իր պահեստիները, որոնց թիւը կը հասնի 2,500,000ի։ (40 տարեկանէն վար)։ Եթէ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուի, Լեհաստան պիտի կրնայ հանել 4 միլիոն 600,000 զինուոր։ Լեհական կառավարութիւնն ալ իր կարգին զեկոյցներ հրատարակելով, բացատրեց թէ ինչո՛ւ հարկադրուեցաւ այս միջոցները ձեռք առնել։

Զօրաշարժ եւ զգաստութիւն Անգլիոյ մէջ

Անգլիան նոր եւ աւելի լայն միջոցներ ձեռք առաւ, զօրացնելու համար իր հզօր նաւատորմը եւ ցամաքային պահեստիները։ Միեւնոյն ատեն խիստ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ մամուլին վրայ եւ խզուեցան հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները արտասահմանի հետ։ 400,000 մանուկներ գաւառ պիտի փոխադրուին Լոնտոնէն։ Մինչեւ չորս օր 3,000,000 հոգի — 1,300,000ը միայն Լոնտոնէն — այլուր պիտի փոխադրուին։ Շատ մը քաղաքներ պիտի պարպուին։ Տեղափոխելի բազմութեանց երթալիք վայրերը գաղտնի կը պահուին։ Մանուկներու եւ անկարներու փոխադրութիւնը սկսաւ երէկ իսկ։ Ամէնէն առաջ պիտի տեղափոխուին Լոնտոնի 2000 դպրոցներուն աշակերտները։ Արգիլուած է մէկ շաբթուան պաշարէն աւելի ամբարել։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը նիստ գումարելով, անգամ մը եւս որոշեց թէ Ֆրանսա վճռապէս պիտի կատարէ իր բոլոր յանձնառութիւնները, Լեհաստանի հանդէպ։

ԱՆԳԼԻՈՅ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինակցութիւնը պիտի ստորագրուի այսօր – վաղը, համաձայն վերջին լուրերու։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿԵՑԱՒ ՉՈՐՍ ՏԱՐԲԵՐ ԿԷՏԵՐԷ

ԵՐԷԿ ԱՌՏՈՒ ԺԱՄԸ 6ԻՆ

ՏԱՆՑԻԿԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿՑՈՒԵՑԱՒ

Թերթը մամուլը դրուած ատեն, կէս օրուան թերթերը հրատարակեցին հետեւեալ հեռագիրները.—

ՏԱՆՑԻԿ, 1 ՍԵՊՏ.— Պ. Ֆորսթէր հեռագիր մը ուղղելով Հիթլէրի, հաղորդեց թէ հետեւեալ սահմանադրութիւնը հռչակած է.—

ՅՕԴ. Ա.— Ազատ քաղաքին սահմանադրութիւնը ջնջուած է, անմիջական գործադրութեամբ։

ՅՕԴ. 2.— Ամբողջ պետական եւ գործադիր իշխանութիւնը կը գտնուին պետութեան վարիչին (իր) ձեռքը։

ՅՕԴ. 3.— Տանցիկի ազատ քաղաքը, իր ամբողջ երկրամասով եւ ժողովուրդով կը կազմէ գերմանական պետութեան ամբողջացուցիչ մասը, անմիջական գործադրութեամբ։

ՅՕԴ. 4.— Մինչեւ գերմանական իրաւակարգին հաստատումը Առաջնորդին կողմէ, գործադրելի կը մնայ ներկայ սահմանադրութեամբ հաստատուած ամբողջ օրէնսդրութիւնը։

Ֆորսթէր (շրջանապետը) իր հեռագրով կը խնդրէ Առաջնորդէն վաւերացնել այս կարգադրութիւնը, Տանցիկի «անկորնչելի երախտագիտութիւն»ը եւ յաւիտենական հաւատարմութիւնը յայտնելով։

Հիթլէր պատասխանեց հեռագրով.—

«Կ'ընդունիմ այն յայտարարութիւնը որով Գերմանիոյ կը վերադառնայ Տանցիկը։ Շնորհակալութիւն ձեզի եւ Տանցիկի բոլոր այրերուն եւ կիներուն, իրենց անսասան հաւատարմութեան համար։ Տանցիկի վերադարձին վերաբերեալ օրէնքը անմիջապէս պիտի գործադրուի»։

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ ԿԸ ՌՈՒՆԱԲԱՐՈՒԻ

Փարիզի լեհական դեսպանատունը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ Գերմանիա սահմանագլուխը բռնաբարեց չորս կէտերու վրայ։ Այս առթիւ յերիւրածոյ կը համարի գերմանական աղբիւրէ հաղորդուած այն տեղեկութիւնները թէ Լեհաստան բռնաբարած է գերմանական հողը։

*** Աժանս Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Պեռնէն.— Պերլինէն կը հաղորդեն թէ Առաջնորդին յայտարարութիւնը համազօր է պատերազմական վիճակի։ Զինուորական գործողութիւնները սկսած են այս առտու (1 սեպտ.) ժամը 6ին, գերմանեւլեհական ամբողջ սահմանագլուխին վրայ։

ՍԱՆՃԱՔԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Վերջին թղթաբերով հասած թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Սանճաքի երկու հայրենակիցներ Մեծ սէրայ երթալով Գնդ. Քոլէի հետ տեսակցութիւն ունեցան Ռիհանիէի, Հայաշէնի եւ շրջակայ հայ գիւղերու գաղթականներու տեղաւորման մասին։

Գնդապետը յայտարարած է որ, Պէքաայի շրջանին մէջ 15,000 հէքթար հող պիտի գնուի երկրագործ գաղթականներուն տեղաւորման համար։ Սակարկութիւնը հողատիրոջ հետ արդէն սկսած է եւ շուտով պիտի վերջանայ, Սեպտեմբեր 1ին, պիտի սկսի գաղթականներու փոխադրութիւնը Պէքաայի մէջ։ Պէքաայի այդ հողերուն վրայ պիտի հաստատուին երկրագործները՝ Ֆրանսական իշխանութեան ծախքով, իսկ անոնք որ արհեստաւոր են՝ իրենց սեփական միջոցներով կրնան հոն տեղաւորուիլ։

Այս առթիւ Գնդապետը յայտարարած է.

— «Մինչեւ հիմա ձեր Ազգ. իշխանութիւնը եւ Բարեգործականը իրենց օժանդակութեան չափը չեն յայտնած։ Լաւ պիտի ըլլար որ գիտնայինք թէ հայութիւնը ո՛րքանով պիտի օժանդակէ գաղթականներուն։ Պասիտի շրջանին մէջ հիւանդութիւնները ծայր տուած են։ Այս առթիւ, 25 հազար փրանք դրած ենք Տոքթ. Շըվալիէի տրամադրութեան տակ, դեղեր եւ հիւանդապահներ ղրկելու համար Պասիթ։

Բոլոր անոնք որ Սանճաքէն ելլելու ժամանակ, իրենց դրամներու փոխադրութիւնը մեզի վստահեցան, արդէն իրենց հնչուն եւ սուրիական դրամները ստացած են. իսկ թրքական թղթադրամները յանձնած ենք Թուրք Կեդր. դրամատան, ուրկէ կը յուսանք մօտ օրէն ետ ստանալ զանոնք եւ իրենց տէրերուն յանձնել։

«Մինչեւ հիմա, Գըրըգ-Խանի շրջանէն, իբրեւ հողագործ միայն 68 ընտանիք արձանագրուած է։

«Այլեւս ո եւ է նոր նպաստ պիտի չտրուի գաղթականներուն»։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՄԱՄՈՒԼԻ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի, օգոստոս 28ին էր որ պաշտօնաթերթը կը հրատարակէր հրամանագիր – օրէնք մը՝ ամենօրեայ մամուլի եւ ուրիշ պարբերական հրատարակութեանց գրաքննութեան մասին։ (Բուն բառով՝ հսկողութիւն, հակակշիռ, Contrôle)։

Փլաս Վանտոմի փառաւոր հիւրանոցին, Օթէլ Քոնթինանթալի մէկ մասը գրաւման ենթարկուած ըլլալով, արդէն այնտեղ փոխադրուած էին բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ եւ պաշտօնատարներ, անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար։

Մենք ալ դիմեցինք նորահաստատ պաշտօնատունը, որպէսզի «Յառաջ»ի շարուած էջերը աչքէ անցընեն, տպագրութեան յանձնուելէ առաջ։

— Դժբախտաբար դեռ հայերէն գիտցող պաշտօնեայ չունինք, մինչեւ իրիկուն կը կարգադրենք, հոգ մի ընէք։ Դուք ալ դիմեցէք արտաքին գործերու նախարարութեան, թերեւս մէկը՝ տրամադրեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԺԹ. ԴԱՐ

ԱՆԳԻՐ ԵՒ ԳՐԱԻԲՐ.– ՎԱՆՔԵՐ ԵՒ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ

Դ.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Ութերորդ դարէն սկսեալ մինչեւ գրեթէ ԺԲ. դար արձագանգելով կը ժամանէ արաբական գրականութեան ազդեցութիւնը Հայ երկասիրողին եւ Հայաստան երկերուն վրայ: Բայց այս ազդեցութիւնը, որքան ալ կարգ մը օրինակներու մէջ բուռն եղած ըլլայ, ոչինչով չի խախտեր Հայ ինքնատիպ հանճարին դրոշմը: Քաղաքական պայմաններու հետեւանքով, աւելի կամ նուազ դրացի ցեղերու կողմէ ազդեցութեան մը ենթարկուիլը ո՛չ մտաւոր տարկութիւն է, ոչ ալ բնիկ ու ըստացական կարողութիւններու աննըւաճօրէն զարգացումի տկարութիւն: Իբրեւ ամենապարզ ապացոյց կը բաւէ յիշատակել, թէ արաբական քաղաքական կամ մտաւոր առաւելակշռութեներէն շատ կանուխ հայ պատմութիւնը ուռճացած է իւրայատուկ առատաբեր սաղմով ու սերնդագործութեամբ, ամէն մարզերու մէջ: Եւրոպական կամ արեւմտեան ազդեցութեան մասին ալ նոյնը կարելի է խորհիլ ու ըսել ճշգրտօրէն եւ բացայայտօրէն: Քանիցս ակնարկած ենք եւրոպական լեզուներուն չգոյութեան և անոնցմով ունէ գաղափարի արտայայտութեան բացակայութեան, երբ արդէն Հայ Միտքը կրակ ու բոց կը ժայթքէր Հինգերորդէն իսկ առաջ Զորրորդ դարուն: Ասիկա կը նշանակէ, թէ քաղաքական փոփոխութիւններ կամ իրադարձութիւնները, եւ ասոնց պատճառով մատենագրական փոխառութիւնները կամ հետեւողականութիւնը ո եւ է մայր–բունի անգոյութեան փաստ չեն կրնար ծառայել: Ընդհակառակն— եւ պատմութիւնն ալ մէջտեղն է: Պարզօրէն, երկու օրինակ միայն—Նարեկը եւրոպական ո՞ր միտքէն, ո՞ր ոչ–հայկական հանճարէն կամ ներշնչումէն ընդօրինակուած է.— Շնորհալին Ներսէս ո՞ր ազգէն, ո՞ր միարանութենէն ունի ո եւէ ախոյեան կամ մրցորդ կրօնական, երկնաշունչ տաղի, երգի, այլաբանութիւններու հիւսուածին մէջ: Ահա ասպարէզ մը կասկածամիտ երկբայողներուն համար: Թող գան հրապարակ իրենց... նորահնար օտար Նարեկացիներով եւ Շնորհալիներով: Փաստարկութեան այս տեսակ մը «Թունդ» ազգայնական ձեւը լիովին կ'արդարանայ յայտնի կամ քօղարկուած ազխտութեամբը անոնց, որ այս հայ ցեղին ներկայ քաղաքական անկածութիւնը պատրուակելով՝ գանազան գձձութիւններու կ'ենթարկեն զայն միջօրէականէ միջօրէական:

Դառնալով մեր գրականութեան համառօտ պատկերին, հայ ընթերցողը պէտք է գիտակ ըլլայ իր պատկանած ցեղին մշտադալար առաւելութեան, թէ քաղաքական իր կեանքը ի՛նչ աներեւոյթ կամ տեւական փոփոխութիւններու ալ ենթարկուած է, իր մշակութային կնիքը պահպանած է նախանձելի յամառութեամբ մը: Այս երկրագունդին վրայ իբրեւ դերակըշիռ համարուած ազգերու մշակութային կեանքը միշտ յանկարծական—չըսելու համար մեռելական— դադարի մը կը մատնուի, իրենց քաղաքական «անկածութեան» շրջանին մէջ: Ուսումնասիրեցէք մեր գրականութիւնը, ամէնէն պայծառ մինչեւ ամէնէն տխրամած դարերը, եւ պիտի գտնէք որ Հայը Մշակոյթը նկատած է իբրեւ տեսակ մը անկախ մասը քաղաքականութենէ: Եւ կը թուի թէ այս մտայնութիւնը գլխաւոր ազդակներէն մին է այն իրողութեան, թէ Հայը, ազգային տեսակէտով, իր գիտցածէն չի շեղիր, եւ մշակոյթը կը նկատէ իբրեւ նեցուկ մը դէպի ցեղին անկախութիւնը բարձրացած պատին վրայ: Եւ ատոր համար ալ իր գաղթած եւ պարտաւորեալ գաղթած միջավայրերուն մէջ լուեալ տեսակ մը գրականութիւն մշակած է, քաղաքական ունէ ներգործ ձգտումներէ զերծ, բայց միշտ իր անկախութեան խէժալով տաքցած կամ ներշնչուած, կը պահէ, կը ջանայ պահել իր լեզուն, ընտանեկան աւանդութիւններն ու ցեղային ինքնայատկութիւնները: Մինչեւ ա՛յն աստիճան որ տանեկ տաճարներ իսկ անցնին, անթեղուած ջերմութիւնը կրնայ գոնէ «Մնացորդաց» մը ստեղծել, որ կարենայ, իր կարգին, վերականգնել բագինը եւ հաւաքել իր յաւիտենական երկրպագուները: Ահա Հայկական Մշակոյթին լինելութեան ալքը: «Գերեվարութեան» իր բոլոր շրջաններուն մէջ, ինչպէս ներկային, իր գրականութիւնը ալեվկող դեւը այդ գաղափարը եղած է, զանազան երեւոյթներու տակ թանգուցուած, այլ սիրտէ սիրտ, հոգիէ հոգի Մնացորդաց հաղորդուած, թէկուզ այդ «Մնացորդաց»ը մինչեւ իսկ իրերահալած տրամադրութիւններով այսահարուին: Մենք այդ ջահուկ տրամադրութիւնները անգամ կրնանք մեկնաբանել իբրեւ յուսահատներու զահանդական պար մը միեւնոյն խէժալին շուրջ...:

Այսպէս, տոն առ տոն կ'ընթանայ Հայ Գրականութիւնը, շրջափիլս միջավայրերուն ազդեցութեան համեմատ, ուր ինք կը տարուբերուի պարտաւորուած: Երբ ԺԲ. դարուն կը բոլորէ արդէն շէջանիլ Հայ–Կիլիկեան անկախութեան հուրը անգիր, անոպայ, անընտանի ցեղերու այլընդայլոյ խառնուրդի մը ասպատակութիւններով եւ անխնաստ Խաչակրական Արշաւանքներուն յարուցած կեղծուպատիր յոյսերով— ի՛նչպէս միշտ իրարու կը նմանին ժամանակները, եւ ո՛րքան իրաւացի է որ կ'ըսուի, թէ պատմութիւնը կը կրկնուի— Հայը, քաղաքականօրէն ընկճուած իր յաւիտենական խէժալին պատճառով, ոչ թէ բնաւ ցեղային յարակից տկարութիւններու հետեւանքով — քանի որ այս ցեղը պատմութեան մէջ հերոսական աննման օրինակներով լուսապարուած է— Հայը իր գտնուած տեղը կամ գաղթած նոր ու անընտանի մարզերուն մէջ, շարունակեց կծիկը քակել իր վաղնջական ունակութիւններուն, որոնց սկիզբը ծածկուած է Գողթան Երգերուն աստուածածնունդ մշուշին մէջ: Եւ «մշակեց», «մշակուեցաւ»:

Իր պատմութեան Հին ու Միջին շրջանները բոլորած արդէն, ԺԳ. դարով մուտ կը գործէր Նոր շրջանին մէջ: Իրա՛ւ, վերջ գտաւ Շնորհալիին ու Լամբրոնացիին արքենի շուքով պճնազարդուած գրականութիւնը, ինչպէս Ոսկեդարը իր ծիծղուն ու մեծասքանչ մետաղը կորանցուցած էր կրօնական յունական ունայնամիտ վէճերուն եւ, յետոյ, արեւակէզ, խանձած անապատներու աւազահողմ փոթորիկին վերահաս հարուածին ներքեւ, բայց Հայ Գրականութիւնը ողջ մնաց քաղաքական – կրօնական անէծքներուն ի հեճուկս: Գտաւ ցեղը իր պաղարիւնը, ընդլայնեց մինչեւ իսկ իր գործունէութեան շրջանակը, եւ ինչ որ երբեմն, յաճախ միշտ, կրօնական դասակարգին մենաշնորհը եղած էր, հիմա, ԺԳ. դարէն սկսեալ, թափառական հայ սերունդին բոլոր խաւերը իրենց խէժալին հանգոյց ըրին մշակոյթը, որուն արօրին ու ակօսին լծուեցան հայկականութեան բոլոր ներկայացուցիչները— կրօնական, աշխարհական, երիտասարդ եւ ծեր: Ամէնքն ալ մէկ խանձարուրքի մէջ ամփոփուած: Եւ այս նորօրինակ լծորդութիւնը— լծակցութիւնը— կը տեւէ այսօր ահա գրեթէ ԵՕԹԸ ԴԱՐ: Քանի որ «անքաղաքական» ու «անվարչական» այսքան ահագին շրջանէ մը վերջ, այսօր նոյն այն բազմածընունդ ու արգաւանդ ցեղը կը տեսնենք կանգուն, յաղթ, միմիայն շնորհիւ իր Մշակոյթին եւ, ի պահանջել հարկին, հերոսական գործունէութեան ահաղանդին, անմտութիւն չըլլար խորհիլ, թէ կենդանի պիտի մնայ ան յաւէտ, բաւական է որ սերունդէ սերունդ, de génération en génération, մշակութային ինքնածին սերմը բղխի յորդի «դերութեան» գուղձէն դուրս, եւ ասիկա երիտասարդ նորազարթօյց հաղագներուն կանչիւնով: Կը բաւէ ըսել— զօգուտն ձեր դուք գիտէք...:

ԺԳ. ԴԱՐ.— Այս դարուն ծաղկած ուսումնարանները, բացի նախայիշատակուածներէն, էին Սեպուհ Լեռան կամ Մանեայ այրք, Դարանաղիք, զոր ծաղկեցուց Երզնկացին: Խորանաշատ՝ Արցախ կամ Աղուանք, զոր պայծառացուց Վանական վարդապետ: Սուրբն Դադի՝ Արցախ: Ծոփ – ծոր՝ Վասպուրականի երկրամասին մէջ: Սուրբն Անդրէաս, Գուգարաց երկրին մէջ: Մեծին Վարդանայ ուսումնարանը, Ղազարու կամ Առաքելոց վանք, Տարօնի մէջ:

Գրիգոր Սկեւռացի (Ներբող ի Ս. Լամբրոնացի, Ճառք, Շարականք):— Գէորգ Սկեւռացի (Մեկնութիւն Եսայեայ, Արուեստ գրչութեան, Խըմբագիր մեկնութիւն գրոց):— Մխիթար Անեցի (Պատմութիւն):— Կոստանդին Ա. կաթողիկոս (Գիր հաւատոյ խոստովանութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, զոր խնդրած էր Հռոմէն Իննովկենտիոս Պապը): ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Մեկնութիւն Յովբայ, Պատմութիւն (անյայտ): — ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Պատմութիւն, Մեկնութիւն Դանիէլի, Մեկնութիւն Սաղմոսի, Մեկնութիւն Հնգամատենին, Երգոց Երգոյն, Ներբող ի Ս. Լուսաւորիչն, Քերականի մեկնութիւն, Առակք, Աշխարհագրութիւն): —Բենիկ վարդապետ (Աղօթամատոյց գիրք): — Կիրակոս Գանձակեցի (Պատմութիւն):— Մխիթար Սկեւռացի (Պատասխանի առ Լիկաթ (Նըւիրակ) Պապին): — Պաղտին իշխան (Թուղթ):— Վարխամ կամ Վարդան վարդապետ.— Կիրակոս Արեւելցի (Ի Տեառնընդառաջն, Թուղթ առ ամենայն Հայս, Մեկնութիւն Հարիւրաւորաց Աւագրի, Տեսութիւն ութ խորհրդոց Աւագրի):— ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՐԶՆԿԱՑԻ (Մեկնութիւն Քերականի Թրակացւոյն, Բանք յաղագս երկնային շարժմանց, Ներբող ի Ս. Լուսաւորիչն, Մեկնութիւն Մատթէի, Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա, Տաղք այլեւայլ, Քարոզգիրք, Տրամաբանութիւն, Առակք, Աղօթագիրք, Ճառք):— Ներսէս Տարօնացի.— Յովհաննէս Արճիշեցի, Եսայի Նչեցի, Մխիթար Սասունցի (երկուքն ալ աշակերտ Ներսէս Տարօնացիին): — Սմբատ Գունդստապլ (Տարեգիրք, Գիրք Օրինաց):— Գրիգոր Անաւարզեցի կաթողիկոս (Յայսմաւուրք Լատինացւոց եւ Յունաց տօնից, Շարականք):

ՏԱՐԱՋ

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐ, ՎՃԱՐԵՑԷՔ

Ամուրի բառին ֆրանսերէնն է célibataire, որ կը նշանակէ, ըստ իր լատինական ստուգաբանութեան, երկնաբնակ: Աւելցնենք որ célicole եւս կը նշանակէ, ըստ իր ստուգաբանութեան, երկնաբնակ, բայց այս վերջին բառով՝ հին Հռովմայեցիները կը ճանչնային միայն Հրեաները:

Ինչո՞ւ, սակայն, երկնաբնակ կը կոչուէին ամուրիները, հին ատեն: Որովհետեւ անոնք, սկիզբները, կը վայելէին առանձնաշնորհեալ կացութիւն մը մարդկային ընկերութեան մէջ:

Ցետագային, կրօնքը եւ պետութիւնը սկսան պայքարիլ ամուրիութեան դէմ: Առաջինը այն պատճառաբանութեամբ թէ նուիրական պարտականութիւն է ապահովել մարդկային ընկերութեան գոյութիւնը: Երկրորդը այն պատճառաբանութեամբ թէ պետութիւնը պէտք ունի զինուորի, հարկատուի, աշխատաւորի:

Այսպէս, ըստ Մովսիսական օրէնքներու, ամուրին նշաւակ էր արհամարհանքի եւ ծաղրանքի, իբրեւ անպտուղ թզենի: Անկատար քաղաքացի մըն էր ամուրին, նոյնիսկ կասկածելի, որովհետեւ կը կազմէր վտանգ մը ընկերային կարգապահութեան և բարոյականի: Ընդհակառակն, ընտանիքի հայր մը կը համարուէր այր կատարեալ, այն իմաստով որ կը լրացնէ մարդկային ճակատագիրը: Զաւակներու տէր այրը, կ'ըսէին, կը վայելէ աստուածներու պաշտպանութիւնը:

Գլխաւորաբար Հրեաները անհաշտ թշնամի են ամուրիութեան գաղափարին: Թալմուտի մէջ գրուած է. «Ով որ կին չունի, մարդ չէ»: Կամ՝ «Այն ու քսան տարեկանին՝ տակաւին կին չունի, անիծուած է Աստուծոյ կողմէ ինչպէս մարդասպան մը»:

Սպարտայի մէջ, Լիկուրգոսի օրով, քաղաքական ու քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկուած էին (atimie) ամուրիները որոշ տարիքէ մը վերջ: Անոնց արգիլուած էր նաեւ ներկայ գտնուիլ մարզահանդէսներու: Ընդհակառակն, նման մարզահանդէսներու ժամանակ, հրաման կը տրուէր ամուրիներուն մերկանալ եւ քաղաքին գլխաւոր հրապարակին շրջանը ընել մերկ, միաժամանակ արտասանելով ծաղրերգ մը իրենք իրենցանձին դէմ: Երբ ծերանայինքաղաքացիները պարտաւոր չէին աւանդական յարգանքը ցոյց տալ հանդէպ իրենց տարիքին:

Ըստ հին յունական աւանդութիւններուն, պետութիւնը կը քաջալերէ ամուսնութիւնը, որովհետեւ ընտանիքներու կազմութիւնը միակ միջոցն է ապահովութիւն տալու նախահայրերուն թէ պիտի շարունակուի կապը որ ողջերը կը միացնէ մեռելներուն: Ընդհակառակն ամուրին, կտրելով այդ կապը, յանցաւոր է կրկնապէս, նախ հանդէպ իր նախահայրերուն, յետոյ հանդէպ ընկերութեան:

Աթէնք, քիչ մը անհատապաշտ, ներողամտութիւն ցոյց կուտայ հանդէպ ամուրիներուն,— չմոռնալ որ կարգ մը հելլէն փիլիսոփաներ կողմնակից էին մալթուսականութեան: Պղատոն ոճիր կը կոչէ ամուրիութիւնը եւ երիտասարդներուն կը յանձնարարէ ամուսնանալ երեսունէն երեսունհինգին մէջ: Իր Օրէնքներուն մէջ (էջ 721), Պղատոն կը գրէ. «Ոճիր է կին չառնել, ով որ զանց կ'առնէ այս պայմանը՝ ամէն տարի պիտի վճարէ տուգանք մը, որպէսզի չկարծէ թէ նպաստաւոր կացութիւն մըն է ամուրիութիւնը եւ իրեն պիտի մերժուի այն պատիւը զոր երիտասարդութիւնը կ'ընծայէ տարէցներուն»:

Մանուի օրինագիրքը եւս կ'ըսէ. «Մարդը ստեղծուած է յաւերժացնելու համար իր ցեղը,— զաւակով մը՝ ան կը տիրապետէ աշխարհի, թոռնիկով մը կը հասնի անմահութեան»:

Հռովմէական օրինագիրքը աւելի եւս խիստ է հանդէպ ամուրիներուն, — պետութիւնը պէտք ունի զինուորի, ով որ չի հնազանդիր այդ պարտականութեան՝ ստիպուած է վճարելու մասնաւոր տուրք մը: Օգոստոս կայսեր օրով՝ նոյնիսկ օրէնք էր ամուրիները զրկել ժառանգութենէ: Կիկերոն եւս կը դատապարտէ ամուրիութիւնը (De Legibus, Գ. 3):

Առաջին քրիստոնեայ կայսրը, Կոստանդին, ուզեց մեղմացնել այս խիստ պարտաւորութիւնը,— Պօղոս Առաքեալի վարդապետութենէն ներշնչուած: Պօղոս ամուր չէ իր տեսակէտներուն վրայ, թէ ամուսնութիւն կը յանձնարարէ եւ թէ ամուրիութիւն: Ըստ Եկեղեցւոյ Հայրերուն, ամուրիութիւնը կը յատկանշէ կրօնական կեանքի բարձրագոյն աստիճանը, եւ ամուսնութիւնը յանձնարարելի՝ միջակ անհատներուն, տկարներուն, հիւանդներուն, զանդուածին:

Պէտք է արձանագրել որ ինչպէս Հայոց, նոյնպէս այլ ժողովուրդներու մօտ, քրիստոնէութեան սկզբնական օրերուն՝ ամուսնութիւնը ներելի էր կրօնապետներուն: Հայոց կաթողիկոսները ամուսնացած մարդիկ էին, զաւակ ու թոռ ունէին:

Կաթոլիկ եկեղեցին ընդհակառակն ամուրիութիւն կը պարտադրէ սքեմաւորներուն, որպէսզի, կը պատճառաբանէ, կարենայ ինքնամփոփուիլ, ազատ մնայ ընդհանրական մտահոգութիւններէ, աւելի ժամանակ ունենայ աղօթելու եւ կրօնական ուսումնասիրութիւններ կատարէ, վերջապէս որովհետեւ ամուրին աւելի անձնազոհ է քան այն որ ընտանիք եւ զաւակ ունի տունը:

Լուդովիկոս ԺԴ.ի օրով ամուրիները ենթակայ էին մասնաւոր տուրքերու, զանոնք մղելու համար ամուսնութեան: Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան շրջանին եւս ամուրիութիւնը դատապարտուեցաւ,— ով որ չէր ամուսնանար երեսունէն վերջ, տուրք պիտի վճարէր, զինուորական ծառայութիւնը պիտի կատարէր աւելի երկար ժամանակով:

Արդի մտաւորականներուն մէջ եւս պայքար մը կայ ամուրիութեան թէր ու դէմ: Փօլ Վալերի եւ Անտրէ Ժիտ հակառակ են ամուսնութեան գաղափարին, ու կը յայտարարեն թէ ընտանիքը թշնամի է քաղաքակրթութեան:

Մեր փէտայիական կեանքի– օրերուն, ոմանք ինչպէս Գամառ Քաթիպա, առանց դէմ ըլլալու ընտանիքի կազմութեան, կը յանձնարարէին ընտրեալներուն (փէտայիներուն) չամուսնանալ՝ աւելի հանդիստ սրտով ու քաջարար նետուելու համար կռուին մէջ:

Մենք այս տեղեկութիւնները տըւինք, հարցը բերել–կապելու համար արդի օրէնքներուն, որոնք մասնաւոր տուրքեր կը դնեն ամուրիներու վըրայ: Այդ մասին՝ ուրիշ անգամ:

Ք.

Խոստմի ցուցափեղկ

—o—

ՀԱԳՈՒՍՏ՝ ՈՉ ՀԱԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի թիւ 19 խանութին մէջ, գործակատարը մեզ ցոյց տուեց Երեւանի առաջին կարի գործարանից ըստացուած հագուստեղէնը: Կտորը բըրդից էր, բարձր որակի:

— Ի՞նչքան ժամանակ է, որ այդ հագուստեղէնը ձեր խանութում է,
— հարցրինք մենք:
— Եօթներորդ ամիսն է:
— Ինչո՞ւ չէ վաճառւում:

Պարզուեց, որ հագուստի վրայ մի շարք աշխատանքներ կիսատ–պատատ են կատարուած, խիստ կերպով խախտուել է ձեւուածքը եւ այդպիսով ըստացուել է մի շատ անճաշակ բան:

Եւ այսպէս 10 տարեկան աղջիկների համար պատրաստուած հագուստը, այն էլ ընտիր կտորից, ոչ ոքի չի հըրապուրում, ոչ ոք մօտ չի գնում դըրան:

— Շա՞տ է այդ հագուստի քանակը:
— Մեր խանութում 200 կտոր է, 8000 րուբլի արժողութեամբ, բայց միւս խանութներում նոյնպէս կայ, որ դարձեալ չի վաճառւում:

Մենք սկսեցինք դիտել տղամարդու պլուզներ: Հէնց այդ րոպէին մի քաղաքացի պահանջեց այդ պլուզներից:
— Ի՞նչ չափի էք պահանջում,— հարցրեց գործակատարը:
— Տուէք 48ը:

Քաղաքացին դժգոհ դէմքով նայեց հագուստին եւ վերադարձրեց ասելով՝
— Փոքր է, տուէք 50 թիւը:

Քաղաքացին նորից նայեց հագուստը եւ զարմացած հարցրեց գործակատարին.
— Էս ի՞նչ է, հագուստեղէնի օրէնքները փոխուե՞լ են:
— Ի՞նչպէս թէ փոխուել են:
— Սա աւելի փոքր է:

Քաղաքացու այս խօսքերը մեզ առիթ տուեց մանրամասն ստուգելու պլուզների որակն ու չափը:

Առաջին Կարի գործարանի մար –

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Մի քանի օրերից յետ արքայանիստ Կարսը տօնական կերպարանք առաւ: Նրա բազմաթիւ շինութիւնները, իշխանական ապարանքները, սարաւոյթները եւ մինչեւ անգամ բուրգերն ու մարտկոցները զարդարուել էին գոյնզգոյն գորգերով, վառերով ու դրօշներով: Քաղաքի դռներից սկսած մինչեւ արքայական ապարանքը՝ մի քանի տեղ կանգնեցրել էին յաղթական կամարներ՝ դալար ոստերից հիւսուած եւ ծաղիկներով ու նշաններով զարդարած: Փողոցների մէջ եւ հրապարակների շուրջը պատրաստել էին խարոյկներ՝ գիշերային լուսավառութեան համար: Իսկ անցուդարձի ճանապարհները լցուել էին ժողովրդով, շարժումը մեծացել էր եւ շչուկն ու ժխորը տիրել ամէն տեղ: Տանիքների, պատշգամների եւ դէպի փողոցները բացուող պատուհանների վրայ խռնուել էին կանայք ու աղջըկունք, որոնք դրսում պտտելու սովորութիւն չունէին եւ հետաքրքիր աչքերով ու անհամբերութեամբ նայում էին դէպի հեռաւոր շրջակաները:

Դրանք բոլորն էլ պատրաստուել էին մի փառաւոր եւ հայ մարդու սըրտին ուրախութիւն բերող դէպքի հանդիսատես լինելու: Դա Աբաս Արքայի եւ իւր քաջարի զօրաց յաղթական վերադարձն էր:

Կարսի ժողովրդեան մեծագոյն մասը քաղաքից ելնելով՝ գունդագունդ դիմում էր դէպի արքունական պողոտան՝ ժամ առաջ ողջունելու յաղթողների վերադարձը: Շատերն էլ խմբուել էին քաղաքից դուրս գտնուող պատնէշների շուրջը եւ կամ բարձրացել հանդիպակաց բլուրների վրայ՝ անցնող զօրահանդէսը աւելի լաւ դիտելու համար:

Հայոց յաղթութեան եւ Ափխազաց թագաւորի ու նրա իշխանների գերուելու լուրը հասել էր քաղաք երկու օր առաջ եւ ամէնքին լցրել ուրախութեամբ, ամէնքի մէջ վառել հետաքրքրութիւն՝ մի վայրկեան առաջ տեսնելու այն ամբարտաւան թագաւորին, որ սպառնացել էր մտնել Կարս եւ արքայաշէն եկեղեցին վրաց ծէսով օծել:

Այժմ ահա՛ նա գալիս էր: Պէտք էր ուրեմն տեսնել թէ ի՛նչ եղանակով է նա մտնում քաղաք. արդեօ՞ք իբր թագաւոր, թէ իբր գերի... Պէտք էր տեսնել թէ՝ ի՞նչ պատկեր ունի նա, ի՞նչ հասակ, ի՞նչ դէմք, ի՞նչ հայեացք... Չէ՞ որ այս ամէնը ժողովրդի հետաքրքրութիւնը գրգռող բաներ էին:

Եւ ահա՛, վերջապէս, լսուեցան գալարափողի ձայները եւ երեւաց յառաջապահ գնդերի դրօշակը: Ժողովուրդը, կարծես, մի աներեւոյթ զօրութիւնից մղուած՝ միահամուռ կերպով յորդան տուաւ առաջ եւ ուրախութեան աղաղակներով օդը թնդացրեց:

Հետզհետէ երեւացին եւ հետեւակ խմբերը, ապա եւ հեծելազօրը, որոնք տակաւ առ տակաւ յառաջանալով՝ Կարսի արեւելեան դաշտահովիտը լցրին բազմամբոխ մարդկութեամբ:

Քաղաքի սահմանին մօտենալուց ժողովուրդն արդէն զօրախմբերը շըրջապատեց, չկամենալով, կարծես, ճանապարհ տալ նրան: Երբ յառաջապահ գնդերն անցան եւ երեւաց արքայական դրօշակը, կեցցէների որոտընդոստ աղաղակն օդը թնդացրեց: Մի փոքր յետոյ երեւաց եւ ինքը թագաւորը, սէգ եւ վեհաշուք, հագած ոսկեհայլ զրահներ եւ ծածկած այնպիսի սաղաւարտ, որի ձիւնաթոյր ցըցունքը ծածանում էր աջ ու ձախ եւ հովանաւորում ոսկեձոյլ արծուին, որ զարդարում էր նրա ճակատը: Նա նստած էր ոսկեսար նժոյգի վրայ եւ շրջապատուած ազատախումբ թիկնապահներով, որոնց զրահներն ու ասպազէնը փայլում էին արեւի առաջ: Մօտենալով աջ ու ձախ ծովացած եւ հետզհետէ աճող ժողովրդին, որ որոտաձայն կեցցէներով իւր գալուստն էր ողջունում, նա քաղցրահայեաց ու սիրաժպիտ պատասխանում էր նրանց՝ գլխի շարժումով:

Թագաւորից յետոյ գալիս էին Վանանդացի հետեւակները, որոնք իրանց հետ բերում էին Բէր թագաւորին եւ նրա իշխաններին, բոլորին էլ հետիոտն եւ շղթայակապ:

Ժողովուրդը նրանց տեսնելով ցընծութեան աղաղակ բարձրացրեց. իսկ աւելի եռանդուները սկսան ծաղրական բացագանչութիւններ անել: Սակայն Սպարապետը, որ հետեւում էր Վանանդացիներին, ձեռքի շարժումով սաստեց ժողովրդին եւ անախորժ բացականչութիւնները լռեցին:

Երբ թագաւորը ներս մտաւ քաղաքը գնով՝ հայ հոգեւորականութիւնը դիմաւորեց նրան եկեղեցական թափօրով եւ առաջնորդեց մինչեւ մայր եկեղեցին: Իսկ զօրքերը հետզհետէ ներս գալով՝ լցրին քաղաքի փողոցներն ու հրապարակները, հանդիպելով ամէն տեղ սրտագին ընդունելութեան, որ տղամարդիկ արտայայտում էին բարձրականչ կեցցէներով եւ ցնծութեան աղաղակներով, իսկ կանայք՝ տների բարձունքից ծաղիկներ եւ կանաչ ոստեր ցրուելով:

Գուրգէնդուխտ թագուհին սպասում էր թագաւորին մայր եկեղեցում: Նրան շրջապատել էին պալատական տիկնայք ու իշխանուհիները: Այդտեղ ամէնքի սիրտն էլ ուրախ եւ երեսները ժպտում էր: Տխուր էր միայն թագուհին, որովհետեւ տեղի ունեցող հանդէսը, հայ ժողովրդի ոգեւորութիւնը եւ դրսից լսուող ցընծութեան աղաղակները իւր հայրենի երկրին, իւր հարազատ եղբօրը հասած դժբախտութեան համար էր լինում: Ի՞նչպէս կարող էր նա այդ րոպէին ուրախանալ, քանի որ գիտէր թէ իւր հայրենիքում ժողովուրդը սըգում է:

Այսու ամենայնիւ, իբրեւ Հայոց գահի թագուհի, նա պարտաւոր էր ծածկել իւր տխրութիւնը, երեւալ ժողովրդին... եւ եթէ չուրախանար իսկ, չպիտի խանգարէր ուրիշների ուրախութիւնը: Եւ այդ ամէնից ծանր դրութիւնն էր: Դշխոյական պարտաւորութիւնները բռնանում էր նրա բնական զգացմունքների վրայ: Թագուհին հրամայում էր քրոջը՝ մոռանալ եղբօր դժբաղդութիւնը եւ հրճուել ամուսնու եւ թագաւորի տարած յաղթանակով...: Եւ միայն կնոջ սիրտը, որին բնութիւնն աւելի ճկունութիւն է տուել, կարող էր տանել այդպիսի վիշտը, կամ ծածկել նրան ժպիտի շողերով...

(Շար.)

Օր. ԲԱՐԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
(Բալուցի)
եւ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ (Կարնեցի)
Նշանուած
Մարսէյլ 13, Օգոստոս 1939

կան Ցանձնաժողովը.— Պէյրութի Ազգային Միութիւնը— կազմուած՝ բոլոր հոսանքներէն եւ նախագահ ու ատենապետ ունենալով կաթողիկոսական ընդհ. փոխանորդ Սարաճեան Արքեպիսկ.ը, կաթող. փոխանորդ Կարոյեան սրբազանը եւ հայ կաթողիկէ պատրիարքարանի փոխանորդ Քէտիճեան գերապայծառը, համաժողովրդական վստահութեան մթնոլորտի մը մէջ, եռանդով ու ձեռնհասութեամբ կը գործէ եւ կը կազմակերպէ նպաստի գործը։

Կարելի պիտի դարձնե՞նք որ այս համերաշխ գործակցութիւնը բարիք գառնայ եւ առատօրէն թափի մեր [illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 Օգոստ.).

— «Սանճաքի հայութեան տեղափոխման գործը գրեթէ վերջացաւ։ Անցաւ առաջին խուճապը, եւ գաղթական բազմութիւնները, որքան կարելի է, տեղաւորուեցան Քէսապ, Պէյրութ ու այլ վայրեր, ազգ. հաստատութիւններու, դպրոցներու մէջ եւ վրաններու տակ։ Գաղթի անմիջական շրջաններու հայութիւնը, Հալէպէն Քէսապ եւ մինչեւ Պէյրութ, գործօն ու ազնուական վերաբերում ցոյց տուաւ. հանրային կազմակերպութիւնները, ազգ. իշխանութիւններու առաջնորդութեամբ, Կ. Խաչերէն սկսած մինչեւ մարզիկները, եռանդով, աշխուժութեամբ եւ անձնուիրութեամբ կատարեցին իրենց պարտքը։

Աշխատանքը, ծանր ու մտահոգիչ, կը շարունակուի անշուշտ. տեղաւորելու, խնամելու, գործ ճարելու եւ [illegible]

[illegible]

Ա. Պ.

(«Խ. Հ.» 20 յուլիս)

«Թէրմէ տի Կարակալլա»

Հռոմի մէջ չկայ մէկը, որ օրը քանի մը անգամ չյիշէ «Թէրմէ տի Կարակալլա»ն։ Անիկա Իտալիոյ մայրաքաղաքին ամառնային թատրոնն է, դարաւոր շէնքը երբեմնի լոգարաններուն, որ շինուած է ահաւոր Կարակալլային կողմէ։ Կառուցուածք մը, որ տպաւորիչ է իր հին ոճով, իր վսեմութեամբ եւ հարստութեամբ։ Նոյն վայրին մէջ, Բ.—Գ. դարուն, Կարակալլա կայսրը, ցանկալով զով հանգստավայր մը ունենալ, շինել տուաւ զայն։ Ու հոն կ'առանձնանար իր խորհրդականներով։ «Պէտք է ուղեղը կառավարէ, եւ ոչ թէ ոտքը»— կ'ըսէր ան յաճախ։ Ու չէր ուզեր որ ամառնային տաքը ազդեցութիւն գործէ իր ուղեղին վրայ։ Հոն բաւարար տեղ կար նաեւ իր մերձաւորներուն, զօրականներուն եւ անոնց ընտանիք— [illegible]

[illegible]

զրկուած են։ Հազարաւոր [illegible] չարժներու մեքենաները կը ճռնչեն։ Եւ այս ընդհանուր աղմուկին վերեւ՝ բարձրախօսը ուղղութիւն կուտայ յորդող բազմութեան։ Ամբոխը կը ցրուի՝ միլիոննոց քաղաքին մէջ։ Կէս ժամ վերջը, «Թէրմէ տի Կարակալլա»ն կը թաղուի, կրկին, իր յաւիտենական քունին մէջ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՄԱՆԱԿԸ

(«Խ. Հ.»-ի 16 եւ 17 Օգոստ.-ի թիւերէն)

«Սունդուկեան» թատրոնի տնօրէն Լ. Ղազարեան հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.—

Մեր թատրոնը իր նախապատրաստական աշխատանքները պիտի սկսի Սեպտեմբեր 1ին, իսկ թատերական նոր եղանակին բացումը պիտի կա— [illegible]

[illegible]

«Սասունցի Դաւիթ»ի Յոբելենական յանձնախումբը Լէնինկրատի մէջ պատրաստել կուտայ յախճապակիէ զարդանկարներ, որոնք պիտի ծախուին յոբելեանի օրերուն։ Այդ զարդանկարին վրայ կ'երեւի Սասունցի Դաւիթը՝ մէկ ձեռքով Քուռկիկ Ջալալը, իսկ միւսովը Թուր Կայծակը բռնած։

Միեւնոյն յոբելեանին առիթով, կը պատրաստուին նաեւ մասնաւոր գաւաթներ, որոնց վրայ կան տեսարաններ՝ հայ ժողովուրդի հերոսին կեանքէն։

32 հոգի մեռած են արդէն

Պէյրութի թերթերը կը գրեն (23 օգոստոս).

— Կլիմայական փոփոխութիւնը եւ նոր կենցաղը զանազան հիւանդու— [illegible]

[illegible]

սասաւ, ժողովուրդին «կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ Տիւ Վէու» աղաղակներուն կը պատասխանէր, խորապէս յուզուած եւ թաց աչքերով.—

— «Երեք ամիս վերջ պիտի այցելեմ ձեզի ձեր նոր կայանը։ Լիբանան պիտի տեղաւորուիք», կ'ըսէր ան։

«ՑԱԹԱՁ «ԿԱՐԴԱ ՈՋ ՄԻԱՑՆ ՁԱՐԳԱՆԱԼՈՒ, ԾՐՈՒԱՆ ԼՑՈՒՐԵ-ՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԵԼՈՒ, ԱՑԼԵՒ ՔՈՒ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԵՆԱՆՔԻԴ ՀԵՏ ԿԱՊՈՒԱԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒՆ ԾԱՆՕԹԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

[illegible]

Զգիտեմ։

— Եւ այսպէս «խնայելով» վերարկուի գրպանը, դրանով իսկ Լէնինականի կարի գործարանի մարդիկ մեծ վնաս են հասցրել գործարանին։

Երկար ժամանակ է, որ այդ վերար— [illegible]

Մուսոլինին եւս գացած է հոն ու ժողովուրդին հետ նստած՝ դիտելու համար ներկայացումները։

Լայն պողոտաները եւ կողմնակի փողոցները կը խռնուին անթիւ ինքնաշարժներ եւ կառքեր։ Իսկ հանրա— [illegible]

«ՄԱՐԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔ

Բնագիրը՝ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ — Թարգմ. Ս. Զ.

Դ.

Աղմուկը դադրեցաւ։

Ռընէ-Ժան կը շարունակէր երազել։

Գաղափարները այս պզտիկ ուղեղ— [illegible]

Կրօ-Ալէն զայս տեսնելով, ինքն ալ ցատկեց։

Կրօ-Ալէն Ռընէ-Ժանի բոլոր չարժումները եւ բոլոր ժէսթերը կը վերարտադրէր. իսկ ժօրժէթ նուաղ։ [illegible]

[illegible]

չատ լայն էր։ Մացառուտի դաշտագետնին փչուած փոքրին կուզար հոն կը հաւաքուէր, անձրեւները այդ փոշիով հող շինած էին, հովն ալ սերմեր բերած էր այնպէս որ մորմենի [illegible]

— Կարելի չէ՞ր գոնէ այս Թիւը արտօնել, բացառաբար :

— Ի՞նչպէս կրնամ ստորագրել, երբ լեզուն չեմ հասկնար. Թէեւ վստահ եմ որ վիճելի բան չկայ :

Իրենց պաշտօնին պահանջները բացատրելով հանդերձ, բոլորն ալ, սպայ թէ քաղաքացի, կ'արտայայտուէին կատարեալ բարեացակամութեամբ :

Յաջորդ օրը, չորեքշաբթի արդէն գտնուած էր հայ գրաքննիչը, Պ. Հրանտ Թորոսեան, հայերէնի ուսուցիչ Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին մէջ եւ տնօրէն – խմբագիր «Mercure d'Orient» ամսագրին :

Պզտիկ ճերմակ մըն ալ «Յառաջ»ի մէջ կ'երեւար, երէկ, Գ. էջին վրայ...

*** «Էնթրանսիժան»ի մէկ աշխատակիցը կը գրէ, կէս – լուրջ, կէս կատակ.

— «Օթէլ Քոնթինանթալի մէջ ըսին ինծի.— Գրաքննութեան առաջին յօդուածն է.— Թոյլ կը տրուի գրաքննել գրաքննութիւնը :

Երկրորդ յօդուած.— Թոյլ կը տրուի օրհնել կառավարութիւնը որ գրաքննութիւն հաստատեց :

Երրորդ յօդուած.— Բայց եւ այնպէս պիտի գրաքննուին Գրաքննութեան գրաքննիչները :

Հարիւրի կը հասնի գրաքննիչներուն թիւը, ինչ որ շատ չէ, եթէ նկատի առնենք Փարիզի մէջ հրատարակուած թերթերը, մանաւանդ լեզուներու զանազանութիւնը,— անգլիերէն, իտալերէն, գերմաներէն, հայերէն, եբրայերէն, չինարէն, ճափոներէն: Այս գրաքննիչներուն մէջ կը գտնուին մէկ–երկու լրագրողներ, քանի մը հրատարակիչներ, թատրոնի տնօրէն մը, դրագէտներ, հանգստեան կոչուած սպաներ, պաշտօնատարներ, ընկերութեանց վարիչներ, նահանգապետ մը, ճարտարագէտներ: Գրաքննութեան վարչութիւնը — զինուորական — մաս կը կազմէ Տեղեկութեանց ընդհ. տեսչութեան, որ վերջերս կազմուեցաւ, ղեկավարութեամբ ծանօթ գրագէտ Ժան Ժիռօտուի :

*** «Փօփիւլէռ»ի երէկուան թիւին մէջ, Լէօն Պլում դառնօրէն կը գանգատի թէ յարմարագոյն մարդիկը չեն ընտրուած գրաքննութեան համար եւ կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կարգ մը պարագաներու վրայ :

Երկաթուղիները ներքակայ զինուորական իշխանութեան

Պաշտօնաթերթը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց հինգշաբթի օր: Առաջին յօդուածին տրամադրութեամբ, երկաթուղիներու ընկերութիւնները պարտաւոր են կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել փոխադրութեան բոլոր այն պաշտօնեաները եւ միջոցները զոր անհրաժեշտ կը նկատէ, զինուորական փոխադրութեանց համար (զօրք եւ ռազմանիւթ) :

Երկրորդ յօդուածով, առեւտրական փոխադրութիւնները կ'ընդհատուին ցնոր տնօրինութիւն, ամբողջովին կամ մասամբ, համաձայն զինուորական պէտքերուն, թէ ճամբորդներու եւ թէ ապրանքներու համար: Ճամբայ ելած կառախումբերը ի հարկին կրնան վար դրուիլ կամ պարպուիլ: Հետեւաբար, երկաթուղիներու ընկերութիւնները պատասխանատու չեն, եթէ յապաղումներ պատահին ճամբորդներու եւ ապրանքներու փոխադրութեան համար :

*** Այս հրամանագրէն անմիջապէս վերջը, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ օրէնքը երբեք չի նշանակեր առեւտրական երթեւեկի ջնջում, այլ պարզապէս ըսել կ'ուզէ թէ նախապատուութիւն պիտի տրուի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ փոխադրութեանց :

Պերլին եւ Մոսկուա վաւերացուցին Ոչ-յարձակման դաշինքը

Քանի մը օրէ ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ Մոսկուա յետաձգած է Գերմանիոյ հետ կնքուած դաշինքին վաւերացումը: Արդ, Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը (խորհրդարան) օգոստոս 31ին արտակարգ նիստ գումարելով, միաձայնութեամբ վաւերացուց դաշնագիրը: Միեւնոյն ատեն Գերմանիա եւս վաւերացուց դաշնագիրը:

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց 20էն 18ի իջեցնել զինուորութեան տարիքը, ինչ որ կէս միլիոն զինուոր պիտի աւելցնէ բանակին վրայ: Հրամանագիրը կը տրամադրէ նաեւ զինուոր առնել ոչ միայն բանուորներէն, այլեւ բոլոր դասակարգերէն: Եւ վերջապէս զինուորութեան շրջանը երկարաձգուեցաւ մէկ տարի :

Խուզարկութիւն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը

Ոստիկանութիւնը առջի օր կոխեց համայնավար կուսակցութեան Փարիզի կեդրոնը, եւ երկար խուզարկութիւններ կատարելով, բազմաթիւ կասկածելի թուղթեր գրաւեց: Միեւնոյն օրը ձերբակալուեցան 40 հոգի, որոնք թռուցիկներ բաժնած էին: Արասի համայնավար երեսփոխանը, Քինէ, եւ Լիէվէնի քաղաքապետը, Թիէպօ, ձերբակալուեցան, ստորագրուած ըլլալով բոլշեւիկեան յայտարարութիւն մը որ կը փառաբանէր գերմանեւխորհրդային դաշինքը: Ուրիշ երկու ստորագրողներ ալ, որոնք զինուոր տարուած էին, ձերբակալուեցան զինուորական իշխանութեանց կողմէ :

Սէնի նահանգին կարգ մը արուարձաններու քաղաքապետարաններէն վար առնուեցան Լէնինի կիսանդրիները :

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին գաւառի մէջ ալ:

Թուրք-իտալական միջադէպ մը Պոլսոյ մէջ

«Սօն Փոսթա» (18 օգոստոս) կը գրէ, «Մեզի անվայել թեթեւութիւն մը» վերնագրին տակ.

— « Կը լսենք թէ Պանքօ տի Ռօմայի Պոլսոյ մասնաճիւղին դրան վրայի ապակիէ նշանատախտակը կոտրուած է քանի մը անծանօթ ձեռքերու կողմէ:

Այնպիսի ատեն մը, երբ միտքերը այնքան խառնակ են եւ ջիղերը լարուած, նման ծայրայեղութիւններ կրնան տեղի ունենալ ամէն տեղ: Այսպէս է որ, քաղաքական փափուկ կացութիւններու մէջ, ժողովրդական ցոյցերը յաճախադէպ են օտար դեսպանատուներու առջեւ: Անկարելի է չցաւիլ ասոր: Բայց յաճախ ցաւը չի բաւեր դէպքին առաջքը առնելու :

Այս տեսակ դէպքերը յատուկ են այնպիսի ժամանակներու երբ երկու կողմերու ընդհարումը գրեթէ անխուսափելի դարձնող կացութիւն կը ստեղծուի: Իսկ երբ տեղի կ'ունենան, յուզումի պատճառ մը չեղած պարագային, քիչ մը աւելի բան մը կ'ըլլան :

Պալքաններուն ձեռք երկարելով՝ Իտալիա հաստատեց թէ բարեացակամ չէ պալքանեան ազգերուն հանդէպ: Աւելի իրողութիւն է: Բայց եթէ կառավարութեանց քաղաքական բաղձանքներուն պատճառով յարձակումներ տեղի ունենան անոնց պատկանող հաստատութեանց դէմ, շատ դէշ նախընթաց մը բացուած կ'ըլլայ: Այդ կարգի ծայրայեղութիւնները վաղը կրնան վերածուիլ անհատներու դէմ ուղղուած յարձակումներու, եւ բնականաբար տգեղ բան կ'ըլլայ: Միաժամանակ կրնայ փոխադարձութեան պատճառ տալ:

Իր իրաւունքները եւ շահերը հաստատելու տեսակէտով Թուրք Հանրապետութիւնը հին շրջաններէն այն տարբերութիւնը ունի որ, չի վիճանիր այս կարգի փոքր քայլերու, եւ այս հողին վրայ ապրող օտարները գիտեն թէ չեն կրնար թշնամիի վերաբերումին ենթարկուիլ, քանի Թուրքիոյ եւ իրենց երկրին միջեւ պատերազմ չէ հռչակուած:

Հետեւաբար, իտալական դրամատան վրայ կատարուած յարձակումը, որուն հեղինակները անծանօթ են, անտեղի եւ թեթեւ արարք մը կը նկատենք: Մնաց որ, կարգ մը խառնակիչ տարրեր հրաշալի պատեհութիւն կը համարին նման առիթներ այս տեսակ կացութեանց մէջ, եւ պարզապէս գրգռութեան համար կրնան դէպքերու տեղի տալ: Կը հասկնանք ուրեմն թէ որքան վնասակար են ազմկալից ցոյցերը եւ ապակի կոտրելու հերոսութիւնները, որ ատեն մը կը փորձուէին կառավարութեան վրայ ազդելու համար: Վերջերս, ռազմաշունչ տարօրինակ գրականութիւն մը պատեց հրապարակը.— Կը թուի թէ հիմա կ'ուզուի նշանատախտակ կոտրելու եւ ապակի քարկոծելու ամուլ փորձը աւելցնել ասոր վրայ :

Թուրքին վեհանձնութեան չի վայլեր նեղել իբրեւ հպատակներ՝ թշնամին հարուածելու համար: Եթէ զգաստ ըլլանք եւ մեր հայրենասիրութիւնը վերապահենք, այն օրուան երբ հայրենիքը ասիկա ուզէ մեզմէ, աւելի ուղիղ շարժած կ'ըլլանք »:

Կրէթէյի հանգանակութեան ցանկը

Ա. Գըլըճեան, Մ. Հայվազեան, Մ. Անտոնեան, Հաճեան եղբարք, Պ. Սարեան, Տ. Սողոմոնեան 50ական ֆր., Տ. Սահակեան, Մ. Նահապետեան, Խ. Արապեան 50ական ֆր., Պ. Երանոսեան, Ն. Մուրատեան, Տիկ. Սավանեան, Ե. Տօզիկեան, Տէր եւ Տիկ. Մխճեան, Կարպիս Թորոսեան, Ա. Թորոսեան, Բ. Այվազեան, Կ. Քէօսէեան 25ական ֆր., Ս. Կիւմիւշեան, Ե. Քէշիշեան, Ա. Ուզուրեան, Ս. Խաչատուրեան, Յ. Սահակեան, Գ. Գրագեան, Կ. Արսլանեան 20ական ֆր., Բ. Տիպիտապեան, Յ. Աւագեան, Մ. Քէթէնճեան 15ական ֆր., Ա. Սարգիսեան, Տիկ. Մ. Ազատեան, Հ. Գասպարեան, Պ. Արթինեան, Հ. Պարսազըրճեան, Նիկոլա (յոյն), Կ. Տաղլեանեան, Պ. Արթինեան Ե. Սաղաթէլեան, Տիկ. Վ. Ճերմակեան, Գ. Զառացեան, Տիկ. Ս. Քէհեաեան, Տ. Մեսրոպեան, Յ. Յովհաննէսեան, Ղ. Թորոսեան, Կ. Մեսրոպեան, Գ. Եէմէնճեան, Վարդ Միքայէլեան, Ճերմակեան, Շ. Յակոբեան, Անուշ Օհաննեան, Հայկ Մանուկեան, Օ. Ալթունեան, Յ. Սվազեան, Ա. Կիւրունեան, Կ. Յովհաննէսեան, Թ. Սատտեան, Հ. Կարապետեան, Օ. Հալաճեան, Ն. Ռուբէնեան, Գ. Մահրիկեան, Գ. Սիմոնեան 10ական ֆր., Մարինիա (սպանիացի) 6 ֆր., Տիկ. Ե. Վարդանեան, Ս Պապիկեան, Կ. Թէրզեան, Ն. Թագւորեան, Ե. Գազազեան, Յ. Սարգիսեան, Թագուհի Թիւթիւնճեան, Կ. Ստանպուլեան, Տ. Ստանպուլեան, Ն Քիւրքճեան, Մ. Արրահամեան, Գոստիկեան, Տիկ. Ն. Պոյաճեան, Կ. Մարանճեան, Թագւոր Ինճէեան, Ա. Մեսրոպեան, Կ. Նիկողոսեան, Մ. Չըպըգեան, Թորոս (Փարիզէն), Յովհաննէս (շօֆէօր), Հ. Մանուկեան, Հ. Երկանեան 5ական ֆր., Հ. Գունտարըճեան 6 ֆր. Ճերմակեան 3 ֆր., Ռ. Գըլըճեան 20 ֆր., Կ. Չիֆթճեան 10 ֆր., Օր. Ահարոնեան 5 ֆր.: Գումար 1300 ֆրանք: (Տես ցուցակ 30 Օգոստ.:)

ԱԶԴ

Անմոռանալի հերոս զօրավար Անդրանիկի մահուան տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ Կիրակի օր, 3 Սեպտ. Ս. Պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Ետ միջօրէի, ժամը 15ին, փափաքողները կրնան այցելել հանգուցեալին շիրիմը, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր՝ հոգեւորական մը ներկայ պիտի ըլլայ հոգեհանգիստը կատարելու համար:

Սկզբնաւորութիւն Ս. Պատարագի ժամը 10ին, հոգ. հանգստեան պաշտօն ժամը 11,30ին:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն այրի տիկին Վարդուհիին եւ իր բոլոր պարագաներուն, ընկ. ՕՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐԴԱՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ

ՊԱՇՏՕՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փորձառու ուսուցչուհի մը, Մարսիլիոյ շրջանի կամ Ֆրանսայի ո եւ է քաղաքի հայկական դպրոցներուն մէջ: Զափահաս օրիորդներու նորագոյն մեթոտով կարուձեւ պիտի ուսուցանի մասնաւոր դասերով: Դիմել Ա. Քէօսէեանի, (Photo Rex), 11 Place jules-Guesde,

Գերմանիա պիտի կրնա՞յ համոզել Թուրքիան

Անգարայի գերման դեսպանը, Ֆօն Փափէն, իր պաշտօնատեղին մեկնեցաւ աճապարանքով, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ: Այս առթիւ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ դեսպանը պիտի ջանայ Թուրքիան ալ կապել այն պետութեանց հետ որոնք դաշնագիրներու վերաքննութիւն կը պահանջեն:

Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հրատարակէ Ֆօն Փափէնի մէկ տեսակցութիւնը Անգարայի «Ուլուս» թերթին հետ: Դեսպանը նախ ձաղկած է «միջազգային մամուլին վարկաբեկիչ պայքարը, որ կը ձգտի Գերմանիոյ վրայ ձգել պատերազմի մը պատասխանատուութիւնը եւ յարձակողական միտումներ վերագրել Գերմանիոյ՝ Թուրքիոյ դէմ»: Ցետոյ աւելցուցած է.

—« Գերմանիա միշտ Պալքանեան եւ Մօտաւոր Արեւելքի երկիրներուն հանդէպ վարած է տնտեսական խիստ սերտ գործակցութեան քաղաքականութիւն մը: Իրաւունքներու հաւասարութեան եւ քաղաքական բացարձակ անկախութեան հիման վրայ, այս քաղաքականութիւնը պիտի նպաստէր բոլոր կողմերուն, ինչպէս կ'ապացուցանեն վերջին տարիներու արդիւնքները: Ռուս-գերման ոչ – յարձակման դաշինքը փարատեց ամէն թիւրիմացութիւն երկու երկիրներուն միջեւ, բանալով արդիւնաւոր գործակցութեան մը ճամբան: Այս դաշինքը ճիշդ այն նպատակն ունի ինչ որ Գերմանիա կը հետապնդէ Պալքանեան եւ Մօտաւոր Արեւելքի երկիրներուն հանդէպ: Յարձակողական մի – տումներ վերագրել դաշինքին՝ կը նշանակէ դիտակցօրէն մոլորեցնել հանրային կարծիքը եւ ձախողեցնել խաղաղութեան համար թափուած ջանքերը: Աւելորդ է անգամ մը եւս շեշտել թէ Գերմանիա ուրիշ բաղձանք չունի եթէ ոչ այն որ Թուրքիան մնայ միշտ զօրաւոր եւ անկախ, իբրեւ պահակը Նեղուցներուն, ի շահ խաղաղութեան: Թուրքիա իր անկախ դիրքը վերահաստատեց հաշտութեան դաշնագրի մը վերաքննութեամբ: Ահա թէ ինչո՛ւ կը հաւատանք թէ պիտի հասկնայ այն ջանքերը որ կը թափուին Վերսայլի վերջին անարդարութիւնները կարգադրելու եւ տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու համար»:

Փարիզի թերթերը արտատպելով այս տեսակցութեան գլխաւոր կէտերը, գիտել կու տան թէ Գերմանիա կը ջանայ իր ետեւէն քաշել Թուրքիան, բաժնելով «խաղաղութեան ճակատ»էն:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ փոխադրութիւնը շարունակուեցաւ երէկ ալ: Առաջին օրը Փարիզէն գաւառ փոխադրուեցան 16,313 մանչեր եւ աղջիկներ, 27 կառախումբերով: Յաջորդ օրն ալ փոխադրուեցան 15,000 հոգի: Թերթերը 50,000 կը հաշուեն մինչեւ հիմա փոխադրուած մանուկները :

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՆ ալ ի հարկին պարպելու համար, ինը առողջապահական կառախումբեր պատրաստուած են Օսթէրլիցի կայարանին մէջ:

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ է գինի ծախել զօրակոչի ենթարկուած զինուորներուն, միասին առնելու համար: Արգիլուեցաւ նաեւ աշխարհագրական մեծ քարտէսներ արտածել արտասահման: Մարոքի մէջ ալ գրաքննութիւն հաստատուեցաւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կ. Խաչը ազդ մը հրատարակելով, նպաստ կը խնդրէ սախրողաբար, որպէսզի կարենայ օգնութեան հասնիլ, պատերազմի պարագային: Ամէնէն համեստ նուէրներն ալ սիրով կ'ընդունուին:

ՊԱՊԸ նոր ծանուցագիր մը ուղղեց Վատիկանի ֆրանսական, իտալական, գերմանական, լեհական եւ անգլիական դեսպաններուն, խնդրելով որ անկարելին փորձեն խաղաղութիւնը փրկելու համար :

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ չորրորդ անգամ ըլլալով կը յանձնարարէ որպէսզի Փարիզէն հեռանան անոնք որ ստիպուած չեն մնալու:

Յետաձգուած է

Յետաձգուած է Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի դաշտահանդէսը: Տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը:

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԱԶԴ

1939 Յունիս 6ին Գահիրէի մէջ մեռած է ընիկ Զարշամպացի Ստեփան կաքապետ Աֆարեան անուն ազգայինը.

Ցիշեալին ժառանգորդները կը հրաւիրուին ներկայ յայտարարութեան թուականէն մինչեւ երեք ամիս ներկայանալ Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանը իրենց ժառանգորդի հանգամանքը հաստատող փաստաթուղթերով:

Սոյն պայմանաժամը լրանալէն յետոյ կատարուած դիմումները չպիտի կրնան նկատի առնուիլ եւ առ այդ Առաջնորդարանը որեւէ պատասխանատուութիւն չստանձներ:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameseme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Բելճիքա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Միւս երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4134 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՄՂԷ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏ ԳՈՒՄԱՐԵՑ ԵՐԷԿ

Պ. ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆԻ ՎՃՌԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երէկ հաղորդեր էինք Տանցիկի կցումը Գերմանիոյ եւ նոր սահմանադրութեան մը հռչակումը, ինչպէս եւ գերման զօրքին յարձակումը Լեհաստանի դէմ, չորս տարբեր կէտերէ :

Այս անակնկալ դէպքին վրայ, նախարարական խորհուրդը անմիջապէս նիստ գումարելով, քննեց կացութիւնը եւ հետեւեալ հրամանագիրները հանրագրեց .—

1.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ, ԾՈՎԱՅԻՆ ԵՒ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ, ԵՐԿՐԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ, ԱԼԺԵՐԻՈՅ, ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԵԱԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ: ԶՕՐԱՇԱՐԺԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2էն (երէկ), շաբաթ) :

2.— ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ 89 ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՊԵԼՖՈՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ, ԻՆՉՊԷՍ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՐԵՔ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ:

3.— Խորհրդարանը նիստի հրաւիրուած է Սեպտեմբեր 2ին (երէկ) :

Այս հրամանագիրները անմիջապէս գործադրելի ըլլալով, հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը խումբ – խումբ զինուորներ իրենց պայուսակները շալկած փութացին իրենց տետրակին մէջ նշանակուած վայրերը, իսկ երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը նիստ գումարեցին ժամը 3ին:

Ահաւասիկ ընդհ. զօրաշարժի մասին հրատարակուած յայտարարութիւնը, որ պատերը փակցուեցաւ ուրբաթ կէս օրէն վերջը .—

« Հրամանագիր ընդհանուր զօրաշարժի,— Հանրապետութեան նախագահին հրովարտակով, ընդհանուր զօրաշարժ հռչակուած է ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բանակներուն համար, ինչպէս եւ բռնագրաւում անասուններու, կառքերու, լուծքի, օդանաւերու, ինքնաշարժ կառքերու, նաւերու, նաւակներու, հացի մատակարարման մեքենաներու եւ բոլոր այն միջոցներուն որ անհրաժեշտ են սովորական միջոցներուն տեղը լեցնելու, այդ բանակներուն պարենաւորման համար: Ընդհ. զօրաշարժի առաջին օրն է շաբաթ, 2 Սեպտեմբեր, ժամը 0ին, (կէս գիշեր) :

« Զինուորական պարտաւորութեանց ենթակայ ամէն Ֆրանսացի պէտք է հնազանդի իր զինուորական տետրակին պատուէրներուն, այլապէս կը պատժուի ամենայն խստութեամբ, համաձայն օրէնքներու :

« Ներկայ հրամանին ենթակայ են այն բոլոր զինուորները որ դրօշի տակ չեն գտնուիր եւ կը պատկանին ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բանակներուն, մէջն ըլլալով նաւազները, գաղթ. եւ օժանդակ զինուորները: Քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւնները պատասխանատու են ներկայ հրովարտակին գործադրութեան համար: Ստորագր.— Պատերազմական, ծովային եւ օդանաւային նախարարները :

Այս հրամանագրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, պատերը փակցուեցան ուրիշ յայտարարութիւններ՝ յանուն Սէնի նահանգապետութեան, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին եւ ուրիշ պաշտօնական հաստատութեանց: Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կը ծանուցանէր թէ Փարիզէն հեռանալու համար նոր կառախումբեր սահմանուած են մինչեւ Սեպտեմբեր 2ի կէս գիշերը: Հանրակառքի սպասարկութիւնը, որ կրճատուած էր արդէն, ամբողջովին դադրեցաւ Փարիզի մէջ, բայց կը շարունակուի արուարձաններու մէջ: Ստորերկրեայ կառախումբերու (մեթրօ) սպասարկութիւնն ալ կրճատուեցաւ: Նոյնքան խիստ հրահանգներ տրուեցան լոյսերը մարելու, կրաւորական պաշտպանութեան կանոնները գործադրելու, կազարգել դիմակներ ճարելու, բարեկարգութիւնը պահպանելու մասին:

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահը հետեւեալ կոչը ուղղեց ժողովուրդին .

— « Փարիզցինե՛ր, Հանրապետութեան կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ հռչակեց :Վտանգի տակ են հայրենիքը և մեր ազատութիւնները :Մարդիկ զօրաւոր կ'ըլլան միայն միութեամբ: Երկիրը յաղթականօրէն պիտի պաշտպանուի բոլոր Ֆրանսացիներու միութեամբ: Ինչպէս միշտ, Փարիզցիները իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն հանդարտութեամբ եւ պաղարիւնով: Անոնք ջերմապէս պիտի համախմբուին դրօշին շուրջը եւ նոյն հայրենասիրական խանդով՝ իրենց պետերուն շուրջը, բանակներու կամ կրաւորական պաշտպանութեան շարքերուն մէջ: Անոնք որ կապուած չեն զինուորական պարտաւորութիւններով, կարգապահութեամբ պիտի հետեւին հանրային իշխանութեանց հրահանգներուն, այս վերջիններն ըլլալով պատասխանատու քաղաքին բարեկարգութեան եւ կեանքին: Քաղաքապետական խորհուրդը իր վստահութիւնը կը յայտնէ Փարիզի քաղաքացիներուն: Կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

*** Սեղանաւորական գլխաւոր հաստատութիւնները (դրամատուն) բաց մնացին շաբաթ ամբողջ օրը: Նամակատուններն ալ բաց են այսօր, կիրակի, մինչեւ կէս օր: Այն հաստատութիւնները որ իրենք պիտի ապահովեն իրենց կրաւորական պաշտպանութիւնը, հրաւէր ստացան կազարգել դիմակներ ճարելու իրենց պաշտօնեաներուն եւ բանուորներուն: Մասնաւոր հրամաններ տրուեցան շէնքերու պահպանութեան համար, որուն պատասխանատուութիւնը նախ կը ծանրանայ տանտէրներուն վրայ: Ուրիշ յայտարարութեամբ մը կը յանձնարարուի զինուորներուն նամակ ուղղած ատեն, չգրել անոնց գտնուած վայրին անունը: Մասնաւոր թիւեր նշանակուած են, իբրեւ հասցէ:

Օրաթերթերուն յանձնարարուեցաւ չորս էջէն աւելի չտպել, ընդհ. զօրաշարժի օրէն սկսեալ: Նպաստընկալ գործադուլներուն հրաւէր ուղղուեցաւ դիմել տեղաւորման գրասենեակները, հողագործական ծառայութիւն կատարելու համար, որպէսզի օր առաջ հաւաքուին հունձքերը: Աշխատանքի նախարարութիւնը այս առթիւ հրատարակած զեկոյցին մէջ կը յիշեցնէ թէ անոնք որ կը մերժեն առաջարկուած գործը, անմիջապէս պիտի զրկուին գործազրկութեան նպաստէն, համաձայն 1939 մայիս 6ի օրէնքին: Փարիզի պարենաւորման կեդրոնական մթերանոցի (Հալ) վաճառումները այսօրուընէ (կիրակի) սկսեալ տեղի պիտի ունենան կէս օրէն մինչեւ ժամը 15:

*** Ֆրանսայի օտար քաղաքային լեգէոնի վարչութիւնը (23 Rue de Rome) կը յանձնարարէ բոլոր այն օտարականներուն որ կ'ուզեն ապացուցանել իրենց հաւատարմութիւնը, կամաւոր արձանագրուիլ կրաւորական պաշտպանութեան կամ օգնութեան կոմիտէներու մէջ: Օտար կամաւորներու Ընկերակցութիւնն ալ կը յիշեցնէ իր անդամներուն թէ ազատ չեն օտարականներու ցուցակագրութեան պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն եւ թէ հասած է ժամանակը կատարելու իրենց երդումը եւ պաշտօնականացնելու իրենց յանձնառութիւնը պատերազմի պարագային:

*** Դաշլիճին անդամներէն Պ. Զէյ, կրթական նախարարը, զինուոր ըլլալով հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն: Այս առթիւ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ դաշլիճին կազմը պիտի ընդարձակուի, ինչպէս Անգլիոյ մէջ:

*** Պ. Լուի Մառէն եւ ուրիշ երեսփոխաններ բանաձեւ մը ներկայացուցին երեսփ. ժողովին, պահանջելով լուծել համայնավար կուսակցութիւնը, յանուն ազգային գերագոյն շահերու: Պատճառաբանութեան մէջ, մասնաւորապէս կը յիշեն գերմանեւխորհրդային դաշինքը, «որ ճշմարիտ դաւաճանութիւն մը կը կազմէ մեր երկրին հանդէպ, բացորոշապէս բռնաբարելով փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրը: Համայնավար Միջազգայինի ֆրանսական հատուածը, որ իր կազմական կանոններով սերտօրէն կապուած է խորհրդային Միջազգայինի, պաշտօնապէս մեր հողին վրայ կը ներկայացնէ պետութիւն մը եւ կառավարութիւն մը որ դաւաճանեցին Ֆրանսայի, դառնալով զինակիցները Գերմանիոյ» : Բանաձեւը կը յիշէ նաեւ թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչները ոչ միայն չրաժնուեցան խորհրդային կառավարութենէն, այլեւ «միշտ հաւանութիւն կը յայտնեն անոր եւ կը փորձեն արդարացնել անոր դաւաճանութիւնը հակազգային քարոզութեամբ» :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

ՀԻԹԼԷՐԻ ՃԱՌԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Իր յաջորդները նշանակած է արդէն

Գերմանական յարձակումէն անմիջապէս վերջը, Ֆրանսայի վարչապետութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ ձայնասփիւռի միջոցաւ ալ հաղորդուած էր: Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ այդ զեկոյցը .—

1.— Այս առտու (ուրբաթ), առանց պատերազմի յայտարարութեան, Գերմանիա յարձակեցաւ Լեհաստանի վրայ: Ժամը 6ին Քրաքովիան ռմբակոծուեցաւ առանց որ եւ է ազդարարութեան :

2.— Այս իրողութիւնները կը բացատրեն բուն իմաստը այն զեկոյցին որ գիշերը հաղորդուեցաւ գերմանական անթելին կողմէ եւ որ վերջին պահուն կը յայտնէր գերմանեւլեհական հաշտութեան ծրագիրը: Այստեղ երեւան կու գայ մեքենայութիւն մը կազմելու կեղծիք մը, Լեհաստանի վրայ ձգելու համար Գերմանիոյ կողմէ մեթոտիկ կերպով պատրաստուած նախայարձակումը:

3.— Գերմանական առաջարկը երբեք պաշտօնապէս կամ նոյնիսկ բերանացի հաղորդուած չէր Լեհաստանի, ոչ ուղղակի, ոչ ալ Անգլիոյ միջոցաւ: Գերմանական կառավարութիւնը զայն հանրութեան ներկայացուցած է իբրեւ մերժուած, երբ դեռ Լեհաստան ծանօթ չէր անոր եւ չէր կրցած կարծիք յայտնել անոր մասին:

4.— Գերմանիա իր զեկոյցին մէջ կը յիշեցնէ թէ լեհ լիազօր մը պէտք էր ներկայանար օգոստոս 30ին, իբրեւ վերջին պայմանաժամ: Արդ, այս թուականը երբեք չէր ներկայացուած իբրեւ վերջին պայմանաժամ :

5.— Ճիշդ այն պահուն երբ շփում կը հաստատուէր երկու երկիրներուն միջեւ, լեհական դեսպանին եւ Ֆօն Ռիպպէնթրոփի միջոցաւ, Գերմանիա կը ծանուցանէր թէ բանակցութիւնները— որոնք տակաւին չէին սկսած— պէտք է խզուած նկատուին եւ գերմանական առաջարկը բոլորովին մէկդի դրուած:

Անգլիական կառավարութիւնն ալ նոյնիմաստ զեկոյց մը հրատարակեց: Իսկ Լոնտոնի լեհական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարին ներկայանալով, յայտնեց թէ գերմանական արշաւը կը կազմէ ուղղակի նախայարձակում, որ նախատեսուած է անգլեւլեհական դաշնագրով եւ գործադրելի կը դարձնէ դաշնագիրը:

Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ եղած յայտարարութեան մը համաձայն, եթէ Հիթլէրի յայտարարութիւնը կը նշանակէ թէ պատերազմ յայտարարուած է Լեհաստանի դէմ, Անգլիա եւ Ֆրանսա վճռապէս որոշած են մինչեւ ծայրագոյն սահմանը յարգել իրենց պարտաւորութիւնները (օգնութեան հասնիլ Լեհաստանի): Նոյն աղբիւրին համաձայն, գերմանական զեկոյցը կ'ուզէ մոլորեցնել հանրային կարծիքը :

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Փարիզի հայ եկեղեցիին հոգեւոր տեսչի փոխանորդ Հ. Տիրան վրդ. Ներսոյեան եւ Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը հետեւեալ ուղերձը ներկայացուցած են վարչապետ Պ. Տալատիէի .—

Տէր նախագահ, Ֆրանսայի հանդէպ հայ ժողովուրդին տածած սիրոյ, յարումի եւ աքանչացման զգացումները, որոնք դարերէ ի վեր գոյութիւն ունին, ծանօթ են ձեզի: Մեր Ֆրանսայի հայրենակիցները անոնց ապացոյցը տուին 1914ի պատերազմին, երբ մեր գաղութը մէկ քանի հազար հոգիէ միայն կը բաղկանար, բազմաթիւ կամաւորներ տալով ֆրանսական բանակին:

Այս զգացումները աւելի եւս ուժեղացան յորմէհետէ Ֆրանսա վեհանձն ասպնջականութիւն մը շնորհեց տասնեակ հազարաւոր Հայերու, որոնք, մեր ժողովուրդը հարուածած անլուր դժբախտութիւններէն յետոյ, ապաւէն գտան այս սքանչելի երկրին մէջ: Մեր երիտասարդները միահամուռ փութկոտութեամբ պատասխանեցին կառավարութեան կոչին, իրենց զինուորական ծառայութիւնը կատարելու համար :

Մենք վստահ ենք թարգման կանգնելու մեր ամբողջ գաղութին, հաւաստելով ձեզ թէ Եւրոպայի ներկայ ծանր պարագաներուն մէջ, Ֆրանսայի սպառնացող վտանգներուն առջեւ, ոչ միայն մեր հայրենակիցներէն անոնք որ արդէն զինուոր են իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն ամենամեծ եռանդով, այլեւ մեր գաղութին բոլոր տարրերը պատրաստ են ամէն կերպով իրենց բոլոր կարելին ընելու, վտանգի ժամուն ծառայելու համար վեհանձն Ֆրանսայի, անգամ մը եւս ապացոյցը տալով մեր ժողովրդին խոր. երախտագիտութեան :— Տիրան վրդ. Ներսոյեան, Ա. Զօպանեան, Լ. Բաշալեան

"ՄԵՆՔ ԱԼ ՀՐԱՑԱՆ ՊԱՐՊԵՑԻՆՔ ԺԱՄԸ 5,45ԻՆ"

Հիթլէր ուրբաթ առտու ժամը 10ին արտակարգ նիստի հրաւիրելով Րայխստակը (խորհրդարան), հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ .

— « Այս առտու միայն կրցայ նիստի հրաւիրել ձեզ: Շնորհիւ մեր տիպար կազմակերպութեան, դուք կրցաք հրաւէրին պատասխանել մեծ թիւով: Հարիւրէ աւելի բացականեր կան հոս. ուրիշ տեղ կը գտնուին անոնք, բանակին մէջ, ուր իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն: Ամիսներէ ի վեր բոլորս ալ կը տառապինք Վերսայլով ստեղծուած հարցի մը մղձաւանջին տակ, որ անտանելի դարձած էր մեզի համար: Տանցիկ եւ Նրբանցքը գերմանական եղած են եւ են: Տանցիկը անջատուեցաւ մեզմէ, Նրբանցքը կցուեցաւ Լեհաստանի: Բայց մանաւանդ գերման փոքրամասնութիւնները խոշտանգուեցան ամէնէն տաժանելի եղանակով: Ինչպէս միշտ, ես ջանացի այստեղ ալ փոփոխութիւն մը կատարել առաջարկներ ներկայացնելով, ի խնդիր խաղաղ վերաքննութեան մը: Սուտ է, երբ օտարականը կ'ըսէ թէ մենք կը փորձենք մեր վերաքննական պահանջները արժեցնել պարզապէս աշխարհի վրայ ճնշում բանեցնելու համար» :

Այստեղ Առաջնորդը յիշելով սպառազինութեանց կրճատման առաջարկները, շարունակեց .

— « Այս բոլորը ապարդիւն անցան: Անկարելի է խաղաղ վերաքննութիւններ պահանջել մեզմէ, յամառօրէն մերժելով զանոնք: Վերսայլի բռնաւճիռը (տիքտատ) օրէք ուժ չունի մեզի, Գերմանացիներուս համար: Հետեւաբար չեն կրնար ըսել թէ այդ բռնաւճիռին վերաքննութիւնը կը բռնաբարէ օրէնքը: Անկարելի է մեր ստորագրութիւնը կորզել սպառնալով մեզի ուղղած, եւ յետոյ ըսել թէ այդ վաւերագիրը հանդիսաւոր օրէնք մըն է: Տանցիկը եւ Նրբանցքը լուծում մը պահանջեցին: Այս մասին կարծիքներ փոխանակեցի Լեհաստանի վարիչներուն հետ: Չկար աւելի համեստ բան քան այն ատեն ըրած առաջարկներս, եւ ես կ'ուզէի ըսել ի լուր աշխարհի.— Ես միակ մարդն եմ որ կրնամ այդպիսի առաջարկներ ներկայացնել: Այդ առաջարկները մերժուեցան: Այդ առաջարկներուն պատասխանեցին զօրաշարժով, ահաբեկումով եւն.: Լեհաստան իր պայքարով ուղղուեցաւ Տանցիկի ազատ քաղաքին դէմ: Ան չուզեց կատարել իր յանձնառութիւնները փոքրամասնութեանց հանդէպ: Գերմանիա կատարեց իր յանձնառութիւնները :

« Երեք շաբաթ առաջ, յայտնեցի լեհական դեսպանին որ եթէ ուրիշ միջոցներ ձեռք առնուին Գերմանացիներուն դէմ եւ կամ փորձեն Տանցիկը ոչընչացնել մաքսային տնօրինութիւններով, Գերմանիա չի կրնար անշարժ մնալ: Չկայ ո եւ է պատուախնդիր պետութիւն որ կարենայ հանդուրժել այսպիսի կացութիւններու: Վերջին անգամ ես փորձեցի ընդունիլ բրիտանական կառավարութեան միջնորդութիւնը, բանակցելու համար Լեհաստանի հետ: Ընդունեցի այդ առաջարկը: Երկու օր սպասեցի իմ կառավարութեանս հետ, բայց Լեհաստան բանագնաց մը չղրկեց: Երէկ իրիկուն, մեզի հաղորդեց թէ այս պահուն կը քննէ մեր առաջարկները ուսումնասիրելու կարելիութիւնը: Պարոնայք երեսփոխաններ, եթէ գերման պետութիւնը եւ իր վարիչները թոյլ տան այս բանը, ես պիտի քաշուիմ քաղաքական կեանքէն: Իմ խաղաղասիրութիւնս եւ երկայնամտութիւնս պէտք չէ վատութիւն սեպուին: Ես իմացուցի բրիտանական կառավարութեան թէ միջնորդութեան առաջարկները ձախողած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ՄԻՀԱՅԻԼ ԷՄԻՆԷՍՔՈՒ

Վերջերս, ռումէն մտաւորական եւ գեղարուեստական շրջանակները տօնեցին տաղանդաւոր բանաստեղծ Միհայիլ Էմինէսքուի մահուան յիսնամեակը, կազմակերպելով այց՝ իր գերեզմանին ու նաեւ սարքելով զանազան գրական – գեղարուեստական հաւաքոյթներ:

Այս առթիւ հանդիսաւոր նիստ գումարեց նաեւ ռումէն Ակադեմին ուր՝ ճառեր արտասանեցին երկրին վեհապետը եւ փրոֆէսէօրներ՝ Ռատուլէսքու Մոթրու, Տիմ. Քարաքօսթէա, Կէօրկէ Սուրնու եւայլն: Մ. Էմինէսքու ռումէն գրականութեան մեծագոյն քերթողական տաղանդն է եւ անոր դէմքը երթալով կը մեծնայ ռումէն գրական երկնակամարին վրայ, քանի ժամանակին մշուշը կը ծածկէ առօրեայ կեանքի կիրքերն ու պզտիկութիւնները բանաստեղծը ձգելով առանձին՝ իր տաղանդին մաքուր լուսապսակով:

Բանաստեղծին մահուան յիսնամեակին առթիւ սկսած է լոյս ընծայուիլ անոր ամբողջական գործը բազմաթիւ չքեղ ու մեծադիր հատորներով:

Այս առթիւ, ծանօթ գրագէտ Ց. Ճ. Սիրունի գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է հայերէն հատորով մը ներկայացնելու Էմինէսքու բանաստեղծը հայ գրական հասարակութեան:

Հատորը լոյս տեսած է արդէն, եւ կը ներկայացնէ մեծ բանաստեղծին կեանքն ու գործը, ինչպէս եւ անոր քերթուածներէն լաւագոյն փունջ մը, աւելի քան 40 ոտանաւոր, որոնք Էմինէսքուի բանաստեղծութեան էական մասը ու ամէնէն արժէքաւորն է – ջիրը կը կազմեն:

Աւելորդ չէ ըսել թէ Էմինէսքուի քերթողական գործը կը բաղկանայ ընդամէնը 70 բանաստեղծութիւններէ որոնց մեծագոյն մասը եւ ամէնէն ընտիրները կուտայ մեզի Ց. Ճ. Սիրունի՝ այսպէս հնարաւորութիւն տալով ճանչնալու այն լուսաւոր դէմքը որուն հայկական ծագումը կը չարունակէ վէճի նիւթ մնալ:

Էմինէսքուի հայերէն այս հատորին յառաջաբանը գրած է փրոֆ. Նիքոլա Եորկա, որ թէեւ չի հաստատեր ռումէն քերթողութեան վարպետին՝ Էմինէսքուի հայկական ծագումը, բայց կ՚ընդգծէ անոր հոգիով հայ ըլլալը...

Սպասելով Սիրունիի հատորին, այդ առթիւ ընելու համար Էմինէսքուի քերթողութեան գրական վերլուծումը եւ տալու համար աւելի լայն տեղեկութիւններ անոր կեանքին մասին, առ այժմ ծանօթացնենք բանաստեղծին դժբախտ կեանքը քանի մը ընդհանուր գծերով:

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Մ. Էմինէսքու ծնած է 1850 յունուար 15ին Պոթօշանի մէջ: Իր հայրը՝ Կէօրկէ Էմինովիչ՝ Պուքովինայցի էր, Սուչավայի մօտ Պլյինէշի գիւղէն: Մայրը Մոլտովայի Ժոլտէշ գիւղացի էր՝ Եուրաշքու ընտանիքէն սերած:

Էմինէսքու իր նախնական կրթութիւնը կ՚առնէ Պուքովինայի Չէրնովից քաղաքին կիմնազիոնը: Իր աշակերտութեան ու մանկութեան մասին շատ քիչ բան գիտենք:

1864ին, հազիւ 14 տարեկան, կը լքէ դպրոցը եւ Թատերախումբի մը հետ կը շրջի Ռումանիան ու Թրանսիլվանիան: Այս պտոյտը տեսակ մը դպրոց կ՚ըլլայ իրեն համար, կը ճանչնայ կեանքը իր իրական գոյներով:

1869ին կը մեկնի Վիէննա ուսանելու: 1872 — 73 ցինքը կը գտնենք ուսանող Պերլինի ու յետոյ՝ Եէնայի համալսարաններուն մէջ: Կը հետեւի դպրութեանց բաժնի փիլիսոփայութեան ճիւղին, բայց քննութեանց չի մասնակցիր:

1874ին կը վերադառնայ Ռումանիա եւ կը հաստատուի Եաշ, ուր երկու տարի կը վարէ կրթական քննիչի եւ համալսարանի գրադարանապետի պաշտօնը: Այս շրջանին հնարաւորութիւն կը գտնէ նուիրուելու իր գրական զբաղումներուն ալ:

1876ին երբ Ազատական կուսակցութիւնը կ՚անցնի իշխանութեան՝ Էմինէսքու պահպանողականներու մարդը նկատուելով կը զրկուի իր պաշտօնէն զրպարտութեան մը պատրուակով:

Ապրուստի հոգը 1876ին ցինք կը բերէ Պուքրէշ՝ ուր կը ստանձնէ Timpul թերթին խմբագրութիւնը, անձնատուր կ՚ըլլայ կուսակցական պայքարներու, ամբողջ 7 տարի իր ջիղերն ու հոգեկան ուժերը սպառելով, որուն իբրեւ հետեւանք կը խախտի իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը:

1883ին է որ առաջին անգամ ջղային տագնապ մը կ՚ունենայ, իր բարեկամները գուրգուրանքով կը շրջապատեն ցինքը ու կը ջանան դարմանել՝ դնելով զայն Պուքրէշի մէջ հիւանդանոց մը, ուրկէ կը փոխադրեն Պոպլենկի հիւանդանոցը՝ Վիէննայի մօտ: Այստեղ կը մնայ մինչեւ 1884 փետրուար:

1886ին իր հիւանդութիւնը կը կրկնուի, տարի մը դարմանուելէ վերջ կ՚ապաքինի բայց հիւանդութիւնը կրկին իր ծանր թաթը կը դնէ խեղճ բանաստեղծին վրայ, որ այս անգամ կը տեղաւորուի հոգեկան հիւանդներու բուժարան մը:

Այնտեղ Էմինէսքուի լուսաւոր կեանքը կը խաւարի 1889 յունիս 15ին, երբ բախտակից հիւանդ մը ճոկանի հարուածով մը, ուղղուած անոր գլխուն, կը զգետնէ զայն անգամ մըն ալ չվերականգնելու համար:

ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Էմինէսքուի գրական կեանքը հազիւ 15 տարուան շրջան մը կը լեցնէ, հաշուելով նաեւ լրագրութեան նուիրուած իր տարիները:

Բանաստեղծութիւնը՝ որով յաւերժացաւ Էմինէսքու, եղաւ իր նախասիրած գրական ճիւղը, բայց գրեց նաեւ վէպ, թատերգութիւն եւ նորավէպ:

Ինչպէս ըսինք՝ գրած է ոչ աւելի քան 70 բանաստեղծութիւն, որոնց մեծ մասը սիրոյ, տրտմութեան, հրաժեշտի տաղեր են: Իր մեծագոյն քերթուածն է Արուսեակը բանաստեղծութիւնը: Իր գործերէն յիշենք Տակոչ վոտա թատերգութիւնը եւ վէպ մը՝ «Թափուր Հանճարը»:

Բաց ասոր լրագիրներու մէջ ցրուած ունի բազմաթիւ յօդուածներ, որոնք կը հաւաքուին այսօր հատորներով լոյս ընծայելու համար:

Վիպասան, թատերագիր, լրագրող, բայց այսօր Էմինէսքուն կը յաւերժանայ իբրեւ բանաստեղծ, առանց իր հաւասարը ունենալու մինչեւ այսօր ռումէն գրականութեան մէջ:

ԻՐ ՑԵՂԱՅԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ռումէն քաղաքական ու մշակութային կեանքին մէջ մասի վրայ չեն հաշուուիր այն դէմքերը, որոնք համբաւ մը ապահոված են իրենց եւ որոնց ծագումը օտար է:

Ռումէն մտայնութիւնը չի խրտչիր, չի հակազդեր երբ կասկածի տակ կը կը դրուի այս կամ այն գրական կամ քաղաքական դէմքի զուտ ռումէն ծագում ունենալը. բայց խնդիրը կը տարբերի՝ երբ հարցը կը պատկանի Էմինէսքուի, իրենց քերթողական ազգային կուռքին...

Այս տեսակէտէն ալ գոնէ հայկական շրջանակներու կողմէ այս խնդրին անվերապահ արծարծումը նեղ հայ օրերուն համար առնուազն անփափկանկատութիւն կը սեպուի:

Ինչ ակնոցով ալ դիտենք խնդիրը, ինչ հերքումներ ալ հրապարակ դըրուին, կարելի չէ պնդել ու հաստատել անոր ռումէն ծագումը:

Ընդհակառակն կարգ մը երեւոյթներ կը խօսին ի նպաստ անոր ծագման հայկականութեան:

Ապագային վերապահելով աւելի հանգամանօրէն գրաղիլ այս խնդրով, առ այժմ բաւականանանք մի քանի հաստատումներով:

ա) Իր բուն մականունն է Էմինովիչ, ռումանական Էսֆու մերժմամբ նիկը իրեն տրուած է Ֆամիլիա թերթի խմբագիր Իոսիֆ Վուլքանի կողմէ, երբ բանաստեղծը դեռ 16 տարեկան, անոր թերթին յօդուած կը ղրկէր Էմինովիչ ստորագրութեամբ, իսկ խմբագիրը զայն կը փոխէր – պէր Էմինէսքուի:

բ) Բանաստեղծին մականունը ըլլալով Էմինովիչ, հաւանական է որ կը սերի Պուքովինայի ու Կալիցիոյ մէջ ծանօթ Էմինովիչ հայ գերդաստանէն:

գ) Էմինէսքուի քաղաքական եւ անձնական հակառակորդները իրենց պայքարի զէնքերէն մին բրած են, իր առանձին, անոր օտար ծագում ունենալը, բան մը՝ որուն հակաճառած է Էմինէսքու մէկ կողմէն կիսովին խոստովանելով, բան մը որ կը բացատրուի օրուան պայքարներով:

Այսպէս ուրեմն Ակադեմին գտնուող իր մէկ ձեռագրին մէջ կ՚ըսէ.

«Իմ ծագումիս մասին բոլոր ըսուածները սուտ են, արդէնք հիւանդոտ քմահաճոյքի: Միակ գիտը իմ մասիս, անձիշդ, որ սակայն հաւանականութեան ճշոյլ մը ունի, այն է թէ ծագումով Հայ եմ, բան մը որ բնաւ չի զարմացներ զիս, (ընդծումը մերն է — Ա. Սեւ.) որովհետեւ Հայերը մեր երկրին մէջ աւելի հին են քան նոյն ինքն Մարտմուրէշի Տրակոչ իշխանը: Բայց այս ենթադրութիւնն ալ ճիշդ չէ որովհետեւ կը հիմնուի այն իրողութեան վրայ որ Պոթօշան ծնած եմ: Այստեղի հայ գաղութը ԺԳ. դարէն է»:

Միւս կողմէ՝ Էմինէսքու երբ իր հակառակորդները կը հարուածէ, զանոնք յաճախ կ՚անուանէ յոյն եւ պուլկար, երբեք հայ մակդիրը չի տար անոնց, երեւի Հայը զգալով իր հոգիին հարազատ:

Այսպէս է մեր ճակատագիրը. հայ տաղանդները ծլեր են ու բեղմնաւորեր քիչ մը ամէն տեղ, իսկ մենք այսօր ոչ միայն չենք բաժներ անոնց ստեղծագործութեան անչափ փառքը, իբրեւ մեր ցեղային հանճարին մէկ ճառագայթումը, այլ ստիպուած ենք վիճիլ — եթէ ներելի է — անոնց ազգային ծագումը հաստատելու համար...

ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆ

ԹՈՅՆ

Անցեալ գիշեր, պատիւը ունեցայ ներկայ ըլլալու դասախօսութեան մը, որ թէեւ կիսաւարտ մնաց, սակայն իր նիւթը տարածուեցաւ անկիւններուն վրայ, թողլով անջնջելի տպաւորութիւններ: Դասախօսութեան նիւթն էր «Մարդկային Մտքին Թոյները»: Դասախօսն էր փրոֆէսէօր — բժիշկ մը:

Սրահը լեցուն էր:

Ըսաւ դասախօսը, ի մէջ այլոց.

— Բազմաքանկիրծ մարդուն միտքը տպակքի մըն է թոյներու: Ուղեղը եղած է թոյն արտադրող աշխատանոց մը: Ամբողջ Եւրոպան թունաւոր տուանքներու մէջ է: Բոլոր աղբիւրները, ջրվէժներն ու գետերն կը վազեն թոյներ: Հովերը, իրենց թեւերով, թոյն կը ցանեն: Ամէն ձայնի, խօսքի մէջ թոյն: Կարգ մը միամիտներ կը խօսին նիզակներէն, աղեղէն, քաֆէներէն գործած աղէտներուն մասին: Ի՜նչ են անոնց կատարած վընասները՝ բաղդատելով այն միւս, հզօր թոյներուն հետ: Իմ մասնանշած թոյներս են որ կը կարճեցնեն մարդկային կեանքը: Անոնց մէկն է ազգայնամոլութիւնը որ մոլեգնած, փըրփրած թոյն մըն է, սուր ու սեւ թոյն մը, որ ժողովուրդները իրարու դէմ կը լարէ: Աջ բազուկը կը զինէ ձախ բազուկին դէմ: Աջ ոտքը կը զօրացնէ՝ հարուածելու համար ձախ ոտքը: Թթու թոյն մըն է ազգայնամոլութիւնը որ կը խլացնէ աջ ականջը՝ ձախ ականջին համար: Աջակողմեան եղունգները կ՚երկարէ ու կը սրէ՝ մըխելու համար ձախակողմեան միսերուն մէջ...

Մէկը պոռաց, սրահին մէջէն.

—Համաձայն եմ: Եւ սակայն նոյնքան եւ աւելի թոյն մը չէ՞ համայնավարութիւնը՝ որ ամէն մեղքիս վրայ, սկսաւ Եւրոպայի աջ կողմէն ու բոլոր ձախլիկները զինեց աջակողմեաններուն դէմ: Կարմիր թոյն մը չէ՞ համայնավարութիւնը որ քանդել, ըսպաննել, փճացնել գիտէ, որ կարմիր արիւնը կը հանէ սեւ արիւնին դէմ:

Դասախօսը պատասխանեց, ի մէջ այլոց.

— Համայնավարութիւնը սկսաւ Սեւ սփոյ ձախակողմէն եւ սկսաւ պայքարիլ թոյներու դէմ: Դասակարգը թոյն մը չէ՞: Համայնավարութիւնը պայքարեցաւ դասակարգին դէմ: Թագաւորութիւնը թոյն մը չէ՞: Համայնավարութիւնը պայքարեցաւ թագաւորութեան դէմ: Աստուածպաշտութիւնը թոյն մը չէ՞: Համայնավարութիւնը պայքարեցաւ աստուածպաշտութեան դէմ, որ աճաւոր աափիոն մը, մորֆին մը ու քոքային մըն է...

Ուրիշ մը պոռաց.

— Համայնավարութիւնը նոր թոյներ բերաւ ու հինները փնտռել ըսաւ: Ու վերջապէս թոյներ չե՞ն ատատուածութիւնը, հեթանոսութիւնը, անպարոյականութիւնը...

Ուրիշ մը աղաղակեց.

— Պարոն փրոֆէսէօր, թոյն մը չէ՞ ձեր կատարած աշխատութիւնը...

Մէկը գոռաց.

— Տուլութիւնը թոյն է:

Ու վէճ.

— Համաձայն եմ: Աշխատութիւններ կան, սակայն, որ աւելի թունաւոր են քան ծուլութիւնը... Անգամ մը նայեցէք ապագային...

— Ապագան ամբողջ թոյն է...

— Ներկայիս...

— Ներկան բոլորովին թոյն է...

— Ցեստագարժ ակնարկ մը նետելով անցեալին...

— Անցեալը թոյնի անհունութիւն...

Կեդրոնէն մէկը բողոքեց.

— Լռութի՛ւն:

— Թո՛յն է լռութիւնը:

— Աղմո՛ւկն է թոյնը:

Այլեկոծութիւն: Հինգ տասը վայրկեան պէտք եղաւ հանդարտեցնելու համար թոյնի ալիքները:

Փրոֆէսէօրը անկեց մօրուքը ու վերսկսաւ.

— Դառնանք մեծագոյն թոյնին՝ ազգայնամոլութեան, ցեղապաշտութեան: Այս հրէշային թոյնը տարածուիլ կ՚ուզէ, ընդարձակուիլ: Զարհուրելի միքրոպ եւ ախտ: Նախ կը կարծուի թէ կ՚առողջացնէ, հետզհետէ սակայն, կը տեսնուի որ յամրաբար կը մահացնէ, անձնասպան կ՚ընէ: Կան երկրորդական թոյներ ալ ինչպէս...

Մէկը պոռաց.

— Տօքթէօր, ես գեղագործ եմ: Ձեր հարիւրաւոր դեղագիրները պատրաստած եմ: Դուք ձեր դեղերուն մէջ կը դնէք բազմաթիւ թոյներ: Եւ այդ թոյներով բժշկուած են հազարաւոր հիւանդներ: Թոյնը ուրեմն օգտակար է: Խնդիրը չափին վրայ է: Քանի մը կաթիլը առողջարար ու ամբողջ շիշը կործանարար: Նոյնը կ՚ըսեմ մեծ թոյներուն համար: Ժողովուրդը իմաստուն է, չի գործածեր քանի մը կաթիլէն աւելի: Սակայն քաղաքագէտները, ղեկավարներն են որ առատութեամբ կը մատուցանեն ժողովուրդին թոյները, ամէն բան թունաւորելով:

Դեղագործին աշկերտը պոռաց.

— Հիմակ ալ ազգայնամոլութեան եւ համայնավարութեան թոյները զանակցած են, կազմելու համար թնաթոյներ...

Ուրիշ մը պոռաց.

— Թնաթո՜յն... Թնդանօթի պէս բառ մը...

Դասախօսը սկսած էր քրտինք թափել:

Կին մը պոռաց.

— Քրտինքն ալ թոյն մըն է: Դասախօսը իր թոյնը թափել սկսաւ:

Դասախօսին համակիր մը պոռաց.

— Կին, դո՛ւն ես թոյնը...

Կինը պատասխանեց.

— Գոնէ անոյշ թոյն եմ...

Դասախօսը բուռնցքը օդին մէջ բարձրացուց ու զարկաւ սեղանին... ճանճ մը սպաննելով, սեղանին վրայ գտնուող գաւաթ մը ջուրը թափեցաւ ու մէջը ինկած ճանճ մը ազատեցաւ:

Մէկը պոռաց.

— Ինչու կը թափէք ջուրը, թոյն չէ ջուրը...

Գինեպաշտ մը աղաղակեց.

— Թո՛յն է, ամէնէն սոսկալի թոյնն է ջուրը...

Ջրապաշտ մը բողոքեց.

— Թոյնը գինին է, թոյնը ալքօլն է:

Ու սկսաւ դալմաղալ մը: Շատեր կը սուլէին, ուրիշներ կը փչէին կամ կ՚ուռեցնէին, չորրորդ խումբ մը կը ճչէր, հինգերորդ մը պայթեցուց, աղաղակելով.

— Կեցցէ՛ թոյնը...

Դասախօսը բարձրացուց ձայնը.

— Թոյն մը չէ՞ մի՞թէ սա տեսարանը...

— Դուք ստեղծեցիք սա տեսարանը...

Դասախօսը տեղը նստաւ:

Թոյնը ոտքի ելած էր սակայն ու ամէնքը ոտքի հանած:

Աշխարհի բոլոր թոյները սրահին ներս էին մտած:

Ու վէճ, կռիւ, ծեծ, հայհոյութիւն, արիւն:

Հասան ոստիկանները:

Մէկը պոռաց.

— Թոյն մը չէ՞ մի՞թէ անիշխանութիւնը...

Ցուցահատ մը պոռաց.

— Թոյն մը չէ՞ կեանքը, քաղաքակրթութիւնը...

Ոստիկանները ուժերուն իմնաւուն քիլոյնով թոյներ կը լեցնէին ինքնաշարժին մէջ: Աղաղակները կը շարունակուէին.

— Բանտը թո՛յն է...

— Ազատութիւնը թոյն է...

Հազիւ կրցայ դուրս նետել ինքզինքս: Քովէս ներսէն մը, ըսաւ ցած ձայնով.

— Ի՞նչ հասկցանք այս դասախօսութենէն...

— Շատ բան...

— Օրինակ...

— Թէ ամէն բան թոյնի կարելի է վերածել եւ կամ արդէն վերածուած է...

— Բայց առերկա չգիտցող մնացա՞ծ էր դեռ աշխարհի վրայ...

— Այո: Օրինակ ես, Հայս, միամիտ ու խեղճլիկս...

×

Աչքերս շփելով ըսի ինծի.

— Գէշ երազ մը տեսայ, թունաւոր երազ մը: Մղձաւանջ մը...

Ու կինս ըսաւ.

— Բայց քնացած չէիր դուն...

— Հապա ի՞նչ կ՚ընէի...

— Մոլոթովի, Ռիպէնթրոփի եւ Սթալինի խմբանկարին կը նայէիր...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

ԻԶ.

ԹՇՆԱՄԱԿԱՆՔ

2

Ու խարանուած յեղուզակը սոսկալ – վիթխար՝
Իր դասն առած, խորշակի պէս եռ կը դառնար
Ասպազնով անապատէն իրենց աշ – խարհ,
Գերահրաշ Դաւթի պատժէն սարսափ – փախեր
Կրկեներուրդն իր աչքերէն չէր հեռա – նար.
Մերթ զալարուն, ծունկի կուզար բայց անդադար
Ցասուռ սուրար մինչեւ Մըսր իծ ու – ժապար՝
Հասաւ պալատ Մելիքին մօտ, կուէ՞ կուզար...;
– Վերը Աստուած, վարը դուն կաս հզօր արքայ,
Աշխարհիս մէջ բզմէ բարձր մէկը չըկայ
Սուրբ մօրուքիդ թելերուն չափ կոխ տեսայ
Բայց Սասնոյ մէջ խսկայ մը կայ, սուրս վկայ,
Ես անոր պէս իմ կեանքի մէջ Քաջ չը

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Երբ Թագաւորն Սպարապետի, արքայազն դրանիկների եւ հետեւորդ իշխանների հետ մտաւ եկեղեցի եւ հոգեւորականաց դասը գոհաբանական մաղթանքը կատարեց, Թագուհին մօտեցաւ Արքային եւ շնորհաւորեց նրան Հայոց բանակի յաղթութիւնը:

Թագաւորը, որ խանդակաթ էր դէպի Թագուհին, կարդաց նրա աչքերի մէջ յայտնի վշտից առաջացած տխրութիւնը եւ ասաց.

— Վկայ է Աստուած եւ այս սուրբ եկեղեցին, որ Հայոց բանակը արդարութեամբ է գործել: Բէր եղբայրդ սպանում էր իմ գահին եւ Հայրենիքի ազատութեան. իսկ Հայոց քաջերը պաշտպանեցին այդ գանձերը, որովհետեւ իրանք ձեռք են բերել նրանց թանգ գոհաբերութեան գնով:

— Նա, որ սպանում էր քո գահին ու Հայրենիքին, չի կարող իմ եղբայրը լինել, ասաց Թագուհին հանդիսաւոր:

— Եւ եթէ Աստուած չարաչար պատժէ նրան, դու չպիտի տխրես, յարեց Թագաւորը. որովհետեւ Նա արդարութեամբ է հատուցանում:

Այդ խօսքերը դող հանեցին Թագուհու սիրտը. Նա զգաց որ մի ինչ որ նոր դժբախտութիւն պիտի հասնէ եղբօրը, սակայն շրջապատող պալատականների, իշխանների եւ իշխանուհիների ներկայութեամբ չհամարձակուեց հարցնել ոչինչ:

Բայց երբ կարգապետից իմացաւ, որ Թագաւորը իւր հետեւորդներով Ս. Առաքելոց եկեղեցին պիտի գնայ, իսկ իրանք վերադառնան պալատ, կանչեց իւր մօտ Գոհար իշխանուհուն եւ շընջալով ասաց նրան.

— Իմացի՛ր Սպարապետից, թէ ո՞ւր թողեցին եղբօրս...

— Նա այստեղ քաղաքումն է, պատասխանեց Գոհարը:

— Գիտեմ, բայց ո՞րտեղ է բանտարկուած:

— Ասում են թէ նրան Ս. Առաքելոցը տարան:

— Ս. Առաքելո՞ցը, եւ ինչո՞ւ համար, հարցրեց Թագուհին վախեցած:

— Չգիտեմ...

— Հարցրո՛ւ ուրեմն Սպարապետին. իմացի՛ր, ի՞նչ պիտի անեն նրան. Արքայի խօսքերը լաւ բան չէին գուշակում... ես վախենում եմ. սիրտս ճմլւում է... Գնա՛, իշխանուհի. գընա՛ տեղեկացիր, եթէ մի դժբաղդ որոշումն է արել, պիտի աշխատենք արգիլել...:

— Իսկո՛յն, Մեծափառ Թագուհի, ասաց իշխանուհին եւ դիմեց դէպի Գոռը՝ որպէսզի նրա միջոցով տեսնուի ամուսնու հետ:

Թագուհու եւ պալատական տիկնանց դեսպակներն արդէն հեռանում էին եկեղեցուց, երբ վերջապէս Գոհար իշխանուհուն յաջողուեցաւ տեսնուել Սպարապետի հետ:

— Ո՞ւր տարան Բէրին, իշխան, եւ ի՞նչ են ուզում անել նրան, հարցրեց տիկինը:

— Ինչո՞ւ համար ես հարցնում, սիրելի իշխանուհի, դարձաւ Մարզպետունին կնոջը:

— Կամենում եմ իմանալ...

— Ուղարկեցինք Ս. Առաքելոց եկեղեցին:

— Բայց ինչո՞ւ համար:

— Որպէսզի աղօթէ այնտեղ:

— Աստուած իմ, դու կատա՞կ ես անում, բացականչեց իշխանուհին:

— Իսկ դո՞ւ:

— Ես լրջօրէն եմ հարցնում:

— Եւ լաւ բան չես անում. մի՞թէ չգիտես որ Մարզպետունի իշխանը՝ դեռ մինչեւ այսօր՝ ոչ մի կին արարածի չի յայտնել այն, ինչ որ պիտի կատարէր... Դու կարող ես հարցնել ինձ միայն կատարուածի մասին:

— Բայց...

— Հա՛, ի՞նչ կայ, խօսի՛ր:

— Թագուհին ինքն է կամենում այդ իմանալ:

— Թագուհի՞ն... Օ՛, այդ չպէտք է ինձ յայտնէիր. ես արդէն գուշակում էի: Բայց որ յայտնել ես, ես պարտաւոր եմ մի բանով պատասխանել: Գնա՛, ուրեմն, եւ ասա՛ նրան թէ՝ պատերազմի դաշտում մենք կորցրել ենք հինգ հարիւր քաջարի զինուոր, եւ նրանից ոչ մէկի քոյրը դեռ չի եկել եւ հարցրել ինձանից, թէ ո՞ւր մնաց իւր եղբայրը եւ ի՞նչ արինք նրան:

Այս ասելով Սպարապետը շուռ եկաւ եւ հեռացաւ իշխանուհուց, առանց այլեւս նոր հարցի սպասելու:

— «Գիտէի, գուշակում էի... Հօ չենք կարող քրոջ սրտին հրամայել, որ զգալուց դադարէ... չտապենք ուրեմն քանի կանանց խորհուրդը իւր գործը չէ սկսել», շշնջաց ինքն իրան Սպարապետը եւ հետեւելով Թագաւորին, որ եկեղեցուց ելնելով՝ աշտանակում էր երիվարը, ինքն եւս թռաւ նժոյգի վրայ եւ առաջ անցաւ:

Բայց ի՞նչ պիտի անէին նրանք Ս. Առաքելոց եկեղեցում:

Մի քանի օր առաջ, մինչդեռ զօրքը բանակած էր Արտահանում, Թագաւորը խորհրդի էր հրաւիրել իշխաններին որոշելու համար թէ՝ ի՞նչ պիտի անեն դերի ընկած Բէրին:

Իշխաններից մի քանիսը խորհուրդ տուին սպանել, միւսները՝ բանտարկել. իսկ Սպարապետը, որին շատ նեղութիւններ էր պատճառել այդ հինաւուրց թշնամին, պահանջեց որ կուրացնեն նրան:

Թագաւորը, որ Թագուհուն վիշտ չպատճառելու համար բանտարկելու կողմն էր, բայց միեւնոյն ժամանակ բազմերախտ Սպարապետի պահանջը մերժել չէր կամենում, ասաց նրան.

— Աչքերը կուրացնելը նոյնպիսի յանցանք է, որպիսին է սպանութիւնը: Եթէ ես կուրացնեմ Բէրին, այդ յանցանքը քեզ վրայ պիտի ծանրանայ, բայց ես չեմ կամենում, որ այդպիսով լաւագոյն նպատակներիցդ մէկը մնայ անգործադիր:

— Ի՞նչ նպատակ, հարցրեց Սպարապետը զարմանալով:

— Դու ցանկանում էիր երդումից ազատուել եւ Գառնի՝ քո տունը վերադառնալ. բայց գիտցի՛ր որ Բէրին կուրացնել տալուց յետ կաթողիկոսը չի լուծիլ քո երդումը:

(Շար.)

տեսայ ,
...դժոխքի հուր ու կույրը ժայթ-քող լալա
...ձեռքերով հաւքից լեցուց ան մեր վրայ . . . :
...խուռերը նոյնիսկ կծան են այդ Սասնայ ,
...գերան են մարդոց ննտերը պող-պատեայ ,
...գերազանց դու բոլորէն մեծ արքայ
...ողջ մնաս , հազիւ մեծնակ ազատեցայ :
...ամբան , պոռացՄելիք անողայ
...դուրս տարէք , զնտան դրէք անսկա ,
...խից , լեզուն բերնին քող չորնայ :
...դուռը բացէք իմ հարէմին . . . ոչ ոք զայ :
...դուրս խուժողի պէս ած տտեա
...մտաւ Մըսրայ Մելիք որ չի-մանայ
...զանգը , ահազանգը Մեր Սասնայ :
...առատ անքուն անցուց իսք գերի
...մէջ զինք չըսփոփեց մէկ հուրի .
...մը կրծէր սիրտը անարի .
...արեւին խեռ փայլատակէր շեշտակի
...Դաւիթ կեծէկէ սուրն երկ - սայրի :

X

...մէջ , քար յուրթեան մուրթ խոր շերեն՝
...պէս վեր տնկուած էր մինա-րէն ,
...կապարի պէս իր պատանքէն .
...մը անարձագանգ , լըս - ուէր արդէն ,
...խորհրդաւոր վանդակոր - մէն ,
...մահամերձի նման էր ձէն ,
...Մեծ Քաղաքը իր խոր քունէն՝
...հայոց , բառաչ , վէն դէս ու դէն :
...խառն մարդիկ բազմա - հազար ՝
...փախչող իբր ուրուական սար-սափահար ,
...անզուսպ , խուժանային ու հողմավար ,
...մղկիթին շուրջ առին դադար :
...ընտրեալ մարդեր ամբո - խավար՝
...կանգնած , սպառեցին իրենց պաշար ,
...զնուն ոգով խօսքեր տխմար՝
...փոխուած սնունդ դարձան մարդոց անճար :
...Մելիք յանկարծ՝
...շղթաներով ամուր հիւս - ուած՝
...զահին վրայ արձան - ցած՝
...պէս իր դիպաստ զոհին դիմաց ,
...զարծեց , հոծ ամբոխը վախէն դողաց :
...էր այնպէս բուրգի նման առեղ-ծուած ,
...ու շողշողուն հսկայ զանգուած ,
...մը լապտեր փապուղիին մէջէն կախուած

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Սլովաքիա

Գերմանիան աւելի բարդացուց կացութիւնը , զինուորական գրաւման ենթարկելով Սլովաքիան :

Քանի մը խօսք՝ այս երկրի մասին :

Կարպատներն ու Սլովաքիան գրեթէ հոմանիշներ են , որովհետեւ առաջիններն կը կազմեն վիթխարի շղթայ մը , ուր սեղմուած է երկրորդը :

Այս նշանաւոր լեռները Սլովաքիոյ պարգեւած են գալար հովիտներ ու բնանկարներ , որոնք զմայլանք կը պատճառեն : Անոնք ակն են նաեւ հանքային ջուրերու : Այդ լեռներն են , դարձեալ , որ ապահոված են անոր հողերուն ոռոգումը , մեծ դեր կատարած են անոր պատմութեան մէջ , ու ազդած են ժողովուրդին նկարագրին եւ արուեստին վրայ :

Սլովաքիան հարուստ է հանքային ջուրերով , որոնց շուրջ խմբուած են կոկիկ ու անդորր քաղաքներ , որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր պատմութիւնը : Յիշենք նաեւ Պիէշտանիի «ցեխի հրաշքին» , որ ռևմաթիզմի դարմանումին կը ծառայէ :

Ասկէ զատ , Կարպատները պատուար մըն են , տպաւորիչ ու վիթխարի , ու Կեդրոնական Եւրոպայի միջին մասը կը բաժնեն հիւսիսէն : Այդ կերպով , անոնք Սլովաքիոյ կ'ընծայեն բացառիկ կլիմա մը , — ամառը ոչ շատ տաք , իսկ ձմեռը՝ բարեխառն :

Այնպէս որ , Սլովաքիան թէ ձմեռնային եւ թէ ամառնային երկիր մըն է : Ձմեռը թանձր ու սքանչելի ձիւն մը կը ծածկէ իր հովիտները , որուն կը յաջորդէ , գարնան , աղուոր կանաչ մը :

Կարպատները պատմական արժէք ալ ունին : Դիմագրաւելու համար Թաթարներու , Հոներու եւ Հունգարներու արշաւանքներուն , Սլովաքները , հին դարերուն , Կարպատներու ամէն մէկ կիրճին վերեւ շինած են դղեակ - ամրոցներ , ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս Թուրքիոյ խլեաններ՝ Տաւրոսեան լեռնաշղթային վրայ : Այդ դղեակները կը կոչուէին , իրենց լեզուով , Հրատ , որոնք շինուած կ'ըլլային նաեւ խիտ անտառներու մէջ : Անոնք մինչեւ այսօր հիացում կ'առթեն զբօսաշրջիկներուն :

Եւ որովհետեւ արշաւանքի ենթակայ բոլոր ազգերը կը փնտռեն ապահով ապաստաններ՝ լեռներու մէջ , Սլովաքիան , այդ արշաւանքներուն հետեւանքով , դարձած է սլաւական փոլքլորին «ռոհարատուփը» :

Օրավայի , Հրոնի եւ Վահի հովիտներուն մէջ , զբօսաշրջիկը կը հանդիպի նաեւ փայտաշէն եկեղեցիներու շարքի մը , որոնց ինքնատիպ ոճը կը գրաւէ ուշադրութիւնը ոչ միայն գեղեցկապաշտին կամ բանասէրին , այլ եւ սովորական անցորդին : Զափազանց հետաքրքրական են նաեւ այս երկրին տարազները : Ու մինչեւ այսօր իրենց տարազները կը պահեն մանաւորապէս Տէլվայի , Զոխարի , Թաթրայի եւ Սիկմանիի բնակիչները :

Յիշատակութեան արժանի են նաեւ երգերը , զորս ստեղծած է այս ժողովուրդը՝ ներշնչուած իր բնակավայրէն : Ինչպէս նաեւ՝ պարերը որոնք թէ քրիստոնէական եւ թէ հեթանոսական դրոշմ մը ունին :

Կարպատները հարուստ են նաեւ իրենց երէներով : Հոն կարելի է հանդիպիլ ամէն տեսակ թռչուններու՝ իրենց գունագեղ փետուրներով :

Աչքերու տեղ , ծորար դէմքէն քէն ու նախանձ :
Բոցը կիզիչ՝ բարկ հնոցէն ի՜նչպէս ժայթքի ՝
Այնպէս շնչեց , պոռաց յանկարծ իսք կատաղի ,
Անոր ձայնէն էգ առիւծներ անապատի
Կորիւնավէժ , դարձան սողոսկող բոքենի :
Թուրան – հազար նամբաները հնամենի ՝
Բորոտի պէս բռնուեցան քերւըտուքի :
Բոցը կիզիչ հրաբորբոք դուրս կը ժայթքի
Երկունք մտած հրաբուխէ մը սոսկալի .
—Ի՞նչ էք կեցած դուք քարացած ու անտեղի ,
Հեզ , հարկատու Սասուն դարձաւ մեզ թշնամի
Պէտք է փութանք որ իրդեհը մեզ չը հասնի ,
Ազատ գերին վերջը կ'ըլլայ անպարտելի :
Խուժանին մէջ յորձանքն անցաւ սարսափելի
Ու լեռնացաւ խոր բնազդը աւերումի .
Մէկ ակնարկով վազկաւոր գունդ մ'ընտրանի՝
Շուրջ առ դարձաւ , քշեց առաջ հօտ նախիրի :
Անոնց մէջէն հազար հազար մարդիկ հասուկ՝
Զատեց մէկ կողմ , հազար հազար կայտառ մանուկ ,
Ու խումբ առ խումբ հազար հազար ներմակ մօրուք
Մտրակի տակ հազար հազար քաջ կամ խղճուկ
Ցախ մազերով , երկայն շապիկ աղ – տոտ Մէմլուք ,
Տապարազէն դեռ դահիճներ մարմնով ուրուկ
Մաս կազմեցին մեծ բանակին իբր մեծ շուք
Ամէն զոյնով անթիւ հարեր իբր հանոյք :
Եւ բանակը Սադայէլեան այսպէս պատրաստ՝
Որոնալով վաղուան ոճիր ցած ու նուաստ
Առաջնորդեց Մսրայ Մելիք դէպ ա – նապատ
Թմբիր մտած իր սուսամբարձ գահին մէջ հաստ՝
Հեծելազօր ու հետեւակ , անթիւ զը – րաստ ՝
Միշտ յարանուն , մահահանգոյն ու անձկատ ՝
Ամէն կողմը աւեր , հրդեհ արարքով վատ՝
Կը շարժէին դէպի Սասուն մոլեգնա – ցայտ :

ԽՈՍՐՈՎ ԱՐԱՄԱՆԻ

Մեր պատմիչները եւ մեր գուսանները

«Սասունցի Դաւիթի» հազարամեակին

1

Մեր հոյակապ հին վանքերի մութ խուցերի մենութեան մէջ ,
Պատմիչները մեր վշտահար , մեզմ կանթեղի լոյսով անշէջ ,
Մի նշխարով , մի կում ջրով եւ ճգնութեամբ գիշերն անքուն
Պատմութիւնը մեր գրեցին մագաղաթի վրայ տժգոյն , . .
Եղեռները , ոճիրները հորդաների աբիւնռուշտ ,
Փլուզումը հայրենիքի եւ սոսկի սուրը անկուշտ :
Եւ ողբացին լալահառաչ դշխեմ բախտը Հայաստանի
Եւ յուսացին արդարութեան մի խուլ ստծուն դատաստանի :

2

Մեր գեղջուկի պարզ խրճիթում , սուրբ օճախի շուրջը նստած ,
Գուսանները մեր խանդավառ , առ ջեւները գինի եւ հաց ,
Վիպերգեցին յաղթանակը դիւցազնների մեր մեծազօր ,
Եւ ծաղրեցին պարտութիւնը սոսկների մեր բիւրաւոր :
Եւ հիւսեցին պատմութիւնը յաւեր ժացող ժողովուրդի ,
Վառ հաւատով փառքերը մեր աւանդեցին որդոց որդի .
Տեսան շքեղ մեր ապագան , անընկճելի ազատ ոգին ,
Հայրենիքի սիրոյ համար միշտ բարձբացած Թուր-կայծակին :

(«Խ. Հայաստան»)

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓՕԼ ՎԷՐԼԷՆԻ ՍԷՐԸ

Շատ բան գրուած է Փօլ Վէրլէնի մասին :

Լաւագոյն ուսումնասիրութիւնը , անշուշտ , այն գիրքն է զոր գրեց Ֆրանսուա Փորշէ , Վէրլէն ինչպէս որ է , ներկայացուած՝ Յառաջի մէջ , երբ դեռ նոր լոյս կը տեսնէր : Ըստ Փորշէի , Վէրլէնի հոգին կը հեծէ ժառանգական ախտի եւ ալքոլամոլութեան բեռան տակ :

Նոր հրատարակութեամբ մը , Ֆրանսիս Քարքօ կ'աշխատի տարբեր պատճառաբանութիւն մը տալ Վէրլէնի «ախտածագումին» , — տգեղ էր Վէրլէն , մանկլեան ճակատ ունէր եւ անսասանի արտայայտութիւն , դէմք մը զոր կիները պիտի չսիրէին երբեք : Եւ ան որ կարօտն ունէր քաղցրութեան , սիրոյ , գգուանքի , ապրեցաւ զսպելով այդ կարօտը , անդթօրէն ներմղելով իր զգացումները , հետզհետէ յուսահատելով երազ – կինը ճանչնալու իր ցանկութեննէն : Եւ առողջ վայելքներու ծարաւ հոգին դարձաւ ախտաւոր վայելքներու մուրացիկ մը : Մարդ էր , դարձաւ անասուն : Կամ՝ հրեշտակը միացաւ կենդանիին : Կազմուեցաւ աստուածային սրիկայ մը : Հակադրութեանց այս ձուլումը չարունակուելով , ոմանք Վէրլէնը կը կոչեն խառնուրդ հեթանոսութեան եւ քրիստոնէութեան , կենտաւրոս (մարդաձի) որ տաճար կը մտնէ վրնջելով , միաձոյլ ոգիները երկրի եւ երկնքի :

Ահա այս երկուութենէն , զիրար հալածող , զիրար կրծող այս երկգլուխ հրէշէն ապրած ողբերգութենէն պիտի ծնէր կայծը , բանաստեղծութեան հուրը :

Որեւէ ազդեցութիւն կամ դրոշմ կա՞յ որ մտնէ այս ախտաւոր կեանքէն տարբեր վէրլէնեան բանաստեղծութեան մէջ : Դժուար է ըսել : Այլ սակայն որոշ է թէ Վէրլէն կը ներդաշնակէր իր կլիմային հետ եւ կը հագնի հիւսիսեան մորթ , ի խնդիր հովի , մշուշի , անձրեւի զով զգայութեանց : Կարծես իր հոգին կը տոչորի զովութեան ծարաւով : Արդարեւ , Արտէնէն ու Ֆլանտրէն աւիշ առած այս հոգին կը մտնէ հիւսիսեան ճաշակ , արբեցում մշուշի մէջ պղտորած բնանկարներով , աշնան մէջ թարշամող վարդերով , տանիքներուն վրայ անտանցող անձրեւներով :

Նոր էր իր բանաստեղծութիւնը , վախճանական տպաւորութեամբ , — ճիշդ ինչպէս զանգակը որ կը հնչէ մառախուղին մէջէն , մօտիկ բայց հեռու , կեանքի եւ մահուան սահմաններուն վրայ :

Գեղեցիկ է Քարքոյի գիրքը , թէեւ ոչ այնքան կատարեալ , որքան Փորշէի գիրքը : Ֆրանսիս Քարքօ կը նկարագրէ Վէրլէնի բնակարանները , մանկութենէն մինչեւ չափահասութիւն , թշուառութիւնը որ հետեւեցաւ իրեն ալքոլի բաժակը բռնած իր ձեռքին մէջ կամ հիւանդանոցի մը անկիւնըզգետնած զինքը : Ողջ՝ ձեր առջեւ կը պատկերանայ Վէրլէնը , իր սրունքին հիւանդութեամբ գամուած անկողինին , մինչ անդին հոգեվարք է մայրը : Անասունի մը պէս կ'ոստոստէ կիներուն ետեւէն , մինչեւ որ , ըստ քաղքենի վարդապետութեան , այլեւս կշտացած՝ կը խորհի ամուսնանալ : Ու կ'ամուսնանայ կնոջ մը հետ , որ սագի պէս անմիտ՝ կարողութիւն չունէր հասկնալու Վէրլէնի հոգին :

Ֆրանսիս Քարքօ անգութ է հանդէպ Վէրլէնի կնոջ , որ , ինչքան ալ «սագ» մը ըլլայ , չէր կրնար բուժել այն ախտը , որ ատրճանակ դրաւ Վէրլէնի ձեռքը եւ անսանձական բան մը Վէրլէնի հոգիին մէջ՝ հետապնդելու համար Ռէմպօն :

ՆԱՓՈԼԷՈՆ ԳՐԱԳԷՏ

Վերջերս հրատարակուեցաւ Հատրնտիր էջեր Նափոլէոնէն հատորը , որ կը հաստատէ ժաք Պէնվիլի խօսքը թէ Նափոլէոն ապահովաբար տաղանդաւոր գրագէտ մը կրնար դառնալ՝ եթէ հանճարեղ զինուոր մը չըլլա՛ր :

Նափոլէոնի ոճը կը մատնէ իր նկարագիրը , գրագէտի իր տաղանդը , — միշտ կենդանի է այդ ոճը , վճռական , բարբախուն , ջղուտ :

Տասներկու տարեկան էր , երբ կը գտնուէր Պրիէնի դպրոցը : Աղքատ , իր հարուստ ընկերներուն ծաղրանքին նշաւակ : Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ հօրը . —

«Հայր իմ , եթէ դուք կամ պաշտպաններս ինծի միջոց չհայթայթէք վայելչօրէն ապրելու համար այս դպրոցին մէջ , եւ կանչեցէք զիս եւ անմիջապէս : Այլեւս զզուած եմ աղքատութիւն ցուցադրելէ և լիրբ դպրոցակիցներուս ծիծաղէն , որոնց իմ վրաս ունեցած առաւելութիւնը միայն իրենց հարստութիւնն է : Այլապէս , պարոն , ձեր զաւակը շարունակ նշաւակ պիտի դառնայ աննշան տղոց , որոնք , անուշ բաներ ուտելու իրենց դիւրութիւններէն հպարտացած , կ'անարգեն զիս ծիծաղելով վրաս որ զըրկուած եմ» :

Թուլոնի յաղթանակէն վերջ , Նափոլէոն յանկարծ կը շնորհազրկուի իբրեւ կասկածելի : Փարիզէն կը հասնին Ալպէթ եւ Սալիսէթթի եւ հրաման կու տան ձերբակալել Թուլոնի երիտասարդ յաղթականը : Ահա թէ ի՛նչ ձեւով կը պատասխանէ Նափոլէոն . —

«Դուք կախակայեցիք զիս եւ յայտարարեցիք կասկածելի : Անհասանիկ վարկաբեկ , առանց դատուելու , կամ դատել՝ առանց ինքնարդարացումս լսելու : Սալիսէթթի՛ , դուն կը ճանչնաս զիս , հինգ տարուան իմ կեանքիս մէջ տեսա՞ր բան մը որ կասկածելի համարուի Յեղափոխութեան համար : Ալպէ՛թ , դուն զիս չես ճանչնար : Ձեռքդ փաստ մը չունիս եւ զիս մտիկ ալ չըրիր : Բայց տեսար թէ ի՛նչ ճարտարութեամբ կը սուլէ բամբասանքը» :

Ջղուտ այս ոճը կը զարգանայ միշտ արուեստականութենէ հեռու : Նափոլէոն կայսր հռչակուած է արդէն ու կը խորհի գրաւել Ալճերիան : Իր վճիռը կու տայ արագ , պայծառ , եւ ահա թէ ի՛նչպէս գործունէութեան յատակագիծ մը կը շինէ քանի մը բառով . —

«Ո՛չ բայց , ո՛չ եթէ , ո՛չ որովհետեւ : Մարդ մը ղրկեցէք , գաղտնապահ եւ տաղանդաւոր : Թող պտտի անձամբ քաղաքին պարիսպներուն ներսն ու դուրսը : Վերադառնալէ վերջ թող գրի առնէ իր քննութեանց արդիւնքը , առանց երազային խօսքերու» :

Կարելի չէ զանց առնել իր սիրոյ լեզուն , երբ գրիչը աւելի տաք է , բաբախուն եւ կենսաթրթիռ : Իտալիայէն կը գրէ իր անհաւատարիմ Ժոզէֆի - նին . —

«Հեռո՛ւ քեզմէ , աշխարհ անապատ մըն է ուր կ'ապրիմ միայնակ , առանց սիրտս պոռթկալու երջանկութիւնն ունենալու : Դուն քամեցիր առիր ինձմէ հոգիէս աւելին : Դուն կեանքիս միակ մտածումն ես : Ես կը գործեմ միայն հասնելու համար քովդ : Կար ժամանակ մը երբ կը հպարտանայի քաջութեամբս : Հոգիս տխուր է , սիրտս յոգնած է , միտքս ծանրացած է : Կը ձանձրանամ մարդոցմէ : Ես կը գտնուիմ Փոր-Մօրիս : Երկու բանակները շարժումներ կը կատարեն , կ'աշխատինք իրար խաբել : Յաղթանակը կը պատկանի անոր որ ճարտար կը շարժի : Մնաս բարով , պաշտելի Ժոզէֆին : Մօտիկ գիշեր մը աղմուկով պիտի բացուին դուռներդ , եւ ես նախանձոտի մը պէս պիտի նետուիմ բազուկներուդ մէջ :

Քեզ չեմ սիրեր այլեւս : Ընդհակառակն կ'ատեմ քեզ : Դուն անշնորհ ես , անպիտան ես , յիմար ես , աղտոտ ես : Ժոզէֆի՛ն , զգո՛յշ , գիշեր մը պիտի կոտրեմ դուռներդ եւ ներս պիտի մտնեմ յանկարծակի» :

Ուրիշ նամակէ մը . —

«Դուն դուքով կը խօսիս հետս , դուքը դուն ես : Ա՛խ , գէ՛շ , ի՞նչպէս կրցար գրել այդ նամակը : Ի՞նչքան պաղ : Հոգիս տխուր է , սիրտս գերի է , ու երեւակայութիւնս կը սարսափեցնէ զիս : Ներէ՛ ինծ , հոգիս որ կեանք կուտաս ինծ» :

Օր. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՊԱՔԸՐՃԵԱՆ
եւ
Պր. ՀՐԱՆՏ ԱՐԻՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Բլամար 12 օգոստ. 1939 Բոնի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔ

Հեղինակ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

Թարգմ. Ս. Զ.

ձաթելու սատիճան կը խնդային :

Երբեմն երբեմն մորմենին մառեր - նին կը խայթէր : Ուլինչ ուլինչի հա - մար :

Ժօրժէթ մառը Ռընէ-Ժանի երկա - րեց ուր պզտիկ սրեան կաթիլ մը կը մարգարտանար եւ մորմենին ցուցնե - լով ըսաւ . — Խած :

Կրօ-Ալէն , որ ինք եւս խայթուած էր , մորմենիին նայեցաւ անվստահու - թեամբ եւ ըսաւ .

— Անասուն մըն է աս :

— Չէ , պատասխանեց Ռընէ-Ժան , կաւազան մըն է :

— Գաւազա՛ն մը . չար է , կրկնեց Կրօ-Ալէն :

Ժօրժէթ այս անգամ եւս ուզեց լալ , բայց խնդաց :

Ե.

Եւ սակայն Ռընէ-Ժան , կ'երեւայ թէ իր կրտսեր եղբօր Կրօ-Ալէնի ըրած գիւտերէն նախանձելով մեծ ծրագիր մը յղացած էր : Քանի վայրկեանէ ի վեր , պտուղները կերած եւ մառերը խայթուած մինջոցին , յաճախ իր աչքերը կը դառնային դէպի գրակալին կողմը որ առանցքի մը վրայ հաստատուած եւ մատենադարանին մէջտեղը յիշատակարանի մը պէս չէզոքացուած էր : Այս գրակալին վրայ կը տարածուէր Ս. Բարթողիմէոսի հսկաբաւոր մատեանը :

Իրապէս հոյակապ եւ յիշատակելի քառածալ գիրք մըն էր : Այս Սուրբ Բարթողիմէոսը Քօլօնիա քաղաքը հրատարակուած էր 1682ի Աւետարանի հռչակաւոր հրատարակիչ Պլէօվի կողմէ , լատիներէն լեզուաւ : Արկղ - Մամուլներու միջոցաւ եւ եզան ջիղերով շինուած էր : Հոլանտայի թուղթի վրայ տպագրուած չէր այլ էտ - րիօի կողմէ հիացման առարկայ եղող մետաքսէ եւ բամպակէ շինուած , ու միշտ ճերմակ ընտիր արաբական թուղթի վրայ : Կազմուածքը ոսկեզօծ կաշիէ էր եւ կապերը արծաթէ էին : Պահպանակը այն տեսակ մագաղաթէ մը շինուած էր , որուն համար Փարիզի մագաղաթագործները երդում կ'ընէին Սէն-Մաթիւրէնի սրահէն եւ «ոչ ուրիշ տեղէ» առնելու : Այս հատորը լեցուն էր փայտի եւ պղինձի վրայ առնուած պատկերներով , ինչպէս նաեւ շատ մը երկիրներու աշխարհագրական պատկերներով : Գրքին ըս - կիզբը կաշիի , գարեջուրի , ծովի ձուկի եւ թուղթի համար տուրք սահմանող 1635ի հրամանագրին դէմ տը - պագրիչներու , թղթավաճառներու եւ գրավաճառներու մէկ բողոքը կար : Գիրքին ճակատին հակառակ կողմը կուիֆներուն ուղղուած ձօն մը կը կարդացուէր :

Կուիֆները այն են Լիոնի մէջ , ինչ որ են Էւզէվէրները Ամսթէրտամի մէջ : Բոլոր առնցմէ կը հետեւէր նշանաւոր գործ մը , գրեթէ այնքան հազուագիւտ որքան Մոսկուայի Ափոստոլը :

Այս գիրքը գեղեցիկ էր : Ահա թէ ինչու Ռընէ-Ժան անոր թերթել շատ կը նայէր : Հատորին ճիշդ բացուած տեղը քանդակագրոշ մեծ պատկեր մը կար որ կը ներկայացնէր Ս. Բարթողիմէոսը մորթը թեւին վրայ բռնած : Այս պատկերը վարէն կը տեսնուէր : Երբ բոլոր պտուղներն ալ կերուեցան Ռընէ-Ժան զայն սկսաւ դիտել բոցավառ փափաքի նայուածքով մը եւ Ժօրժէթ , որուն աչքը կը հետեւէր իր եղբօր աչքերու ուղղութեան , նշմարեց պատկերը եւ ըսաւ .

— Պակկե՛ր :

Այս բառը Ռընէ – Ժանի վճռել տալ թուեցաւ : Այն ատեն , ի մեծ զարմացում Կրօ-Ալէնին տարօրինակ բան մը ըրաւ :

Կաղնիէ մեծ աթոռ մը կար մատենադարանին մէկ անկիւնը : Ռընէ – Ժան գնաց այդ աթոռը առաւ եւ զայն ինքն իր գլխուն քաշեց տարաւ մինչեւ գրակալը : Յետոյ , երբոր աթոռը գրակալին հպեցաւ , վրան բարձրացաւ եւ իր երկու բռունցքները դրաւ գիրքին վրայ :

Այս գրակալին հասնելէ վերջ , հոյակապ ըլլալը զգաց : «Պակկերը» վերի ծայրէն բռնեց եւ զայն խնամով պատռեց : Ս. Բարթողիմէոսի այդ պատռուածքը ծուռ եղաւ թէեւ բայց յանցանքը Ռընէ-Ժանինը չէր : Ամբողջ ձախ կողմը աչքով միասին նաեւ հին անվաւեր աւետարանչին լուսապսակէն մաս մը գիրքին մէջ ձգեց , իսկ սուրբին միւս կէսը եւ անոր ամբողջ մորթը Ժօրժէթի տուաւ : Ժօրժէթ առաւ սուրբը եւ ըսաւ .

— Մամարդ :

— Հապա ե՛ս , պոռաց Կրօ-Ալէն :

Փրցուած առաջին էջը թափուած առաջին արիւնին պէս է : Կոտորածի նշանը կու տայ :

Ռընէ-Ժան թուղթերը դարձուց , Սուրբին ետեւը Պանդոնոս մեկնիչը կար : Ռընէ-Ժան Պանդոնոսը Կրօ-Ալէնին տուաւ :

Սակայն Ժօրժէթ իր խոշոր կտորը երկուքի պատռեց , յետոյ երկու պզտիկ կտորներն ալ չորսի վերածեց : Այնպէս որ պատմութիւնը կրնայ ըսել թէ Ս. Բարթողիմէոս , Հայաստանի մէջ մորթազերծ ըլլալէ վերջ , Պրըթանիի մէջ ալ չորս կտոր եղաւ :

Զ.

Չորս կտոր ըլլալու գործը աւարտելէ վերջ , Ժօրժէթ ձեռքը երկարեց Ռընէ-Ժանի եւ ըսաւ .

— Նորէ՛ն :

Սուրբէն եւ մեկնիչէն վերջ կուգային Ս. Գրոց մեկնիչներու դաժան դէմքերը : Ամէնէն հինը Կավանդոսն էր : Ռընէ-Ժան փրցուց զայն եւ Ժօրժէթ Կավանդոսը ձեռքին մէջ առաւ :

Սուրբ Բարթողիմէոսի բոլոր մեկնիչները այսպէս եղան : Տալը բարձրութիւն մըն է : Ռընէ-Ժան երբեք չը խնայեց : Կրօ-Ալէն եւ Ժօրժէթ զինքը կը դիտէին եւ կը հիանային : Ասի կը բաւէր իրեն : Իր հանրութեան հիացումով բաւականացաւ :

Ռընէ-Ժան , անողսքելի եւ հոյակապ , Կրօ-Ալէնի Ֆապրիչիօն եւ Բրնաթէլլին տուաւ , ու Ժօրժէթի ալ Հայր Սթիլթինկը : Կրօ-Ալէնի Ալֆօնս Թօսթաւսաւս եւ Ժօրժէթի ալ Քոր - նէլիուս – ա – Լարիտէն : Կրօ-Ալէն Հանրի Համոնը առաւ : Ժօրժէթ Հայր Թօրպէթին առաւ , նաեւ Տուէ քաղաքին մէկ տեսարանը , ուր ծնաւ ան 1619ին : Կրօ-Ալէն թղթավաճառնե - րուն բողոքը ստացաւ եւ Ժօրժէթ Կուիֆներու ուղղուած ձօնը : Քարտէսներ ալ կային : Ռընէ-Ժան զանոնք բաժնեց : Եթովպիան Կրօ-Ալէնի տը - ւաւ եւ Լիկայոնիան Ժօրժէթի : Եւ ատարտելուն պէս գիրքը գետինը նետեց :

(Շար.)

են »:

Հիթլեր յետոյ պարզելով սահմանային միջադէպերը, յայտարարեց.

— « Ես վճռեցի Լեհաստանի հանդէպ գործածել այն լեզուն զոր ան գործածած է մեզի հանդէպ: Ի՞նչ կ'ուզեն աւելի: Մենք հող չենք պահանջեր արեւմուտքէն, մենք բան չենք պահանջեր այդ կողմէն: Ես հաւաստիք տուած եմ թէ մեր եւ Ֆրանսայի սահմանները վերջնական են: Ես հաւաստիքներ տուի Անգլիոյ թէ Գերմանիա շահեր չունի արեւմուտքի մէջ: Եւրոպայի միւս պետութիւնները այս բանը հասկցան մասամբ: Բոլորէն առաջ, մենք պէտք է շնորհակալ ըլլանք Իտալիոյ որ մեզի աջակցեցաւ ամէն ատեն, բայց ես չեմ ուզեր դիմել օտար օգնութեան: Ես կ'ուզեմ խնդիրը լուծել մեր սեփական միջոցներով: Մենք պիտի յարգենք չէզոքները:

« Գիտէք որ Ռուսիա եւ Գերմանիա երկու տարբեր վարդապետութիւններ ունին. Գերմանիա միտքէն չանցըներ արտածել իր վարդապետութիւնը եւ որովհետեւ Ռուսաստանն ալ չի մտածեր արտածել իրենը, ինչո՞ւ անգամ մը եւս դիրք բռնէինք Ռուսաստանի դէմ: (Ցիչելէ վերջ ոչ – յարձակման դաշինքը), — պիտի ձախողի որ եւ է փորձ արեւմուտքի կողմէ՝ բան մը փոխելու համար այս մասին: Ռուսաստան եւ Գերմանիա երկրորդ անգամ պիտի չկռուին, ինչպէս բրին համաշխարհային պատերազմին ատեն: Ես վճռեցի նախ լուծել Տանցիկի խնդիրը, երկրորդ՝ Նրբանցքի խնդիրը, եւ երրորդ՝ բարեփոխել Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի յարաբերութիւնները, խաղաղ համդամանք տալու համար անոնց: Ես վճռած եմ կռուիլ, մինչեւ որ Լեհաստան ընդունի մեր պայմանները: Ես չեմ ուզեր կռիւ մղել կիներուն եւ մանուկներուն դէմ: Հրամայած եմ իմ օդանաւային բանակիս յարձակիլ միայն զինուորական նշանակէտներու վրայ: Բայց եթէ հակառակորդը ուրիշ մեթոտ գործածէ, մենք պիտի պատասխանենք այնպիսի եղանակով որ այլեւս փափաք չունենայ շարունակելու: Ժամը 5.45էն իվեր մենք ալ հրացան կը պարպենք: Մենք աւելի քան 90 միլիառ ծախսած ենք մեր բանակին կազմակերպութեան համար: Եթէ ես կոչ ուղղած եմ այդ բանակին, իրաւունք ունիմ զոհողութիւններ պահանջելու գերման ժողովուրդէն: Ես ո եւ է Գերմանացիէ աւելին չեմ պահանջեր քան այն ինչ որ ես ինքս պատրաստ եմ ընելու: Գերմանիան պիտի չտեսնէ զրկանք մը զոր ես ինքս ալ չկրեմ: Ես ինքս կոնակս կ'անցընեմ համազգեստը որ ամէնէն նուիրական եւ ամէնէն սիրելի բանը եղած է ինծի համար: Ես զայն պիտի հանեմ միայն յաղթանակէն վերջը: Եթէ բան մը պատահի ինծի, Կէօրինկն է իմ յաջորդս: Եթէ բան մը պատահի Կէօրինկի, անոր պիտի յաջորդէ Հէսը: Եթէ բան մը պատահի Հէսի, ծերակոյտ մը պիտի ընտրէ ամէնէն քաջը: Իբրեւ զինուոր, ես դէպի կռիւ կ'երթամ արիաբար: Իմ ամբողջ կեանքս կռիւ եղաւ Գերմանիոյ վերականգնումին համար: Կայ բառ մը զոր երբեք պիտի չգիտնամ, — անձնատուութիւն: Կ'ուզեմ յայտարարել ի լուր աշխարհի, — այլեւս երբեք պիտի չտեսնէք 1918 նոյեմբեր 9 մը գերմանական պատմութեան մէջ: Բուն պահանջելու ժամը չէ, այլ պարտականութիւն կատարելու ժամը»:

Գերմանուհիներուն ալ կոչ մը ուղղելէ վերջ, Հիթլեր ճառը վերջացուց բացագանչելով — « Գերմանիա, կեցցէ յաղթանակը»:

Օրուան լուրերը կը հաստատեն թէ Հիթլեր արդէն իսկ անցած է բանակին գլուխը, իբրեւ գերագոյն հրամանատար, Պերլինէն մեկնելով անծանօթ ուղղութեամբ: Գերման սպարապետին յայտարարութիւնն ալ մասնաւորապէս կը յիշէ թէ բանակը «հակայարձակումի» ձեռնարկեց,— ուրեմն ըսել կ'ուզէ թէ Լեհաստանը եղած է նախայարձակ:

«Աղէտին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մէկ մարդու վրայ — Հիթլեր

Գերմանական յարձակումէն անմիջապէս վերջը, Անգլիոյ Թագաւորը ստորագրեց բանակին եւ նաւատորմին ընդհ. զօրաշարժը: Երեսփ. ժողովի նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն կարճ յայտարարութիւն մը բրաւ, յիշեցնելով թէ «հասած է ժամանակը գործելու եւ ոչ թէ ճառ խօսելու»: Յետոյ յայտարարեց թէ «պատերազմին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մէկ մարդու, Գերմանիոյ վարչապետին վրայ որ չվարանեցաւ թշուառութեան մատնել աշխարհը, գոհացնելու համար իր խելագար փառասիրութիւնները»:

Այս յայտարարութենէն վերջը, վարչապետը կարդաց կառավարութեան օգոստոս 30 թուակիր զեկոյցին մէկ հատուածը, որ կ'ապացուցանէր թէ ինչպէս կարելի էր դիւրաւ խուսափիլ վերջնական հարուածէն, եթէ գերմանական կառավարութիւնը նուազագոյն փափաքն ունենար խաղաղ կարգադրութեան մը յանգելու: Յետոյ շեշտեց թէ Անգլիոյ զինուորական կացութիւնը աւելի ապահովիչ է քան 1914ին: Այս առթիւ յայտնելով թէ «Անգլիա որ եւ է կռիւ չունի գերման ժողովուրդին հետ», պարտք սեպեց «գոհունակութիւն յայտնել Մուսոլինիի որ իր կարելին փորձեց վերջին օրերը»:

Մ. Նահանգներու կառավարական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ մէկ միլիոնի դէմ միայն մէկ հաւանականութիւն կայ որ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմ չհռչակեն Գերմանիոյ դէմ:

Իտալիա չէզոք է առ այժմ

Իտալական կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որով կ'ըսէ թէ պիտի չմիջամտէ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ ծագած ընդհարման: Նախարարական խորհուրդը քննելով կացութիւնը, կ'եզրակացնէ թէ ընդհարման պատճառն է Վերսայլի դաշնագիրը: Ժողովը իր կատարեալ հաւանութիւնը յայտնեց զինուորական կարգադրութեանց, իբրեւ զգուշական միջոց համարելով զանոնք: Վաւերացուց նաեւ տնտեսական եւ ընկերային անհրաժեշտ կարգադրութիւնները:

Հիթլեր հեռագիր մը ուղղելով Մուսոլինիի, սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեց անոր դիւանագիտական եւ քաղաքական աջակցութեան համար: Հեռագիրը կ'աւելցնէ.

— « Համոզուած եմ թէ պիտի կրնամ մեզի սահմանուած առաքելութիւնը գլուխ հանել Գերմանիոյ զինուորական ուժով: Ուստի կը կարծեմ թէ ներկայ պարագաներուն մէջ պէտք պիտի չունենամ Իտալիոյ զինուորական օգնութեան: Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ նաեւ, Դուչէ, այն բոլոր բաներուն համար որ պիտի ընէք յառաջիկային, ֆաշականութեան եւ ազգային ընկերվարութեան հասարակաց դատանդքին համար»:

*** Փարիզի իտալական դեսպանը իր կառավարութեան մէկ առաջարկը ներկայացուցած էր, կարգադրութեան մը համար: Ֆրանսա պատասխանեց իր դեսպանին միջոցաւ:

*** Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները իրենց դեսպաններուն միջոցաւ պահանջեցին որ Գերմանիա Լեհաստանէն ետ քաշէ իր զօրքը:

Կռիւները կը շարունակուին

Լեհական զեկոյցներուն համաձայն, կռիւները կը շարունակուին ամբողջ սահմանագլուխին վրայ, մէջն ըլլալով Սլովաքիան: Ուրբաթ առտու ժամը 6.30ին գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին զանազան գիւղեր: Ռումբեր նետեցին նաեւ Վարշաւայի վրայ, ուր շատեր վիրաւորուեցան կամ մեռան: Գերմանական նաւատորմն ալ իր կարգին ռմբակոծեց Կտինիայի լեհական նաւահանգիստը:

Պերլինի լեհական դեսպանը հեռացաւ Գերմանիայէն:

Լեհական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 16 գերմանական օդանաւեր վար առնուեցան:

*** Լեհաստանի հանրապետութեան նախագահը կոչ մը ուղղելով ժողովուրդին, կ'ըսէ.— «Մեր դարաւոր թշնամին այս առտու յարձակողական գործողութիւններ կատարեց Լեհ. պետութեան դէմ: Այս պատմական ժամուն, կը դիմեմ բոլոր քաղաքացիներուն, այն խորունկ համոզումով թէ ամբողջ ազգը պիտի համախմբուի իր սպարապետին եւ բանակին շուրջը, պաշտպանելու համար իր ազատութիւնը, անկախութիւնը եւ պատիւը »:

Ի՞նչպէս կը յայտարարուի պատերազմը

Խորհրդարանին գումարման առթիւ, տեղական թերթ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ֆրանսա կրնայ պատերազմի մտնել երկու ձեւով.—

Օտար պետութիւն մը պատերազմ կը յայտարարէ Ֆրանսայի դէմ եւ Ֆրանսա կը ստիպուի պատերազմիլ:

Ֆրանսա ինք պատերազմ կը յայտարարէ օտար պետութեան մը դէմ:

Հարցը կը տարբերի, երբ Ֆրանսա ուզէ պատերազմ յայտարարել օտար պետութեան մը դէմ:

Պատերազմ յայտարարելու իրաւունք ունի՞ կառավարութիւնը,— Ո՛չ: Կառավարութիւնը պարզ գործադիր մարմին մըն է, ըստ Սահմանադրութեան:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց արգիլել որ եւ է հրապարակային ժողով, ամբողջ երկրին մէջ: Պահեստիներու երկու դասեր եւս կանչուեցան, 20 օրուան մարզանքի համար:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ քաղաքապետական խորհուրդը յուզումնալից ժողով մը գումարեց առջի օր: Ներկայ էին երկու հազար հոգի, որոնք լուտանքներ տեղացին համայնավար ներկայացուցիչներուն դէմ: Այս վերջիններէն մէկը յայտարարութիւն մը կարդաց, պաշտպանելով Մոսկուայի դաշինքը: Ընկերվարական ներկայացուցիչը ջերմապէս ծափահարուեցաւ, երբ խստօրէն կը քննադատէր գերման-խորհրդային դաշինքը: Քաղաքապետը, արմատական, իր կարգին ուժգին մեղադրանքներ ուղղեց, շեշտելով թէ նոր մարդիկ պէտք են, ներկայ կացութեան մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանը, որ Փարիզ եկած էր արձակուրդով, Պէյրութ վերադարձաւ, իբրեւ հետեւանք օրուան տագնապին:

ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺ հռչակեցին Հոլանտա, Զուիցերիա, Տանըմարքա եւ ուրիշ փոքր երկիրներ: Կ'ըսուի թէ Թուրքիա եւս ընդհ. զօրաշարժ հռչակած է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹ կոչ մը ուղղելով հինգ պետութեանց, խնդրեց չռմբակոծել ազատ քաղաքները, խնայելու համար անագորոյն կոտորածներ: Ամերիկեան կառավարութիւնը նաեւ փորձեց, արտասահմանի հպատակներուն փոխադրութեան համար:— Հիթլեր պատասխանեց Րոզվէլթի առաջին կոչին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԱՍԸ ՕՐ ՄԻՋՈՑ ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ոստիկանական վերատեսչութիւնը երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ հրահանգներ կը պարունակէ Փարիզէն եւ Սէնի նահանգէն հեռանալու համար: Մասնաւոր կառախումբեր սահմանուած են տասը օրուան համար, սկսելով սեպտեմբեր 2էն: Գաղթողները պիտի տեղաւորուին հեռաւոր նահանգներու մէջ: Անոնք որ ազգականներ եւ բարեկամներ ունին, կրնան անոնց քով երթալ: Միասին պէտք է տանիլ միայն ձեռքի պայուսակ մը, ծածկոց եւ անհրաժեշտ իրեղէններ:

Անոնք որ իրենց արհեստին բերումով հարկադրուած են Փարիզ մնալու, կրնան բնակիլ Սէն է Ուազի, Սէն է Մառնի եւ Ուազի նահանգներուն մէջ: Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի բնակարանի վարձքերը չաւելնան:

Զինուորցուները, կառք եւ մեքենայ ունեցողները ենթակայ չեն այս հրամանին:

*** Վերջին պահուն ստացանք համերաշխութեան կոչ մը յանուն Հայ մամուլի եւ զանազան հոսանքներու: Պիտի հրատարակենք յաջորդ համարով: Այս առթիւ յատկապէս կը յանձնարարենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն միշտ մնալ արթուն, պաղարիւն եւ կարգապահ, կատարելով իրենց բոլոր պարտականութիւնները, համաձայն հրատարակուած օրէնքներուն եւ երկրին շահերուն:

»»» Լեհական սպարապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերման զօրքը չէ կրցած որ եւ է կէտի վրայ ճեղքել պաշտպանութեան գիծերը:— Նախագահ Րոզվէլթ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, կիրակի:

*** Անգլիոյ Թագաւորը մասնաւոր գիր մը ուղղեց Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, ջերմ գոհունակութիւն յայտնելով որ երկու ժողովուրդները միասին են այս տագնապալի օրերուն: Թուրքիոյ մէջ բոլորն ալ կը մաղթեն որ օրինակելի պատիժ մը տրուի «մարդկութեան պատուհասին, Հիթլէրի»:

*** Բոլոր թատրոնները եւ սինեմաները փակուեցան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, (S. et O.) կը վերաբացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին:

Վարչութիւնս, դպրոցական այս նոր շրջանին համար, ձեռնարկած ըլլալով նոր կարգադրութիւններու՝ գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ աշակերտուհիները պիտի վայելեն կրթական եւ մայրական ամէն խնամք ու դիւրութիւն: Հայագիտական դասընթացքը յանձնուած է կարող ուսուցիչներու, եւ այս տարի Ecole Communaleի ընթացքը աւարտած խումբ մը աշակերտուհիներ պիտի կազմեն՝ մեր միակ հայկական վարժարանի կորիզը: Այս պարագան մասնաւորապէս կը յանձնուի ծնողներու ուշադրութեան:

Գիշերօթիկ աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ:

Ընդունելութեան պայմաններուն եւ արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան, ամէն կէսօրէ յետոյ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարչութիւն

ԱԶԴ

Անմոռանալի հերոս զօրավար Անդրանիկի մահուան տարեդարձին առթիւ, յառաջիկայ կիրակի օր, 3 Սեպտ. Ս. Պատարագի աւարտումով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Յետ միջօրէի, ժամը 15ին, փափաքողները կրնան այցելել հանգուցեալին շիրիմը, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր՝ հոգեւորական մը ներկայ պիտի ըլլայ հոգեհանգիստը կատարելու համար:

Սկզբնաւորութիւն Ս. Պատարագի ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն ժամը 11,30ին:

ՊԱՇՏՕՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու ուսուցչուհի մը, Մարսիլիոյ շրջանի կամ Ֆրանսայի որ եւ է քաղաքի հայկական դպրոցներուն մէջ: Չափահաս օրիորդներու՝ նորագոյն մեթոտով կարուձեւ պիտի ուսուցանէ մասնաւոր դասերով: Դիմել՝ Ա. Քէօսէեան, (Photo Rex), 11 Place jules Guesde, Marseille.

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme . Paris (13)

Յետաձգուած է

Յետաձգուած է Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղի դաշտահանդէսը: Տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Զուիցերիա եւ Բելճիքա	265 փրանք	140 փրանք	
Օտար երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 5 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4135

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀՌՉԱԿԵՑԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁ ՄԸ ԿԱՏԱՐԵԼՈՎ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ ԺԱՄԸ 11ԻՆ, ՖՐԱՆՍԱ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 5ԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԵՐԺԵՑ ԵՐԿՈՒ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՊԱՇԱՐԵՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԾՈՎԵԶԵՐՔԸ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ այն կոչը որ խմբագրուած է յանուն հայկական մամուլի եւ զանազան հոսանքներու, եւ զոր ստիպուեր էինք յետաձգել, տեղի անձկութեան պատճառով:

Հայրենակիցներ, ամբողջ տասը օր գերագոյն փորձեր կատարուեցան, պահպանելու համար խաղաղութիւնը: Դժբախտաբար փոթորիկը պայթած է արդէն, եւ դժուար է նախատեսել թէ մինչեւ ո՛ւր կրնայ յանգիլ:

Մենք ալ, տարիներէ ի վեր ապաստանած ըլլալով այս հիւրընկալ երկրին մէջ, անշուշտ մեր ճակատագիրը կապուած է անոր բարիքին հետ: Եւ ունինք պարտականութիւններ, օրէնքով սահմանուած կամ մեր գիտակցութենէն բխած: Մեր երիտասարդները, որոնք զինուորագրութեան ենթակայ են աւելի քան երկու տարիէ ի վեր, ամէնէն առաջ զօրանոց փութացին, առաջին զօրակոչին վրայ: Ունինք նաեւ եւ ամէն օր կ'ունենանք բազմաթիւ կամաւորներ, այր թէ կին, գործօն կամ կրաւորական պաշտպանութեան համար:

Այս հրապարակային կոչով, մենք, յանուն հայկական մամուլի եւ զանազան հոսանքներու պարտականութիւն կը սեպենք ձեր ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ պահանջները.—

1.— ՄՆԱԼ ԱՐԹՈՒՆ ԵՒ ՊԱՂԱՐԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՏԵՒԵԼՈՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ:

2.— ԱՌԱՆՑ ՎԱՐԱՆՈՒՄԻ ԿԱՏԱՐԵԼ ԻՆՉ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՐ Կ'ԻՑՆԱՅ ԲՈԼՈՐԻՍ ՎՐԱՅ, ԻԲՐԵՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԿԱՄ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼ:

3.— ԴԱԴՐԱԾ ՆԿԱՏԵԼ ՆԵՐՔԻՆ ԱՄԷՆ ՎԷՃ, տեսակէտի կամ նախասիրութեան խնդիր, կազմելով ազգային միացեալ ճակատ, թէ մեր պարտականութիւնները գիտակցօրէն կատարելու, եւ թէ դիմագրաւելու համար պատերազմի չարիքները:

ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻՆ

Պատերա՛զմ,— այս մէկ բառը ինքնին կը բացատրէ ամէն բան, ըմբռնելու համար մեր պարտականութիւնները, թէ այս երկրին հանդէպ եւ թէ մենք մեզի համար:

Քիչ վերը հրատարակուած կոչը ճիշդ ժամանակին կը հասնի, իբրեւ համառօտ ուղեգիծ մը: Օրը օրին կը հաղորդենք ուրիշ ինչ տեղեկութիւններ որ անհրաժեշտ են, այս եղերական կացութեան մէջ:

Միշտ արթուն եւ պաղարիւն, հաւատարմօրէն կատարելով մեր քաղաքացիական եւ ազգային պարտաւորութիւնները, չմոռնանք ուրիշ սրբազան պահանջ մը,— հազարաւոր հայ զինուորներ ունինք բոլոր ճակատներուն վրայ, մեծ մասը ընտանիքի եւ զաւակներու տէր: Անոնք մեկնեցան այն վստահութեամբ թէ կառավարութեան հետ, ճակատէն հեռու մնացած հայրենակիցներն ալ ամէն հոգածութիւն պիտի ընծայեն իրենց ընտանիքներուն եւ զաւակներուն:

Անհրաժեշտ է ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԱՅԴ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, Փարիզէն մինչեւ յետին համայնքը, նախաձեռնութեամբ Բարեգործականի, Կ. Խաչերու եւ ուրիշ համրօգուտ կազմակերպութեանց:

20, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամները հրապարակէն պիտի քաշուին քանի մը օրէն եւ անոնց տեղ շրջաբերութեան պիտի հանուին թղթադրամներ:

ՋՈՒՐԻ մատակարարութիւնը ապահովելու համար ամէն միջոց ձեռք առնուած է Սէնի նահանգին մէջ, բայց եւ այնպէս կը յանձնարարուի չվատնել ջուրը եւ պաշար պահել 48 ժամուան համար, մէկ մասը ամուր փակուած շիշերու մէջ դնելով: Այս զգուշութիւնը անհրաժեշտ համարուած է անոր համար որ ռմբակոծութենէ մը վերջ ջուրերը կրնան վարակուիլ թունաւոր նիւթերով: Այդ պարագային կը զգուշացուին եւ երբեք պէտք չէ գործածուին, այլ արտաքնոց նետուին: Այդպէս պէտք է ընել նաեւ այն պարագային երբ ջուրը գունաւորուած չըլլալով հանդերձ, անախորժ համ մը ունի կամ անսովոր հոտ մը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ մեծապէս կրճատուած են: Միայն ութ հանրակառքի գիծեր կը բանին քաղաքին մէջ, իսկ արուարձաններու երթեւեկները կը շարունակուին: Մեթրոյի գիծերն ալ կրճատուեցան, բայց եղածները պիտի բանին գիշեր ցերեկ: Մանրամասնութիւնները նշանակուած են մասնաւոր յայտարարութիւններով:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ հանգիստը ջնջուեցաւ բոլոր պետական հաստատութեանց մէջ: Բանուորական արձակուրդներն ալ ջնջուեցան:

Պատերա՛զմ է արդէն, կիրակի օրէն ի վեր: Աշխարհատարած փոթորիկ մը, զոր կանխել կը յուսային մինչեւ վերջին պահուն: Մեծ պատերազմէն 25 տարի վերջը, Անգլիա եւ Ֆրանսա նորէն ծառացան Գերմանիոյ դէմ, որ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով վարչապետարանէն: Ահաւասիկ այդ յայտարարութեան:

«Պատերազմական վիճակ»ը առաջին անգամ Անգլիա հռչակեց կիրակի առտու ժամը 11ին, համաձայն իր սահմանած պայմանաժամին, իսկ Ֆրանսա՝ նոյն իրիկունը ժամը 5ին, ուրեմն վեց ժամ վերջը:

Անգլիոյ մէջ պատերազմի յայտարարութիւնը հաղորդեց Պ. Չէմպըրլէն, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով վարչապետարանէն: Ահաւասիկ այդ յայտարարութիւնը.

— «Ձեզի կը խօսիմ վարչապետարանի նախարարական ժողովասրահէն: Այս առտու բրիտանական դեսպանը գերմանական կառավարութեան յանձնեց պաշտօնական ծանուցագիր մը, որ կը յայտարարէր թէ մինչեւ որ ժամը 11էն առաջ տեղեկութիւն չստանանք թէ Գերմանիա պատրաստ է իր զօրքը անմիջապէս քաշել Լեհաստանէն, պատերազմական վիճակ մը գոյութիւն պիտի ունենայ երկու երկիրներուն միջեւ: Պէտք է ըսեմ թէ որ եւ է խոստում ստացուած չէ, հետեւաբար այս երկիրը պատերազմի մէջ է Գերմանիոյ հետ: Կրնաք երեւակայել թէ ինծի համար ինչ անողորմ հարուած է ծանուցանել թէ ձախողեցաւ իմ երկարատեւ պայքարս խաղաղութեան համար: Սակայն եւ այնպէս, չեմ կարծեր թէ կրնայի ուրիշ որ եւ է բան ընել կամ ուրիշ կերպ շարժիլ աւելի յաջողութեամբ: Մինչեւ վերջին վայրկեանը բոլորովին կարելի պիտի ըլլար խաղաղ եւ պատուաւոր կարգադրութիւն մը յառաջ բերել Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, բայց Հիթլէր չուզեց: Բացորոշ է թէ ան վճռած էր Լեհաստանի վրայ յարձակիլ, ինչ որ ալ պատահի, ու թէեւ հիմա կը յայտարարէ թէ բանաւոր առաջարկներ ներկայացուցած էր որոնք մերժուեցան Լեհերուն կողմէ, բայց իր յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան: Այդ առաջարկները երբեք չյայտնուեցան Լեհերուն, ոչ ալ մեզի, եւ մինչ անոնք կը հաղորդուէին հինգշաբթի իրիկուն, ձայնասփիւռ ճառով մը, Հիթլէր չսպասեց գիտնալու համար անոնց մասին ըլլալիք դիտողութիւնները, այլ հրամայեց իր զօրքին անցնիլ լեհական սահմանագլուխը: Իր արարքը համոզիչ կերպով կ'ապացուցանէ թէ յոյս չկար որ այս մարդը պիտի հրաժարի բանի ուժի գործածութենէն, իր նպատակին հասնելու համար:

« Ֆրանսա եւ մենք, համաձայն մեր պարտաւորութեանց, մեր աջակցութիւնը պիտի ընծայենք Լեհաստանի, որ այնքան հերոսաբար կը դիմադրէ անօթալի յարձակման, առանց տեղի տրուած ըլլալու, յարձակում մը որուն զոհ դարձաւ իր ժողովուրդը: Մենք որ եւ է մեղադրանք չունինք մենք մեզի դէմ. ըրինք ամէն ինչ որ կրնայ ընել երկիր մը, խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Անհանդուրժելի դարձած էր ներկայ կացութիւնը, ուր չենք կրնար որ եւ է վստահութիւն ունենալ Գերմանիոյ Առաջնորդին տուած խօսքին վրայ, եւ ուր ոչ մէկ ժողովուրդ, ոչ մէկ ազգ կրնայ ապահով զգալ ինքզինքը: Մենք վճռած ենք վերջ տալ այս վիճակին եւ ես գիտեմ որ դուք բոլորդ քաջութեամբ եւ հանդարտութեամբ պիտի կատարէք ձեր պարտականութիւնը: Այսպիսի պահու մը մեզի համար խորունկ խորախոյս մը կը կազմեն կայսրութեան բոլոր մասերէն հասած հեռագիրները: Կառավարութիւնը ծրագիրներ մշակած է, որպէսզի ազգին գոյութիւնը շարունակուի սովորական պայմաններով: Աստուած օրհնէ ձեզ եւ պաշտպանէ իրաւունքը: Մենք կը կռուինք չարիքի ուժերուն դէմ,— վայրագ ուժին, անուղղամտութեան, անարդարութեան, հարստահարման եւ հալածանքին դէմ, եւ ես վստահ եմ թէ իրաւունքը պիտի յաղթանակէ այս կռիւին մէջ»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ժամը 12.15ին Պ. Չէմպըրլէն նոր յայտարարութիւն մը ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, որ նիստի հրաւիրած էր այս պատմական ժամուն: Ահաւասիկ այդ յայտարարութեան ամփոփումը.

— « Երբ երէկ ձեզի կը խօսէի այս բեմէն, շատ լաւ գիտէի որ կարգ մը խմբակցութեանց մէջ զարմանքով կը հարցնէին թէ վարանում կամ տատանում տեղի ունեցած չէ՞ կառավարութեան կողմէ: Երէկ ամբողջ օրը խորհրդակցեցանք ֆրանսական կառավարութեան հետ, եւ այն եզրակացութեան եկանք թէ Գերմաններու կողմէ Լեհաստանի դէմ կատարուած ուժգին եւ ծաւալուն գործողութիւնը այլեւս թոյլ չի տար ուշացնել բացորոշ յայտարարութիւն մը ընել մեր դիրքի մասին: Հետեւաբար որոշեցինք Պերլինի մեր դեսպանին ղրկել հրահանգներ զոր պէտք էր Գերմանիոյ արտաքին նախարարին յանձնէր այս առտու ժամը 9ին: (Այստեղ կարդաց այդ հրահանգները որ կը պահանջէին դադրեցնել զինուորական գործողութիւնները եւ Լեհաստանէն ետ քաշել գերման զօրքը, այլապէս բրիտանական կառավարութիւնը անվարան պիտի կատարէ իր պարտաւորութիւնները Լեհաստանի հանդէպ: Եւ պայմանաժամ կը սահմանէր մինչեւ ժամը 11): Որ եւ է հաւաստիք չստացանք նշանակուած ժամուն, հետեւաբար Անգլիա այժմ պատերազմի մէջ է Գերմանիոյ հետ: Համաձայն ֆրանսական կառավարութեան հետ եղած կարգադրութեան, Պերլինի ֆրանսական դեսպանը այս միջոցին նմանօրինակ ձեռնարկ մը կը կատարէ, նոյնպէս պայմանաժամ սահմանելով: Այս օրը տխուր օր մըն է բոլորիս համար, բայց շատ աւելի՝ ինծի համար: Ամէն ինչ որ փորձեր էի, ամէն ինչ որ յուսացեր էի, ինչ բանի որ հաւատացեր էի, հիմնայատակ փլաւ: Այժմ մէկ բան կը մնայ ինծի,— ամբողջ ուժս եւ իշխանութիւնս նուիրել փութացնելու յաղթանակը այն դատին որուն համար ստիպուած ենք այսքան մեծ զոհողութիւն մը կատարել: Կը մաղթեմ որ կարենամ ապրիլ, տեսնելու համար հիթլէրականութեան խորտակման եւ ազատ Եւրոպայի մը վերահաստատման օրը: (Բուռն ծափեր): Խնդիրը Տանցիկի եւ Լեհաստանի համար կռուիլ չէ: Մենք կը կռուինք աշխարհը փրկելու համար նացիական բռնակալութեան ժանտախտէն եւ պաշտպանելու ամէն ինչ որ նուիրական է մարդուն համար: Տիրապետութեան, աշխարհակալութեան պատերազմ մը չէ այս, նիւթական շահերու համար, ոչ ալ պատերազմ՝ ո եւ է ազգ զրկելու արեւուն տակ գրաւած տեղէն եւ խափանելու իր յառաջդիմութիւնը: Այս պատերազմը կը մղուի հաստատելու եւ վերաքննելու համար մարդկութեան իրաւակարգը »:

Այս ճառէն վերջը Պ. Ուինսթըն Չըրչիլ խօսք առնելով, գոհունակութիւն յայտնեց որ ամէն ջանք թափուեցաւ խաղաղութիւնը փրկելու համար: Աշխատաւորական եւ ազատական ներկայացուցիչներն ալ խօսք առնելով, ջերմապէս շնորհաւորեցին վարչապետին յայտարարութիւնները եւ Լեհաստանի հերոսական դիմադրութիւնը:

*** Պատերազմի յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը Անգլիոյ Թագաւորը ճառ մը խօսեցաւ, իր պատգամն ուղղելով ամբողջ բրիտանական կայսրութեան: Այս ճառն ալ կը յայտարարէ թէ «ամէն կարելի միջոց փորձեցինք, խաղաղութեամբ կարգադրելու համար եղած վէճերը, բայց ի զուր... Բովանդակ աշխարհի ժողովուրդները տեւականօրէն կ'ապրէին երկիւղի տիրապետութեան տակ եւ այլեւս յոյս չկար հաստատուն խաղաղութեան, ապահովութեան, արդարութեան եւ ազատութեան: Ձենք կրնար անպատասխանի ձգել մարտահրաւէրը: Տաժանելի է պայքարը: Անշուշտ մռայլ հեռանկարներ կը պարզուին եւ պատերազմը չի կրնար սահմանափակուիլ ռազմադաշտերուն վրայ: Բայց, եթէ վճռապէս հաւատարիմ մնանք մեր դատին, պատրաստ՝ ամէն ծառայութեան եւ զոհողութեան, այն ատեն պիտի յաղթենք շնորհիւն Աստուծոյ: Թող իր օրհնութիւնը եւ հովանին անպակաս ըլլան մեր վրայ »:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ըսինք, ֆրանսական կառավարութիւնը նոյնիմաստ ծանուցագիր մը ուղղելով գերմանական կառավարութեան, պայմանաժամ սահմանած էր մինչեւ կիրակի իրիկուն ժամը 5: Պերլինի ֆրանսական դեսպանը ժամը 12.30-ին Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ներկայանալով, պատասխան պահանջեց: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ «նայն» (ո՛չ) պատասխանեց Ֆրանսայի վերջնագրին: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ.

— « Այն ատեն դեսպանը, Պ. Քուլոնտր, վերջին անգամ յիշեցնելով Գերմանիոյ ծանր պատասխանատուութիւնը, յայտարարեց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի կատարել իր յանձնառութիւնները Լեհաստանի հանդէպ, սկսելով ժամը 5էն»:

Այս յայտարարութենէն քանի մը վայրկեան վերջը, դեսպանը քարտուղար մը ղրկեց Գերմանիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը, իր անցագիրը պահանջելու համար: (Փարիզի գերման. դեսպանն ալ իր եւ բոլոր պաշտօնեաներուն անցագիրները պահանջեց: Գերմանիոյ մէջ ֆրանսական շահերուն պաշտպանութիւնը յանձնուեցաւ ամերիկեան դեսպանատան):

Պատերազմի յայտարարութիւնը ժողովուրդին հաղորդեց Պ. Տալատիէ, ձայնասփիւռ ճառով մը որ ահաւասիկ.

— «Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ, Սեպտ. 1ի լուսաբացէն ի վեր, Լեհաստան զոհն է դարձած ամէնէն վայրագ եւ ամէնէն անպատկառ նախայարձակման: Իր սահմանագլուխները բռնաբարուած են, իր քաղաքները ռմբակոծուած, իր բանակը հերոսաբար կը դիմադրէ արշաւողին: Թափուած արիւնին պատասխանատուութիւնը ամբողջովին կ'իյնայ հիթլէրական կառավարութեան վրայ: Խաղաղութեան ճակատագիրը կը գտնուէր Հիթլէրի ձեռքը: Ան պատերազմ ուզեց: Ֆրանսա եւ Անգլիա բազմապատկեցին իրենց ջանքերը, փրկելու համար խաղաղութիւնը: Անոնք դեռ այս առտու սրտագին միջամտութիւն մը կատարեցին Պերլինի մէջ, բանականութեան վերջին կոչ մը ուղղելու եւ պահանջելու համար որ դադրեցնէ թշնամութիւնները եւ խաղաղ բանակցութիւններ կատարուին: Գերմանիա մեզի պատասխանեց մերժումով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

մը։ Ան արդէն մերժած էր պատասխանել սրտի տէր բոլոր մարդոց որոնց ձայնը բարձրացաւ վերջին օրերս, ի սէր աշխարհի խաղաղութեան։ Ուրեմն ան կ'ուզէ ոչնչացնել Լեհաստանը, որպէսզի կարենայ արագօրէն իր տիրապետութիւնը հաստատել Եւրոպայի վրայ եւ ստրկացնել Ֆրանսան։ Ծառանալով ամէնէն ահռելի բռնակալութեան դէմ, յարգելով մեր խօսքը, մենք կը կռուինք պաշտպանելու համար մեր երկիրը, մեր բոյները, մեր ազատութիւնները։ Գիտակցութիւնն ունիմ թէ պատերազմին դէմ աշխատեցայ անդուլ – անդադար, մինչեւ վերջին վայրկեանը։ Ցուցումով եւ խանդաղատանքով կ'ողջունեմ մեր երիտասարդ զինուորները, որոնք այժմ պիտի կատարեն այն սրբազան պարտականութիւնը զոր մենք ալ կատարեցինք։ Անոնք կրնան վըստահիլ իրենց պետերուն, արժանի անոնց որ դէպի յաղթանակ առաջնորդեցին Ֆրանսան։ Ֆրանսայի դատը արդարութեան դատն է, դատը բոլոր խաղաղասէր եւ ազատ ազգերուն։ Եւ պիտի յաղթանակէ։ Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ, պատերազմ կը մղենք որովհետեւ զայն պարտադրեցին մեզի։ Ամէն մէկը իր պաշտօնին գլուխն է։ Ֆրանսայի հողին վրայ, ազատութեան այս հողին վրայ ուր մարդկային արժանապատուութեան յարգանքը իր վերջին ապաւէններէն մին կը գտնէ, դուք բոլորդ ձեր ջանքերը պիտի համախմբէք միութեան եւ եղբայրութեան խորունկ զգացումով մը, յանուն Ֆրանսայի փրկութեան։ Կեցցէ՛ Ֆրանսան »։

*** Բոլոր թերթերը միահամուռ կը պաշտպանեն կառավարութեան քաղաքականութիւնը, քաջութեան եւ հանդարտութեան յորդոր կարդալով ժողովուրդին, որ երբեք չէ կորսնցուցած իր պաղարիւնը ։

*** Պատերազմի յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, բրիտանական նաւատորմը սկսաւ պաշարել Գերմանիոյ ծովեզերքը։ Գերմանական «Պրէմէն» շոգենաւը, որ Նիւ Եորքէն ճամբայ ելած էր սրընթաց եւ կը հետապնդուէր անգլիական յածանաւի մը կողմէ, բռնուեցաւ կէս ճամբան ։

"Ֆրանսան է որ կը հրամայէ այսօր"

Շաբաթ օր երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը բացառիկ նիստ գումարեցին, լսելու համար կառավարութեան զեկուցումը։ Այս առթիւ հոյակապ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Տալատիէ, պարզելով մէկ շաբթուան անցուդարձը։ Իր կարեւորութեան պատճառով, առանձին պիտի հրատարակենք այդ պատմական ճառը, ինչպէս եւ հանրապետութեան նախագահին պատգամագիրը։ Վարչապետին ճառը կը վերջանար հետեւեալ յայտարարութեամբ ․

— « Այս հանդիսաւոր ժամուն երբ Եւրոպայի ճակատագիրը պիտի վըճռուի, Ֆրանսան կը խօսի մեզի իր զաւակներուն բերնով, ձայնովը բոլոր անոնց որ ի հարկին ընդունած են գերագոյն զոհողութիւնը։ Ֆրանսան այսպիսի կամեցողութեամբ մը կը համախմբուի միայն այն ատեն երբ կը զգայ թէ կը կռուի իր ազատութեան եւ անկախութեան համար։ Ֆրանսան է որ կը հրամայէ այսօր »։

Ժողովը միաձայնութեամբ ծափահարեց թէ հանրապետութեան նախագահին եւ թէ վարչապետին յայտարարութիւնները, առանց խտրութեան աջի եւ ձախի։ Մինչեւ անգամ համայնավարները ջերմապէս կը ծափահարէին։ Որ եւ է վիճարանութիւն տեղի չունեցաւ եւ ժողովը անմիջապէս քուէարկեց կառավարութեան պահանջած բացառիկ վարկերը, 69 միլիառ ֆրանք ։

Երեսփ. ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ, իր ճառին մէջ ուժգնօրէն մեղադրեց խորհրդային իշխանութիւնը, որ վերջին պահուն ոչ – յարձակման դաշնագիր կնքած էր Հիթլէրի հետ ։

Ծերակոյտն ալ նոյն միաձայնութեամբ ողջունեց կառավարութեան յայտարարութիւնները ։

*** Նոյն օրը (շաբաթ) Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Պ. Չէմպըրլէն յայտարարութիւններ ընելով, մասնաւորապէս շեշտեց թէ քանի նացիականութիւնը կը տիրէ, կարելի չէ խաղաղութիւն հաստատել աշխարհի մէջ։ Անգլիական կառավարութիւնը սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, որ կը պարզէ ամբողջ անցուդարձը, երեւան հանելով Հիթլէրի խաղերը ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՀԻԹԼԷՐ

— ∞ —

Լեհաստանէն վերջը Անգլի(ա) եւ Ֆրանսա

Հիթլէր, որ ճակատ մեկնած է իբրեւ հրամանատար, երեք յայտարարութիւններ հրատարակեց իրարու ետեւէ։ Առաջինով կը յորդորէ Գերմանացիներուն որ դիմադրեն «Անգլիոյ պաշարողական նոր քաղաքականութեան»։ Երկրորդ յայտարարութեամբ կը հրաւիրէ իր բոլոր բանակները կռուիլ միացեալ ուժերով, որպէսզի Լեհաստան, «անգլիական պաշարման եւ ոչընչացման շղթային ամէնէն կարեւոր օղակը, հարկադրուի հաշտութիւն կնքել»։ Յայտարարութիւնը որ ուղղուած է արեւմտեան բանակին, մասնաւորապէս կը յանձնարէ նախ այս թշնամին խորտակել «ծայրագոյն արագութեամբ» եւ կը շարունակէ.— «Արեւմտեան միջնաբերդը, որ կառուցուած է հսկայական ճիգերով, պիտի պաշտպանէ Գերմանիան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ ։ Ես ինքս ալ իբրեւ նախկին զինուոր մը Մեծ Պատերազմին եւ իբրեւ գերագոյն հրամանատար այսօր իսկ կը մեկնիմ ձեզի, ռազմաճակատին վրայ»։ Ցետոյ կը մեղադրէ անգլիական կառավարութիւնը թէ պատերազմական վիճակ յայտարարած է Գերմանիոյ դէմ, ուրանալով լեհական յարձակումները։ «Երբ Լեհաստան քաջալերուած այս պաշտպանութենէն, յարձակումներ կատարեց գերմանական հողին դէմ , ես վճռեցի խորտակել Գերմանիոյ շուրջը կազմուած օղակը։ Խ. Միութեան հետ կնքուած ոչ – յարձակման խորհրդակցա-

կան դաշինքը, մեզի կ'ընծայէ խաղաղ համաձայնութեան մը երաշխիքը այս մեծ պետութեան հետ։ Երբ կատարէք ձեր պարտականութիւնը, պայքարը յաջողութեամբ պիտի վերջանայ քանի մը շաբաթէն եւ 90 միլիոն քաղաքացիներու միացեալ ուժը պիտի ըլլայ ձեր կռնակը »։

Միեւնոյն ատեն պաշտօնական կոչ մը ուղղուեցաւ գերման կիներուն եւ աղջիկներուն, որպէսզի կառավարութեան տրամադրութեան տակ ըլլան ։ Կոչը մասնաւորապէս կը յիշէ 17—25 տարեկան աղջիկները, ինչպէս եւ 20 — 35 տարեկան կիները ։

Երրորդ յայտարարութեամբ մը, որ ուղղուած է կուսակցութեան, Հիթլէր կը մեղադրէ թէ «մեր հրեայ – ժողովրդավար համաշխարհային թշնամին յաջողեցաւ համոզել անգլիացի ժողովուրդը որ պատերազմական վիճակ յայտարարէ Գերմանիոյ դէմ։ Անոնք որ կը յուսան օգտուիլ այս ճակատագրական ամիսներէն կամ տարիներէն, բախտ պիտի չփնտռեն, այլ մահ ... Անարժէք է ինչ որ ունինք այսօր։ Մէկ բան արժէք ունի,— Գերմանիան պէտք է յաղթէ։ Մեր հետեւած ճամբան աւելի տաժանելի չէ քան Վերսայլի ճամբան։ Մենք կորսնցնելիք բան չունինք, բայց շահելիք ամէն բան ունինք »։

20էն 40 տարեկան օտարականները զինուոր կը համարուին

Ինչպէս կը յիշուի, 1939 Յուլիս 22ի հրամանագիր - օրէնքին համաձայն, կը ցուցակագրուին այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին կամ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն ։Այս ցուցակագրութիւնը արդէն իսկ սկսած է Սէնի նահանգին մէջ , ուր ոստիկանական վերատեսչութեան կը դիմեն մականունի կարգով, նշանակուած թուականներուն ։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փօփիւլէռ» մասնաւորապէս յիշեցնելով այս պարագան, կը յանձնարարէ պատասխանել եղած հրաւէրին։ Այն օտարականները որ ցուցակագրութեան ատեն կը յայտարարեն թէ իրենք զիրենք ապաստանեալ (réfugié) չեն նկատեր կամ իբրեւ այդպիսին չեն ընդունուիր, պիտի չկրնան օգտուիլ այս իրաւունքէն, եթէ յառաջիկային հրաման ստանան հեռանալու երկրէն։ Նոյնպէս այդ իրաւունքէն կը զրկուին, եթէ քանի օրուան ընթացքին չպատասխանեն հաւաքաբար եւ հրապարակային յայտարարութեամբ (աֆիշ) եղած հրաւէրներուն։ Ուրեմն, վնասակար է որ եւ է զանցառութիւն։

Ընկերվարական օրկանը անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ յիշեցնել այս կարգի օտարականներուն թէ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ կարեւոր է զանգուածօրէն պատասխանել զինուորագրութեան այս պատեհութեան, զէնքով պաշտպանելու համար երկիր մը որ վեհանձնօրէն ընդունած է զիրենք։ «Շատեր որ Ֆրանսա կը գտնուին երկար ատենէ ի վեր եւ 20էն 40 տարեկան են, անմիջապէս պիտի տեղաւորուին զօրագունդերու մէջ, միւսները զոհացում պիտի ստանան եթէ իրենց պարագան քննուած ատեն արդիւնքը նպաստաւոր ըլլայ ։ Բայց, բոլորին ալ շահը կը պահանջէ խնդրագիր ներկայացնել, ուղղակի կամ մեր ընկերակցութեանց միջոցաւ »։

*** Բացի օրինական ծառայութեան եթականերէնն, բազմաթիւ Հայեր դիմած են եւ ամէն օր կը դիմեն կամաւոր արձանագրուելու համար, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ձեռնհաս շրջանակներու մէջ։ Կը տեղեկանանք թէ 15,000ը կ'անցնի մինչեւ հիմա արձանագրուած հայ կամաւորներուն թիւը։

Այս առթիւ ըսենք որ գնահատելի ծառայութիւններ կրնան մատուցանել մասնագէտները,— բժիշկ, դեղագործ, քիմիագէտ, ճարտարագործական կամ հողագործական վարիչներ, ամէն կարգի մտաւորականներ եւն.։

Կռիւները կը շարունակուին

Լեհական սպարապետութեան զեկոյցներուն համաձայն, օդանաւային եւ ցամաքային կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն։ Զեկոյց մը 1500 կը հաշուէ առաջին օրերու զոհերուն թիւը, միեւնոյն ատեն ծանուցանելով թէ խորտակուած են 100 հրասայլեր եւ բազմաթիւ օդանաւեր։ Գերմանական զեկոյց մը կը խոստովանի թէ 21 օդանաւեր կորսնցուցած են, լեհական 120 օդանաւեր ոչնչացնելով ։

Լեհական զեկոյցները կը հաստատեն թէ Գերմանացիները հրձիգ եւ հեղձուցիչ ռումբեր կը նետեն քաղաքային բնակչութեան վրայ, մասնաւորապէս իփէրիթ։ Գերմանական ամբաձիգ օդանաւ մը բաւական ցած իջնելով ռումբ մը ձգած է Վարշաւայի ամերիկեան դեսպանատան պարտէզին մէջ։ Դեսպանը տեղեկագիր մը ղրկեց նախագահ Րուզվէլթի։ Ցէսթոշովա, որ Լեհերուն պատմական ուխտատեղին , Լուրտը կը կազմէ, կը վառի երկու օրէ ի վեր։ Գերմանական օդանաւերը ռումբ ձգած են կառախումբի մը վրայ որ կիներ եւ մանուկներ կը փոխադրէր։ Լեհական զեկոյցները կ'ըսեն թէ զոհերուն մեծ մասը քաղաքացիներ են եւ ոչ թէ ռազմիկներ ։

Լեհաստանի նախագահը իրեն յաջորդ նշանակեց սպարապետը։

Տանցիկի գերման առաջնորդը, Ֆորսթէր, վտարեց Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակը, Պիւրքարտ, միայն երկու ժամ միջոց տալով։ Ամբոխը պատուհանին առջեւ խռնուելով թշնամական ցոյցեր կատարեց։ Պատուիրակը հարկադրուեցաւ հեռանալ, ձգելով իր ճոխ գրադարանը եւ բոլոր գոյքերը ։

Լեհաստանի բոլոր երեսփոխանները զինուոր գրուեցան ։

"Յառաջ"ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը։(Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին)։

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ։ ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։ Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի։

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ հետապնդումները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին ամէն օր։ Ամբաստանեալները անմիջապէս կը դատուին։ Երեք ամիս բանտարկութեան եւ 50 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին անոնք որ գաղտնի թռուցիկներ կը ցրուեն կամ ծածկագիր գրութիւններ կը պահեն։ Միւս կողմէ, ամէն օր վարիչ դէմքեր կը հեռանան կուսակցութենէն, իբրեւ հետեւանք Հիթլէրի եւ Սթալինի միջեւ կնքուած դաշինքին, որ դեռ կը պաշտպանուի կուսակցութեան վարիչ դէմքերուն կողմէ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ հաստատուեցաւ անոնց համար որ աւարառութիւն կը կատարեն պատերազմի ատեն։ Նոյն պատիժը պիտի կրեն նաեւ անոնք որ գողութիւն կը կատարեն պատերազմի հետեւանքով պարպուած բնակարանի մը կամ շէնքի մը մէջ։

40 ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆՆԵՐ փակուեցան Փարիզի մէջ, պաշտօնեաներու մեծ մասը զինուոր գացած ըլլալով։

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ եւ ճաշարանները կրնան բաց մնալ մինչեւ գիշերուան ժամը 11, Փարիզի մէջ ալ, ինչպէս հրամայուած էր արուարձաններու համար, օգոստոս 29էն ի վեր ։

ԱՆՎՃԱՐ ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐՈՒ եւն. դէմ բողոքելու պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ 15 օր։

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճին մէջ նոր անդամներ առնուեցան, զօրացնելու համար անոր կազմը։ Ծովային նախարար նշանակուեցաւ Սըր Ու. Չըրչիլ, որ Մեծ Պատերազմին ալ կը վարէր նոյն պաշտօնը։ Նախկին նախարար Պ. Իտըն գաղթային նախարար նշանակուեցաւ։ Ֆրանսայի մէջ ալ նոր անդամներ պիտի առնուին։ Պելժիոյ դահլիճին մէջ մտան հինգ ընկերվարականներ։ Անգլիական բանակին հրամանատար նշանակուեցաւ Զօր. Կորթ ։

ԻՏԱԼԻԱ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի օրուան դէպքերուն, միշտ պահելով իր չէզոքութիւնը ։

ԸՆԴՀ. ԶՕՐԱՇԱՐԺ յայտարարուեցաւ Եգիպտոսի մէջ, պաշարման վիճակով ։

ՊԵԼԺԻԱ նոր պահեստիներ հրաւիրեց զէնքի տակ։ Միեւնոյն ատեն անցագիր հաստատեց բոլոր անոնց համար որ կ'ուզեն Պելժիա մտնել ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ կրաւորական պաշտպանութեան համար հրատարակուած կանոններուն, զոր ամէն օր կը յիշեցնեն թերթերը եւ պատի յայտարարութիւնները։ Տուներէն ոչ մէկ լոյս պէտք չէ երեւայ գիշերը։ Կապոյտ թուղթեր փակցնել ապակիներուն վրայ։ Ուշադրութիւն նաեւ պասպարաններու վարիչներուն հրահանգներուն, կազմ եւ պատրաստ գտնուելու համար վտանգի պահուն, որուն ազդանշանը պիտի տրուի սուլիչներով եւ ուրիշ միջոցներով ։

18 — 40 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ զինուոր հռչակուեցան Անգլիոյ մէջ, մասնաւոր օրէնքով մը։ Պիտի կանչուին մաս – մաս, համաձայն օրուան պահանջներուն։

ՔՐԷԱԿԱՆ յանցանքներու համար վեց ամիսէն պակաս բանտարկութիւն ստացողներուն պատիժները պիտի չգործադրուին, անոնց համար որ զինուոր են։ Օտարականներն ալ կրնան օգտուիլ այս պարագայէն, երբ կը զինուորագրուին ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ անգլիական «Աթէնիա» շոգենաւը որ Լիվըրփուլէն ճամբայ ելած էր Քանատա երթալու համար, թորփիլահար եղած է։ Շոգենաւին մէջ կը գտնուէին 1400 ուղեւորներ, մեծ մասով Ամերիկացի եւ Քանատացի։— Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառեց ամբողջ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ։ Ուրեմն թշնամութիւնը սկսած է արդէն։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

— Թո՛ղ յաւիտեան ես իմ տունը չվերադառնամ, թո՛ղ իմ ոսկորները հայրենական հողի մէջ չթաղուեն, միայն թէ Հայրենիքս այս դաժան թշնամուց ազատուի, բացականչեց Մարզպետունի։ Եթէ ես համոզուած լինէի թէ Բէրը ազատութիւն գտնելուն պէս մեր սահմանները չպիտի խռովէ, կը խնդրէի ներել նրան ։ Բայց դա օձի սերունդ է եւ չի դադարիլ թունաւորելուց, մինչեւ որ չջախջախուի։ Եթէ դու կարծում ես թէ բանտարկելով պիտի ազատուես նրանից, սխալւում ես, որովհետեւ մենք չունենք մի բերդ, որի դռները կաշաններով չբացուեն... Իսկ կաշառող սինլքորներ ամէն տեղ կը գտնուին։ Այդ մարդուն պէտք է տանել Կարս, ցոյց տալ նրան այն եկեղեցին, որ կամենում էր Վրաց ծէսով օծել եւ

տալ հէնց այդ եկեղեցու առաջ կախաղան բարձրացնել, որպէսզի թէ՛ ինքը եւ թէ իւրայինները ճանաչեն Հայոց եկեղեցու զօրութիւնը։ Այս պատիժը արդարեւ խիստ է, բայց եթէ Կայսրն անմեղ Ցիսուսին սպաննելու համար կարող էր ասել՝ « լաւ է զի այր մի մեռանիցի ի վերայ ժողովրդեանս եւ մի ամենայն ազգս կորիցէ», արդեօք նոյն խօսքերը չե՞մ կարող կրկնել ես այս չարագործի նկատմամբ, որ հազարաւոր զինուորների կորստեան պատճառ դարձաւ... Որքա՛ն վնասներ է կրել մեր երկիրը դեռեւս դրա հայր Գուրգէն իշխանից։ Եւ մինչեւ նրա մահուամբ յոյսէ ինք տածում ազատուել հիւսիսային սահմանի մըշտական թշնամուց, նրան յաջորդեց վատթարագոյնը...։ Բայց Աստուած, որ քաղցր աչքով է նայում մեզ վըրայ, ահա մատնել է նրան մերձեռքը.

եթէ մենք այժմ չկուրացնենք նրան, ապա նա ինքը մեզ կը կուրացնէ, կորէն մեր հայրենի երկիրը խռովելով։ Այն ժամանակ մեզ կ'անիծէ մեր ժողովուրդը, կ'անիծեն նաեւ հոգիները այն զինուորների, որոնք զոհուեցան այդ ամբարտաւանի քմահաճոյութեան...։

Թագաւորի վրայ տպաւորութիւն արին Սպարապետի խօսքերը եւ նա, չկարողանալով այլեւս դիմադրել նրա պահանջին, մանաւանդ որ միւս իշխաններն էլ համակերպել էին արդէն Մարզպետունուն, խոստացաւ կուրացնել Բէրին։

Բայց որովհետեւ Սպարապետը կասկածում էր թէ թագաւորը Կարս վերադառնալուց կարող է թագուհու թախանձանքներից հեշտութեամբ յաղթահարուել, ուստի հրաման առաւ, որ հէնց Կարս մտնելու օրը ու - բոշեալ պատիժը պիտի գործադրէ։

Եւ ահա՛ այդ էր պատճառը, որ Բէրին ուղարկել էին Ս. Առաքելոց եկեղեցին եւ իրանք էլ աճապարում էին այնտեղ։

Երբ թագաւորը իր հետեւորդներով հասաւ նորակառոյց տաճարը, արդ տեղ արդէն ժողովուած էր հանդի-

սատեսների մեծ բազմութիւն։ Այդտեղ էր եւ Բէրը՝ իւր գերուած իշխաններով, որոնց բոլորին դարձեալ հսկում էին նիզակաւոր Վանանդացիք։

Թագաւորը, որ կարծես խուսափել էր Թագուհու աչքից, որպէսզի կաբելոյն չափ փութով իւր խոստումը կատարէ, ըստ որում վախենում էր թէ՝ զուցէ ուշացնելով տեխլուած լինի յետոյ դրժել խոստմանը, ձիուց իջնելուն պէս մօտեցաւ Բէրին եւ բռնելով նրա ձեռքից, ասաց.

— Արի՛, տե՛ս այն եկեղեցին, որ կամենում էիր Վրաց ծէսով օծել...

Այս ասելով նա՝ ներս մտցրեց Բէր Թագաւորին իւրաշէն տաճարը եւ ցոյց տալով նրան նրա ներքին գեղեցկութիւնները, շարունակեց.

— Տե՛ս, որքա՞ն գեղեցիկ է ։ Նա շինուած է քառաթեւ, բաժանուած է տասներկու երեսների։ Նրանցից ամէն մէկի վրայ նկարուած է Առաքեալներից մէկի պատկերը. այն Առաքեալների, որոնցից եւ ոչ մէկը ոտք չէ դրել քո երկիրը քրիստոնէութիւն քարոզելու համար։ Նայի՛ր գմբէթին. որքա՞ն բարձր է եւ գեղեցիկ։ Նա կանգնած է անսիւն կամարների վըրայ։ Նայի՛ր նոյնպէս խորանին, նրա բարձրադիր բեմին, որ չի նմանում Վրաց ցածուն բեմերին, ուրեմն եւ չի կարող Վրաց ծէսով օծուել։ Նայի՛ր, տե՛ս բաց աչքերով, որովհետեւ այլեւս չպիտի տեսնես նրան։

Այս ասելով Թագաւորը դուրս հանեց Բէրին, եւ ցոյց տալով նրան եկեղեցու արտաքինը՝ ասաց.

— Տեսնո՞ւմ ես, տաճարն արդէն պատրաստ է, մենք պէտք է նրա նաւակատիքը կատարէինք, բայց դու մեզ խանգարեցիր, որովհետեւ ցանկանում էիր քո ծէսով օծել նրան։ Այդ, ի հարկէ, Աստուած չյաջողեց քեզ, ըստ որում Նա հակառակ է ամբարտաւաններին։ Բայց մեր եկեղեցու օծման դու կը մասնակցես ուրիշ կերպ։ Մենք սովորութիւն ունենք եկեղեցին օծելուց առաջ զոհ մատուցանել Աստծուն։ Ահա՛ զոհի այդ ողջակէզը դո՛ւ կը մատակարարես մեզ, որպէսզի գործած յանցանքդ մի փոքր քաւես...։

Այս խօսքերից յետ նա թողեց Բէրին եւ դառնալով Մարզպետունուն, ասաց.

— Սպարապետ, ահա՛ այն մարդը, որ մահ պատճառեց քո հինգ հարիւր քաջերին. տո՛ւր նրան այն պատիժը, որ որոշել է ռազմական խորհուրդը։

Այս ասելով՝ Թագաւորն աշտանակեց երիվարը եւ իւր ազատախումբ թիկնապահներով հեռացաւ եկեղեցուց ։

Սպարապետը մօտեցաւ Բէրին, որ արդէն ընկճուած եւ վշտահար նայում էր իւր շուրջը, եւ ասաց.

— Օրէնքներ կան աշխարհում, ո՛վ Ափխազաց թագաւոր, որոնք ծառայում են հասարակաց բարւոյն եւ երջանկութեան. այդ օրէնքներն անարգողին՝ պատիժ է հասնում երկնքից...։ Դու քո կեանքում շատ այդպիսի օրէնքներ ես ոտնահարել եւ շատերի բարիքն ու երջանկութիւնը կապտել։ Արդ, եթէ այսօր ծանրանայ քեզ վրայ երկնային մի պատիժ, մի՛ անիծիր դու մեզ, այլ անիծի՛ր նրան, որ պատճառ դարձաւ քո դժբաղդութեան եւ որի անունն է Բէր, անուանեալ՝ «Ափխազաց թագաւոր»։

Այդ ասելով՝ նա հրամայեց դահճապետին՝ կատարել կանխաւ իրան տրուած պատուէրը։

Վերջինս առաջնորդեց Բէրին մերձակայ զնդանը, ուր եւ անմիջապէս նրա աչքերը փորեց։

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e) (ԾՐԹԻԿՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ .... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա .... 245 ֆրանք 140 ֆրանք
Միւս երկիրներ .... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 6 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4136
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՑԱՄԱՔԷՆ, ԾՈՎԷՆ ԵՒ ՕԴԷՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՌՄԲԱԿՈԾԵՑԻՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎՐԱՅ

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀԵԾԵԼԱԳՈՒՆԴ ՄԸ ՃԵՂՔԵՑ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Երէկ հետեւեալ երկու պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Սեպտ. 4, առտու.— Գործողութիւնները սկսան ամբողջ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերով:

Իրիկուն.— Աստիճանաբար չփում կը հաստատուի ճակատին վրայ: Ֆրանսայի նաւային ուժերը գացին իրենց յատկացուած կայաններուն: Օդանաւային ուժերը անհրաժեշտ հետազօտութիւնները կը կատարեն:

*** Բրիտանական ծովակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ նաւատորմը «գործօն շարժումներ կը կատարէ բոլոր ծովերուն վրայ», բայց մինչեւ հիմա որ եւ է կարեւոր գործողութիւն չկայ: Տեղեկութեանց նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 4ի կէսօրէն վերջը յաջող գործողութիւն մը կատարուած է արքայական օդանաւային տորմիղին կողմէ՝ Վիլհէլմսհաֆէնի գերման նաւատորմի մարտանաւերուն վրայ, Քիլի ջրանցքին բերանը: Քանի մը խոշոր ռումբեր զարկած են մարտանաւ մը Շիլինկի նաւակայանին մէջ, Վիլհէլմսհաֆէնի բացերը, մեծ վնասներ պատճառելով: Պրունսպիւթէլի մէջ, յարձակում մը կատարուած է քարափին մօտ խարսխած մարտանաւի մը դէմ, նոյնպէս կարեւոր վնասներ պատճառելով: Գործողութեան ընթացքին, որ կատարուած է խիստ աննպաստ օդի մը տակ, բրիտանական օդատորմիղը յարձակում կրեց գերմանական օդատորմիղէն եւ քանի մը կորուստներ ունեցաւ:

*** Անգլիոյ Տեղեկութեանց նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտ. 3էն 4ի գիշերը, Արքայական օդատորմիղէն օդանաւեր երկար թռիչք մը կատարեցին Գերմանիոյ վրայ, հիւսիսէն արեւմուտք, հետազօտութեան համար: Ոչ մէկ թշնամի օդանաւ հանդիպեցաւ ճամբան: Անգլիական օդանաւերը ընդարձակ տարածութեան մը վրայ արձակեցին յայտարարութիւն մը, աւելի քան վեց միլիոն օրինակ: Ահաւասիկ այդ յայտարարութիւնը.

— «Մեծն Բրիտանիոյ ազդարարութիւնը գերման ժողովուրդին.

«Գերմանացինե՛ր, գիտակցօրէն եւ սառնօրէն, ձեր կառավարութիւնը պատերազմ պարտադրեց Մեծն Բրիտանիոյ: Ան շատ լաւ գիտէր թէ իր արարքը աշխարհը պիտի խորասուզէր շատ աւելի մեծ դժբախտութեան մը մէջ քան 1914ին: Անցեալ ապրիլին, Պ. Հիթլէր ձեզի եւ ամբողջ աշխարհի հաւաստիքներ տուաւ իր խաղաղասիրական դիտաւորութեանց մասին, իրողութիւնները հերքեցին այդ հաւաստիքները, թէեւ անցեալ տարի սեպտեմբերին կը յայտարարէր Սփորթփալաց մէջ.— «Մենք այլ եւս որ եւ է հողային պահանջ չունինք Եւրոպայի մէջ»: Տակաւին ոչ մէկ կառավարութիւն դէպի մահ առաջնորդած է իր հպատակները այնքան ունայն պատրուակներով: Բոլորովին անիրաւ էր այս պատերազմը: Որ եւ է կողմէ սպառնալիք չկար գերմանական հողին եւ իրաւունքին դէմ: Ոչ ոք արգիլեց Ռենոսեան շրջանին վերագրաւումը, Աւստրիոյ եւ Զուտէթեան շրջանին կցումը: Մենք չփորձեցինք սահմանափակել Գերմանիոյ վերակառուցումը, ցորչափ այդ բանը չէր բռնաբարեր ոչ-գերման ժողովուրդներուն անկախութիւնը: Գերմանիոյ բոլոր պահանջները կրնային գոհացում ստանալ, կը բաւէ որ արդար համարուէին: Նախագահ Ռուզվէլթ ձեզի առաջարկեց պատուաւոր խաղաղութիւն մը, ինչպէս եւ հետամկրներ ներքին բարօրութեան: Ասոր փոխարէն, ձեր կառավարութիւնը ձեզ դատապարտեց ջարդի, թշուառութեան եւ զրկանքներու պատերազմի մը որ շահելու յոյս չէք կրնար ունենալ: Մենք չենք որ խաբուեցանք, այլ դուք: Տարիներով երկաթեայ գրաքննութիւն մը ձեզմէ ծածկեց այնպիսի ճշմարտութիւններ որոնք ծանօթ էին նոյնիսկ ոչ-քաղաքակիրթ ժողովուրդներու: Այդ գրաքննութիւնը գերմանական միտքը արգելափակեց կեդրոնացման կայանի մը մէջ: Եթէ ոչ, ի՞նչպէս պիտի համարձակէր իբրեւ թշնամական պաշարում ներկայացնել խաղաղութեան բարեկամ ժողովուրդներու գործակցութիւնը, պահպանելու համար այդ խաղաղութիւնը: Մենք որ եւ է թշնամութիւն չենք տածեր գերման ժողովուրդին հանդէպ: Նացիական գրաքննութիւնը ձեզմէ ծածկած է թէ դուք միջոցներ չունիք երկար պատերազմ մը մղելու: Հակառակ մեծախիչ տուրքերուն, դուք սնանկութեան ափը հասած էք: Մենք եւ մեր դաշնակիցները ունինք առնական վճռականութեան, սպառազինութեանց եւ պաշտպանման անչափելի պահեստներ: Մենք այնքան զօրաւոր ենք որ չենք կրնար խորտակուիլ հարուածներով եւ կրնանք ձեզի դէմ կռուիլ անողորմաբար, մինչեւ վերջնական սպառում: Դուք, գերման ժողովուրդ, իրաւունք ունիք խաղաղութիւն խնդրելու այժմ եւ ամէն վայրկեան: Մենք ալ խաղաղութիւն կը մաղթենք եւ պատրաստ ենք զայն կնքելու անկեղծօրէն խաղաղասէր որ եւ է գերման կառավարութեան հետ»:

*** Պաշտօնաթերթը հրատարակեց կառավարութեան Սեպտեմբեր 3 թուակիր ծանուցագիրը, որ հաղորդուած է բոլոր պետութեանց եւ որ կը պարզէ պատերազմի յայտարարութեան պատճառները: Ծանուցագիրը անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ «ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեանց վերջին փորձը՝ խաղաղութիւնը պահպանելու, եւ յարձակումը դադրեցնելու համար՝ հանդիպեցաւ գերմանական կառավարութեան մերժումին: Ուստի, իբրեւ հետեւանք Գերմանիոյ կողմէ Լեհաստանի դէմ ուղղուած նախայարձակման, պատերազմական վիճակ գոյութիւն ունի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, 1939 Սեպտեմբեր 3էն՝ ժամը 17էն սկսեալ»:

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ է որ եւ է յարաբերութիւն թշնամիներուն, ինչպէս եւ թշնամի պետութեան գրաւած հողերուն վրայ գտնուող անձերու հետ: Աւելորդ է ըսել թէ առեւտուրն ալ բացարձակապէս արգիլուած է:

ԹԵՐԹԵՐՈՒ ծանուցումներուն համար ալ սահմանափակումներ հաստատուած են: Արգիլուած է քաղաքի անուն նշանակել կամ համառօտագրութիւններ կատարել:

"ՄԱՐԴ ՄԸ ՈՐՈՒՆ ԽՕՍՔԸ ԹՈՒՂԹԻՆ ԱՐԺԷՔՆ ԻՍԿ ՉՈՒՆԻ.."

Պ. Չէմպըրլէն ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Սեպտեմբեր 4ին, գերմաներէն եւ ուղղուած գերման ժողովուրդին: Ճառը կը սկսէր այսպէս.

— «Մարդ մը որուն խօսքը գրուած թուղթին արժէքն իսկ չունի, բախտի վրայ խաղացող մը (joueur) որ այժմ գերման ժողովուրդը կը դրդէ պատերազմի մը, յուսահատական փորձ մը կատարելով անկարելի կացութենէ մը ազատելու համար ....»:

Վարչապետը պարզելէ վերջ պատերազմի յայտարարութենէն առաջ կատարուած դիւանագիտական ձեռնարկները, շարունակեց.

— «Ինչո՞ւ համար մենք հարկ դատեցինք յանձնառութիւն ստանձնել պաշտպանելու այդ արեւելեան պետութիւնը (Լեհաստան), երբ մեր շահերը կը գտնուին արեւմուտքի մէջ, եւ ձեր առաջնորդը կը յայտարարէ թէ շահեր չունի արեւմուտքի մէջ: Պատասխանը այն է որ, այլեւս ոչ ոք ամենադոյզն վստահութիւն ունի ձեր առաջնորդին խօսքին վրայ»:

Այս առթիւ օրինակներ յիշելէ վերջ, Պ. Չէմպըրլէն եզրակացուց.

— «Այս պատերազմին մէջ, մենք ձեզի դէմ չէ որ կը կռուինք, գերման ժողովուրդ. մենք դառնութիւն չունինք ձեզի դէմ. մենք կը կռուինք բռնապետական եւ դրուժան կարգուսարքի մը դէմ որ դաւաճանեց ոչ միայն իր սեփական ժողովուրդին, այլեւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ ուրիշ ամէն բանի որ սիրելի է ձեզի եւ մեզի: Աստուած պաշտպանէ իրաւունքը»:

Մեծ գործունէութիւն Անգլիոյ մէջ

Տովրի նաւահանգիստը փակուեցաւ առեւտրական նաւագնացութեան առջեւ:

Անգլիոյ Թագաւորը հետեւեալ պատգամագիրը ուղղեց իր բանակներուն.

— «Իր փառապանծ պատմութեան ընթացքին, բրիտանական բանակը երբեք կոչուած չէ մարտնչելու այնքան արդար դատի մը համար որքան այսօրուանը: Ան երբեք չէ մտած պայքարի մը մէջ որուն ելքը այնքան ծանրակշիռ եւ այնքան կենսական ըլլար մեր ցեղի եւ նոյնիսկ քաղաքակրթութեան ապագային համար: Ես լիովին գիտեմ թէ դուք կ'ըմբռնէք ինչ որ վտանգած է եւ թէ իմ բանակներուս ամէն մէկ զինուորը իր դերը պիտի կատարէ քաջութեամբ եւ անձնուիրութեամբ: Կ'աղօթեմ Աստուծոյ որ իր սուրբ հովանին տարածէ ձեր վրայ եւ յաղթանակ պարգեւէ մեր բանակներուն»:

Կռիւները կը սաստկանան գերմանալեհակ. ճակատին վրայ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն Սեպտեմբեր 4 թուականով.—

Կատաղի կռիւէ մը վերջ, գերմանական գերազանց ուժերու առջեւ հարկադրուեցանք լքել Ցէսթոշովա քաղաքը, (լեհական Լուրտը-պատմական ուխտատեղի), որ կը գտնուի սահմանագլուխէն քսան քիլոմեթր հեռու: Գերմանական ուժերը գերակշիռ էին մասնաւորապէս մեքենաշարժ զօրամասերով: Գերմանական հրետանին նախապէս բուռն ռմբակոծութեան մը ենթարկեց քաղաքը, յետոյ հրասայլերը եւ զրահապատ ինքնաշարժները ամբողջովին գրաւեցին քաղաքը: Մօտալուտ հակայարձակումի մը կը սպասուի:

Լեհերը ետ առին Օրլով Քաց քաղաքը, Տանցիկի մօտ: Գերմանական օդանաւեր երէկ ամբողջովին կործանեցին գիւղ մը որ ունէր 250 բնակիչ:

Մինսքի շրջանին մէջ 13 ռումբեր նետեցին արուարձաններուն վրայ, բազմաթիւ արջառներ սպաննելով:

*** Վարշաւայի անթենը կը ծանուցանէ թէ վերջին պահուն հասած լուրերու համաձայն, «լեհական հեծելագունդ մը անցած է արեւելեան Փրուսիոյ սահմանագլուխը: Գերմանացիները կը նահանջեն անկարգ - անկանոն: Մեր հեծելագունդը կը յառաջանայ դէպի երկրին ներսերը»:

*** Ցուրիցերիա հասած լուրերու համաձայն, լեհական օդանաւերը յաջողած են Ֆրանքֆորթ հասնիլ, կէս առ կէս անցնելով այն հեռաւորութիւնը որ Պերլինը կը բաժնէ լեհական սահմանագլուխէն: Ահազանգ հնչեցուցած են Պերլինի մէջ: Գերմանական մամուլը բացարձակ լռութիւն կը պահէ Օտէրի շրջանին մէջ կատարուած օդանաւային գործողութեանց մասին:

*** Գնդ. Պէք, Լեհաստանի արտաքին նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով պնդեց թէ Լեհաստան նախայարձակման արարքի մը առջեւ կը գտնուի:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական օդանաւերը նորէն ռմբակոծած են Վարշաւան, հրդեհներ յառաջ բերելով մայրաքաղաքին շուրջը: Լոնտոնի լեհական դեսպանատունը կը հաստատէ թէ գերմանական օդանաւերը թունաւոր կազեր կը գործածեն Լեհաստանի մէջ: Զոհեր կան մասնաւորապէս մանուկներուն մէջ:

*** Լեհաստան զէնքի տակ առաւ իր պահեստիներու մնացեալ մասը:

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԱՐԺԻՒՆԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

ԽՄԲ.— Լոնտոնէն Ժիրայր Միսաքեան բարեկամական շրջանակի մը մէջ 13 անգլ. ոսկի հաւաքելով ղրկած է մեզի: Ահաւասիկ մասնակցողներուն ցանկը.—

Յ. եւ Ե. 6 ոսկի, Ս. Զաքարեան 2, Ռմն Բ. 1, Օր. Մառի Եագուպեան 1, Օր. Ֆլորի Եագուպեան 1, Տիգրան 1, Արփիկ Միսաքեան 1, գումար 13 ոսկի:

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Սիրելի «Յառաջ», 8—10 հոգի պատահաբար հաւաքուեր էինք պարտէզին մէջ, երբ ձեր բաժանորդներէն մէկը յիշեցուց մեր պարտականութիւնը Սանճաքի տարագիրներու մասին: Անշուշտ օր մը պիտի տեսնենք արդարութեան հատուցումը: Առ այժմ մեր պարտքն է եղբայրական աջակցութիւնը ընծայել այս դժբախտներուն.— Հ. Ա.

Ահաւասիկ մասնակցողները.—

Հ. Աղասեան 70 պելժ. ֆրանք, Տ. Զարմանեան 50, Ղ. Մուրատեան 50, Տիկ. Մարիամ Մուրատեան 10, Վ. Նիկողոսեան 10, Օր. Վ. Մխիթարեան, Պ. Գարաճեան, Ռ. Սարգիսեան, Լ. Սարուխան 5ական պելժ. ֆրանք, գումար 210: (Թղթատարական ծախքը 265 ֆր. ֆրանք 80):

ԱՎԻՆԵՈՆ-ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՌՆԷՆ 28 օգոստոս.— Յարգելի խմբագրութիւն «Յառաջ»ի, կարդալով ձեր հայրենասիրական կոչերը, մենք ալ փափաքեցանք մեր աջակցութիւնը բերել Սանճաքի մեր եղբայրներուն եւ ձեզի կը ղրկենք հաւաքուած գումարը, 490

ՑԱՆԿ 37

Լոնտոնէ, Ժիրայր Միսաքեանի միջոցաւ 13 անգլ. ոսկի, օրուան սակով	2279
Ավինեոն-Սաթուռնէնի ցանկը	490
Պրիւքսէլէն, Հրանտ Աղասեանի միջոցաւ 210 պելժ. ֆրանք օրուան սակով	266
Տիկին Բերկրուհի Ճրկայեան	100
Ստ. Պապուեան, Առնուվիլ	100
Մարսէյլէն (205 ֆր.)— Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գաբրիկեան	100
Կ. Մանասէլեան	50
Լ. Պէյլէրեան	50
Բարսեղ Երանեան	5
Գումար՝	3440
Սեպտ. 1ի գումարը՝	107,103
Ընդհ. գումար	**110,543**

ֆրանք:

Հանգանակութիւնը կատարուած է նախաձեռնութեամբ Պ.Պ. Վ. Մինասեանի, Պ. Պապաճանեանի եւ Մ. Պապոյեանի: Ահաւասիկ մասնակցողներուն ցանկը.—

Տիկ. Վ. Նաճարեան 100, Համազգայինի մասնաճիւղ, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Մ. Պապոեան, Տէր եւ Տիկին Պապաճանեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Զ. Գիզիրեան 50ական, Տիկին Ներսէսեան 20, Օր. Օգումուշեան 10, Ա. Գալուստեան 5, Ա. Սարգիսեան 3, Ս. Սէմէրճեան 2, գումար 490 ֆրանք:

ԽՄԲ.— Այս ցանկը շարուած էր եւ պիտի տպուէր Սեպտեմբեր 2ի թիւին մէջ, բայց պարագաները հարկադրեցին ետ առնել: Ուրիշ գումարներ ալ ստացած ենք Մարսէյլէն (Գ. անգամ), Սէն Շամոնէն (1657.50), Իսիէն եւն.: Պիտի արձանագրենք յաջորդ համարով:

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Սանճաքին մէջ

ԽՄԲ.— Պէյրութի ռամկավար օրկանը, «Զարթօնք» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Սանճաք մնացած Հայերու եւ կալուածական առուծախի մասին (23 օգոստ.).

Գաղափար մը տալու համար թէ Սանճաքի մէջ մնացող Հայերը որքան լուր ունին արտաքին աշխարհէն եւ ինչ կը խորհին, կ'արտագրեմ քանի մը հատուածներ 18 օգոստոս 1939 թուակիր նամակէ մը.—

— «Մենք մինչեւ Սեպտեմբեր 15 հոս ենք եւ կը յուսանք որ, առաջուան պէս, մեզի համար ալ նաւով փոխադրութեան միջոց մը պիտի տրուի: Դիմեցինք պէտք եղած տեղերը, բայց ցարդ պատասխան մը չենք առած: Ալեքսանտրէթի եւ շրջակայից հայութեան մարդահամարը հետեւեալն է. Ալեքսանտրէթ՝ 275 անձ, Գըրըգխան՝ 160, Սօղուք Օլուք՝ 140, Աթըգ՝ 27, ընդհ. գումար՝ 602 անձ:

«Ասոնցմէ 100 հոգի, կրնան իրենց միջոցներով մեկնիլ մինչեւ Սեպտ. 15: Իսկ կայ ուրիշ դասակարգ մը, մօտ 100 հոգի, որ հազիւ մինչեւ տարեգլուխ կրնայ գործը կարգադրել մեկնելու պատրաստ ըլլալու համար: Մնացող 400 հոգիէն, 100ը ճարը նայելու է: Ասոնք պզտիկ կալուածատէրեր են (տնակ, պարտէզ, այգի), որոնք իրենց ունեցածը՝ ներկայ պայմաններու տակ, ծախել կարենալէ յուսահատ՝ կ'ուզեն ձգել Սանճաքը:

«Երկու պատճառներով կարելի չէ ծախել ասոնց կալուածները:

Ա.— Թուրքերը արգիլած են մասնաւորներու կալուած գնելը:

Բ.— Եթէ ո եւ է միջոցով մը կարենան ծախել, այն ալ չափազանց ցած գինով, ծախքի մէջ կը խեղդուին: Ծախուած կալուածի մը փոխարժէքը պէտք է նախ յանձնուի Մէրքէզ Պանքասը (Կեդրոնական Դրամատուն), յետոյ կը կատարուի Ֆէրաղի գործողութիւնը, հազար ձեւակերպութիւններով, տասը հազար նրբութիւններով, որոնց արդիւնքը կ'ըլլայ առնուած գումարին եօթը տասներորդ մասին կորուստը: Աւելի պատկերաւոր եւ հասկնալի ընծայելու համար եղածը օրինակով մը բացատրեմ: Կալուած մը, որ 10,000 ոսկի կ'արժէ, եթէ ծախուի — բախտաւոր պարագային — 1000 ոսկիի, այս գումարը կը յանձնուի կեդր. Դրամատուն: Այնուհետեւ կը սկսի Ֆէրաղի գործողութիւնները էսրէով, էօթրէով: Վերջաւորութեան հազար ոսկիէն 700ը կ'երթայ կը լցուի ձեւակերպութեանց կոկորդը: 300ը գրպանելն ալ բաւական ժուար է:

Ասկէ զուրս կալուածական առուծախ ընողները կը համարուին գաչաք- եւ ըստ այնմ կը պատժուին, տրուած ըլլալով որ մարդիկը արդէն գիտեն տարբեր ձեւերով լքուած գոյքերու տիրանալու կերպը, հետեւաբար ի՞նչ հարկ, նէ զահմէթ, էֆէնտիմ:

Ուրեմն դուք ալ, ձեր կարգին՝ խօսեցէք ուր որ պէտք է. գրեցէ՛ք դիմեցէք Պէյրութ կամ այլուր: Օր առաջ դիմում պէտք է ըլլայ Ֆրանսացիներու որ ճար մը ճարակ մը գտնուի այս ցաւին: Հոս ամէն օր թըշուառներ կը դիմեն, օգնութիւն կը խնդրեն ապրելու համար, օգնութիւն կը խնդրեն մեկնելու համար: Ահա այս է մեր վիճակը: Ըստ այնմ խորհեցէք եւ ըստ այնմ գործի լծուեցէք: Խաս Սըբաղանը Սօղուք Օլուք է, հանգիստ կ'ընէ:

«Ազգապատկան կալուածներէն Ազգային Նուպարեան վարժարանի շէնքը, (որ կ'արժէ առնուազն 2000 անգլիական ոսկի եւ ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ նմանը չունի իբրեւ դպրոցական շէնք, կ'ուզեն գնել 60—100 թրքական ոսկիի: Կան Առաջնորդարանը (բազմասենեակ շէնք մը, նախկին դպրոց) եւ խանութները: Մենք դիմած ենք ուր որ պէտք է,

"ՖՐԱՆՍԱՆ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ԱՅՍՕՐ"

Վարչապետ Տալատիէի պատմական ճառը

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Պ. Տալատիէ ուժգին ճառ մը խօսեցաւ Երեսփ. ժողովի պատմական նիստին մէջ, շաբաթ օր: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.—

Կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ յայտարարեց: Ամբողջ ազգը կոչին պատասխանեց վճռական եւ ծանրախոհ հանդարտութեամբ մը: Երիտասարդութիւնը բանակ գնաց: Ազգային եղբայրակցութեան մեծ խոյանքի մը մէջ անոնք մոռցան ամէն բան որ կրնար բաժնել զիրենք երէկ: Անոնք չեն ճանչնար այժմ ուրիշ ծառայութիւն, բայց եթէ իրենց ծառայութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի: Անոնց ուղղելով ազգին երախտագիտական ողջոյնը, երդում ընենք արժանի հանդիսանալու իրենց:

Կառավարութիւնը Ֆրանսան դրաւ գործելու վիճակի մը մէջ համաձայն իր կենսական շահին եւ իր պատուին: Եւ այժմ պարտք կը համարի ձեզի ներկայացնել դէպքերը, պայծառօրէն:

Օրեր առաջ խաղաղութիւնը դարձեալ վտանգի մէջ էր: Գերմանական պահանջները Լեհաստանէն կը սպառնային դարձեալ թշնամութիւն յարուցանել: Աշխարհի բոլոր խաղաղասիրական ուժերը ամէն փորձ կատարեցին փրկելու համար խաղաղութիւնը, եւ այն պահուն՝ երբ կը յուսացուէր թէ յաջողին, Գերմանիա յանկարծ փճացուց ամէն բան:

Օգոստոս 31ին, տագնապը հասաւ իր ծայրագոյն աստիճանին: Երբ Գերմանիա Անգլիոյ հաղորդեց թէ կ՚ընդունէր ուղղակի բանակցութիւն կատարել Լեհաստանի հետ, Լեհաստան տրամադրութիւն յայտնեց դիմելու այդ խաղաղասիրական միջոցին՝ հակառակ այն իրողութեան որ գերմանական բանակը նոյն պահուն կը գրաւէր Սլովաքիան: Կէս օրէ ետք, Պերլինի լեհական դեսպանը տեսակցութիւն մը խնդրեց Ֆոն Ռիպպէնթրոփէն: Խաղաղութիւնը կարծուեցաւ թէ փրկուած էր: Բայց Ֆոն Ռիպպէնթրոփ մերժեց ընդունիլ դեսպանը մինչեւ ժամը 7,45: Եւ երբ այս վերջինը կը յայտնէր թէ իր կառավարութիւնը կ՚ընդունի բանակցիլ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը մերժէր ներկայացնել գերմանական պահանջները, պատճառաբանելով թէ դեսպանը լիազօրութիւն չունէր տեղւոյն վրայ մերժելու կամ ընդունելու գերմանական առաջարկները: Ժամը 21ին Պերլինի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր գերմանական առաջարկները: յայտարարելով թէ Լեհաստան մերժած է զանոնք: Սուտ, որովհետեւ Լեհաստան ծանօթ անգամ չէր այդ առաջարկներուն:

Սեպտեմբեր 1ին, արշալոյսին, Առաջնորդը յարձակման հրաման տուաւ իր բանակներուն: Երբեք յարձակում մը այսքան անարդար չէ եղած, երբեք նման յարձակում մը արդարացնելու համար այսքան ստութիւն եւ չնականութիւն ցոյց չէր տրուած:

Այսպէս պայթեցաւ պատերազմը, երբ խաղաղութեան համար կ՚աշխատէին հսկայական ուժեր: Քրիստոնէութեան պետը եղբայրութեան կոչ ըրաւ, նախագահ Րուզվէլթ սրտառուչ կոչով մը ընդհ. խորհրդաժողովի առաջարկ դրաւ, չէզոք պետութիւններ իրենց անկողմնակալ միջամտութեան խոստումը ըրին: Իրրեւ Ֆրանսացի, անհատապէս դիմեցի ես ալ Հիթլէրին: Գիտէք պարագաները: Հակառակ այս բոլորին, յամառօրէն շարունակեցինք մեր ձեռնարկները: Զէյմպըլէն միջամտեց: Իր բանակցութիւնները հրատարակուեցան Սպիտակ Գիրքով մը, որու մէջ մէկ կողմը կը ներկայանայ անկողմնակալ, անկեղծ, միւս կողմը՝ խուսափողական, պղտոր: Իտալական կառավարութիւնը եւս փորձեց իր կարելին: Վերջին փորձ մըն ալ ըրինք՝ հրաւիրելով դադրեցնել թշնամութիւնները:

Բոլոր այս ձեռնարկները եթէ ապարդիւն անցան, կը հաստատեն Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը: Ինչ որ ըրինք թշնամութիւնները սկսելէ առաջ, պատրաստ ենք ընելու այժմ եւս, եթէ հաշտարար ձեռնարկներ կատարուին նորէն: Բայց ժամանակը կը սահի, Անգլիա եւ Ֆրանսա չեն կրնար հանդիսատես մնալ բարեկամ ժողովուրդի մը բնաջնջումին:

Լեհեւգերմանական վէ՞ճ մըն է այս,— ո՛չ: Հիթլէրեան դիկտատուրային վարչաձեւ մէկ նոր հանգրուանն է այս, որու նպատակն է տիրապետել Եւրոպայի եւ աշխարհի: Կարելի չէ մոռնալ, որ լեհական հողերու մասին գերմանական պահանջները երկար ժամանակ առաջ գծուած էին մեծագոյն Գերմանիոյ քարտէսին վրայ, բայց ծածուկ պահուած՝ որպէսզի արգելք չհանդիսանան ուրիշ նուաճումներու: Այնքան ատեն որ գերմանեւլեհական դաշինքը կարելի էր օգտագործել, Գերմանիա յարգեց այդ դաշինքը: Իսկ երբ չմեծարուեցաւ իր աշխարհակալութեան, չվարանեցաւ չեղեալ հռչակել: Մեարգելք դարձաւ իր աշխարհակալութեան, չվարանեցաւ չեղեալ հռչակել: Մեզի կ՚ըսեն այսօր թէ անգամ մը որ գոհացում տրուի գերմանական պահանջներուն՝ Լեհաստանի վրայ, Հիթլէր պիտի մասնակցի յաւիտենական խաղաղութեան ձեռնարկներուն: Նման խօսքերու արժէքը ծանօթ է չատոնց: Հիթլէր 1935 Մայիս 25ին կը խոստանար չմիջամտել Աւստրիոյ ներքին գործերուն եւ չկցել: 1938 մարտ 11ին գերման բանակը մտաւ Վիէննա: 1938 սեպտեմբեր 12ին Հիթլէր կը յայտարարէր թէ Զուտէթներու խնդիրը ներքին վէճ մըն է, որ կը շահագրգռէ միայն Պոհեմիոյ գերման փոքրամասնութիւնը: Սեպտեմբեր 26ին կը պահանջէր Զուտէթներու երկրամասը: Յետոյ կը յայտարարէր թէ Զուտէթներու երկրամասը առնելէ վերջ, այլեւս հողային պահանջ չունի Եւրոպայէն: 1939 Մարտին գերմանական բանակը կը գրաւէր Չեխիան: 1939 Յունուար 30ին Հիթլէր կը փառաբանէր լեհեւգերմանական ոչ-յարձակման դաշինքը, բայց գիտէք թէ Հիթլէրի գործն է միայն որ հաշուի պէտք է առնել, եւ ոչ թէ խօսքը:

Ի՞նչ է Ֆրանսայի պարտականութիւնը,— յարգել իր յանձնառութիւնները: Լեհաստան դաշնակիցն է Ֆրանսայի: Յանձնառութիւններ ունինք հանդէպ Լեհաստանի: Քանիցս յայտնած ենք Գերմանիոյ թէ պիտի յարգենք մեր յանձնառութիւնները, երբ յարձակման ենթարկուի Լեհաստան: Այժմ Լեհաստան նշաւակ դարձած է այդ յարձակումին: Ֆրանսա այն պետութիւնն է որ չի կրնար ուրանալ իր ստորագրութիւնը:

Որովհետեւ երբ Ֆրանսա կ՚ուրանայ իր ստորագրութիւնը, կը դառնայ արհամարհելի, մեկուսացուած պետութիւն մը, առանց դաշնակիցի, ինք եւս իր կարգին յարձակումներու ենթակայ: Ի՞նչ կ՚արժէ երաշխաւորութիւնը որ ցոյց կը տրուի մեր արեւելեան սահմաններուն, Ալզասի մասին, երբ ուրացուեցաւ երաշխաւորութիւնը Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի մասին: Հետզհետէ աւելի զօրացած, ան պիտի դառնայ վաղն ալ Ֆրանսայի դէմ:

Մեր պատիւը, ուրեմն, այսօր երաշխիքն է մեր ապահովութեան: Խօսքը վերացական պատիւի մասին չէ, զոր այնքան կը կրկնեն աշխարհակալները, այլ խաղաղասէր ժողովուրդի մը արժանապատուութեան մասին:

Ֆրանսա չի կրնար զօրաշարժի ենթարկուիլ արկածախնդրութեան համար: Ֆրանսական հերոսութիւնը ինքնապաշտպանութեան մէջ է եւ ոչ թէ աշխարհակալութեան: Երբ Ֆրանսացին ոտքի կը կանգնի, կը նշանակէ թէ գիտէ որ սպառնալիք մը կայ:

Բայց միայն Ֆրանսան չէ որ ոտքի կանգնած է, այլ եւ բոլոր այն երկիրները, ուր կը ծածանի եռագոյնը: Կ՚ուզեմ այստեղ ողջունել նոյնպէս օտարականները, որոնք մեր երկրին մէջ հաստատուած, վտանգուած ազատութեան պաշտպանութեան համար. հազարներով կուգան իրենց կեանքը նուիրել Ֆրանսայի:

Այս պահուն, երբ Եւրոպայի ճակատագիրը կ՚որոշուի, Ֆրանսա կը խօսի իր զաւակներուն բերնով, անոնց որոնք յանձն առին գերագոյն զոհողութիւնը: Անոնց պէս մենք եւս գտնենք այն ոգին, որ խանդավառեց մեր Պատմութեան բոլոր հերոսները: Ֆրանսա նման խոյանքով մը կը կանգնի այն ատեն միայն, երբ գիտէ թէ պէտք է կռուիլ պաշտպանելու համար իր գոյութիւնը եւ անկախութիւնը:

Այսօր Ֆրանսան է որ կը հրամայէ:

դուք ալ գացէք, դիմեցէք Հալէպի Առաջնորդին, իր կարծիքը առէք: Թող ճամբայ մը ցուցնեն, թող միջնորդեն, թող ընեն ինչ որ կարելի է»:

Միւս կողմէ՝ Սօղուգ-Սուէն գաղթած նորեկ մը կը պատմէ թէ կարելի չէ Հայերուն համար Սօղուգ-Սու մնալ գիշերը: Իսկ Գըրըգխան մնացող Հայերը գիշերները կը հաւաքուին Գարապաճագեանի տունը եւ հոն կը պառկին մեծ մասամբ:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ լայնօրէն ապահովուած է Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ: Արգելք չկայ պաշար պահելու 24 ժամուան համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ պատերազմի յայտարարութիւնը հանդարտութեամբ ընդունուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պաղեստինի մէջ պաշար ամբարուած է եւ բազմաթիւ պատսպարաններ շինուած են: Ժողովուրդը վստահ է թէ յաղթանակը պիտի տանին Ֆրանսա եւ Անգլիա, իրենց զինակիցներով:

ՖՐԱՆՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ սահմանագլուխը (Մանթոն), որ առժամապէս փակուած էր երկու կողմի հպատակներուն համար, վերաբացուած է երկու օրէ ի վեր:

ԱՆԳԼԻԱ եւս անցագիր հաստատեց բոլոր անոնց համար որ կ՚ուզեն այդ երկիրը երթալ:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առաւ, պատերազմին հետեւանքով: Հրամանագիր մը խիստ պատիժներ կը սահմանէ անոնց որ վնասակար դերք մը կը բռնեն զինուորական գործողութեանց հանդէպ: Ուրիշ հրամանագիր մը կ՚աւելցնէ տուրքերը: Երրորդ հրամանագիր մը տուրքի կ՚ենթարկէ ծխախոտը, գարեջուրը եւ ոգելից ըմպելիները, «պերճանք» համարելով զանոնք:

ԼՈՑՍԵՐԸ ՄԱՐԵԼՈՒ համար աւելի խիստ հրահանգներ հաղորդուեցան ոստիկանութեան կողմէ: Անոնք որ անհոգութիւն կ՚ընեն, կրնան կասկածելի դառնալ իբրեւ մեղսակից թշնամիներու: Այսպիսիները անմիջապէս դատի քաշուելով պիտի պատժուին:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Աթէնիա» շոգենաւը, որ թորփիլահար եղած էր, ընկղմեցաւ, բայց կարելի եղաւ փրկել ուղեւորները: Սակաւաթիւ ճամբորդներ զոհ գացած են պայթումին: Այս դէպքը խոր վրդովում պատճառեց ամբողջ աշխարհի մէջ, յիշեցնելով «Լուզիթանիա» շոգենաւին դէպքը՝ Մեծ պատերազմին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ «կառավարութիւնը պիտի ջանայ դուրս մնալ պատերազմէն»:

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ կը շարունակուի: Թերթերը կը գրեն թէ պարպուելիք բնակչութեան մէկ երրորդը միայն մեկնած է: Այլուր փոխադրուեցան նաեւ 3000 հիւանդներ: Ջեռնհաս իշխանութիւնը նորէն կը յիշեցնէ օգտուիլ առիթէն, օր առաջ հեռանալու համար:

40 ՏԱՐԵԿԱՆԷՆ ՎԵՐ երեսփոխանները պիտի կրնան ծառայել բանակին մէջ, առանց կորսնցնելու իրենց հանգամանքը:

ՎՏԱՆԳԻ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ տրուած ատեն, 30 վայրկեան միջոց ունիք, ձեզի յատկացուած պատսպարանը երթալու համար: Միշտ միասին առէք կազի դիմակը եւ լապտերը:— Ճամբան կրնաք մտնել ամէնէն մօտաւոր կայանը.— Երբ ազդանշանը տրուի, փակեցէք ելեկտրականութեան, կազի եւ ջուրի մեքենաները.— Մի խօսիք, մի ծխէք պատսպարանին մէջ.— Երբ ռումբ մը պայթի, գետին փռուեցէք, բոլորովին անշարժ մնալով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ առաջին արշաւը Լոնտոնի վրայ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր: Վտանգի յայտարարութիւնը տեւեց առտուան ժամը 2,30էն 4,12: Որ եւ է մանրամասնութիւն չէ հաղորդուած:

Պետութեանց դիրքը

Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը չէզոքութիւն կը պահէ, հետեւաբար պաշար կը հայթայթէ երկու կողմերուն ալ:

*** ԻՏԱԼԻԱ բացարձակապէս վերապահ դիրք մը բռնած է: Մամուլը եւ ձայնասփիւռը միայն օրուան լուրերը կը հաղորդեն, առանց կողմնակալութեան:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, յայտարարեց թէ խզուած են դիւանագիտական յարաբերութիւնները, եւ Եգիպտոսը պիտի մասնակցի Գերմանիոյ դէմ բացուած պատերազմին:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը պարզելով երկրին դիրքը, յայտարարեց թէ գործնապէս պիտի մասնակցին Գերմանիոյ դէմ բացուած պատերազմին մէջ:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ բոլոր գաղթապետութիւնները իրենց կարգին պատերազմ հռչակեցին Գերմանիոյ դէմ:

ԹՈՒՐՔԻԱ մերժեց նորոգել իր առեւտրական դաշնագիրը Գերմանիոյ հետ: Միեւնոյն ատեն գործօն միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին պաշտպանութեան համար:

Օտարականներու կամաւոր զինուորագրութիւնը

Վարչապետութեան գրասենեակէն հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ զինուորական իշխանութիւնը ամէն բանէ առաջ բանակին համար նախատեսուած տնօրինութեանց գործադրութեամբ զբաղած ըլլալով, «առայժմ կարելի չէ վերջնապէս պատասխանել օտարականներու կամաւոր զինուորագրութեան խնդրանքներուն: Բայց եւ այնպէս, հետեւեալ միջոցները նախատեսուած են, անոնց ստորինանական զինուորագրութեան համար.—

1.— Մեծ քաղաքներուն, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ, անոնք պիտի ներկայանան զինուորագրութեան մասնաւոր կեդրոններու, որոնց վայրերը պիտի ծանուցուին մամուլի միջոցաւ:

2.— Այն քաղաքներուն մէջ ուր մասնաւոր կեդրոններ պիտի չբացուին, դիմումները պիտի ընդունուին զինուորագրութեան գրասենեակներուն մէջ:

3.— Դիմողները նախ բժշկական քննութիւն մը պիտի անցընեն մասնաւոր կեդրոններուն կամ զինուորագրութեան գրասենեակներուն մէջ, ստուգելու համար իրենց ֆիզիքական յարմարութիւնը:

4.— Եթէ ֆիզիքապէս յարմար նկատուին, իրենց պիտի տրուի հաստատագիր մը՝ կամաւոր զինուորութեան դիմումին համար:

5.— Յետոյ անոնք պիտի հրաւիրուին ստորագրելու իրենց յանձնառութեան գիրը:

6.— Այդ ստորագրութենէն վերջը, թեկնածուները պիտի առաջնորդուին մարզանքի կայաններ, զինուորական կրթութիւն ստանալու համար:

Այն օտարականները որ կ՚ուզեն զինուորագրուիլ պատերազմի տեւողութեան համար, պէտք է այժմէն պատրաստեն հետեւեալ թուղթերը.—

Ա) Ծննդեան վկայագրին ֆրանսերէն պատճէնը, կամ համապատասխան վաւերագիր մը՝ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ (անցագիր, անձնագիր, ընտանեկան տետրակ եւն.):

Բ) Բարի վարուց վկայագիր մը քաղաքապետէն, ոստիկանութեան տեսուչէն կամ հիւպատոսէն:

Գ) Քսան տարեկանէն վար երիտասարդներու համար՝ իրենց օրինական ներկայացուցիչին հաւանութիւնը:

Պիտի ընդունուին միայն այն օտարականները որոնք խախտած չեն օտարականներու բնակութեան օրէնքները: Կամաւոր կրնան արձանագրուիլ միայն 17էն 55 տարեկան օտարականները:

Ահաւասիկ զինուորագրութեան գրասենեակները՝ Սէնի նահանգին մէջ.—

Կեդր. Գրասենեակ.— Rue St. Dominique, No. 71.

Ա. Գրասենեակ.— Bld. Mortier, No. 156.

Բ. Գրասենեակ.— Bld. Suchet.—

Գ. Գրասենեակ.— Bld. Brune.

Գ. — Bld. Soult No. 12.— Զ. Bld. Bessières, No. 44.

"Ցառայ"ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ պիտի ծախուի կայարանին դիմացի Ֆրանսական կրպակը:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Երբ Արաս Թագաւորը հասաւ պալատ, Թագուհին, որ սրտատրոփ սպասում էր նրան, առաջ եկաւ եւ հարցրեց.

— Ո՞ւր մնաց եղբայրս, Մեծափառ Տէր:

— Նրան թողեցինք իւր պատժարանում, պատասխանեց Թագաւորը, աչխատելով խոյս տալ Թագուհու հայեացքից:

— Ինչ. պատժեցի՞ք ուրեմն նրան... բացականչեց Թագուհին սարսափելով:

— Կուրացրինք, եղաւ արքայի պատասխանը:

Թագուհին մի սուր ճիչ արձակեց եւ նուաղելով ընկաւ նաժիշտների գիրկը:

Անցաւ մի քանի շաբաթ: Ափխազաց ժողովուրդը եւ նրա իշխանները իմացան իրանց թագաւորի գլխին հասած չարիքը: Ուստի վերջինները մեծամեծ ընծաներով եկան Արաս Արքայի մօտ եւ խնդրեցին իրանց կոյր թագաւորի եւ գերեալ իշխանների ազատութիւնը:

Արասը ոչ միայն ծանր փրկանք նշանակեց դրա համար, այլեւ պահանջեց պատերազմական այն վնասը, որ Բէյրը իւր անխոհեմ քայլով պատճառել էր իրան:

Ափխազ իշխանները կատարեցին Արքայի պահանջը, հատուցին նրան թէ՛ որոշեալ փրկանքը եւ թէ ռազմական վնասը եւ մշտական հաշտութեան դաշն կռելով նրա հետ, վերցրին կոյր թագաւորին ու գերեալ իշխաններին եւ դէպի իրանց երկիրը վերադարձան:

Այս հանգամանքը մի կողմից Թագուհու վիշտը մեղմեց, րստ որում եղբայրը՝ թէպէտ կոյր, այսու ամենայնիւ, իւր աթոռը վերադարձաւ. իսկ միւս կողմից՝ արդիւնք բերաւ գանձարանին, լիուլի ծածկելով պատերազմական վնասները:

Այսպիսով ահա՛ վերջացաւ Ցլիկ-Ամրամի առեղծած հիւսիսային սահմանի կնճիռը եւ Հայոց երկիրը, այդ կողմից եւս ապահովուելով, սկսաւ վայելել երկարամեայ խաղաղութեան արդիւնքն ու բարիքները:

Ժ.

ՀԵՐՈՍԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Արաս Թագաւորն այնուհետեւ իւր ուշադրութիւնը նորէն իւր երկրի ներքին բարեկարգութեան վրայ դարձրեց, աշխատելով ընդ նմին դաշնակից իշխանների հետ ունեցած բարեկամութիւնն ամրապնդել, իսկ դժգոհ իշխանների մտերմութիւնը վաստակել:

Այդ բանի համար յաջող առիթ եղաւ իւր նորաշէն կաթողիկէի նաւակատեաց հանդէսը, որ նա կատարեց 943 թուականի աշնանը:

Այդ հանդէսին, Թագաւորի հրաւէրով, ներկայ եղան Անանիա կաթողիկոսը, որ նոր էր Աղթամարայ Աթոռը բարձրացել, Հայաստանի նախագահ եպիսկոպոսները, Վասպուրականի թագաւոր Աշոտ Դերենիկը, Աղձնեաց, Մոգաց եւ Տուրուբերանի իշխանները, այլեւ Սահակ Սեւադայի Դաւիթ որդին եւ ուրիշ շատ նշանաւոր մարդիկ ու աշխարհախումբ բազմութիւն:

Այդ բոլորի ներկայութեամբ Կարսի արքայաշէն կաթողիկէն օծելուց եւ մի քանի օր շարունակ շքեղ տօներ ու հանդէսներ կատարելուց յետ, Մարզպետունի Գէորգ իշխանի առաջարկութեամբ կազմուեցաւ Հայկական իշխանապետութեանց մի ընդհանուր դաշնակցութիւն, որի զօրութեամբ բոլոր հայ իշխանները, նախարարները եւ թագաւորող տները՝ կապւում, միանում էին ի մի սիրտ եւ հոգի եւ երդմամբ պարտաւորւում որ Հայրենիքի որեւէ մի մասին վտանգ սպառնացած դէպքում՝ ամէնքը միահամուռ զինուին հակառակորդի դէմ եւ պատրաստ լինեն Արարատեան նախագահ Արքայի հրամանով գործելու:

Այդ դաշնագրութիւնը կարդաց նոր օծուած կաթողիկէում ինքը Անանիա կաթողիկոսը եւ նրան ստորագրեցին Արարատեան ու Վասպուրականի թագաւորները եւ բոլոր հայ իշխանները, ընդ նմին երդուելով՝ սուրբ եւ անխախտ պահել այդ Միութիւնը, որ պիտի ծառայէր ընդհանուր Հայրենիքի զօրացման եւ հայ ժողովրդի մշտական բարօրութեան:

Արաս Թագաւորն այնուհետեւ մեծածախ ընծաներով պատուեց իւր բարձրաստիճան հիւրերին, որոնք եւ բաժանուեցան նրանց մտերմական սիրով:

Բայց Թագաւորն իշխաններից մի քանիսին առանձին շնորհների արժանացրեց: Այսպէս օրինակ՝ Աղձնեաց ու Մոգաց Տէրերին, որոնք իրանց մշտապատրաստ զօրքերով օգնում էին արքայական բանակին, նուիրեց նոր կալուածներ եւ տուաւ իշխանապետութեան տիտղոս:

Սիւնեաց հարազատներին, որոնք սկզբից մինչեւ վերջը հաւատարիմ մնացին գահին, նուիրեց իրանց նահանգին սահմանակից մի քանի գաւառներ:

Վահրամ Սեպուհին, որ Աշոտ Արքայի ձախողակ օրերից արդէն միացել էր Մարզպետունու հետ եւ անձնուիրաբար մասնակցել նրա կրած նեղութեանց, մղած կռիւներին եւ տարած յաղթանակներին, կարգեց Աշոտի վերակացու Ուտեաց եւ Աղուանից աշխարհների վրայ, յատկացնելով նրան այն բոլոր արդիւնքներն ու իրաւունքները, որ վայելում էր Ցլիկ-Ամրամը Աշոտ Երկաթի օրով:

Իսկ Սահակ Սեւադայի որդուն, այն է՝ Դաւիթ իշխանին կարգեց նորից այդ երկրի իշխանութիւնը, որպէսզի այդ երկրի չխանութիւնը, որպէսզի այդ պիտով արքայական գահի դէմ ունեցած գժտութիւնը, որ սկսուած էր Աշոտ Երկաթի օրով, մէջտեղից վերցնէ:

Եւ որովհետեւ այդ միջոցներին Սահականոյշ Թագուհին Երազգաւորսից քաշուել էր իւր հայրենի երկիրը Գարդման, ուստի Արաս Թագաւորը ի պատիւ այրի Թագուհուն՝ նուիրեց նրա եղբօրը նաեւ Աղուանից երկրի մի քանի գաւառները:

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE



ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
[illegible]	265 փրանք	140 փրանք	
[illegible]	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 7 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4137

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԱՀԱԶԱՆԳԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀՌԵՆՈՍԻ ԵՒ ՄՈԶԷԼԻ ՄԻՋԵՒ

ԼԵՀԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԵՐԵՒՑԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՆԵՏԵԼ

Փարիզի մէջ օդանաւային յարձակման առաջին ահազանգը հնչեց երեքշաբթի գիշեր ժամը 3.45ին եւ տեւեց մինչեւ ժամը 7: Երկրորդը՝ չորեքշաբթի գիշեր ժամը 1.50էն մինչեւ 4.20: Թէեւ առաջին փորձն էր որ կը կատարուէր, բայց երկու պարագաներուն մէջ ալ Փարիզի ժողովուրդը հանդարտութեամբ հետեւեցաւ տրուած ազդանշաններուն, ապաստանելով բնակարաններու մէջ պատրաստուած նկուղները (caves) կամ մօտակայ պատսպարանները (abris): Ուրիշ մանրամասնութիւններ եւ հրահանգներ պիտի կարդաք քիչ անդին:

*** Սպարապետութիւնը հրատարակեց հետեւեալ երկու զեկոյցները, զինուորական գործողութեանց մասին.—

Զեկոյց թիւ 3, Սեպտեմբեր 5, առտու.— Շարժումները կը կատարուին բնական ընթացքով, ամբողջ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերուն կողմէ:

Զեկոյց թիւ 4, Սեպտեմբեր 5, իրիկուն.— Մեր զինուորները ամէն տեղ շփման մէջ են մեր սահմանագլուխին բերանը, Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ: Հարկ է յիշել թէ Հռենոսի վրայ մնայուն ամրութիւնները կը քերեն սիր թէ մէկ եւ թէ միւս կողմէն:

*** Պաշտօնական զեկոյցներուն համառօտութեան առթիւ, «Լ'Էօվր» եւ ուրիշ թերթեր դիտել կու տան թէ զարմանալու բան չկայ, եթէ վճռական ճակատամարտներու մանրամասնութիւններ չեն երեւար: 1914 օգոստոսի առաջին օրերուն, մեծ ճակատամարտ տեղի չունեցաւ: Ցետոյ, անհրաժեշտ է հիմնական տարբերութիւն մը դնել 1914ի պատերազմին եւ այսօրուան ընդհարման միջեւ: 1914ին շարժուն պատերազմ մըն էր որ կը մղուէր եւ երկու կողմերն ալ սրընթաց յարձակողականի մը ձեռնարկեր էին: Այսօր դէմ դիմաց շարուած բանակները կը կռթնին ամրութեանց երկու հաստատուն ցանցերու, Մաժինոյի գծին եւ Զիկֆրիտի գծին: Հետեւաբար, հասկնալի է որ առաջին երկու օրերու թշնամութիւնները պարզապէս կատարուած են դիրք բռնելու եւ շփում հաստատելու համար:

*** Տեղեկութեանց ընդհ. տեսչութիւնն ալ իր կարգին ձայնասփիւռ ասուլիս մը հաղորդեց իր վերատեսուչին՝ գրագէտ Ժան Ժիրոտուի բերնով: Ահաւասիկ ամփոփումը.

— « Ֆրանսացիներ, Ֆրանսուհիներ, տեղեկութեանց վերատեսուչն է որ կը խօսի ձեզի: Ան է որ գալիք օրերու եւ շաբաթներու ընթացքին ձեզ տեղեակ պիտի պահէ պայքարի փուլերուն: Անշուշտ դիւրին չէ իր գործը: Որքան ալ բուռն ըլլայ ձեր սպասումը եւ իր բաղձանքը՝ տեղեկութիւններ հաղորդելու, ան պիտի կրնայ ռազմագիտական դէպքերու մասին ձեզի տալ միայն այնպիսի լուրեր որոնք ազդարարութիւն մը կամ ցուցմունք մը չեն կազմեր թշնամիին համար: Պատրաստութեան այս շրջանին մէջ, ուր դեռ բան մը չէ պատահած մեր սահմանագլուխին վրայ, բնական էր Վերատեսուչը մանրամասնութիւններ չտայ ձեզի բանակներու կեդրոնացման կամ զօրաշարժի լրացման մասին, զօրաշարժ մը զոր սպարապետը ինք անվրէպ հռչակած է: Մենք անսահման վստահութիւն մը կը պարտինք ժողովուրդին որ կատարեալ անձնուրացութեամբ պատասխանեց քաղաքակիրթ աշխարհի վերջին կոչին: Ուրեմն պարզ եւ սրտաբաց պիտի ըլլանք ձեզի հետ: Երբ որ ըսելիք բան մը ունենանք, պիտի բացատրենք ձեզի, բացի այն պարագայէն երբ վնասակար է Ֆրանսայի համար: Երբեք ձեր միտքէն մի անցընէք թէ կ'ուզենք կտրել հաղորդակցութիւնը ձեր եւ ճշմարտութեան միջեւ, այսինքն ձեր եւ անոնց միջեւ որ կը կռուին, երբ լռութիւն կը տիրէ, իբրեւ հետեւանք, օրինակի համար, զօրքերու խանդարման կամ լուրերու յապաղման: Եթէ ձեզի չենք խօսիր Իտալիոյ մասին, պատճառը այն է որ ըսելիք մը չունինք Իտալիոյ մասին: Եթէ չենք խօսիր անգլիական բանակի մասին, պատճառը այն է որ ան ալ մեր բանակին պէս կը գտնուի զօրաշարժի շրջանին մէջ: Թերեւս պատերազմական առաջին զեկոյցները քիչ մը կարճ եւ աղօտ երեւցան ձեզի: Բաղդատեցէք զանոնք 1914ի առաջին զեկոյցներուն հետ: Այդ զեկոյցները չեն խօսիր ազգի մը որ անակնկալի եկաւ խաղաղ աշխատանքի պահուն, արշաւանքի մը նախօրեակին, այլ ժողովուրդի մը որ արդէն ամէն բան ունի պաշտպանութեան եւ յարձակումի համար, որուն սահմանագլուխներուն որ եւ է կէտը բռնաբարուած չէ եւ որ կրնայ խնայել իր խօսքերը: Մենք պատերազմը կը վերսկսինք այն պահուն երբ կատարեալ է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միութիւնը, իրենց ուժերը միացած են անվերապահ գործակցութեամբ, իրենց բարոյական կորովը դաշնակցելին հասած, դէմ դիմաց հակառակորդի մը հետ որ անշուշտ վիթխարի է, բայց որուն արարքներուն դիւային գիտակցութիւնը կրնայ տալ միայն մոլեգին զէնքեր, այսինքն,— պատմութիւնը վկայ, պարտութեան դատապարտուած զէնքեր »:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ԼԵՀԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑՆԵՐԸ

Արիւնալի կռիւներ Լեհաստանի մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն սեպտ. 5 թուականով.—

Տեղեկութեանց նախարարութեան մէկ զեկոյցը, որ հրատարակուեցաւ այս իրիկուն, կը ծանուցանէ թէ Սեպտ. 4էն 5ի գիշերը հետազօտութեան նոր եւ ուժգին գործողութիւն մը կատարուեցաւ արքայական օդատորմիղի հետազօտիչ օդանաւերուն կողմէ, Ռուրի վրայ: Աւելի քան երեք միլիոն օրինակ նետուեցաւ ազդարարութիւն մը որ ուղղուած է գերման ժողովուրդին: Բրիտանական օդանաւերը ընդհարումներ չունեցան թշնամի ռազմական օդանաւերուն հետ: Այս անգամ ալ, ինչպէս նախորդ անգամ, բոլոր օդանաւերը իրենց կայանները վերադարձան:

*** Լեհական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ սեպտ. 5 թուականով.—

Կռիւները կը շարունակուին հարաւային Լեհաստանի եւ Փոզնանիոյ մէջ: Լեհական զօրքին արագ շարժումը դէպի գերմանական սահմանագլուխ կազմալուծած է գերման զօրքը որ պաշտպանողական դիրք բռնած էր: Լեհական զօրքը բազմաթիւ գերման գերիներ բռնեց: Լեհական ազդու հակայարձակում մը կը հաղորդեն գերման մեքենաշարժ զօրամասերուն դէմ որոնք հարաւային Լեհաստան մտեր էին, Պիէրացի ուղղութեամբ: Թշնամին տեղին վրայ ձգեց կարեւոր թիւով հրասայլեր եւ ինքնաշարժներ որոնց զինուորները գերի բռնուեցան:

Շատ մեծ է գերիներուն ընդհանուր թիւը: Երեսուն լեհական օդանաւեր արշաւ մը կատարեցին Պերլինի վրայ: Բոլոր օդանաւերը իրենց կայանը վերադարձան:

*** Վարշաւայէն հասած ուրիշ հեռագիրներու համաձայն, կեդրոնական Լեհաստանի մէջ շատ մը վայրեր ռմբակոծուած են, բազմաթիւ զոհեր պատճառելով: Վարշաւայի հարաւային մասին մէջ ռումբեր կործանած են կարգ մը տուներ: Զոհեր ալ կան: Լոծի մօտ եկեղեցի մը ռմբակոծուած է պատարագի պահուն: Վիրաւորուած են պատարագիչ քահանան եւ բազմաթիւ հաւատացեալներ: Պալի Սամոտենի շրջանին մէջ ռմբակոծուած է կառախումբ մը որ ճամբորդներ կը փոխադրէր: Մեռած են մօտ 15 հոգի: Փիոթրքովի մէջ սպաննուած են 30 հոգի, Քուինոյի մէջ հարիւր հոգի, իսկ աւելի քան հարիւր ալ վիրաւորուած են:

Լեհական հեծելազօրքը քաջութեամբ յարձակելով թշնամի զրահապատ ինքնաշարժներուն վրայ, որոնք նախորդ օրը կրակի տուած էին Ցէխթօվոշան (լեհական ուխտատեղին), ցրուած է հրասայլերու զօրամասը: Շատ մը հրասայլեր ոչնչացած են:

*** Լեհական կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը ուղղելով ժողովուրդին, կը հրաւիրէ բոլոր քաղաքացիները պահել իրենց հանդարտութիւնը, երբ կացութիւնը կը պահանջէ կանխարգել միջոցներ ձեռք առնել: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը մինչեւ ծայրը պիտի շարունակէ հայրենիքին պաշտպանութիւնը, գերագոյն պետին հրամանատարութեան տակ, լարելով իր բոլոր ուժերը եւ անսասան հաւատալով Լեհաստանի եւ իր զինակիցներուն յաղթանակին:

*** Ուրիշ լեհական զեկոյցներ կը հաստատեն թէ Գերմանացիները աւելի քան հարիւր ռումբ նետած են սեպտեմբեր 3ին, Վարշաւայի ամառնային գիւղերուն վրայ: Անոնք յաճախ գնդացիրի բռնած են գիւղացիները, այս է պատճառը որ բազմաթիւ զոհեր կան գիւղական բնակչութեան մէջ, մանաւանդ կիներ եւ մանուկներ: Հրձիգ ռումբեր մեծ հրդեհներ յառաջ բերած են շատ մը գիւղերու մէջ: Կիրակի օր Վարշաւայի մէկ արուարձանին մէջ գերման օդաչուներ 50 քիլոնոց երկու ռումբեր ձգած են բազմութեան մը վրայ որ գերեզմանատունէն կը վերադառնար եւ որ գացած էր թաղելու սեպտեմբեր 1ի զոհերը:

Թնդանօթի ձայները կը լսուին Վարշաւայի մէջ:

Լեհական զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ բանակը հարկադրուեցաւ լքել երկու քաղաքներ, Պիկոշց եւ Կրուտնիաց: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ:

*** Ֆրանքօ-լեհական աջակցութեան նոր պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ համաձայն 1921ի եւ 1925ի դաշինքին, վերջնապէս հաստատելով երկու պետութեանց համաձայնութիւնը: Պայմանագրին Բ. յօդուածին համաձայն, փոխադարձ աջակցութեան յանձնառութեանց գործադրութեան եղանակները հաստատուած են երկու երկիրներու զինուորական, ծովային եւ օդանաւային իշխանութեանց միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Անգլիոյ վարչապետը հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ֆրանսայի վարչապետին.

— « Այն պահուն երբ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կը նորոգեն իրենց զէնքի եղբայրակցութիւնը, նախայարձակման դիմադրելու եւ պաշտպանելու համար պատիւի դատը ազգերու միջեւ, ձեզի կ'ուղղեմ, պարոն վարչապետ, եւ ձեր միջոցաւ ամբողջ Ֆրանսայի ժողովուրդին անգլիացի ժողովուրդին սրտագին ողջոյնը: Մենք այնքան ուժգնօրէն ջանացինք պահպանել խաղաղութիւնը, բայց մեր յոյսերը ի դերեւ ելան Լեհաստանի վրայ կատարուած վայրագ եւ անարդար նախայարձակումով: Այժմ, կող կողի, մենք միասին ձեռք կ'առնենք զէնքը, այն վստահութեամբ թէ ոչ մէկ ազգ որ եւ է ատեն պատերազմի մտած է աւելի արդար դատի մը համար: Վստահ եմ թէ զուր պիտի չանցնին այն զոհողութիւնները զոր պատրաստ ենք կատարելու միասնաբար, եւ իրաւունքը պիտի յաղթանակէ.— Չէմպըրլէն»:

Պ. Տալատիէ պատասխանեց հետեւեալ հեռագրով.

— « Ստացայ ձեր սրտայոյզ հեռագիրը որ խորապէս պիտի յուզէ Ֆրանսացի ժողովուրդը: Ձեր միջոցաւ, Մեծն Բրիտանիոյ կ'ուղղեմ Ֆրանսայի սրտագին ողջոյնը: Երկու ազգերը վստահ են թէ ամէն բան փորձեցին խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Այն վայրագ եւ անարդար նախայարձակումէն վերջը որուն զոհ գնաց Լեհաստան, երկու ազգերը վճռած են եղբայրօրէն միացնել իրենց ճիգերը մինչեւ յաղթանակ:— Տալատիէ»:

Գիշերային ահազանգը Փարիզի մէջ

Ինչպէս ըսինք, Փարիզի առաջին ահազանգը հնչեց երեքշաբթի գիշեր, իսկ երկրորդը՝ չորեքշաբթի գիշեր եւ ժողովուրդը անմիջապէս նկուղները կամ պատսպարանները քաշուեցաւ: Ահազանգը կը հնչեցնէին մասնաւոր սուլիչներ, կէս ժամ առաջ, ընդհատ ընդհատ, կէս վայրկեանը անգամ մը, եւ չորս վայրկեան տեւողութեամբ: Մասնաւոր ազդարարներ ալ վտանգի նշանը կուտային դարձեալ չորս վայրկեան տեւողութեամբ, երկու տարբեր ձայներով (տօ, սօլ), որ կը կրկնուէին: Վտանգին անցած ըլլալն ալ կը հաղորդուէր նոյն միջոցներով,— սուլիչ (երեք վայրկեան, շարունակ) եւ ազդարար, չորս տարբեր ձայներով (մի, սօլ, տօ, մի), դարձեալ չորսական վայրկեան տեւողութեամբ:

Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնենք շարք մը զգուշութիւններ.— Ահազանգը հնչած ատեն խուճապի մի մատնուիք: Տասը, քսան վայրկեան, երբեմն մինչեւ կէս ժամ ունիք հագուելու եւ նկուղը կամ ամէնէն մօտիկ պատսպարանը երթալու համար:

Շատ մը Փարիզցիներ նախապէս պատրաստած էին իրենց նկուղները, բայց ոչ պահանջուած կանոնաւորութեամբ: Անհրաժեշտ է պառկելէ առաջ անկողնին քով, աթոռի մը կամ սեղանի մը վրայ դնել ինչ որ միասին պիտի տանիք: Նախ հագուստները, ծածկոց մը, թանկագին իրեր, ուտելիք — վտանգի շրջանը կրնայ երկար տեւել — եւ մանաւանդ ձեր կազարգել դիմակը, միշտ կազմ եւ պատրաստ, վզէն կախուած ինչպէս եւ ելեկտրական լապտեր մը, որովհետեւ հոսանքը պիտի կտրուի եւ իրաւունք չունիք ծխելու կամ մոմ կամ լամբար վառելու նկուղին մէջ, թթուածինը (օքսիժէն) թանկագին ըլլալով: Տունէն հեռացած ատեն փակեցէք ջուրը, ելեկտրականութիւնը, կազը եւ մանաւանդ դուռներն ու պատուհանները:

Առաջին գիշերը հաստատուեցաւ որ շատ մը տուներ եւ պատսպարաններ վարիչներ չունէին. այնպէս որ շատեր ձանձրանալով դուրս ելան առանց սպասելու վտանգի փարատման ազդանշանին: Վտանգաւոր է այդ քայլը: Պէտք է սպասէք մինչեւ որ ծանուցուի վտանգին անցած ըլլալը:

Պայթուցիկ ռումբերու դէմ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուած են բոլոր պատսպարաններուն մէջ: Եթէ նոյն իսկ տունը փլի, նկուղները կրնան դիմանալ, մինչեւ որ օգնութիւն հասնի:

Հրձիգ ռումբերու դէմ պաշտպանուելու համար կը յանձնարարուի աւազ դնել տախտակամածներուն վրայ: Երբեք ջուր չնետել դիւրավառ նիւթերու վրայ:

Հեղձուցիչ կազերու վտանգն ալ առանձին կը ծանուցուի փոքր կառքերով եւ մէկ ազդանշանով,— կարճ, սուր, արագ: Այդ կազերն են լէվիսիթ, իփէրիթ, ֆօսժէն: Ասոնց դէմ պաշտպանութեան լաւագոյն միջոցն է դիմակը: Եթէ չունիք, բերնին եւ ռունգերուն վրայ դնել պիքարպօնաթ տը սուտով եւ ջուրով խառնուած լաթ մը: Պայթուցիկ, հրձիգ կամ կազային ռումբերը կրնան կտրել ջուրի խողովակները եւ ողողել նկուղները: Ուրեմն մի մոռնաք փակել նկուղներու ջուրի գործիքները (compteur):

Ի՞նչ ընել երբ փողոցին մէջ կազային յարձակման կ'ենթարկուիք.— Նախ պէտք է ընդունիլ որ հեղձուցիչ կազերու դէմ պաշտպանութեան լաւագոյն միջոցն է դիմակը, իսկ խարանիչ (մորթը այրող) կազերու դէմ՝ մասնաւոր զգեստներ հագնիլը: Բայց դիմակ ունենաք կամ ոչ, երբ կազային յարձակման կ'ենթարկուիք փողոցին մէջ, պահեցէք ձեր պաղարիւնը, առանց խուճապի եւ առանց վազելու՝ աշխատեցէք հեռանալ թունաւոր շրջանակէն,— այդ նպատակով՝ քալեցէք հովին դէմ, եւ ոչ թէ հովին փչած ուղղութեամբ, միշտ դիմակը դրած: Եթէ դիմակ չունիք, զգուշացէք աւելորդ շարժումներ ընելէ, որպէսզի ձեր թոքերը աւելի չաշխատին եւ աւելի կազ չծծէք: Միշտ քալել հովին դէմ, աչքերը պաշտպանել ինքնաշարժի մեքենավարներու յատուկ ակնոցներով, քթին ու բերնին առջեւ դնել թաց կամ պիքարպօնաթ տը սուտի լուծոյթով թրջուած լաթ մը, կամ թանձր լաթի կտոր մը:

Երբ հեռացաք թունաւոր շրջանակէն, հանգչիլ, (ոչ սանդուղ բարձրանալ, ոչ ալ վազել), գետինը երկարիլ՝ սպասելով բժշկական օգնութեան մարմինին, հանգարտօրէն.

Նոր օրէնքներ օտարականներու մասին

Ներքին նախարարութիւնը հետեւեալ շրջաբերականը ուղղեց ձեռնհաս իշխանութեանց.—

1.— Բոլոր օտարականները, ինչ հպատակութիւն ալ ունենան, պէտք է իրենց զէնքերը յանձնեն քաղաքապետութեան, ոստիկանական տեսչութեան կամ ոստիկան - զօրքի հրամանատարութեան:

2.— Գերման կայսրութեան հպատակները պէտք է հպատակին հետեւեալ հրահանգներուն.—

1.— Երկու սեռէ հպատակները, 17 տարեկանէն վեր եւ 50էն վար, պէտք է անմիջապէս եւ անյապաղ ներկայանան օտարազգիներու կեդրոնացման կայանը, Սթատ Իվ տիւ Մանուար, Քոլոմպ:

2.— Միւս այր հպատակները պէտք է ներկայանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան (եթէ ոստիկանական տեսչութիւն չկայ), կամ ոստիկանական տեսչութեան, ընդհ. զօրաշարժի չորրորդ օրը, ժամը 18էն առաջ, այնտեղ յայտնելու համար իրենց կացութիւնը, իրենց անձնագիրները յարմարեցնելու համար պատերազմական վիճակի պահանջներուն կամ անձնագիր պահանջելու համար, եթէ դեռ չունին:

Ցետագային, անոնք պիտի արտօնուին, իրենց խնդրանքով, կա՛մ հեռանալու ֆրանսական հողէն (պայմանաւ որ համակերպին անցագրի կանոններուն) կամ, ընդհակառակն, Ֆրանսա բնակելու:

Մինչեւ այն վայրկեանը ուր պիտի հեռանան իրենց բնակավայրէն, մասնաւոր հաւաքավայրը (Centre de recueil) երթալու համար, օտարականները եւ իրենց ընտանիքը չեն կրնար առանց մասնաւոր արտօնութեան հեռանալ իրենց բնակած վայրէն: Անսաստողները անմիջապէս պիտի ձերբակալուին:

3.— Այն օտարականները որ հրաւիրուած են երթալ համախմբումի կեդրոնները (Centres de rassemblement) կամ հաւաքավայրերը (Centres de recueil), պիտի կրնան օգտուիլ երկաթուղիէն, համաձայն տրամադրելի տեղերուն: Սակայն, որովհետեւ առեւտրական կառախումբերու երթեւեկը կրնայ ընդհատուիլ համաձայն զօրաշարժի պահանջներուն, օտարականները պիտի չկրնան արդարացում գտնել, երկաթուղի նստելու անհնարութեան առջեւ, սահմանուած հաւաքավայրը չերթալու համար: Ամէն մէկը պէտք է համախմբումի կեդրոնը կամ հաւաքավայրը հասնի երկու օրուան ուտելիքով, իրաքանչիւրին կերակուրի յատուկ առարկաներով, (պատառաքաղ, պնակ, դգալ, գաւաթ), մեծ ծածկոցով մը (եթէ չունին, երկու փոքր ծածկոցով) եւ փոխնորդներով: Միասին կրնայ առնել միայն ձեռքի պայուսակ մը:

4.— Այն մեկուսի օտարականները, ինչ սեռ ալ ունենան, ինչպէս եւ անոնք որ ընտանիքի պետեր են եւ կը պատկանին գերմանական պետութենէն տարբեր պետութիւններու, պէտք է ներկայանան, զօրաշարժի յայտարարութեան հինգերորդ օրէն մինչեւ տասներորդ օրը ժամը 6էն առաջ, իրենց բնակավայրին քաղաքապետութեան (եթէ ոստիկանական տեսչութիւն չկայ), կամ ոստիկանական տեսչութեան, յայտնելու համար իրենց կացութիւնը, պատշաճեցնելու համար իրենց ինքնութեան թուղթը պատերազմական վիճակի պահանջներուն, կամ ստանալու համար անձնագիր մը, եթէ չունին:

Անոնք որ կ'ուզեն մնալ իրենց բնակավայրին մէջ, պէտք է յայտնեն քաղաքապետութեան: Անոնք որ կ'ուզեն հեռանալ ֆրանսական հողէն, միշտ դիւրութիւններ պիտի վայելեն չէզոք սահմանագլուխ մը հասնելու, անմիջապէս որ վերաբացուին զօրաշարժի պահուն գոցուած սահմանագլուխները: Այդ պարագային անոնք պէտք է համակերպին անցագրի պայմաններուն:

Քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց պաշտօն յանձնուած է խստօրէն գործադրել այս հրահանգները:

Ի՞նչ կը խորհին ուրիշ պետութիւններ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկարական մամուլը առ հասարակ խորհրդածութիւններէ կը զգուշանայ պատերազմի մասին, պարզապէս արտատպելով արտասահմանէն հասած լուրերը: Բայց բուն Պուլկարիոյ վրայ խօսած ատեն, մասնաւորապէս կը շեշտէ չէզոքութիւնը: Թերթ մը կը գրէ.— «Պուլկարիա միացած չէ պետութեան մը կամ պետութեանց խմբակցութեան:

«Երկիրը միացած է իր ազգային տենչերու հարցին մէջ, բայց պուլկար ժողովուրդը միշտ կուսակից եղած է խաղաղասիրական քաղաքականութեան մը: Ցուսանք թէ կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը հաստատ պիտի մնան այս դիրքին վրայ, որովհետեւ այս կերպով արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ առանց մարդկային կամ նիւթական զոհողութեանց»:

Ուրիշ թերթ մը կը յայտարարէ.— «Մենք բացարձակապէս չէզոք ենք եւ մեր չէզոքութիւնը պիտի պահենք մեր ժողովուրդին բոլոր միջոցներով. ժողովուրդ մը որ կը սիրէ իր հողը, ազատութիւնը, խաղաղութիւնը եւ արդարութիւնը»:

*** Պուլկարական ձայնասփիւռը վերլուծելով Եւրոպայի դէպքերը, յայտարարեց թէ Պուլկարիա դէպքերուն կը հետեւի ոչ կիրքով եւ ատելութեամբ, այլ խաղաղութեան աննկուն կամքով եւ պողպատեայ վճռականութեամբ, պաղարիւնով դիմագրաւելու համար բոլոր դէպքերը: Ցետոյ թելադրեց որ բոլոր Պուլկարները կատարեալ միութեամբ եւ վստահութեամբ համախմբուին Թագաւորին շուրջը, այն համոզումով թէ Թագաւորը եւ կառավարութիւնը անձանձիր կը հսկեն երկրի ճակատագրին վրայ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ

Պելկրատի գործակալութիւնը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակեց Եուկոսլավիոյ դիրքի մասին.— «Այն ծանրակշիռ դէպքերը որ այժմ տեղի կ'ունենան աշխարհի մէջ, արքայական կառավարութեան կը պարտադրեն հաւատարիմ մնալ վերջին տարիներու քաղաքականութեան, ուրիշ խօսքով բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր մեծ պետութեանց եւ բոլոր դրացիներուն հետ, եւ չէզոք մնալ ընդհարումի մը մէջ որ չի վնասեր ոչ իր անկախութեան, ոչ ալ հողային ամբողջութեան: Կառավարութիւնը խորապէս համոզուած է թէ այսպէս ոչ միայն լաւագոյնս պիտի ծառայէ երկրին կենսական շահերուն, այլեւ պիտի նպաստէ մասնաւորապէս խաղաղեցման: Այս քաղաքականութեան մէջ կառավարութիւնը այս տագնապալի ժամերուն առանց վերապահութեան կ'ապաւինի մեր ամբողջ ժողովուրդին աջակցութեան»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Հունգարական մամուլը լայնօրէն կ'արտատպէ օտար գործակալութեանց լուրերը, առանց դիրք բռնելու, բայց նախընտրութիւն տալով Իտալիայէն հասած տեղեկութեանց: Վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թրքական դեսպանին, ինչպէս եւ արտաքին նախարար Պ. Ցաքիի հետ: Հունգարիոյ իրաւասու շրջանակները վճռապէս կը հերքեն այն լուրը թէ պաշարման վիճակ հռչակուած է:

Օտարականներու վիճակը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ օտարականներուն դէմ, պատերազմի ընթացքին: Ներքին նախարարը պատասխանեց.

— «Մեր ծրագիրը հիմնուած է այն սկզբունքին վրայ թէ ազդու միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին, որպէսզի այս երկրին թշնամի օտարականները չկարենան վնասել Մեծն Բրիտանիոյ շահերուն: Բայց կառավարութիւնը մտքէն չանցըներ գործել միւս օտարականներուն դէմ որոնց մեծ մասը կ'ուզէ օգնել մեզի: Ապահովութեան կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են արդէն: Այսպէս 16էն վեր բոլոր Գերմանացիները եւ Աւստրիացիները որոնք միտք չունին Անգլիայէն հեռանալու, պէտք է ոստիկանութեան ներկայանան: Անգլիա բնակող Գերմանացիներու եւ Աւստրիացիներու մեծագոյն մասը կազմուած է ապաստանեալներէ եւ անշուշտ մտքէ չանցնիր թշնամի նկատել անոնք որ բարեկամական զգացումներ կը տածեն հիւրընկալ երկրին հանդէպ: Հակառակ անոր, պէտք է մաղել զանոնք»:

Նախարարը աւելցուց թէ նախկին չեխոսլովաք հպատակները թշնամի պիտի չհամարուին: Կառավարութիւնը ուրիշ ծրագիր մը մշակած է, վստահելի օտարականները օգտագործելու համար, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

Զեկոյց Կամ. եւ Մարտիկ. Միութեան

ԽՄԲ.— Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութենէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը.—

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կը հաղորդենք հետեւեալ լրացուցիչ հրահանգները.—

1.— Մեր բոլոր այն ընկերները որ ենթակայ են զօրակոչի, բնականաբար ամենայն պաղարիւնութեամբ եւ կարգապահութեամբ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը, արտայայտելով մեր պարտաճանաչութիւնը հիւրընկալ երկրին հանդէպ:

2.— Ինչ կը վերաբերի մեր տարէց ընկերներուն, առ այժմ առանձին պարտականութիւն չենք կրնար թելադրել իրենց: Դիմում կատարած ենք որպէսզի անոնք հաւաքաբար աշխատին կրաւորական պաշտպանութեան գործին մէջ: Իսկոյն պիտի հաղորդենք արդիւնքը, երբ որոշ հրահանգներ ստանանք:

3.— Անգամ մը եւս մեր բոլոր ընկերներուն կը յանձնարարենք լռջութիւն եւ կարգապահութիւն: Վհատումն ու շուարումը վնասակար են այսպիսի պարագաներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գերմանախորհրդային ուխտը եւ Ճափոնը

Paris - Midi կը գրէ թէ Հիթլէր - Սթալին դաշինքը անակնկալ մը եղաւ նաեւ Ճափոնի համար: Կը կարծուէր թէ այսօր - վաղը Ճափոն եւս կը յարէր Առանցքին եւ ճափոնական բանակը նոր բաղդութիւններ կը սեղծէ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Հիմա պատկերը ճիշդ հակառակն է: Ճափոն իր ուժը հեռացուց Հոնկ - Քոնկէն, դաշինքը փոխեց, եւ գրեթէ երես դարձուցած է Գերմանիայէն:

Ծանօթ է, որ նախկին պատերազմական նախարարը, Զօր. Իթակակի, ջերմ կողմնակից մըն էր Առանցքին միանալու: Ան յենած էր ցամաքային բանակին զինուորականներուն: Այդ բանակը, որ Կվանտունք կը կոչուի, ծայրայեղ է եւ կը խորհի թէ Ճափոնի առաջին գործը պէտք է ըլլայ պատերազմիլ Ռուսիոյ հետ: Իր այս նպատակը իրականացնելու համար, ան կը մատնանշէր Անգլիա - Ֆրանսա - Ռուսիա մերձեցումը՝ Մոսկուայի բանակցութեանց օրերուն, ու կը պահանջէր որ Հիրանումայի դահլիճը անմիջապէս զինակցի Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ: Այս հոսանքը երկրին մէջ սկսած էր օրէ օր ծաւալիլ: Մանաւանդ երբ դահլիճին մաս կազմեց նաեւ Զօր. Կաօզին: Անոնք գիտցան օգտագործել ուրիշ պարագայ մը: Զինաստանի արշաւանքը Ճափոնի արժեց ծանր զոհողութիւններ: Երկիրը քամուեցաւ ամէն օր: Ու ենթարկուեցաւ տնտեսական, ելմտական ու դրամական նեղութեանց: Արդ, ծայրայեղները կ'ըսէին թէ Ճափոնի այս տագնապալին բուն պատճառը արեւմտեան պետութիւններն են: Ու մասնաւորապէս Անգլիան: Անոնք ամէն կերպով կ'օգնեն Զինացիներուն, ու ճափոնական բանակը կը մատնուի մեծ դժուարութիւններու: Այնպէս որ, Ճափոնի բնակչութեան մեծ մասը գրգռուած է Անգլիոյ դէմ: Այդ գրգռութեան հետեւանքն էին հականգլիական ցոյցերը: «Անկարելի է վճռական արդիւնք մը ձեռք ձգել՝ ցորչափ որ անգլիական ազդեցութիւնը զգալի պիտի ըլլայ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ», — կը գրէր «Քոքումին» թերթը: Ու - րով, «հարկ է վերջ տալ այդ ազդեցութեան՝ միանալով Առանցքին, կը շարունակէր նոյն թերթը, այլապէս մեր բոլոր զոհողութիւնները ապարդիւն պիտի մնան»:

Ըսենք, անմիջապէս, որ այդ զոհողութիւնները շատ ծանր կը ճնշեն Ճափոնի վրայ: Ու շատ մը իրողութիւններ կը վկայեն թէ Ճափոնի տնտեսական վիճակը չափազանց վատթարացած է: Իսկ եթէ Միացեալ Նահանգները, խօսքէն գործի անցնելով, չեղեալ նկատեն առեւտրական դաշնագիրը, Ճափոն անել ճամբու մը մէջ պիտի գտնէ ինքզինքը: Եթէ ուշադրութեամբ քննենք, պիտի տեսնենք թէ տնտեսական ասպարէզին վրայ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ, նոյնը կը կրկնուի Ճափոնի մէջ: Այս նմանութիւնը հետեւանք է վարչաձեւերու նմանութեան կամ «ազգականութեան», որովհետեւ, եթէ առաջին երկուքը «Առաջնորդ»ներ ունին, իսկ միւսը՝ Միքատօ, երեքն ալ, սակայն, կը կիրարկեն ինքնաբաւութեան կամ «պատերազմական տնտեսութեան» դրութիւնը: Ճափոնի տնտեսութիւնը օրէ օր աւելի խրեցաւ անոր մէջ, որովհետեւ իր բանակը կը գործէ արդէն եւ, հետեւաբար, ստիպուած է միշտ գոհացնել անոր պահանջները: Այնպէս որ, մինչ իր ծանր ճարտարագործութեան արտադրութեանց քանակը 12.9 առ հարիւր յաւելում կրեց, խաղաղութեան ճարտարագործութեան արտադրութիւնները 11 առ հարիւր նուազեցան: Ճիշդ Գերմանիոյ նման՝ Ճափոնի մէջ եւս զգալի դարձաւ աշխատող ձեռքերու պակասը՝ հողագործութեան մէջ: Ինչպէս նաեւ նուազումը՝ ածուխի եւ ուրիշ արտադրութիւններու: Գանձը, որ ստիպուած էր հասնիլ բանակին պէտքերուն, փորձեց զանազան ձեւեր՝ գտնելու համար նոր աղբիւրներ, բայց միշտ ալ չյաջողեցաւ: Եւ, ամսէ ամիս, առեւտրական հաշուեկշիռը ունեցաւ մեծ բացեր: Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ միայն բամպակեղէնի արտածումը ունեցած է հետեւեալ նուազումը,— 1938 տարուան առաջին եռամսեային 25 միլիոն քառ. ետրտս (29 միլիոն եէն), համեմատած 1939ի առաջին եռամսեային: Իսկ 1938ին արդէն նուազած էր՝ 20.5 առ հարիւր՝ քանակի, եւ 24.8 առ հարիւր՝ արժէքի տեսակէտով, համեմատած 1937ին:

Ելմտական կացութիւնը եւս շատ գէշ է: «Քալզօ» կը խոստովանէր թէ Ճափոն քիչ ատենէն պիտի ստիպուի դիմել Գերմանիոյ կիրարկած միջոցներուն: Դրամին արժեզրկումը կը շարունակուի: Իսկ դրամատունը միշտ նոր գումարներ շրջաբերութեան կը հանէ: Միւս կողմէ, գիները կը բարձրանան:

Օրինակ, զոյգ մը կօշիկին գինը կրկնապատկուած է: Ու մինչ կեանքը կը սղէ, օրավարձերը, ընդհակառակն, կը նուազին: Այսպէս, ընդհանուր հաշուով, աշխատաւոր զանգուածին գնելու կարողութիւնը 30 առ հարիւր նուազած է՝ վերջին երեք ամիսներու ընթացքին: Բանուորը, առհասարակ, շատ աննպաստ պայմաններու մէջ կ'ապրի: Աշխատանքի ժամերը բարձրացած են 14ի: Առողջապահական նպաստաւոր պայմաններ չկան: Ու ասով աւելի կը տուժէ բնակչութեան ֆիզիքականը (երկու առ հարիւր է թոքախտաւորներուն թիւը):

Այս պայմաններուն մէջ էր որ պայթեցաւ Պերլին - Մոսկուա ռումբը: Ու Ճափոնի մէջ մեծ յեղաշրջում մը ստեղծեց: Դահլիճը հրաժարեցաւ, որովհետեւ, իր քաղաքականութիւնը զինքը կը կղզիացնէր,— մէկ կողմէ Ռուսիան ու միւս կողմէ Զինաստանն ու Անգլիան:

Եւ որովհետեւ, գոնէ առ այժմ, անհաւանական կը նկատուի ռուսեւ - ճափոն մերձեցում մը, կը կարծուի թէ Ճափոն պիտի աշխատի մօտենալ Անգլիոյ, որ, իր կարգին, կ'ուզէ օր առաջ հարթել իր եւ Ճափոնի միջեւ եղած վէճը: Այս պայմաններուն մէջ, բնականաբար, Ճափոն պիտի ստիպուի տեղի տալ: Կ'ըսուի, նոյնիսկ, թէ կարելի պիտի ըլլայ հաշտեցնել Ճափոնն ու Զինաստանը: Այս ենթադրութիւնը քիչ մը կանխահաս է, անշուշտ: Որովհետեւ, Զինաստան կը գտնուի երեք ուժերու ազդեցութեանց տակ,— Անգլիա, Ռուսիա եւ Գերմանիա: Պերլին, հեռանալով Ճափոնէն, անմիջապէս նորէն փարեցաւ Զինաստանին, որուն օգնելէ երբեք դադրած չէր՝ հակառակ Ճափոնի հետ ունեցած իր կապին: Զինաստանի հետ կապեր ունի նաեւ Ռուսիան՝ ընդդէմ Ճափոնի: Իսկ Անգլիան, ինչպէս ըսինք, գլխաւոր նեցուկներէն մէկն էր անոր:

Արդ, Զինաստան ի՞նչպէս պիտի կարենայ ազատիլ այս հակամարտ ուժերուն ազդեցութիւններէն կամ միջամտութիւններէն, ի՞նչ պայմաններով պիտի ուզէ հաշտուիլ Ճափոնի հետ, եւ Պերլին — Մոսկուա գործակցութիւնը ի՞նչ ուղղութեամբ պիտի շարժի Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, — հարցումներ են ասոնք, որոնց կարելի չէ ճշգրիտ պատասխաններ տալ այժմէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

Գալով Գէորգ Մարզպետունուն, Թագաւորը չգիտէր ի՞նչ արժանաւոր հատուցումն անէ այդ իշխանին, որի անզուգական հայրենասիրութեանն էր պարտական ինքը՝ իւր գահի հաստատութիւնը, իսկ Հայրենիքը՝ իւր բարօրութիւնը:

— Իմ բոլոր թագաւորութեան մէջ չկայ այնպիսի մեծագոյն գանձ, որով կարողանամ քո երախտիքը փոխարինել, ասաց նա մի օր Մարզպետունուն իւր բոլոր իշխանների ներկայութեամբ,—միակ մեր արժանաւոր պարգեւը «Հայրենեաց Երախտաւոր»ի անունն է, որ այսօրուանից ես տալիս եմ քեզ...:

Այս ասելով Թագաւորը բռնեց Մարզպետունու աջը եւ ջերմագին համբուրեց:

Ծերունի իշխանն զգացուեցաւ եւ գրկելով Թագաւորին, համբուրեց նրա գլուխը եւ ասաց.

— Իմ վարձատրութիւնը ես ստացայ արդէն Աստծուց, այդ այն է՝ որ տեսնում եմ Հայրենիքս խաղաղ ու երջանիկ. արքայական գահը ապահով, հայ իշխանները միաբան, թշնամիները հալածական: Այժմ արդէն կարող եմ հանգիստ սրտով ասել. «Արդ, արձակեա՛ զծառայս քո, Տէր, զի տեսին աչք իմ զփրկութիւն Իսրայէլի...»:

Ի՞նչ էր անում այնուհետեւ «Հայրենեաց բարերար»ը:

Նա դարձեալ ապրում էր Արքունիքում, իրաւունք չտալով իրան վերադառնալ Գառնի, եւ հետզհետէ զարդարւում ծերութեան ալիքներով:

Եւ թէպէտ տակաւին կրում էր արքայական զօրաց Սպարապետի կոչումը, այնու ամենայնիւ, նրա պաշտօնը կատարում էր Գոռը. իսկ ինքը վայելում էր անդորր հանգիստ, վեւ բապահելով իրան «ընդհանուրի հօր» եւ բազմափորձ խորհրդականի անունն ու պարտաւորութիւնները:

Արքունիքում նրան սիրում ու փայփայում էին՝ սկսած Թագաւորից մինչեւ վերջին դրանիկը. իսկ դրսում՝ պաշտում էր նրան ժողովուրդը: Գէորգ Մարզպետունու անունը նուիրական էր դարձել ժամանակակից Հայի համար, եւ երբ նա դուրս էր ելնում Արքունիքից, Ոստանում շրջելու կամ զօրքերին այցելելու ցանկութեամբ, նրան դիմաւորում էին ամէնքը ցնծութեան աղաղակներով: Ամէն ոք փափաքում էր տեսնել նրան, լսել նրան եւ ոգեւորուել նրա զրոյցներով: Որովհետեւ ծերունի Սպարապետը, որ արդէն վաստակել էր գործելուց, չէր դադարում սակայն իւր հայրական խրատներով եւ իշխանական յորդորներով կարող երիտասարդութիւնը դէպի գործունէութիւն մղելուց: Նա նրանց մէջ զարթեցնում էր սիրոյ եւ միութեան ոգին եւ հայրենասիրական զգացմունքները վառում:

— Ձեզանից ամէն մինը կարող է ինձ գերազանցել, ասում էր նա յաճախ իւր շուրջը խմբուած երիտասարդներին. հարկաւոր է միայն անկեղծութեամբ սիրել Հայրենիքը, անձնուիրաբար գործել եւ վտանգներն արհամարհել:

«Երբ ես դժբաղդութեան օրերում ասպարէզ իջայ միայնակ գործելու, ինձ հետ ունէի միայն քսան մարդ. շատերն ինձ խելագար համարեցին, իսկ շատերն էլ իմ յանդգնութիւնը ծաղրեցին: Դրանց թւումն էին եւ այն իշխանները, որոնք հազարաւոր զին- ւորներով փակուել էին սեփական բերդերում...: Բայց ես յոյս դրի Աստուծոյ եւ իմ կամքի վրայ, եւ, ինչպէս գիտէք, յաղթեցի ամէն դժուարութեան. ցոյց տուի աշխարհին թէ՝ ի՞նչ կարող է անել մի մարդը, երբ նրան ոգեւորում է զգացմունք-ներից ազնուագոյնը, այն է՝ Հայրենիքի սէրը:

«Ձեզանից ամէն մինը թո՛ղ վինուի այն հաւատով, որ ունէի ես դէպի Հայրենեացս ապագան, այն սիրով, որ տածում էի դէպի իմ եղբայրները եւ այն յուսով, որ դրել էի Աստուծոյ վրայ, եւ կը տեսնէ որ անկարելին կարելի կը դառնայ, արգելքները իրանք իրանց կը վերանան եւ վտանգներն անհետ կը կորչին: Ամէնից աւելի սիրեցէք Միութիւնը, որովհետեւ դա այն ոյժն է, որ լեռներ է պատառում, ամբարտակներ է կործանում, գետերի ընթացքն է կասեցնում: Սովորեցէք զոհել այդ Միութեան ամէնը, ինչ որ ունիք աշխարհում. թանկագին եւ նա կը բերէ ձեզ եւ ձերորդկաց այն երջանկութիւնը, որին շատերն են որոնում, բայց շատ քչերն են ժառանգում...»:

Ահա՛ այդպիսի զրոյցներով էր ոգեւորում Մարզպետունի իշխանը իւր շուրջը խմբուող եւ գործելու ոյժ ու ցանկութիւն ունեցող մարդկանց, հաւատացած լինելով որ այդ զրոյցները եւս արդիւնք պիտի բերեն այնպէս, ինչպէս բերաւ իւր գործունէութիւնը:

Անցան դարձեալ մի քանի խաղաղ տարիներ եւ «Հայրենեաց բարերար»ը օր ըստ օրէ խոնարհեց դէպի իւր կեանքի երեկոն:

Երբ նա մօտ զգաց իւր վախճանը, կանչեց իւր մօտ Գոռ որդուն եւ Շահանդուխտ հարսին, որոնք արդէն զաւակներ ունէին եւ տուաւ նրանց վերջին պատուէրները:

(Մնացեալը յաջորդով)

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme . . Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Օտար երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 8 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4138 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ 450 ՔԻԼՈՄԵԹՐԻ ՎՐԱՅ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԵՑԱՒ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ ԱՆԴԱԴԱՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒՆ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 5, Սեպտ. 6, առաւօտ.—

Քանի մը տեղական յառաջխաղացումներ կատարուեցան երէկ իրիկուն եւ գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 6, իրիկուան ժամը 21.—

Մեր առաջին զօրամասերը յառաջ խաղալով սահմանէն անդին, համաձայն ծրագրի զանազան մասերուն, ամէն տեղ կ'ընդհարին մեքենաշարժ եւ դաշտային զօրամասերու: Մեր օդատորմիղն ալ կը գործէ ցամաքային ուժերուն հետ զուգընթաց: Զօրաշարժի համար նախատեսուած գործողութիւնները, բոլոր զօրամասերու փոխադրութիւնը եւ տեղաւորումը կը շարունակուին սովորական կարգով: Զանազան զօրաշարքերու մէջ, սպաները, համաձայն մեր աւանդութեանց, կը ջանան բոլոր կարելի միջոցներով գնահատել զօրքին նիւթական կեանքը: Աքանչելի է բանակին բարոյական կորովը: Պարէնաւորումը կը գործէ կանոնաւորապէս:

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը Սեպտ. 6 թուակիր զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ կարգ մը նաւային գործողութիւններ կատարուեցան յաջողութեամբ: Այսպէս, երեք գերմանական նաւեր, որոնք ծովահէն նաւերու վերածուած էին, խորտակուեցան Ատլանտեանի մէջ: Երեք պարագաներուն մէջ ալ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան նաւազներուն համար: Միւս կողմէ, քանի մը անգլիական առեւտրական նաւեր յարձակում կրելով ընկղմեցան գերմանական սուզանաւերու կողմէ, որոնք իրենց կարգին յարձակում կրեցին կարգ մը կէտերու մէջ, բրիտանական մարտանաւերուն կողմէ: Գերմանական կառավարութիւնը հաղորդեց թէ ական ցանած է ծովերուն վրայ: Ապահովաբար այդ ականներուն զոհ գացած են երկու դանիական ձկնորսանաւեր եւ յունական առեւտրական նաւ մը: Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— Պատճառներ կան կարծելու թէ արքայական օդատորմիղին կողմէ գերմանական մարտանաւերուն դէմ կատարուած յարձակումները շատ աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցած են քան կը հաղորդուէր նախապէս:

*** Գնդ. Ժան Ֆապրի, երբեմնի պատերազմական նախարարը, հետեւեալ ռազմագիտական տեսութիւնը կը հրատարակէ «Մաթէն»ի մէջ, (Հսկայական պայքարը կը սկսի).

— «Վարշաւայի դէմ սարքուած կեդրոնաձիգ յարձակումը կը զարգանայ յաղթական ուժգնութեամբ: Հիմնովին օգտագործելով իրենց թուական գերազանցութիւնը, Օտէրի եւ Մորավիոյ ճակատին գերմանական ուժերը, ինչպէս եւ անոնք որ ճամբայ ելած են արեւելեան Փրուսիայէն, կը ջանան միանալ Վիսթուլայի վրայ: Լեհական կառավարութիւնը Վարշաւայէն հեռացաւ, Լուպլին հաստատուելու համար: Քսանըհինգ տարի առաջ, Ֆրանսան ալ անձկութեան այս ժամերը անցուց: Պելժիան ողողուած էր: Բայց ի վերջոյ Ֆրանսա եւ Պելժիա յաղթեցին: Պէտք է ըմբռնել հսկայական պայքարը որ դեռ նոր կը սկսի:

Հանդոյցը կը կայանայ 450 քիլոմեթր սահմանագլուխին վրայ որ կը բաժնէ Ֆրանսան եւ Գերմանիան: Պալէն (Պազէլ) մինչեւ Լոթէրի գետաբերանը, Հռենոսի մէջ, Սթրազպուրկի հիւսիսակողմը, գետը կը բաժնէ երկու բանակները: Հռենոսէն Մոզէլ, Վիսէմպուրկէն Թիոնվիլ շփումը հաստատուած է արդէն: Այնտեղ ֆրանսական բանակները կռթնած են Մաժինոյի գծին ամէնէն զօրաւոր մասին վրայ: Այնտեղ, Պիչի եւ Սարրէկէմինի դիմաց, 1935էն երեւցան Զիկֆրիտի գծին առաջին ամրոցները: Այնտեղ կուտակուած է ամէն ինչ որ արդի զինարուեստը եւ արհեստագիտութիւնը կրնան տրամադրել բանակներուն: Ուրեմն չփորձենք կանխել այնքան ահարկու դէպքեր: Պէտք է գիտնանք սպասել: Շատ փոքր ճիգ մըն է այդ, բաղդատելով մեր զինուորներու ճիգին հետ: Վստահինք անոնց հրամանատարներուն: Ես կը ճանչնամ զանոնք, Սէն Սիւէն եւ մեծ պատերազմէն ի վեր: Անոնք ոչ միայն մեծ եւ փոքր ռազմիկներ են, այլեւ այնքան մօտէն խառնուած են մեծ դէպքերու որ, մեծ քաղաքացիներու առաքինութիւններն ունին: Կամլէն եւ Ժոռժ կազմուած են Ֆոշի եւ Ֆօշի դպրոցին մէջ: Անոնք ներկայ եղած են ամէնէն ծանրակշիռ ժամերուն: Հաստատապէս վճռական ըլլանք յաղթելու եւ թողունք որ գործեն մեր առաջնորդող հրամանատարները: Մեր փրկութիւնը լաւ ձեռքերու մէջ է»:

ԻՐԱՔ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը զեկոյցով մը կը հերքէ այն լուրերը թէ պահեստները զէնքի տակ առնուած են: Կանչուած են միայն կարգ մը մասնագէտ պահեստներ, մարզանքի շրջան մը բոլորելու համար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ միջեւ ծովային հաղորդակցութիւնները վերահաստատուեցան:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ բռնագրաւեց կաշիի ամբողջ մթերքը: Պելժիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Գերմանիոյ ամբողջ տնտեսութիւնը պատերազմական վիճակի մէջ դրուած է: Խիստ հսկողութեան տակ առնուած են ուտելիքները եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթեր, այնպէս որ շատ մը խանութներ բաց մնալով հանդերձ, չկրցան բան ծախել: Ամէն տեսակ զուարճութիւն արգիլուած է: Տանը տուգանքներու պիտի դատապարտուին անսաստողները, կազմակերպիչ թէ մասնակցող: Զուիցերիոյ Գերմանացիները հրաւիրուեցան իրենց զինուորական ծառայութիւնը կատարել Գերմանիոյ մէջ:

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԵՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Լեհական սպայակոյտին Սեպտեմբեր 6 թուակիր զեկոյցը կը ծանուցանէ.

— Գերմանական օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել մեր զօրքը եւ հաղորդակցութեան գիծերը: Մեր օդանաւերը ռմբակոծեցին թշնամի գրահապատ զօրամասերը: Օդանաւային ճակատամարտներուն մէջ 15 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան այսօր: Մենք կորսնցուցինք վեց օդանաւ:

Կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Լոծի, Փիոթրքովի եւ Թարնովի շրջաններուն մէջ: Կոինիայի զօրքը կը կռուի Տանցիկի շրջանի ջոկատներուն դէմ:

Ուրիշ պաշտօնական զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Փլոնքի եւ Սիչանովի կողմերը: Լեհական զինուորները կը դիմադրեն գերազանց ուժերու: Վարշաւայի կեդրոնական վարչութեան, զօրքին, հեռագրական գործակալութեան եւ միրաւորներու պարպումը վերջացաւ:

Շուէտի արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վարշաւայի շուէտական դեսպանը Լուպլին մեկնեցաւ, որ լեհական կառավարութեան նոր մայրաքաղաքն է այժմ: (Լուպլին կը գտնուի Վարշաւայէն 150 քիլոմեթր հեռու, դէպի հարաւ-արեւելք):

*** Սեպտեմբեր 6ի առտուն օդանաւային արշաւ մը տեղի ունեցաւ Վարշաւայի վրայ եւ թնդանօթի, ռումբի ձայներ լսուեցան. բայց ահազանգը կարճ տեւեց:

*** Քարոզութեանց նախարարութիւն մը հաստատուեցաւ Լեհաստանի մէջ:

*** Լեհաստանի սպարապետը հեռագիր մը ուղղելով Զօր. Կամլէնի, լեհական բանակին եղբայրական ողջոյնը հաղորդեց Ֆրանսական բանակին, «որ դարերու ընթացքին փառքով պսակուած է, պաշտպանելու համար պատիւը, արդարութիւնը եւ ազատութիւնը»: Սպարապետը նոյնիմաստ հեռագիր մըն ալ ուղղեց Մեծն Բրիտանիոյ սպայակոյտի նախագահին, Զօր. Այրընսայտի:

*** Վերջին անգամ 70 գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Վարշաւան:

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ լորտ Հըլիֆաքսի հասած տեղեկութիւնները վերջնական չեն եւ թէ պաշտօնապէս չի հաստատուիր խփէրիթի գործածութիւնը Գերմանացիներու կողմէ: Ըսաւ նաեւ թէ գերմանական օդանաւերու ռմբակոծութիւնները ընդհանրապէս ուղղուած էին զինուորական նշանակէտներու եւ ոչ թէ անխտիր քաղաքացի ժողովուրդին դէմ, թէեւ շատ մը զոհեր կան քաղաքացիներուն մէջ:

*** Անգլիական կառավարութիւնը ներողութիւն խնդրեց Տանըմարքայի կառավարութենէն, օդանաւային ցաւալի արկածի մը համար, որ զոհեր եւ նիւթական վնասներ պատճառած էր:

Ի՞նչպէս պիտի գործեն ֆրանսական եւ անգլիական տորմիղները

«Փըթի Փառիզիէն» հետեւեալ կարծիքները կը յայտնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նաւային գործողութեանց նպատակներու մասին.—

1.— Խափանել թշնամի պետութեան բոլոր շարժումները ծովու վրայ: Բացի Պալթիկ ծովէն, ուր զինակից սուզանաւերը եւ օդանաւերը շատ բուռն կռիւ մը պիտի մղեն Գերմանացիներուն դէմ, գերմանական նաւերը պիտի անհետանան բոլոր ծովերուն վրայ:

2.— Ապահովել Ֆրանսայի ծովային հաղորդակցութիւնները.— Այս գործին համար ֆրանսական սուզանաւերը պիտի հետապնդեն գերմանական նաւերը:

3.— Յարձակիլ թշնամի երկրի նաւահանգիստներուն եւ ափերուն վրայ.— Բրիտանական օդատորմիղը արդէն զարկաւ Վիլհէլմսհաֆէնը, Քիլը եւ մօտ: Պիտի բազմապատկուին այս գործողութիւնները բոլոր գերմանական նաւահանգիստներուն դէմ, մանաւանդ զարնելու համար այն կէտերը որ զինուորական կամ առեւտրական արժէք ունին:

4.— Ապահովել զինակից երկիրներու ծովեզերքը.— Այս պաշտպանութիւնը ապահովուած է ամէն կերպով, սուզանաւերու թէ ուրիշ մարտանաւերու դէմ: Գիշեր ցերեկ հսկողութիւն կը կատարուի մեծ նաւահանգիստներու, նաւարաններու եւ կայաններու մէջ:

5.— Ապահովել ծովային փոխադրութիւնները.— Լաւագոյն է լռել այս մասին: Այս կէտին մէջ ամէնէն մեծ վտանգը կը սպառնան սուզանաւերը, որոնց դէմ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են արդէն:

6.— Ապահովել անդրծովեան ստացուածքներու պաշտպանութիւնը եւ հաղորդակցութիւնը.— Թէ Ֆրանսայի եւ թէ Անգլիոյ գաղթավայրերուն անսասան հաւատարմութիւնը մեծ վստահութիւն կը ներշնչէ այս մասին, մանաւանդ որ Գերմանիա գաղթավայր չունի:

ԵՐՐՈՐԴ ԱՀԱԶԱՆԳԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

»»» . «««

Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ՝ ահազանգի [illegible]

Փարիզի մէջ երրորդ ահազանգը հնչեց չորեքշաբթի առտու ժամը 10.45ին, տեւելով մինչեւ ժամը 11.25: Առաջին անգամ էր որ վտանգի ազդանշանը կը տրուէր ցերեկ ատեն: «Յառաջ»ի աշխատաւորներն ալ, որոնք զբաղած էին օրուան թերթը հասցնելու խմբագրին հետ, ստիպուեցան ապաստանիլ հարեւան պատսպարան մը, եւ յետոյ վերսկսան աշխատանքը: Այս պատճառով թերթը քիչ մը ուշ մնաց: (Երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի առտու Փարիզի թերթերն ալ հրապարակ չէին ելած մինչեւ ժամը 7.30, եւ կը հասնէին հատ-հատ, մինչեւ ժամը 11, իբրեւ հետեւանք գիշերային ահազանգին: Երէկ ամէն բան կանոնաւորուած էր):

«Փօփիւլէռ» կ'իմանայ թէ «խիստ հրահանգներ տրուած են, որպէսզի անխորհուրդ ահակոչեր (alerte) չկատարուին»:

Չորեքշաբթի առտուան ահազանգին երթեւեկները դադրեցան, խանութները փակուեցան, ինքնաշարժները շարուեցան մայթերուն երկայնքը, եւ ամէն մարդ հանդիպած պատսպարանը կամ նկուղը ապաստանեցաւ: Շատեր վտանգը մոռնալով փողոցին մէջ կը կենային եւ երկինք կը նայէին, բայց ոստիկանները ազդարարեցին որ պատսպարան մը քաշուին: Ինչպէս գիշերը, այս անգամ ալ աչքի կը զարնէին ժողովուրդին հանդարտութիւնը եւ կարգապահութիւնը:

Թէ չորեքշաբթի գիշերուան եւ թէ յաջորդ առտուան ահազանգերուն ատեն, թնդանօթի ձայներ լսուեցան, որոնք երբեք իրարանցում չպատճառեցին: Հակօդային թնդանօթներն էին որ կը գործէին: Առտուան ահակոչին անոնք որ ստորերկրեայ երկաթուղին (մեթրօ) կը գտնուէին, մնացին գետնին տակ, խռնուելով քարափներուն կամ գիծերուն վրայ: Որ եւ է թշնամի օդանաւ չկրցաւ մօտենալ Փարիզի: Թնդանօթի ձայները կուգային հեռաւոր յառաջապահ գիծերէ, որոնց ազդարարութեան վրայ գերմանական օդանաւերու արշաւը ձախողեցաւ քաղաքէն դուրս:

Նոյն օրը — երկրորդ անգամ — Լոնտոնի մէջ ալ հնչեց ահազանգը, տեւելով 2ուկէս ժամ:

×

Պայթուցիկ ռումբերու դէմ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուած են բոլոր պատսպարաններուն մէջ: Եթէ նոյն իսկ տունը փլի, նկուղները կրնան դիմանալ, մինչեւ որ օգնութիւն հասնի:

Հրձիգ ռումբերու դէմ պաշտպանուելու համար կը յանձնարարուի աւազ դնել տախտակամածներուն վրայ: Երբեք ջուր չնետել դիւրավառ նիւթերու վրայ:

Հեղձուցիչ կազերու վտանգն ալ առանձին կը ծանուցուի փոքր կառքերով եւ մէկ ազդանշանով,— կարճ, սուր, արագ: Այդ կազերն են լէվիսիթ, իփէրիթ, փօսժէն: Անոնց դէմ պաշտպանութեան լաւագոյն միջոցն է դիմակը: Եթէ չունիք, բերնին եւ ռունգերուն վրայ դնել պիքարպոնաթ տը սուտով եւ ջուրով խառնուած լաթ մը: Պայթուցիկ, հրձիգ կամ կազային ռումբերը կրնան կտրել ջուրի խողովակները եւ ողողել նկուղները: Ուրեմն մի մոռնաք փակել նկուղներու ջուրի գործիքները (compteur):

Ի՞նչ ընել երբ փողոցին մէջ կազային յարձակման կ'ենթարկուիք.— Նախ պէտք է ընդունիլ որ հեղձուցիչ կազերու դէմ պաշտպանութեան լաւագոյն միջոցն է դիմակը, իսկ խարանիչ (մորթը այրող) կազերու դէմ՝ մասնաւոր զգեստներ հագնիլը: Բայց դիմակ ունենաք կամ ոչ, երբ կազային յարձակման կ'ենթարկուիք փողոցին մէջ, պահեցէք ձեր պաղարիւնը, առանց խուճապի եւ առանց վազելու՝ աշխատեցէք հեռանալ թունաւոր շրջանակէն,— այդ նպատակով՝ քալեցէք հովին դէմ, եւ ոչ թէ հովին փչած ուղղութեամբ, միշտ դիմակը դրած: Եթէ դիմակ չունիք, զգուշացէք աւելորդ շարժումներ ընելէ, որպէսզի ձեր թոքերը աւելի չաշխատին եւ աւելի կազ չծծէք: Միշտ քալել հովին դէմ, աչքերը պաշտպանել ինքնաշարժի մեքենավարներու յատուկ ակնոցներով, քթին ու բերնին առջեւ դնել թաց կամ պիքարպոնաթ տը սուտի լուծոյթով թրջուած լաթ մը, կամ թանձր լաթի կտոր մը:

Երբ հեռացաք թունաւոր շրջանակէն, հանգչիլ, (ոչ սանդուղ բարձրանալ, ոչ ալ վազել), գետինը երկարիլ՝ սպասելով բժշկական օգնութեան մարմինին, հանդարտօրէն:

ԽՈՒՄԲ-ԽՈՒՄԲ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԴԷՊԻ ՃԱԿԱՏ

ՎԱԼԱՆՍ, 2 Սեպտ.— Ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս եւ Վալանսի մէջ, հայ երիտասարդները ենթակայ են ընդհանուր զօրակոչին, եւ, համաձայն իրենց տետրակներու մէջ նշանակուած թուականին կը փութան անմիջապէս հասնիլ որոշուած վայրը:

Կան հայ երիտասարդներ որոնք կանչուած են արդէն իբրեւ մասնագէտ: Շատեր տրամադրած են իրենց բեռնատար ինքնաշարժները, նոյնիսկ իրենք եւս ծառայելով տրամադրուած ինքնաշարժներու վրայ:

Ասոնցմէ զատ բազմաթիւ են անոնք որ կը մեկնին ընդհանուր զօրակոչին առաջին օրէն ի վեր: Մանաւանդ այսօր, կիրակի Վալանսի շոգեկառքի կայարանը լեցուն էր երկսեռ հայ հասարակութեամբ:

Առտուն ժամը 8էն առաջ արդէն հաւաքուած էին: Ահա կառախումբը կը մօտենայ, դուռները կը բացուին, մեքենները կը սկսին կարգով ներս մտնել, կը լսուին շատ մը հայկական անուններ,— Կարպիս, Նշան, Արմենակ: Քիչ անդին ուրիշ վակոնի մը առջեւ կը խօսակցին.

— Մարտիրոս, դո՞ւն ալ կ'երթաս.

— Բնականաբար, պիտի հնազանդիմ երկրորդ հայրենիքիս զօրակոչին, կատարելու համար պարտականութիւնս:

Ահա տիկին մը.

— ... Կ'երթամ, Տիկին:

— Իսկ մեր Սարգիսը ... կ'երթայ: Նոյն միջոցին կը լսուի փոքրիկն Ա. Թէպոյեանի ճչալից լացը, «Հայրի՛կ, հայրիկ»...

— Մի լար, մանչս, կը պատասխանէ հայրիկը: Քիչ մը վերջը կուգամ...

Ահա ժամը կը հասնի, շոգեկառքը կը սուլէ, հայ մայրերու եւ քոյրերու աչքերը կը թրջին, իսկ խրոխտ զինուորները կը ջանան զսպել իրենց յուզումը:— Գ. Ք.

*** Մարսէյլէն, Լիոնէն եւ ուրիշ հայաշատ շրջաններէ ալ խումբ-խումբ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

հայ զինուորներ եւ մեր շատ մը ընկերները փութացած են իրենց սահմանուած վայրերը, համաձայն ընդհ. զօրաշարժի հրահանգներուն: Նոյն փութաջանութիւնը նաեւ Փարիզին մէջ: Առջի օր Անկէնի շրջանէն մեկնեցան 40ի մօտ հայ երիտասարդներ: Ալֆորվիլէն, Իսիէն, Պանթէօ-Քաշանէն եւ ուրիշ հայաշատ արուարձաններէ ինչպէս եւ բուն քաղաքէն բազմաթիւ երիտասարդներ մեկնած են արդէն, զօրաշարժի առաջին օրէն իսկ:

Նոր օրէնքներ օտարականներու մասին

Ներքին նախարարութիւնը հետեւեալ շրջաբերականը ուղղեց ձեռնհաս իշխանութեանց.—

1.— Բոլոր օտարականները, ինչ հպատակութիւն ալ ունենան, պէտք է իրենց զէնքերը յանձնեն քաղաքապետութեան, ոստիկանական տեսչութեան կամ ոստիկան – զօրքի հրամանատարութեան:

2.— Գերման կայսրութեան հպատակները պէտք է հպատակին հետեւեալ հրահանգներուն.—

1.— Երկու սեռէ հպատակները, 17 տարեկանէն վեր եւ 50էն վար, պէտք է անմիջապէս եւ անյապաղ ներկայանան օտարազգիներու կեդրոնացման կայանը, Սթատ Իվ տիւ Մանուար, Քոլոմպ:

2.— Միւս այր հպատակները պէտք է ներկայանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան (եթէ ոստիկանական տեսչութիւն չկայ), կամ ոստիկանական տեսչութեան, ընդհ. զօրաշարժի չորրորդ օրը, ժամը 18էն առաջ, այնտեղ յայտնելու համար իրենց կացութիւնը, իրենց անձնագիրները յարմարցնելու համար պատերազմական վիճակի պահանջներուն կամ անձնագիր պահանջելու համար, եթէ դեռ չունին:

Ցետագային, անոնք պիտի արտօնուին, իրենց խնդրանքով, կա՛մ հեռանալու ֆրանսական հողէն (պայմանաւ որ համակերպին անցագրի կանոններուն) կամ, ընդհակառակն, Ֆրանսա բնակելու:

Մինչեւ այն վայրկեանը ուր պիտի հեռանան իրենց բնակավայրէն, մասնաւոր հաւաքավայրը (Centre de recueil) երթալու համար, օտարականները եւ իրենց ընտանիքը չեն կրնար առանց մասնաւոր արտօնութեան հեռանալ իրենց բնակած վայրէն: Անսաստողները անմիջապէս պիտի ձերբակալուին:

3.— Այն օտարականները որ հրաւիրուած են երթալ համախմբումի կեդրոնները (Centres de rassemblement) կամ հաւաքավայրերը (Centres de recueil), պիտի կրնան օգտուիլ երկաթուղիէն, համաձայն տրամադրելի տեղերուն: Սակայն, որովհետեւ առեւտրական կառախումբերու երթեւեկը կրնայ ընդհատուիլ համաձայն զօրաշարժի պահանջներուն, օտարականները պիտի չկրնան արդարացում գտնել, երկաթուղի նստելու անհնարութեան առջեւ, սահմանուած հաւաքավայրը չերթալու համար: Ամէն մէկը պէտք է համախմբումի կեդրոնը կամ հաւաքավայրը հասնի երկու օրուան ուտելիքով, իւրաքանչիւրին կերակուրի յատուկ առարկաներով, (պատառաքաղ, դանակ, դգալ, գաւաթ), մեծ ծածկոցով մը (եթէ չունին, երկու փոքր ծածկոցով) եւ փոխնորդներով: Միասին կրնայ առնել միայն ձեռքի պայուսակ մը:

4.— Այն մեկուսի օտարականները, ինչ սեռ ալ ունենան, ինչպէս եւ անոնք որ ընտանիքի պետեր են եւ կը պատկանին գերմանական պետութենէն տարբեր պետութիւններու, պէտք է ներկայանան, զօրաշարժի յայտարարութեան հինգերորդ օրէն մինչեւ տասներորդ օրը ժամը 6էն առաջ, իրենց բնակավայրին քաղաքապետութեան (եթէ ոստիկանական տեսչութիւն չկայ), կամ ոստիկանական տեսչութեան, յայտնելու համար իրենց կացութիւնը, պատշաճեցնելու համար իրենց ինքնութեան թուղթը պատերազմական վիճակի պահանջներուն, կամ ստանալու համար անձնագիր մը, եթէ չունին:

Անոնք որ կ'ուզեն մնալ իրենց բնակավայրին մէջ, պէտք է յայտնեն քաղաքապետութեան: Անոնք որ կ'ուզեն հեռանալ ֆրանսական հողէն, միջադէպութիւններ պիտի վայելեն չէզոք սահմանագլուխ մը հասնելու, անմիջապէս որ վերաբացուին զօրաշարժի պահուն գոցուած սահմանագլուխները: Այդ պարագային անոնք պէտք է համակերպին անցագրի պայմաններուն:

Քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց պաշտօն յանձնուած է խստօրէն գործադրել այս հրահանգները:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլիական օդանաւեր արշաւած չեն Պերլինի վրայ: Օդանաւային կռիւ մը տեղի ունեցաւ Թէյմս գետին բերանը, գերմանական 20 օդանաւերու դէմ: Այս վերջիններէն մէկը վար առնուեցաւ:

ԱՆԳԼԻԱ խզեց իր նաւային համաձայնութիւնը Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան հետ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ հիմնադրամ մը (ֆոնտ) պիտի հաստատուի, համաձայն նոր հրամանագրի մը:

ՍԱՆԹԷԻ ԲԱՆՏԷՆ հազարի չափ բանտարկեալներ գաւառ փոխադրուեցան: Համագումար 3000 բանտարկեալներ փոխադրուած են արդէն: Հիւանդանոցներն ալ կը պարպուին:

ՑՂԻ ԵՒ ՍՏՆՏՈՒ կիներուն համար մասնաւոր կայաններ հաստատուած են գաւառի մէջ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ 200,000 զուից. ֆրանքի վարկ մը յատկացուց Միջազգային Կարմիր Խաչին:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ յարաբերութիւնները աւելի պիտի կանոնաւորուին քանի մը օրէն: Միշտ նոր կառախումբեր կ'աւելնան բանուկ ճամբաներուն վրայ:

ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ԱԶԳԻ օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն, տուգանքի եւ բանտարկութեան պիտի դատապարտուին անոնք որ գիտակցաբար կեղծ տեղեկութիւններ կամ յայտարարութիւններ կուտան, խարդախութիւններ կը կատարեն, իրենց գրաւելի գոյքերը կը պահեն եւն.: Ցանցանքը կրկնուած ատեն, տուգանքը 300 ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 20,000 ֆրանքի:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ բաժանորդագրութիւնը կարելի է դադրեցնել, խնդրագիր ներկայացնելով:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ 60 ժամի կրնայ բարձրանալ այն հաստատութեանց մէջ որ կը ծառայեն ազգին պէտքերուն: Ազգային պաշտպանութեան գործերուն մէջ, շաբաթական աշխատանքը կրնայ բարձրանալ 72 ժամուան:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ մասնաւոր պայմանագիր մը եւս ստորագրեցին, ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ: Այդ պայմանագրին համաձայն, երկու կառավարութիւնները ոչ զինադադար, ոչ ալ հաշտութիւն պիտի կնքեն անջատօրէն:

ՉԷԶՈՔՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ հազիւ հրատարակուած, բուռն հոսանք մը ծայր տուած է Մ. Նահանգներուն մէջ, զայն վերաքննելու համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓԵՐԻ վերջին ժամը, Փարիզի մէջ, նշանակուեցաւ 17, որովհետեւ իրիկուան թղթատար կառախումբերը պիտի մեկնին ժամը 19.30ին: Ուրեմն նամակները ձգել նշանակուած վերջին ժամուն, եթէ կ'ուզէք որ հասնին իրիկուան թղթատարով:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ Ֆրանսա հասան առջի օր, ինչպէս հաղորդեց Տեղեկութեանց վերատեսուչը, ձայնասփիւռ ճառով մը:

ՊԵԼՃԻՔԱ երեսփ. ժողովը յուզումնալից նիստ մը գումարեց առջի օր: Այս առթիւ արտակարգ լիազօրութիւններ տրուեցան թագաւորին եւ երկու միլիառ ֆրանքի վարկ մը քուէարկուեցաւ բանակին համար: Պրիւսէլի քաղաքապետը ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ անվիճելի են ներկայ աղէտին պատասխանատուները: «Պատմութիւնը պիտի դատապարտէ զանոնք»: Ժողովի պահուն համայնավար երեսփոխան մը հայհուչներու ենթարկուեցաւ, իսկ ընկերվարական երեսփոխան մը բացագանչեց.— «Անկցի Հիթլէր, պէտք է մեռցնել»:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղելով, չէզոքութիւն յայտարարեց: Բացարձակ չէզոքութիւն յայտարարեց նաեւ Սպանիա:

ԵՐԵՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆՆԵՐ հաստատուեցան, պատերազմական յանցաւորները դատելու համար: Առջի օր, վտանգի ազդանշանի պահուն, Անիէռի մէջ գողեր մտան պարպուած տուն մը: Օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ այսպիսի արարքներու:

ՃԱՓՈՆ ալ ծանուցագիր մը ուղղելով բոլոր պետութեանց, յայտնեց թէ «ոչ միջամտութեան քաղաքականութիւն մը պիտի վարէ եւրոպական պատերազմին մէջ»:

«ՉէՔ - ՓՈՍԹԱԼ»ի վարչութեան կեդրոնական գրասենեակը Փարիզէն Լիմոժ պիտի փոխադրուի ուրբաթ, 8 սեպտեմբեր, ութ օրուան մէջ: Այդ միջոցին պիտի դադրին բոլոր գործողութիւնները: Երբ տեղափոխութիւնը վերջանայ, տեսօրին վճարումներ պիտի կատարուին Փարիզի կեդրոնէն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը անմիջապէս գործադրութեան յանձնեց չէզոքութեան օրէնքը: Այս առթիւ ձայնասփիւռ յայտարարութիւն մը ուղղուեցաւ, որ կը բաղկանայ 4000 բառէ եւ որ յայտնելով թէ «դժբախտաբար պատերազմական վիճակ գոյութիւն ունի Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Մեծն Բրիտանիոյ, Հնդկաստանի, Նոր Զելանտայի եւ Աւստրալիոյ միջեւ», կարգ մը միջոցներ կը նախատեսէ, որպէսզի Մ. Նահանգները չմտնեն պատերազմին մէջ:

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՄԸ կ'արգիլէ հրատարակել այն տեղեկութիւնները որ կրնան «ցաւալի ազդեցութիւն գործել բանակին կամ ժողովուրդին տրամադրութեան վրայ» կամ նպաստել թշնամի պետութեան մը ձեռնարկներուն: Անսաստողները պիտի դատապարտուին մէկ տարիէն 10 տարի բանտարկութեան եւ հազարէն տասը հազար ֆրանք տուգանքի:

ՈՒՐԻՇ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՄԸ կը ներկայացնէ ցանկը այն ապրանքներուն որոնց արտածումը արգիլուած է:

ՊԱՊԸ նոր ձեռնարկներ կը փորձէ, ելք մը գտնելու համար: Այս առթիւ յոյսեր դրուած են Սպանիոյ եւ Պելճիոյ վրայ, որոնք կաթոլիկ երկիրներ են: Վատիկանի արտաքին գործավարը ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ սնտուկները սեպտեմբեր 8էն (այսօր) սկսեալ շաբթուան առաջին հինգ օրերուն մէջ բաց պիտի մնան ժամը 9էն կէս օր եւ 13էն 15: Շաբաթ օրուան ժամանակացոյցը չէ փոխուած:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (Association Syndicale de la Presse Etrangére) որուն անդամ է նաեւ «Յառաջ»ի խմբագիրը, արտակարգ ժողովի մէջ բանաձեւ մը քուէարկեց, իր համակրանքը յայտնելով Ֆրանսայի եւ ազատութեան դատին: Այս առթիւ որոշեց ցանկէն ջնջել բոլոր գերմանահպատակները:

22 ՀՈԳԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Արասի մէջ, իբրեւ հեղինակ եւ ցրուիչ խռովայոյզ թռուցիկներու: Պատիժներն են՝ 10 օրէն մինչեւ 3 ամիս:

ՎԵՐԻՆ ՀՌԵՆՈՍԻ, Սառին Հռենոսի եւ Մոզէլի նահանգներէն տեղափոխուած բնակչութեանց մասին հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ:

ԱՐԻՒՆ ՏԱԼՈՒ համար սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ Սէնթ Անթուան հիւանդանոցին մէջ: Փափաքողները կրնան դիմել, տեղեկութիւն ստանալու համար:

ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ արգիլելու համար, հրամայուեցաւ միջնորդներ չընդունիլ արտադրողին, առեւտրականին եւ սպառողին միջեւ:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատկառելի հատորներու շարքեր կարելի է կազմել Հայոց մասին գրուած վկայութիւններով:

Դարերէ ի վեր կը տրուին ու գրուին անոնք, ու կը մնան կորսուած, անտեսուած՝ մատենադարաններու խորերը:

Անկարելի է, մանաւանդ այս պահուս, հաւաքել զանոնք, այս վկայութիւնները, իբրեւ խօսք ու խորհրդածութիւն կամ իբրեւ անմիջական արձագանգը իրողութիւններու եւ պատմական դրուագներու:

Բայց, եթէ շատը անկարելի է, քիչը կարելի է միշտ. եւ պիտի արժէր որ հոգածու ձեռք մը կամ միութենական հաստատութիւն մը գոնէ մէկ երկու հատոր կազմէին, հինէն նորէն հաւաքելով տրուած վկայութիւնները, դրական կամ բացասական գնահատումները մեր մասին:

Ոչ միայն «պիտի արժէր», այլեւ անհրաժեշտ է նման ձեռնարկ մը, որովհետեւ ժողովուրդ մը, որ ճամբորդ է աշխարհի բոլոր ճամբաներուն վրայ, պէտք ունի ճշդելու իր ուղին. հարկ է որ ճանչնայ ինքզինք լաւապէս, իր ճակատագիրը աւելի գիտակցօրէն վարելու եւ իր կեանքը աւելի լաւատես կազմակերպելու համար: Ճանչնայ ինքզինք, ոչ միայն իր աչքովն ու չափերովը, այլեւ ուրիշներու, օտարներու կշիռքովն ու դատողութեամբը:

Այս վկայութիւններու կարգէն է մեր հրատարակած մէկ յօդուածը՝ «Անտեսուած ազնուական ժողովուրդ մը, Հայերը» խորագրով, գրուած՝ Գամիյ Մօքլէրի կողմէ, համբաւաւոր գրագէտ եւ բարեկամ հայ դատին. բարեկամ այն իմաստով՝ որ ծանօթ է հայ ժողովուրդին ու անոր ողբերգութեան. մօտէն ճանչցած է անոր պատմութիւնը եւ հետեւած անոր ամբողջական դրուագներուն. ճանչցած ու սաստիկ համար ալ պահած է իր բարեկամութիւնը հայութեան հանդէպ եւ աշխատած անոր համար, շուրջ կէս դարէ ի վեր:

Վրդովուած Սանճաքի դէպքերուն հետեւանքով, Մօքլէռ, L'Indépendant պատուական, արդարասէր ու քաջաբերի թերթին էջերէն, հեղինակաւոր իր ձայնը կը բարձրացնէ, վկայելու համար թէ՝ Հայը «օտարական մը» չէ Ֆրանսայի համար, թէ՝ Հայերը արժանի են գնահատութեան ու գուրգուրանքի եւ, որովհետեւ, կ'եզրակացնէ մեծանուն յօդուածագիրը, «անոնք մերիններն են»:

Համոզուած ենք, թէ թանկագին արժէքներ ունեցող ժողովուրդ է Հայը, իմացական ու բարոյական բարձր կարողութիւններով եւ ստեղծագործ թափով: Ոչ մէկ ժողովուրդ չի կրնար իր պատմութեան փառքովը եւ իր մշակոյթովը արհամարհանքով նայիլ անոր: Ու այս՝ ոչ միայն մեր կարծիքով, այլեւ օտարներու, հայը ճանչցողներու վկայութեամբը:

Վկայ՝ աշխարհի ու մարդկութեան համար. վկայ՝ մեզի համար իսկ, մեզմէ շատերուն համար, որոնք հայը պաղծակայեններու կացութեամբը կը պատկերացնեն, թշուառ ու թափառական, առանց անդրադառնալու որ այդ կացութեան մէջ իսկ դիւցազնութիւններ կը կերտուին, ոչ թէ պատահօրէն, այլ դարերէ ի վեր:

Վկայ՝ մանաւանդ մեր հասնող սերունդներուն համար, որոնք չեն ճանչնար Հայը, ոչ ալ անոր պատկերն ու պատմութիւնը, եւ որոնք սակայն հպարտ ըլլալու պատճառներ ունին, իրենց ազգովն ու հայրենիքովը:

Միայն թէ ճանչնան զանոնք:

Զունի՞նք թերութիւններ: Կասկած չկայ, եւ ամէն օր կը կրենք անոնց հետեւանքները:

Բայց, անվիճելի է, որ այդ թերութիւնները չեն որ կ'ապրեցնեն մեզ, այլ մեր առաւելութիւնները. մեր ցեղային առաքինութիւնները: Մեր իմացական ու բարոյական յատկութիւնները:

Տկար ենք եւ քիչ թիւով, բայց ոչ տկար իբրեւ ոգի եւ ցեղային ոյժ:

Ինչ որ կը պակսի մեզ իբրեւ նիւթ, ունինք, մանաւանդ կրնանք ունենալ իբրեւ ոգի ու զօրութիւն:

Հայը ամբոխ չէ. դարերէ ի վեր կազմակերպուած ազգ է ան. մաքով ու սրտով միաձոյլ եւ գաղափարական մէկ: Այսպիսի ժողովուրդ մը, որքան ալ փոքր, կրնայ անպարտելի դառնալ:

Զի՞ բաւեր 10,000 հոգինոց մարզուած ու գիտակից մարզիկներու մարտակ մը 100,000նոց ամբոխային բանակի մը դէմ, ճակատամարտի դաշտերուն վրայ:

Կեանքի ու պատմութեան ռազմադաշտերուն վրայ ազգերը դարերու պայքար կը մղեն: Հայը իր դիրքերը կը պահէ դարերէ ի վեր, քիչուոր, բայց ապաստանած հոգեկան պատնէշներու ետին եւ սպառազէն՝ ցեղային արժէքներով:

Հաւատաւոր ու ստեղծագործ, անիկա կը պայքարի իր գոյութեան համար, իր հայրենիքին, ազատութեան, արժէքներուն համար»:

Ծանր պայքար, որու ընթացքին մահացու վէրքեր ալ կ'առնէ, բայց դիւցազներգութիւններ կը կերտէ:

Իրաւունք չունի՞ այս ժողովուրդը ապրելու:

Վկայութիւնները շատ են, բազմապիսի, անխարդախ:

Ի՞նչ նշանակութիւն կրնան ունենալ այլեւս Լոթինները, որոնց բարբանջները գերեզմաններէն հազիւ կը լսուին, մինչ աղքին ապրողները, Մօքլէռ կոչուին անոնք թէ Վերֆէլ, կեանքէն կը խօսին. «անտեսուած այլ ազնուական ժողովուրդ» մը...

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գրեց՝ ՄՈՒՐԱՑԱՆ

— «Ազգերի զօրութիւնը ընտանիքներու մէջ է, ասաց ծերունին,— զօրաւոր է այն ազգը, որ ունի զօրաւոր ընտանիքներ. սիրով, միութեամբ, առաքինի եւ հաւատարիմ կենակցութեամբ ապրող ընտանիքներ: Այն գեղջուկ խրճիթները, այն աննշան տնակները, որոնց մէջ ապրում են ցնցոտիներով ծածկուած մանկտիք եւ որոնց շատ անգամ արհամարհում են մեծամեծ իշխանները, նոյնիսկ դրանք են որ ամփոփում են իրանց մէջ Հայրենիքի ոյժը: Ով որ կամենում է զօրաւոր տեսնել իւր Ազգը եւ յաղթող՝ Հայրենիքը, նա ամէնից առաջ ընտանիքները պիտի խնամէ. ինչպէս մի հոգատար պարտիզպան, որ ծառի ճիւղերը զօրացնելու եւ նըրանցից պտուղ քաղելու համար խընամում է ծառի արմատները, որոնք թէպէտ հողի մէջ են թաղուած եւ չեն երեւում մարդկանց, բայց իրանց մէջ ամփոփում են ծառի կենդանութիւնը: Ինչպէս որ չի կարող ապրել այն տունկը, որի արմատները չորացած են կամ որդնակեր, այնպէս եւ կանգուն չի մնալ այն ազգը, որի ընտանիքներում տիրում է ապականութիւն, որոնցից հալածական է սէրը, միութիւնը, առաքինութիւնը եւ, նամանաւանդ Աստուծոյ երկիւղը:

«Եթէ այսքան վնասակար են հանդիսանում Ազգի եւ Հայրենիքի համար հասարակ ժողովրդի ապականեալ ընտանիքները, որքա՜ն եւս առաւել վնասակար ու կործանիչ կարող են լինել իշխող կամ տիրող անձանց ընտանիքները, եթէ արատաւոր են նրանք: Ձեզ օրինակ Աշոտ Երկաթի ընտանիքը... Որքա՜ն ցաւերի, արտասուաց եւ հեծութեան պատճառ դարձաւ այդ հզօր դիւցազնի մարդկային մի թուլութիւնն իւր ընտանիքում. եւ որքա՜ն վնասներ պատճառեց նոյն այդ թուլութիւնն ընդհանուր Հայրենիքին...

«Այս ամէնը գիտենալով, իմ սիրասուն զաւակներս, լսեցէք իմ վերջին պատուէրը եւ կատարեցէք նրան սրբութեամբ. այդ պատուէրը ամփոփւում է իւր մէջ երկու բառ՝ «սիրեցէք միմեանց»:

«Այդ սէրը, այո՛, կ'երջանկացնէ ձեզ, կ'երջանկացնէ նաեւ ձեր զաւակներին: Նա ուրախութեան աղբիւր կը բղխէ ձեր ընտանեկան սրահի մէջ եւ Աստծոյ օրհնութիւնը կ'իջեցնէ Մարզպետունեաց տան վրայ, որի ժառանգներն էք դուք...»:

Ծերունին լռեց: Գոռն ու Շահանդուխտը ծունկ խոնարհեցին նրա առաջ եւ ջերմագին համբուրելով նրա աջը, խոստացան սրբութեամբ կատարել այդ արժանաւորագոյն հօր սրբազան պատուէրը:

Արաս Թագաւորն իմացաւ, որ ծերունի իշխանը օր ըստ օրէ տկարանում է, ուստի դիմեց նրա մօտ իմանալու համար թէ՝ ո՞ւր կը կամենար որ մահուանից յետոյ իւր մարմինը ամփոփէին:

— Իմ երդումն արգելում է ինձ թաղուել Գառնիում, ասաց իշխանը. թաղեցէ՛ք իմ Հայրենիքի որ անկիւնում որ կը կամենաք:

— Կը ցանկանայի քո մարմինը տանել Բագարան եւ թաղել Բագրատունեաց պայազատների դամբարանում, ասաց թագաւորը:

— Բագարա՞ն... այո՛, տա՛ր ինձ այնտեղ. բայց մի՛ թաղեր քո հարց դամբարանում: Այնտեղ, այո՛, թաղուած են քո նահատակ հայրը եւ նահատակ եղբայրը. կը ցանկանայի հանգչել նրանց մօտ: Բայց այնտեղ թաղուած է նաեւ Աշոտ Բռնաւորը: Կեանքը հեռացրել է ինձ այդ դաւաճանից. մահը չպիտի միացնէ:

— Ո՞ւր կը ցանկանաս ուրեմն, հարցրեց թագաւորը:

— Ամփոփիր մի միջնաբերդի առաջ, ժայռերի բարձրութեան վրայ, որտեղից կարողանամ հսկել Աշոտ Բռնաւորի շիրմին... որպէսզի նա իւր շուրջն ամփոփուած սրբերին չդաւաճանէ... պատասխանեց իշխանը նուաղած ձայնով:

Մի քանի օրից յետ «Հայրենիքի բարերարը» իւր արդար հոգին աւանդեց:

Ամբողջ Արքունիքը, աթոռանիստ Կարսը եւ Արարատեան երկիրները սգացին նրա մահը, իսկ Աբաս թագաւորը արքայավայել յուղարկաւորութիւն պատրաստեց «Մեծ հայրենասէր»ի համար:

Մարզպետունի իշխանի մարմինն ամփոփեցին Բագարանի միջնաբերդի առաջ, ժայռերի մի ահաւոր բարձրութեան վրայ, որի ստորոտը կոծում էին Ախուրեանի ալիքները՝ յաւիտենական օրհներգ մրմնջալով Հայրենասէր դիւցազնի սխրագործութեանց համար:

Աբաս թագաւորը Սպարապետութեան պաշտօնը յանձնեց Գոռին, իբրեւ «Մեծ Հայրենասէր»ի արժանաւոր որդուն, իսկ Մարզպետունու շիրմի վրայ հրամայեց կառուցանել Սուրբ Գէորգ անուամբ եկեղեցի, որ Բագարանի անհաստացած աւերակների մէջ միակ կանգունն է մինչեւ այսօր:

(ՎԵՐՋ)

"Յառաջ"ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը: (Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին):

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ: ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ: Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 9 Sept. 1939

15րդ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4139

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ՓՈԽԱԴՐԱԾ ԵՆ

ԼԵՀԵՐԸ ԱՐԻԱԲԱՐ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 7, Սեպտեմբեր 7, առաւօտ.—

Նշանակալից գործունէութիւն ճակատին վրայ, երկու կողմէն ալ:

Զեկոյց թիւ 8, Սեպտեմբեր 7, իրիկուն.— Ճակատին վրայ, Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ, թշնամին կը զօրանայ մեր առջեւ: Կը հաղորդեն թէ նոր ուժեր հասած են Գերմանիոյ ներսէրէն:

*** Գնդ. Ժան Ֆապրի հետեւեալ տեսութիւնը հրատարակած է «Մաթէն»ի մէջ, զինուորական գործողութեանց մասին (8 Սեպտեմբեր).

— «Լեհական թիւ 6 զեկոյցը բացորոշապէս կը պարզէ գերմանական բանակին ձեռնարկած գործողութիւնը: Հարաւային շրջանին մէջ, ուժգին յարձակողական մը հասած է ճակատի մը որ, Լոձէն (Վարշաւայէն 125 քիլոմեթր հեռու) կ'երթայ մինչեւ Թարնով, Վարշաւայէն 250 քիլոմեթր հեռու:

Հիւսիսային շրջանին մէջ, որ կը բացուի արեւելեան Փրուսիոյ սահմանէն, հազիւ 100 քիլոմեթր հեռու Վարշաւայէն, երկրորդ հզօր յարձակում մը հասած է մինչեւ մայրաքաղաքին կէս ճամբան: Այս երկու յարձակումներուն միջեւ կը գտնուին Վարշաւան եւ Վիսթուլա գետին միջին ընթացքը, ինչպէս եւ Փոզէն – Վարշաւա կարեւոր երկաթուղին, որ զօրաւոր ճնշումի մը ենթարկուած չէ մինչեւ հիմա: Ասոնք այն նշանակէտներն են որոնց մէկ խոյանքով հասնելու հրաման տուած էր Հիթլէր իր զօրքին: Բայց, եօթը օրուան կռիւներէ վերջ, Լեհերը կը դիմադրեն հիւսիսի թէ հարաւի մէջ: Անոնք ցոյց տուած են իրենց բանակներուն արժէքը, անպատեհի ճիգ մը պարտադրելով գերմանական բանակներուն: Լեհական վերջին հակայարձակումներուն ուժգնութիւնը կ'ապացուցանէ թէ երբեք ուժասպառ եղած չէ իր դիմադրութիւնը զոր պաշտօնապէս թերագնահատած էր գերմանական սպայակոյտը:

Ֆրանսական ճակատին վրայ, ուր մեր ճնշումը կը շեշտուի, սկսած է բերդային պատերազմ մը: Զիկֆրիտի գիծը անընդհատ կ'երկարի Հռենոսէն մինչեւ Մոզէլ, ծածկելով Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ եղած տարածութիւնը, Սթրազպուրկէն Մայնսս եւ Մէցէն Քոպլենց: Պատսպարուած՝ խոր ամրոցներով եւ զօրացած՝ աւելի կարեւոր ամրութիւններով, այս գիծը կը ներկայացնէ բազմաթիւ պատուարներ՝ հրասայլերու դէմ: Սարի ետեւէն, երկրորդ գիծ մը կը կրկնապատկէ առաջինը: Մեր զօրքը, մօտ 200 քիլոմեթրի վրայ, սերտ շփման մէջ է այս կազմակերպութեանց հետ որոնք պաշտպանուած են հաւընտիր զինուորներով:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կ'իմանայ թէ գերմանական 98 զօրաբաժիններ, համագումար 1,600,000 զինուոր, կը ճնշեն լեհական բանակը, Վարշաւայէն քանի մղոն հեռու: Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ, ֆրանսական զօրքը, որուն վրայ աւելցած են Անգլիացիներ ալ, կը պատրաստուի հակայարձակողականի մը, թեթեւցնելու համար Լեհաստանի դէմ կատարուած սարսափելի ճնշումը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան անթելը Պերլինէն իմացած է թէ Ցանցիկի զինապահեստը ինկած է գերմանական գերազանց ուժերու առջեւ: Կը հաստատուի նաեւ Քրաքովիոյ անկումը:

*** Լեհական վերջին զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ յուսահատական կռիւներ կը մղուին Լոձի, Փիոթրիքովի, Թոմասովի շրջաններուն մէջ եւ Թարնովի արեւմտեան կողմը:

*** Պ. Ժիրոտու, տեղեկութեանց վերատեսուչը, առջի օր ձայնասփիւռով մը խօսեցաւ Լեհաստանի զինուորական գործողութեան մասին: Ակնարկելով գերմանական յառաջխաղացութեան, վերատեսուչը ըսաւ.

— «Այդ յառաջխաղացութիւնը արդիւնք է բուն իսկ այն պայմաններուն որոնց մէջ սկսաւ կռիւը: Ռազմագիտական եւ ոչ թէ զինուորական պատրաստութիւնը անհաւասար էր երկու հակառակորդներուն միջեւ: Լեհաստան գերմանական նախայարձակման օրը հազիւ հրամայած էր իր զօրաշարժը. Գերմանիա այն հինգ օրերու միջոցին երբ մեր դիւանագիտական գրասենեակները դեռ կը յուսային պատուաւորել խաղաղութիւնը, մինչ պատերազմը արդէն պաշտօնական հիւրն էր Պերլինի, պարզապէս զբաղած էր գերմանական հզօր եւ յարձակումի պատրաստ բանակ մը քշել լեհական բանակի մը վրայ, որ անշուշտ կազմ եւ պատրաստ էր, բայց իր հրամանատարները, անուղղամտութեան ամենաթեթեւ պատրուակ մը չընծայելու համար, տակաւին վերջնական հրամանը արձակած չէին:

«Պ. Ժիրոտու իր ճառին մէջ հաղորդեց թէ Գերմանացիները գրաւած են Կրակովը, Փոզնանը եւ Քաթովիցը: «Այսօր ալ կը ծանուցանեն Քրաքովիայի գրաւումը»: Եւ աւելցուց.— «Անակնկալ նախայարձակումին առջեւ, լեհական սպարապետութիւնը երկու ելք ունէր,— առաջին՝ խոհեմութեան ճամբան,— խուսափիլ վճռական ճակատամարտէ մը եւ բանակը քաշել այնպիսի դիրքերու վրայ ուր վերջնական ճակատ մը կրնար կազմուիլ: Երկրորդ ելքն էր խոյն դիմադրել նախայարձակին, ամբողջ սահմանագլուխին վրայ: Անոնց համար որ գիտեն թէ այս սահմանագլուխը աւելի քան 1500 քիլոմեթր տարածութիւն ունի, զուրկ լեռնային շրջաններէ, այս ելքը առաջին տեսութեամբ վիճելի կը թուի: Բայց եւ այնպէս լեհական սպայակոյտը այս ելքը ընտրեց: Ինչո՞ւ: Պատճառները շատ պարզ են: Լեհերը մեզի պէս են: Անոնք պատերազմ չեն մղեր այնպէս ինչպէս Գերմանացիները: Անոնք ճիշդ այն կ'ընեն ինչ որ մենք ըրինք 1914ին, ինչպէս կ'ընենք հիմա,— մեր սեփական պատերազմը: Լեհերն ալ իրենց պատերազմը կը մղեն»:

Ուրիշ բացատրութիւններ ալ տալէ վերջ, Տեղեկութեանց վերատեսուչը թէ «Գերմանացիները վճռական ճակատամարտ մը շահած չեն տակաւին: Ծանուցուած գերիներուն, գրաւուած թնդանօթներուն կամ վար առնուած օդանաւերուն համագումարը ընդհակառակն կը ցուցնէ թէ լեհական բանակը, որ քանի մը միլիոնէ կը բաղկանայ, ծանրապէս ազդուած չէ ոչ համրանքով, ոչ ալ բարոյականով: Միւս կողմէ, ճիշդ չէ թերագնահատել գերմանական կորուստները: Գերմանական ճակատի խուլացի թղթակիցները չեն ծածկեր թէ՝ հակառակ գերմանական յառաջխաղացութեան, լեհական դիմադրութիւնը պիտի աճի: Հետեւաբար պէտք է վստահութեամբ սպասենք ապագայ դէպքերուն»:

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԳՐՈՀԻՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

500,000,000 ոսկի փոխ պատերազմի համար

Անգլիոյ քաղաքական բոլոր հոսանքները զինադուլ հռչակեցին Սեպտեմբեր 7ին, միաձայնութեամբ ծափահարելով Պ. Չէմպըրլէնի ճառը: Վարչապետը մանրամասնութիւններ հաղորդեց զինուորական գործողութեանց մասին եւ սրտայոյզ կոչ մը ուղղեց ազգային միութեան, յանուն «ամէնէն ազնիւ դատին, աւելի թանկագին քան մենք,— դատը իրաւունքի եւ արդարութեան»: Այս ճառէն վերջը խորհրդարանը իր նիստերը յետաձգեց մինչեւ չորեքշաբթի:

Թերթերը կը գրեն թէ ելմտական նախարարը պատերազմական նախահաշիւ մը կազմած է: Նախապէս քուէարկուած 500,000,000 ոսկին պիտի ճարուի փոխառութիւններով եւ ուրիշ միջոցներով:

Պ. Չէմպըրլէն իր ճառին մէջ ներողութիւն խնդրեց որ չի կրնար շատ մանրամասնութիւններ հաղորդել զինուորական գործողութեանց մասին, բայց ջերմապէս գովեց լեհական բանակը, «որ տաժանելի կռիւներ կը մղէ հզօր եւ վայրագ թշնամիի մը դէմ», որուն նպատակն է Լեհաստանը ջախջախել, դէպի արեւմուտք դառնալէ առաջ: «Պատերազմին սկիզբը Ֆրանսացիները կը ցուցնէին վճռականութեան եւ համբերատարութեան նոյնքան ակներեւ ոգի մը որքան կը տեսնենք այստեղ: Երկու երկիրներուն միջեւ համաձայնութիւնը կատարեալ է»:

Վարչապետը մարամասնութիւններ չհաղորդեց զինուորական գործողութեանց մասին, միայն ըսաւ թէ շփումը հաստատուած է: Իսկ ծովային գործողութեանց մասին յիշելով «Աթէնիա» շոգենաւին թորփիլահարումը, ոճիր կոչեց զայն: Յետոյ շնորհաւորեց Անգլիոյ արքայական օդատորմիղը, ըսելով թէ վերջին արշաւին ատենգերմանականյածանաւ մը երկու անգամ զարնուած է: Օդատորմիղը աւելի քան 10,000,000 թռուցիկներ ցրուած է Գերմանիոյ մէջ, հետազօտութիւններ կատարած ատեն:

Անգլիոյ մէջ ալ կրաւորական պաշտպանութեան միջոցները կը գործեն կանոնաւորութեամբ: Լրացած է Լոնտոնի եւ ուրիշ խոցելի քաղաքներու պարպումը: Այլուր փոխադրուած են 1.450.000 հոգի, մեծ մասով կիներ, մանուկներ եւ տարէցներ:

Արտօնագիր պէտք է առնել տեղէ տեղ երթալու համար

Ազգ. Պաշտպանութեան եւ ներքին գործերու նախարարութիւնները հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեցին երէկ, ուրբաթ.—

1939 Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ, երթեւեկը կանոնի տակ պիտի առնուի ամբողջ Ֆրանսայի տարածութեան վրայ: Որ եւ է օրինազանցութիւն ենթակայ է մասնաւորապէս ծանր պատիժներու:

Տասնըհինգ տարեկանէն վեր ամէն մարդ պէտք է շարունակ իր վրայ պահէ եւ պահանջուած ատեն ներկայացնէ.— 1. Ինքնութեան վաւերագիր մը. — 2. Եթէ տեղէ տեղ կ'երթայ ոտքէն եւ երկաթուղիէն տարբեր միջոցով մը, շրջագայութեան (circulation) մասնաւոր արտօնագիր մը:

Սահմանամերձ շրջաններէն դուրս, Սէնը եւ Սէն է Ուազը միակ եւ միեւնոյն քաղաքապետական շրջանը կը կազմեն (Commune):

Շրջագայութեան խնդրագիրները պէտք է ներկայացնել, համաձայն բնակավայրի, կտրուելիք ճամբուն եւ երթալիք տեղին, շրջաններու հրամանատար զօրավարներուն, իսկ Սէնի նահանգին մէջ՝ ոստիկանութեան վերատեսչին, կամ ոստիկանական տեսուչներուն (քոմիսէր), կամ քաղաքապետներուն, իսկ կարգ մը մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ ուղղակի B. C. M. C.ին:

Ֆրանսացիները կրնան ազատ պտտիլ որոշ շրջանի մը մէջ, որ կրնայ տարբերիլ համաձայն բանակներու շրջանին, վերապահուած շրջանի մը կամ պաշարման վիճակի ենթարկուած շրջանի մը: Այժմ ամբողջ երկիրը կը գտնուի պաշարման վիճակի մէջ:

«Մոթոսիքլէթ»ով կամ ինքնաշարժով կամ շոգենաւով որ եւ է տեղափոխութիւն չի կրնար կատարուիլ առանց շրջագայութեան մասնաւոր արտօնագրի: Այս կանոնը որ եւ է բացառութիւն չի տրամադրեր, ինչ որ ալ ըլլայ ենթակային հպատակութիւնը եւ տեղափոխութեան տարածութիւնը:

Ամէն օտարական որ կը տեղափոխուի իր բնակավայրի շրջանէն (Commune) կամ սահմանամերձ շրջաններէն, փոխադրութեան ինչ միջոցով ալ ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

»»» . «««

Համառօտակի, քանի մը յօդուածով պիտի աշխատինք ներկայացնել քիմիական պատերազմին գլխաւոր զէնքերը (կազաթոյն, հրձիգ ռումբ եւայլն), եւ անհատական ինքնապաշտպանութեան միջոցները ընդդէմ այդ զէնքերուն, (հաւաքական ինքնապաշտպանութեան միջոցները կը գործադրուին զինուորական ու քաղաքային իշխանութեանց կողմէ), ինչպէս նաեւ անմիջական խնամքի եւ դարմանումի ձեւերը՝ մինչեւ որ հասնի Կարմիր Խաչը:

Ամէն մարդ պէտք է ուշադրութեամբ կարդայ եւ սորվի տրուած այս դասերը, որովհետեւ զոհ կ'երթայ, առաջին իսկ ահազանգին, ոչ միայն ինք, այլ եւ իրենները, երբ կը թերանայ անհատական ինքնապաշտպանութեան իր պարտաւորութիւններուն մէջ:

×

Առաջ, երբ պատերազմ ծագէր, մահուան վտանգը կը սպառնար միայն ռազմաճակատին վրայ կռուողներուն: Թիկունքին վրայ այդ մահաշուք դերը կը կատարէր միայն սովը կամ համաճարակը:

Այժմ, փոխուած է պատկերը: Երբ պատերազմ ծագի, նոյն վտանգին ենթակայ են ռազմաճակատն ու թիկունքը: Ամբողջ ժողովուրդը, ուրիշ խօսքով՝ բովանդակ երկիրը կը մասնակցի այլեւս պատերազմին: Բանակէն սկսեալ գործարանները, գործարաններէն սկսեալ նախանիւթի արտադրութեանց մէջ աշխատողները: Այսպէս թշնամին անխնայ կը յարձակի ամենուրեք, խորտակելու համար ամէն դիմադրութիւն, նիւթական, հոգեբանական ու ֆիզիքական: Ուրեմն վտանգուած են ճակատին վրայ կռուող զինուորները, գործարաններու մէջ աշխատող բանուորները, դաշտերու կամ մթերանոցներու մէջ դիզուած ցորենը, նոյնիսկ հանքերը:

Այդ վտանգը կը թեւածէ բովանդակ երկրին վրայ, անդամալուծելու համար կենսական կեդրոնները կամ քանդելու համար դիմադրութեան ձեռնարկները.

Ա.— Հեռաձիգ թնդանօթներով, Պերթայի օրինակով:

Բ.— Օդային յարձակումներով (կազաթոյն թափել ռումբերով, անձրեւի պէս կազաթոյն տեղալ օդանաւերով եւ սաւառնակներով որոնք կը թռչին առանց ղեկավարի կամ ռատիոյի օժանդակութեամբ), թունաւոր հրթիռներով:

Եթէ առաջին ձեւը կը գործէ քանդումով, երկրորդ ձեւը կը գործէ թունաւորելով մթնոլորտը լայն տարածութեան մը վրայ,— ճիշդ է թէ օդանաւերը ոչ միայն կազաթոյն կը թափեն, այլ եւ հրձիգ ռումբեր, կրակի տալու համար բնակավայրերը: Հեռաձիգ թնդանօթներն ալ կրնան նետել կազաթոյն պարունակող ռումբեր, բայց այդ ռումբերը չեն կրնար այնքան մեծ չարիք գործել որքան օդանաւային ռումբերը: Օդային տորմիղ մը կրնայ քաղաքի մը վրայ թափել հազարաւոր ռումբեր քանի մը վայրկեանի մէջ: Ու մինչ թնդանօթը չի կրնար ռումբ ձգել ամէն տեղ, օդանաւը կը ձգէ ամէն կէտի վրայ: Ամերիկայի մէջ փորձերը ցոյց տուին, որ կարելի է շտեմարան – օդանաւերով, երկինքի մէջ պարող ցնցուղներու պէս, տեղալ «իփէրիթ», որու ներգործութիւնը ահաւոր է, ինչպէս պիտի տեսնէք՝ երբ կարդաք կազաթոյններու ներգործութեան նկարագրութիւնը: Մի մոռնաք նաեւ որ այս ձեւով «իփէրիթը» կ'անձրեւէ, եւ ոչ թէ ռումբի պէս կ'իյնայ, կը պայթի եւ ուշադրութիւն կը գրաւէ:

×

Օդանաւային յարձակման զէնքերը, քիմիական պատերազմի տեսակէտով, կը բաժնուին երկու խումբի.

1.— Հրձիգ ռումբեր:

2.— Թունաձիգ ռումբեր:

Առնենք առաջին խումբը:

Հրձիգ ռումբերը կը պարունակեն ճերմակ լուսակիր (phosphore blanc), թիթեղաղեղ (aluminium): Առաջին տեսակի ռումբերուն դէմ կարելի է պաշտպանուիլ սովորական հրշէջ միջոցներով, բայց երկրորդ տեսակի ռումբերուն դէմ պաշտպանութիւնը կը դժուարանայ որոշ չափով,— այս վերջին ռումբերը կը կոչուին «էլէքթրոն ռումբ» եւ աւերումի ահաւոր ուժ ունին: Ասոնք 5 եւ 10 քիլոնոց ռումբեր են,— պարունակը մագնեզիոմի բաղադրութիւն ունի եւ կը պարունակէ «օքսիտ տը ֆէր»ի եւ «ալիմինիոմ»ի փառօտ: Երբ գետին իյնան, կը պայթին որոտաձայն եւ կը սկսին բոցավառիլ, այդ բոցավառումը կ'արտադրէ 2000—3000 աստիճանի ջերմութիւն: Սովորական հրշէջ միջոցներով կարելի չէ մարել այս ռումբերուն կրակը: Երբ իյնան, 4000 մեթր բարձրութենէ մը, բազմայարկ բնակարանի մը վրայ, կը ծակեն տանիք ու յարկ, ճիշդ ինչպէս կրակին մէջ կարմրած գնդասեղ մը կը ծակէ մեղրամոմէ գունդ մը, եւ բոցավառ կ'այրէ ամէն բան: Մի մոռնաք որ մէկ օդանաւ կրնայ փոխադրել ու թափել նուազագոյն հազար ռումբ, այժմ երեւակայեցէք թէ ի՛նչ սարսափելի հրդեհ մը կրնայ ծագիլ թաղի մը մէջ, ռմբակոծութենէն վերջ,— դժոխային հնոց կը դառնայ ռումբերուն թափած վայրը:

Ի՞նչ կարելի է ընել նման վտանգի մը դէմ: Ոչինչ: Կը յանձնարարուի միայն, որ պէտք չէ ջուր թափել, այլ աւազ:

Առնենք երկրորդ խումբը:

Ժողովուրդը աւելի շատ կը սարսափի այս կարգի ռումբերէն, որոնք կազաթոյն կը պարունակեն: Ամբոխային երեւակայութիւնը, այսպէս, շինած է ռումբեր, որոնց արձակած թոյնը կը քնացնէ զոհերը յաւիտենական քունով մը, կամ անբուժելի բորոտութեամբ կը վարակէ զանոնք: Նման երեւակայական կազաթոյներու մասին շատ են պատմութիւնները: Ճշմարտութիւնն այն է որ կարելի է մեծ մասամբ սահմանափակել այս կարգի կազաթոյներու ազդեցութիւնը կամ չէզոքացնել՝ շնորհիւ ինքնապաշտպանութեան խելացի կերպով կազմակերպուած միջոցներու:

Դեռ կայ նաեւ մանրէաբանական պատերազմը, մանրէներով համաճարակ ստեղծելու մեթոտը:

Մենք յաջորդով պիտի խօսինք կազաթոյներու տեսակներուն, ազդեցութեան եւ անոնց դէմ պաշտպանութեան մասին, եւ ամէնէն վերջը՝ քանի մը խօսք եւս մանրէաբանական պատերազմին մասին:

ԲԱՂՀԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ կեդրոնացման առաջին կայանը հետզհետէ կը լեցուի, Քոլոմպի մարզարանին մէջ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ հսկողութեան մասին նոր օրէնք մը պատրաստուած է: Գործատէրերը պիտի չկրնան բանուոր առնել կամ վերահաստատել առանց աշխատանքի նախարարին արտօնութեան:

լայ, պէտք է ունենայ ազատ անցքի թուղթ մը (sauf - conduit) կամ շրջագա-յութեան արտօնագիր մը։ Այս կանոնը որեւէ բացառութիւն չի տրամադրեր։

Շրջագայութեան արտօնագիր խնդրած ատեն, պէտք է միասին տանիլ հինգ լուսանկար, եւ, եթէ տեղափոխութիւնը ինքնաշարժով պիտի կատարուի, գորշագոյն տոմս (carte grise)։

Շրջագայութեան այս կանոնագիրը խստօրէն պիտի գործադրուի 1939 Սեպտեմբեր 11էն։ Սակայն, տասը օրուան պայմանաժամ մը, մինչեւ Սեպտեմբեր 20, կը շնորհուի Ֆրանսացիներու, որպէսզի արտօնագիր ստանան ինքնաշարժի կամ «մոթոսիքլէթ»ի համար։

Այս հրամանագիրը ստորագրած է Զօր. Ժուաո։

*** Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնենք մեր հայրենակիցներուն թէ՝ ինչ հպատակութիւն ալ ունենան, պարտաւոր են դիմել իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, ուր կը ստուգեն անձնագիրները եւ մատնադրոշմ դնել կուտան։

Լիբանանի եւ Սուրիոյ հպատակներուն

Բազմաթիւ Լիբանանցի եւ Սուրիացի Հայեր մեզի դիմելով կը հարցնէին թէ ինչ է իրենց դիրքը զինուորական տեսակէտով, քանի որ ըստ վերջին կարգադրութեանց, անոնք օտարական չեն, այլ «ֆրանսական պաշտպանեալ»։

Այս մասին լուսաբանութիւն խնդրելու համար դիմեցինք Լիբանանի եւ Սուրիոյ մարզպանութեան Փարիզի ներկայացուցիչին, որ յայտնեց մեզի թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ քաղաքացիները առ այժմ ենթակայ չեն զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան՝ միւս օտարականներուն պէս, հետեւաբար ստիպուած չեն ներկայանալու իրենց ոստիկանական կեդրոնները՝ արձանագրուելու համար իրենց մականունի այբուբենական կարգով նշանակուած թուականներուն։ Կրնայ ըլլալ որ յառաջիկային անոնք ալ պարտաւորիչ զինուորութեան ենթակայ ըլլան։ Ներկայիս կ'արձանագրուին միայն այն Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները, որոնք կը փափաքին կամաւոր գրուիլ։ Անոնք որ կ'ուզեն լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալ, պէտք է դիմեն 105, Rue du Faub. St. Honoré։

Զգուշացէք սուտ լուրերէն

Պահեստի սպաներու Ազգ. Միութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Սեպտեմբեր 7ին.—

Երկու օրէ ի վեր հանրութեան մէջ կը տարածեն նպատակաւոր լուրեր ֆրանսական ճակատի զինուորական գործողութեանց մասին, դիւրահաւատներու դիտումով։

Պահեստի սպաներու Ազգ. Միութիւնը խորհուրդ կուտայ բոլոր Ֆրանսացիներուն եւ Ֆրանսահիներուն որոնց առջեւ այդպիսի խօսքեր կ'արտասանուին, որ չվարանին անմիջապէս ձերբակալել տալ այդ զրոյցներուն արձագանգ դարձող անձերը, ով որ ալ ըլլան։

Այսպէս վարուելով, անշուշտ կարելի կը դառնայ գտնել աղբիւրները, երեւան հանել հետքերը եւ պատժել անոնք որ շահ ունին ազգին բարոյականը տկարացնելու մէջ։

Մասնաւոր կարգուսարք Ալզաս-Լոռէնի ժողովուրդին համար

Պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց Վերին Հռենոսի, Ստորին Հռենոսի եւ Մոզէլի նահանգներու նոր կարգուսարքի մասին, որ պիտի գործադրուի անոնց տեղափոխութեան ընթացքին։ Հրամանագիրը տրամադրութիւններ կը պարունակէ իշխանութեանց հրամանով պարպումի այդ նահանգներու բնակչութեանց պաշտամունքի, հանրային կրթութեան, ընկերային ապահովագրութեան եւն. մասին։ Այս առթիւ պիտի հաստատուին կարգ մը նոր պաշտօններ, որոնց անհրաժեշտ վարկերը պիտի առնուին Ալզաս-Լոռէնի վարչութեան նիւթացոյցէն։

*** Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա պարպել կուտայ Ֆրանսայի սահմանամերձ քաղաքները եւ Սարի շրջանը։

Անազանգը պիտի տեւէ միայն 15 վայրկեան

Պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ.—

Վերջին ահազանգերու փորձը ցոյց տուաւ թէ Փարիզի բնակիչները պէտք չունին կէս ժամուան, իրենց պատսպարանները քաշուելու համար։ Այդ պայմանաժամը կրնայ կրճատուիլ. այսուհետեւ 15 վայրկեանէն աւելի պիտի չըլլայ, սկսելով ահազանգի առաջին ազդանշանէն։ Այս կրճատման նպատակն է պակսեցնել բուն իսկ ահազանգերու տեւողութիւնը, ինչպէս եւ խուսափիլ անոնց բազմազանութենէն։

*** Վերջին ահակոչերուն առթիւ, ձեռնհաս իշխանութիւնը կը յայտնէ թէ որ եւ է ռմբակոծութիւն տեղի ունեցած չէ, եւ թէ, հակառակ կարգ մը զրոյցներու, ոչ կազով լեցուած ռումբ ինկած է, ոչ ալ «իփէրիթ»ով լեցուած օդապարիկ։ Հակօդային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնները շատ արդիւնաւոր եղած են։

Երբ նորէն թշնամի արշաւ մը նշմարուի, ահազանգի եւ պաշտպանութեան նոյն միջոցները ձեռք պիտի առնուին եւ այնուհետեւ ժողովուրդը ճշդիւ պիտի տեղեկանայ այդ արշաւանքին հետեւանքներուն։ Հետեւաբար, ժողովուրդը պէտք է հաւատք ընծայէ զանազան պատմութիւններու։

*** Ձեռնհաս իշխանութիւնը նորէն կը յիշեցնէ թէ կազարգել դիմակը պարտաւորիչ է Փարիզի փողոցներուն մէջ։ Անոնք որ չունին կամ անհոգութիւններ կ'ընեն, պիտի հետապնդուին ոստիկանութեան կողմէ։ Զինուորցուներն ալ պէտք է միշտ իրենց վրայ պահեն զինուորական տետրակը։

Չեխական բանակին կազմութեան առթիւ դեսպանը ըսաւ.

— «Հիթլէր ինքզինքը զօրաւոր կը կարծէ, որովհետեւ իր հայրենակիցները կը վախնան իրմէ։ Մենք, չեխոսլովաք հպատակներս զօրաւոր ենք, որովհետեւ բանէ մը չենք վախնար»։

Չեխական բանակ մը Ֆրանսայի մէջ

Չեխոսլովաքիոյ դեսպանը, Օզուսկի, ձեռնարկած է բանակ մը կազմելու Ֆրանսայի մէջ, կռուելու համար Գերմանիոյ դէմ։ Կը յուսան մինչեւ 20 — 30 հազար զինուոր հանել։ Կոչեր ուղղուած են մինչեւ Ամերիկա։ Չեխ սպաներ պիտի վարեն այս զօրքը, ֆրանսական սպայակոյտին առաջնորդութեամբ եւ Չեխոսլովաքիոյ դրօշներով։ Միեւնոյն ատեն կ'արձանագրուին հազարաւոր Լեհեր։ Քանի մը հարիւր հազարի կը հասնի Ֆրանսայի Լեհերուն թիւը։

*** Փրակայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, 60,000 գերման զինուորներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն զօրանոցներու մէջ, առաջին ազդանշանին ասպարէզ նետուելու համար, եթէ խռովութիւններ ծագին։ Պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններ մը կ'ազդարարէ թէ քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը հաւաքաբար պատասխանատու պիտի բռնուի, եթէ խափանարար արարքներ կատարէ։ Երեսուն չեխ պաշտօնատարներ ձերբակալուեցան, ամբաստանուելով իբրեւ դաւադիրներ։ Միեւնոյն ատեն լուծուեցաւ չեխ ազգային պահակախումբը, որ գոյութիւն ունի 180 տարիէ ի վեր։

*** Հինգշաբթի օր ահազանգը երկու անգամ հնչեց Մարսէյլի մէջ, առաջինը՝ ժամը 20,37, տեւելով մինչեւ 20.45։ Երկրորդը տեւեց աւելի կարճ։ Նոյն օրը ահազանգը հնչեց նաեւ Լիլի, Նանսիի (3 ժամ) եւ Թուլոնի (35 վայրկեան) մէջ։

ՊԱՏԿԵՐ

«Էօվր» կը գրէ (2 Սեպտեմբեր).—

Սեպտեմբեր 1։

Լուսափայլ առաւօտ մը։

Քէ տ'Օրսէ, փոքրիկ աղջիկ մը, Պրիանի արձանին առջեւ՝ արեւու ճառագայթի մը տակ։

Ու երեք օրիորդներ՝ որոնք դեռ սիրտ ունին լուսանկարուելու Էնվալիտի թնդանօթներուն առջեւ ...

Օփերայի հրապարակ։ Ժամը 11։ Օտարականներ՝ Քաֆէ տը լա Փէի նախամասի սեղաններուն առջեւ։

Սխալ է։ Փարիզ գիտէ։ Ոչ ամէն բան, անշուշտ։ Բայց, առնուազն այն՝ որ հրացանը պարպուած է ...

Կէս օրուան մօտ, Մոկատոր փողոցին մէջ, գծագրիչ - բանուոր մը որ դուրս կ'ելլէ մեծ վաճառատունէ մը, կը նայի անցորդներուն եւ կ'ըսէ իր բարեկամին.

— Այսօր ինչ պաղ դէմք ունին մարդիկ ...

Բանէ լուր չունի։ Մինչեւ կէս օր ներսը փակուած կ'աշխատէր։

Կէս օրէն վերջ, փապուղիին մէջ, մարդիկ կը փորձեն գրպանի լամբերը զորս նոր գնած են։

— Այնքան կ'աճապարէի որ ժամանակ չունեցայ փորձելու զայն։

Կառ տը լ'Էսթ։ Սրճարանի մը առջեւ, կին մը, կը դողդղայ, անցեալը յիշելով անշուշտ։ Եւ Սթրազպուրկի ու Վէրտէօնի արձանները կը դիտեն, ցրտօրէն, քաղաքը։

Օփերայի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ քառուղիներու վրայ՝ մեծ ազդեր. — «Փարիզի շրջանի պարպումին ժամանակացոյցը», ու ցանկը այն շոգեկառքերուն, որոնք պիտի մեկնին արեւելք ու հարաւ։

Սքուար Մոնթոլոն, ծառի մը կոճղին վրայ սլաք մը,— ցոյց կուտայ պատսպարանը, որուն չուրջ տակաւին տղաք կը խաղան...

Ամուսիններ իրենց կիները կ'առաջնորդեն կայարանները։

— Ո՞ր ժամուն շոգեկառք պիտի ըլլայ տանելու համար...

Կառքեր, որոնց ապակիներուն վրայ արդէն իսկ փակցուած են կ. Խաչի թուղթերը, կը շրջագային։ Վաճառատունները կատարած են իրենց պարտականութիւնը։ Մեծ տառերով, գունաւոր՝ ճերմակի վրայ, անոնցմէ շատեր կը ծանուցանեն,— «կրաւորական պաշտպանութիւն»։ Ու մէկ մէկ սլաք, որոնցմով ցոյց կուտան առարկաները,— կապոյտ լամբեր, օրինակ։

Տարէց կին մը կ'ուղղուի դէպի Սէն Լազար՝ փորին վրայ կրելով գրամեքենայ մը։ Կը փախի, աշխատանքի իր միակ միջոցն առած ...

Քուռ տը Հավռը լեփ - լեցուն է։ Խոզի կաշիէ ճամբորդական պայուսակի մը քով, որ Նիւ Եորքի համար է, ուրիշ պայուսակ մը՝ մաշած ու կիսափակ, որ պիտի երթայ Օրլէք ան Օժ։

Այդ խանութճաղանծին մէջ, շուներուն հաչոցը կը խառնուի կրօնականներու համրիչներու ձայնին ...

Ու ամէն տեղ, հոս ու հոն նստած կիներ՝ իրենց ննջող զաւակները գրկած։

Փողոց Ամսթերտամ։ Ընդհանուր զօրաշարժի յայտարարութեան առջեւ, որ փակցուած է կայարանին սատիճաններու պատին վրայ, ծեր կին մը կ'ըսէ.

— Երրորդ պատերազմն է որ պիտի տեսնեմ։

— Իսկ ես՝ երկրորդը, կ'աւելցնէ այր մը...

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արքունի խորհուրդը, որ ժողովի հրաւիրուած էր թագաւորին կողմէ, լսեց վարչապետին եւ արտաքին նախարարին զեկուցումները արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց դահլիճին ուղեգիծը, ինչպէս եւ ձեռք առնուած զինուորական միջոցները։ Ժողովը նոյնպէս միաձայնութեամբ որոշեց խստօրէն յարգել չէզոքութեան կանոնները պատերազմիկներուն հանդէպ։

ՃԻԲՐԱԼԹԱՐԷՆ կը հեռագրեն թէ խիստ հսկողութիւն կազմակերպուած է, որպէսզի ուտելիքները դուրս չելլեն։ Արտօնուած է դուրս հանել միայն կէս լիպրա բրինձ, կէս լիպրա շաքար, 130 կրամ սուրճ, կտոր մը հաց։ Առաջին անգամ ըլլալով կը խուզարկուին ցամաքի թէ ծովու ճամբով հեռացողները։

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը իր յարաբերութիւնները խզած ըլլալով Գերմանիոյ հետ, որոշեց երկրէն դուրս հանել բոլոր Գերմանացիները։

500 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ հարցաքննութեան կանչուեցան Անգլիոյ եւ մասնաւորապէս Լոնտոնի մէջ։ Անգլօգերմանական ընկերակցութիւնը փակելով իր գրասենեակը, յայտարարեց.— «Թագաւորին թշնամիները մեր թշնամիներն են»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԱԽՈՐԴ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, այժմ Ուինզըրի դուքս, արտօնութիւն ստացաւ հայրենիք վերադառնալու, երեք տարուան տարագրութենէ մը վերջ։ Պիտի ծառայէ բանակին մէջ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը յայտարարութիւն մը ուղղելով մարզպանին, ամբողջ կառավարութեան եւ ժողովուրդին զայրոյթը յայտնեց Գերմանիոյ նախայարձակման դէմ։ Նախարարական խորհուրդը որոշած է ամէն կերպով ուժ տալ Ֆրանսայի, աջակցելով ազատութեան եւ արդարութեան դատի յաղթանակին։

ԹՂԹԱՏԱՐ աղաւնիները հսկողութեան տակ առնուեցան Անգլիոյ մէջ։ Արգիլուած է թէ արտածումը եւ թէ ներածումը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է Սեպտեմբեր 15ին։

ԹՐՔԱԿԱՆ դեսպանը դեսպանատուն հրաւիրեց բոլոր Թուրք ուսանողները, արձանագրուելու համար։

ԶՕՐԱԿՈՉԻ ենթարկուած զինուորներու անխտիր պիտի վերահաստատուին իրենց ձգած գործերուն մէջ, երբ վերադառնան։ Զինուորներու կարօտ ընտանիքները նպաստ պիտի ստանան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ մէջ սպաննուած գերման զինուորներուն ծնողները պիտի չկրնան սուգի նշան կրել Գերմանիոյ մէջ։ Արգիլուած է նաեւ ծանուցանել մահազդները։

ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ (ռատիօ) ազգ. կազմակերպութիւնը փոխուելով, անոր ղեկավարութիւնը կցուեցաւ վարչապետութեան։

Աղօթք եւ մաղթանք խաղաղութեան համար

Մարսէյլ-Փրատոյի Մայր - եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, 10 Սեպտեմբեր, մասնաւոր աղօթք եւ մաղթանք պիտի կատարուի աշխարհի խաղաղութեան ինչպէս եւ ռազմադաշտ մեկնող Ֆրանսայի եւ հայ զինուորներու կեանքին աստուածային պաշտպանութեան համար։

Այս սրտայոյզ արարողութեան կը հրաւիրուին մասնակցիլ հայ զինուորներու ծնողներ եւ պարագաներ։

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը։ (Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին)։

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ։ ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։ Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի։

«Յառաջ»ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ պիտի ծախուի կայարանին դիմացի ֆրանսական կրպակը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔ

Հեղինակ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ — Թարգմ. Ս. Զ.

Սարսափելի վայրկեան մը եղաւ այդ։ Կրօ-Ալէն եւ Ժօրժէթ արհաւիրքով խառն յափշտակութեամբ մը տեսան Ռընէ-Ժանի յօնքերը պռստելը, ծունկերը պրկելը եւ բռունցքները կարկամեցնելով ահագնագանգուած եւ քառածալ գիրքը գրակալէն դէպի դուրս հրելը։

Հին եւ վեհափառ գիրք մը որ իր պարունակութիւնը կը կորսնցնէ, ողբերգական կ'ըլլայ։ Ծանր հատորը իր տեղէն չարժելով վայրկեան մը ծռեցաւ, կեցաւ, ճօճեցաւ, յետոյ տապալեցաւ ու քայքայուած, ճմլուած, պատառատուն ու իր կազմն ալ խախտուած, կապերը ելած վիճակի մէջ ողբալի կերպով տախտակամածին վրայ փռուեցաւ։ Բարեբախտաբար վիրանին չինկաւ։

Շլացան, բայց բնաւ չպարտուեցան։ Բոլոր յաղթողներու արկածախնդրութիւնները այսքան լաւ չեն վերջանար։

Բոլոր յաղթութիւններուն ու փառքերուն պէս, աս ալ մեծ աղմուկ եւ փոշիի ամպ մը հանեց։

Գիրքը զգետնելէ վերջ, Ռընէ-Ժան աթոռէն իջաւ։

Վայրկեան մը լռութիւն եւ սարսափ տիրեց։ Յաղթութիւնը իր սարսուռները ունի։ Երեք տղաքները հեռուն կեցան եւ սկսան կոխկրտուած ընդարձակ հատորը դիտել։

Բայց քիչ մը երազելէ վերջ, Կրօ-Ալէն ուժով մը մօտեցաւ եւ անոր աքացիի հարուած մը տուաւ։

Լմնցաւ։ Քանդելու ախորժակը գոյութիւն ունի։ Ռընէ-Ժան իր աքացին տուաւ, Ժօրժէթ ալ աքացի մը տուաւ որուն հետեւանքով ինկաւ, թէպէտեւ նստած վիճակի մէջ։ Նէ առկից օգտուեցաւ նետուելու համար Ս. Բարթուղիմէոսի վրայ։ Ամէն կախարդանք ալ անհետացաւ։ Ռընէ-Ժան խոյացաւ, Կրօ-Ալէն վրան ինկաւ եւ զուարթօրէն, ինքզինքնին կորսուած, յաղթական եւ անագորոյն սկսան կողքերը եւ էջերը պատռել, ժապաւէններ բրցնել, կազմը քերթել, ոսկեզօծ կաշին փրցնել, արծաթէ ծայրերուն գամերը հանել, մագաղաթը պատռել եւ օգոստափառ բնագիրը ծուէն ծուէն ընել։ Ոտքով, ձեռքով, եղունգներով, ակռաներով աշխատեցան, վարդագոյն, ժպտուն եւ վայրագ երեք աւարի հրեշտակները յարձակեցան անպաշտպան աւետարանիչին վրայ։

սուրբին ոսկերոտիքը պտտուած տեՀայաստանը, Ցուդայի երկիրը, ղը այսինքն Պէնէվէնթը, Նաթանայէլը որ թերեւս նոյնինքն Բարթողիմէոսն, Բարթողիմէոսի աւետարանը անվաւեր հռչակող Գեղասիոս Պապը, բոլոր պատկերը, բոլոր քարտէսները, ամէնքն ալ ոչնչացուցին։

Սոյն հին գրքոյկին անողոք կերպով ոչնչացումը այնքան յափշտակեց զիրենք որ մօտէն անցնող մկնիկի մը չկրցան ուշադրութիւն դարձնել։

Անճիտում մըն էր աս։

Պատմութիւնը, աւանդութիւնը, գիտութիւնը, իրաւ կամ սուտ հրաշքները, եկեղեցական լատիներէնը, սնոտիապաշտութիւնները, մոլեռանդութիւնները, խորհրդաւոր գաղտնիքները կտոր կտոր ընելու եւ վերէն վար ամբողջ կրօնքը պատռել նետելու գործը երեք հսկայի եւ նոյնիսկ երեք տղու գործ է։ Ժամերը սահեցան այս աշխատութեան միջոցաւ։ Բայց գործը ի գլուխ հանեցին։ Ս. Բարթողիմէոսէն բան չմնաց։

Երբոր աս լմնցաւ, երբ վերջին էջն ալ փրցուեցաւ ու վերջին պատկերն ալ գետին նետուեցաւ եւ գիրքէն միայն պատկերի եւ բնագրի կտորներ մնացին կազմի կմախքի մը մէջ, Ռընէ-Ժան ուղիղ կանգնեցաւ, դիտեց տախտակամածը որուն վրայ սփռուած էին հոս ու հոն բոլոր այս թուղթերը եւ ծափահարեց։

Կրօ-Ալէն ալ ծափահարեց։

Ժօրժէթ այս թուղթերէն հատ մը առաւ գետինէն, կռթնեցաւ պատուհանին որ իր թուշին կը հասնէր եւ սկսաւ լուսանցոյցէն ահագին էջը կտոր կտոր ընել նետել։

Այս տեսնելով Ռընէ-Ժան եւ Կրօ-Ալէն ալ նոյնպէս ըրին։ Ժողվեցին եւ պատռեցին, նորէն ժողվեցին եւ նորէն պատռեցին ու լուսանցոյցէն նետեցին Ժօրժէթի ըրածին պէս եւ էջ էջ այս ամբողջական ու հնամենի մատեանը այս պզտիկ վայրագ ձեռքերու միջոցաւ փչլանքի վերածուած հովէն տարուեցաւ։ Ժօրժէթ, մտածկոտ, դիտեց այս պզտիկ ճերմակ թուղթերու խումբերամ բազմութիւնը որ բոլոր հովերուն կը տարտղնուէր եւ ըսաւ.

— Թիթեռնիկնե՜ր։

Եւ ջարդը վերջացաւ կապուտակ մթնոլորտին մէջ յառաջ եկած դալուկով մը։

Է. Դ

Այսպէս կատարուեցաւ Սուրբ Բարթողիմէոսի երկրորդ սպանութիւնը որ արդէն առաջին անգամ Քրիստոսի 49 թուականին մարտիրոսացած էր։

Երեկոյ կ'ըլլար, օդին տաքութիւնը կ'աւելնար, միջօրէի քունը օդին մէջ էր։ Ժօրժէթի աչքերը կը մոլորէին։ Ռընէ-Ժան իր օրօրոցը երթալով իբրեւ բարձ ծառայող յարդի պարկը առաւ եւ մինչեւ պատուհանին քով բերաւ, վրան երկնցաւ եւ «Պառկինք» ըսաւ։

Կրօ-Ալէն, գլուխը Ռընէ-Ժանի վրայ դրաւ, Ժօրժէթ իր գլուխը Կրօ-Ալէնի վրայ դրաւ եւ երեք չարագործները քնացան։

Բայց պատուհաններէն գաղջ քամիները կը փչէին, բլուրներէն եւ գահավէժներէն եկած վայրի ծաղիկներու բուրումներ իրիկուան սիւքին հետ խառնուած կը պտտէին։ Միջոցին մէջ հանդարտութիւն եւ ողորմութիւն մը կը տարածուէր։ Ամէն բան կը ճառագայթէր, ամէն բան կը հանդարտէր, ամէն բան կը սիրէր ամէնը, արեւը արարչութեան կը շռայլէր իր գգուանքը որ լոյսն էր, երբոր հսկայական քաղցրութենէն արտաբերող ներդաշնակութիւնը բոլոր ծակտիկներէն կը թափանցէր, անհունին մէջ մայրութիւն մը կար, արարչութիւնը հրաշալիք մըն է որ իր կատարեալ փթթումին մէջն է, ան կ'ամբողջացնէ իր ահաւորութիւնը բարութեամբ, կը թուէր թէ անտեսանելի բանի մը գոյութիւնը կը զգացուէր որ բոլոր այն խորհրդաւոր զգուշութիւնները ձեռք առած էր որոնք հարկաւոր էակները ահեղի խառնիճաղանճին մէջ փոքրերը զօրաւորին դէմ պաշտպանելու համար։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԻՐԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Բելճիքա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4140

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՃՌԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՏԱՆՑԻԿԻ ԼԵՀԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑԸ ԻՆԿԱՒ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷ ՄԸ ՎԵՐՋ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 9, Սեպտեմբեր 8, առտու,— Կրցանք տեղական յառաջխաղացումներ կատարել փոփոխակի կարեւորութեամբ, զգալապէս բարուքելով մեր յառաջխաղացութեան պայմանները, կարգ մը կէտերու վրայ:

Զեկոյց թիւ 10, ժամ 21.30.— Կը շարունակուին մեր տեղական յառաջդիմութիւնները: Այն կէտերուն վրայ ուր թշնամին կ'ընկրկի, քանդած է ամրութիւնները եւ ականներու կը հանդիպինք: Գործունէութիւն մեր օդանաւային հետազօտիչ ուժերուն կողմէ:

Ծովուն վրայ, մեր շրջուն ուժերը շատ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն: Բրիտանական նաւային ուժերու հետ գործակցութիւնը սերտօրէն ապահովուած է, պաշտպանելու համար ծովային հաղորդակցութիւնները:

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Սեպտեմբեր 8 թուականով.—

Այս առտու կանուխ չորրորդ անգամ ըլլալով օդանաւային հետազօտութիւններ կատարուեցան Գերմանիոյ վրայ, գերման ժողովուրդին ցրուելու համար ազդարարութիւն մը: Երեքուկէս միլիոն օրինակ բաժնուեցաւ այս ազդարարութենէն, հիւսիսային Գերմանիոյ մէկ մասին մէջ: Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ, ինչպէս նախընթաց պարագաներուն, անգլիական բոլոր օդանաւերը վերադարձած են ողջ առողջ:

Անգլիական երկրորդ զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ գերմանական նաւերը անընդհատ կը փչուին ծովերէն: Այս նաւերէն 54 հատ (380,000 թոն) ապաստանած են Վիկոյի նաւահանգիստը (Սպանիա), իսկ ուրիշներ, համագումար 60,000 թոն, կը գտնուին ճափոնական ջուրերը: Այս բոլոր նաւերը միեւնոյն հնարքները կը փորձէին, անգլիական մարտանաւերու գրաւումէն խուսափելու համար: Գերմանական «Ինն» շոգենաւը բռնուած էր երեքշաբթի օր, բայց նաւաստիները յաջողեցան ընկղմել զայն, մեր նաւ մտնելէն առաջ: 35 ճամբորդներ եւ նաւաստիներ, որոնց մէջ կը գտնուէր կին մը, ինչպէս եւ թռչունի երկու վանդակներ փրկուեցան:

*** Լեհական զեկոյցներու համաձայն, Վարշաւա երկու անգամ եւս բուռն ռմբակոծութեան ենթարկուեցաւ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերու կողմէ: Վարշաւայէն կը հերքեն Քրաքովիայի անկումը:

Եօթը օր հերոսաբար դիմադրելէ վերջ, Վէսթէրփլաթէի լեհական պահակազօրքը, որ դիրք բռնած էր Տանցիկի ամրացեալ թերակղզին վրայ, ինկաւ սեպտեմբեր 8ին, գերմանական թնդանօթներու ահռելի կրակին տակ: Պաշարման վերջին երեք օրերու ընթացքին այս 200 լեհ քաջերը, որոնք կը պաշտպանէին զինապահեստը, առանց ուտելիքի մնացած էին եւ ստիպուած էին Վիսթուլա գետին ջուրը խմել: Պահակազօրքը գիշեր ցերեկ կը ռմբակոծուէր օդանաւերու եւ յածանաւի մը կողմէ, եօթը օրէ ի վեր: Վէսթէրփլաթէի անկումը խոր տպաւորութիւն գործեց Վարշաւայի մէջ, ինչպէս կը հեռագրէ Աժանս Հավասի թղթակիցը: Այս ամրոցը խորհրդանշան մը կը կազմէր Լեհերուն համար: Լեհական ձայնասփիւռին ազդարարը անոր անկումը ծանուցած ատեն աւելցուց.— «Վէսթէրփլաթէի հերոսներուն վրէժը պիտի լուծուի: Մենք Վէսթէրփլաթէ պիտի վերադառնանք»:

Վարշաւայի վերջին ռմբակոծութեան ատեն, Գերմանացիները իրենց կրակը կեդրոնացուցած էին մայրաքաղաքին կեդրոնի կամուրջներուն վրայ, բայց վնասը ծանր չի նկատուիր:

Լեհական ձայնասփիւռը կը ծանուցանէ թէ կիներու հատուած մը պիտի կազմուի Վարշաւայի քաղաքացին պահակախումբերուն մէջ: Մինչեւ հիմա այս պահակախումբը կը բաղկանար ոչ-զինուորցու այրերէ, առանց համազգեստի: Բազմաթիւ խանութներու մէջ այրերուն տեղ կ'աշխատին կին կամաւորներ:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Լեհերը դէպի Վարշաւայի հարաւ-արեւմտեան կողմը կը նահանջեն, Գերմանացիներու ճնշումին տակ: Քաղաքին հրամանատարը հետեւեալ օրակարգը հրատարակեց.

— «Լեհական բանակին գերագոյն սպարապետը, մարաջախտ Սմիկլի-Ռիծ, մեզի յանձնած է քաղաքին պաշտպանութիւնը: Ան կը պահանջէ որ թշնամի յարձակումը խորտակուի մեր դիմադրութեան պարիսպին առջեւ: Մեր արձակած ազդանշանն է թշնամիին.— «Բաւակա՛ն է, այլեւս ոչ մէկ քայլ»: Եթէ թշնամին անցնի, լեհական վերջին զինուորը պէտք է ջախջախուած ըլլայ գերմանական հրասայլերուն կողմէ: Իր հայրենասիրութիւնը անգամ մը եւս ապացուցանելու պատմական առաջելութիւնը կ'իյնայ Վարշաւայի վրայ, որ այսօր առաջին գծին վրայ կը գտնուի եւ հպարտ է»:

Այս հրամանին ընթերցումէն վերջը, ազդարարը յայտնեց որ եթէ գործիքը լուէ, կը նշանակէ թէ քանդուած է: Ցետոյ հնչեց լեհական քայլերգը որուն առաջին տունն է,— «Լեհաստանը կորսուած չէ»:

Հրամանատարին ճառէն վերջը, սպայակոյտին անդամներէն գնդապետ մըն ալ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Վարշաւա պիտի պաշտպանուի մինչեւ վերջին շունչը, եւ եթէ իյնայ, կը նշանակէ թէ թշնամին անցած է իր վերջին պաշտպանին դիակին վրայ: Զերմապէս կը խնդրենք որ ժողովուրդը պահէ իր կատարեալ հանդարտութիւնը եւ պաղարիւնը: Ամէն մարդ իր տեղը պէտք է մնայ: Վարշաւան լքելը այս ժամուն՝ պիտի համարուի վախկոտութիւն»:

ՋՐՈՅՑ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«Յառաջ» սովորական ձեւով լոյս տեսաւ մինչեւ անցեալ կիրակի: Այս թիւին առաքումը զուգադիպեցաւ ընդհ. զօրաշարժին (շաբաթ): Երկաթուղիները եւ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները զինուորական իշխանութեան ենթարկուած ըլլալով, բնականաբար ամէն բանէ առաջ պիտի ծառայէին զինուորական նպատակներու: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը որ եւ է պատասխանատուութենէ ազատ կը կացուցանէր երկաթուղիներու ընկերութիւնը, ինչպէս եւ թղթատարական վարչութիւնը:

Ուրեմն զարմանալի չէ որ ամբողջ ծրարներ ուշ ստացած են շատ մը քաղաքներու մէջ (Մարսէյլ եւն.): Ընդհ. զօրաշարժի միջոցին զինուորական իշխանութիւնը իրաւունք ունի ոչ միայն ճամբորդներ եւ բեռներ վար առնելու, այլեւ կառախումբեր կեցնելու եւ պարպելու, անոնց ճամբան փոխելու եւայլն:

Նոյն պարագան Փարիզի մէջ ալ, ուր մէկ թաղէն միւսը նամակներ կը հասնին 3—4 օրէն: Թղթատարական վարչութիւնը երբէք հաղորդեց թէ ստիպանաբար պիտի կանոնաւորուի սպասարկութիւնը:

Միւս կողմէ, «Յառաջ»ի մէջ ալ պաշտօնեաներ պակսած, փոխուած ըլլալով, մէկ-երկու օր ուշացաւ անհատ բաժանորդներու (բայց ոչ գործակալներու ծրարներուն) առաքումը: Բարեբախտաբար ազատ մնացած ընկերներ եւ ընկերուհիներ սիրայօժար տրամադրեցին իրենց աջակցութիւնը, եւ կը յուսանք թէ այս շաբթու ամէն ինչ կը կանոնաւորուի (այնքան որքան կախում ունի մեզմէ):

«ՅԱՌԱՋ»Ը ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ, եթէ կարելի ըլլայ նորէն չորս էջ: Ձեռք առած ենք ամէն կարելի միջոց, որպէսզի մեր տարագիր բազմութիւնները առանց հայերէն թերթի չմնան պատերազմական վիճակի փոթորիկներուն մէջ: Այս պարագան տարրական պարտականութիւն մըն է մեզի համար, ճիշդ այն պահուն երբ հազարաւոր հայ երիտասարդներ իրենց ճակատագիրը կապած տեղացի զինուորներու հետ, մահը աչք առած կը հսկեն բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ:

Այս առաջադրութեամբ, կ'ուզէինք մեր բոլոր բաժանորդներուն, ընթերցողներուն, գործակալներուն եւ բարեկամներուն ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կէտերը.—

1.— Ինչպէս բոլոր հաստատութեանց եւ աշխատաւորներու, նոյնպէս տպարաններու եւ անոնց բանուորներուն կացութիւնը միշտ փոփոխական է: Վճարումները կը կատարուին օրը օրին: Հետեւաբար, բաժնեգինները եւ օրը օրին ծախուած թերթերուն փոխարժէքը պէտք է մեր ձեռքը հասնի անյապաղ, նոյնիսկ օրը օրին: Մանաւանդ որ լոյս չունինք դրամ ստանալու արտասահմանէն:

2.— Տպագրական թուղթը ամէնէն թանկագին բանն է այսօր: Ուստի, իւրաքանչիւր գործակալ պէտք է վերջնապէս ճշդէ իր սպառած քանակութիւնը, որպէսզի տպագրութիւնը կատարուի անոր համեմատ:

Բարեկամական խրատ մը եւս,— օրը օրին թարգմանելով բոլոր բացառիկ օրէնքները, կը յանձնարարենք կարել եւ պահել զանոնք, որպէսզի հետապնդումներու չենթարկուին, թիւրիմացութեամբ կամ անգիտութեամբ:

Բացառիկ տուրքեր ազգ. պաշտպանութեան համար

Պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 9ին հրատարակեց հրամանագիր մը, հետեւեալ տրամադրութիւններով.—

ՅՕԴ. 1.— Ազգային բացառիկ տուրքը, որ հաստատուած էր 1938 Նոյեմբեր 12 հրամանագիր-օրէնքով, երկարաձգուած է 1940 յունուար 1էն սկսեալ:

ՅՕԴ. 2.— Այս տուրքին սակը արհեստակցական եկամուտներու համար՝ 4 առ հարիւրի պիտի բարձրանայ 1940 յունուար 1էն սկսեալ:

ՅՕԴ. 3.— Այդ նոյն տուրքին սակը 15 առ հարիւրի բարձրացած է 1939 Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, Ա.— հանրային եւ մասնաւոր թոշակներու, հատուցումներու, ռոճիկներու, կենսաթոշակներու եւ ցկեանս եկամուտներու համար, ստացուած՝ 1939 Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, 18—49 տարեկաններու կողմէ որոնք զօրաշարքի մը մաս չեն կազմեր.— Բ.— ճարտարարուեստական եւ առեւտրական, երկրագործական շահերու եւ ոչ-առեւտրական եկամուտներու համար որ կը գոյանան 1939 Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ եւ նոյն տարիքի մարդոց համար:

ՅՕԴ. 4.— Այս օրէնքին գործադրութեան համար, մասնաւոր հրամանագիր մը պիտի ճշդէ այն պայմանները որոնց մէջ 18 — 49 տարեկան մարդիկը պիտի համարուին իբրեւ զօրաշարքի մը պատկանող կամ չպատկանող:

ՅՕԴ. 5.— Ուրիշ հրամանագիր մը պիտի ճշդէ Գ. յօդուածով նախատեսուած տուրքի գանձումին գործադրութեան եղանակները:

ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒ պաշտօնական ցանկը կազմելու համար մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, մասնակցութեամբ արտաքին գործերու եւ ազգային պաշտպանութեան նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն:

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 8ին հրատարակեց նոր հրամանագիր մը, բնակութեան եւ ճամբորդութեան մասին, սկսելով զօրաշարժի թուականէն: Այս հրամանագրին 39 — 70 յօդուածները կը վերաբերին օտարականներուն: Ահաւասիկ հիմնական տրամադրութիւնները.—

Պատերազմական նախարարը գերագոյն իշխանութիւնն է, օտարականներու վերաբերեալ սեղմումներու մասին: Ֆրանսա բնակող այն բոլոր օտարականները որ ութ օրէն աւելի մնալու միտք ունին, պէտք է պատերազմական վիճակի անձնագիր խնդրեն: Այն օտարականները որ Ֆրանսա կը բնակին խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներով (ինքնութեան թուղթ), այդ անձնագիրները պիտի փոխանակեն պատերազմական վիճակի թուղթերու հետ, առանց ծախքի: Նոր բնակողներու համար պատերազմական վիճակի անձնագիրները պիտի յանձնուին անոնց հրապարակ ելած ատեն որոշուելիք գնով: Անոնք որ կ'ուզեն Ֆրանսա մնալ երկու ամիսէն ոչ աւելի, այդ անձնագիրները պիտի ստանան առանց ծախքի:

Մինչեւ տասնըհինգ տարեկան տղաքը պէտք չունին անձնագրի, բայց անոնց անունները եւ տարիքները պէտք է արձանագրուին իրենց համար պատասխանատու անձերու անձնագիրներուն մէջ: Եթէ 15 տարեկանէն ոչ վեր տղայ մը կ'ուզէ վարձու աշխատաւորի գործ կատարել, պէտք է պատերազմ. վիճակի յատուկ անձնագիր մը ստանայ: Եօթնէն 15 տարեկան մանուկները պէտք է լուսանկարներ ունենան, կնքուած՝ համապատասխան իշխանութեանց կողմէ, եւ կցուած՝ իրենց համար պատասխանատու անձերու անձնագրին:

Պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններով պիտի ծանուցուի թէ Ֆրանսա բնակողները երբ պէտք է դիմում կատարեն, պատերազմական վիճակի անձնագիր ստանալու համար, փոխանակելով խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներուն հետ:

Այն օտարականները որ արտօնուած են Ֆրանսա մտնելու եւ կ'ուզեն մնալ ութ օրէն աւելի, պէտք է իրենց առաջին կայանը հասնելէ 24 ժամ վերջը դիմում կատարեն անձնագրի համար:

Պատերազմական վիճակի յատուկ անձնագիրներու համար դիմում պէտք է կատարել ոստիկանական տեսչութեան (Commissariat de police), եւ կամ, եթէ ոստիկանական տեսուչ չկայ թաղին մէջ, քաղաքապետութեան: Մինչեւ անձնագրին յանձնումը ընկալագիր մը պիտի տրուի օտարականին: Այս ընկալագիրը անձնագրին տեղը պիտի բռնէ մինչեւ այն թուականը ուր պիտի յանձնուի անձնագիրը:

Օտարականը անձնագիր խնդրած ատեն պէտք է.—

ա) Ապացուցանէ թէ օրինաւոր պայմաններով Ֆրանսա մտած է:

բ) Հինգ լուսանկարներ ներկայացնէ, 4×4 սանթիմեթր մեծութեամբ, ճակատէն, առանց գլխարկի եւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին քաշուած: Նոյն տեսակէն հինգ լուսանկարներ ալ պէտք է յանձնուին 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր մանուկի համար, որոնց պատասխանատու է ենթական:

գ) Ներկայացնէ անհրաժեշտ ցուցմունքները, անձնական արձանագրութիւն կազմելու համար:

դ) Վճարէ նշանակուած տուրքը, եթէ չունի խաղաղութեան ժամանակի անձնագիր մը: Սակայն այս տուրքը չի պահանջուիր, եթէ Ֆրանսա բնակութեան ժամանակը երկու ամիսը չանցնիր:

Անձնական արձանագրութիւն կազմելու համար անհրաժեշտ ցուցմունքներն են.— Հպատակութիւն, անուն, մականուն, ծննդեան թուական եւ ծննդավայր, ծնողք (անոնց ծննդեան թուականը եւ ծննդավայրը), արհեստ, ընտանեկան վիճակ, մինչեւ 15 տարեկան մանուկներու անունները եւ մականունները, ամուսնին կամ կնոջ ծննդեան թուականը, եթէ նոյնիսկ ամուսինը կամ կինը Ֆրանսա չի գտնուիր, երկու վկայութիւններ արտասահմանէն, երկու վկայութիւններ Ֆրանսայէն, Ֆրանսայի այս կամ այն թաղին մէջ բնակութեան թուականը, հասցէն եւ զանազան տեղեկութիւններ՝ խնդրարկուին ինքնութիւնը հաստատելու համար:

Այս ցուցմունքներէն զատ, ո եւ է օտարական որ անձնագիր կը խնդրէ, պէտք է ներկայացնէ, ի հաստատութիւն իր յայտարարութեանց, վաւերական թուղթեր, որոնք կասկած չձգեն իր օրինական վիճակի եւ իրեն հետ ապրող անձերու օրինական կացութեան մասին:

Միասին բնակին թէ առանձին, այր եւ կին իւրաքանչիւրը պէտք է ունենայ իր անձնագիրը:

Անձնագիրը պիտի ունենայ օրինապէս կնքուած լուսանկար մը եւ արձանագրութիւն՝ անձնագրի տիրոջ պարտաւորութեանց մասին, ինչպէս եւ պատժական տրամադրութիւններ, այդ պարտաւորութիւնները չկատարելու պարագային:

Նոր անձնագիրները երկու տարի պայմանաժամ պիտի ունենան, բացի այն պարագայէն երբ փոխանակուած են խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներուն հետ: Այս վերջին պարագային անձնագրին վաւերականութեան թուականը այն է ինչ որ նշանակուած է հին անձնագրին վրայ:

Անձնագիրներու նորոգման դիմումները պէտք է կատարուին պայմանաժամի լրանալէն երեք ամիս առաջ, եւ, ամէնէն ուշը, վերջին ամսուան առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին: Բացառաբար, անձնագրի պատճէն մը կը տրուի կորսուած անձնագրի մը տեղ, տուրքը վճարելով: Այս երկրորդ օրինակին (պատճէն, տիւփլիքաթա) յանձնումը ենթակայ է ներքին նախարարին որոշման, համաձայն ոստիկանական վերատեսչութեան, կամ, ի հարկին զինուորական իշխանութեան տեղեկագրին:

Ո եւ է օտարական որ սահմանագլուխ կը ներկայանայ առանց անձնագրի, Ֆրանսայէն հեռացած ատեն, պէտք է հաստատէ իր ինքնութիւնը եւ իր վերջին բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւ ապացուցանէ թէ ինչու չի կրնար ցուցնել իր անձնագիրը: Այն ատեն խնդիրը կը հաղորդուի ներքին նախարարին եւ օտարականը վար կը դրուի, մինչեւ որ նախարարը որոշում տայ իր մասին:

Անձնագիրը կրնայ ետ առնուիլ որ եւ է ատեն այն օտարականներէն որ այլեւս չեն ներկայացներ պահանջուած երաշխաւորութիւնները:

Բնականաբար, երկրին ներսերը գտնուած մասնաւոր շրջաններու, պաշարման վիճակի ենթակայ շրջաններու, եւ զինուորական շրջաններու մէջ անձնագիրները կրնան տրուիլ ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ, միայն եւ միայն զինուորական իշխանութեան արտօնութեամբ: Երբ նախապէս իբրեւ մաս—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

նաւոր շրջաններ չնշանակուած վայրեր մասնաւոր շրջաններու վերածուին, զին. իշխանութիւնը կրնայ պահանջել որ օտարականներու յանձնուած անձնագիրները վերաքննուին :

*** Այսօր նորէն կը հրատարակենք երթեւեկի կամ շրջագայութեան արտօնագրի օրէնքը, որ գործադրելի էր Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ (երկուշաբթի) : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ խնդրագիրները պէտք է այժմէն պատրաստել հինգ լուսանկարներով, եւ թէ օրէնքին գործադրութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին առանձին :

Արտօնագիր պէտք է առնել տեղէ տեղ երթալու համար

Ազգ. Պաշտպանութեան եւ Ներքին գործերու նախարարութիւնները հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեցին ուրբաթ օր.—

1939 Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ, երթեւեկը կանոնի տակ պիտի առնուի ամբողջ Ֆրանսայի տարածութեան վրայ : Որ եւ է օրինազանցութիւն ենթակայ է մասնաւորապէս ծանր պատիժներու :

Տասնըհինգ տարեկանէն վեր ամէն մարդ պէտք է շարունակ իր վրայ պահէ եւ պահանջուած ատեն ներկայացնէ.— 1. Ինքնութեան վաւերագիր մը.— 2. Եթէ տեղէ տեղ կ'երթայ ոտքէն եւ երկաթուղիէն տարբեր միջոցով մը, շրջագայութեան (circulation) մասնաւոր արտօնագիր մը :

Սահմանամերձ շրջաններէն դուրս, Սէնը եւ Սէն է Ուազը միակ եւ միեւնոյն քաղաքապետական շրջանը կը կազմեն (Commune) :

Շրջագայութեան խնդրագիրները պէտք է ներկայացնել, համաձայն բնակավայրի, կոռուելիք ճամբուն եւ երթալիք տեղին, շրջաններու հրամանատար զօրավարներուն, իսկ Սէնի նահանգին մէջ՝ ոստիկանութեան վերատեսուչին, կամ ոստիկանական տեսուչներուն (քոմիսէր), կամ քաղաքապետներուն, իսկ կարգ մը մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ ուղղակի B. C. M. C.ին :

Ֆրանսացիները կրնան ազատ պտտիլ որեւէ շրջանի մը մէջ, որ կրնայ տարբերիլ համաձայն բանակներու շրջանին, վերապահուած շրջանի մը կամ պաշարման վիճակի ենթարկուած շրջանի մը : Այժմ ամբողջ երկիրը կը գտնուի պաշարման վիճակի մէջ :

« Մոթոսիքլէթ»ով կամ ինքնաշարժով կամ շոգենաւով որ եւ է տեղափոխութիւն չի կրնար կատարուիլ առանց շրջագայութեան մասնաւոր արտօնագրի : Այս կանոնը որ եւ է բացառութիւն չի տրամադրեր, ինչ որ ալ ըլլայ ենթակային հպատակութիւնը եւ տեղափոխութեան տարածութիւնը :

Ամէն օտարական որ կը տեղափոխուի իր բնակավայրի շրջանէն (Commune) կամ սահմանամերձ շրջաններէն, փոխադրութեան ինչ միջոցով ալ ըլլայ, պէտք է ունենայ ազատ անցքի թուղթ մը (sauf - conduit) կամ շրջագայութեան արտօնագիր մը : Այս կանոնը որեւէ բացառութիւն չի տրամադրեր :

Շրջագայութեան արտօնագիր խնդրած ատեն, պէտք է միասին տանիլ հինգ լուսանկար, եւ, եթէ տեղափոխութիւնը ինքնաշարժով պիտի կատարուի, գորշագոյն տոմս (carte grise) :

Շրջագայութեան այս կանոնագիրը խստօրէն պիտի գործադրուի 1939 Սեպտեմբեր 11ին : Սակայն, տասը օրուան պայմանաժամ մը, մինչեւ Սեպտեմբեր 20, կը շնորհուի Ֆրանսացիներու, որպէսզի արտօնագիր առնեն ինքնաշարժի կամ «մոթոսիքլէթ»ի համար :

Այս հրամանագիրը ստորագրած է Զօր. Ժուան :

*** Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնենք մեր հայրենակիցներուն թէ՝ ինչ հպատակութիւն ալ ունենան, պարտաւոր են դիմել իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, ուր կը ստուգեն անձնագիրները եւ մատնադրոշմ դնել կուտան :

Ֆրանսեւթուրք համաձայնութիւնը

»»» · «««

«Փարի – Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն (8 Սեպտ.) .—

Ֆրանսական դեսպանը երէկ կրկին ընդունուեցաւ Պ. Սարաճօղլուի կողմէ : Բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են : Համաձայնութեան կնքումը իրականացած է արդէն զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտով. կը մնայ միայն ելմտական պայմանագրութիւնը : Երբ դաշնագիրները պատրաստ ըլլան, Զօր. Վէկան Անգարա պիտի գայ, զինուորական մասը ստորագրելու համար :

Թուրքիա կը շարունակէ մասնակի զօրաշարժի միջոցներ ձեռք առնել : Ամէն օր պահեստիներ կը հրաւիրուին անհատական զօրակոչերով : Թրքական ուժերը ամբողջովին դէպի արեւմուտք կ'երթան, կեդրոնանալով Պոլսոյ շուրջը եւ Թրակիոյ մէջ : Միջոցներ ձեռք առնուած են գեղարուեստական առարկաներու պահպանութեան համար : Այս շաբթու կրաւորական պաշտպանութեան փորձ մը պիտի կատարուի Անգարայի մէջ : Հանրապետութեան նախագահը երէկ առանձին ունկնդրութեան ընդունեց խորհրդային դեսպանը : Տեսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ :

Լուր կը շրջի թէ Թուրքիա բնակող բազմաթիւ Գերմանացիներ թրքական հպատակութիւն խնդրած են :

— ∞ —

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 150 երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ զօրակոչի են – թարկուեցան, զանազան ծառայութիւններ կատարելու համար :

Ոչ մէկ հաշտութիւն առանց յաղթանակի

Պ. Չէմպըրլէն երեսփ. ժողովին մէջ ազդարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա, իր զինակիցները եւ գաղթականութիւնները վճռած են կռուիլ մինչեւ վերջնական յաղթանակ : Այս առթիւ Լոնտոնի թերթերը կ'ըսեն թէ Հիթլերի կողմէ հաշտութեան որ եւ է առաջարկ պարզապէս կեղծիք մը պիտի ըլլայ, քիչ մը շունչ առնելու եւ նոր յարձակումներ կատարելու համար : «Թայմզ» կը գրէ.—

«Արդարեւ, եթէ Գերմանացիները հաշտութիւն կը խօսին, պատճառը այն է որ Հիթլեր կարենայ իր ուզածը ընել : Անոր առաջարկը այն է որ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմ հռչակելէ վերջ քաշուին, ինչ որ պիտի նշանակէր թէ Հիթլեր շահած է եւրոպական պատերազմը : Յոռետեսական է այսպիսի քարոզութիւն մը եւ բոլորովին սխալ կը մեկնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի առաջադրութիւնները : Ուստի սկիզբէն իսկ դատապարտուած է ձախողման : Երբ խնդիրը նախայարձակման մը դիմադրելուն մէջ կը կայանայ, պատերազմը անբաժանելի է : Այժմ երկու պատերազմներ չկան, ինչպէս կ'ուզեն համոզել Գերմանացիները, այլ կայ միայն մէկ պատերազմ, երկու ճակատներու վրայ մղուած : Թշնամութիւնները պիտի դադրին երբ Հիթլեր տապալի եւ Լեհաստան վերստանայ իր ամբողջ երկրամասը եւ բոլոր իրաւունքները» :

20-40 Տարեկաններու ցուցակագրութիւնը

Ամէն օր գրաւոր թէ բերանացի հարցումներ կը ստանանք, 20 — 40 տարեկան օտարականներու ցուցակագրութեան մասին (անոնք որ գործօն զինուոր չեն) :

Պատասխան.— Այդ ցուցակագրութեան յայտարարութիւնը առ այժմ հրատարակուած է միայն Սէնի նահանգին համար, եւ ենթակաները պարտաւոր են երթալ արձանագրուիլ որոշուած թուականին (իրենց մականունի սկզբնատառերուն կարգով) :

Արձանագրուած ատեն ոստիկանութիւնը թուղթ մը կը յանձնէ, յառաջիկային հրաւիրելու համար : Տակաւին որոշուած չէ թէ երբ պիտի կանչուին անոնք, բժշկական քննութեան ենթարկուելու եւ յարմար դատուած պարագային զօրագունդերու մէջ տեղաւորուելու համար :

Այս ցուցակագրութիւնը կապ չունի կամաւորներու արձանագրութեան հետ : Ցուցակագրութիւնը պարտաւորիչ է (Սէնի մէջ եւ ուրիշ ուր որ յայտարարուած է) ; իսկ միւսը կամաւոր, ուզողը կ'երթայ կը գրուի :

Թուրքերը կը հեռանան Գերմանիայէն

Գերման կառավարութիւնը որոշած ըլլալով իր սահմաններէն ներս օտար անհատներ չմտցնել, Գերմանիա գտնուող օտարներն ու Թուրքերը կը հեռանան հետզհետէ :

Վերջին օրերուն խումբ խումբ եկող Թուրք ուսանողներէ զատ, Գերմանիայէն Պոլիս հասնող վերջին պայմանագրական կառախումբով բազմաթիւ Թուրք երեսփոխաններ, փրոֆէսէօրներ եւ վաճառականներ իրենց երկիրը վերադարձան : Նոյնպէս, Ռումանիայէն եկող ռումանական շոգենաւով ալ բազմաթիւ Թուրքեր Պոլիս գացած են :

Հայ զինուորներու մեկնումը

Սէն Լուէն (Մարսէյլ) կը գրեն մեզի.—

Վերջին նամակս է այս, որովհետեւ մեր գիւղի բոլոր ընկերները եւ ուրիշ երիտասարդներ զինուոր գացին : Ես ալ պիտի երթամ պարտականութիւնս կատարելու : Մնաք բարով :

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Բ.— Կազեր, անոնց տեսակը եւ ազդեցութիւնը

Այլեւս սովորութիւն դարձաւ կազ կոչել այն բոլոր քիմիական նիւթերը, որոնք կը գործածուին պատերազմի մէջ թշնամին վնասելու նպատակով, բայց պէտք է ըսել որ քիմիական այդ նիւթերը բոլորն ալ կազ չեն,— կան հեղուկ նիւթեր, կան հաստատուն նիւթեր : Այսպէս, արսինները հաստատուն նիւթեր են, որոնք պայթուցիկ ռումբերով, փոշիացուած վիճակի մէջ, կը նետուին թշնամի բանակին կամ բնակչութեան վրայ : Իսկ ուրիշներ, ինչպէս իփէրիթը, հեղուկ են, որոնք շաղի նման կը տեղան ու կը թրջեն ապրող էակները եւ ամէն ինչ : Ու վերջապէս կազային վիճակի մէջ կը գտնուին քլորը եւ փոսժէնը :

Բոլոր այս կազերը ունին բնագիտական նոյն յատկութիւնը,— օդէն աւելի ծանր են, հետեւաբար ցած կ'իջնեն, կը նստին գետնին վրայ, կը թափանցեն նկուղներէն ներս : Ոմանք ունին ուրիշ աւելի վտանգաւոր յատկութիւն մը,— երկար ժամանակ կը մնան իրենց հանգչած տեղին վրայ, առանց ցնդելու կամ անհետանալու : Օրինակ, արսինները փոշիի պէս կը նստին, իփէրիթը ցօղի պէս կը թրջէ հոն ուր կ'իյնայ այդ կազաթոյները պարունակող ռումբը, եւ անոնց հանգչած վայրը թունաւոր կը մնայ երկար ժամանակ,— ուրեմն, այդ թունաւոր նիւթերը, մառախուղի պէս իջնելէ վերջ տարածութեան մը վրայ, տակաւին ժամանակ մը եւս կրնան թունաւորել ով որ կը դպի իփէրիթ ու արսին նստած առարկայի մը : Դեռ աւելին,— իրենց դանդաղ շոգիացումին հետեւանքով, կրնան թունաւորել ով որ կը շնչէ այդ մթնոլորտը, ռմբակոծութենէն երկար ժամեր վերջ :

Ահաւասիկ համառօտակի այն քանի մը բնագիտական տեղեկութիւնները, որոնք ցոյց կուտան թէ ո'րքան վտանգաւոր են կազաթոյները :

Այժմ դասաւորուած ներկայացնենք կազաթոյները, տալով նաեւ իւրաքանչիւրին կենսաքիմիական ներգործութիւնը.—

Ա.— ԱՐՏԱՍՈՒԱԲԵՐ ԿԱԶԵՐ

Գլխաւոր երեք տեսակ.—

1) Պրոմասէթոն, որ ոչ միայն կը լացնէ, այլ եւ արցունքներն աղբիւրին (աչք) ցաւ կը պատճառէ, յետոյ խուխափողի բորբոքում կուտայ, թոքերուն մէջ արիւնախոնում յառաջ կը բերէ, ընդհանուր ուժաթափութիւն մը կը ստեղծէ :

2) Պրոմիւր տը պէնզիլ, որ աչքին գունդը կը գրգռէ եւ եթէ այս կազաթոյնը 1/50,000 խտութիւն ունենայ, կուրութիւն կը պատճառէ :

3) Մէթիլէթիլսէթոն, որ կը մեռցնէ աղբիւրի պէս արցունք թափել տալէ վերջ :

Բ.— ՀԵՂՁՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐ

Բազմատեսակ են այս կազաթոյները, որոնք մահ կը պատճառեն շնչառութիւնը դժուարացնելով կամ խափանելով.—

1) Քլոր, որու խտութիւնը եթէ 1/200,000 է, շնչառութիւնը կը դժուարանայ, իսկ եթէ 1/100,000 է, թոքերը կը լեցուին աւշային հեղուկով մը եւ ենթական կը մեռնի հեղձամահ :

2) Օքսիքլորիւր տը քարպոն, որ փսխում կը պատճառէ ենթակային՝ եթէ քիչ ծծէ, եւ մահ կը պատճառէ՝ եթէ քիչիկ մը աւելի ծծէ :

3) Փալիթ, որ փտած տերեւի հոտ ունի, նախ դժուարաշնչութիւն կը պատճառէ, թոքերը խոնաւով կը լեցնէ եւ հեղձամահ կ'ընէ :

4) Սիւրփալիթ, նոյնպէս :

5) Ֆոսժէն, որ չոքոլայի հոտ ունի, ուշ կը ներգործէ, բայց եւ այնպէս քիչիկ մը ծծողն իսկ կը մեռցնէ : (Ասիկա այն կազաթոյնն է, զոր Ֆրանսացիները գործածեցին Վէրտէնի առջեւ, իբրեւ փոխ-վրէժ քլորին՝ զոր Գերմանացիները գործածած էին աւելի կանուխ) :

6) Քլորոֆորմիաթ տը մէթիլ, որ թոքային բորբոքում կը պատճառէ եւ հեղձամահ կ'ընէ :

7) Քլորոփիքրին, նոյնպէս :

8) Սէթոն պրոմէ, նոյնպէս :

Գ.— ՓՌՆԳՏԱՑՆՈՂ ԿԱԶԵՐ

Այս կարգի կազերէն, ինչպէս առաջիններէն ոմանք, անշուշտ շատ նուազ խտութեամբ, կը կոչուին «մարդկայնական կազաթոյներ», այն պատճառաբանութեամբ թէ նուազ վտանգաւոր են եւ չեն սպաններ, այլ անզօր եւ անկարող կը ձգեն : Այնպէս որ, խաղաղութեան ժամանակ, ոստիկանութիւնը այս կազերը կը գործածէ անշարժութեան դատապարտելու եւ ձերբակալելու համար աւազակները : Պատերազմի ժամանակ, անշուշտ շատ աւելի վտանգաւոր կը դառնան այս կազաթոյները.—

1) Սիանիւր տը տիֆէնիլարսին, որ կոկորդին մէջ գրգռում կը պատճառէ եւ շնչահեղձութիւն կուտայ :

2) Տիֆէնիլանոքլորարսին, որ սաստիկ կը փռնգտացնէ, եւ քիթն ու աչքերը աղբիւրի պէս կը վազեն :

3) Էթիլտիքլորօարսին, որ սաստիկ ցաւ մը կը ստեղծէ քիթին ու ճակտին ոսկորներուն միացած տեղը՝ ներսէն, մինչ բերնին մէջ թուքը կը չամնայ եւ ենթական կը սկսի փսխել :

4) Տիպրոմիւր տ'էթիլարսին, որ մահ կը պատճառէ երբ ենթական բարձր խտութեամբ կազ կը ստանայ :

Դ.— ԽԱՐԱՆԻՉ ԿԱՄ ԲՇՏՈՒԿԻՉ ԿԱԶԵՐ

Ասոնք գլխաւորաբար կ'ազդեն մորթին վրայ, ինչպէս եւ ներսէն.—

1) Իփէրիթ կամ սիւլֆիւր տ'էթիլտիքլորէ, որ մանանեխի հոտ ունի, հեղուկ է, մառախուղի պէս կ'իջնէ, ենթակային մորթը բշտիկեցնելով եւ աչքերը այրելով : Մահացու կազաթոյն է :

2) Լէվիսիթ, որ կ'այրէ, կը բշտիկէ, կը խեղդէ, կը սպաննէ :

Ե.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱԶԱԹՈՅՆԵՐ

Ասոնք եւս բազմաթիւ են եւ բազմազան.—

1) Օքսիտ տը մէթիլ տիքլորէ, որ ուշաթափութիւն կամ նուաղում կը պատճառէ, գլխու պտոյտ կուտայ այնքան որ չի կրնար ոտքի վրայ մնալ կամ քայլ մը առնել ենթական : Մահացու է :

2) Ասիտ սիանիտրիք, որ գլխու պտոյտ կը պատճառէ, մահացու՝ ամենաքիչ քանակութեամբ անգամ :

3) Քլորիւր տը սիանօժէն, որ ջղային դրութիւնը կ'ընդարմացնէ, ենթական քուրջ կը դարձնէ :

Քիմիական բոլոր այս նիւթերը անշուշտ ստեղծուած չէին խաղալու համար իրենց մահացու դերը : Արդարեւ յիշատակուած նիւթերէն շատեր կը գործածուէին ճարտարարուեստի մէջ, իբրեւ օգտակար մարմիններ : Բայց եթէ ճիշդ է որ «մարդը մարդուն գայլ է», անշուշտ նոյն այս նիւթերը պիտի գործածուէին իհարկէ զիրար բնաջնջելու եւ կոտորելու համար :

Յաջորդով կը ներկայացնենք ինքնապաշտպանութեան միջոցները :

ՔԱՂՀԱՆ

Երեք միլիոն ֆրանք նպաստ զօրակոչի ենթարկուած զինուորներու

Պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 8ին հրամանագիր - օրէնք մը հրատարակեց որ նպաստներ կը հաստատէ զօրակոչի հետեւանքով անհեցուկ եւ կարօտ մնացած ընտանիքներու : Ահաւասիկ ամփոփումը.—

Զօրաշարժի օրէն սկսեալ, օրական նպաստ մը պիտի կրնայ տրուիլ այն ընտանիքներուն որոնց նեցուկները դրօշի տակ առնուած են ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բանակներուն մէջ :

Այդ նպաստը կրնայ յատկացուիլ ընտանիքի նեցուկին դրօշի տակ եղած միջոցին : Նպաստը կրնայ աւելնալ 16 տարեկանէն վար եղած զաւակներու համար : Նպաստները եւ յաւելումները վերապահուած են կարօտ ճանչցուած ընտանիքներու : Այս նպատակով երեք միլիոն ֆրանքի վարկ մը բացուած է առողջապահական նախարարութեան :

Նպաստին համեմատութիւնն է.— օրական 12 ֆրանք Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ : 8 ֆրանք՝ 5000 բնակիչէն աւելի եղած շրջաններու մէջ :

16 տարեկանէն վար տղաքներու համար յաւելումը պիտի ըլլայ 5.50 ֆր. Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ, 4.50 ֆրանք միւս նահանգներուն մէջ : Բնակավայր փոխած ատեն, սակերը պիտի փոխուին տեղափոխութենէն 30 օր վերջը միայն : Միայն մէկ գլխաւոր նպաստ կրնայ տրուիլ ընտանիքի մը համար որուն անհրաժեշտ նեցուկն էր զինուորագրեալը :

Այս նպաստէն կրնան օգտուիլ, հետեւեալ կարգով, կարօտ ընտանիքին անդամները որոնց հոգը զինուորագրեալին վրայ կ'իյնար.— 1. Զօրակոչի ենթարկուած զինուորին օրինաւոր կինը.— 2. Իր ուղղակի զաւակները.— 3. Իր ամէնէն մօտիկ ուղղակի ծնողքը :

Խնդրագիրները կրնայ մատուցանել խնդրարկուին օրինաւոր ներկայացուցիչը : Բացառաբար գլխաւոր նպաստը կրնայ տրուիլ օրինաւոր կնոջմէն, զաւակներէն եւ ծնողներէն տարբեր անդամներու :

Խնդրագիրները պէտք է ներկայացնել բնակավայրի քաղաքապետին, իսկ Փարիզի մէջ՝ թաղամասի քաղաքապետին, որոնք ընկալագիր մը կուտան :

Խնդրագիրը պէտք է ըլլայ երկու օրինակ, հետեւեալ վաւերաթուղթերով.— 1. Ենթակային նախընթաց տարուան տուրքի հաշիւը.— 2. Քաղաքապետին կողմէ հաստատուած վկայագիր մը՝ միեւնոյն տանիքին տակ կամ դատ բնակող ընտանիքին անդամներու եկամուտներու, նիւթական աղբիւրներու, մշակուած հողերու, արջառներու համրանքի եւն. մասին.— 3. Վկայագիր մը՝ ընտանիքի անդամներուն եւ զինուորագրեալ նեցուկին ազգականական կապերու մասին.— 4. Ներկայութեան գիր մը զինուորի մասին : Քաղաքապետը այս երկու խնդրագիրները պէտք է ներկայացնէ, իր պատճառաբանուած կարծիքին հետ, նահանգապետին եւ շրջանային յանձնաժողովին, որ կը նշանակէ նպաստը : Յանձնաժողովին որոշումները անմիջապէս գործադրելի ըլլալով, կը հաղորդուին խնդրարկուին, նահանգապետին, քաղաքապետին եւ հարկային վերատեսուչին որոնք կրնան վերաքննութիւն առաջարկել :

Առժամաբար եւ զօրաշարժի առաջին 60 օրերու ընթացքին, կը բաւէ յանձնաժողովին ներկայացնել հետեւեալ թուղթերը.— 1. Երդումով եղած յայտարարութիւն մը խնդրարկուին կամ իր ներկայացուցիչին կողմէ : Այդ յայտարարութիւնը պէտք է պարունակէ զինուորի վաստակին կապուած կամ անոր հետ ապրող անձերուն անունը, տարիքը, անոնց իւրաքանչիւրին ապրուստի միջոցները եւն.— 2. Քաղաքապետին կարծիքը.— 3. Զինուորին ներկայութեան թուղթը :

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

—■—

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐՈՒ բաշխումը պիտի կատարուի անխտիր, ինչպէս կը հաւաստեն պաշտօնական շրջանակներէ : Հարկ է դիմել եւ ստանալ : Վերջերս դժուարութիւններ ծագած էին, մթերքը սպառած ըլլալով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Լոնտոն հասած լուրի մը համաձայն, նոր մաքրագործում մը հրամայուած է խորհրդային պաշտօնէութեան մէջ : Կ'ըսուի թէ առաջին առթիւ ձերբակալուած է Լիթվինով եւ հաւանաբար գնդակահարուած :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զէնքի տակ առաւ պահեստիներու շարք մը զօրագասեր :

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ պիտի վերաբացուին Հոկտեմբեր 2ին : Աշակերտները պէտք է երթան իրենց թաղին ամէնէն մօտ եղած վարժարանը : Սակայն խորհուրդ չի տրուիր որ ծնողները ետ կանչեն գաւառ ղրկուած տղաքը :

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 15րդ վիճակահանութիւնը, որ յետաձգուած էր, պիտի կատարուի մօտերս :

ԼՈՆՏՈՆԻ կենդանաբանական պարտէզին ձուկերը եւ սողունները ոչնչացուեցան անասնաբոյժներու կողմէ : Պերլինի մէջ ալ նոյն գործողութիւնը կատարուած է :

ՀՌՈՄԻ անգլիական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ :

300 ՀՈԳԻ յանձն առին իրենց արիւնը տրամադրել, պատերազմի վիրաւորներու համար :

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 12 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4141 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Սանճաքի հանգանակութիւնը փակուած

Մեր բացած հանգանակութեան համար նոր գումարներու առաքումը կը հաղորդեն նամակներով : Այսպէս, հինգշաբթի օր Պոստոյէն ստացանք նամակ մը (5 սեպտեմբեր) որ կը ծանուցանէ թէ 1960 ֆրանք ղրկած են : Լոռեթէն ալ ղրկած են 488 ֆրանք : Ուրիշ փոքր գումարներ յանձնուած են անձամբ :

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱԿԵԼՈՎ, այդ գումարներն ալ պիտի արձանագրենք, երբ փանձումի գործողութիւնները վերջանան :

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԸՍԵՆՔ ՈՐ ՋՈՐՍ ԱՆԳԱՄՈՎ, ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏ. 5 ԱՆ-ԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂ. ԸՆԴՀ. ՓՈԽԱՆՈՐԴ ՍԱՐԱՃԵԱՆ ԱՐՔ.Ի ՓՈԽԱԴՐԱԾ ԵՆՔ 105,000 (ՀԱՐԻՒՐ ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ) ՖՐԱՆՔ :

Շնորհակալութիւն բոլորին, որ իրենց եղբայրական պարտականութիւնը չմոռցան այնքան տաժանելի պահու մը :

Չորրորդ ահազանգը Փարիզի մէջ

Օդանաւային յարձակման դէմ չորրորդ ահազանգը հնչեց կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը, ժամը 4.10ին : Վտանգը փարատած հռչակուեցաւ մօտ մէկ ժամէն : Ժողովուրդը նկուղները կամ պատսպարանները քաշուեցաւ նոյն հանդարտութեամբ :

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԳԵՏԻՆԸ ՀԱՐԹԵԼ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՈՉ», ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ ԼՈՆՏՈՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶ

Ահաւասիկ վերջին պաշտօնական զեկոյցները, թուականի կարգով .—

Զեկոյց թիւ 11, Սեպտեմբեր 9, առաւօտ .—

Ցամաքի վրայ, գիշերուան ընթացքին, գործունէութիւն մեր առաջին զօրամասերուն կողմէ : Վարնթի անտառը, Ֆորպախի արեւմտեան կողմը, մեծ մասով մեր ձեռքն է : Անտառը լեցուած էր ականներով եւ ամէն տեսակ թակարդներով : Օդանաւային գործունէութիւնը կը շարունակուի համընթաց ցամաքային գործողութեանց հետ :

Զեկոյց թիւ 12, Սեպտեմբեր 9, ժամը 21.—

Թշնամին կը դիմադրէ ամբողջ ճակատին վրայ : Զանազան տեղական հակայարձակումներ կը ծանուցուին : Մեր զօրաբաժիններէն մէկուն փայլուն յարձակումը մեզի ապահովեց կարեւոր գետին մը : Թշնամի օդանաւերը կը գործեն : Ցերեկուան ընթացքին մեր օդանաւային հետազօտութիւնները շարունակուեցան հակառակ թշնամի օդանաւերու հետապնդումներուն :

Զեկոյց թիւ 13, Սեպտեմբեր 10 (առտու) .—

Գերմանացիները երէկ հակայարձակումներ կատարեցին մեր ճակատի բազմաթիւ կէտերուն վրայ : Ոչ մէկ փոփոխութիւն գիշերուան ընթացքին : Բնականոն գործունէութիւն եւ օդանաւային հետազօտութիւններ :

Զեկոյց թիւ 14, 10 Սեպտեմբեր, իրիկուն .—

Ճակատին վրայ, շարք մը մեթոտիկ գործողութիւններու շնորհիւ յառաջխաղացութիւններ կատարուեցան Սարի եւ Վոժի միջեւ : Թշնամին յարձակողական շարժում մը կազմեց Մոզէլի անմիջականօրէն արեւելեան կողմը, Սիէրքի հիւսիսային – արեւելեան շրջանին մէջ :

Անգլեւֆրանսական նաւային ուժերը ականներ ցանեցին Մանշի եւ Հիւսիսային ծովու կարգ մը շրջաններուն մէջ :

Մեր օդանաւային հետազօտութիւնները շարունակուեցան օրուան ընթացքին :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔՈՎ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ շաբաթ օր առաջին անգամ ըլլալով Մոզէլի եւ Հռենոսի ֆրանսական գիծը ամբողջովին կը գտնուէր գերմանական հողի վրայ : Այդ գիծը մօտաւորապէս կը հաշուէր 120 մղոն, իսկ խորութիւնը երեք մղոն : Այդ օրուան հաշիւներուն համաձայն, 350 քառ. մղոն տարածութեամբ հող կը գտնուէր ֆրանսական բանակին ձեռքը : Այդ օրուան կռիւը սկսաւ արշալոյսին, եւ մեծ մասով մղուեցաւ Վարնթի անտառին մէջ, որ կը գտնուի Սարպրուքի հարաւային արեւմտեան կողմը : Իրենց գիծը Սարի գետին հարաւային ափին վրայ, ուղղակի Զիկֆրիտի գլխաւոր ամրութեանց վրայ տանելու համար, Ֆրանսացիները դէպի հիւսիս արեւմուտք յառաջացան Ֆորպախէն : Առաւօտ կանուխ, անոնք գրաւեցին անտառին մեծ մասը, կռուելով եւ յառաջ խաղալով ընդացիկներու ցանցին, հրասայլերու թակարդներուն, պատնէշներու եւ բազմաթիւ ցամաքային ականներու մէջէն :

*** «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով կացութիւնը, դիտել կուտայ թէ Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերը, այնպէս ինչպէս կազմակերպուած են, տեղ – տեղ շատ մօտ են իրարու, իսկ ուրիշ կէտերու վրայ բաժնուած՝ լայն տարածութիւններով : Այսպէս, Սարլուիի շրջանին մէջ, սահմանագլուխը Զիկֆրիտէն բաժնող տարածութիւնը 20 քիլոմեթրի կը հասնի, տեսակ մը անտէր երկիր ուր ֆրանսական զօրքը զանազան շարժումներ կը կատարէ, սահմանագլուխը անցնելէ վերջ : Այստեղ թշնամին բան–գործ ըրած է ամէն տեսակ ականներ դիզել եւ թակարդներ լարել : Ուրեմն ֆրանսական զօրքը հարկադրուած է լրջօրէն «մաքրագործել» դիրքը : Այս գործին կը ծառայեն հրասայլերը, հետեւակազօրքի վաշտեր, մեքենաշարժ հեծելազօրքը եւն : Այս գործողութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ գտնել Զիկֆրիտի գծին յառաջապահ դիրքերը :

*** Գնդ. Ֆայլի կը բացատրէ իր երէկուան զինուորական տեսութեան մէջ («Մաթէն», 11 սեպտեմբեր) .

— «Կացութիւնը չփոթ է Լեհաստանի մէջ : Կեդրոնին մէջ, Վիսթուլայի արեւմտեան ափին եւ անոր միջին ընթացքին առջեւ, Վարշաւայէն մինչեւ Լուպլինի բարձունքը, վերջին օրերու տաժանելի կռիւները խախտած եւ չնչապատ ըրած են երկու ճակատները, գերմանական թէ լեհական : Գերմանական զրահապատ զօրամասեր առաւելութիւն չահած են հարեւան զօրամասերուն վրայ : Ընդհակառակն, գերմանական բանակներուն վերջապահները ծանր դժուարութիւններ կը կրեն : Վիսթուլայի արեւելեան ափին վրայ, Գերմանացիները կը ջանան վճռական հարուած մը իջեցնել թէ հիւսիսային եւ թէ հարաւային կողմէն, մեծ մասով լեհական զօրքին կռնակը : Այս վերջինը դէպի կեդրոն, Վիսթուլայի վրայ կը քաշուի վերը յիշուած պայմաններու մէջ : Հիւսիսային կողմէն կատարուած յարձակումը, որ Նարէվ հասած է, դեռ պէտք է անցնի Պուկէն : Հարաւային շրջանի յարձակումը, որ դեռ լաւ սահմանադծուած չէ, կրնայ վտանգաւոր ծաւալ մը ստանալ, թէ տարածուի թէ Լուպլինի եւ թէ Լվովի (Լէմպէրկ) վրայ : Հարկ է սպասել խիստ տաժանելի օրերու : Ակներեւ է որ գերմանական հրամանատարութիւնը կ'ուզէ ժամ առաջ վերջացնել դիմադրութիւն մը որ եթէ երկարաձգուի, կրնայ կազմալուծում մը յառաջ բերել իր բանակներուն մէջ : Ախտանշանները կ'երեւան արդէն :

. . . Արդէն իսկ, գերմանական ուժը կը ցուցադրէ իր ծանրութիւնը եւ սպառնալիքը : Բայց, եթէ ան կրնայ 80 միլիոն զինուոր շարել, մէջն ըլլալով Աւստրիացիները եւ Չեխերը, Ֆրանսա եւ հիւսիսային Ափրիկէն այժմ ունին 60 միլիոն սպառազէն զինուորներ, առանց հաշուելու կայսրութեան մնացեալ մասը : Մնանք հանդարտ եւ վճռական» :

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մասնագէտ աշխատակիցը երէկ ալ շարունակելով իր զինուորական տեսութիւնը, կը գրէ (11 Սեպտ.) .

— «Վերջին 24 ժամուան ընթացքին Գերմանացիները ուժգնօրէն յարձակեցան արեւմտեան ճակատին վրայ, կասեցնելու համար ֆրանսական յառաջխաղացութիւնը եւ ետ առնելու այն գետինը որ կորսուած էր 200 քիլոմեթր սահմանագլուխին վրայ, Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ : Այս բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան, թէեւ կարգ մը պարագաներու մէջ Գերմանացիները այնքան մօտեցան որ Ֆրանսացիները հարկադրուեցան թշնամին ետ մղել իրենց սուիններով : Ինչպէս կը հասկցուի պաշտօնական զեկոյցէն, Գերմանացիները ծանր թնդանօթաձգութիւն մը սկսած են Մոզէլի ուղղակի արեւելեան կողմը, երեւութապէս անմիջական յարձակողականի մը համար : Այս շրջանը շատ մօտ է Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխին : Գերմանական յաջող յառաջխաղացութիւն մը այս մասին մէջ պիտի սպառնար Մաժինոյի գծին կենսական կէտի մը վրայ եւ պիտի կասեցնէր ֆրանսական յառաջխաղացութիւնը՝ տիրելու համար Սար գետի արեւմտեան ափին, Սաարպրուքէնէն Մէրցիկ, դէպի հիւսիս : Այս գետին արեւելեան կողմէն կը սկսին Զիկֆրիտի գծին գլխաւոր ամրութիւնները» :

Վարշաւայի հերոսական դիմադրութիւնը

Վարշաւայի Բ. անթենը կը ծանուցանէ թէ կատաղի կռիւներ մղուեցան Վարշաւայի պաշտպանութեան համար, արուարձաններու մէջ, մայրաքաղաքէն 7 — 8 քիլոմեթր հեռու : Վարշաւա օդանաւային նոր յարձակում մը կրեց որու ընթացքին գերման օդաչուները հրձիգ ռումբեր նետեցին, հրդեհ յառաջ բերելով Սիէննա փողոցին մէջ : Փիլզուտսքիի եւ Փրիկայի հիւանդանոցները բոցերու մէջ են (արուարձան Վարշաւայի) : Ընկերվարական կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն յայտարարութիւն մը ուղղեց լեհ երիտասարդութեան, անյապաղ դրօշի տակ հրաւիրելով զայն Վարշաւայի պաշտպանութեան համար : Քաղաքապետական խորհուրդն ալ նմանօրինակ կոչ մը ուղղեց : Քաղաքին բնակչութիւնը պատնէշներ շինել սկսաւ :

Վարշաւայի հեռագրական գործակալութիւնն ալ հաստատելով կատաղի կռիւները, կ'ըսէ թէ թշնամին չկրցաւ նշանակելի յաջողութիւն շահիլ որ եւ է կէտի մէջ եւ թէ լեհական զօրքին նահանջը տեղի կ'ունենայ դանդաղօրէն : Վարշաւա կը շարունակէ իր պաշտպանութեան պատրաստութիւնները բնակիչներուն աջակցութեամբ, հակառակ շարք մը օդային ռմբակոծութեանց որոնք նոր զոհեր խլեցին քաղաքացիներէն : Խրամներ փորուած են մայրաքաղաքի արուարձաններու արեւմտեան կողմը, քանի մը քիլոմեթր հեռու :

*** Լեհական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական բանակը յարձակումի ձեռնարկած էր իբր երկու միլիոն զինուորներով, ջախջախելու համար որ եւ է դիմադրութիւն, հակայարձակումէ մը առաջ : Այս փորձը ձախողեցաւ, որովհետեւ լեհական բանակները նահանջեցին համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, նոր դիրքեր գրաւելու եւ իրենց կարգին յարձակելու համար :

*** Լեհական վերջին զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ գերմանական օդանաւերը իրենց ռմբակոծութիւնը շարունակեցին Սեպտեմբեր 10ին, ամբողջ օրը : Կռիւները կը շարունակուին Օսթրովի եւ Մազովիքի շրջանին մէջ եւ Պուկի գծին վրայ : Թշնամին ետ մղուեցաւ Վարշաւայի շրջականերէն : Հարաւային շրջանին մէջ կռիւները կը շարունակուին Սանի գծին արեւմտեան կողմը :

Վարշաւայի հրամանատարութիւնն ալ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ անթենով .— Վարշաւա դժուարին օրեր կ'ապրի : Առտուն ժամը 5էն ի վեր օդանաւային յարձակումը կը շարունակուի : Առաջին յարձակման առեն գերմանական օդանաւ մը խորտակուեցաւ : Ցերեկ 14 յարձակումներ տեղի ունեցան որոնց մասնակցեցան 70 ռմբաձիգ օդանաւեր : Ասոնց իբր 15ը վար առնուեցան Վարշաւայի փողոցներուն եւ շրջականերուն մէջ :

Երեք տարի պատերազմ

»»» . «««

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ Անգլիա պատերազմ կը նախատեսէ երեք տարուան համար : Ուստի, հրահանգներ տրուած են բոլոր կառավարական հաստատութեանց որ իրենց ապագայ ծրագիրները պատրաստեն այս ուղղութեամբ : Մինենոյն առեն յառաջ կը տարուին արդէն իսկ որոշուած տնօրինութիւնները : Սպառազինութեանց նախարարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, աւելցնելու եւ փութացնելու համար ռազմանիւթերու արտադրութիւնը :

*** Անգլիոյ Տեղեկութեանց նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ սուզանաւերու միջոցաւ ընկղմած են երկու նաւեր, 5000 եւ 5500 թոն տարողութեամբ : Ուրիշ երկու նաւեր հետապնդուեցան սուզանաւերու կողմէ, բայց յաջողեցան ազատիլ :

Մաքսանենգութեան դէմ կայաններ հաստատուած է Ճիպրալթարի, Աղեքսանդրիոյ, Քոլոմպոյի եւ Սէյլանի մէջ : Գերմանական սուզանաւերը այժմ կը գործեն ընդարձակ տարածութեան մը վրայ :

Անգլիական օդատորմիղը հինգերորդ յարձակում մը գործեց Գերմանիոյ վրայ, Պ. Չէյմպըլէնի կոչը ցրուելով : Այս առթիւ երեք օդանաւեր սխալմամբ Պելժիոյ վրայէն անցած ըլլալով, հետապնդուեցան պելժիական օդանաւերու կողմէ : Օդանաւերէն մէկը վար իջաւ եւ օդաչուները, երկու սպայ եւ երեք ենթասպայ, գերի բռնուեցան : Երկրորդ օդանաւը կարծելով թէ թշնամին է որ կը հետապնդէ, կրակ բացաւ եւ բոցավառ վար ձգեց պելժիական օդանաւը : Պելժ օդաչուները յաջողեցան ազատիլ անկարգելներու շնորհիւ : Պրիւսէլի անգլիական դեսպանը ներողութիւն խնդրեց, յայտնելով թէ բոլոր վնասները պիտի հատուցուին եւ թէ հրահանգներ տրուած են որ այսպիսի դէպքեր չկրկնուին :

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 8ին հրատարակեց նոր հրամանագիր մը, բնակութեան եւ ճամբորդութեան մասին, սկսելով զօրաշարժի թուականէն : Այս հրամանագրին 39 — 70 յօդուածները կը վերաբերին օտարականներուն : Ահաւասիկ հիմնական տրամադրութիւնները .—

Պատերազմական նախարարը գերագոյն իշխանութիւնն է, օտարականներու վերաբերեալ սեղմումներու մասին : Ֆրանսա բնակող այն բոլոր օտարականները որ ութ օրէն աւելի մնալու միտք ունին, պէտք է պատերազմական վիճակի անձնագիր խնդրեն : Այն օտարականները որ Ֆրանսա կը բնակին խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներով (ինքնութեան թուղթ), այդ անձնագիրները պիտի փոխանակեն պատերազմական վիճակի թուղթերու հետ, առանց ծախքի : Նոր բնակողներու համար պատերազմական վիճակի անձնագիրները պիտի յանձնուին անոնց հրապարակ ելած առեն որոշուելիք գնով : Անոնք որ կ'ուզեն Ֆրանսա մնալ երկու ամիսէն ոչ աւելի, այդ անձնագիրները պիտի ստանան առանց ծախքի :

Մինչեւ տասնըհինգ տարեկան տղաքը պէտք չունին անձնագրի, բայց անոնց անունները եւ տարիքները պէտք է արձանագրուին իրենց համար պատասխանատու անձերու անձնագիրներուն մէջ : Եթէ 15 տարեկանէն ոչ վեր տղայ մը կ'ուզէ վարձու աշխատաւորի գործ կատարել, պէտք է պատերազմ. վիճակի յատուկ անձնագիր մը ստանայ : Եօթնէն 15 տարեկան մանուկները պէտք է լուսանկարներ ունենան, կնքուած՝ համապատասխան իշխանութեանց կողմէ, եւ կցուած՝ իրենց համար պատասխանատու անձերու անձնագրին :

Պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններով պիտի ծանուցուի թէ Ֆրանսա բնակողները երբ պէտք է դիմում կատարեն, պատերազմական վիճակի անձնագիր ստանալու համար, փոխանակելով խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներուն հետ :

Այն օտարականները որ արտօնուած են Ֆրանսա մտնելու եւ կ'ուզեն մնալ ութ օրէն աւելի, պէտք է իրենց առաջին կայանը հասնելէ 24 ժամ վերջը դիմում կատարեն անձնագրի համար :

Պատերազմական վիճակի յատուկ անձնագիրներու համար դիմում պէտք է կատարել ոստիկանական տեսչութեան (Commissariat de police), եւ կամ, եթէ ոստիկանական տեսուչ չկայ թաղին մէջ, քաղաքապետութեան : Մինչեւ անձնագրին յանձնումը ընկալագիր մը պիտի տրուի օտարականին : Այս ընկալագիրը անձնագրին տեղը պիտի բռնէ մինչեւ այն թուականը ուր պիտի յանձնուի անձնագիրը :

Օտարականը անձնագիր խնդրած առեն պէտք է .—

ա) Ապացուցանէ թէ օրինաւոր պայմաններով Ֆրանսա մտած է :

բ) Հինգ լուսանկարներ ներկայացնէ, 4×4 սանթիմեթր մեծութեամբ, ճակատէն, առանց գլխարկի եւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին քաշուած : Նոյն տեսակէն հինգ լուսանկարներ ալ պէտք է յանձնուին 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր մանուկի համար, որոնց պատասխանատու է ենթական :

գ) Ներկայացնէ անհրաժեշտ ցուցմունքները, անձնական արձանագրութիւն կազմելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

դ) Վճարէ նշանակուած տուրքը, եթէ չունի խաղաղութեան ժամանակի անձնագիր մը: Սակայն այս տուրքը չի պահանջուիր, եթէ Ֆրանսա բնակութեան ժամանակը երկու ամիսը չանցնիր:

Անձնական արձանագրութիւն կազմելու համար անհրաժեշտ ցուցմունքներն են.— Հպատակութիւն, անուն, մականուն, ծննդեան թուական եւ ծննդավայր, ծնողք (անոնց ծննդեան թուականը եւ ծննդավայրը), արհեստ, ընտանեկան վիճակ, մինչեւ 15 տարեկան մանուկներու անունները եւ մականունները, ամուսնին կամ կնոջ ծննդեան թուականը, եթէ նոյնիսկ ամուսինը կամ կինը Ֆրանսա չի գտնուիր, երկու վկայութիւններ արտասահմանէն, երկու վկայութիւններ Ֆրանսայէն, Ֆրանսայի այս կամ այն թաղին մէջ բնակութեան թուականը, հասցէն եւ զանազան տեղեկութիւններ՝ խնդրարկուին ինքնութիւնը հաստատելու համար:

Այս ցուցմունքներէն զատ, ո եւ է օտարական որ անձնագիր կը խնդրէ, պէտք է ներկայացնէ, ի հաստատութիւն իր յայտարարութեանց, վաւերական թուղթեր, որոնք կասկած չձգեն իր օրինական վիճակի եւ իրեն հետ ապրող անձերու օրինական կացութեան մասին:

(Մնացեալը յաջորդով)

20—48 տարեկան օտարականներ բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր (10 Սեպտեմբեր) հրատարակեց հրամանագիր մը 20 — 48 տարեկան այն օտարականներու մասին որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն եւ որոնք արձանագրուելու հրաւիրուած էին մականունի կարգով, համաձայն 1939 ապրիլ 12ի հրամանագիր օրէնքին:

Յաջորդ համարին յետաձգելով օրէնքին ամբողջական թարգմանութիւնը, այսօր կուտանք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հրամանագրի առաջին յօդուածին համաձայն, այս կարգի օտարականները մասնաւոր յանձնաժողովներու պիտի ներկայանան բժշկական քննութեան համար, այն տեղին մէջ եւ այն թուականին որ նշանակուած է Ֆրանսացիներուն համար: Բայց, առժամաբար պիտի հաստատուի քննիչ յանձնաժողով մը իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, որուն առջեւ պիտի ներկայանան 1940 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած օտարականները:

Երկրորդ յօդուածին համաձայն, ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը պիտի նշանակէ այն թուականները որոնց մէջ 1940 սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած օտարականները պիտի ներկայանան քննիչ յանձնաժողովներու:

Ցուցակագրուած եւ քննութեան ենթարկուած օտարականները պիտի բաժնուին երեք դասերու,— զինուորութեան յարմար, առժամապէս յետաձգուած, վերջապէս անյարմար (Յօդ. 8):

Յետաձգումի եւ նպաստի տրամադրութիւններէն պիտի օգտուին այս օտարականներն ալ:

6000 լրտեսներ ձերբակալուած Անգլիոյ մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ պատերազմին սկզբնաւորութենէն ի վեր Ապահովութեան Տեսչութիւնը (Սքաթլէնտ Եարտ) իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էր կասկածելի գործակալներու վրայ: Այժմ աւելի քան 6000 այրեր եւ կիներ արգելափակուած են Անգլիոյ զանազան մասերուն մէջ: Կան անգլիածին հպատակներ ալ: Ապահովութեան Տեսչութիւնը հետապնդումները սկսած էր քանի մը ամիս առաջ, նաւային եւ զինուորական տեղեկատու գրասենեակներուն հետ: Ցանկը կազմուած էր այսպէս.— Բուն թշնամի գործակալներ.— Մարդիկ որ կասկածի տակ են իբրեւ թշնամի գործակալներ.— Համակիրներ որ հաւանաբար կ'օգնեն գործակալներուն: Կարգադրութիւնները այնքան կատարեալ էին որ, քանի մը բացառութիւններէ զատ, ցուցակագրուած բոլոր կասկածելիները արգելափակուած են այժմ:

Արգելափակումը պիտի տեւէ ամբողջ պատերազմի ընթացքին: Անգլիական հպատակները կրնան ներքին նախարարին բողոքել արգելափակման դէմ, մինչեւ 10 օր, եւ ի հարկին դատի կը յանձնուին, իսկ միւսները հաւանական չէ որ դատարան հանուին:

Միւս կողմէ մասնաւոր թուղթեր բաժնուած են բոլոր պանդոկներուն, իջեւաններուն եւ վարձու չէնքերուն մէջ, օտարականներու արձանագրութեան համար: Ով որ տեղեկութիւն չի տար կամ կեղծ յայտարարութիւններ կ'ընէ, պիտի դատապարտուի 100 ոսկի տուգանքի կամ վեց ամիս բանտարկութեան:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հաւատարմութիւնը

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ուղերձը մարզպանին

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ամէն օր հարիւրաւոր հեռագիրներ կը հասնին երկրին բոլոր մասերէն, համակրանք եւ հաւատարմութիւն յայտնելով Ֆրանսայի: Յոյն-օրթոտոքսներու պատրիարքը նամակ մը ուղղելով Ֆրանսական մարզպանին եւ Զօր. Վէկանի, բանակին տրամադրութեան տակ կը դնէ համայնքին բոլոր վանքերը, դպրոցները եւ հիւանդանոցները, Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ: Մելքիթներու պատրիարքը եւս նամակ մը գրելով, կը հաղթէ որ «Աստուած առ յաւէտ պահէ պահպանէ ամէնէն արժանաւոր, ամէնէն հզօր եւ ամէնէն մարդասէր ազգը»:

Հայոց կաթողիկոսը խնդրած է մարզպանէն Ֆրանսական կառավարութեան հաղորդել Հայերու երախտագիտութեան զգացումները, խոստանալով իր ժողովուրդին ամբողջ «անձնուիրութիւնը՝ նպաստելու համար վերջնական յաղթութեան»:

Տիւրզիներու «Գատըն» եւ ուրիշ հասարակութեանց ներկայացուցիչներն ալ միեւնոյն սէրը եւ հաւատարմութիւնը յայտնած են «ազատ ազգերու պաշտպանին»:

Բոլոր մզկիթներու եւ եկեղեցիներուն մէջ աղօթքներ կատարուեցան Ֆրանսայի յաղթանակին համար:

Թուրքիոյ պատրաստութիւնները

Զօր. Վէկան Պէյրութէն Անգարա հասնելով, ընդունուեցաւ Ֆրանսական դեսպանին եւ զինուորական կցորդին կողմէ:

Թուրքիոյ վարչապետութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն խստօրէն պիտի պատժուին անոնք որ չարաշահութիւններ կը կատարեն ուտելիքներու եւ անհրաժեշտ նիւթերու վրայ: Զեկոյցը կը յիշեցնէ թէ երկիրը ունի բոլոր ուտեստները, որոնք աւելի քան մէկ տարի կը բաւեն թէ ժողովուրդին եւ թէ բանակին: Ամէն տեսակ ուտելիքներու արտածումը արգիլուած է: Կառավարութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել հողագործութեան եւ դաշտային աշխատանքներուն, մանաւորապէս ցանքին:

*** Երկրումի առաջին կառախումբը Անգարա հասաւ Սեպտեմբեր 9ին: Այս երկաթուղին կը լրացնէ ամբողջ ցանցը որ կը բանի երկրին մէկ ծայրէն միւսը եւ ամէն ուղղութեամբ:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿԸ պարտաւորիչ է, բայց հետապնդումի կամ տուգանքի խնդիր չկայ, ինչպէս հաղորդած էինք կարգ մը թերթեր: Զունեցողները իրենք պատասխանատու են հետեւանքներուն:— Սէն է Ուազի նահանգապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ հիմա բաժնուած 60,000 դիմակները կրաւորական պաշտպանութեան համար վերապահուած ըլլալով, բուն ժողովուրդը պիտի չկրնայ ստանալ մէկ ամիսէն առաջ:

ԿԱՐՃ ԿԱՊԵՑԷՔ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ.— Թղթատարական նախարարութիւնը կը յանձնարարէ «քարտ – փոսթալ» գործածել նամակագրութեան համար, որպէսզի թէ գրաքննութեան գործը դիւրանայ եւ թէ նամակները շուտ հասնին:

ԳՐՊԱՆԻ լապտերները կրնաք գործածել մութ փողոցներու մէջ կամ պէտք եղած ատեն, բայց ոչ ահազանգ հնչած ատեն:

ԶԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆԸ խափանելու համար, ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը խիստ հետապնդումներ կը կատարէ: Լիոնի մէջ դատի քաշուեցան կարգ մը առեւտրականներ եւ մասնաւորապէս Փէռաշի կայարանին դարեջրատան տէրը, որոնք բարձրացուցած էին գիները: Հօթ Սօնի մէջ ալ դատի քաշուեցաւ խանութպան մը որ զինուորներուն ծախուած գինին 3,15էն բարձրացուցած էր 7 ֆրանքի: Փարիզի մէջ դատի յանձնուեցան երկու միջնորդներ որոնք կազմրդել դիմակներ ծախեր էին 85 առ հարիւր շահով են.:

ԱՄԷՆ ԶԻՆՈՒՈՐԻ օրական մէկ լիտր գինի տալու համար առաջարկ մը ներկայացուց երեսփ. ժողովին ըմպելիներու յանձնախումբը:

ԵՐԵՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ատեաններ աւանդական երդումը կատարեցին շաբաթ օր եւ գործի պիտի սկսին այս շաբթու: Շատ մը քրէական դատեր ալ այս ատեաններուն առջեւ պիտի դատուին:

ՋՈՒՐԸ խնայողութեամբ գործածեցէք: Սէնի նահանգապետութիւնը այս պարագան նորէն կը յիշեցնէ մասնաւոր ազդարարութեամբ մը: Կը յանձնարարուի ջուր պահել առ նուազն 48 ժամուան համար, մէկ մասը խնամով գոցուած շիշերու մէջ, իբրեւ խմելիք:

ՏՈՒՐՔԵՐԸ պիտի վճարուին սովորական ձեւով: Բայց զօրակոչի ենթարկուած զինուորներուն համար դատական հետապնդում պիտի չկատարուի, բացի այն պարագայէն երբ հաստատուի թէ զինուորագրեալը կը պահէ իր խաղաղութեան ժամանակի եկամուտները:

ՓԱՐԻԶԻ զինուորական կառավարիչը, Զօր. Պիյեօթ, զօրաբանակի մը հրամանատար նշանակուած ըլլալով, իրեն յաջորդեց Զօր. Երէնկ, որ ծնած է 1874ին, Ալզասի մէջ:

ԹՈՒԼՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցաւ քաղաքապետական պաշտօնեայ մը, համայնավար Կոտէն Պարթոլի, որ անհնազանդութեան կը հրաւիրէր զինուորները եւ որ ըմբոստացած էր ոստիկաններուն դէմ:

5ՆՈՑ ԵՒ 10ՆՈՑ թղթադրամները հրապարակ ելած են արդէն: Քսաննոցներն ալ կ'երեւան շուտով:

ՉԵԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ կազմութիւնը մեծ ոգեւորութեամբ յառաջ կը տարուի Փարիզի մէջ: Ամէն օր երկար պոչեր կը կազմուին դեսպանատան առջեւ: Զինուորներէ զատ, որոնցմէ կը յուսացուի երկու զօրաբաժին կազմել, արձանագրուած են 600 սպաներ եւ ենթասպաներ, որոնք իրենց հայրենիքէն փախեր էին գերմանական գրաւումէն վերջը:— Լեհական զօրագունդի մը կազմութեան համար համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին եւ լեհական դեսպանին միջեւ:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, թղթատարի կանոնաւորութիւնը եւ արագութիւնը վերահաստատելու համար: Զօրակոչի ենթարկուած պաշտօնեաներուն տեղ պիտի գործեն կիներ, հանգստեան կոչուած պաշտօնեաներ եւ զինուորութեան անյարմար քաղաքացիներ:

ԲՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, չարաշահութիւնները խափանելու համար: Գիները պէտք չէ աւելի ըլլան օգոստոս 30ի գիներէն: Շատ մը չահադէտներ խիստ պատիժներու դատապարտուեցան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ետ կանչեց իր բոլոր մարտանաւերը վտանգաւոր հրջաններէն:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՑ կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէսզի խուճապի չմատնուի եւ անկողմնակալ դիրք բռնէ, քանի որ պետութիւնը չէզոք է ներկայ պատերազմին մէջ:

«ԹՇՆԱՄԻ ԹԻՒ 1».— այսպէս կը կոչեն «յաւիտենապէս կեղծաւոր Ալպիոն»ը Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ միակ պատասխանատուն համարելով ներկայ կացութեան:

ԱՄԷՆ ՕՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐ կը տրուին անզգոյշ կամ խռովայոյզ արարքներու համար: Երկու ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ կօշկակար մը, Լուի Քոլէն, որ պոռացած էր Սեպտեմբեր 6ի առտուն գանգին ատեն.— «Վերսայլը բոցերու մէջ է, բազմաթիւ վիրաւորներ»: Չորս ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ 50 տարեկան ռուս կին մը, Կլաֆիրա, որ ըսած է Սեպտեմբեր 7ին.— «Ֆրանսան է որ պատերազմ ուզեց»:— Լիլի մէջ վեց ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Սիւզան Քաժ, Խ. Միութեան բարեկամներու քարտուղարը, իբրեւ հեղինակը տետրակի մը: Ուրիշ երկու բոլշեւիկներ ալ դատապարտուեցան երեք ամիս բանտարկութեան, նոյն տետրակը ցրուած ըլլալով: Պէթիւնի մէջ 36 համայնավարներ դատապարտուեցան մէկ ամիսէն 15 օր բանտարկութեան, նոյն յանցանքով:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ համաձայն ֆրանքօ-իտալական պայմանագրին, Իտալիոյ հպատակները ազատ են որ եւ է զինուորական ծառայութենէ: Բայց եւ այնպէս, ենթակայ կը մնան իրենց գոյքերու եւ չէնքերու բռնագրաւման, ինչպէս Ֆրանսացիները:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց սահմանափակել կամ արգիլել ապրանքներու արտածումը այն երկիրներուն մէջ ուր վարչական օրէնքները եւ ուրիշ տնօրինութիւններ աննպաստ պայմաններ կը ստեղծեն խորհրդային առեւտուրին համար: Միեւնոյն ատեն որոշեց արգիլել արտածումը այն ապրանքներուն որոց փոխարժէքը կանխիկ չէ վճարուած:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ կազմը զօրացնելու համար շարունակ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ վարչապետը: Արդիւնքը պիտի ծանուցուի այս շաբթու:

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԻ արտածումը, ոսկիի առեւտուրը եւ փոխանակութեան գործողութիւնները (չանժ) հսկողութեան տակ առնուեցան մասնաւոր հրամանագրով մը: Ելմտական նախարարը ճառ մը խօսելով, հաստատեց թէ Ֆրանսայի ելմտական եւ տնտեսական ճակատը կը գերազանցէ գերմանականը:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ, երկրէն հեռանալու եւն. մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով: Վաղը կրկին կը հրատարակենք ինքնութեան թուղթերու վերաբերեալ օրէնքը, բոլորին մասնաւոր ուշադրութեան յանձնելով անոր տրամադրութիւնները:

ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ երթեւեկը զինուորական իշխանութեան ենթակայ ըլլալով, նոր կրճատումներ կրնան կատարուիլ առանց ազդարարութեան: Տոմսակներու վաճառումն ալ կրնայ դադրիլ առանց յայտարարութեան: Ճամբորդները պիտի առնուին տեղին համեմատ:

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը: (Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին):

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆՊԷՍ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ: ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ: Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի:

«Յառաջ»ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ պիտի ծախուի Mr. Prudhonի մօտ, 19, Boulevard d'Alsace:

Լիոնի Հայերու ուշադրութեան

Լիոնի մէջ «ՅԱՌԱՋ»ը կը ծախուի միայն ԿԷՆՃԵԱՆ Նպարավաճառատունը, 45 Rue de Bonnel, Lyon, մինչեւ Պ. ԽՆԿԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆԻ վերադարձը:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Գ — Պաշտպանութեան ընդհանուր միջոցներ

Բարդ հարց մըն է քիմիական կազերու կամ հրձիգ ռումբերու դէմ պաշտպանութիւնը:

Պաշտպանութեան միջոցները կրնանք բաժնել երկուքի.—

1.— Գործօն պաշտպանութիւն, որու կազմակերպութեան մէջ կը մտնեն հսկողութիւն, ահազանգ, օդային թումբ, վրէժխնդրական արշաւ եւայլն,— Բոլոր այս գործողութիւնները զինուորական հանգամանք ունին, ուրեմն դուրս կ'իյնան մեր այս ժողովրդական դասերէն:

2.— Հաւաքական կամ անհատական պաշտպանութիւն, որու նպատակն է երկրին բնակչութիւնը անվնաս պահել կազային յարձակումներէ եւ չէզոքացնել կազերու ներգործութիւնը:

Հաւաքական ձեռնարկները եւս կը պատկանին զինուորական ու քաղաքային իշխանութեանց, որոնք աշխատանքը կը բաժնեն երկու մասի.—

ա) Քաղաքներէն հեռացնել կրաւորական բնակչութիւնը (կին, երախայ, ծեր, հիւանդ), բ) Ուսուցանել եւ կազմակերպել գործօն բնակչութիւնը (կազմել դիմակներու բաշխում, ապաստաններու շինութիւն, ջուրերու մաքրութեան հոգածութիւն, բժշկական խնամք):

Դ.— Պաշտպանութեան անհատական միջոցներ

Հաւաքական պաշտպանութեան միջոցներէն անկախ, ամէն անհատ պարտաւոր է հետեւիլ անհատական պաշտպանութեան գործնական հրահանգներուն, որոնք են.—

Ա.— Պաշտպանել շնչառական գործարանները եւ աչքերը կազմել դիմակով, մարմինը՝ կազմել հագուստով:

Բ.— Ապաստանիլ ամրաշէն նկուղ մը:

Աւելորդ է նկարագրել կազարգել դիմակը, թէեւ կան զանազան տեսակներ, առաւել կամ նուազ արժէքաւոր՝ կազերու դէմ պաշտպանութեան տեսակէտով:

Անոնք որ դիմակ չունին, կրնան թանձր լաթ մը թրջել պիքարպոնաթ տը սուտի խտացեալ լուծոյթով եւ դնել քթին վրայ:

Պիտի չնկարագրենք նաեւ կազարգել հագուստը: Ապաստանները եւս ծանօթ են այլեւս քաղաքներու բնակչութեան, միայն պէտք է գիտնալ որ նկուղները պայթուցիկ ռումբերու դէմ պաշտպանութեան համար միայն արժէք ունին: Զանց կ'առնենք ապաստաններու առողջապահութիւնը, (մոմ չվառել, ապաստաններու օդանցքը ծածկել քլորիւր տը շօով, ելեկտրական գործարաններու քանդումին հետեւանքով կրնայ մարիլ լոյսը, հետեւաբար դրպանը ունենալ ելեկտրական լոյսի բարդ մը, ապաստաններու մէջ երկար մնացողը կրնայ խմել միայն խտացեալ կաթ՝ զգուշութեան համար):

Յաջորդով՝ ինքնապաշտպանութեան յատուկ դեղերու գործածութիւնը եւ դարմանումի ձեւերը:

ՔԱՂՀԱՆ

Հայ զինուորները դրօշի տակ

ՆԸՎԷՌ, 5 Սեպտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», ընդհանուր զօրակոչին պատասխանելով մենք ալ տասնեակ մը երիտասարդներս փութացինք մեր բանակատեղին: Մենք 13 հոգի հայորդիներ — շատերը Լիոնէն— կը գտնուինք Սէն Սիռ համալսարանին մէջ, ենթակայ 21րդ զօրաբանակին: Պաշտօնէութիւնը, հրամանատարէն մինչեւ հասարակ տասնապետն ու զինուորը, մեզի հանդէպ շատ լաւ վերաբերում ունին: Շատերը 1914ի պատերազմին Պոլիս կամ Սուրիոյ շրջանները գտնուած ըլլալով, կը ճանչնան մեզ, եւ, որոշ չափով տեղեակ են մեր պատմութեան: Զօրանոց գալու ընթացքին պատահութիւնը ունեցանք նոյն վակոնին մէջ ծանօթանալու հարիւրապետի մը որ երկար ատեն ապրած էր Պոլիս, Սուրիա եւ Լիբանան եւ մօտէն ծանօթ էր Հայերու: Ջերմապէս գովեց Հայերու կենցաղն ու ուշիմութիւնը: «Պուրժ կ'երթամ, ըսաւ, երանի թէ այնտեղ հայ զինուորներ գտնուին եւ ես անոնց հրամանատարը ըլլամ: Հայ տղաքը շատ ուշիմ են»:

Զօրանոցի կեանքը անշուշտ իր պահանջներն ունի: Ոչ մէկ տեղ մարդ անհատը այնքան զոհաբերող է եւ ընկերական որքան զօրանոցին մէջ: Մէկ երկու օրը բաւական է, որպէսզի ծանօթանաս բոլորին, կատակես, եղակի խօսիս անվախ:

Պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն դուրս՝ ազատ ժամերուն մեծ ու փոքր չկայ: Մէկ սեղան կը նստինք բոլորս:

Պաշտօնէութիւնը բազմաթիւ առիթներով իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ մեր պատրաստակամութեանը համար: Հակառակ անոր որ պատերազմի հրաբուխը պայթած է, զօրանոցին մէջ միշտ լաւատեսութիւն կը տիրէ: Եթէ հրաշքով մը հրաբուխը մարի, զօրանոցի կեանքը տեսակ մը օդափոխութիւն եղած պիտի ըլլայ:— Մ. Մ.

ԼԻՈՆ, 6 Սեպտեմբեր.— Լիոնի մէջ գրեթէ երիտասարդ չմնաց, շատերը խումբ խումբ գացին 15 օր առաջ. ուրիշներ ալ հետզհետէ կ'երթան:

ՊՈՌՏՕ, 3 Սեպտեմբեր, (յապաղած).— Մեր տղաքներուն մեծ մասը զինուոր գացին:

ՍԷՆԹ, 6 Սեպտեմբեր.— Պոռտոյի երիտասարդներս — խումբով 17 հոգի— պատասխանելով ընդհ. զօրակոչին, հոս եկանք: Շատ հանդիստ ենք: Կարելի չէ՞ հայ զինուորներու ընդհանուր մարդահամարը կազմել: Ես «Յառաջ»ի սաներէն եմ: Աւետիս Մելքոնեանն ալ (երգահան) մեր քովն է: Տ. Ս.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 13 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4142 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ 20 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

ՅԱՌԱՋԱՆԱԼՈՎ ՄՏԱՒ ԶԻԿՖՐԻՏԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԼԵՀԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԱՌՋԵՒ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 15, Սեպտեմբեր 11, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ամբողջ ճակատին վրայ։ Տեղական յառաջխաղացութիւն մը կատարուեցաւ մեր զօրքին կողմէ։

Զեկոյց թիւ 16, Սեպտեմբեր 11, ժամը 21.— Հակառակ թշնամի զօրքին դիմադրութեան, մեր յարձակումները շարունակուեցան լուրջ յառաջխաղացութեանց յանգելով իբր 20 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, Սարի արեւելեան կողմը։

Տեղական թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ ֆրանսական զօրքը ետ մղելով գերմանական հակայարձակումը, մտած է Զիկֆրիտի ամրութեանց առաջին գիծը, ուր կրնայ աւելի տոկուն արշաւ մը կատարել դէպի գլխաւոր ամրութիւնները։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը կարծէ թէ ֆրանսական հրամանատարութեան նպատակն է պաշարողական շարժումով մը սպառնալ Սարպրուքէնի, որ ամէնէն կարեւոր քաղաքն է գերմանական Սարի հովիտին մէջ։ Ֆրանսացիները գրաւած են շարք մը անտառներ, ռազմագիտական տեսակէտով կարեւոր բլուրներ եւ շատ մը գիւղեր։ Գրաւուած տարածութիւնը կ'ամրացուի գիշերանց, այսպէս պաշտպանութեան նոր գիծ մը կազմելով գերմանական հողին վրայ։ Զօր. Կամլէն հետեւելով մարաջախտ Փէթէնի ռազմավարութեան, կը զգուշանայ իր զինուորները թշնամի կրակին ենթարկել առանց անհրաժեշտութեան։ Նուաճումները սովորաբար կատարուած են փոքրաթիւ յառաջապահ զօրախումբերու միջոցաւ, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ թնդանօթի ուժգին կրակի մը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսացիներու առջեւ եղած գերմանական գիծերը մեծ մասով բռնած են պահեստի զինուորներ։ Երիտասարդ զինուորները մեծ մասով կը գործածուին արեւելեան ճակատին վրայ, Լեհերը խորտակելու համար չանթահարիչ հարուածով մը։ Դիտելի է որ մինչեւ հիմա թունաւոր կազ գործածուած չէ երկու կողմէն ալ, արեւմտեան ճակատին վրայ։

Կատաղի կռիւներ Վարշաւայի արուարձաններուն մէջ

Լեհաստանի սպայակոյտը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Սեպտ. 11ին.

— Թշնամի օդանաւերը շարունակեցին բուռն գործունէութիւն ցուցնել ռմբակոծելով զօրքը, հաղորդակցութեան միջոցները, քաղաքները, ինչպէս եւ քաղաքային բնակչութիւնը իրենց ճամբուն վրայ։

Սուվալքիի շրջանին մէջ, կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Նարեւի վրայ եւ Լոմցայի շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Պուկի վրայ մեր ջոկատները մոլեգնօրէն կը կռուին թշնամիին դէմ որ մեծաքանակ մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասեր կը գործածէ։ Մոտլինի առջեւ կացութիւնը անփոփոխ է։

Վարշաւայի շրջականերուն մէջ մղուած կռիւներու ընթացքին, մայրաքաղաքին հերոս պաշտպանները ետ մղեցին թշնամիին յարձակումները։ Քութնոյի շրջանին մէջ, դէպի արեւելք յառաջացող զօրաբաժինները կատաղի կռիւներ կը մղեն։ Սանի գծին վրայ կռիւները կը շարունակուին։

*** Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքային բնակիչները դուրս ելլելով, ուտելիք եւ ծխախոտ բերին զինուորներուն։ Լեհական անթելը կը ծանուցանէ թէ խումբ մը գերման սպաներ, որոնք Վարշաւան ինկած կը կարծէին, մայրաքաղաքին արուարձանները հասնելով իրենց կառքերէն իջան ճիշդ պատնէշներուն առջեւ։ Գերման սպաները շատ զարմացան իրենց առջեւ գտնելով լեհ սպաներ որոնք անմիջապէս գերի վարեցին զիրենք։

Աժանս Հավասի Վարշաւայի թղթակիցը, որ յաջողած էր լեհեւռումանական սահմանագլուխը անցնիլ մինչեւ Լուպլին (նոր մայրաքաղաքը), կը հեռագրէ թէ գերման օդանաւերը անխնայ ռմբակոծած են այդ շրջանի միակ երկաթուղին, ինչպէս եւ ռազմագիտական գլխաւոր կէտերը։ Երեքշաբթի օր ժամը 18.30էն մինչեւ հինգշաբթի ժամը 1.30, Լուպլինի եւ Վարշաւայի միջեւ գերմանական օդանաւերը փոքր ռումբերու տեղատարափ մը թափած են բոլոր կայարաններուն, կամուրջներուն, ճամբաներուն եւ երկաթուղիներուն վրայ, ուշացնելով վիրաւորներու փոխադրութիւնը դէպի Լվով (Լէմպէրկ) եւ օգնական զօրքի ու ռազմամթերքի փոխադրութիւնը դէպի մայրաքաղաք։ Բանուորական բազմաթիւ խումբեր անդուլ անդադար աշխատած են, երկաթուղին նորոգելու համար եւ ի վերջոյ վիրաւորներ փոխադրող կառախումբերը կրցած են անցնիլ։ Թղթակիցը կը շարունակէ.— «Եթէ այս պատերազմին պայմանները նուազ նպաստաւոր են Լեհաստանի համար, քանի որ թշնամին գերազանց է սպառազինութեամբ, ընդհակառակն շատ լաւ են հոգեբանական պայմանները։ Բոլոր զինուորները, նոյնիսկ վիրաւորները կը պահեն իրենց հոգեկան կորովը։ Լվովի, ինչպէս Լուպլինի մէջ քաղաքային բնակչութիւնները կ'ապրին օդանաւային ահազանգի տեւական վիճակի մէջ, եւ սակայն ամէն կողմ միեւնոյն մոլեգին վճռականութիւնը կը տիրէ,— դիմադրել մինչեւ վերջը, պաշտպանելու համար հայրենիքը։ Ֆրանսական ճակատի գործողութեանց յայտարարութիւնը եւ տեղական թերթերուն հրատարակած այն լուրերը թէ Մայանս, Շթութկարտ եւ Ֆրանքֆորթ պարպուած են, մեծ խանդավառութիւն պատճառեցին, տասնապատկելով դիմադրութեան կամքը, որովհետեւ զինակիցները կարենան հասնիլ առաջադրուած նշանակէտներուն։ Մինչ Գերմանացիները Վարշաւայի անկումը կը ծանուցանէին, մայրաքաղաքը կը դիմադրէ մոլեգնօրէն։ Լեհաստան պիտի իյնայ թերեւս, բայց պիտի պայքարի կատաղօրէն, մինչեւ իր վերջին զինուորը, վստահ՝ զինակիցներու վերջնական յաղթանակին վրայ։

*** Ուրիշ հեռագրի մը մէջ Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ժողովուրդին այն մասը որ չէ հեռացած Վարշաւայէն կ'օգնէ խրամներ փորելու եւ ուրիշ աշխատանքներ կատարելու։ Կատաղի կռիւներ կը մղուին ամբողջ ճակատին վրայ։ Գերմանական բանակին այն մասը որ դէպի հարաւ կը յառաջանայ արեւելեան Փրուսիայէն, բուռն դիմադրութեան կը հանդիպի Պուկ գետին երկայնքը, մայրաքաղաքէն քանի մը մղոն հեռու։ Վարշաւայի արեւմտեան մասին վրայ թշնամին ետ մղուեցաւ, բայց դէպի հարաւ մեքենաշարժ զօրամասերը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն։

Լեհական դահլիճը նիստ գումարելով Լուպլինի մէջ միջոցներ ձեռք առաւ, հողագործական բերքեր եւ ուրիշ մթերքներ գնելու բանակին եւ Վարշաւայի, ինչպէս եւ արեւելեան քաղաքներու պարպուած բնակիչներուն համար։ Պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին ուրիշ բնակչութիւններ ալ պարպելու համար։ Լվովէն (արեւելեան Կալիցիա) կը հեռագրեն թէ միջոցներ ձեռք առնուած են քաղաքին պաշտպանութեան համար։

*** Զինակից եւ չէզոք աղբիւրներէ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն Լեհաստանի գլխաւոր ուժերը անվթար կը մնան, բայց ծանրապէս կը նեղուին Գերմանիոյ օդանաւային ջախջախիչ գերազանցութեան հետեւանքով։ Կը վախցուի որ Լեհաստան նոր դժուարութեանց մատնուի, պաշար ճարելու համար։

Անգլիոյ գործողութիւնները

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը Սեպտեմբեր 11 թուակիր զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ նաւային կարեւոր գործողութիւններ չեղան։ Սակայն բազմաթիւ լուրեր հասած են գերման սուզանաւերու դէմ կատարուած գործողութեանց մասին։ Անգլիական շոգենաւ մը ընկղմեցաւ եւ 21 նաւաստիները ազատուեցան։ Ուրիշ նաւ մըն ալ ընկղմեցաւ։ Զոհերուն թիւը յայտնի չէ։ Հոլանտա եւս ականներ ցանած է Հիւսիսային ծովու կղզիներուն եւ ցամաքին միջեւ, իր պաշտպանութեան համար։

*** Գերմանական կառավարութիւնը ազդարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը սպառնայ անգլիական պաշարումը խորտակել «իր տրամադրելի բոլոր միջոցներով»։

Կը նշանակէ թէ ընդծովեայ եւ օդանաւային պատերազմը պիտի մղուի առանց նկատի առնելու որ եւ է օրէնք։

*** Պ. Իտըն, Անգլիոյ գաղթապետութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— «Մենք այլեւս ետ պիտի չդառնանք։ Մենք կռիւ չունինք գերման ժողովուրդին դէմ, բայց տեւական խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ մինչեւ որ նացիականութիւնը, բռնութիւնը, վայրագութիւնը եւ երդմնազանցութիւնը չվտարուին աշխարհէն։ Այս հարցի մասին բրաւախօսութիւն չի կրնար ըլլալ։ Մենք վճռած ենք կռուիլ, ապացուցանելու համար թէ նախայարձակումը օգուտ չի բերեր։ Գերման ժողովուրդը պէտք է ըմբռնէ թէ մեր երկիրը վճռած է կռուիլ մինչեւ որ իր նպատակին հասնի։ Անգլիացի ժողովուրդը պատրաստ է շատ երկար պատերազմ մը մղելու մինչեւ ծայրը, եթէ հարկ ըլլայ, աշխարհը փրկելու համար հիթլէրականութենէն եւ անոր հետեւանքներէն»։

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ՖՐԱՆՍԱ պաշտօնապէս Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդեց պատերազմի յայտարարութիւնը Գերմանիոյ դէմ։

ՀԱՑԻ ԳԻՆԸ անփոփոխ պիտի պահուի, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ երէկ, պաշտօնաթերթին մէջ։

ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ ունկնդրութեան ընդունեց մարաջախտ Փէթէնը եւ սպարապետը, Զօր. Կամլէն։ Տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ մեծ փոփոխութիւններ պիտի չկատարուին դահլիճին մէջ, այլ կարգ մը մասնագէտներ պաշտօնի պիտի կոչուին։

«ՆՈՐՄԱՆՏԻ» շոգենաւը ուրիշ երկրի մը ծախելու մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ շոգենաւը ֆրանսական է եւ այնպէս ալ պիտի մնայ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ չէզոքութիւն յայտարարած ըլլալով հանդերձ, մէկ միլիոն զինուոր դրօշի տակ առած է, ինչպէս կը հաստատեն Պուքրէշէն հասած լուրեր։ Միջոցներ ձեռք առնուած են Կարպաթեան շրջանի կիները ու մանուկները պարպելու համար։ Օտարներուն արգիլուած է երթեւեկել այդ շրջանին մէջ։

ԴՐԱՄԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (շանժ) գործողութիւնները հսկողութեան տակ առնուեցան երկուշաբթի օրէն սկսեալ։ Մասնաւոր պաշտօնատուն մը բացուած է այս առթիւ, Պանք տը Ֆրանսի հովանաւորութեամբ եւ ամէն օր ան պիտի որոշէ գիները։ Թերթերը կը գրեն թէ անգլիականին սահմանը պիտի ըլլայ 176 ֆրանք 50 գնած եւ 177.50 ծախած առեն, տոլարը՝ 43.70 եւ 43.95, պէզոն՝ 9.84 եւ 9.92 եւն.։

Մա՛ աչալուրջ Կէօրինկ կը շոյէ Ֆրանսան, պատասխանատու հռչակելով Անգլիան

Մարաջախտ Կէօրինկ, Հիթլէրի յաջորդը, զարմանալի ճառ մը խօսեցաւ, խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով Ֆրանսայի։ Մարաջախտը իր ուզած մեկնութիւնը տալով դէպքերուն եւ շատ նպաստաւոր ցուցնելով Գերմանիոյ զինուորական կացութիւնը, յայտարարեց.

— «Մենք բան մը չենք պահանջեր Ֆրանսայէն։ Մենք միանգամընդմիշտ երաշխաւորած ենք անոր սահմանագլուխը։ Բայց եթէ Ֆրանսացիները կ'ուզեն կռուիլ Անգլիացիներուն հետ, իրենց գիտնալիք բանն է. մենք չենք խառնուիր։ Մենք ինչո՞ւ պիտի յարձակինք Ֆրանսայի վրայ։ Գերմանիա մասնաւոր գործարաններ չինեց, իր չունեցած վառելանիւթերը ճարելու համար։ Մեր բոլոր գործարանները պիտի բանին ազգ. պաշտպանութեան համար։ Ամէն մէկը պիտի բանի ազգ. պաշտպանութեան համար,— մանուկներ, այրեր, ծերունիներ։ Գերմանիա բաւականաչափ ածուխ ունի։ Շվեդիոյ ածխահանքերուն գրաւումը տեղի ունեցաւ ճիշդ ժամանակին։ Գերմանիա երկաթ ալ ունի։ Շնորհիւ քառամեայ ծրագրին, Գերմանիա միշտ զօրաւոր պիտի ըլլայ պատերազմի ատեն, միշտ աւելի շատ պիտի արտադրէ։ Գալով պաշարման, կացութիւնը բոլորովին տարբեր է 1914էն։ Վերջին պատերազմին պաշարումը գլուխ հանեցին Անգլիա, Ֆրանսա, Ռուսիա, Իտալիա, Ճափոն։ Այսօր Ռուսաստան նախանիւթեր կը ճարէ Գերմանիոյ, անոր հետ կնքուած համաձայնութիւնը անկեղծ է, երկու ժողովուրդները չեն ուզեր կռուիլ իրարու դէմ։ Հարաւային - արեւելքի մէջ, Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա չեն կրնար մեռնիլ Անգլիոյ համար, անոնք չէզոք են, որովհետեւ խելացի են եւ գիտեն թէ վտանգաւոր է ընդդիմանալ Գերմանիոյ։ Այսօր մենք բաւական ցորեն ունինք, բայց ես զգոյշ եմ եւ կը խորհիմ յառաջիկայ տարիներու մասին։ Պէտք է վարժուիլ քիչ մը պակաս ուտելու, ինչ որ պիտի նիհարցնէ ձեզ եւ մենք առոր պէտք ունինք»։

Այստեղ ձաղկելով օտար քարոզութիւնները, ճառախօսը յայտարարեց.

— «Օտար քարոզութիւնները կ'ըսեն թէ մենք կ'ուզենք տիրապետել ամբողջ աշխարհի, թէ Լեհերէն վերջը պիտի գան Ռումանացիները, Եուկոսլավները, Հունգարները եւն.։ Ոչ, Գերմանիա Լեհաստանի վրայ յարձակեցաւ Վերսայլի անարդարութիւնները դարմանելու, յարձակեցաւ որովհետեւ Լեհերը սպաննած եւ նահատակած են Լեհաստանի 1,500,000 Գերմանները»։

Մարաջախտը նորէն անդրադառնալով Ֆրանսայի, ազդարարեց.

— «Մենք որ եւ է պահանջ չունինք Ֆրանսայէն։ Եթէ Պ. Տալատիէ չի հաւատար, իր գիտնալիք բանն է, մենք բան չենք կրնար ընել։ Մենք Գերմանացիներս չենք ուզեր սպաննել Ֆրանսացիները, չենք ուզեր արիւն թափել մեր սահմանագլուխին վրայ, չենք ուզեր որ եւ է հող գրաւել ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ Անգլիոյ մէջ։ Մի մոռնաք որ Անգլիա միմիայն կ'ուզէ պատերազմը մինչեւ Ֆրանսայի վերջին զինուորը։ Մենք պատրաստ ենք հաշտութեան համար։ Գերման ազգը միշտ խաղաղութիւն ուզած է եւ իր Առաջնորդը խաղաղութիւն քարոզած է, բայց պէտք չէ խաղաղութիւնը շփոթել տկարութեան հետ»։

Ապա խօսքը ուղղեց Անգլիոյ վարչապետին.

— «Պ. Չէյմպըրլէն, դուք Հիթլէրը կ'ամբաստանէք որ պայթեցուց այս պատերազմը։ Ոչ, դո՛ւք էք, Պ. Չէյմպըրլէն, որ յայտարարեցիք այս պատերազմը, դո՛ւք էք որ խորտակեցիք խաղաղութիւնը։ Գերման ժողովուրդը ամէն վայրկեան պատրաստ է պատուաւոր հաշտութիւն մը կնքելու, բայց այլեւս անցած է այն ժամանակը երբ պզտիկ պետութիւններ կրնային հալածել եւ նահատակել իրենց սահմաններուն մէջ ապրող Գերմանները։ Եթէ պատերազմ կ'ուզէք, Պ. Չէյմպըրլէն, կրնաք ունենալ զայն, նոյնիսկ ձեր ուզած բոլոր ձեւերով։ Անգլիա կ'ուզէ որ Գերմանիա բաժնուի իր Առաջնորդէն։ Թո՛ղ գիտնայ թէ գերման ժողովուրդը կը մեծարէ զայն, կը սիրէ զայն, եւ անսահման վստահութիւն ունի անոր հանդէպ։ Մենք աւելի քան երբեք կը պատկանինք Առաջնորդին, կ'երդնունք հետեւիլ անոր եւ եթէ ուզէ, ամենամեծ զոհողութիւնները կատարել։ Գերմանիա կը սիրէ խաղաղութիւնը, բայց աներեւակայելի է խաղաղութիւն մը առանց Առաջնորդին։ Հիթլէրը խորտակել՝ կը նշանակէ խորտակել Գերմանիան։ Գերմանիան Հիթլէրն է եւ Հիթլէրը Գերմանիան։ Եթէ մեզի պարտադրէք կռիւ մը, այդ կռիւը պիտի ըլլայ այնպիսի պայքար մը որուն նմանը տեղի չէ ունեցած մինչեւ հիմա։ Պ. Չէյմպըրլէն, ձեզի կը մնայ ընտրել։ Եթէ կենաց եւ մահու կռիւ մը կ'ուզէք, կ'ընդունինք. բայց երբեք, երբեք պիտի չընդունինք Վերսայլի նոր բռնավճիռ մը»։

**** Ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը ուժգնօրէն հեգնելով այս ճառը, կ'ազդարարեն թէ հաշտութիւն չի կրնար կնքուիլ առանց խորտակելու հիթլէրականութիւնը։ Այս կէտին վրայ մասնաւորապէս կը ծանրանան անգլիական թերթերը, գլուխն ըլլալով ծանրաբարոյ «Թայմզ»ը։ Անգլիական թերթ մը Կէօրինկի ճառէն կը հետեւցնէ թէ հաշտութեան առաջարկ մը պիտի ներկայացուի, հաւանաբար Պ. Մուսոլինիի միջոցաւ, եւ կ'ազդարարէ.— «Ֆրանսա եւ Անգլիա կը սպասեն ատոր եւ երկուքը մէկ միեւնոյն պատասխանը պիտի տան,— «Որ եւ է հաշտութիւն կարելի չէ առանց հիթլէրականութեան եւ բռնութեան խորտակման»։

Կէօրինկ ի զուր կը ծածկէ ճշմարտութիւնը

Կէօրինկի այս ճառին հետ Հավաս հեռագրական գործակալութիւնը հրատարակեց հետեւեալ մեկնութիւնը.—

Լեհաստանի մէջ շահուած յաղթանակներէն վերջ, գերման ղեկավարի մը առաջին պաշտօնական ճառը կ'ուղղուի բանուորներու, կարծես հարկ ըլլար պաշտպանուիլ անոնց դէմ։ Ամէն բանէ առաջ, հետաքրքրական է դիտել թէ միակ հաւաստիքը, զոր Կէօրինկ կը քաղէ արագ կարծուած յաղթանակէ մը, ազդարարութիւն մըն է երկար պատերազմի մը պատրաստուելու համար։

Ճառին ամբողջութիւնը, արդարեւ, կը ձգտի բանուորները եւ բնակչութիւնը պատրաստել տեսակ մը պաշարման եւ երկար զրկանքներու, այն վախով որ ինչպէս վերջին պատերազմին պատահեցաւ՝ գերման ժողովուրդը կ'ենթարկուի ներքին իրական քայքայման։

Բազմաթիւ հակասութիւններու կարգին, բանուորներուն կը հաղորդէ թէ անսպառ աղբիւրներ բացուած են իրենց առջեւ Արեւելքի մէջ, թէ պէտք է գոհանան անունդի եւ զգեստի փոխ - նիւթերով (էրզաց)։ Կը ծիծաղի պաշարման վրայ, բայց կը յայտնէ գերման ժողովուրդին թէ պէտք է պատրաստուիլ ա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

նոր բոլոր հետեւանքներուն: Ցոյց կուտայ գերման բանակին անյաղթելի ուժը, բայց կը նախատեսէ ձախողութիւններն ալ:

Ի՞նչ փաստեր կը բերէ Կէօրինկ, մղելու համար գերման ժողովուրդը որ նկատի առնէ թշուառութեան նոր կեանք մը, զայն խրախուսելու համար որ նոր պատերազմ մը մղէ այն աւերներուն մէջ, ուր վերջացաւ նախորդը:

Այդ փաստերը փոխ կ՚առնէ Հիթլէրէն:

Այդ լեզուով, որ առնուազն ունկնդիրը կը պղտիկցնէ փնտռուած կամ բնական ամկութեամբ մը, կեղծ զուարթութեամբ մը որ զինք կը մղէ արտայայտուելու գողի չնականութեամբ. «Կալիցիոյ քարիւղը, Փոզնանիոյ ցորենի ամբարները, վերին Շլեզիոյ ճարտարարուեստական շրջանը, այս ամէնը մեր գրպանը դրած ենք արդէն»:

Ու կը կրկնէ այն երկու տեսակէտները զորս հիթլէրական փրոփականտը կը թափէ աշխարհի վրայ առանց յոգնելու: Առաջինը՝ ամբաստանութիւն Անգլիոյ դէմ, այն մտքով թէ արգելք հանդիսացած է խաղաղ լուծում մը գտնելու ընդմէջ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի, թէ կը հարստահարէ աշխարհը, թէ փոքր ազգերու բռնապետն է:

Երկրորդը՝ գթութիւն հանդէպ Ֆրանսայի, զոր Հիթլէր, «Իմ պայքարս» ծանօթ գրքին մէջ, քանդել կը փափաքի, եւ որուն սահմանները անձեռնմխելի կը յայտարարէ հիմակ, ճիշդ ինչպէս Չեխոսլովաքիոյ սահմանները Միւնիխէն վերջ, եւ Լեհաստանի սահմանները՝ ամիս մը առաջ:

Ահա ճառը, որով առաջին անգամ ըլլալով Պատմութեան մէջ, պետական մարդ մը իր ժողովուրդէն կը խնդրէ զոհողութեան կեանք մը, ո՛չ թէ պաշտպանելու համար խաղաղ մը, այլ միայն բռնօրէն տիրանալու համար, կենսական տարածութեան պատրուակին տակ, այն ստացուածքներուն, որոնք կը պատկանին ուրիշներուն: Ճառին մէջ իրար կը գրկեն կեղծաւոր բաղձանք մը հաշտութեան, սպառնալիքն ու չանթաժը հանդէպ փոքր պետութիւններու: Աստուած գիտէ, թէ գերման ժողովուրդին հետ խօսելու բուն տեղը կը գտնուի թնդանօթներուն եւ բանտերուն միջեւ:

Հակառակորդին հանդէպ նախատինքն ալ պակաս չէ, ու կարելի չէ առանց նողկանքի լսել Գերմանացի մը որ աւազակ կը կոչէ Լեհաստանը, որ երեք անգամ անդամատուեցաւ Փրուսիոյ կողմէ եւ շաբաթ մը առաջ յարձակման ենթարկուեցաւ առանց վերջնագրի, ինչպէս Կէօրինկ ինք եւս կը յայտարարէ:

20—48 տարեկան օտարականներու զինուորագրութիւնը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 10ին հրատարակեց հրամանագիր – օրէնք մը՝ 20—48 տարեկան օտարականներու բժշկական քննութեան մասին:

Այս առթիւ ըսենք որ 1939 ապրիլ 12ի օրէնքին Գ. յօդուածին տրամադրութեամբ, Ֆրանսացիներու զինուորական պարտաւորութեանց ենթակայ են 20—48 տարեկան այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին եւ կ՚օգտուին ապաստանի իրաւունքէն: Այս հրամանագրին գործադրութեան առաջին հրահանգը տրուեցաւ 1939 յուլիս 20ին, որպէսզի ցուցակագրուին այդ կարգի օտարականները: Ներկայ օրէնքը (4 Սեպտեմբեր 1939) կը պարզէ բժշկական քննութեան (révision) պայմանները.—

ՅՕԴ. 1.— Այն օտարականները որոնք ենթակայ են ծառայութեան պարտք մը հատուցանելու (prestations) զինուորական իշխանութեանց, քննիչ յանձնախումբերու առջեւ պիտի ներկայանան համաձայն ներկայ հրամանագրի երրորդ յօդուածին: Յանձնախումբերը պիտի գումարուին այն վայրերուն մէջ եւ այն թուականներուն ինչ որ Ֆրանսացիները քննող յանձնախումբերը:

Սակայն, փոխանցման շրջանի համար, քննիչ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, որուն առջեւ պիտի ներկայանան 1940 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած օտարականները:

ՅՕԴ. 2.— Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը պիտի նշանակէ այն թուականները որոնց մէջ այս ծառայութեան ենթակայ օտարականները, 1940 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած, պարտին ներկայանալ քննիչ յանձնախումբերուն:

1940 Սեպտեմբեր 1էն վերջը ցուցակագրուած օտարականները քննիչ յանձնախումբերուն պիտի ներկայանան այն վայրերուն մէջ եւ այն թուականներուն ինչ որ Ֆրանսացիները:

ՅՕԴ. 3.— Քննիչ յանձնախումբը կը բաղկանայ.—

1. Նահանգապետէն, որ նախագահն է, իսկ եթէ բացակայ է, ներկայացուցիչէ մը որ կրնայ ըլլալ նահանգին ընդհ. քարտուղարը, փոխ-նահանգապետ մը կամ նահանգապետական խորհուրդի մէկ անդամէն:

2. Զօրավարէ կամ բարձրաստիճան սպայէ մը որ կը նշանակուի զինուորական իշխանութեան կողմէ:

3. Նահանգին ոստիկան – զօրքի հրամանատարէն կամ անոր ներկայացուցիչ սպայէ մը:

Երկու զինուորական բժիշկներ, կամ, անոնց բացակայութեան, պահեստի բժիշկներ որ նոյն շրջանին մէջ չեն բնակիր եւ կը նշանակուին զինուորական իշխանութեան կողմէ, ներկայ կ՚ըլլան քննիչ յանձնախումբին:

Յանձնախումբը չի կրնար վճիռ արձակել առանց բժիշկներու կարծիքը լսելու: Այդ կարծիքները կ՚արձանագրուին մասնաւոր սիւնակի մը մէջ, ընդհանուր ցուցակին վրայ, իւրաքանչիւր անունի դիմաց:

Շրջանի զինուորական հրամանատարին կողմէ նշանակուած սպայ մը կը կատարէ կառավարութեան պատուիրակի պաշտօնը:

ՅՕԴ. 4.— Նիստերուն ներկայ կ՚ըլլան այն քաղաքապետները որոնց շրջանին կը պատկանին քննիչ յանձնախումբերուն առջեւ կանչուած օտարականները: Յանձնախումբը կը լսէ ենթակաները, եւ, ի հարկին, քաղաքապետները: Նիստերը հրապարակային չեն և խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին: Որոշումները կրնան տրուիլ միայն երկու ձայնի մեծամասնութեամբ: Նախագահին ձայնը գերակշիռ չէ:

ՅՕԴ. 5.— Յանձնախումբին որոշումները չեն պատճառաբանուիր եւ վերջնական են: Սակայն կրնան վերաքննուիլ բուն իսկ քննիչ յանձնախումբերուն կողմէ, հետեւեալ պատճառաբանութիւններէն մէկն ու մէկով.— Նիւթական սխալ այն թուղթերուն մէջ որոնց հիման վրայ տրուած է որոշումը.— Թերութիւն այն պաշտօնատարներուն կամ քաղաքային կամ զինուորական պաշտօնեաներուն որոնց յանձնուած էր թուղթերու կազմութիւնը կամ յանձնումը: Վերաքննութեան խնդրանքը կը քննուի սխալը երեւան հանուելէ անմիջապէս վերջը գումարուած նիստին մէջ: Խնդրագիրը կը ներկայացուի ազգ. պաշտպանութեան նախարարին կողմէ ի պաշտօնէ, կամ ենթակային խնդրանքով:

Ասկէ զատ, ամէն օտարական որ ծառայութեան ենթակայ է, կրնայ որ եւ է ատեն ազատիլ այս պարտաւորութենէն, դադրեցնելով իր բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ, յետագային որոշուելիք պայմաններու տակ:

ՅՕԴ. 6.— Քննիչ յանձնախումբը կ՚որոշէ.—

ա) Ենթական վերջնապէս ընդհ. ցուցակին վրայ պահելու խնդիրը:

բ) Ենթակային ֆիզիքական յարմարութիւնը զինուորական պարտաւորութեան:

գ) Յետաձգում զօրագունդերու մէջ մտնելու:

դ) Եւ, եթէ հարկ ըլլայ, կարգ մը օտարականներու տեղաւորումը մասնաւոր զօրախումբերու մէջ, յետագային որոշուելիք պայմաններով:

ՅՕԴ. 7.— Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը պիտի որոշէ ֆիզիքական անհրաժեշտ յարմարութեան աստիճանը:

ՅՕԴ. 8.— Քննիչ յանձնախումբը 1939 յուլիս 20ի հրամանագրով հաստատեալ ընդհ. ցանկին վրայ արձանագրուած օտարականները կը բաժնէ երեք դասերու.—

1. Անոնք որ յարմար են 1939 ապրիլ 12ի հրամանագրով սահմանուած պարտաւորութեանց:

2. Անոնք որ ֆիզիքապէս անբաւական ըլլալով, կը յետաձգուին նոր քննութեան մը համար:

3. Անոնք որ, իրենց ֆիզիքական ընդհանուր կազմութեամբ կամ անկարութեանց հետեւանքով, ազատ են որ եւ է զինուորական պարտաւորութենէ:

Իրենց կացութիւնը արդարացնելու համար, քննիչ յանձնախումբին առջեւ հանուած օտարականները զինուորական իշխանութենէն պիտի ստանան անհատական տետրակ մը զոր պարտաւոր են ներկայացնելու որ եւ է ատեն, երբ պահանջեն զինուորական, դատական կամ քաղաքային իշխանութիւնները:

ՅՕԴ. 9.— Նոր քննութեան մը համար յետաձգուած օտարականները պարտաւոր են յաջորդ տարին ներկայանալ քննիչ յանձնախումբին, որ պիտի գումարուի այն վայրին մէջ ուր նախապէս քննուած են, բացի այն պարագայէն երբ ենթականերուն բնակած նահանգին նահանգապետին մասնաւոր արտօնութեամբ թոյլ տրուի ուրիշ յանձնախումբի մը առջեւ ներկայանալու:

Եթէ նորէն յետաձգուին, անոնք նոյն պայմաններով ենթակայ պիտի ըլլան երրորդ քննութեան մը, որ պիտի կատարուի յաջորդ տարին, եւ եթէ յարմար չգտնուին, այն ատեն զինուորական պարտաւորութենէ ազատ պիտի համարուին:

Փոխանցման շրջանի համար (առժամապէս), յետաձգուածներուն քննութիւնը պիտի տեղի ունենայ.— 1940ին՝ նահանգագլուխ քաղաքին մէջ անոնց համար որ 1939ին քննուած են նոյն վայրին մէջ:

1941ին գաւառակի կեդրոնին մէջ անոնց համար որ 1940ին նահանգագլուխ քաղաքին մէջ քննուելով, յետաձգուած են:

ՅՕԴ. 10.— Զինուորական պարտաւորութենէ ազատ համարուած օտարականները թշնամութեանց պարագային պէտք է նոր քննութիւն մը կրեն ազգ. պաշտպանութեան նախարարին կողմէ նշանակուած ժամանակաշրջաններուն:

ՅՕԴ. 11.— 1928 Մարտ 31ի զինուորագրութեան օրէնքին 22 եւ 23 յօդուածներուն տրամադրութիւնները, որ կը վերաբերին զօրագունդերու մէջ տեղաւորման յետաձգումներուն, ինչպէս եւ նոյն օրէնքին 24 յօդուածին տրամադրութիւնները՝ նիւթական յատկացումներու մասին (allocations) գործադրելի են զինուորական պարտաւորութեանց ենթարկուած օտարականներուն:

ՅՕԴ. 12.— Վարչապետը, նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւ ներքին գործերու նախարարը պաշտօն ունին գործադրելու այս հրամանագիրը, իւրաքանչիւրը իրեն վերաբերեալ մասին մէջ:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme . . Paris (13)

Նոր օրէնքներ օտարականներու երթեւեկի եւ անցագրի մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք, պաշտօնաթերթը նոր օրէնք մը հրատարակեց Սեպտեմբեր 8ին, ինքնութեան թուղթերու, շրջագայութեան եւ անցագրի մասին: Ինքնութեան թուղթերու օրէնքին տրամադրութիւնները հրատարակած ենք արդէն: Ստորեւ կ՚ամփոփենք միւս օրէնքներն ալ: Այս առթիւ ըսենք որ երթեւեկի օրէնքը գործադրելի էր Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ, բայց նոր հրամանագրով մը յետաձգուեցաւ մինչեւ սեպտեմբեր 20.—

Երթեւեկը ազատ է օտարականին բնակավայրին եւ իր բնակավայրի սահմանամերձ համայնքին (վարչական շրջան=commune) մէջ, պայմանաւ որ պատերազմական վիճակի յատուկ անձնագիր ունենան: Այս առթիւ Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգները կը համարուին մէկ վարչական շրջան: Բայց նարդել երթեւեկելու տրամադրութիւնը չեղեալ կը համարուի, եթէ այս երկու նահանգները դառնան զինուորական շրջաններ կամ յառաջապահ գօտիներ: Այդ պարագային այս երկու նահանգներուն մէջ երթեւեկը կ՚իյնայ բուն իսկ զինուորական իշխանութեանց իրաւասութեան տակ: Մեծ քաղաքներն ալ մէկ վարչական շրջան կը համարուին իրենց արուարձաններով, եւ երթեւեկի պայմանները պիտի որոշուին մասնաւոր հրամանագրով կամ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, եթէ բանակի վերապահուած շրջան հռչակուին:

Սէնի եւ Սէն է Ուազի միացեալ շրջանին մէջ, ամէն մարդ կրնայ ազատ շրջագայիլ, պայմանաւ որ կարենայ ապացուցանել իր ինքնութիւնը, երբ պահանջեն իշխանութեան ներկայացուցիչները: Այս ազատ երթեւեկը արտօնուած է միայն ոտքով, ձիով, հեծելանիւով, ձիաքարշ կառքով կամ երկաթուղիով եւ կամ ինքնաշարժ կառքով մը կամ հանրային փոխադրութեան յատկացուած շոգենաւով մը: Բայց, մոթոսիքլէթով, ինքնաշարժով, նաւով կամ օդանաւով ճամբորդելու համար այս երկու նահանգներէն կազմուած շրջանին ներսը, անհրաժեշտ է որ կառքին վարիչը (կամ նաւին հրամանատարը) առժամեայ կամ մնայուն արտօնագիր ունենայ, համաձայն 41րդ յօդուածին, եթէ Ֆրանսացի է, եւ 85րդ յօդուածին, եթէ օտարական է:

Աւելի երկար ճամբորդութեան համար անհրաժեշտ է ապահովագիր մը (ազատ անցքի թուղթ – sauf conduit), որ պէտք է վաւերացուի (վիզա) երթալիք տեղը հասնելէ 24 ժամ վերջը: Այս ապահովագիրը վաւերական է միայն մէկ ճամբորդութեան համար, առ առաւելն 8 օրուան մէջ, որոշ գծի մը վրայ, մեկնած տեղը վերադառնայ թէ ոչ: Ապահովագիրը իրաւունք կուտայ կանգ առնելու միջանկեալ վայրերու մէջ, պայմանաւ որ 24 ժամէն աւելի չանէ: Ապահովագրին մէջ պէտք է նշանակուած ըլլայ փոխադրութեան միջոցը:

Տասնըհինգ տարեկանէն վար տղաքը կրնան ճամբորդել անարգել, բայց ընկերակցութեամբ: Այս կարգի տղաքներու մականունները եւ անունները պէտք է նշանակուած ըլլան ընկերացող անձին անձնագրին վրայ, եւ եթէ տղան 7—15 տարեկան է, իր կնքուած լուսանկարը պէտք է գտնուի ընկերացող անձնագրին վրայ:

Օտարական մը ապահովագիր ստանալու համար պէտք է դիմէ իր բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, կամ եթէ չկայ, քաղաքապետութեան: Այն իշխանութիւնները որ իրաւասու են ապահովագիրներ, վիզաներ, երթեւեկի առժամեայ տոմսեր կամ մոթոսիքլէթով, ինքնաշարժով եւ շոգենաւով ճամբորդելու մասնաւոր արտօնագիրներ տալու, կը տարբերին համաձայն պահանջուած թուղթին կամ ճամբորդելիք վայրին. բայց, ամէն պարագայի մէջ, օտարականը պէտք է դիմէ ոստիկանական տեսչութեան կամ քաղաքապետութեան:

Ճամբորդութեան ընթացքին, երբ վիզա կամ անհրաժեշտ վաւերագիրներու համար տեղեկութիւն պահանջուի, ճամբորդը պէտք է դիմէ տեղին ոստիկանութեան կամ քաղաքապետութեան, ուր, եթէ պէտք ըլլայ, կը յանձնուի պատասխանատու իշխանութեան:

ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆԵԼՈՒ ԿԱՄ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Ոչ մէկ օտարական կրնայ Ֆրանսա մտնել կամ Ֆրանսայէն մեկնիլ առանց ձեռնհաս իշխանութեան կողմէ վաւերացուած (վիզա) անցագրի մը: Վիզա ստանալու համար, անցագիրը պէտք է ունենայ տիրոջը լուսանկարը, հետեւեալ պայմաններով.— չափ՝ 4 × 4 սանթիմեթր, ճակատէն, առանց գլխարկի եւ քաշուած՝ վերջին երկու տարիներու ընթացքին: Անցագիրը պէտք է ստորագրուի եւ պարտ ու պատշաճ ձեւով կնքուած ըլլայ իշխանութեանց կողմէ: Տասնըհինգ տարեկանէն վար տղաքը պէտք չունին անցագրի, բայց չեն կրնար Ֆրանսա մտնել կամ Ֆրանսայէն մեկնիլ առանց ընկերակցութեան: Անոնց անուն – մականունը պէտք է արձանագրուած ըլլայ ընկերացող անձին անցագրին վրայ, 7—15 տարեկան մանուկներու համար, պարտ ու պատշաճ ձեւով կնքուած լուսանկար մը պէտք է փակցուի անցագրին վրայ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միասին բնակին թէ առանձին, այր եւ կին իւրաքանչիւրը պէտք է ունենայ իր անձնագիրը:

Անձնագիրը պիտի ունենայ օրինապէս կնքուած լուսանկար մը եւ արձանագրութիւն՝ անձնագրի տիրոջ պարտաւորութեանց մասին, ինչպէս եւ պատժական տրամադրութիւններ, այդ պարտաւորութիւնները չկատարելու պարագային:

Նոր անձնագիրները երկու տարի պայմանաժամ պիտի ունենան, բացի այն պարագայէն երբ փոխանակուած են խաղաղութեան ժամանակի անձնագիրներուն հետ: Այս վերջին պարագային անձնագրին վաւերականութեան թուականը այն է ինչ որ նշանակուած է հին անձնագրին վրայ:

Անձնագիրներու նորոգման դիմումները պէտք է կատարուին պայմանաժամի լրանալէն երեք ամիս առաջ, եւ ամէնէն ուշը, վերջին ամսուան առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին: Բացառաբար, անձնագրի պատճէն մը կը տրուի կորսուած անձնագրի մը տեղ, տուրքը վճարելով: Այս երկրորդ օրինակին (պատճէն, տիւփլիքաթա) յանձնումը ենթակայ է ներքին նախարարին որոշման, համաձայն ոստիկանական վերատեսչութեան, կամ, ի հարկին զինուորական իշխանութեան տեղեկագրին:

Ո եւ է օտարական որ սահմանագլուխ կը ներկայանայ առանց անձնագրի, Ֆրանսայէն հեռացած ատեն, պէտք է հաստատէ իր ինքնութիւնը եւ իր վերջին բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւ ապացուցանէ թէ ինչու չի կրնար ցուցնել իր անձնագիրը: Այն ատեն խնդիրը կը հաղորդուի ներքին նախարարին եւ օտարականը վար կը դրուի, մինչեւ որ նախարարը որոշում տայ իր մասին:

Անձնագիրը կրնայ ետ առնուիլ որ եւ է ատեն այն օտարականներէն որ այլեւս չեն ներկայացներ պահանջուած երաշխաւորութիւնները:

Բնականաբար, երկրին ներսը գտնուած մասնաւոր շրջաններու, պաշարման վիճակի ենթակայ շրջաններու, եւ զինուորական շրջաններու մէջ անձնագիրները կրնան տրուիլ ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ, միայն եւ միայն զինուորական իշխանութեան արտօնութեամբ: Երբ նախապէս իբրեւ մասնաւոր շրջաններ չնշանակուած վայրեր մասնաւոր շրջաններու վերածուին, զին. իշխանութիւնը կրնայ պահանջել որ օտարականներու յանձնուած անձնագիրները վերաքննուին:

*** Այսօր նորէն կը հրատարակենք երթեւեկի կամ շրջագայութեան արտօնագրի օրէնքը, որ գործադրելի էր Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ (երկուշաբթի): Տեղական թերթերը կը գրեն թէ խնդրագիրները պէտք է այժմէն պատրաստել հինգ լուսանկարներով, եւ թէ օրէնքին գործադրութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին առանձին:

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ կը սաստկանայ Գերմանիոյ մէջ, համաձայն Զուիցերիա հասած լուրերու: Կ՚ըսուի թէ բուռն բողոքներ կատարուած են պատերազմին դէմ: Հացի, կարագի, շաքարի եւ միսի չափը անբաւական կուգայ ժողովուրդին եւ կացութիւնը երթալով կը ծանրանայ: Անթելը բացարձակապէս արգիլուած է:

ՈՐ ԵՒ Է ԼՈՅՍ պէտք չէ երեւայ տուներու բակերէն, սանդուղներուն վրայ կամ վերելակներու միջոցաւ, ահազանգի պահուն: Թերացողները պիտի պատժուին:— Այս առթիւ կը յանձնարարուի նաեւ մաքրել պատսպարանները եւ նկուղները, ահազանգէն վերջը: Պէտք չէ թուղթի կտորներ եւ ուրիշ բաներ նետել, ոչ ալ ծխել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆՆԵՐԸ կիրակի օրերն ալ բաց պիտի մնան, մինչեւ կէս օր:

Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս», խմբագրականով մը գիտել կուտայ թէ «Խ. Միութիւնը գանձ մըն է, բայց Գերմանիան չի կրնար գտնել զայն»: Ուրիշ յօդուածագիր մը Գերմանիոյ ներկայ մեկուսացումը կը բաղդատէ Նափոլէոն Գ.ի կղզիացման հետ, զայն հետեւանք համարելով գերման եւխորհրդային դաշինքին: «Այսօր խնդիրը Լեհաստանով չի սահմանափակուիր, այլ եւրոպական հարց մըն է»:

ՊԵԼԺԻԱ պահեստիներու կարգ մը նոր դասեր ալ դրօշի տակ առաւ:

ԱՆԳԼՈՒՀԻՆԵՐԸ խումբ խումբ կը զինուորագրուին նաւատորմին մէջ: Ամէն օր 3 — 400 դիմումներ կը կատարուին: Արդէն իսկ պաշտօնի անցած են 1040 կիներ, որոնց մէջ սպաներ ալ կան:

100,000 ԿԻՆԵՐ եւ աղջիկներ զօրակոչի ենթարկուած են Գերմանիոյ մէջ, 17 — 25 տարեկան, զանազան ծառայութիւններ կատարելու համար:

50,000ի պիտի հասնի Ֆրանսայի մէջ կազմուած չեխական բանակը, առանց հաշուելու անոնք որ պիտի գան Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն: Այս ուժը պիտի կռուի ֆրանսական բանակին մէջ, հրամանատարութեամբ 600 չեխ սպաներու: Կարգ մը թերթեր կ՚առաջարկեն որ աւստրիական զօրագունդ մըն ալ կազմուի:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ամերիկեան թերթերու հասած լուրերու համաձայն, դիւանագիտական սերտ հաղորդակցութիւններ կը պահուին Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, վերջին օրերու ընթացքին: Շարունակ խորհրդակցութիւններ տեղի կ՚ունենան իտալական դեսպանին հետ, Գերմանիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ: Կ՚ըսուի թէ իտալական դեսպանը կամ իր խորհրդականը բանակատեղի պիտի երթան, տեսակցելու համար Հիթլէրի հետ: Մուսոլինի միշտ կաղմ եւ պատրաստ մնալով, պատուիրած է «աշխատիլ լուռ ու մունջ»:

ՔԱՆԱՏԱ եւս պատերազմ հռչակած ըլլալով, գերմանական դեսպանը մեկնեցաւ:

ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ զինուորագրութիւնը սկսած է արդէն: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, դիմումներուն գոհացում տալու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4143

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՄԷՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԸՆԾԱՅՈՒԻ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ Կ'ՕԳՆԵՆ ԼԵՀԵՐՈՒՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 17, Սեպտեմբեր 12, առաւօտ.—

Գիշերը հանդարտ անցաւ ամբողջ ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 18, Սեպտեմբեր 12, ժամ 20.30.—

Յառաջխաղացութիւնները կը շարունակուին երէկուան ճակատին վրայ: Թշնամին ուժգնօրէն կը հակազդէ, մասնաւորապէս հրետանիով:

Իսկ վարչապետութիւնը մամուլին հաղորդեց հետեւեալ զեկոյցը.

— «Այսօր գերագոյն խորհուրդի ժողով մը տեղի ունեցաւ ֆրանսական հողին վրայ: Ներկայ էին, Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ, Պ. Չէյմպըրլէն, վարչապետ, Լորտ Չէթֆիլտ, նախարար ազգ. պաշտպանութեան դասաւորման: Ֆրանսայի կողմէ՝ Պ. Տալատիէ, վարչապետ եւ նախարար ազգ. պաշտպանութեան, զօր. Կամլէն, սպարապետ, նախագահ ազգ. պաշտպանութեան ընդհ. սպայակոյտին: Այս ժողովը կատարելապէս հաստատեց Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ անվկանդ վճիռը,— բոլոր ուժերը եւ նիւթական աղբիւրները նուիրել, ճակատելու համար այն ընդհարումին որ պարտադրուեցաւ իրենց: Անոնք վճռած են իրենց բոլոր աջակցութիւնն ընծայել Լեհաստանի, որ այնքան արիաբար կը դիմադրէ իր երկրին դէմ կատարուած վայրագ արշաւանքին»:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով այս զեկոյցներուն վրայ, կ'ըսէ թէ երեքշաբթին պայծառ օր մը եղաւ զինակից ուժերուն համար, թէ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան ճակատներուն վրայ: Արեւելեան ճակատին վրայ, տեղատարափ անձրեւներ տեղացին, որոնց համար Լեհերը կ'աղօթէին երկար ատենէ ի վեր: Անոնք կը հաւատան թէ Գերմանիոյ մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասերը պիտի խրին աղմուտներու մէջ, եւ այն ատեն լեհական հուչակաւոր հեծելագունդերը ասպարէզ պիտի նետուին, թշնամի բանակին կողերէն եւ կռնակէն: «Կրնայ ըլլալ որ աւելի պայծառ օրեր ծագին յառաջիկայ մէկ երկու շաբաթներու ընթացքին, որովհետեւ Լեհաստանի անձրեւաբեր եղանակը սովորաբար կը սկսի սեպտեմբերի վերջերը: Բայց անգամ մը որ եղանակը սկսաւ, երկու ամիս կը տեւէ, եւ մեքենաշարժ զօրամասերը չեն կրնար գործել: Ամէն պարագայի մէջ, լեհ զինուորները տակաւին կառչած էին Վարշաւայի, անցեալ գիշեր, կատաղի ճակատամարտ մը մղելով քաղաքին շրջականերուն մէջ, իսկ սպարապետութիւնը կը վերակազմէր բանակին գլխաւոր մասը, Պուկ եւ Վիսթուլա գետերուն ետեւը:

Արեւմտեան ճակատին վրայ, ֆրանսական զօրքը կ'աւելցնէ իր ճնշումը գերմանական ուժին դէմ, Զիկֆրիտի գծին առջեւ: Սարպրուքէն, որուն գերման քաղաքային բնակչութիւնը պարպուած էր արդէն, գերմանական զօրքը կը պաշտպանէ միայն փոքր ամրութիւններ, քաղաքին հարաւային կողմը: Ֆրանսական դիրքը նպաստաւոր կը համարուի: Արդէն իսկ Ֆրանսացիներուն ձեռքը անցած են շարք մը գերմանական գիւղեր եւ ռազմագիտական կէտեր: Մոզէլի եւ Հռենոսի միջեւ փռուած 120 մղոն երկայնութեամբ ճակատին արեւմտեան կողմը, Սար գետին ափերուն վրայ գերմանական բոլոր քաղաքները թնդանօթի կրակին տակ են: Միեւնոյն ատեն կը կազմակերպուին եւ ճակատ փոխադրուելու կը պատրաստուին այն անգլիական զօրամասերը որ Ֆրանսա եկան անցեալ շաբթուան ընթացքին»:

*** Լոնտոնի թերթերը հաղորդելով անգլիական զօրքին ժամանումը Ֆրանսայի մէջ, կը փառաբանեն երկու երկիրներուն սերտ գործակցութիւնը: «Թայմզ» այս առթիւ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա ղրկուած զօրքին թիւը աւելի մեծ է քան 1914ին: Բոլոր թերթերը մանրամասնօրէն կը նկարագրեն Ֆրանսայի մէջ եղած սիրալիր ընդունելութիւնը: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ.— «Ֆրանսա այժմ գիտէ որ բրիտանական զինուորները իր հողին վրայ են: Ան երբեք չկասկածեցաւ թէ այդ զօրքը պիտի գար, բայց անոր ներկայութիւնը այնպիսի տպաւորութիւն մը գործեց որ աւելի դիւրին է զգալ քան նկարագրել»: Ուրիշ թերթ մը յիշելով Գերմանացիներու հեգնութիւնը՝ բրիտանական «զանցառելի փոքր բանակի» մասին, կ'ազդարարէ.— «Սարի եւ Մոզէլի միջեւ Ֆրանսացիներուն հետ գործող բրիտանական համեմատաբար փոքրաթիւ զօրքը պարզապէս յառաջապահն է ազգի մը որ վճռած է իր հաշիւները կարգադրել այն պարծենկոտ, կիսախելագար եւ բացարձակապէս անվստահելի մարդուն հետ որ կը կոչուի Հիթլէր, ինչպէս եւ նացիականութիւն կոչուած աւազակապետութեան հետ: Այս անգամ ոչ վարանում պիտի ըլլայ, ոչ ալ ափյափոյ գործ, այլ անգամ մը եւս հազարները պիտի դառնան միլիոններ եւ զօրաբաժինները պիտի վերածուին բանակներու, մինչեւ որ Հիթլէր եւ իր աւազակները տապալին եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի մաքրագործուած Եւրոպայի մը մէջ»:

Անգլիոյ վարչապետը այսօր իսկ երկրորդ զեկուցումը պիտի տայ կացութեան մասին, երեսփ. ժողովին մէջ:

»»» · «««

ՊՈԼՍԷՆ Զուիցերիա հասած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը որոշած է դրօշի տակ առնել պահեստիներու շարք մը դասեր, մասնաւորապէս անոնք որ 45 օր մարզանք պիտի կատարեն:— Թուրքիա վերահաստատեց իր նաւարկութիւնը Միջերկրականի մէջ:— Զօր. Վէքիք վերահաստատեց իր նաւարկութիւնը Միջերկրականի մէջ:— Զօր. Վէքեան ուղեւորութեան ընդունելով նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ: Սուրիա վերադարձաւ Սեպտեմբեր 12ին:

ԼԵՀԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ

Լեհաստանի ընդհ. սպայակոյտը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Սեպտեմբեր 12ին.—

Մայրաքաղաքի շրջանին մէջ բաղդատաբար հանդարտ էր այսօր: Քաղաքին պահակազօրքը աջակցութեամբ զրահապատ ջոկատներու քանի մը յաջող յարձակումներ կատարեց, ոչնչացնելով երեք թշնամի հրասայլեր: Գնդ. Շմուրա սպաննուեցաւ կռիւներու ընթացքին: Օդանաւային յարձակումներու ընթացքին գերմանական օդանաւերը ռմբակոծեցին Պէլվէտէրէի պալատը, Փիլզուտսքիի նախկին բնակարանը որ այժմ վերածուած է թանգարանի: Պալատը վնասուեցաւ:

*** Հոլանտական թերթի մը թղթակիցը, որ Լոծ այցելած էր, հետեւեալ տպաւորութիւնները կը յայտնէ.— «Փողոցներու անկիւնը բան չես տեսներ բացի քանի մը տասնեակ անձերէ: Դուռները եւ պատուհանները փակուած են, բայց ինչ որ կը կարդաս այս քանի մը Լեհերու դէմքերուն վրայ, սարսուռ մը կ'անցընէ կռնակէդ: Մարդ բերանը չի բանար, բայց նայուածքները շատ արտայայտիչ են: Տեսանք կիներ եւ մանկամարդ աղջիկներ որոնք կը խաչակնքէին, ամէն անգամ որ գերմանական ջոկատ մը կ'անցնէր: Տեսանք այրեր եւ կիներ արտասուաթոր դէմքերով: Հոս ու հոն քանի մը գերման բնակիչներ հիթլէրական բարեւը կուտան երբեմն, բայց անոնք ալ կը զգան թէ որքան թշնամական են լեհ բնակչութեան զգացումները: Ոչ մէկ խանդավառութիւն կամ ուրախութիւն»:

*** Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ 17 օդանաւային յարձակումներ կատարուեցան Վարշաւայի վրայ կիրակի օր, հինգ հատ ալ՝ երեքշաբթի: Երկու գերմանական օդանաւեր զարնուելով վար ինկան բոցավառ, քաղաքին շրջակաները: Սեպտեմբեր 12ը չորրորդ օրն էր Վարշաւայի ազատութեան ճակատամարտին: Կատարեալ եղբայրակցութիւն կը տիրէ քաղաքային բնակչութեան եւ բանակին միջեւ: Ժողովուրդը միշտ ուտելիք եւ ծխախոտ կը ճարէ զօրքին:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Լվովի (Լէմպէրկ) բնակիչները ձեռնարկած են քաղաքին պաշտպանութեան, խրամներ փորելով եւ կամաւոր արձանագրուելով: Կիները կամաւոր կը գրուին մեծ թիւով եւ անցեալ պատերազմին վիրաւոր ռազմիկները իրենք զիրենք դրած են զինուորական իշխանութեանց տրամադրութեան տակ: Պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կը հրաւիրեն ժողովուրդը չլքել սովորական զբաղումներ: Կրօնական արարողութիւններ կը կատարուին բոլոր եկեղեցիներուն մէջ:

*** Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ գերմանական յարձակողականը արեւելեան Փրուսիայէն կը տարածուի դէպի արեւելք, պաշարելու համար Վարշաւան: Լեհաստանի մայրաքաղաքին դիմադրութիւնը հարկադրած է Գերմանացիները փակել իրենց ռազմավարութիւնը: Լեհերը ազգային պատերազմ է որ կը մղեն, բառին ամենալայն իմաստով: Պերլին հասած լուրերու համաձայն, ծերունիներ, կիներ եւ մանուկներ կ'աշխատին մայրաքաղաքին պաշտպանութեան համար: Գերմանիոյ հարաւածային զօրամասերը որոնք Վարշաւայի շրջակաները հասած էին, օգնական ուժ ստացած են, այնպէս որ այլեւս չեն վախնար հակայարձակումներէ, բայց յառաջխաղացութիւն չեն կատարեր: Գերմանական սպարապետութիւնը կը ճգնի մեծ արդիւնքներ ստանալ նուազագոյն կորուստներով: Չի կարծուիր թէ ան կ'ուզէ Վարշաւան գրաւել փողոցային երկար եւ կորստաբեր կռիւներով, այլ կը ջանայ քաղաքը պաշարել արեւելքէն: Գերմանացիները չեն յայտներ իրենց բռնած գերիներուն թիւը: Թերեւս կը յուսան աւելի մեծ տպաւորութիւն գործել, աւելի վերջը ծանուցանելով զայն, եթէ յաջողին պաշարել Փոզնանի եւ Վարշաւայի միջեւ գործող բանակը:

*** Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, այժմ կացութեան ամէնէն ուշագրաւ կէտը կը գտնուի Սան գետին երկայնքը, դէպի ծայրագոյն հարաւ, ուր Գերմանացիները կը ջանան գետը հասնիլ, կտրելու համար Լեհաստանի օգնութեան եւ պաշարի ճամբաները հարաւային կողմէն:

Մէկ միլիոն զինուոր Ֆրանսայի օտարականներէն

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» խօսելով Ֆրանսայի օտարականներու պարտաւորիչ եւ կամաւոր ծառայութեան վրայ, կը գրէ թէ կը յուսացուի աւելի քան 750,000 զինուոր հանել: Այս թիւը յառաջիկային կրնայ մէկ միլիոնն ալ անցնիլ, երբ Ֆրանսա հասնին ուրիշ երկիրներու մէջ ցրուած Լեհեր, Չեխեր եւ ուրիշ հպատակներ:

Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Լեհերը կամաւորներու կարեւոր ուժ մը կրնան հասցնել երկու ամիսէն: Այս բանակին կեդրոնը պիտի գտնուի սպարապետ Կամլէնի ուղղակի հրամանատարութեան տակ: Ամերիկա եւ ուրիշ չէզոք երկիրներ գտնուած բոլոր լեհ կամաւորները պիտի կեդրոնանան Ֆրանսայի մէջ, զինուորական մարզանքի համար: Մասնագէտներ կը յուսան մինչեւ կէս միլիոն զինուոր հանել այս կամաւորներէն: Միեւնոյն ատեն չեխական անկախ բանակը, որ նոյնպէս Ֆրանսայի մէջ պիտի կեդրոնանայ, միեւնոյն պայմաններով, կը յուսայ առուարաթիւ կամաւորներ հաւաքել միայն Ֆրանսայի մէջ: Նոյնքան կամաւորներ կը սպասուին Անգլիայէն, Ամերիկայէն եւ ուրիշ երկիրներէ:

Ֆրանսայի Աւստրիացիներն ալ կ'աշխատին անկախ բանակ մը կազմել: Աւստրիական ազգ. կոմիտէ մը կազմուած է Անգլիոյ մէջ, յարեւնման չեխականին:

Եւ վերջապէս, Ֆրանսա կը զինուորագրէ այն բոլոր օտարականները որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը: Երէկ հաղորդուեցաւ թէ բոլոր այն ապաստանեալ (réfugié) կամաւորները որոնք իրենց անունները արձանագրած են, կրնան անմիջապէս զինուորագրուիլ եւ պիտի ղրկուին մարզանքի բանակատեղիները: Անոնց հաստատումը վերջացած է արդէն:

Բազմաթիւ սպանիական կազմակերպութիւններ ալ կը հրաւիրեն իրենց ազգակիցները միանալ Ֆրանսական բանակին: Բայց Զօր. Ֆրանքօ մասնակի ներում շնորհած եւ բացարձակ չէզոքութիւն հռչակած ըլլալով, հաւանական չէ որ Սպանիոյ հանրապետականները կարենան մասնաւոր զօրամասեր կազմել:

Գերմանիա ո՞րքան զինուոր ունի երկու ճակատներու վրայ

Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Հիթլէր պատերազմի դաշտը նետած է 2,250,000 զինուորներ,— 47 զօրաբաժին, կամ 13 զօրաբանակ: (Գերմանիոյ զօրաբանակներուն թիւը կը հաշուեն համադումար 16, համաձայն բանակի վերակազմութեան վերջին ծրագրին): Եունայթըտ Փրէսի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, զոր արտադրած է «Նիւ Եորք Հէրըլտ», Գերմանիա ունի մէկ միլիոն զինուոր արեւմտեան ճակատին մէջ եւ միջանկեալ կայաններու եւ գիծերու վրայ, իսկ ուրիշ միլիոն մըն ալ կը գործէ լեհական բանակներուն դէմ:

Վերսայլի դաշնագրին համաձայն 15 տարի զրկուած ըլլալով պարտաւորիչ զինուորութենէ, գերմանական սպայակոյտը չափազանց կը նեղուի պահեստիներէ եւ մեծ դժուարութեամբ յաջորդ մը կը գտնուի իւրաքանչիւր զինուորի տեղ որ կ'իյնայ:

Տեսականօրէն Հիթլէր ընդհ. հրամանատարն է գերմանական բանակներուն: Իրականին մէջ այս դերը կը կատարէ Զօր. Քայթէլ, որ մարաջախտ Պլոմպէրկի յաջորդեց, իբրեւ նախագահը սպարապետին՝ Հիթլէրի ընդհ. սպայակոյտին: Զօր. Քայթէլն է որ անձամբ կը վարէ գործողութիւնները միաժամանակ երկու ճակատներուն վրայ, ինչպէս եւ կը դասաւորէ նաւային եւ օդանաւային ձեռնարկները: Այն գերմանական բանակները որոնց շնորհիւ Հիթլէր կը յուսայ շահիլ պատերազմը, կը բաղկանան հետեւեալ չորս զօրաբանակներէն.— Պերլին, Քասէլ, Տրէզտէն եւ Լայփցիկ: Հինգերորդը Վիէննայի զօրաբանակն է, բայց աւստրիական զօրքը ճակատ ղրկուած չէ տակաւին: Տրամադրելի են նաեւ Աւստրիոյ եւ Պոհեմիոյ մէջ կազմուած նոր զօրաբաժինները, բայց դեռ չեն օգտագործուած: Հիթլէրի եւ Զօր. Քայթէլի սպարապետութեան ենթակայ բանակները ունին վեց ստորադաս զօրավար-հրամանատարներ, որոնք արագօրէն բարձրացան հիթլէրականութեան շրջանին եւ որոնց ոչ մէկը հազարապետէն աւելի բարձր աստիճան ունէր Մեծ պատերազմին:

Հերքում չարամիտ առասպելի մը

ԽՄԲ.— Պէյրութի թերթերուն մէջ հետեւեալ պաշտօնական հերքումը հրատարակուած է Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ արք.ի ստորագրութեամբ, (30 օգոստոս).

— «Կարգ մը տեղական եւ օտար թերթեր, արձագանգ տալով Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» թերթին Պէյրութի թղթակցին յերիւրածոյ մէկ հաղորդագրութեան, անգիտակցաբար տարածած են սխալ լուր մը, որպէս թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայեր, ժողով գումարած ըլլան Զահլէ եւ Պիքֆայա, սուրիական հողերու մէկ մասին մէջ հայկական պետութիւն մը կազմելու ծիծաղելի ծրագրով, եւ թէ այդ ժողովին ներկայ եղած ըլլան պատգամաւոր Հայեր արտասահմանէն:

Մենք աւելորդ նկատեցինք կարեւորութիւն տալ նման զրպարտութեանց որոնց ինչ պատճառէ յառաջ եկած եւ ինչ նպատակով յերիւրուած ըլլալը դիւրին էր հասկնալ. բայց նկատելով որ ոմանք անգիտակցաբար զոհ կրնան դառնալ նման չինծու լրատուութեան, կասկածի ենթարկուած մտքերը ապահովցնելու համար պաշտօնապէս կը յայտարարենք թէ Հայերը նման ժողով մը չեն ունեցած ոչ Զահլէ եւ ոչ Պիքֆայա, եւ ոչ Սուրիոյ եւ Լիբանանի այլ մէկ քաղաքին մէջ եւ ոչ ալ երբեք միտք ունեցած ենք Սուրիոյ կամ արաբական ո եւ է երկրի մէջ քաղաքական ծրագիրներ հետապնդելու:

Այսպիսի օրերուն, երբ հայ եկեղեցական իշխանութիւնը եւ հայ ժողովուրդը խորապէս ցաւի մատնուած Սանճաքի ամբողջ հայութեան կսկծալի արտագաղթով իրենց ուժերը կ'աշխատին տրամադրել անոնց օգնութեան: հայ ժողովուրդին վերագրել քաղաքական հետապնդումներ եւ խրախճանութիւններ, կարելի չէ ուրիշ ձեւով որակել, քան Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ տեղացի ազնիւ եւ հիւրընկալ ժողովուրդին միտքերը պղտորելու անբարեխիղճ դիտաւորութեամբ:

Մենք, պաշտօնապէս եւ բացարձակապէս հերքելով նման սուտ տարաձայնութիւնները, կը փափաքինք որ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդները կարեւորութիւն չտան այս կարգի չարամիտ առասպելներու:

Թուրքիա զօրք կը կեդրոնացնէ Հայաստանի մէջ

Պոլսէն «Փոփոլօ տ'Իթալիա» թերթին կը հաղորդեն թէ ներկայիս Թուրքիա իր ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուցած է Հայաստանի մէջ Թուրքեւխորհրդային սահմանի պահակագունդերը զօրացնելու վրայ: Վերջերս բազմաթիւ զօրքեր ղրկուեցան դէպի Տրապիզոն եւ Կարս:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լեհաստանի զինուորական ոյժը

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի զինուորական մասնագէտը կը գրէ ·—

Լեհաստանի զինուորական ոյժին գլխաւոր աղբիւրը իր շատ զինուորցու ունենալն է : Մեծ պատերազմին՝ սովորական մահացութենէ զատ, աւելի քան մէկ միլիոն Լեհեր մեռան զրկանքի պատճառով : Ասոնց մեծագոյն մասը բնականաբար ծերունիներ էին, այնպէս որ ժողովուրդին տարիքի բնականոն հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ : Այսօր, Լեհաստանի բնակչութեան 50 առ հարիւրը կը բաղկանայ 25էն վար տարիք ունեցողներէ, իսկ 66 առ հարիւրը՝ 30էն վար տարիք ունեցողներէ :

Այս թիւերը պերճախօս են : Կը նշանակէ, թէ Լեհաստան, որ 34 միլիոն բնակիչ ունի, կրնայ զօրաշարժի ենթարկել աւելի ստուարաթիւ բանակ մը քան Ֆրանսան, որ ունի 41 միլիոն բնակիչ : Աւելին, այսօր զէնքի տակ կանչուելու ընդունակ զինուորցուներու թիւը նոյնքան մեծ է գրեթէ որքան Գերմանիայինը :

Նկատի առէք մեծ պատերազմին անմիջապէս յաջորդող տարիներու կացութիւնը,— պարտուած Գերմանիա մը, յուսահատութեան անդունդը հասած, սնանկ եւ վհատ, ասոր դիմաց՝ վերածնեալ Լեհաստան մը, խանդավառ եւ յուսատեսութեամբ կենսունակ : 1920 — 25ին միջին հաշուով Լեհաստանի մէջ ծնած են 515 հազար մանչեր, իսկ Գերմանիոյ մէջ, որ Լեհաստանի երկու անգամը բնակչութիւն ունի, միայն 675.000 :

Յետագայ տարիներու թիւերը աւելի նշանակալից են : Լեհերը բնականէն աւելի բազմածին են քան Գերմանները : Վերջին տասը տարիներու ընթացքին Լեհաստանի մէջ ծնող մանչերու միջին թիւը եղած է 511.000, մինչ Գերմանիոյ մէջ միայն 505.000 : Զինուորցուի կամ մարդկային ոյժի տեսակէտէ Լեհաստան շատ աննշան չափով ետ կը մնայ Գերմանիայէն :

Այսպէս՝ լեհական բանակը կը հանդիսանայ կարեւոր ազդակ մը : Այսօր Լեհաստան աշխարհի հինգերորդ զինուորական պետութիւնն է : Անոր մնայուն բանակին թիւն է 300.000, որուն 45000ը սպաներ, իսկ մարզուած ու պատրաստ պահեստիներու թիւը երկու միլիոնէն աւելի է : Պատերազմի ժամանակ Լեհաստան կրնայ զօրաշարժի ենթարկել չորս միլիոն զինուոր, առանց երկրին տնտեսական կեանքը խանգարման մատնելու :

Մնայուն բանակը ունի հետեւակազօրքի 30 զօրաբաժին, որոնց երկուքը լեռնային հետեւակազօրքէ կը բաղկանայ : Ասոնք լաւ պարենաւորուած եւ լաւ մարզուած են եւ ի վիճակի են, իւրաքանչիւր զօրաբաժին առանձին, խրամէ անկախ կռիւներ մղելու : Լեհաստանի սահմանները խիստ ընդարձակ են — 3438 մղոն— այնպէս որ անհնարին է խրամներու միջոցաւ պատերազմ մղելու դրութիւնը ընդունիլ : Լեհական Մաժինոյի գիծ մը բոլորովին անգործնական է : Այս պատճառով ալ՝ իւրաքանչիւր զօրաբաժին ունի իր մեքենաշարժ եւ զրահապատ վաշտերը : Լեհական հրասայլը սքանչելի որակ ունի եւ այժմ կ'արտադրուի մեծ քանակութեամբ : Վերոյիշեալ երեսուն զօրաբաժինները ունին 30 դաշտային հրետանիի վաշտեր, 10 ծանր հրետանիի վաշտեր, ընդհ· պահեստի ուժերու համար մասնաւոր գունդեր, մեքենաշարժ ջոկատներ, հակօդային հատուածներ եւ զրահապատ կառախումբեր :

Սակայն լեհական բանակին ամէնէն մեծ պարծանքը հեծելազօրքն է : Եւրոպայի ամէնէն լաւ հեծելազօրքն է ան : Մէկէ աւելի անգամներ ես ականատես եղած եմ արեւելեան Կալիցիոյ մէջ անոնց մարզանքներուն եւ հիացում միայն ունիմ : Լեհ հեծելազօրքը սքանչելի ինքնայատուկ ձեւ ունի ձի նստելու, ան ոչ միայն սովորական եղանակով, այլ նաեւ կողմնակի կը խաղցնէ ձին, առանց ընդհանուր ներդաշնակութիւնը մազաչափ խանգարելու :

Հեծելազօրքը թերեւս իր արժէքը կորսնցուցած է արեւմուտքի համար, բայց արեւելեան Եւրոպայի ընդարձակ տարածութեանց մէջ անոր դերը առաջնակարգ է : Լեհաստանի նման աղքատ եւ ճամբաներէ զուրկ երկրի մը մէջ մեքենաշարժ ուժերը մեծ գործ չեն կրնար տեսնել, որովհետեւ պարենաւորման դժուարութեան կը մատնուին եւ չեն կրնար արագ շարժումներ կատարել, մինչ լեհական հեծելազօրքը կրնայ պարենաւորուիլ երկրին ամէնէն խորունկ անկիւններուն մէջ անգամ եւ դիւրութիւն ունի ամէ կողմ շարժելու :

Լեհերը զարգացուցած են արագահարուածը թէ իբրեւ յարձակողական եւ թէ իբրեւ պաշտպանողական զէնք :

Լեհաստան ունի նաեւ իր օդանաւերը՝ անգլիական օրինակներու վրայ : Վերջերս Փարիզի մէջ տեղի ունեցած օդանաւային ցուցահանդէսին մէջ լեհական ցուցադրութիւնները մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին :

Լեհաստանի միակ դժուարութիւնը պատերազմի ժամանակ՝ պարենաւորումն է : Կռուի առաջին քանի մը օրերուն գիւրաւ կրնան փակել իր Պալթիկեան ծովեզրը, իսկ միւս ճամբան — Ռումանիոյ եւ Սեւ ծովի գիծը — երկար է եւ դժուար : Այսուհանդերձ Լեհաստան կրնայ պարենաւորուիլ բաւարար չափով մը : Իր դժուարութիւններէն մէկն ալ այն է, որ մետաղը եւ հանքածուխը կը ստանայ գլխաւորաբար վերին Շլեզիայէն, որ կից է Գերմանիոյ սահմանագլուխին :

Բայց այս հարցը լուծած է լեհ կառավարութիւնը հեռատեսութեամբ եւ կորովի քաղաքականութեամբ մը : Ֆրանսայէն երկու տարի առաջ ստացած 25 միլիոն սթերլինի փոխառութեամբ հրաշքներ գործած է :

Լեհաստան մէկ տկարութիւն ունի, — իր բնակչութեան մօտ մէկ երրորդը ոչ – Լեհեր են : Լեհաստանի մէջ կան մօտաւորապէս 900.000 Գերմաններ (Գերմանիոյ մէջ ալ կան աւելի քան 900.000 Լեհեր), 3,250,000 Հրեաներ, 5 միլիոն Ուկրայնացիներ եւ 2 միլիոն Ռուսներ : Ասոնք բոլորն ալ, բացի Գերմաններէն, շատ հաւանաբար կը կռուին Գերմանիոյ դէմ կատաղօրէն,— այսպէս Գերմանիա հանդիսացած է Լեհաստանի մէջ միութեան ու ներդաշնակութեան ազդակ մը, անկախ իր կամքէն : Նշանակալից է որ Լեհաստանի Ուկրայնացիները ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց կուտան Հիթլերի յառաջ մղած ծրագրին հանդէպ :

Թուրք մամուլին խորհրդածութիւնները պատերազմի եւ Իտալիոյ մասին

Թուրքերէն « Թան »ի խմբագրապետը, Զէքէրիա Սէրթէլ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, «Իտալիա ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ» խորագրին տակ (5 Սեպտեմբեր) ·

— « Օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրը սա է թէ Իտալիոյ դիրքը ի՞նչ պիտի ըլլայ : Իտալիա զինակցութեան դաշինք մը ունի Գերմանիոյ հետ, սակայն ցարդ զօրաշարժ չէ ըրած, զինուորական արտակարգ միջոցներ ձեռք չէ առած, քաղաքները պարպելու չէ ձեռնարկած ու որ եւ է տեղ զինուորական առաքում չէ կատարած :

Մինչ իտալերէն թերթերը կը յայտարարեն թէ Իտալիա հաւատարիմ է Գերմանիոյ, կառավարութիւնը ո եւ է շարժում չըներ, այդ բանը ապացուցանելու համար :

Երեւցածին նայելով, Իտալիա մտադիր է առայժմ ո եւ է շարժում չընել ու չէզոք մնալ եւրոպական պատերազմին մէջ : Իտալական թերթերուն ձգած տպաւորութիւնը սա է.— Մուսոլինի մտադիր է կարելի եղածին չափ չէզոք մնալ, ու այդ միջոցին ապրանք զրկելով Գերմանիա եւ արեւմտեան երկիրները, զօրացնել իր ելմտական կացութիւնը : Միւս կողմէ զինուորական պատրաստութիւններն ալ պիտի շարունակէ գաղտնապէս : Ցետոյ յաղթական կողմին պիտի միանայ, կամ երկու կողմերու ալ տկարացումէն օգտուելով պիտի ջանայ իր փափաքները իրագործել : Շատ փայլուն երեւցող այդ ծրագիրը ո՞րքան կարելի է հաշտեցնել իրական կացութեան հետ :

Գերմանիա կրնայ օգնութիւն ուզել Իտալիայէն, երբ արեւմտեան պետութեանց կողմէ նեղը դրուի Լեհաստանի մէջ գրաւած առեն : Այդ պարագային, Իտալիա պիտի ժխտէ՞ զինուորական զինակցութիւնը եւ ռամկավարներո՞ւն պիտի միանայ : Եթէ երբեք արեւմտեան ռազմիկ պետութիւնները չկարենան Զիկֆրիտի գիծը ճեղքել, Գերմանիա պէտք պիտի զգա՞յ ուրիշ ճակատ մը հիմնելու : Հիմա զինուորական անհրաժեշտութիւն մը կա՞յ ատոր համար : Այդ պարագային, Իտալիա ճամբայ պիտի տա՞յ արեւմտեան պետութեանց, թէ պիտի նախընտրէ անոնց հետ պատերազմիլ :

Ահա առեղծուած մը զոր պէտք է լուծել : Իտալիա առայժմ թոյլ կը վարուի, որպէսզի արեւմտեան պետութիւնները վերջնագիր մը չտան : Նոյն իսկ մէկ շաբաթ առաջ փակած իր սահմանագլուխը բացած է նորէն : Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի հաւատա՞ն Իտալիոյ այս երեւութական բարեկամութեան, գոնէ թշնամին չէզոք դարձնելու համար առայժմ :

*** Հիւսէյին Ճահիտ ալ իր կարգին կը գրէ («Եէնի Սապահ» 4 սեպտ) ·

— « Իտալիոյ միջամտութիւնը Հիթլէրի մօտ, ընդունելի չնկատուեցաւ եւ Հիթլէրի համար բանակցութիւն մը կարելի չէր արդէն : Իր ուզածը Տանցիկ եւ Նրբանցքը չէր, այդ տեղի ժողովուրդին խաղաղութիւնը չէր : Մարդկութիւնը առ ոչինչ համարող, մարդկային իրաւունք չճանչցող կարգուսարք մը մատը կը շարժէ : Հիթլէր փառասիրութեամբ կորսնցուցած է իր դատողութեան հաւասարակշռութիւնը : Անիկա կ'երեւակայէ միլիոնաւոր դիակներու վրայ հիմնուելիք աշխարհային տիրապետութիւն մը : Եթէ խաղաղութեան եւ բանակցութեան ճամբով Տանցիկը առնելու ապահով ըլլայ իսկ, ի՞նչ կը հասկնայ ատկէ, իրեն դիւրին երեւցած բանը բոլոր մարդկութիւնը գերի ընել է նացի կարգուսարքին տակ, ջնջելով ազատութիւնը : Կը յուսանք որ իրականութիւնը պիտի սթափեցնէ զինքը :

Իտալիոյ դիրքը ճշդելու համար, այս միջոցին չունինք պէտք եղած փաստերը : Անժամանակ է ենթադրութիւններ ընել պատերազմի տեւողութեան մասին : Առայժմ կ'երեւայ որ պատերազմը չորս կառավարութեան մէջ սահմանափակուած է, բայց կը տեսնենք որ ամբողջ Եւրոպայի, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհի ճակատագիրը կապուած է այս պատերազմի ելքին» :

---

18 ԱՄԻՍ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Իտալացի մը, Ժան Ֆէրտարի, որ նախատական խօսքեր ուղղած էր Ֆրանսական կառավարութեան դէմ, Պուրկ լա Ռէնի մէջ : Վրան գտնուեցաւ 17,700 ֆրանքի գումար մը : 55 տարեկան Ֆրանսացի մըն ալ դատապարտուեցաւ 15 ամիս բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի, հակաֆրանսական խօսքեր արտասանած ըլլալով Քոլոմպի շուկային մէջ :

Գրաքննութիւն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ

Լիբանանի եւ Սուրիոյ թերթերուն հրատարակիչները մարզպանութեան գրասենեակը հրաւիրուելով, պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ բոլոր հրատարակութիւնները ենթակայ են կանխարգել գրաքննութեան :

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ՀԻԹԼԷՐ ճակատի առաջին գիծերուն վրայ կը գտնուի, համաձայն Պերլինէն հասած լուրերու : Օդանաւային մարաջախտը, Կէօրինկ, ռազմադաշտ մեկնեցաւ : Պերլինի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Առաջնորդը Լեհաստանի ճակատի գիծերը հասաւ օդանաւով, վար իջնելով Լոծի եւ Վարշաւայի միջեւ : Դիրքերը աչքէ անցընելէ վերջ, Առաջնորդը վերադարձաւ իր ընդհ. բանակատեղին » :

ԿԱԶԵՐՈՒ ԴԷՄ պաշտպանուելու համար, կրաւորական պաշտպանութեան վարչութիւնը մասնաւորապէս կը յանձնարարէ զգուշանալ կասկածելի դեղերէ : Անոնք որ կը կարծեն թէ կազերէ թունաւորուած են, պէտք է գործածեն միայն այն դարմանները որ կը յանձնարարուին Կրաւորական պաշտպանութեան վարչութեան եւ անոր մասնաճիւղերուն կողմէ :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդարանը հարիւր միլիոն տոլարի փոխ մը քուէարկեց պատերազմական ծախքերու համար : Այս առթիւ մերժուեցաւ բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէր այս փոխերը յատկացնել Քանատայի մէջ կամ շուրջը կատարուած զինուորական գործողութեանց :

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ գործողութեանց (չանժ) վրայ հաստատուած հսկողութիւնը պիտի չվնասէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ· Նահանգներու միջեւ կնքուած պայմանագրին, համաձայն Ամերիկայի գանձային նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցին :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ յառաջ կը տարուին 1942ի միջազգային ցուցահանդէսին պատրաստութիւնները, հակառակ Եւրոպայի մէջ պայթած պատերազմին : Մուսոլինիի օրկանը կարեւոր յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ թէ «սերտ ներդաշնակութիւն կը տիրէ Վատիկանի խաղաղասիրական կամքին եւ Մուսոլինիի քաղաքական գործունէութեան միջեւ : Երկուքն ալ առաջնորդուած ըլլալով արդարութեան լատինական սկզբունքէն, կը ջանան արդարութեամբ իրականացնել Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը » :

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ գերմանական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան կարգ մը վարչութիւնները երկրին զանազան մասերը փոխադրուեցան, թէեւ նախարարները կը մնան Լոնտոնի մէջ :

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը պիտի գումարուի Հոկտեմբեր 2ին, վերաքննելու համար չէզոքութեան օրէնքը, որու մասին հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է երկրին մէջ :

ԿԱՐԳ ՄԸ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐ պիտի բացուին Փարիզի մէջ, այսօրուընէ սկսեալ (հինգշաբթի), մինչեւ գիշերուան ժամը 10 :

ԵՐԹԵՒԵԿԸ հետզհետէ կը կանոնաւորուի Փարիզի մէջ : Շարք մը նոր հանրակառքեր ալ սկսան բանիլ, ինչպէս եւ մեթրոյի շատ մը գիծեր, որոնք ընդհատուած էին ընդհ · զօրաշարժէն ի վեր :

ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ հաւաքաբար պարտաւորիչ ծառայութեան պիտի հրաւիրուին, համաձայն հրամանագիր օրէնքի մը որ հրատարակուեցաւ սեպտեմբեր 12ին : Կին բժիշկներն ալ ենթակայ են այս օրէնքին :

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ թերթ ղրկելու համար կարգադրութիւններ եղած են : Հասարակութիւնն ալ կրնայ օգնել այս գործին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», անուղղակի կը խոստովանի թէ Գերմանիան է պատերազմի պատասխանատուն, գրելով հետեւեալ տողերը ·— Սեպտեմբեր 1ին գերման զօրքը Լեհաստան արշաւեց քանի մը կէտերէ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ երկրին պաշտպանութեան համար : Կարգ մը մարդիկ ծանր տուգանքներու դատապարտուեցան, սուտ լուրեր տարածած ըլլալով : Խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան չարաշահութեան դէմ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ սուզանաւի մը հրամանատարը ազդարարեց թէ առանց այլ եւ այլի պիտի ընկղմէին այն բոլոր նաւերը որ կանգ չեն առներ, տրուած ազդանշանին վրայ : Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանիա բազմաթիւ սուզանաւեր չինած է գաղտնապէս, զանոնք համախմբելով իր նաւահանգիստներուն մէջ :

ԵՐԵՍՓ · ԺՈՂՈՎԻՆ արտաքին գործերու յանձնախումբը բացառիկ նիստ գումարելով, որոշեց ունկնդրութիւն խնդրել կառավարութենէն, լուսաբանութիւններ ստանալու համար միջազգային կացութեան մասին :

20—48 տարեկան օտարականներու զինուորագրութիւնը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պաշտօնաթերթը Սեպտեմբեր 10ին հրատարակեց հրամանագիր – օրէնք մը՝ 20—48 տարեկան օտարականներու բժշկական քննութեան մասին :

Այս առթիւ ըսենք որ 1939 ապրիլ 12ի օրէնքին Գ· յօդուածին տրամադրութեամբ, Ֆրանսացիներու զինուորական պարտաւորութեանց ենթակայ են 20—48 տարեկան այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին եւ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն : Այս հրամանագրին գործադրութեան առաջին հրահանգը տրուեցաւ 1939 յուլիս 20ին, որպէսզի ցուցակագրուին այդ կարգի օտարականները : Ներկայ օրէնքը (4 Սեպտեմբեր 1939) կը պարզէ բժշկական քննութեան (révision) պայմանները ·—

ՅՕԴ · 1.— Այն օտարականները որոնք ենթակայ են ծառայութեան պարաք մը հատուցանելու (prestations) զինուորական իշխանութեանց, քննիչ յանձնախումբերու առջեւ պիտի ներկայանան համաձայն ներկայ հրամանագրի երրորդ յօդուածին : Յանձնախումբերը պիտի գումարուին այն վայրերուն մէջ եւ այն թուականներուն ինչ որ Ֆրանսացիները քննող յանձնախումբերը :

Սակայն, փոխանցման շրջանի համար, քննիչ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի իւրաքանչիւր նահանգի մէջ, որուն առջեւ պիտի ներկայանան 1940 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած օտարականները :

ՅՕԴ · 2.— Ազգ · պաշտպանութեան նախարարը պիտի նշանակէ այն թուականները որոնց մէջ այս ծառայութեան ենթակայ օտարականները, 1940 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ցուցակագրուած, պարտին ներկայանալ քննիչ յանձնախումբերուն :

1940 Սեպտեմբեր 1էն վերջը ցուցակագրուած օտարականները քննիչ յանձնախումբերուն պիտի ներկայանան այն վայրերուն մէջ եւ այն թուականներուն ինչ որ Ֆրանսացիները :

ՅՕԴ · 5.— Յանձնախումբին որոշումները չեն պատճառաբանուիր եւ վերջնական են : Սակայն կրնան վերաքննուիլ բուն իսկ քննիչ յանձնախումբերուն կողմէ, հետեւեալ պատճառաբանութիւններէն մէկն ու մէկով ·— Նիւթական սխալ այն թուղթերուն մէջ որոնց հիման վրայ տրուած է որոշումը ·— Թերութիւն այն պաշտօնատարներուն կամ քաղաքային կամ զինուորական պաշտօնեաներուն որոնց յանձնուած էր թուղթերու կազմութիւնը կամ յանձնումը : Վերաքննութեան խնդրանքը կը քննուի սխալը երեւան հանուելէ անմիջապէս վերջը գումարուած նիստին մէջ : Խնդրագիրը կը ներկայացուի ազգ · պաշտպանութեան նախարարին կողմէ ի պաշտօնէ, կամ ենթակային խնդրանքով :

Ասկէ զատ, ամէն օտարական որ ծառայութեան ենթակայ է, կրնայ որ եւ է առեն ազատիլ այս պարտաւորութենէն, դադրեցնելով իր բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ, յետագային որոշուելիք պայմաններու տակ :

ՅՕԴ · 6.— Քննիչ յանձնախումբը կ'որոշէ.—

ա) Ենթական վերջնապէս ընդհ · ցուցակին վրայ պահելու խնդիրը :

բ) Ենթակային ֆիզիքական յարմարութիւնը զինուորական պարտաւորութեան :

գ) Յետաձգում զօրագունդերու մէջ մտնելու :

դ) Եւ, եթէ հարկ ըլլայ, կարգ մը օտարականներու տեղաւորումը մասնաւոր զօրախումբերու մէջ, յետագային որոշուելիք պայմաններով :

ՅՕԴ · 7.— Ազգ · պաշտպանութեան նախարարը պիտի որոշէ ֆիզիքական անհրաժեշտ յարմարութեան աստիճանը :

ՅՕԴ · 8.— Քննիչ յանձնախումբը 1939 յուլիս 20ի հրամանագրով հաստատեալ ընդհ · ցանկին վրայ արձանագրուած օտարականները կը բաժնէ երեք դասերու ·—

1 · Անոնք որ յարմար են 1939 ապրիլ 12ի հրամանագրով սահմանուած պարտաւորութեանց :

2. Անոնք որ ֆիզիքապէս անբաւական ըլլալով, կը յետաձգուին նոր քննութեան մը համար :

3. Անոնք որ, իրենց ֆիզիքական ընդհանուր կազմութեամբ կամ անկարողութեանց հետեւանքով, ազատ են որ եւ է զինուորական պարտաւորութենէ :

Իրենց կացութիւնը արդարացնելու համար, քննիչ յանձնախումբին առջեւ հանուած օտարականները զինուորական իշխանութենէն պիտի ստանան անհատական տետրակ մը զոր պարտաւոր են ներկայացնելու որ եւ է առեն, երբ պահանջեն զինուորական, դատական կամ քաղաքային իշխանութիւնները :

ՅՕԴ · 9.— Նոր քննութեան մը համար յետաձգուած օտարականները պարտաւոր են յաջորդ տարին ներկայանալ քննիչ յանձնախումբին, որ պիտի գումարուի այն վայրին մէջ ուր նախապէս քննուած են, բացի այն պարագայէն երբ ենթականերուն բնակած նահանգին նահանգապետին մասնաւոր արտօնութեամբ թոյլ տրուի ուրիշ յանձնախումբի մը առջեւ ներկայանալու :

Եթէ նորէն յետաձգուին, անոնք նոյն պայմաններով ենթակայ պիտի ըլլան երրորդ քննութեան մը, որ պիտի կատարուի յաջորդ տարին, եւ եթէ յարմար չդատուին, այն ատեն զինուորական պարտաւորութենէ ազատ պիտի համարուին :

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

"Յառաջ"ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ կը ծախուի Mr. Prudhonի մօտ, 19, Bld. d'Alsace :

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4144

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵՑ ԴԱՀԼԻՃԸ

ԻՐ ՁԵՌՔՆ ԱՌՆԵԼՈՎ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՊԷՏՔ Է ՎԵՐՋ ՏԱԼ», Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ Պ. ՉԷՅՄՊԸԼԻՆ, ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԼԵՀԵՐԸ ԵՏ ԱՌԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՔԱՂԱՔ ՄԸ, ԼՈԾ

Կռիւներ կը շարունակուին Վարշաւայի արեւմտեան կողմը

Պ. Տալատիէ, վարչապետ եւ նախարար ազգ. պաշտպանութեան, լրացնելով իր խորհրդակցութիւնները, վերակազմեց դահլիճը, համաձայն պատերազմական վիճակի պահանջներուն:

Նոր դահլիճին մէջ վարչապետը իրեն վերապահած է արտաքին նախարարութիւնը, Պ. Ժորժ Պոնէի յանձնելով դատականը: Ստեղծուած են երկու նոր նախարարութիւններ, — 1. Պաշարումի նախարարութիւն, որուն գլուխը կը գտնուի Ժորժ Փէրնօ, 60 տարեկան ծերակուտական մը. — 2. Ռազմանիւթերու նախարարութիւն, որ յանձնուած է Ռաուլ Տոթրիի, երկաթուղիներու ընկերութեան նախկին նախագահը, որ մեծ վարկ չահեցաւ իբրեւ կազմակերպիչ եւ որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ փութացնել ռազմանիւթերու արտադրութիւնը:

Նոր դահլիճին կրթական նախարարն է Պ. Իվօն Տէլպօս, որ արտաքին նախարար էր ժողովրդական ճակատի դահլիճին մէջ (1936), Պ. Ժան Զէ զինուոր գացած ըլլալով: Առեւտրական նաւատորմին նախարարն է ծերակուտական Ալֆոնս Ռիօ, միւսը՝ Լուի Շափանէյն հիւանդ ըլլալով:

Իր բազմակողմանի նախարարութեանց հոգերը թեթեւցնելու համար, վարչապետը կազմած է երկու խորհրդականի պաշտօններ, մէկը՝ ազգ. պաշտպանութեան եւ միւսը արտաքին նախարարութեան մէջ: Առաջին պաշտօնը պիտի վարէ Պ. Իփոլիթ Տիւքօ, արմատական, իսկ երկրորդը՝ Շանթիէ տը Թիպ, որ հանդստեան թոշակներու նախարար էր նախորդ դահլիճին մէջ: Այս վերջին պաշտօնը յանձնուած է Պ. Ռընէ Պէնի: Ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը ջնջուած ըլլալով, ելմտական նախարար Պ. Փօլ Ռէնօ պիտի վարէ նաեւ այդ պաշտօնը: Միւս նախարարները կը պահեն իրենց պաշտօնները:

Տեղական թերթերը դիտել կու տան թէ նոր դահլիճը չի ներկայացներ բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները, իբրեւ ազգ. միութեան կառավարութիւն:

*** Ընկերվարական կուսակցութեան վարչական ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց որ շնորհակալութիւն յայտնելով համեմատ վարչապետին կողմէ եղած հրաւէրին, կը յայտարարէ թէ «չի կրնար նպաստաւոր պատասխան տալ կառավարութեան հրաւէրին»: Բայց եւ այնպէս, կը խոստանայ վարչապետին ընծայել կուսակցութեան կատարեալ եւ անվերապահ գործակցութիւնը, այն բոլոր միջոցներով որ կը պահանջէ ազգին փրկութիւնը»:

Զինուորական գործողութեանց ընթացքը

Երէկ հրատարակուեցան հետեւեալ զեկոյցները. —

Զեկոյց թիւ 19, Սեպտեմբեր 13, առաւօտ. —

Թշնամին հրետանին շարունակեց իր ընդդիմադրութիւնը գիշերուան ընթացքին: Երէկ ցերեկ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին օդանաւային ուժերը, երկու կողմէն ալ:

Զեկոյց թիւ 20, Սեպտեմբեր 13, ժամը 21.15. —

Մեր զօրքը բարելաւեց նախընթաց օրերու ընթացքին գրաւած դիրքերը, ընդհանրապէս: Մեր նաւային ուժերը զօրեղապէս կ'ընդդիմադրեն թշնամի սուզանաւերուն դէմ: Նուազում օդանաւային գործունէութեան, իբրեւ հետեւանք օդին անյարմարութեան:

Անգլիական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ 9465 թօն տարողութեամբ շոգենաւ մը ընկղմած է: Նաւաստիները ազատուած են ամերիկեան շոգենաւի մը կողմէ: Զոյգ անգլիական նաւեր յարձակում կրած են սուզանաւերու կողմէ, բայց յաջողած են խուսափիլ:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը վերլուծելով զինուորական կացութիւնը, կը գրէ թէ ֆրանսական զօրքը չորեքշաբթի առտու արշալոյսին յարձակեցաւ Սէէրք գիւղին հիւսիսային արեւելեան կողմէն եւ ֆրանսական հողէն վանեց գերմանական նոր զօրագունդերը որոնք յառաջ խաղացած էին հակայարձակումով մը: Կէս օրէն վերջը, ֆրանսական զօրքը ամրացուց իր դիրքը ճակատի այս մասին վրայ, յառաջ խաղաց դէպի Սարպրուքէնի արեւելեան կողմի կեդրոնը, եւ գիշերը իր դիրքը նորէն կը գտնուէր ամբողջովին գերմանական հողի վրայ: Շատ քիչ կռիւներ մղուեցան այդ օրը: Անձրեւը կը տեղար եւ դէպի Սէէրքի հիւսիս-արեւելքը յառաջ խաղալէ վերջ, Ֆրանսացիները խրամներ փորեցին եւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առին, պաշտպանելու համար տասը օրէ ի վեր շահուած դիրքերը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիական զօրքը տակաւին չի գտնուիր կրակի գծին վրայ: Անգլիացի զինուորները Ֆրանսա հասած են իրապէս եւ ամէն օր նոր զօրամասեր կը հասնին, ցամաք ելլելով անծանօթ նաւահանգիստ մը:

Միեւնոյն ատեն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նաւային ուժերը սերտօրէն գործակցելով, կը հետապնդեն գերմանական սուզանաւերը Ատլանտեանի մէջ: Իրադեկներ 20էն աւելի կը հաշուեն այդ սուզանաւերը:

ԱԶԱՏ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ պիտի ամրակծուին Լեհաստանի մէջ, համաձայն գերմանական սպայակոյտին որոշման, ինչպէս կը հաղորդէ լեհական աղբիւրէ հաղորդուած հեռագիր մը:

Բուռն կռիւներ Լեհական ճակատին վրայ

»»» . «««

Երէկ նախ իբրեւ զրոյց, յետոյ իբրեւ պաշտօնական զեկոյց հաղորդուեցաւ թէ Լեհերը յաջողած են ետ առնել իրենց ճարտարարուեստական մեծ կեդրոնը, Լոծ, որ կը գտնուի Վարշաւայի հարաւային արեւմտեան կողմը, 75 մղոն հեռու: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կարգ մը ջոկատներ որոնք պաշարման վտանգին տակ էին Փոզնանի եւ Բոմործայի միջեւ, յաջողած են ճամբայ բանալ դէպի գլխաւոր բանակները եւ թէ գերմանական յառաջխաղացութիւնը անելի յանգած է բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ռուսաստան, Պալքանները, Միջերկրականը

Գնդ. Ֆապրի շարունակելով իր զինուորական տեսութիւնները «Մաթէն»ի մէջ, կը գրէ թէ մինչ Գերմանացիները կը սաստկացնեն իրենց ճնշումը Նարէվ եւ Պուկ գետերուն վրայ, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Վիսթուլայի ձախ ափին վրայ, Վարշաւայի արեւմտեան կողմը:

— «Գերմանական ամէնէն վտանգաւոր ճնշումը կը շարունակուի դէպի Լվով (Լէմպէրկ) եւ Տնիէսթէր: Վճռական յառաջխաղացութիւն մը այս ուղղութեամբ գերմանական ճակատը պիտի մօտեցնէ հունգարական եւ ռումանական սահմանագլուխներուն: Այդ պարագային կենսական խաղ մը պիտի բացուի դիւանագիտական ճակատին վրայ: Ամէն ինչ կարծել կու տայ թէ Ռուսաստան կը պատրաստուի ի հարկին գրաւելու կարկանդակէն իրեն ինկած բաժինը: Հիթլէրի զինուորներուն ժամանումը Ռումանիոյ սահմաններուն վրայ՝ ամենածանր հարցական մը պիտի դառնայ Պալքաններու, Եուկոսլավիոյ եւ Իտալիոյ համար: Եւ պատասխանները պիտի հասնին ուշ կանուխ: Այն ատեն է որ անշուշտ պիտի չափուի մեր վայելած առաւելութիւնը՝ Միջերկրականի ազատութեան համար: Ֆրանքօ-անգլիական ցամաքային բանակը մեծ տարածութիւն չունի տակաւին, — Թունուզի թունէզով հազիւ 150 քիլոմեթր՝ Հաննուէն Մոզէլ: Բայց այս ցամաքային ճակատին վրայ կ'աւելնայ ծովային լայնատարած ճակատ մը, որ Միջերկրականի մէջ հզօրապէս կոթնած ըլլալով Հիւսիսային Ափրիկէի, Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ ամրոցներուն վրայ, սերտ հաղորդակցութեան մէջ է ծովեզերեայ երկիրներուն հետ»:

Անգլիոյ վարչապետին վճռական խօսքերը

Պ. Չէյմպըլէն երեսփ. ժողովին մէջ պարզելով օրուան կացութիւնը, նախ յիշեց անգլօ-ֆրանսական զինուորական գերագոյն խորհուրդին գումարումը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր, ֆրանսական հողին վրայ: «Այս ժողովին նպատակն էր կարծիքներ փոխանակել ուղղակի եւ անձնապէս, թշնամութեանց սկզբնաւորութենէն անմիջապէս վերջը: Ժողովին մէջ ներկայ կացութիւնը քննուեցաւ իր բոլոր երեսներով եւ ուսումնասիրուեցան յառաջիկային ձեռք առնուելիք միջոցները: Ուրիշ ժողովներ ալ պիտի գումարուին երբ անհրաժեշտ համարուի: Այս առթիւ ուրախութեամբ կը յայտարարեմ թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ երկու երկիրներուն միջեւ: Ֆրանսայի ժողովուրդը եւ Մեծն Բրիտանիոյ ժողովուրդը հաւասարապէս վճռած են ոչ միայն յարգել իրենց բոլոր պարտաւորութիւնները Լեհաստանի հանդէպ, այլեւ միանգամընդմիշտ վերջ տալ կեանքի անհանդուրժելի ձգտումին՝ Նացիական նախայարձակման մշտնջենական սպառնալիքին տակ: Մեր զինակիցները, Ֆրանսացիները, ինչպէս մենք, խաղաղասէր ժողովուրդ մըն ենք: Բայց անոնք ալ մեզի պէս համոզուած են թէ խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ, ցորչափ վերջնապէս անհետացած չէ հիթլէրականութեան սպառնալիքը: (Այս տեղ վարչապետը ազդարարեց ֆրանսերէն, — Il faut en finir, — Պէտք է վերջ տալ): Ես գերագոյն խորհուրդի ժողովէն մեկնեցայ կազդուրուած եւ քաջալերուած երկու կառավարութեանց միջեւ տիրող կատարեալ համաձայնութենէն, քաղաքական թէ ռազմագիտական խնդիրներու մասին»:

Վարչապետը յետոյ նոյն գոհունակութեամբ յիշեց բրիտանական գաղթապետութեանց բացարձակ միութիւնը եւ վճռականութիւնը: Ապա ներկայացնելով զինուորական կացութիւնը, ըսաւ թէ առ այժմ գործողութեանց գլխաւոր կեդրոնը կը գտնուի արեւելքի մէջ: «Կը թուի թէ Գերմանացիները կը ջանան վճռական արդիւնք մը ձեռք բերել արագօրէն, այդ ճակատին վրայ, դէպի արեւմուտք դառնալէ առաջ: Եթէ իրենց յոյսերը չիրականացան մինչեւ հիմա, այդ հետեւանք է Լեհերու աննկուն կամքին: Լեհերը կը մերժեն ահաբեկման ենթարկուիլ իրենց դէմ հանուած սպառազինութեանց ծանրութենէն, ինչպէս եւ գերմանական օդատորմիղին ջախջախիչ գերազանցութենէն: Արեւմուտքի մէջ, Ֆրանսացիները մեթոտիկ յառաջխաղացութիւն մը կատարած են, իբրեւ առաջին շրջան: Ըսուեցաւ թէ բրիտանական արշաւազօրքը արդէն մասնակցած է Ֆրանսայի մէջ կատարուած գործողութեանց: Այդ լուրերը բոլորովին ճիշդ չեն: Բայց ճիշդ է որ անգլիական զինուորներ կը գտնուին Ֆրանսայի մէջ»:

Պ. Չէյմպըլէն տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ օդանաւային եւ ծովային գործողութեանց մասին: Այս առթիւ ըսաւ թէ 1,105,000 թօն տարողութեամբ գերմանական նաւեր չլատման դատապարտուած են զանազան նաւահանգիստներու մէջ, հետապնդուելով կամ չէզոք նաւահանգիստներ ապաստանելով:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ դիւրացնելու համար հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ երէկ: Իրաւասու պաշտօնեաներուն կը յանձնարարուի կարճ կապել ձեւակերպութիւնները: Անհրաժեշտ չէ որ ամուսնացողները ներկայանան: Զինուորներուն համար հրամանատարները պիտի կրնան «հաւանութեան թուղթեր տալ»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ նպաստի օրէնքին մէջ ալ փոփոխութիւններ կատարուեցան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԵԹՐՕՆ, որ կը բանէր գիշեր ցերեկ, երէկուընէ սկսեալ դադրեցուց գիշերային սպասարկութիւնը: Սեպտեմբեր 14էն սկսեալ պիտի չբանի ժամը 23.30էն 5.30:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը նիստի հրաւիրուած է Սեպտ. 21ին, քննելու համար չէզոքութեան օրէնքը:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, իբրեւ հետեւանք գերմանական բանակին յառաջխաղացութեան դէպի հարաւ: Պուքրէշի մէջ սկսան պարպել մանուկները:

ՊԵՐԼԻՆԻ փողոցները պիտի լուսաւորուին այսուհետեւ, որպէսզի ներքին թշնամիները չկարենան դաւադրական գործեր կատարել:

ԼԵՀ ԳԵՐԻՆԵՐԸ ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԻՆ, համաձայն հոլանտական թերթի մը տեղեկութեանց, որ զանոնք քաղած է գերման սպայէ մը: Սպան ըսեր է թէ «մեզի համար անկարելի է գերիներ պահել, որովհետեւ կը վախնանք որ զինուորներ սպրդին մեր կռնակը: Գրեթէ գերի չենք բռնած: Բոլորը ջարդած ենք: Լեհերը շատ քաջ ռազմիկներ են: Լեհաստանի նուաճումը դիւրին գործ չէ»: Թղթակիցը 30,000էն աւելի կը հաշուէ ջարդուած գերիներուն թիւը:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ԿԷՕՐԻՆԿ գլխաւոր բանակատեղին երթալով երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հիթլէրի հետ:

ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ դէմ պայքարը կը շարունակուի մեծ խստութեամբ: Վերջին օրերս դատապարտուեցան 30 հոգի եւս, Փարիզի թէ գաւառի մէջ:

405 ՕԴԱՆԱՒԵՐ ռազմափորձ պիտի կատարեն Մ. Նահանգներուն մէջ, 42.000 սպաներով եւ զինուորներով, ինչպէս եւ 130 մարտանաւերով, Սեպտեմբեր 23ին:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ վրայ գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, նոր հրամանագիր մը խստօրէն կ'արգիլէ չվաւերացուած թերթերու, գիրքերու, ձայնասփիւռ զեկուցումներու եւ շարժանկարներու բաշխումը եւ վաճառումը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ուտելիքներու համար պարէնաչափ պիտի սահմանուի մօտերս: Արձանագրուած ամէն այր, կին եւ մանուկ անձնագիր մը պիտի ստանայ, որուն համաձայն տոմսեր պիտի բաժնուին, երբ պարէնաչափ հաստատուի (վէսիքա):

ՈՒՏԵԼԻՔԻ չափը աւելի պակսեցուցած են Գերմանիոյ մէջ: Միս պիտի տրուի միայն շաբաթը 500 կրամ, իւրաքանչիւր անձի համար:

ԿԱՆՈՒԽ ՊԱՌԿԵՑԷՔ. — Մասնաւորապէս կը յանձնարարուի կանուխ պառկիլ իրիկունները, որպէսզի եթէ ահազանգը մէկ-երկու ժամ տեւէ, չնեղուիք: Արդէն փողոցները մութ են, զբօսանքները սահմանափակուած, հետեւաբար պէտք չունիք թափառելու գիշերը ուշ ատեն:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդելով պատերազմի յայտարարութիւնը, յայտնեցին թէ այլեւս ազատ են Ազգաժողովի ուխտին 36րդ յօդուածին տրամադրութենէն:

ՇԷՔ-ՓՈՍԹԱԼԻ կեդրոնը Լիմոժ փոխադրուած ըլլալով, վճարումները ընդհատուած էին Փարիզի մէջ: Այսօրուընէ սկսեալ (15 Սեպտեմբեր) վճարումները կը վերսկսին Rue des Favorites:

ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ եւ սինակոկները փակուած են Գերմանիոյ մէջ, «հաւատացեալները պաշտպանելու համար օդանաւային յարձակումներու դէմ»:

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցիին բոլոր պաշտօնեաները արձակուած են, նիւթական անձկութեան պատճառով:

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԷՆ» շատեր հեռացած են Փարիզէն, գլուխն ըլլալով Բարեգործականի գլխաւոր պաշտօնեաները, Պ. Լեւոն Բաշալեան եւն.: Բարեգործականի կեդրոնը փոխադրուած է Փարիզէն 100 քիլոմեթր հեռու վայր մը, գիւղակի մը մէջ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ օգնութեան համար առժամեայ մարմին մը կազմուեցաւ Փարիզի մէջ, եօթը անդամներէ, — Տիրան վրդ. Ներսոյեան, Պ.Պ. Արշակ Զօպանեան, Պօղոս Խմէրեան, Սահակ Տէր Թովմասեան, Արամ Անտոնեան, Արամ Ճիմպիչեան եւն.:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"Յառաջ"ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը: (Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին):

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ: ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ: Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի:

Նոր օրէնքներ օտարականներու երթեւեկի եւ անցագրի մասին

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անցագիրները վաւերացնելու (վիզա) իրաւունք ունին հետեւեալ անձերը .—

1.— Ֆրանսական գաղթավայրերուն մէջ՝ կուսակալը, կառավարիչը, փոխանորդը կամ անոնց ներկայացուցիչները :

2.— Ֆրանսական հովանաւորութեան կամ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ՝ ընդհ. պատուիրակը, մարզպանը (բարձր քոմիսէր), ընդհ. կառավարիչը, վերին պատուիրակները կամ անոնց ներկայացուցիչները :

3.— Օտար երկիրներու մէջ Ֆրանսայի դիւանագիտական ներկայացուցիչները, ընդհ. հիւպատոսները, կամ փոխ-հիւպատոսները, հիւպատոսական գործակալները որ կը նշանակուին արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ :

1.— Ոստիկանական վերատեսչութիւնը այն օտարականներուն համար որ Սէնի նահանգը կը բնակին :

2.— Իւրաքանչիւր նահանգի կուսակալը այն օտարականներուն համար որ իրենց նահանգը կը բնակին :

3.— Բացառաբար՝ փոխ - նահանգապետները այն վարչական շրջաններուն մէջ (arrondissements) ուր կը գտնուին սահմանային լայն կայարաններ կամ նաւահանգիստներ, ինչպէս եւ այն օտարականներուն համար որ փոխ – նահանգապետութեանց շրջանակին մէջ կը բնակին :

Օտարականները կրնան Ֆրանսա մտնելու համար վիզա խնդրել նամակով : Այդ պարագային իրենց պիտի ղրկուին հարցարաններ, երեք օրինակ, որոնք պարտ ու պատշաճ եղանակով պէտք է լեցուին եւ վերադարձուին երեք լուսանկարներով, յարեւնման անցագրին վրայ փակցուած լուսանկարին : Եթէ վիզան մերժուած չէ, օտարականին լուր պիտի տրուի թէ ե՛րբ կրնայ անձամբ ներկայանալ, վիզան ստանալու համար :

Ֆրանսայէն մեկնելու վիզա ստանալու համար, օտարականը, ի հարկին ստանալով ճամբորդութեան արտօնագիրը ձեռնհաս իշխանութեան գտնուած վայրը երթալու համար, նոյն իշխանութեան առջեւ պիտի ներկայանայ անձամբ : Միասին առնելով իր անձնագիրը, խնդրարկուն պէտք է ճարէ ամէն տեղեկութիւն եւ յարակից վաւերաթուղթեր իր կատարելիք ճամբորդութեան մասին : Եթէ խնդրարկուն հիւանդ ըլլալով չի կրնար անձամբ ներկայանալ, փոխանորդ մը կրնայ ներկայանալ, օրինաւորապէս վաւերացուած բժշկական վկայագրով մը :

Ֆրանսա մտնելու համար վիզա տուած ատեն, ձեռնհաս իշխանութիւնը անցագրին վրայ կը նշանակէ մուտքի կէտը, տեղեկութիւններ՝ ճամբորդու - թեան տեւողութեան եւ այցելելիք վայրերու մասին, եւ այն թուականը ուր ճամբորդը կը յուսայ անցնիլ ֆրանսական սահմանագլուխը : Սկզբունքով այս թուականը պէտք է ըլլայ առ նուազն երեք օր առաջ եւ վիզայի շնորհումէն վերջը ոչ աւելի քան ութ օր : Թուականի այս սահմանափակումները կրնան յարմարցուիլ պայմաններուն, մասնաւորապէս այն պարագաներուն մէջ երբ անհրաժեշտ են երկար ճամբորդութիւններ՝ վիզայի վայրին եւ Ֆրանսա մըտնելու միջեւ :

Ֆրանսա մտնելու համար վիզան արտօնող իշխանութիւնը անցագրին տեւրոջ կը յանձնէ մէկ օրինակը այն հարցարանին զոր պիտի լեցնէր : Այս օրինակը ճամբորդին կողմէ կը ձգուի սահմանագլուխին վրայ, սահմանային կայարանի կամ ցամաք ելած նաւահանգիստի մասնաւոր քոմիսէրին :

Ֆրանսայէն մեկնելու համար, վիզան արտօնող իշխանութիւնը պէտք է անցագրին վրայ նշանակէ այն կէտը ուրկէ ճամբորդը պիտի մեկնի Ֆրանսայէն եւ այն թուականը ուր կը յուսայ անցնիլ ֆրանսական սահմանագլուխը : Այս թուականը պէտք է համապատասխանէ վերը նշանակուած սահմանափակումներուն (ոչ աւելի կանուխ քան երեք օր եւ ոչ աւելի ուշ քան ութ օր, վիզայի շնորհումէն վերջը) : Եթէ սահմանագլուխը գոց ըլլայ, վիզայի վաւերականութեան ժամանակը կ'երկարաձգուի, Ֆրանսայէն մեկնելու կամ Ֆրանսա մտնելու համար, ութ օրէն ոչ աւելի ժամանակամիջոցի մը համար :

Այն օտարականները որ վիզա ստացած են Ֆրանսա մտնելու համար եւ ստացած՝ լրանալիք վիզային վրայ նշանակուած պայմանաժամը, պէտք է նոր վիզա խնդրեն : Այս նոր վիզան կրնայ խնդրուիլ սահմանային կայարանի կամ ցամաք ելլելիք նաւահանգիստի շրջանին մէջ : Օտարականը վար կը դրուի սահմանային կայարանը կամ նաւահանգիստը, մինչեւ որ նոր վիզան ստացուի :

Այն օտարականները որ արտօնուած են Ֆրանսայի մէջ ճամբորդելու առանց դադարի, պէտք է իրենց անցագրին վրայ վիզա ստանան սահմանային կայարանի կամ նաւահանգիստի մասնաւոր քոմիսէրէն, Ֆրանսայէն մեկնած ատեն : Եթէ, կամքէ անկախ պատճառներով (ֆոռս մաժէօր), ճամբորդութիւնը ընդհատուի ֆրանսական հողին վրայ, ճամբորդը պէտք է տեղեկութիւն տայ 24 ժամէն, ոստիկանական կայանին կամ քաղաքապետութեան, այն վարչական շրջանին մէջ ուր կ'ընդհատուի ճամբորդութիւնը : Ան չի կրնար հեռանալ այդ վայրէն, դադարի միջոցին : Եթէ դադարը ութ օրէն աւելի տեւէ որ եւ է պատճառով, մանաւանդ հիւանդութեան համար, ճամբորդը պէտք է պատերազմական վիճակի յատուկ անձնագիր մը խնդրէ :

Ֆրանսա մտնող բոլոր օտարականները պէտք է անմիջապէս եւ ամէնէն ուղղակի ճամբով երթան անցագրի վիզային վրայ նշանակուած վայրը : Հասած ատեն, օտարականը պէտք է 24 ժամէն տեղեկութիւն հաղորդէ ոստիկանութեան կամ քաղաքապետութեան : Եթէ ճամբորդը ութ օրէն աւելի մնալու միտք չունի, պէտք է Ֆրանսայէն մեկնելու վիզա խնդրէ անցագրին վրայ նշանակուած վայրը հասնելէ անմիջապէս վերջը : Եթէ, կամքէ անկախ պատճառներով, ճամբորդը ութ օրէն աւելի պիտի երկարաձգէ իր բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ, պէտք է արտօնութիւն խնդրէ իր իջած գաւառին նահանգապետէն, որ կրնայ ութ օր պայմանաժամ տալ : Մասնաւոր կամ բանակի յատուկ շրջաններու մէջ, նահանգապետը կրնայ պայմանաժամ շնորհել զինուորական իշխանութեանց հետ խորհրդակցելէ վերջը միայն : Աւելի երկար պայմանաժամներ կրնայ տալ միայն ներքին նախարարը, խորհրդակցելէ վերջ ճամբորդութեանց զինուորական գրասենեակին հետ :

Մասնաւոր կամ զինուորական շրջաններու մէջ ճամբորդելու համար անցագրի վիզայի բոլոր խնդրագիրները պէտք է սովորական ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ փոխանցուին զինուորական իշխանութեանց : Այն օտարականները որ արտօնուած են մասնաւոր կամ զինուորական շրջաններու մէջ բնակելու, կրնան Ֆրանսայէն մեկնելու համար վիզա ստանալ սովորական իշխանութիւններէն (նահանգապետներ կամ փոխ - նահանգապետներ) երբ այս իշխանութիւնները խորհրդակցած եւ վիզա տալու արտօնութիւն ստացած են զինուորական իշխանութիւններէն : Կարգ մը պարագաներու մէջ զինուորական իշխանութիւնները կրնան թոյլ չտալ որ օտարականը մեկնի Ֆրանսայէն, առանց քարանթինայի ենթարկուելու Ֆրանսայի մէջ եւ մասնաւոր կամ զինուորական շրջաններէն դուրս, զինուորական իշխանութեանց կողմէ նշանակուելիք ժամանակաշրջանի մը համար : Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսայէն մեկնելու վիզա չի կրնար տրուիլ օտարականի մը որ մասնաւոր կամ զինուորական շրջան մը բնակած է, մինչեւ որ առնուազն ութ օր անցած չըլլայ այդպիսի շրջանէ մը մեկնելէ ի վեր :

Եթէ օտարականի մը անցագրին վրայ բաւարար տեղ չկայ վիզայի մը համար, վիզան կը նշանակուի կցուած թուղթի մը վրայ՝, որ պէտք է կրէ անցագրին թիւը, անոր տիրոջը ստորագրութիւնը, լուսանկարով : Այս յաւելուածը արժէք ունի միայն այն ատեն երբ կցուած է անցագրին :

Վրդովիչ կացութիւն Սանճաքին մէջ

Պէյրութի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Սանճաքի կացութեան մասին (31 Օգոստոս) .—

Այլեւս Սանճաքէն ճշգրիտ լուրեր քաղելը կը ներկայացնէ այն բոլոր դժուարութիւնները, ինչ դժուարութիւն որ ունինք ստանալու Թուրքիոյ մասին ամէն լուր : Վերջնական կցումէն դեռ քանի մը շաբաթ ետքն ալ դժուար չէր հանդիպիլ Անտիոքէն եկած հայ կամ օտար ճամբորդներու : Իսկ հիմա, շաբաթներ հարկ է սպասել, որպէսզի չինական պարիսպներէն դուրս ինկող մը ըլլայ եւ տեղեկութիւններ տայ երկրի մը մասին՝ որ դեռ տարի մը առաջ մերն էր ու այսօր մերը չէ ....

Ահա թէ ինչու, մասնաւոր ուշադրութեամբ մամուլին կը յանձնենք հետեւեալ խիստ յատկանշական լուրերը, որ մեզի տուաւ Սանճաքէն քանի մը օր առաջ միայն Հալէպ հասած վստահելի ճամբորդ մը :

Նախ եւ առաջ՝ խորհրդաւոր ոճիր մը, որուն զոհն է տարաբախտ հայ աղջիկ մը :Ինչ որ գիտցուած է ,կամ ինչ որ ժողովուրդին թոյլ տուած ենդիտնալ՝ հետեւեալն է .— Օգոստոս 26ին Սուէտիոյ ճամբուն մէկ եզերքը, գտնուած է դեռատի աղջկան մը դիակը : Քննութիւնը ցոյց տուած է, թէ աղջիկը հայ է ու դեռ վրան չունչ կայ : Հիւանդանոցփոխադրուելէ ետք, հասկցուած է թէ թուրք շօֆէօր մըն է ոճրագործը, որ իր օթոյին մէջ փորձելէ ետք բռնաբարել զոհը, ի վերջոյ դաշունահարած եւ նետած է ճամբան : Ուրիշ մանրամասնութիւն չկայ ոճրին շուրջ : Պարզուած չէ նաեւ, թէ ինչ պարագաներու մէջ հայ աղջիկը ,— որուն անունն ու մականունը զանց կ'առնենք — մինակ կը գտնուէր Թուրքին օթոյին մէջ...

*** Սանճաքի բոլոր հայ պաշտօնեաները, առանց բացառութեան եւ առանց աստիճանի խտրութեան՝ զրկուած են իրենց պաշտօններէն : Պայ Ֆէ - բուզ, Աղասեան, Շմաւոն, Սուէտիոյ միւտիրը եւն. : Իսա Գազանճեան եւ Ֆիրուզ, ուրիշ գործ չունենալով, «օդափոխութեան» համար քաշուած են Վագըֆ :

Իսկ Վագըֆ մնացող Հայերը, «տեղեկանալէ» ետք թէ Սուրիա եկող Սանճաքցի Հայերը թշուառ ու լքուած վիճակ մը ունին եւ մեծապէս կը փափաքին Սանճաք դառնալ ... : Բայց կ'ամչնան, տրամադրութիւն յայտնած են, ու նամակով մը այդ փափաքը յայտնած Պասիտ իրենց հայրենակիցներէն մէկուն՝ թէ իրենք, սիրով յանձն կ'առնեն բարեխօս միջնորդի դերը, Թուրք կառավարութեան մօտ ...

«Վերադառնալ փափաքող» Սուէտիացիները չեն ուզած օգտուիլ այս բացառիկ պատեհութենէն ...

*** Սանճաքի նոր կառավարիչին Լէֆչիէ ընդունուած օրը, Վագըֆի եւ շրջանի Հայերը չեն համարձակած մէջտեղ ելլել,

Վագըֆի մէջ կան այժմ 42 ԸՆՏԱՆԻՔ Հայեր :

Միւս հայկական գիւղերը պարապ են : Թրքական կառավարութիւնը ալէվի պահապաններ դրած է Հայերու պարտէզներուն մէջ : Այդ պահապաններն են որ պտուղի բերքը կը տանին Անտիոք ու կը ծախեն կառավարութեան հաշւոյն ... :

*** Ամբողջ Սանճաքի մէջ սարսափելի սղութիւն կը տիրէ : Իսկ պատերազմի վախը մէջտեղ գալէն ի վեր, ուտեստեղէնի գիները հասած են առասպելական չափերու : 60 սուրիական ոսկի առնող պաշտօնեայ մը, հազիւ չոր հաց մը կրնայ ճարել :

*** Բացի Վագըֆէն, միւս բոլոր հայ գիւղերը ամայի են : Երբեմնի չէն Պիթիասին մէջ, որ այս օրերուն կը խայտար զուարթ ու չէնշող բազմութիւններով, ամայութիւնն է որ լայն փռած է իր թեւերը : Վայրենացած կատուներ, շուներ ու շնագայլեր վոհմակներով կը շրջին գիւղին մէջ, ցերեկները գզուըտելով ու գիշերները ոռնալով...

Ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կռնակը

La Tribune des Nationsէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան տեսութիւնը, փիէռ Տոմինիքի ստորագրութեամբ . (7 Սեպտ.) .—

Ըսած ու կրկնած եմ յաճախ ,— Միշտ Գերմանիոյ ծաւալումին նշանակէտն է եղած Մերձ. Արեւելքը, որ — գէթ ներկայիս — հին աշխարհի քարիւղի մեծագոյն աղբիւրն է : Այդ էր նշանակէտը 1914ի պատերազմէն առաջ, այդ նպատակով ալ ծրագրած Պաղտատպանի գիծը : Այդ է իր նշանակէտը նաեւ այսօր :

Անշուշտ, 1914ի պատերազմէն առաջ, Գերմանիոյ այդ ծրագիրը, տնտեսական չեշտուած նկարագիր ունենալով հանդերձ, այնքան յստակ առանցք մը չունէր, որքան ներկայիս, քարիւղի մեծագոյն աղբիւրներուն տիրապետութեան տեսակէտով : Այն ատեն, քաղաքական էր ծրագիրը առաւելապէս : Գերմանիա Մերձ. Արեւելքի մէջ կը տեսնէր, ամէն բանէ առաջ, դաշտ մը զինուորական գործողութեանց, աչքը սեւեռած՝ Մերձ. Արեւելքէն անդին՝ Սուէզի ջրանցքին ու Հնդկաստանի վրայ :

Այժմ Գերմանիոյ նպատակն է քաղաքական ու տնտեսական միանգամայն, կամ աւելի ճիշդը այդպէս էին, որովհետեւ խորտակուեցաւ Գերմանիոյ ճիգը վերջին կէտին վրայ : Ֆրանսա եւ Անգլիա տարին յաղթանակը ,— մեծ յաղթանակ ,— այն օրը երբ յաջողեցան իրենց ճակատին կապել Թուրքիան :

Թուրքիոյ մուտքը այս ճակատէն ներս այն իմաստն ունի որ պաշտպանուած է Մերձ. Արեւելքը, Դաշնակիցները ոչ միայն ապահոված են Իրանի եւ Իրաքի քարիւղը իրենց համար, այլ եւ արգիլած քարիւղ յանձնել Գերմանիոյ : Միջանկեալ արձանագրենք որ Թուրքիա, Իրաք, Իրան եւ Աֆղանիստան իրարու կապուած են դաշինքով մը, այնպէս որ Մերձ. Արեւելքի, հետեւաբար Սուէզի ջրանցքին ու Հնդկաստանի ճամբուն պաշտպանութիւնը եւս ապահովուած է առաւել քան երբեք : Աւելցնենք նաեւ որ Իրաք եւ Եգիպտոս արդէն պատերազմ յայտարարած են Գերմանիոյ դէմ : Այս կողմէն, ուրեմն, վիճակը ձգուած է այլեւս :

Գործունէութիւնը, որու մասին կը խօսիմ, հսկայական արժէք կը ներկայացնէ հինգ տեսակէտով ,— տնտեսական , քաղաքական , բարոյական , զինուորական ու ծովային :

Տնտեսական տեսակէտով .— Ինչպէս վերը ըսի, ապահոված ենք Իրանի եւ Փիւթոյի, Անիէնի, Նէօյլեի, Պուլոնյըի, Լէվալուա Փէռէի եւ Քլիշիի գաւաշատ առատ կ'արտադրեն եւ դեռ կարելի է աւելին արտադրել, որովհետեւ, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, բոլոր այն պետութիւնները, որոնք պատերազմի մէջ մտած են, պիտի ստիպուին քառապատիկ աւելի սպառել,— այդ պարագան աղէտ մը պիտի դառնայ Գերմանիոյ համար :

Քաղաքական տեսակէտով .— Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողքին հաւաքուած պետութիւններու ուժն ու աշխարհագրական դիրքը, մասնաւորաբար Բագուի մօտիկ գտնուիլը, կը ստեղծեն այնպիսի կացութիւն մը, ուր Ռուսիոյ շահը կը պահանջէ այսուհետեւ քաշուիլ բացարձակ չէզոքութեան մը, նոյնիսկ բացարձակ տնտեսական չէզոքութեան մը մէջ : Արդէն Ռուսիա կը սպառէ իր քարիւղի արտադրութեան գրեթէ ամբողջութիւնը, քարիւղի արտածումի բնական ճամբան ալ Պաթումի նաւահանգիստն է որ կը գտնուի Սեւ ծովուն մէջ, ինչպէս իր ցորենի արտածման ճամբան Օտեսան է, նոյնպէս Սեւ ծովուն մէջ,— պարագայ մը որ իրեն կ'արգիլէ խաղակից դառնալ Գերմանիոյ : Բայց քաղաքական տեսակէտով, անգլեւֆրանքեւթուրքեւիրանեւարաբական պետութիւններու խմբակցութիւնը աւելի մեծ կարեւորութիւն մը ունի Եւրոպայի քան Մերձ. Արեւելքի մէջ : Արդարեւ, Եւրոպայի մէջ խմբակցութիւնը կ'երկարի մինչեւ Յունաստան ,— Եուկոսլաւիոյ զգացումները ծանօթ են մեզի : Ռումանիա դաշնակից է թէ Ֆրանսայի եւ թէ Լեհաստանի : Թուրքիա անկեղծօրէն կապուած է Աթէնքի, Պելկրատի եւ Պուքրէշի : Անգլեւֆրանքեւթրքական դիւանագիտութիւնը մեծ դեր պիտի խաղայ Պալքաններու մէջ :

(Մնացեալը յաջորդով)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

17—55 տարեկան օտարականներուն

(ԱՆՈՆՔ ՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ԿԱՄԱՒՈՐ ԳՐՈՒԻԼ)

Առնուազն 17 տարեկան եւ առ առաւելն 55 տարեկան այն օտարականները որ Փարիզ կը բնակին եւ կ'ուզեն կամաւոր գրուիլ պատերազմի տեւողութեան համար, պէտք է ներկայանան հետեւեալ գրասենեակները, ուր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պիտի ստանան եւ պիտի արձանագրուին, յառաջիկային կանչուելու համար . —

8րդ, 9րդ, 17րդ եւ 18րդ թաղամասերը բնակող օտարականները՝ 1bis, Passage Duhesme, Փորթ Քլինեանքուրի մօտ :

2րդ, 3րդ, 11րդ, 12րդ թաղամասերը եւ Շառանթոնի, Նոժան սիւր Մառնի, Սէն Մոռի, Վէնսէնի եւ Մոնթրէօյլի գաւառակները բնակողները՝ Աղջկանց վարժարան, 21, Rue de Reuilly :

10րդ, 19րդ, 20րդ թաղամասերը եւ Սէն Տընի, Սէնթ Ուէն, Օպէրվիլիէ, Փանթէն, Նուազի լը Սէք գաւառակները բնակողները՝ Վէնսէն, մանչերու դպրոցը, Rue de l'Egalité :

Առաջին, 7րդ, 15րդ, 16րդ թաղամասերը եւ Քուրպվուայի, Քոլոմպի, Իրաքի քարիւղը, մինչ զրկուած է Գերմանիա : Արդ ,քարիւղի այդ աղբիւրները ռակները բնակողները՝ Քուրպվուա, Boulevard de Verdun, Փօլ Պէռ փողոցին անկիւնը :

4րդ, 5րդ, 6րդ, 13րդ, 14րդ թաղամասերը եւ Սոյի, Վանվի, Վիլժիւիֆի, Իվրիի գաւառակները բնակողները՝ Պիսէթր, մանչերու վարժարանը, 27 Rue de la Convention :

Ընդհանրապէս Սէնի նահանգը բնակողները՝ զինուորական վարժարան, Place Joffre, D. շէնքը :

Գաւառի մէջ ալ մասնաւոր կեդրոններ պիտի բացուին օտարականներու զինուորագրութեան համար : Այս մասին յայտարարութիւն պիտի ըլլայ թերթերով եւ պատի ազդերով :

ԽՄԲ.— Այս տեղեկութիւնները լրացնելու համար, մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը .—

Ինչպէս կը տեսնէք, երեք տարբեր պարագաներ կը ներկայանան օտարականներու զինուորական ծառայութեան համար .—

ա) Անոնք որ խաղաղութեան ատեն ենթակայ էին պարտաւորիչ եւ գործօն զինուորութեան եւ կանչուած են արդէն :

բ) 20էն 48 տարեկան օտարականները, որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն եւ պարտաւոր են ծառայութիւն մը մատուցանել փոխարինաբար (prestations) : Այս դասակարգին վերաբերեալ օրէնքը հրատարակեցինք երկու անգամ : Անոնք որ կ'արձանագրուին մինչեւ 1940 Սեպտեմբեր 1, հետզհետէ պիտի կանչուին, բժշկական քննութեան ենթարկուելու եւ յետագային զօրագունդերու մէջ տեղաւորուելու համար ,իրենց տարիքին կամ զօրադասին պատկանող Ֆրանսացիներու հետ :

գ) Կամաւորները .— այս կէտը լուսաբանութեան չի կարօտիր : Բոլոր պիտանի տարրերը արդէն իսկ ենթակայ ըլլալով պարտաւորիչ ծառայութեան, շատ բան չի մնար մէջտեղը :

Լիոնի Հայերու ուշադրութեան

Լիոնի մէջ «ՅԱՌԱՋ»ը կը ծախուի միայն ԿԷՆՃԵԱՆ նպարավաճառատունը, 45 Rue de Bonnel, Lyon, մինչեւ Պ. ԽՆԿԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆԻ վերադարձը:

Գերմանացիները եւ Իտալացիները կը հեռանան Սուրիայէն եւ Լիբանանէն

Պէյրութի թերթերուն մէջ կը կարդանք .—

Կարեւոր թիւով գերմանահպատակներ մեկնեցան դէպի Յունաստան, անկէ անցնելու համար Գերմանիա : Մնացած Գերմանները ալ կը պատրաստուին մեկնելու :

Միւս կողմէ, կատարեալ խուճապի մատնուած են օտար գիւղաղնացները : Բոլորն ալ կը պատրաստուին օր առաջ վերադառնալու իրենց ընտանիքներուն քով : Փոխադրական դժուարութիւնները սակայն կը շարունակուին : Ֆրանսական եւ անգլիական նաւեր այլեւս ճամբորդ չեն փոխադրեր :

Հրապարակը կը մնայ կայուն : Կանգ առած է առուտուրը եւ սաստկացած անվստահութիւնը : Դրամատուները կը շարունակեն դժուարութիւն ցոյց տալ :

Եգիպտոսի եւ Իրաքի կառավարութիւնները, հեռագրով պաշտօնի գլուխ հրաւիրած են արձակուրդով Լիբանան կամ Սուրիա գտնուող իրենց պաշտօնեաները :

"Յառաջ"ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ կը ծախուի Mr. Prudhonի մօտ, 19, Bld. d'Alsace :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4145 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐԸ

ԿԱԶ ԵՒ ՄԱՆՐԷ ՊԻՏԻ ՉԳՈՐԾԱԾՈՒԻ, ԵԹԷ...

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 21, Սեպտեմբեր 14, առաւօտ.—

Թշնամի ծանր հրետանին ուժգնօրէն կը գործէ Սարպրուքի հարաւային շրջանի բարձունքներուն վրայ։

Զեկոյց թիւ 22, իրիկուն.— Տեղական յառաջխաղացումներ որոնց ընթացքին գերիներ բռնեցինք։

Լեհական զեկոյց, 14 Սեպտեմբեր.— Սեպտեմբեր 12—13ի գիշերը լեհական ջոկատներ շարունակեցին եռ մղել թշնամին Վարշաւայի անմիջական շրջականերէն։ Կէս օրէն վերջը գերմանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Վարշաւայի հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւմտեան շրջակաները։ Զինուորական դիրքերը չվնասուեցան, բայց Զոլիպորցի մէջ վառեցան բնակարաններ, տուներ։ Մեր հակօդային հրետանին վար առաւ երեք թշնամի օդանաւեր։ Անցեալ գիշերուան ընթացքին գերմանական հրետանին հրձիգ ռումբեր նետեց Վարշաւայի վրայ։ Բժշկական հետազօտութեանց կաճառը, Եոզէֆ-Փիլզուտսքի, կրակի տրուեցաւ։ Ռումբ մը ինկաւ պապական նուիրակի պալատին վրայ։ Մեր կողմէ կրակի տրուեցան թշնամի հրասայլ մը եւ քանի մը զրահապատ ինքնաշարժներ։ Թշնամին մեծ կորուստներ կրեց, սպաննեալ թէ վիրաւոր։ Լվով քաղաքը (Լէմպէրկ) ռմբակոծուեցաւ ծանր թնդանօթներով։ Թշնամին յարձակում ձեռնարկեց Լվովի դէմ, բայց՛ եռ մղուեցաւ։ Գերմանացիները տեղին վրայ ձգեցին տասը հրասայլ, զրահապատ ինքնաշարժ մը եւ 11 սպառազէն հեծելանիւներ։

Լեհական եւ անգլիական աղբիւրներէ հասած լուրերու համաձայն, տեղատարափ անձրեւները մեծապէս կ'օգնեն լեհական բանակին, թեթեւցնելով Վարշաւայի վրայ եղած ճնշումը եւ դանդաղեցնելով գերման մեքենաշարժ հրետաձիգներուն գործունէութիւնը։

Գերմանական լուրեր կ'ըսեն թէ Կտինիայի լեհական նաւահանգիստը (Տանցիկ) ինկած է, թէեւ կռիւները կը շարունակուին քաղաքին հիւսիսային կողմը։

Լեհական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ 280 գերմանական օդանաւեր վար առնուած են պատերազմի առաջին 12 օրերու ընթացքին եւ թէ 13.000 գերիներ բռնուած են, առանց հաշուելու մեծաքանակ ռազմամթերքը։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով կացութիւնը, կ'ըսէ թէ Զիկֆրիտի գիծէն գործող գերման հրետանին վերջացուց 36 ժամուան թնդանօթաձգութիւնը Գերմանիոյ ֆրանսական դիրքերուն վրայ, Սարպրուքէն գիւղին հարաւային կողմը։ «Ամէն ջանք կը թափուէր Ֆրանսացիները հեռու պահելու համար բուն գիւղէն։ Անընդհատ կը ռմբակոծուէին դէպի գիւղը տանող նեղ ճամբաները, ինչպէս եւ անտառապատ բլուրները այն շրջանին մէջ զոր Ֆրանսացիները գրաւեցին եւ ամրացուցին չարթուան սկիզբը։ Միեւնոյն ատեն ուրիշ ֆրանսական ջոկատներ յառաջ խաղացին Սարպրուքէնի արեւմտեան կողմը, շարունակելով պաշարողական շարժում մը, եւ յառաջապահ զօրամասեր ղրկուեցան դէպի արեւելք, բաց դաշտը։ Բայց կարեւոր արդիւնք ձեռք չբերուեցաւ երկու կողմէն ալ։ Անձրեւները խանգարեցին որ եւ է ազդու գործունէութիւն։ Իսկ Լեհաստանի մէջ անձրեւները որոնք սկսած էին երկու օր առաջ եւ քանի մը ժամ դադրեցան չորեքշաբթի օր, նորէն սկսան, վերածուելով շարունակական տեղատարափի մը։ Ցեխոտ ճամբաները կ'ուշացնեն գերման մեքենաշարժ հետեւակազօրքին յառաջխաղացութիւնը, քիչ մը շունչ քաշել տալով Վարշաւայի լեհական բանակներուն։ Սակայն հիւսիսային եւ հարաւային շրջաններուն մէջ գերմանական բանակները կը շարունակեն յառաջ խաղալ։ Հիւսիսային բանակները անցան Պուկ գետը, իսկ միւսները յաջողեցան անցնիլ Սան գետը, Եարոսլավէն Սանոք։ Հարաւային բանակը նոյն իսկ մեքենաշարժ զօրաբաժին մը ղրկեց դէպի Լվով։ Հետեւաբար տկար է լեհական դիրքը, թէեւ անձրեւները կը շարունակուին։ Լեհաստանի կեդրոնական բանակը դեռ կառչած է Վարշաւայի եւ նոյնիսկ Լոծը (դէպի արեւմուտք) դեռ Լեհերուն ձեռքն էր, բայց կրնայ ըլլալ որ հարկադրուին դէպի արեւելք քաշուիլ, Վիսթուլայի մէջէն եւ շարունակեն նահանջը դէպի Պրէսթ-Լիթովսք»։

«Փառի-Սուառ»ի զինուորական աշխատակիցն ալ վերլուծելով զինուորական կացութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Գերմանական ծրագիրն է մխրճուիլ Տնիէսթէրի նորանցքին մէջ, ձեռք դնելու համար այդ շրջանի քարիւղին վրայ եւ փակելու համար ճամբան դէպի Ռումանիա։ Հակառակ մեր զինակիցներուն քաջութեան եւ յամառութեան, պէտք չէ սին յոյսեր սնուցանել։ Իրականին մէջ, ամէնէն լաւատես զեկոյցը այն է որ հրատարակուեցաւ Լոնտոնի մէջ, հետեւեալ՛ խորագրով.— «Անձրեւները կը վերսկսին Լեհաստանի մէջ»։ Անձրեւ՝ կը նշանակէ ցեխոտ, լեհական ցեխոտը որ այնքան նեղութիւն պատճառեց Նափոլէոնի»։

*** Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաստատուի թէ Գերմանիա կը ջանայ խզել Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի հաղորդակցութիւնները։ Կարպաթներու հիւսիսային շրջանին մէջ գերմանական բանակին յառաջխաղացութիւնը կը ձգտի կարելի եղածին չափ շուտով հասնիլ ռումանական սահմանագլուխը։

Լոնտոնի լեհական դեսպանատունը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ պատերազմի առաջին օրէն իսկ գերմանական օդատորմիղը անխնայ ռմբակոծեց լեհական քաղաքներ եւ թէ յարձակման առաջին օրերու ընթացքին 1500 հոգի մեռած եւ քանի մը հազար հոգի վիրաւորուած են։ Պատասխանելով այս առթիւ եղած հարցումներուն, Պ. Չէմպըրլէն յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ.

— «Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը նկատի առաւ գերմանական յայտարարութիւն մը որ կը սպառնայ անխնայ ռմբակոծել լեհական քաղաքները եւ գիւղերը, իբրեւ փոխվրէժ։ Այս յայտարարութիւնը յայտնապէս կը հակասէ վարչապետ Հիթլէրի վերջին յայտարարութեան, որով կ'ըսէր թէ չուզեր կռուիլ կիներու եւ մանուկներու դէմ։ Մեր եւ Ֆրանսացիներուն հաստատած սահմանափակումները մեր զինուորական գործողութեանց մասին՝ պայմանաւորուած են թշնամի պետութեան նոյն սահմանափակումներուն հետ. ուստի կառավարութիւնը կրնայ ինքզինքը ազատ համարել նմանօրինակ միջոցներ ձեռք առնելու։ Բայց կը փութամ աւելցնել թէ՝ ինչ ծայրայեղութիւններ ալ գործեն ուրիշները, մեր կառավարութիւնը կանխորոշ յարձակումներ պիտի չկատարէ կիներու, մանուկներու եւ ուրիշ քաղաքացիներու վրայ, ահաբեկում տարածելու համար։ Եթէ գերմանական յայտարարութեան մէջ եղած միջոցները ձեռք առնուին, ատոր անխուսափելի հետեւանքը պիտի ըլլայ զօրացնել մեր եւ մեր զինակիցներուն վճռականութիւնը, պատերազմը շարունակելու համար մինչեւ մեզի դէմ եղած սպառնալիքին խորտակումը»։

Արտաքին նախարարը, լորտ Հըլիֆաքս, իր կարգին յայտարարեց Լորտերու ժողովին մէջ.

— «Երբ Պերլինի մեր դեսպանը իր անցագիրը կը պահանջէր գերմանական կառավարութենէն, ծանուցագիր մը յանձնեց որով կը հարցնէր թէ գերմանական կառավարութիւնը պիտի յարգէ՞ Ժընեւի 1925ի պայմանագիրը,— արգելք հեղձուցիչ կազերու եւ մանրէներու պատերազմի։ Գերմանական կառավարութիւնը հաստատական պատասխան տուաւ այս հարցումին, Լոնտոնի զուիցերիական դեսպանին միջոցաւ որ ստանձնած է Գերմանիոյ շահերուն պաշտպանութիւնը։ Ահաւասիկ այդ պատասխանը.— «Գերմանական կառավարութիւնը պատերազմի տեւողութեան ընթացքին պիտի յարգէ Ժընեւի 1925ի պայմանագիրը զոր կը յիշէ լորտ Հըլիֆաքսի ծանուցագիրը։ Գերմանական կառավարութիւնը կ'ըվերապահէ իր գործելու կատարեալ ազատութիւնը, եթէ թշնամին բռնաբարէ այդ պայմանագրին տրամադրութիւնները»։

Արտաքին նախարարը այս առթիւ յիշեց նաեւ Գերմանիոյ պատասխանը նախագահ Րուզվէլթի, նոյն բովանդակութեամբ։

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԵԼ

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.

— «Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այն զրոյցներուն որ կը բխին զանազան աղբիւրներէ, հաշտութեան առաջարկներու մասին։ Ն. Վեհափառութեան եւ ֆրանսական կառավարութեանց դիրքը անշուշտ քաջածանօթ է եւ բացորոշապէս պարզուած։ Այդ երկու պետութիւնները կրնան հաշտութեան բանակցութիւններ կատարել գերմանական կառավարութեան մը հետ որուն խօսքին կարելի ըլլայ հաւատալ, այնպէս որ կարենանք վստահութեամբ նախատեսել ապագան։ Այս բանը կարելի չէ սպասել Հիթլէրէն, որուն վայրագ նախայարձակման մասնագիտութիւնը բոլոր ոչ-գերման երկիրներուն դէմ, իրարու ետեւէ, այլեւս բացորոշ է ամբողջ աշխարհի համար։ Անգամ մը որ վստահելի կառավարութիւն մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ եւ գործուած չարիքը դարմանուի, բրիտանական կառավարութիւնը անտարակոյս տրամադիր պիտի ըլլայ — ինչպէս յայտնած է բազմիցս — քննելու, համախորհուրդ իր զինակիցներուն եւ ուրիշ բարեկամ պետութեանց հետ, այն միջոցը որով կարելի է արդար խաղաղութիւն մը հաստատել Եւրոպայի մէջ։ Այդպիսի պարագաներու մէջ կարելի է քննել նաեւ թէ ինչպէս պէտք է շտկուին տնտեսական պայմանները, որպէսզի ամէն պետութիւն փոխադարձ շահ մը ապահովէ աշխարհի հարստութիւններէն»։

*** Նոյն նախարարութիւնը երկրորդ զեկոյցով մը կը բացատրէ թէ Անգլիոյ պաշարողական քաղաքականութեան նպատակն է ոչ թէ խանգարել չէզոք պետութեանց առեւտուրը, ինչպէս կ'ըսեն Գերմանացիները, այլ «թոյլ չտալ որ գերմանական կառավարութիւնը կարենայ ապրանք եւ ռազմանիւթ ներածել, երկարաձգելու համար պատերազմը։ Արդէն իսկ մաքսանենգութեամբ փոխադրուած բազմաթիւ բեռներ վար դրուած են եւ չեն կրցած Գերմանիա հասնիլ»։

*** Պապը ճառ մը խօսելով իր ամառնային բնակարանին մէջ, պելժիական նոր դեսպանին ընդունելութեան առթիւ, յայտարարեց թէ պիտի շարունակէ իր ջանքերը, «պատուաւոր հաշտութիւն մը ապահովելու համար բոլորին»։ Այս առթիւ չեշտելով թէ իր կարելին փորձած է յանուն արդարութեան եւ բարեկամութեան, խափանելու համար ներկայ պատերազմը, Պապը աւելցուց թէ պիտի շարունակէ իր աղօթքները խաղաղութեան համար, «երբ դեռ ներկայ դէպքերը յանգած չեն ընդհանուր պատերազմի մը»։ Վերջացնելով, Պապը յայտարարեց թէ ամէն բան պիտի փորձէ պատերազմին տառապանքները մեղմացնելու համար եւ թէ մեծ յոյսեր դրած է Պելժիոյ աջակցութեան վրայ, ի խնդիր խաղաղութեան։

ԱՐՄ. ՇԱՀՄՈՒՐԵԱՆ ՑԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպան արիւնոտ փոթորիկի մը բռնուած է, Արմենակ Շահ-Մուրատեան կը հանգչի խաղաղութեամբ։

Տակաւին երկու օր առաջ, իր տիկինը (Ֆրանսուհի) մեր խմբագրին ուղղած նամակով մը իր ջերմագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէր բոլոր անոնց որ եղբայրական աջակցութիւն ընծայեցին «Յառաջ»ի միջոցաւ։ Այս առթիւ, պարզելով տարաբախտ երգիչին առողջական վիճակը, կը խորհէր դուառ փոխադրել կամ հիւանդանոց մը տեղաւորել զայն։ Եւ ահա Շահմուրատեան մեռեր է հինգշաբթի առտու...

Իր կեանքն ու գո՞րծը։ Դեռ վեց ամիս չըներ որ տօնեցինք իր յոբելեանը, Փարիզի մէջ (7 Մայիս)։ Այդ առթիւ ներկայացուցինք իր ինքնակենսագրութիւնը, մինչեւ 1912, ինչպէս եւ վերլուծումներ իր գեղարուեստական գործունէութեան մասին։

«Բնիկ Մշեցի եմ, Շահ-Մուրատենց Դաւրէն Սրգոյի տղան», կը գրէր իր պարզուկ լեզուով։ Ծննդեան թուականը չէր յիշած, բայց 65ը անց էր։ Մուշէն էջմիածին, Գէորգեան ճեմարանը, յետոյ Թիֆլիս՝ Ներսէսեան վարժարան, ապա Եւրոպա, Օփերա, եւ պտոյտներ հայկական գաղութներու մէջ, մինչեւ Ամերիկա եւ Հնդկաստան...

Ահա իր կեանքը, քանի մը աղօտ գիծերով։ Օրուան կացութիւնը թոյլ չի տար աւելի խօսանալ։

Հանգիստ իր տառապած ոսկորներուն եւ մեր խորին վշտակցութիւնը՝ իր անձնուէր տիկնոջ եւ պարագաներուն։

*** Ողբացեալ արուեստագէտին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, ժամը 3.45ին, իր բնակարանին մէջ, 42, Ave. Raspail, Arcueil. Հաւաքուիլ ժամը 3.30ին։

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց հաւասարութեան հիման վրայ գործել բոլոր պետութեանց հետ, ամէն բանէ առաջ ապահովելով իր ազգային պաշտպանութիւնը։ Ապրանք առնող երկիրները պէտք է իրենք ճարեն փոխադրութեան միջոցները, անմիջապէս վճարելով փոխարժէքը։

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը շարունակեն պատերազմին պատասխանատու հռչակել Հիթլէրը։ «Առաջնորդը իր վարած քաղաքականութեամբ եւ տնտեսութեամբ քայլ առ քայլ դէպի կործանում պիտի առաջնորդէ Գերմանիան»։ — Թրքական կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ չարաշահութեան դէմ։

ԼԵԶՈՒԱԳԱՐՈՒԹԵԱՆ դէմ հետապնդումները կը շարունակուին ամենայն խստութեամբ։ Լեհ մը, Սթէֆան Հինիէզ, մէկ տարի բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ, խռովայոյզ խօսքեր արտասանած ըլլալով սիւ տը Ռիվոլիի մէջ։ Նոյնպէս մէկ տարի բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Ֆրանսացի մը, որ լեզուագարութիւններ ըրած էր հանրակառքի մը մէջ։ Երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Հունգարացի մը, Սթէֆանօ Պօթա, որ հետեւեալ խօսքերը արտասանած էր Պիյեանքուրի մէջ.— «Ֆրանսացիները անբան են։ Հիթլէր քանի մը օրէն Փարիզ պիտի գայ եւ խելքի պիտի բերէ զանոնք»։— Վեց ամիս բանտարկութեան եւ 500 (իրապէս 5000) ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Ֆրանսացի մը, Փօլ Ֆէլիքս, 64 տարեկան, որ դռնապանին հետ կռուած էր լոյսերը չմարելու համար եւ կատղելով, բացագանչած էր.— «Կեցցէ՛ Հիթլէր, անկցի՛ Ֆրանսա»։ («Էնթրանսիժան» եւ «Թան»)։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Հրեաները եւ Արաբները, որոնք այնքան լարուած էին իրարու դէմ, սկսան հաշտուիլ, իբրեւ հետեւանք պատերազմին եւ շնորհիւ չէզոք Սուրիացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջամտութեան։ Ահաբեկչական գործողութիւնները դադրած են։

ՍԻՆԷՄԱՆԵՐՈՒ մէջ տեղեկատու շարժանկարները պիտի վերահաստատուին հետզհետէ, անշուշտ գրաքննուելէ վերջ։ Սինէմաները բաց պիտի ըլլան մինչեւ գիշերուան ժամը 10։ — Կարգ մը թատրոններ ալ պիտի բացուին, ինչպէս եւ ներկայացումներ պիտի սարքուին զինուորներու համար։

7—8000 ՊԵՏԱԿԱՆ պաշտօնեաներ դուրս պիտի փոխադրուին Լոնտոնէն, ապահովութեան համար։ Կառավարութիւնը պիտի մնայ Լոնտոն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը կը գտնուի գերմանական ճակատին վրայ, համաձայն Պերլինէն հաղորդուած լուրերու։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիա Ռուսաստանի խոստացած է լեհական Ուկրայնան, ապահովելու համար անոր աջակցութիւնը։ (Լ'Էօվր)։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆՑ վերատեսուչը, Պ. Ժան Ժիռօտու, անցի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յանձնարարեց զգուշանալ գերմանական անթելի քարոզութիւններէն։ «Ձեր թերթերը կարդացէք, տեղեկութիւն ստանալու համար կացութեան մասին»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ շահերը սահմանափակելու համար մասնաւոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, շատ ծանր տրամադրութիւններով։

49 ՏԱՐԵԿԱՆԷՆ վեր եւ 66 տարեկանէն վար բոլոր Գերմանացիները պէտք է անմիջապէս ներկայանան իրենց համար նշանակուած կեդրոնացման կայանը, ինչպէս ըրած են 17—50 տարեկանները։

ԼԵՀԵՒՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, Գերմանացիները յուսահատօրէն կը փորձեն խզել հաղորդակցութիւնները Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ։ Այս նպատակով անընդհատ ռմբակոծած են երկաթուղին եւ Չերնովիցը Լվովի կապող ճամբան։

ՏՈՒՆԻ վարձքերու վճարման խնդիրը այժմէն իսկ մտահոգութիւն կը պատճառէ վարձակալներուն։ Անոնք որ զօրաշարժի ենթարկուած են, պիտի օգտուին յետաձգումէ, համաձայն 1939 յուլիս 1ի հրամանագիր-օրէնքին։ Իսկ անո՞նք որ իրենց բնակավայրերէն հեռացած կամ իրենց գործը կորսնցուցած են։ Թերթերը հաւանական կը գտնեն որ հրամանագիր-օրէնք մըն ալ այս մասին հրատարակուի։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ֆրանսական դեսպանատունը փոխադրուեցաւ Զալէշչիկ, լեհեւռումանական սահմանագլուխին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ե — Ի՞նչ պէտք է ընել, ի՞նչ պէտք չէ ընել

Ի՞նչպէս գործածել կազարգել դիմակը․— Կազարգել դիմակին տուփին մէջ ուրիշ որ եւ է առարկայ չդնել։ Մի՛ թրջէք դիմակը, ոչ իսկ հականեխական հեղուկ։ Երբ կը տեսնէք,— գործածելէ վերջ—, որ ձեր շունչին շոգին խոնաւութիւն է տուած դիմակին ակնոցին ու ներքին երեսին, սրբեցէք չոր եւ մաքուր լաթով մը եւ օդին ցուցադրելով, բայց երբեք կրակին մօտեցնելով։ Միշտ նայեցէք որ ծեղքեր, պատառուածքներ չկենան դիմակին վրայ։ Երբ դիմակը կը դնէք, չնչեցէք խաղաղօրէն, դանդաղօրէն։ Երբեմն դիմակը դրէք մարզանքի համար, եւ դիմակով վեր բարձրացէք սանդուղներէն, նոյնիսկ բեռ մը դրած ձեր ուսին, վարժուելու նպատակով։

Մի՛ մոռնաք որ կարգ մը անհատներ, որոնք արեան շրջանի տկարութիւն ունին կամ շնչառական գործարանի հիւանդութիւն (emphysémateux, asthmatiques), չեն կրնար կազարգել գործածել, լաւ չէ։ Նորածինները ալ չեն կրնար գործածել, անոնց համար կան կազարգել օրօրոցներ։

Ի՞նչ ընել երբ ապաստանն մտած էք․— Միշտ բաց պահել դուռը։ Ներս մտնողը հականեխել՝ եթէ կազային ռումբ նետուած է դուրսը,— այդ պարագային՝ փակ պահել դուռը։ Պատերը ժամանակ առ ժամանակ ծեփել քլորիւր տը շօով։ Ապահովել ելեկտրական լամբով լուսաւորումը։ Զուտել, չխմել, եթէ պահանջը անդարելի չէ, որպէսզի նախ առիթ չըլլայ ձեր բերանը բանալու, յետոյ թունաւորուած սնունդ մը ուտելու։

Ռմբակոծութեան ձայն լսելով՝ խուճապի մի՛ մատնուիք, պահեցէք ձեր պաղարիւնը։

Կազահարութեան ախտանշանները․— Կազահարին աչքերը կը կարմրին, լոյսին չեն կրնար նայիլ։ Շարունակ կը փռնգտայ։ Քիթը կը վազէ։ Ձայնը կը խռպոտի կամ կը մարի։ Կը հազայ, խուխը կարմիր կամ վարդագոյն։ Շրթներէն եւ քիթէն փրփուր կուգայ։ Քիթը կ՚արիւնի։ Չի կրնար շնչել, շունչը կարճ է եւ արագ։ Կարծես կը խեղդուի։ Շրթները կը ամպոտին կամ մանիշակի գոյն կը ստանան։ Գլխու ցաւ կ՚ունենայ կամ գլխու պտոյտ։ Չի կրնար քալել։ Կը նուաղի։

Ի՞նչ պէտք է ընել․— Անմիջապէս հեռացնել կազային շրջանակէն։ Փոխադրել մաքուր օդի մէջ։ Եթէ կարելի չէ, դէթ կազարգել դիմակը լաւ ամրացնել դէմքին վրայ։ Թոյլ մի տաք որ քալէ, այլ պառկեցուցէք։ Բժշկական մարմնին լուր տալ անմիջապէս։

Ի՞նչ պէտք չէ ընել․— Ոգելից որ եւ է ըմպելի կամ դեղ չտալ (ալքոլ, գինի, ռոմ, լիքէօր)։ Թոյլ չտալ որ աչքերը շփէ։ Թոյլ չտալ որ քալէ։

Զ․— Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴԱՐՄԱՆԵԼ ԿԱԶԱՀԱՐՆԵՐԸ

1.— Խարանիչ ու բշտուկիչ կազաբոյներու դէմ.— Ենթադրենք թէ «իփէրիթ» կամ «լէվիզիթ» նետուած է, անմիջապէս պէտք է կազահարին լաթերը հանել, յետոյ տաքցնել զայն։ Ջուր քլորիւր տը շօով հականեխել ձեռքերը, նախ մաքրելէ վերջ։ Աչքերուն մէջ կաթեցնել քանի մը կաթիլ պիքարպոնաթ տը սուտի լուծոյթ (22.5 առ հարիւր)։ Ժամանակ առ ժամանակ խմցնել սուրճի 1 դգալ «պիքարպոնաթ տը սուտ» գաւաթի մը մէջ երեք մաս ջուրով հալեցնելէ վերջ։ Քթին ծակերուն մէջ կաթեցնել երկու կաթիլ huile goménolée։ Մարմնին բշտուկած մասերը լուալ «փէրմանկանաթ տը փոթաս»ի լուծոյթով (1/5000), ու վրան քսել huile goménolée եւ «թալք»։

2.— Ասիտ սիանհիտրիքով թունաւորումներու դէմ․— Ծոծրակին վրայ թափել պաղ ջուր եւ ներարկել huile camphrée։

3.— Օքսիտ տը քարպոնով թունաւորումներու դէմ․— Պառկեցնել, որպէսզի ենթական նուաղումի չմատնուի։ Տաքցնել եւ մարմինը շփել։ Սուրճ խմցնել։ Ներարկել huile camphrée։ Արուեստական շնչառութիւն կատարել։

4.— Արտասուաբեր կազերու դէմ․— Աչքերը լուալ փէրմանկանաթ տը փոթասի լուծոյթով (1/5000)։ Աթրոփին չգործածել։

5.— Փռնգտացնող կազերու դէմ․— Քիթին մէջ խօթել քիչ մը vaseline cocaïnée, խմելու համար տալ առանց շաքարի կաթ (խառցեալ, տաքով), ապուրի 4 դգալ, որու մէջ խառնել ապուրի մէկ դգալ magnésie։

6.— Հեղձուցիչ կազերու դէմ․— Պառկեցնել։ Ներարկել huile camphrée։ Հազը մեղմել մէկ կաթիլ եթէր տալով ամէն 10 վայրկեանը մէկ անգամ։ Կրոնակին 2 — 10 արիւնոտ տզրուկ դարնել (վանթուզ)։

Հականեխումի ի՞նչ դեղեր կան․— Հրապարակէն կրնաք գնել, հականեխումի համար, Solution au foie de soufre, որ շատ ազդեցիկ է «իփէրիթ»ի եւ «արսին»ներու դէմ։ Նոյն դերը կը կատարէ նաեւ Solution Solvay։ Շատ արժէքաւոր է նաեւ Chlorure de chaux, մեր գիտցած կիրը (քիրէճ)։ «Ֆլոր»ի եւ «Փոսժէն»ի դէմ օգտակար է նոյնպէս առնել՝

15 մաս ջուր, 6 մաս քարպոնաթ տը սուտ, 2 մաս հիփոսուլֆիթ տը սուտ եւ խառնել իրար։ Այս խառնուրդով կրնաք նաեւ թրջել հաստ լաթ մը եւ գործածել կազարգել դիմակի տեղ՝ եթէ դիմակ չունիք։

Յաջորդով, վերջացնելու համար այս շարքը, քանի մը խօսք եւս մանրէաբանական պատերազմի մասին։

ՔԱՂՀԱՆ

Ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կռնակը

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կապուած մերձ-արեւելեան պետութիւններու խմբակցութեան մը կազմութիւնը ուրիշ կարեւորութիւն մը եւս ունի, բարոյական (կարելի է ըսել մշակութային եւ կրօնական)։

Արդարեւ, Գերմանիա, Վիլհէլմ Բ․ի օրով, կ՚աշխատէր իսլամական աշխարհը կապել իրեն,— չյաջողեցաւ, հակառակ անոր որ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան՝ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուէր Թուրքիոյ սուլթանը, իսլամներու խալիֆան։ Հիթլէր եւս նոյն ձեռնարկը կատարեց, բայց ձախողեցաւ։ Թրքական աշխարհը կանգնեցաւ մեր կողքին, իսկ արաբական աշխարհը ոչ միայն չշարժեցաւ տեղէն, այլեւ, հակառակ կատարուած կատաղի քարոզութեան, մեզի յարեցաւ։ Փաստ՝ Իրաք եւ Եգիպտոս պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, միւս կողմէ անգլիական կայսրութեան եւ ֆրանսական գաղթաշխարհի բոլոր իսլամ տարրերը խանդավառ ցոյցեր ըրին ի նպաստ մեզի։ Իրանի եւ Աֆղանիստանի իսլամներն ալ նոյն ընթացքը ցոյց կուտան։ Կարելի է ըսել թէ ամբողջ իսլամական աշխարհը յարած է անգլօ-ֆրանսական ճակատին։ Իրողութիւն մը անհունօրէն կարեւոր, որովհետեւ Հնդկաստան, Սուէզ, Իրաքի եւ Իրանի քարիւղի հորերը, անգլօ-ֆրանսական կայսրութիւնը, վերջապէս իսլամական տարրը, իր ամբողջութեանը մէջ, պաշտպանուած են քաղաքական ու բարոյական տեսակէտով։

Իսլամական աշխարհը մեզի հետ է ըսել կը նշանակէ Ասիան ու Ափրիկէն կանգնած են ընդդէմ Գերմանիոյ։

Զինուորական եւ ծովային տեսակէտով եւս մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ դիւանագիտական այն մեծ աշխատանքը, զոր Անգլիա եւ Ֆրանսա կատարեցին Մերձ․ Արեւելքի մէջ։ Ըսի թէ Ռուսիա ստիպուած է նկատի առնել այդ պարագան, քանի որ մտահոգութիւնը ցոյց կուտայ Ճափոնի կողմէ, եթէ չուզեր որ նոյն մտահոգութիւնը ունենայ նաեւ Սեւ ծովէն մինչեւ Փամիր։ Դաշնակիցներու ստեղծած այս դրութեան մէջ, Մերձ․ Արեւելքի գլխաւոր պահակն է Թուրքիան, որ կը հրամայէ նեղուցներուն, Սուէզի, Սեւ ծովուն, Եգէականի, Արեւելեան Միջերկրականի։ Այդ դիրքին կարեւորութիւնը անհուն է երբ նկատի ունենանք որ կը պաշտպանէ Հնդկաստանը եւ կայսերական ճամբաները զինուորական, ծովային ու օդային տեսակէտով, կը հակակշռէ Ռուսիոյ ծովային ճամբաները դէպի Միջերկրական, Իտալիոյ ծովային ճամբաները դէպի իր կայսրութիւնը։

Այսքանով չի վերջանար։ Բացարձակապէս զինուորական տեսակէտով եթէ դիտենք, անմիջապէս կ՚ըմբռնենք կարեւորութիւնը այն ամրացեալ դիրքերուն, որոնք ստեղծուած են Պոլիս—Էտիրնէ—Կէլիպոլու գծին վրայ։ Այդ գիծով՝ ապահովուած է Յունաստանը, չէզոք կը մնայ Պուլկարիան, պաշտպանուած՝ Ռումանիա եւ Եուկոսլաւիա, իսկ Լեհաստան կը պարենաւորուի Ռումանիոյ ճամբով։ Զափազանցութիւն չէ ըսել թէ գերմանական ազդեցութենէն խլելով Մերձ․ Արեւելքը, զայն կազմակերպելով ընդդէմ Գերմանիոյ, կը առանանք ուժ մը որ բախտորոշ դեր կրնայ խաղալ ներկայ պատերազմին մէջ։

Այս ամէնը շատ լաւ գիտեն Անգլիա եւ Ֆրանսա։ Գերմանիոյ ղեկավարներն ալ գիտեն։ 1914ին, Գերմանիա հասած էր մինչեւ Սուէզ, մինչեւ Պարսից ծոց,— իր գործակալները փառնդաւոր ձեռնարկներ կը կատարէին Իրանի ճամբով Հնդկաստանի դէմ։ Նման ձեռնարկներ անկարելի են հիմա, որովհետեւ Գերմանիա ոչ Սուէզի առջեւն է, ոչ ալ Միջերկրականի կամ Սեւ ծովուն մէջ։ Գործունէութեան սահմանափակ դաշտ մը միայն ունի Եւրոպայի մէջ։ Անշուշտ պիտի աշխատի ընդարձակել այդ դաշտը, բայց դժուար թէ յաջողի։

ՓԻԼԻՓ ՏՈՄԻՆԻՔ

Նոր օրէնքներ օտարականներու երթեւեկի եւ անցագրի մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք, պաշտօնաթերթը նոր օրէնք մը հրատարակեց Սեպտեմբեր 8ին, ինքնութեան թուղթերու, շրջագայութեան եւ անցագրի մասին։ Ինքնութեան թուղթերու օրէնքին տրամադրութիւնները հրատարակած ենք արդէն։ Ստորեւ կ՚ամփոփենք միւս օրէնքներն ալ։ Այս առթիւ ըսենք որ երթեւեկի օրէնքը գործադրելի էր Սեպտեմբեր 11էն սկսեալ, բայց նոր հրամանագրով մը յետաձգուեցաւ մինչեւ սեպտեմբեր 20.—

Երթեւեկը ազատ է օտարականին բնակավայրին եւ իր բնակավայրի սահմանամերձ համայնքին (վարչական շրջան=commune) մէջ, պայմանաւ որ պատերազմական վիճակի յատուկ անձնագիր ունենան։ Այս առթիւ Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգները կը համարուին մէկ վարչական շրջան։ Բայց անարգել երթեւեկելու տրամադրութիւնը ջնջեալ կը համարուի, եթէ այս երկու նահանգները դառնան զինուորական շրջաններ կամ յառաջապահ գօտիներ։ Այդ պարագային այս երկու նահանգներուն մէջ երթեւեկը կ՚իյնայ բուն իսկ զինուորական իշխանութեանց իրաւասութեան տակ։ Մեծ քաղաքներն ալ մէկ վարչական շրջան կը համարուին իրենց արուարձաններով, եւ երթեւեկի պայմանները պիտի որոշուին մասնաւոր հրամանագրով կամ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, եթէ բանակի վերապահուած շրջան հռչակուին։

Սէնի եւ Սէն է Ուազի միացեալ շրջանին մէջ, ամէն մարդ կրնայ ազատ շրջագայիլ, պայմանաւ որ կարենայ ապացուցանել իր ինքնութիւնը, երբ պահանջեն իշխանութեան ներկայացուցիչները։ Այս ազատ երթեւեկը արտօնուած է միայն ոտքով, ձիով, հեծելանիւով, ձիաքարշ կառքով կամ երկաթուղիով եւ կամ ինքնաշարժ կառքով մը կամ հանրային փոխադրութեան յատկացուած շոգենաւով մը։ Բայց, մոթոսիքլէթով, ինքնաշարժով, նաւով կամ օդանաւով ճամբորդելու համար այս երկու նահանգներէն կազմուած շրջանին ներսը, անհրաժեշտ է որ կառքին վարիչը (կամ նաւին հրամանատարը) առժամեայ կամ մնայուն արտօնագիր ունենայ, համաձայն 41րդ յօդուածին, եթէ Ֆրանսացի է, եւ 85րդ յօդուածին, եթէ օտարական է։

Աւելի երկար ճամբորդութեան համար անհրաժեշտ է ապահովագիր մը (ազատ անցքի թուղթ — sauf conduit), որ պէտք է վաւերացուի (վիզա) երթալիք տեղը հասնելէ 24 ժամ վերջը։ Այս ապահովագիրը վաւերական է միայն մէկ ճամբորդութեան համար, առ առաւելն 8 օրուան մէջ, որոշ գծի մը վրայ, մեկնած տեղը վերադառնաք թէ ոչ։ Ապահովագիրը իրաւունք կուտայ կանգ առնելու միջանկեալ վայրերու մէջ, պայմանաւ որ 24 ժամէն աւելի չտեւէ։ Ապահովագրին մէջ պէտք է նշանակուած ըլլայ փոխադրութեան միջոցը։

Տասնըհինգ տարեկանէն վար տղաքը կրնան ճամբորդել անարգել, բայց ընկերակցութեամբ։ Այս կարգի տղաքներու մականունները եւ անունները պէտք է նշանակուած ըլլան ընկերացող անձին անձնագրին վրայ, եւ եթէ տղան 7—15 տարեկան է, իր կնքուած լուսանկարը պէտք է գտնուի ընկերացող անձնագրին վրայ։

Օտարական մը ապահովագիր ստանալու համար պէտք է դիմէ իր բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, կամ եթէ չկայ, քաղաքապետութեան։ Այն իշխանութիւնները օր իրաւասու են ապահովագիրներ, վիզաներ, երթեւեկի առժամեայ տոմսեր կամ մոթոսիքլէթով, ինքնաշարժով եւ շոգենաւով ճամբորդելու մասնաւոր արտօնագիրներ տալու, կը տարբերին համաձայն պահանջուած թուղթին կամ ճամբորդելիք վայրին․ բայց, ամէն պարագայի մէջ, օտարականը պէտք է դիմէ ոստիկանական տեսչութեան կամ քաղաքապետութեան։

Ճամբորդութեան ընթացքին, երբ վիզա կամ անհրաժեշտ վաւերագիրներու համար տեղեկութիւն պահանջուի, ճամբորդը պէտք է դիմէ տեղւոյն ոստիկանութեան կամ քաղաքապետութեան, ուր, եթէ պէտք ըլլայ, կը յանձնուի պատասխանատու իշխանութեան։

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ներում պիտի շնորհուի զօրաշարժի առաջին օրէն (2 Սեպտեմբեր 1939) առաջ գործուած արարքներու համար (զինուորական)։ Այս առթիւ հրատարակուած հրամանագիր — օրէնքը տեղին համեմատ պայմանաժամ կը սահմանէ բանակի, նաւատորմի, օդատորմիղի եւն․ բոլոր պարտազանցներուն (insoumis) եւ փախստականներուն, որպէսզի ինքնաբերաբար ներկայանան զինուորական կամ դիւանագիտական իշխանութեան։ Ֆրանսայի մէջ սահմանուած պայմանաժամն է չորս օր, սկսելով հրամանագիր — օրէնքի հրատարակութեան թուականէն (14 սեպտեմբեր), սահմանամերձ երկիրներու համար՝ վեց օր, Եւրոպայի միւս երկիրներուն եւ Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու երկիրներուն մէջ բնակողներուն համար՝ 12 օր, ուրիշ ամէն երկրի մէջ բնակողներու համար՝ 40 օր։

41—55 ՏԱՐԵԿԱՆ քաղաքացիները զէնքի տակ առնուած են Գերմանիոյ մէջ, համաձայն Լոնտոն հասած տեղեկութիւններու։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշակերտները եւ աշակերտուհիները իրենց դպրոցը պիտի շարունակեն պատսպարաններու եւ խրամներու մէջ, առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան 2։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հպատակութենէ պիտի հանուի, 1939 Սեպտեմբեր 2էն սկսեալ եւ մինչեւ յառաջիկային նշանակուելիք թուական մը, ո եւ է օտարական, որ թշնամիին ալ գործուած ըլլայ մեղադրուած արարքը։ Հպատակութենէ պիտի արձակուի նաեւ ամէն Ֆրանսացի որ կը վարուի իբրեւ օտար պետութեան մը հպատակ։ Հպատակութենէ արձակուած անհատին գոյքերը կրնան գրաւման տակ առնուիլ։

Արտասահմանի գործակալներուն եւ բաժանորդներուն

Առ այժմ կը շարունակենք արտասահմանի գործակալներուն (Ռումանիա եւ Իրան), ինչպէս եւ առ հասարակ բոլոր բաժանորդներուն թերթերը։ Բայց, կացութիւնը կը հարկադրէ մեզ անոնց ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կէտերը․—

1.— Թղթատարական վարչութիւնը պատասխանատու չէ առաքումներու յապաղման համար, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ ալ։

2.—Գործակալները պէտք է անյապաղ իմացնեն թէ ի՛նչքան կրնան սպառել որպէսզի աւելորդ ծախքերու չենթարկուինք։

3.— ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԻՐԵՆՔ ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆ ԳՏՆԵԼ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, թերթերուն փոխարժէքը օր առաջ ղրկելու համար։

4.— Թէ արտասահմանի եւ թէ Ֆրանսայի մէջ ո՛վ որ կը զգայ թէ ի վիճակի չէ վճարելու, թող բարեհաճի տեղեկացնել անմիջապէս, որպէսզի դադրեցնենք առաքումը։

Հ․ Հ․ ԳԱՂԹ․ ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԸ, 71 AVENUE KLÉBER

Անխափան կը շարունակէ իր աշխատանքը։ Դրասենեակը բաց է, կիրակիէն եւ տօնական օրերէն զատ, ամէն օր ժամը 10 — 12.30։

Ի՞նչպէս պիտի վճարուի գործազրկութեան նպաստը

Բազմաթիւ գործազուրկներ հեռացած ըլլալով փարիզեան շրջանէն, նպաստներու վճարումը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով․—

1.— Երբ գործազուրկը իր բնակավայրէն հեռացած է գաւառ երթալու համար ամբողջ ընտանիքով․— Կարելի չըլլալով որ եւ է ստուգում կատարել այս մասին եւ միւս կողմէ անիրագործելի համարուելով նպաստի վճարումը գաւառի մէջ, այլեւս պիտի չվճարուին։

2.— Երբ գործազուրկը զօրակոչի ենթարկուած չէ, Սէն կը մնայ եւ կը ղանձէ գլխաւոր նպաստը, ինչպէս եւ կնոջը եւ զաւակներուն բաժինը․ —

Երկու պարագաներ կը ներկայանան այս հարցին մէջ, նայելով թէ կինը ինքն ալ գործազուրկ է կամ չէ։

Առաջին պարագային, կինը ենթակայ է ստուգումի (pointage) միեւնոյն պայմաններուն ինչպէս այրը որ կ՚օգտուի գլխաւոր նպաստէն։

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ կինը ինքն ալ գործազուրկ չէ, բայց գաւառ կ՚երթայ զաւակներուն հետ, ամուսինը Փարիզ մնալով, յաւելումներու վճարումը պիտի շարունակուի, պայմանաւ որ․— 1. Կինը եւ զաւակները բեռ չըլլան տեղական իշխանութեանց․— 2. Կինը վճարովի աշխատանք մը գտած չըլլայ գաւառի մէջ։

3.— Երբ գործազուրկը զօրակոչի ենթարկուած է․— Վերջին հրահանգներու համաձայն, կինը կը ստանայ գլխաւոր նպաստը, ամուսնին փոխարէն, ի հարկին նաեւ զաւակներուն բաժինը։ Այս առթիւ ենթակայ է ստուգումի ձեւակերպութեանց (փուանթաժ)։ Գլխաւոր նպաստին ստացումը կը նշանակէ թէ ենթական գործազուրկ է։

4.— Երբ զաւակները կը մնան արձակուրդի կայաններու մէջ․ — Առժամապէս որոշուած է սովորական կարգուսարքը երկարաձգել 50 օրէն անդին։

5.— Երբ տղաքները բնակավայրէն հեռացած են (պարպուած)․— Այս պարպումը վարչ․ կարգադրութեամբ եղած եւ տղաքը իրենց հասած տեղն տեղական իշխանութեանց խնամքին յանձնուած ըլլալով, զաւակներու համար սահմանուած բաժինը առ այժմ պիտի չվճարուի։

17—55 տարեկան օտարականներուն

(ԱՆՈՆՔ ՈՐ Կ՚ՈՒԶԵՆ ԿԱՄԱՒՈՐ ԳՐՈՒԻԼ)

Անոնք 17 տարեկան եւ առ առաւելն 55 տարեկան այն օտարականները որ Փարիզ կը բնակին եւ կ՚ուզեն կամաւոր գրուիլ պատերազմի տեւողութեան համար, պէտք է ներկայանան հետեւեալ դրասենեակները, ուր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պիտի ստանան եւ պիտի արձանագրուին, յառաջիկային կանչուելու համար․ —

8րդ, 9րդ, 17րդ եւ 18րդ թաղամասերը բնակող օտարականները՝ 1bis, Passage Duhesme, Փորթ Քլինեանքուրի մօտ։

2րդ, 3րդ, 11րդ, 12րդ թաղամասերը եւ Շարանթոնի, Նոժան սիւր Մառնի, Սէն Մոռի, Վէնսէնի եւ Մոնթրէօյի գաւառակները բնակողները՝ Աղջկանց վարժարան, 21, Rue de Reuilly։

10րդ, 19րդ, 20րդ թաղամասերը եւ Սէն Տընի, Սէնթ Ուէն, Օպէրվիլիէ, Փանթէն, Նուազի լը Սէք գաւառակները բնակողները՝ Վէնսէն, մանչերու դպրոցը, Rue de l'Egalité։

Առաջին, 7րդ, 15րդ, 16րդ թաղամասերը եւ Քուրպվուայի, Քոլոմպի, Իրաքի քարիւղը, մինչ ղրկուած է Գերմանիա։ Արդ, քարիւղի այդ աղբիւրները ռակները բնակողները՝ Քուրպվուա, Boulevard de Verdun, Փօլ Պէռ փողոցին անկիւնը։

4րդ, 5րդ, 6րդ, 13րդ, 14րդ թաղամասերը եւ Սոյի, Վանվի, Վիլժուիֆ, Իվրիի գաւառակները բնակողները՝ Պիսէթր, մանչերու վարժարանը, 27 Rue de la Convention։

Ընդհանրապէս Սէնի նահանգը բնակողները՝ զինուորական վարժարան, Place Joffre, D. չէնքը։

Գաւառի մէջ ալ մասնաւոր կեդրոններ պիտի բացուին օտարականներու զինուորագրութեան համար։ Այս մասին յայտարարութիւն պիտի ըլլայ թերթերով եւ պատի ազդերով։

ԽՄԲ․— Այս տեղեկութիւնները լրացնելու համար, մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը․—

Ինչպէս կը տեսնէք, երեք տարբեր պարագաներ կը ներկայանան օտարականներու զինուորական ծառայութեան համար․—

ա) Անոնք որ խաղաղութեան ատեն ենթակայ էին պարտաւորիչ եւ գործօն զինուորութեան եւ կանչուած են արդէն։

բ) 20էն 48 տարեկան օտարականները, որ կ՚օգտուին ապաստանի իրաւունքէն եւ պարտաւոր են ծառայութիւն մը մատուցանել փոխարինաբար (prestations)։ Այս դասակարգին վերաբերեալ օրէնքը հրատարակեցինք երկու անգամ։ Անոնք որ կ՚արձանագրուին մինչեւ 1940 Սեպտեմբեր 1, հետզհետէ պիտի կանչուին, բժշկական քննութեան ենթարկուելու եւ յետագային զօրագունդերու մէջ տեղաւորուելու համար, իրենց տարիքին կամ զօրադասին պատկանող Ֆրանսացիներու հետ։

գ) Կամաւորները․— այս կէտը լուսաբանութեան չի կարօտիր։ Բոլոր պիտանի տարրերը արդէն իսկ ենթակայ ըլլալով պարտաւորիչ ծառայութեան, շատ բան չի մնար մէջտեղը։

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameзme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 17 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4146 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԵՏ ՄՂՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ԲՈՒՌՆ ԿՌՈՒՒՆԵՐ ԼԵՀ ԶՕՐՔԸ ՊԱՇԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան․—

Զեկոյց թիւ 23, Սեպտեմբեր 15, առաւօտ․—

Վերջին օրերու գործողութեանց շնորհիւ, յաջողեցանք, Սիէրքի հիւսիսային - արեւելեան մասին մէջ, շահիլ այն գետինը որուն համար կռիւներ կը մղուէին Սեպտեմբեր 10ի զեկոյցով հաղորդուած գերմանական յարձակողականէն ի վեր։ Ասկէ զատ, կրցանք աւելի յառաջ երթալ։ Գիշերը տեղական բախումներ մեր առաջին գծին վրայ, հակառակ թշնամիին եւ մասնաւորապէս անոր հրետաձիգ ուժին բուռն ընդդիմադրութեանց։

Զեկոյց թիւ 24, Սեպտեմբեր 15, իրիկուն․—

Ամրացուցինք նախընթաց օրերու ընթացքին շահուած դիրքերը եւ ետ մղեցինք հակայարձակում մը, կորուստներ պատճառելով թշնամիին։ Ուժգին ընդդիմադրութիւններ թշնամի հրետանիին եւ իր օդատորմիղին կողմէ, ճակատի մէկ մասին վրայ։ Մեր հետապնդող օդատորմիղը ետ մղեց թշնամի օդանաւերը որոնք յարձակում մը կը փորձէին մեր առաջին գիծերուն վրայ, ցածէն թռչելով։

Անգլիական զեկոյց․— Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը սեպտեմբեր 15ին հաղորդեց ծովային նախարարութեան հետեւեալ զեկոյցը․— Ն․ Վեհափառութեան թորփիլլահալածները, պահականաւերը եւ օդանաւային ուժերը տեւական հետապնդումներ կատարեցին լայն տարածութեանց վրայ, թշնամի սուզանաւեր փնտռելով։ Բազմաթիւ յարձակումներ կատարուեցան եւ կարգ մը սուզանաւեր խորտակուեցան։ Ուր որ կարելի էր նաւաղները ազատուեցան եւ գերի բռնուեցան։

Ուրիշ զեկոյց մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ․— Սեպտեմբեր 9ին լրացող շաբթուան ընթացքին մաքսանենգութեան դէմ գործող ուժերը գրաւեցին մեծ քանակութեամբ ապրանքներ, որոնք սահմանուած էին Գերմանիոյ։ Այդ ապրանքներուն մէջ կը գտնուէին հետեւեալ նիւթերը․— 28.500 թոն քարիւղ, 26,350 թոն հանածոյ երկաթ, 3400 թոն կարմիր հանածոյ, 6600 թոն մանկանէզ եւն․։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, գերմանական սուզանաւեր յարձակեցան անգլիական շոգենաւի մը վրայ, Իրլանտայի ափերուն վրայ։ Ամերիկեան նաւ մը օգնութեան հասնելով ազատեց նաւաղները։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը վերլուծելով կացութիւնը, կը գրէ թէ գերման մեքենաշարժ զօրամասերը աւելի յառաջ գացին լեհական հողին վրայ, սպառնալով հաղորդակցութենէ զրկել կեդրոնի բանակը որ կը պաշտպանէ Վարշաւայի շրջանը եւ ծեծելով Լէմպէրկի (Լվով) գուռները, դէպի հարաւ, ինչպէս եւ Պրէսթ Լիթովսքը, դէպի արեւելք։

«Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին, այս զօրամասերը յառաջ խաղացին այնպիսի արագութեամբ մը որ անծանօթ է զինուորական պատմութեան մէջ, բայց հետեւեցան ռազմավարութիւն մը որ տրամաբանական զարգացումն է Նափոլէոնի, Զօր․ Միւռայի եւ ամերիկացի Զօր․ Սթիւըրթի ռազմագիտութեանց։ Անոնք արշաւեցին լայն ճամբաներու վրայ, աջակցութեամբ ռմբաձիգներու եւ հետապնդող օդանաւերու, առանց կանգ առնելու եւ ճամբան մաքրելու։ Այս գործողութեան նպատակն էր խանգարել Լեհաստանի զօրաշարժը պատերազմի առաջին օրերը, եւ կը թուի թէ մասամբ յաջողած է։ Միեւնոյն ատեն, այս մեքենաշարժ զօրամասերը քանդեցին Լեհաստանի հաղորդակցութիւնները, կտրեցին պաշարի փոխադրութեան ճամբաները եւ շատ քիչ ժամանակ տուին լեհական հրամանատարութեան՝ բանակը վերակազմելու համար։ Երէկ գիշեր միակ յոյսը այն էր թէ տեղատարափ անձրեւները պիտի կեցնեն այս զրահապատ զօրամասերը եւ պատեհութիւն պիտի ընծայեն Լեհերու պաշտպանութիւնը կազմակերպելու։ Երէկ գիշեր ռազմաճակատ չկար Լեհաստանի մէջ։ Հարաւային շրջանին մէջ գերման զինուորները կը գտնուէին Լէմպէրկ եւ գրեթէ Լուպլինի առջեւ (նոր մայրաքաղաքը), դէպի հիւսիս եւ դէպի արեւելք յառաջանալով, կտրելու համար Լեհերու նահանջի գիծը եւ միանալու ուրիշ գերման զօրամասերու՝ Հարաւի մէջ։ Երկու բանակները կը գտնուէին Վիսթուլայի արեւելեան կողմը եւ ոչ շատ հեռու իրարմէ։ Հետեւաբար, Լեհաստանի կեդրոնի բանակը, որ հերոսական ճակատամարտ մը կը մղէ Վարշաւայի պաշտպանութեան համար, շատ նեղ ճամբայ մը ունէր դէպի Լուպլին, որ կը կապէ զայն լեհական ուրիշ բանակներու հետ։ Այս քանի մը օրերը վճռական կը թուին արեւելեան ճակատին վրայ։

Արեւմտեան ճակատին վրայ, ֆրանսական զօրքը յառաջ խաղաց, ճնշելով Զիկֆրիտի գիծը պաշտպանող գերմանական ուժերը։ Դէպի Սարպրուքէնի արեւելեան կողմը յառաջանալով, ֆրանսական զօրքը գրաւեց երկու գիւղեր եւ կարեւոր բլուր մը, որ արժէքաւոր պիտի դառնայ յառաջիկայ մեծ յարձակողականին ատեն։ Դէպի Սիէրքի արեւմտեան եւ հիւսիսային կողմերը, Ֆրանսացիները շարունակեցին երկու օր առաջ սկսած արշաւը, որ ֆրանսական հողէն դուրս քշեց գերման զօրքը, աւելի ետ այն գիծէն ուրկէ ճամբայ ելած էին հինգ օր առաջ։ Ֆրանսացիները գրաւեցին Փէրլը, սահմանագլուխը անցնելէ վերջ։ Անոնք նախ շարժեցան Մոզէլի աջ ափին վրայ, դարձան ուղիղ դէպի աջ, եւ հրասայլերով կտրեցին Մեցէն Թրիէր գացող երկաթուղին։ Այստեղ Գերմանացիները ետ քաշուեցան, պայթեցնելով ամրոցներ եւ փոքր կամուրջներ»։

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ հազարամեակի տօնակատարութիւնները սկսած են Հայաստանի եւ ամբողջ Խ․ Միութեան մէջ։ Անցեալ օր Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր զանազան ճառեր եւ նուագներ,

ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Լեհական աղբիւրէ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Սիտլից, Լուպլին, Ցէխթոշովա քաղաքները աւերակոյտերու վերածուած են։ Վարշաւայի քաղաքապետարանը եւ մեծ թատրոնը մոխիր դարձած են, բազմաթիւ քաղաքներ ամբողջովին կործանած են։ Դիակները այնքան շատ են որ կը թաղուին հանրային պարտէզներու եւ դաշտերու մէջ։ Գերմանական օդանաւերը կը ռմբակոծեն ճամբաները որոնք խճողուած են քաղաքացի փախստականներով։ Գերմանական իշխանութիւնները պաշտօնապէս կը ծանուցանեն բաց քաղաքներու անխնայ ռմբակոծութիւնը («Մաթէն»)։

Լվովի անթենը կը ծանուցանէ թէ պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն իբր 20,000 քաղաքացիներ սպաննուած են գերմանական ռմբակոծութեանց հետեւանքով։ Վիրաւորներուն թիւը տասնեակ հազարներով կը հաշուեն։ Այս թիւերը կը գերազանցեն ճակատին վրայ սպաննուած կամ վիրաւորուած զինուորներուն թիւը։

Գերմանական օդանաւեր անխնայ ռմբակոծեցին լեհական Քրզէմինից քաղաքը, որ կը գտնուի ռումանական սահմանագլուխին վրայ։ Գերմանական օդանաւ մը երեւցաւ քաղաքին վրայ եւ տասնի չափ ռումբեր նետեց կեդրոնին վրայ։ Շուկայի օր եւ հրէական տօն ըլլալով, ահագին բազմութիւն խռնուած էր շրջականերէն։ Մինչեւ հիմա կը հաշուեն 20 մեռեալ եւ 30 վիրաւորներ, որոնց մէջ կիներ եւ մանուկներ ալ կան։ Տասնի չափ տուներ քանդուեցան։ Հավասի թղթակիցը պատած ըլլալով քաղաքը, աննկարագրելի կը գտնէ տեսարանը։ Կատարեալ թշուառութիւն կը տիրէ քաղաքին մէջ, որ ունի 25,000 բնակիչ։

*** Գերմանական սպարապետութիւնը Սեպտեմբեր 15ին հաղորդեց Պրէսթ-Լիթովսքի գրաւումը, բայց լեհական ձայնասփիւռը անմիջապէս հերքեց։ Ամէնէն կատաղի կռիւները կը մղուին Լեհաստանի հարաւային շրջանին մէջ։ Վարշաւայի օտար դեսպանները Քրզէմինից հասան (ռումանական սահմանագլուխին վրայ) եւ նորէն պիտի տեղափոխուին — չորրորդ անգամ — քանի որ այդ քաղաքն ալ ռմբակոծութեան ենթարկուած է։

*** Լեհական վերջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ թշնամի օդատորմիղը կը շարունակէ բուռն գործունէութիւն ցուցնել։ Ռմբակոծուեցան Տուպրօ եւ Վլոծիմից քաղաքները։ Սուվալքի շրջանին մէջ Գերմանացիները անցան լեհեւգերման սահմանագլուխը։ Թշնամին, որ Նարէվի եւ Պիէպրծոյի շրջանը սպրդած էր, նշմարուած է Պիըլիկսթոքի եւ Պիլսքի շրջանին մօտերը։ Ուրիշ ճակատներու վրայ կռիւը կը շարունակուի յուսահատօրէն։ Հարաւային շրջանին մէջ թշնամի զրահապատ զօրամաս մը հասած է Զամոց։ Գերմանական ծանր հրետանին ռմբակոծեց Լվովը, յետոյ յարձակեցաւ քաղաքին վրայ, բայց ետ մղուեցաւ։ Գերմանացիները կորսնցուցին 10 հրասայլ, զրահապատ կառք մը եւ 11 զրահապատ հեծելանիւներ։

Ի՞նչ կը խորհին օտարականներու մասին

Le Jour - L'Echo de Paris, Սեպտեմբեր 15ի թիւին մէջ կրկին կը յուզէ օտարականներու խնդիրը, հետեւեալ նախաբանով․

— «Մենք կ'երթանք մեր պարտականութիւնը կատարելու, առանց պոռոտախօսութեան, բայց վճռական, կ'ըսեն զինուորագրեալները։ Բայց կ'ուզենք վստահ ըլլալ թէ մեր ետին չենք ձգեր օտարականներ որոնք ազատօրէն եւ արդիւնաւորապէս առեւտուր պիտի ընեն մեր փակուած խանութներուն քով։ Մենք կ'ուզենք տակաւին աւելի վստահ ըլլալ թէ մեր ետին չենք ձգեր անբաղձալիներ, որոնք իրենց ներկայութեամբ պիտի խաթարեն մեր երկրին բարոյականը, երբ որ կը պաշտպանենք առաջին գծին վրայ»։

Ցօդուածագիրը, Պ․ Ֆէրնան Լոռան, որ յաճախ ջերմապէս պաշտպանած է հայ տարագիրները, յետոյ կը բացատրէ թէ զինուորագրեալները իրաւունք ունին։ «Ըսենք անմիջապէս թէ կառավարութիւնը լիովին լսած է զանոնք։ Այսպիսի հարցի մը մէջ պէտք էր էական զանազանութիւն մը դնել թշնամիներուն եւ չէզոքներուն միջեւ»։

Այս կէտէն անդին պարբերութիւն մը կ'երեւայ (գրաքննուած)։ Յետոյ կը շարունակէ․

— «Միւսները, անոնք որ փախած են հիթլէրական Գերմանիայէն ատելով անոր կառավարութիւնը, անոնք որ ճշմարիտ հալածականներ պիտի համարուին, կամ պիտի արտօնուին կամաւոր գրուելու, եւ կամ պիտի ենթարկուին քաղաքացիական կամ զինուորական պարտքի հատուցման (պարտաւորիչ ծառայութեան, — Prestations)։ Բայց պէտք է մանրակրկիտ եւ խիստ մաղէ մը անցընել զանոնք․ որովհետեւ հաւանական է որ կեղծ դիմակով կարծեցեալ հալածականներ ուրիշ բան չըլլան եթէ ոչ հիթլէրական Գերմանիոյ ականջները»։ (Այստեղ ալ մաս մը գրաքննուած է)։

— «Կը մնան վերջապէս չէզոք ազգերու հպատակները որոնք կամաւոր յանձնառութիւն մը կնքած չեն։ Պէտք է խոստովանիլ որ զինաթափ ենք առանց հանդէպ․ միջազգային փոխադարձ պայմանագրութիւնները կը պահեն իրենց ամբողջ ուժը։ Բայց ես ի վիճակի եմ զինուորագրեալներուն տալու կրկնակ հաւաստիք մը, — առաջին՝ պատերազմին սկիզբէն ի վեր օտար առեւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

Խ. Միութի՞ւնն ալ աւար կը սպասէ Լեհաստանէն

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ

Լոնտոնի թերթերը երկու օրէ ի վեր մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին Խ․ Միութեան ընթացքին, որ հանելուկ դարձած է, պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր։ Փարիզի թերթերն ալ արտատպեցին Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթին, «Փրավտա»յի մէկ խմբագրականը որ հետեւեալ ձեւով կը պարզէ Լեհաստանի զինուորական պարտութեան ներքին պատճառները․

— «Թէեւ հազիւ տասը օր անցած է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի թշնամութեանց սկզբնաւորութենէն ի վեր, կարելի է արդէն հաստատել թէ Լեհաստան զինուորական պարտութիւն մը կրեց կորսնցնելով իր քաղաք․ եւ տնտեսական գրեթէ բոլոր կեդրոնները։ Դժուար է Լեհաստանի այսքան արագ պարտութիւնը բացատրել միայն Գերմանիոյ զինարուեստին եւ կազմակերպութեան գերազանցութեամբ, ինչպէս եւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողմէ ազդու աջակցութեան բացակայութեամբ»։

Խմբագրականին մնացեալ մասը խստօրէն կը քննադատէ Լեհաստանի վարած քաղաքականութիւնը Ուկրայնացիներու եւ Սպիտակ Ռուսերու հանդէպ, «որոնք կը ներկայացնեն Լեհաստանի ժողովուրդին մէկ երրորդը»։ «Փրավդա» իր յօդուածը կը վերջացնէ այսպէս․

— «Լեհաստանի ազգային փոքրամասնութիւնները չեն եղած եւ չէին կրնար ըլլալ ապահով միջնաբերդ մը պետական կարգուսարքին համար։ Բազմազգեան պետութիւն մը որ ամրապնդուած չէ բարեկամութեան կապերով եւ ժողովուրդներու հաւասարութեամբ, այլ ընդհակառակն հիմնուած է ազգային փոքրամասնութեանց հարստահարման եւ անհաւասարութեան վրայ, չի կրնար զինուորական ամուր ուժ մը ներկայացնել։ Այս է արմատական պատճառը Լեհաստանի տկարութեան եւ իր զինուորական պարտութեան ներքին պատճառը»։

«Փըթի - Փառիզիէն» այս խմբագրականը ամփոփելէ վերջ, կը հրատարակէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Մոսկուայի թղթակցին մէկ հեռագիրը, որուն համաձայն եւրոպական Ռուսիոյ մէջ զօրաշարժը գրեթէ վերջացած է եւ չորս միլիոն զինուորներ զէնքի տակ են։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, ռուսական սպայակոյտը կրնայ 35 — 40 պահեստի զօրաբաժիններով զօրացնել այն 75—80 գործօն զօրաբաժինները որ յատկացուած են արեւմտեան սահմանագլուխին։ Այս պարագաները անշուշտ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Խ․ Միութեան դիտումներու մասին։

«Փառի - Միտի»ի Լոնտոնի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ անգլիական մամուլը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Խ․ Միութեան վրայ։ Խորհրդային թերթերուն կատաղի պայքարը Լեհաստանի դէմ, աւելնալով զօրաշարժի գործողութեանց վրայ, ենթադրել կուտայ թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի միանայ Գերմանիոյ, Լեհաստանի ժառանգութիւնը բաժնելու համար։ Անշուշտ եղածը ենթադրութիւն է տակաւին․ եւ սակայն անգլիական թերթերը կը չեշտեն թէ վերջին 48 ժամերու ընթացքին արձանագրուած դէպքերը՝ դիւանագիտական ճակատին վրայ ազդանշաններն են կարեւոր փոփոխութեան մը, միջազգային կացութեան մէջ։ «Մանչէսթըր Կարտիըն»ի դիւանագիտական խմբագրին կարծիքով, «Փրավտա»յի խմբագրականը «կը հաստատէ ինչ որ ատենէ մը ի վեր արդէն գիտէին Լոնտոնի մէջ, — այսինքն Մոսկուա, համախորհուրդ Պերլինի հետ, պիտի շահագրգռուի Լեհաստանի կացութեամբ, անմիջապէս որ Վարշաւան իյնայ։» Ապահովաբար Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ նախատեսած են Լեհաստանի բաժանումը Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Կասկած չկայ թէ Պերլին եւ Մոսկուա, բոլորովին համաձայն ըլլալով, այն տեսակէտն ունին թէ Լեհաստանի ապագան կը շահագրգռէ միայն Գերմանիան եւ Խ․ Միութիւնը, դուրս ձգելով ուրիշ ամէն պետութիւն, մինչեւ անգամ Լեհաստանը»։

«Նիւզ Քրոնիքլ» աւելի խորանալով, կը գրէ թէ երբ Գերմանացիները ջախջախեն լեհական դիմադրութիւնը, խորհրդային զինուորները պիտի գրաւեն Ուկրայնան եւ Սպիտակ Ռուսիան, մինչեւ Քըրզընի գիծը (1919)։ Լեհաստանի անդամահատման ծրագիրը առժամապէս կը թաղէ Հիթլէրի երազը՝ Ռուսաստան մտնելու մասին եւ կը հաստատէ Պերլինի մէջ տիրող այն տպաւորութիւնը թէ յաջորդ զոհը Ռումանիան է»։

Նոյն թերթին դիւանագիտական խմբագիրը այս առթիւ քննելով ռուսական միջամտութեան հետեւանքները, կը շարունակէ․

— «Եթէ Խ․ Միութիւնը հրաժարի չէզոքութենէ, այն ատեն երեւան պիտի գայ թէ՝ իբրեւ գին Մոսկուայի հետ կնքուած դաշինքին, Գերմանիա որոշած է այլեւս չպաշտպանել Պալթեան պետութեանց անկախութիւնը։ Լեհական հողէն բաժին ստանալէ զատ, կը կարծուի թէ խորհրդային ծրագիրը կը նախատեսէ Ռիկայի գրաւումը, ինչպէս եւ Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ կցումը։ Կարելի է որ չէզոք հողաշերտ մը կամ պատուար - թեւարկութիւն մը հաստատուի երկու երկիրներուն միջեւ, մէջն առնելով Լիթուանիան»։

*** Երէկ առտուան բոլոր թերթերը արտատպելով այս տեղեկութիւնները, կը հրատարակեն նաեւ Մոսկուայէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի հաղորդուած հեռագիր մը, որուն համաձայն մէկ միլիոնէն 1,200,000 պահեստիներ զէնքի տակ առնուած են արեւմտեան նահանգներուն մէջ, լրացնելու համար այնտեղ համախմբուած 80 զօրաբաժիններուն թիւը։ Զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան այս զօրաշարժին համար։ Կարծողներ կան թէ Մոսկուայի նպատակն է գրաւել Լեհաստանի կարգ մը շրջանները, իսկ ուրիշներ կը կարծեն թէ զգուշական միջոց մըն է, գերմանական յառաջխաղացութեան դէմ։(Լը Թան)։

*** Զուիցերիոյ հեռագրական գործակալութիւնը Մոսկուայէն կ'իմանայ թէ Խ․ Միութիւնը միտք չունի մասնակցելու պատերազմին եւ թէ Սթալին կ'ուզէ չէզոքութիւն պահել։ «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, կը գրէ այս առթիւ․— «Խ․ Միութիւնը պիտի չմասնակցի պատերազմին, բայց արթնութեամբ կը հետեւի գործողութեանց ընթացքին»։

*** Մ․ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը յանձնարարած է հպատակներուն որ հեռանան Խ․ Միութենէն։ («Նիւ Եորք Հէրըլտ»)։

*** Խորհրդային կառավարութիւնը կրճատեց դէպի լեհական սահմանագլուխ բռնող կառախումբերը։ Սեպտեմբեր 15ին միայն երեք կառախումբեր ճամբայ ելան Մոսկուայէն, Ռուսաստանի գլխաւոր գիծերուն համար։

տրականի արտօնագիր տրուած չէ եւ պիտի չտրուի, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին: Երկրորդ՝ կառավարութիւնը կը խորհի եմտական մասնաւոր տնօրինութիւններ հաստատել այն օտարականներու մասին որ Ֆրանսա կը մնան եւ կը շարունակեն իրենց առեւտուրը: Տրրական արդարութիւնը կը տրամադրէ որ մեր մէջ մնացած օտարականները «ամբողջական զօրաշարժի» ենթարկուին յօգուտ այն երկրին որ հիւրընկալած է զիրենք, — անոնք որ իրենց անձով չեն վճարեր, պիտի վճարեն իրենց դրամով»:

ԽՄԲ.— Հայ տարագիրները լիովի կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, թէ իբրեւ գործօն զինուոր, թէ իբրեւ ենթակայ պարտաւորիչ ծառայութեան (20 — 48 տարեկան) եւ թէ իբրեւ կամաւոր:

Անդին մնացած սահմանի առեւտրականներն ալ կը մնան միշտ օրինապահ, եւ պատրաստ՝ կատարելու իրենց բաժինը:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապին մասին

ՀԻԹԼԷՐ Լոծ (Լեհաստան) այցելած է անցեալ չորեքշաբթի օր, «մեծ զարմանք պատճառելով» զինուորներուն եւ ժողովուրդին, ինչպէս կը հեռագրեն հոլանտական թերթերու թղթակիցները, Պերլինէն: Այս այցելութենէն քիչ վերջն էր որ Լեհերը ծանուցին թէ քաղաքը եա առնուած է:

ԹՇՆԱՄԻ երկրի մը հպատակները չեն կրնար Ֆրանսական հպատակ դառնալ, ամուսնանալով Ֆրանսացիներու հետ, համաձայն նոր հրամանագրի մը:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ հրամանագրին գործադրութիւնը, որ յետաձգուած էր մինչեւ Սեպտեմբեր 20, նորէն յետաձգուած է մինչեւ Սեպտեմբեր 30, ինչպէս կը գրէ «Լը Փոփիւլէռ»: Մեր ընթերցողները լիովին ծանօթ են այս հրամանագրին մանրամասնութեանց, երկու անգամ հրատարակուած ըլլալով:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ դեսպանատունը զեկոյցով մը կը հրաւիրէ բոլոր զինուորցուները ստիպողաբար վերադառնալ Ռումանիա, ինչպէս հաղորդած էին բոլոր թերթերը, «Թան», «Մաթէն», «Լ'Էօվռ» եւն.:

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ համար 20 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Ֆրանսացի մը, Քրիսթոֆ Թոնէր, Մէցի մէջ: Բուն պատիժը մահ է, բայց յանցանքը հրամանագրէն առաջ գործուած ըլլալով, լրտեսը աժան ազատած է:

30,000 ՉԵԽ ուսուցիչներ ձերբակալուած են պատերազմի սկիզբէն ի վեր, կը գրեն հոլանտական թերթերը: Կէսթափօն բազմաթիւ խուզարկութիւններ կը կատարէ ամէն օր:

ԹՈՒՐՔ թերթերը կը շարունակեն բուռն յօդուածներ հրատարակել Գերմանիոյ դէմ: Երեսփոխան Շիւքրի Խմէք բաղդատելով անգլիական եւ գերմանական մեթոտները, դիտել կուտայ թէ Անգլիա կը ջանայ լուսաբանել ժողովուրդը, մինչդեռ Գերմանիա կը ճգնի ծածկել ճշմարտութիւնը, մահուան սպառնալիքով: («Ուլուս»): Եունուս Նատի ալ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ կը գրէ թէ հակառակ գերմանական քարոզութեանց, ամբողջ աշխարհ գիտէ որ եթէ Գերմանիա յաջողի նոր երկիրներ գրաւել, միլիոնաւոր մարդկային էակներ տառապանքի պիտի դատապարտուին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ վարչութիւնը մասնաւոր պատուիրակներ ղրկեց Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա եւ Լեհաստան, յարաբերութիւններ հաստատելու համար պատերազմիկներուն հետ: Միեւնոյն ատեն կ'ուսումնասիրուի գերիներու փոխանակութեան խնդիրը:

3000 ՀՆԴԻԿՆԵՐ Խայպարի կիրճը անցնելով (հիւս. Հնդկաստան) Աֆղանիստան արշաւեցին, սակայն ձախողեցան: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ շարժումը «ներշնչուած էր օտար ազդեցութիւններէ»:

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ, գերմանական քաղաքներու պարպումը կը շարունակուի: Կ'ըսուի թէ 15 — 20 միլիոն հոգի պիտի տեղափոխուին: Գերմանական զեկոյց մը հերքելով Քէօլնի պարպումը, կը խոստովանի թէ Սարի շրջանին մէջ կարգ մը քաղաքներ պարպուած են «իբրեւ պարզ առժամեայ միջոց»: Հոլանտական սահմանին վրայ եւս քաղաք մը պարպուած է:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ն բազմագիր մեքենայով տպագրուած եւ առանց գրաքննութեան հրապարակ հանած ըլլալով, ուրիշ խռովայոյզ հրատարակութեանց հետ, ձերբակալուեցաւ 46 տարեկան պոլշեւիկ մը, եւ ուղղակի զինուորական բանտ առաջնորդուեցաւ: Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան:

ՓԱՐԻԶԻ հրշէջները այնքան լաւ կազմակերպուած են որ կրնան հազար հրդեհ մարել միաժամանակ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ճափոնական դեսպանը եւ Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, Մոլոթով, չորս ժամ խորհրդակցելէ վերջ, որոշեցին անմիջապէս դադրեցնել թշնամութիւնները Մանչուրիա - Մոնկոլիա սահմանագլխին վրայ: Կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ այս քայլը նախաբանն է ճափոնեւխորհրդային ոչ-յարձակման դաշինքի մը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ մէջ պայքարը կը շարունակուի չէզոքութեան օրէնքին վերաքննութեան համար: Բազմաթիւ ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ հակառակ են վերաքննութեան եւ դիտել կուտան թէ այդ օրէնքին լքումը համազօր պիտի ըլլայ պատերազմի մասնակցութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ծրագիր մը կը մշակեն, բոլոր ճարտարագործութիւնները զօրաշարժի ենթարկելու համար, ի նախատեսութիւն երկարատեւ պատերազմի:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ երեք կարեւոր մասնաճիւղերու (նաւաղներ, հանքագործներ եւ թղթատարական պաշտօնեաներ) վարիչները զեկոյց մը հրատարակեցին, որով այսուհետեւ կը մերժեն որ եւ է գործակցութիւն պոլշեւիկներուն հետ:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ 15րդ եւ 16րդ շարքերուն հարիւրնոց տոմսակները եա պիտի առնուին փոխարժէքը վճարելով, համաձայն պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած որոշումի մը:

ԲԱՆԱԿԻ մատակարարութեան վարչութիւնը ամէն օր հինգ միլիոն զինուոր կը հագուեցնէ, կը տեղաւորէ եւ կը կերակրէ, ինչպէս կը գրեն «Մաթէն» եւ ուրիշ թերթեր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

5000է աւելի գաղթականներ անձրեւին տակ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (2 Սեպտ.).—

Երեք օրէ ի վեր նորէն կ'անձրեւէ Պասիտի շրջանին մէջ: 5000է աւելի գաղթականներ կը մնան անձրեւի տակ: Բոլոր գոյքերն ու կահ կարասիները թրջուած են: Ջուրի հոսանքէն պաշտպանուելու համար տարաբախտ գաղթականները ամբողջ գիշերը կ'անցընեն ոտքի վրայ, առանց քնանալու:

Հիւանդութիւնները շատցած են: Քանի մը հարիւր հիւանդներ կան ներկայիս Պասիտի մէջ: 200 հիւանդներ ալ փոխադրուեցան Լաթաքիա եւ տեղաւորուեցան պետական վարժարանի շէնքին մէջ: Նպաստամատոյցի մարմինը օրական երեք անգամ կերակուր կուտայ անոնց, իսկ Օգն. Խաչի տիկինները ու օրիորդները, ինչպէս նաեւ հայ բժիշկները անձնուիրաբար կը խնամեն զանոնք:

Ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ փոխադրութեան ժամուն:

Երանի թէ միջոց մը գտնուէր քանի մը օրուան ընթացքին աւարտելու փոխադրութիւնը, որովհետեւ, եթէ շարունակուին անձրեւն ու այս խառնաշփոթ եղանակը, թշուառութիւնը պիտի կրկնապատկուի:

Ի՞նչպէս պիտի վճարուի գործազրկութեան նպաստը

Բազմաթիւ գործազուրկներ հեռացած ըլլալով փարիզեան շրջանէն, նպաստներու վճարումը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով.—

1.— Երբ գործազուրկը իր բնակավայրէն հեռացած է գաւառ երթալու համար ամբողջ ընտանիքով.— Կարելի չըլլալով որ եւ է ստուգում կատարել այս մասին եւ միւս կողմէ անիրագործելի համարուելով նպաստի վճարումը գաւառի մէջ, այլեւս պիտի չվճարուին:

2.— Երբ գործազուրկը զօրակոչի ենթարկուած չէ, Սէն կը մնայ եւ կը գանձէ գլխաւոր նպաստը, ինչպէս եւ կնոջը եւ զաւակներուն բաժինը.—

Երկու պարագաներ կը ներկայանան այս հարցին մէջ, նայելով թէ կինը ինքն ալ գործազուրկ է կամ չէ:

Առաջին պարագային, կինը ենթակայ է ստուգումի (pointage) միեւնոյն պայմաններուն ինչպէս այրը որ կ'օգտուի գլխաւոր նպաստէն:

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ կինը ինքն ալ գործազուրկ չէ, բայց գաւառ կ'երթայ զաւակներուն հետ, ամուսինը Փարիզ մնալով, յաւելումներու վճարումը պիտի շարունակուի, պայմանաւ որ,— 1. Կինը եւ զաւակները բնաւ չըլլան տեղական իշխանութեանց.— 2. Կինը վճարովի աշխատանք մը գտած չըլլայ գաւառի մէջ:

3.— Երբ գործազուրկը զօրակոչի ենթարկուած է.— Վերջին հրահանգներու համաձայն, կինը կը ստանայ գլխաւոր նպաստը, ամուսնին փոխարէն, ի հարկին նաեւ զաւակներուն բաժինը: Այս առթիւ ենթակայ է ստուգումի ձեւակերպութեանց (փուանթաժ): Գլխաւոր նպաստին ստացումը կը նշանակէ թէ ենթական գործազուրկ է:

4.— Երբ զաւակները կը մնան արձակուրդի կայաններու մէջ.— Առժամապէս որոշուած է սովորական կարգուսարքը երկարաձգել 50 օրէն անդին:

5.— Երբ տղաքները բնակավայրէն հեռացած են (պարպուած).— Այս պարպումը վարչ. կարգադրութեամբ եղած եւ տղաքը իրենց հասած ատեն տեղական իշխանութեանց խնամքին յանձնուած ըլլալով, զաւակներու համար սահմանուած բաժինը առ այժմ պիտի չվճարուի:

Այրի տիկին Ազատնի Ծաղիկեան, Այրի տիկին Պայծառ Պապայեան, Պ. Մարգար Թիրեաքեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Փէհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փէհլիվանեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Փէհլիվանեան եւ զաւակը՝ Ծնունդ, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, մեծ հօր, փեսին եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԾԱՂԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբեր 15ին Շէօվրէօղի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 18 Սեպտեմբեր երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ին Մօնիլամոյի գերեզմանատունը:

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Վերսայլէն առնել օթօպիւս եւ իջնել Կրէսլի:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Թուրքիոյ դիրքը՝ Թուրքերու աչքով

»»» . «««

Թուրքերէն «Թան»ի խմբագրապետը կը գրէ «Թուրքիոյ դիրքը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 Սեպտեմբեր).

— «Աշխարհ նոր ընդհ. պատերազմի մէջ մտած է: Մենք ալ կարգ մը յանձնառութիւններով կարգ մը պետութեանց կապուած ենք: Մեր զինակից պետութիւններն ալ իրենց թշնամիներուն հետ պատերազմական վիճակի մէջ կը գտնուին: Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը: Թուրքիա իր զինակիցներուն հետեւելով պիտի մասնակցի՞ պատերազմին, թէ ոչ Իտալիոյ նման չէզոք պիտի մնայ:

Այս հարցումին պատասխանը կարենալ տալու համար կառավարութեան տեսակէտին պէտք է տեղեակ ըլլալ: Ի վիճակի չենք կառավարութեան ինչ խորհիլը վճռապէս գիտնալու: Բայց մինչեւ հիմա հետապնդուած քաղաքականութենէն սա կերպով կրնանք բանաձեւել կառավարութեան հետեւած ճամբան.—

Թուրքիա միայն երկու պայմաններու իրականացած պարագային է որ պատերազմի մտնելու կրնայ ստիպուիլ:

1.— Մեր սահմաններուն, իրաւունքներուն եւ շահերուն դէմ ուղղակի յարձակում մը գործուած պարագային:

2.— Մեր զինակիցներուն հետ կնքուած համաձայնութեանց բերումով մեր յանձնառութիւնները կատարելու ստիպման տակ գտնուած պարագային:

Մեր կարծիքով, մինչեւ որ այս երկու հաւանականութիւններէն մէկը չիրականանայ, Թուրքիոյ պատերազմի մտնելուն համար պատճառ մը կամ անհրաժեշտութիւն մը չկայ:

Եթէ այս ձեւին համաձայն քննենք կացութիւնը, վերի հարցումին բացայայտ պատասխան մը կրնանք տալ.

1.— Թուրքիա դեռ շատ հեռու է պատերազմի մարզէն: Պատերազմը թըրքական սահմանները կարենալ գալու համար,— պէտք է որ Պալքաններէն անցնի կամ Միջերկրականի գոյավիճակը կամ ապահովութիւնը խանգարուի:

Մինչդեռ Գերմանիա առայժմ Լեհաստանի հետ զբաղած է, անգլեւֆրանսական ուժերն ալ, արեւմտեան ճակտին վրայ մեծ յարձակումի մը համար կը պատրաստուին: Գերմանիա արեւմտեան ճակտէն անհանգիստ եղած պարագային, Լեհաստանի հետ պատերազմը հազիւ 5 — 6 ամիսէն կրնայ լրացնել: Արեւմտեան ճակտէն կատարուելիք զօրաւոր ճնշումը թեթեւցնելու համար երբ իր ուժերուն մէկ մասը հոն փոխադրել ստիպուի, Լեհաստան աւելի երկար ատեն ալ կրնայ դիմադրել: Այս պատճառաւ, Գերմանիոյ արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներէն ազատելով դէպի Պալքանները կամ Միջերկրական իջնելու առայժմ գրեթէ կարելիութիւն չկայ:

Աւելին ըլլալով, Հունգարիա ալ միասին, բոլոր Պալքանեան պետութիւնները իրենց չէզոքութիւնը յայտարարած են: Միւս կողմէ ալ, ո եւ է յարձակումի ենթարկուելու հաւանականութեան դէմ, կիսովին զօրաշարժի վիճակի մէջ, սահմանները կը պահեն իրենց բանակները: Գերման բանակները բոլոր այս ընդդիմութիւնները խորտակելով մինչեւ մեզի կարենալ հասնելու համար, ամիսներ կորսնցնելու դատապարտուած են:

Գալով Պալքանեան ճակատի վրայ Իտալիոյ Ալպանիայէն յարձակում մը գործելուն, ասիկա միմիայն Գերմանիոյ Պալքանները իջնելու որոշում տալուն կապուած է: Իտալիա այսպիսի շարժումի մը չի ձեռնարկեր եւ չի կրնար ալ ձեռնարկել:

Հետեւաբար, առ այժմ Պալքաններու մէջ իրարանցումի եւ մտահոգութեան տեղի տուող կացութիւն մը չկայ: Արդէն Պալքանեան պետութիւնները որոշած են Պալքաններու մէջ խաղաղութիւնը պահել եւ ոչ մէկ պետութեան գործիք չըլլալ: Այս ալ երաշխիք մը կը կազմէ թէ ապահովութիւնը պիտի շարունակէ Պալքաններու մէջ:

2.— Խ. Ռուսիա, 15 տարիէ ի վեր, միշտ Թուրքիոյ ամէնէն զօրաւոր եւ հաւատարիմ բարեկամը մնացած է: Ան երբեք աչք չունի թրքական հողերուն: Արդէն ան ալ որոշած է չէզոք մնալ: Հետեւաբար Ռուսիոյ կողմէ ապահովութեան մէջ են Թուրքիոյ սահմանները:

3.— Միջերկրականի մէջ գոյավիճակն ու անդորրութիւնը խանգարելու կարող միակ պետութիւնը Իտալիան է: Թէեւ ո եւ է պատճառ չկայ ընդունելու թէ ան հրաժարած է Միջերկրականի տիրապետելու իր դատէն, բայց Իտալիա, այնպէս կ'երեւայ որ, որոշած է չմասնակցիլ ո եւ է պատերազմական շարժումի եւ որքան կարելի է չէզոք մնալ:

Ամփոփենք.— Թուրքիա, առայժմ, ոչ ուղղակի վտանգի մը ենթակայ է, ոչ ալ իր յանձնառութիւնները կատարելու հարկադրանքին դէմ յանդիման կը գտնուի:

Կացութիւնը որքան ատեն որ այս ձեւով շարունակուի, ո եւ է պատճառ չկայ Թուրքիոյ պատերազմի մտնելուն: Ընդհականակն, Թուրքիոյ շահը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ հեռու մնալ պատերազմէն:

«Յառաջ»ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ կը ծախուի Mr. Prudhonի մօտ, 19, Bld. d'Alsace:

Հայ զինուորները դրօշի տակ

Օգոստոս 29ին զինուոր մը եկաւ ձեռքը թուղթ մը,— կոչնագիր՝ անմիջապէս պատկան զունդին միանալու: Յաջորդ օրը իմ դասի զինուորներուն հետ,— ամէնքն ալ պահեստիներ— արդէն կը սպասէի կայարանը, Մ... մեկնելու համար:

Շոգեկառքը լեցուն էր բերնէ բերան: Արցունք ու ծիծաղ կայարաններու մէջ:

Շուտով կը բարեկամանանք իրարու հետ: Շոգեկառքը կը սուրայ Ափրիկեան լեռնաշղթաներուն մէջէն, մեր խօսակցութիւնները կ'երկարին: Մէկը կը պատմէ որ հինգ զաւակ դրան ետեւը ձգած կը մեկնի: Ուրիշ մը կինը երկունքի մէջ ձգած բաժնուեր է, ուրիշ մը՝ ծերունի եւ անօգնական հայրն ու մայրն է ձգած...

Պակաս չեն զուարճասէրներն ու լաւատեսները: Պահեստիներէն մէկը կ'ըսէ որ մեր սուինները պէտք չէ մտնեն իրենց պատեանը, մինչեւ որ իրական խաղաղութիւն մը չվերահաստատուի: Ինչ է, մինչեւ ե՞րբ Հիթլէրի համար ամէն տարի զօրաշարժ պիտի ընենք: Մէկը կը համաձայնի, միւսը կ'ընդդիմախօսէ յարելով— Ամէն տարի թող զօրաշարժ ըլլայ, բայց պատերազմ թող չըլլայ: Թող փրկուի խաղաղութիւնը ամէն անգամ, որ կարելի է փրկել: Զօրաշարժ՝ պատերազմ ըսել չէ: Տխուր եւ զուարթ խօսակցութիւններով կը հասնինք մեր զօրագունդին կեդրոնը: Ամէնքս ալ իսկոյն սպայի մը առաջնորդութեամբ դասակ առ դասակ կը հասնինք զօրանոց: Մեզի պէս շատերն են եկած եւ բակին մէջ խռնուած կարգի կը սպասեն: Քարերուն վրայ կը նստինք: 4—5 ժամ վերջ մանիշակագոյն տոմս կուտան: Իրիկունը մեզ առաջնորդեցին դպրոցի շէնք մը: Աչքերս կը լեցուին ի տես դպրոցական գրատախտակներուն եւ գրասեղաններուն: Հետս ուսուցիչ մըն ալ կայ: Կը զգայ յուզումս եւ կը տեսնեմ որ իր աչքերն ալ թաց են: Խումբ - խումբ կը խօսինք:

Մեր խումբը կը մեծնայ եւ մեր զգացումը կը համակէ բոլորը... Խոտ փռած կը պառկինք գետնին վրայ՝ դասարաններէն մէկուն մէջ: Յաջորդ օրը ամէնքս ալ կը կանչուինք եւ կը խմբուինք դպրոցի բակին մէջ: Կ'առաջնորդեն մեզ ուղղակի պահեստ՝ զինուորական հագուստներ եւ պիտոյքներ ստանալու համար: Ամէնքն ալ շարուած են պատէն, հագուստ, հրացան ու փամփուշտ ստանալու համար: Կարգը կուգայ ինծի: Ձեռքս դպաւ հրացանի պաղ խողովակին: ... Քսանըհինգ տարի վերջ ձեռքս կրկին կը դպչէր մահացու գործիքին:

Քանի մը ժամ վերջ՝ հրացանն ու տոպրակը նետած մեր կռնակը, գրեթէ անճանաչելի դարձած-նոր հագուստներու մէջ, կը մեկնինք: Ժամ մը շոգեկառքով ճամբորդելէ վերջ, նշանակուած վայրը կ'իջնենք: Սպան՝ հեղինակաւոր շեշտով մը, մեզ վաշտերու կը բաժնէ եւ պահակ կը նշանակէ: Երկաթուղին՝ լեռնաշղթայի մը կուրծքը մտած 25 ներքնուղիներ է բացած: Պէտք է պահպանել, որպէսզի բանակը չզրկուի իր անմիջական հաղորդակցութեան ջիղերէն:

Շաբաթ մըն է մեր վաշտը կ'ապրի արար խաշնարած ցեղախումբերուն մէջ: Գիշեր - ցերեկ խիստ հսկողութիւն է նշանակուած: Գիշերային խորունկ լռութեան մէջ միջատ ու լեռ իրենց համանուագն ունին: Ամէն ինչ կ'արձագանգէ, խորհրդաւոր հանգամանք մը կ'առնէ: Մերթ ընդ մերթ շոգեկառքը կ'անցնի եւ անցորդներ պատուհանէն թերթ կը նետեն զինուորներուն: Չէ՞, որ այդ լեռներուն մէջ աշխարհէն կտրուած, անհամբեր լուրի կը սպասենք, հոգեպէս եւ բարոյապէս կազդուրուելու համար:

Ձեռքս թերթ մը անցաւ, վերջապէս: Կը կարդանք Հիթլէրի ճառը Ռայխսթակին մէջ: Կը լսենք որ լեհեւգերման պատերազմը արդէն սկսած է: Ընդհանուր զօրաշարժ է յայտարարուած: Զօրաշարժին մաս կը կազմեն, անշուշտ, ստուար թիւով օտարականներ:

Եւ այսպէս կազմ ու պատրաստ կեցած ենք, որպէսզի թնդանօթի որոտին հետ մենք ալ ռազմադաշտ նետուինք: Գիտակից մահուան ուրուականը կ'անցնի մեր աչքերուն առջեւէն: Ոճրագործ Հիթլէր... Վ. Համբարձումեան

Արտասահմանի գործակալներուն եւ բաժանորդներուն

Առ այժմ կը շարունակենք արտասահմանի գործակալներուն (Ռումանիա եւ Իրան), ինչպէս եւ առ հասարակ բոլոր բաժանորդներուն թերթերը: Բայց կացութիւնը կը հարկադրէ մեզ անոնց ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կէտերը.—

1.— Թղթատարական վարչութիւնը պատասխանատու չէ առաքումներու յապաղման համար, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ ալ:

2.—Գործակալները պէտք է անյապաղ իմացնեն թէ ի՛նչքան կրնան սպառել որպէսզի աւելորդ ծախքերու չենթարկուինք:

3.— ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԻՐԵՆՔ ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆ ԳՏՆԵԼ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, թերթերուն փոխարժէքը օր առաջ ղրկելու համար:

4.— Թէ արտասահմանի եւ թէ Ֆրանսայի մէջ ո՛վ որ կը զգայ թէ ի վիճակի չէ վճարելու, թող բարեհաճի տեղեկացնել անմիջապէս, որպէսզի դադրեցնենք առաքումը:

Հ. Հ. ԴԱՂԹ. ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ, 71 AVENUE KLÉBER

Անխափան կը շարունակէ իր աշխատանքը: Դրասենեակը բաց է, կիրակիէն եւ տօնական օրերէն զատ, ամէն օր ժամը 10 — 12.30:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
«ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԱՄԱՐ» Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Եւրոպա եւ Արեւելք	265 փրանք	140 փրանք	
Միւս երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 19 Sept. 1939

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4147 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԱՐՇԱՒԵՑԻՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ՄԸ ՅԱՆՁՆԵԼՈՎ ԳԻՇԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Նոր փոթորիկ մը՝ շաբաթէն կիրակի: Գերմանիա վերջնագիր մը ուղղեց Վարշաւայի հրամանատարութեան, 12 ժամ միջոց տալով, որպէսզի անձնատուր ըլլան եւ ժողովուրդը պարպեն:

Միեւնոյն գիշերը Մոսկուա անակնկալ ծանուցագիր մը կը հաղորդէր լեհական դեսպանին, ազդարարելով թէ խորհրդային զօրքը Լեհաստան պիտի մտնէ:

Ահաւասիկ այս աննախընթաց դէպքին մանրամասնութիւնները, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց.—

Լեհաստանի պաշտօնական գործակալութեան՝ Փաթի մէկ զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ Խ. Միութեան արտաքին գործավարութեան (նախարարութիւն) փոխանորդը, Փոթէմքին այս առտու (կիրակի) ժամը 3ին իր մօտ կանչելով լեհական դեսպանը, կարդաց իր կառավարութեան մէկ ծանուցագիրը, որ ստորագրուած էր Պ. Մոլոթովի կողմէ: Ծանուցագիրը կը յայտնէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրամայած է ռուս զօրքին լեհական սահմանը անցնիլ առաւօտեան ժամը 10ին (ռուսական ժամ, փրանսական ժամով՝ 8): Այս մասին ձեւակերպուած պատճառաբանութիւնը այնպէս էր որ լեհական դեսպանը մերժեց ընդունիլ ծանուցագիրը եւ ուժգնօրէն բողոքեց անոր բովանդակութեան դէմ:

Փարիզի լեհական դեսպանն ալ պաշտօնապէս հաստատեց այս տեղեկութիւնը:

Ռուսական զօրքը սահմանը անցաւ Մոլոտէչքոյի մօտ, հանդիպելով լեհական զօրքին անմիջական դիմադրութեան: (Մոլոտէչքօ կը գտնուի Վիլնայի հարաւային - արեւելեան կողմը, մօտ հարիւր քիլոմեթր հեռու՝ այդ քաղաքէն եւ 30 քիլոմեթր՝ սահմանագլուխէն):

Վերջին լուրերու համաձայն, ռուսական զօրքը յառաջ կը խաղայ ամբողջ սահմանագլուխին վրայ, 500 մղոն, հիւսիսէն հարաւ եւ առաջին առթիւ գրաւած է կարգ մը սահմանամերձ քաղաքներ:

Փարիզի լեհական դեսպանատունը բացարձակապէս կը հերքէ Մոլոթովի յայտարարութեան ճառով եղած այն առարկութիւնը թէ լեհական կառավարութիւնը այլեւս Լեհաստանի հողին վրայ չի գտնուիր: Դեսպանատունը կը հաստատէ թէ հանրապետութեան նախագահը եւ կառավարութիւնը կը գտնուին լեհական հողին վրայ:

*** Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային ծանուցագիրը կը բացատրէր թէ կառավարութիւնը հարկադրուած է այս միջոցը ձեռք առնել, պաշտպանելու համար Խ. Միութեան շահերը եւ թէ այս ընթացքը չի նշանակեր խախտել չէզոքութիւնը... Ծանուցագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ նկատելով որ լեհական պետութիւնը այլեւս իրական գոյութիւն չունի, Մոսկուայի եւ Վարշաւայի միջեւ կնքուած բոլոր դաշնագիրները անվաւեր կը դառնան: Վերջապէս, խորհրդային կառավարութիւնը կը կարծէ թէ իբրեւ հետեւանք լեհական պետութեան կազմալուծման, հարկ է բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը վերահաստատել Լեհաստանի արեւելեան մասին մէջ, ինչ որ չի կրնար ապահովուիլ այլեւս: Զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ անհրաժեշտ է պաշտպանել Ուկրայնացի եւ սպիտակ ռուս ժողովուրդները:

«Ռուսաստան այլեւս չի կրնար անտարբեր մնալ արենակից եղբայրներու ճակատագրին, ուստի հրամայեցինք մեր զօրքին անցնիլ սահմանը, պաշտպանելու համար արեւմտեան Ուկրայնայի ժողովուրդին կեանքը եւ ստացուածքը»:

*** Աւելորդ է ըսել թէ Խ. Միութեան այս նենգամտութիւնը խոր յուզում պատճառեց Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ մասնաւորապէս հարեւան երկիրներու մէջ: Ռուսական բանակին արշաւանքը սկսաւ կիրակի առտու ժամը 4ին (Փարիզի ժամով 2), երբ Դ. զօրաբանակին զինուորները, որոնք Մինսքի մէջ կեդրոնացած էին, յառաջ խաղացին դէպի բաց դաշտերը: Վիլնայի մէջ կեդրոնացած լեհական բանակ մը դէպի արեւելք սուրալով, Մոլոտէչքոյի մէջ հանդիպեցաւ ռուսական զօրքին եւ կատաղի ճակատամարտ մը բռնուեցաւ:

*** Պ. Մոլոթով, Խ. Միութեան վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն կը վարէ արտաքին գործերը, ծանուցագիր մը ուղղեց 24 պետութեանց, հաղորդելով ռուսական բանակին գործողութիւնները եւ խոստանալով իր չէզոքութիւնը պահել իւրաքանչիւրին հանդէպ: Այս ծանուցագիրը միաժամանակ ղրկուեցաւ Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Իրանի, Չինաստանի, Ճափոնի, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Աֆղանիստանի, Մ. Նահանգներուն, Թուրքիոյ, Ֆինլանտայի, Պուլկարիոյ, Լաթվիոյ, Տանըմարքայի, Էսթոնիոյ, Շուէտի, Զուիցերիոյ(?), Յունաստանի, Պելժիոյ, Ռումանիոյ, Լիթուանիոյ, Նորվեկիոյ, Հունգարիոյ, Մոնկոլիոյ եւ Թուվայի հանրապետութեան: Պաշտօնագրին կցուած է Լեհաստանի ուղղուած ծանուցագրին պատճէնը:

*** Մոլոթով ունկնդրութեան ընդունելով օտար թղթակիցները, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Լեհաստանի փլուզման վերջին փուլը ստոյգ/անխուսափելի սպառնալիք հանդամանք մը ստացաւ Խ. Միութեան համար, որ դրացին է Լեհաստանի: Հակառակ ասոր, Խ. Միութիւնը չէզոք մնաց մինչեւ վերջին վայրկեանը, բայց այլեւս չի կրնար անտարբեր մնալ կացութեան զարգացման առջեւ: Մենք պարտաւոր ենք պաշտպանել արեւմտեան Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսաստանի արեւմտեան մասին ժողովուրդներու կեանքը եւ ստացուածքը»:

Ռուսական արշաւանքին լուրը միաժամանակ հաղորդեցին գերմանական եւ խորհրդային անթելները:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց Խ. Միութեան բռնած դիրքը, թէեւ անակնկալ մը չէր, Գերմանիոյ հետ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքէն վերջը: Մանաւանդ որ, դեռ երկու օր առաջ ալ Մոսկուա համաձայնութիւն մը կը կնքէր Ճափոնի հետ, լուծելով Մանչուրիա - Մոնկոլիոյ վէճը եւ դեսպան մը նշանակելով մէկ տարիէ ի վեր թափուր մնացած դեսպանատան:

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց սպասել Մոսկուայի դեսպանին մանրամասն տեղեկագրին, իր դիրքը ճշդելու համար: Վարչապետը եւ արտաքին նախարարը խորհրդակցեցան ամբողջ օրը: Մինչեւ կիրակի իրիկուն Մոսկուայի անգլիական դեսպանը միայն կարճ տեղեկագիր մը ղրկած էր:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով ռուսական արշաւանքին վրայ, կ'ըսէ թէ այս քայլը «իրապէս յուզեց Ֆրանսայի հանրային կարծիքը: Փարիզի մէջ բացէ ի բաց կ'ընդունին թէ խորհրդային արշաւանքը յուսահատական կը դարձնէ լեհական բանակներուն դիրքը, հակառակ անոնց հերոսական պայքարին: Սակայն պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը հաւատան թէ նոյն իսկ եթէ Լեհաստան կատարելապէս խորտակուի գրեթէ եւ կարմիր բանակներուն կողմէ եւ առժամապէս անհետանայ իբրեւ պետութիւն, պատերազմը պիտի շարունակուի: Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները վճռած են շարունակել պայքարը, մինչեւ որ հիթլէրականութիւնը անհետանայ եւ ոչ միայն Լեհաստանը պարպուի, այլ եւ Չեխոսլովաքիան վերահաստատուի իբրեւ անկախ պետութիւն: Փարիզի մէջ անձկութեամբ կը հարցնեն թէ խորհրդային արշաւանքը Գերմանիոյ հետ համախորհո՞ւրդ կը կատարուի թէ անոր դէմ: Հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է այս մասին: Շատեր կը կարծեն թէ Հիթլէր եւ Ստալին արդէն իսկ դաշինք մը կնքած են Լեհաստանի բաժանման համար, ճիշդ ինչպէս Կատարինէ կայսրուհին եւ Մեծն Ֆրետէրիք ըրին 150 տարի առաջ: Ուրիշներ այն յոյսն ունին թէ Մոսկուա վախնալով որ գերմանական զօրքը ռուսական սահմանագլուխ պիտի հասնի, կ'ուզէն խափանել զայն եւ ետ առնել կարգ մը նահանգներ, ինչպէս Ուկրայնան եւ Փինսքի շրջանը, որոնք նախապէս Ռուսաստանի կը պատկանէին: Այս կարծիքին կուսակիցները հաւանական կը գտնեն ընդհարում մը նացի եւ բոլշեւիկ զօրքին միջեւ»:

Ֆրանսական մամուլը իր բուռն զայրոյթը կը յայտնէ Մոսկուայի դաւաճանութեան առթիւ: Այս առթիւ գրած խմբագրականին մէջ, նախորդ վարչապետ Լէոն Պլում այլ եւս «մէկ ժամ իսկ» պաշտպանելի չգտնելով բոլշեւիկներու դիրքը, կ'ազդարարէ այդ կուսակցութեան վարիչներուն (անոնց որ զինուոր գացած չեն).

— «Վերջին վայրկեանն է այս, վերջին պատեհութիւնը երեք շաբաթէ ի վեր սպասուած ժէսթը կատարելու: Անոնք այլեւս չեն կրնար կասկած ունենալ. ուրեմն ի՞նչպէս կրնան վարանիլ: Թող արտայայտուին, թող հնչէ իրենց խղճմտանքին ձայնը. Թող աղաղակեն ի լուր ամբողջ երկրին թէ Մոսկուայի հետ կնքուած դաշինքը խզուած է, թէ Ստալինի սարքած ոճրափորձը զիրենք ազատած է իրենց ուխտէն, թէ ամէն բան վերջացած է, թէ իրենք այլեւս ուրիշ բան չեն եթէ ոչ Ֆրանսացի քաղաքացիներ, ազատ, կատարելապէս ազատ, այսինքն չունին ուրիշ պարտականութիւն եւ կարգապահութիւն քան Ֆրանսացիներու հասարակաց պարտականութիւնը եւ կարգապահութիւնը: Բայց թող աճապարեն: Շատ չանցած, այլեւս ոչ մէկ բան կրնայ լեցնել փոսը»:

Ռումանիոյ մէջ ռուսական արշաւանքը շատ խոր տպաւորութիւն գործեց, թէեւ լուրը չհրատարակուեցաւ առաջին օրը: Պուքրէշի մէջ մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւին կացութեան զարգացման, մանաւանդ ուկրայնական շրջանակներու խլրտումներուն: Կիրակի առտու հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որ պատերազմական վիճակի մէջ կը դնէ երկրին տնտեսութիւնը: Այս հրամանագրին համաձայն կառավարութիւնը կրնայ աւելցնել կամ պակսեցնել արտածումները եւ ներածումները: Կրնայ նաեւ ջնջել հում նիւթերու յանձնումը, եթէ պէտք ունենայ իր ազգային պաշտպանութեան համար:

Լեհեւռումանական սահմանագլուխը փակուեցաւ կիրակի առտու: Այլեւս անկարելի է հաղորդակցիլ սահմանամերձ շրջաններու լեհական իշխանութեանց հետ: Ռուսական հեծելազօրքին արշաւանքը մեծ տպաւորութիւն գործեց Պուքովինայի մէջ, ուր խլրտումներ կը նշմարուին ատենէ մը ի վեր: Բազմաթիւ փախստականներ կը հասնին ռումանական սահմանագլուխը: Հեռագրի մը համաձայն, Վարշաւայի օտար դեսպաններն ալ Ռումանիա անցած են մեծ մասով:

Միջոցներ ձեռք առնուած են Պուքրէշը պարպելու համար:

Իտալիոյ մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց ռուսական արշաւանքը: Թէեւ խիստ վերապահութիւն կը տիրէ, բայց Հռոմի կիսապաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ խորհրդային արշաւանքը կրնայ «աննախատեսելի հետեւանքներ» ունենալ:

Պալթեան երկիրները ծանր մտահոգութեան մատնուած են: Լիթուանիա զօրացուց լեհական սահմանագլուխը: Էսթոնիա եւ Լեթոնիա կը վախնան խորհրդային արշաւանքէ մը:

Մ. Նահանգներուն մէջ ալ ապշութիւն պատճառեց ռուսական արշաւանքը: Ուաշինկթընի մէջ վտանգուած կը նկատեն պալքանեան պետութիւնները, վախնալով ընդհ. պատերազմէ մը:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան եւ արեւելեան ճակատներու վրայ

Վերջին 48 ժամուան ընթացքին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 25, Սեպտեմբեր 16, առաւօտ.—

Գիշերային գործունէութիւն ճակատի բազմաթիւ կէտերուն վրայ: Խիստ ուժգին ընդդիմագործութիւն թշնամի հրետաձիգ ուժերուն կողմէ Սար - ուլուքի հարաւային շրջանին մէջ: Քանի մը յառաջխաղացութիւններ կատարուեցան մեր զօրքին կողմէ Մոզէլի արեւմտեան կողմը: Թշնամի ուժգին հակայարձակում մը, որուն կ'աջակցէին հրետաձիգ ուժերը, ետ մղուեցաւ Նիէտի սարերէն հովիտի հարեւան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 26. իրիկուն.— Մեծ գործունէութիւն երկու կողմի հրետաձիգ ուժերուն եւ զօրքին միջեւ ամբողջ ճակատին վրայ: Թշնամին շարունակ կը զօրանայ մեր առջեւ: Քանի մը կէտերու վրայ լքեց եւ քանդեց իր կարգ մը գիւղերը, ետ քաշուելով:

Զեկոյց թիւ 27, Սեպտեմբեր 17, առաւօտ.—

Երէկ իրիկուան դէմ թշնամին յարձակումներ կատարեց մեր ճակատի երկու կէտերուն վրայ, մէկը՝ Մոզէլի հովիտին արեւելեան կողմը, միւսը՝ դէպի ճակատին կեդրոնը, Սարի եւ Վոժի միջեւ: Այս յարձակումները ետ մղուեցան: Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ, ինչպէս հաղորդուած էր վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, Լեհաստանէն ուժեր կը փոխադրուին մեր ճակատին վրայ (օդանաւեր եւ մեծ զօրամասեր):

Զեկոյց թիւ 28, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք: Օդանաւային գործունէութիւնը նուազած է իբրեւ հետեւանք մթնոլորտի պայմաններու:

*** Ռիւթէր կը տեղեկանայ թէ Գերմանացիները սկսած են պարպել Էքս լա Շափէլը (Աախէն): Անկար եւ ծեր քաղաքացիները կրնան շոգեկառք եւ ինքնաշարժ նստիլ, իսկ միւսները, մէջն ըլլալով կիները եւ 12 տարեկանէն վեր մանուկները, պէտք է ոտքով երթան մինչեւ Քէօլն (երեք օր): Ամէն մէկը պարտաւոր է բաւարար ուտելիք առնել, իսկ բեռները 15 քիլոյէն աւելի պիտի չըլլան: Անոնք որ կը փորձեն Պելժիա կամ Հոլանտա փախչիլ, պիտի կորսնցնեն իրենց ստացուածքը:

*** Վարչապետ Պ. Տալատիէ, նախարար ազգ. պաշտպանութեան, արեւմտեան ճակատը այցելելով, աչքէ անցուց Մաժինոյի գիծը եւ ուրիշ դիրքեր եւ վերադարձաւ ջերմ գոհունակութեամբ: Իրեն կ'ընկերանար Զօր. Տէքան: Պ. Տալատիէ մասնաւորապէս նշանակալից գտաւ փրանսական կորուստներուն փոքր համեմատութիւնը:

Վարչապետը այցելեց ամբողջ Սարի շրջանը, ընկերակցութեամբ սպայակոյտի անդամներուն, աչքէ անցընելով գրաւեալ շրջանները և ջերմապէս գնահատեց զօրքին քաջութիւնն ու վճռականութիւնը: Այս առթիւ հաստատեց թէ զօրքին պաշարը կը հասնի գոհացուցիչ եղանակով, եւ խոստացաւ կարելին ի գործ դնել, որպէսզի զինուորներուն թղթարերի շուտ հասնի:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լեհական վերջին զեկոյցները կը հաստատեն թէ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: Հեռագրի մը համաձայն Լեհերը 1200 գերի եւ 42 հրասայլ բռնած են:

Թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Վարշաւայի անձնատուութեան համար տրուած վերջնագրի մասին.—

Շաբաթ առտու ժամը 8ին գերման սպայ մը ներկայացաւ Վարշաւայի յառաջապահ դիրքերը եւ առաջնորդուեցաւ զօրնդի մը սպայակոյտին կեդրոնը: Սպան ըսաւ թէ անձնատուութեան գիր մը պիտի ներկայացնէ Վարշաւայի հրամանատարին: Մէկուկէս ժամ սպասցնելէ վերջ, պատասխանեցին թէ հրամանատարը կը մերժէ ընդունիլ: Սպան հարցուց թէ կարելի չէ՞ ուրիշ միջոցով մը, գրաւորապէս յանձնել պայմանները: Այդ ալ մերժուեցաւ: Սպան մեկնեցաւ: Ժամը 15.10ին գերմանական օդանաւեր թռան Վարշաւայի վրայ եւ միլիոնաւոր թռուցիկներ ցրուեցին: Այդ յայտարարութիւնները կ'ըսէին թէ լեհական կառավարութիւնը պայքարի հրաւիրած ըլլալով քաղաքացի ժողովուրդը, գերման հրամանատարութիւնը կը պահանջէ.—

Վարշաւա քաղաքը պէտք է անձնատուր ըլլայ 12 ժամէն.— Միեւնոյն ատեն լեհական զօրքը պէտք է իր զէնքերը Գերմանացիներուն յանձնէ նոյնպէս 12 ժամէն.— Քաղաքացի ժողովուրդին կը տրուի 12 ժամ միջոց, Վարշաւայէն հեռանալու եւ Քիէլցէ եւ Կարվոլին երթալու համար: Եթէ այդ պայմանաժամին մէջ պատասխանը ժխտական ըլլայ, ամբողջ Վարշաւան պիտի համարուի զինուորական շրջան, առանց խտրութեան:

Տրուած պայմանաժամը լրացաւ կիրակի առտու ժամը 3.15ին, բայց Լեհերը յաջող հակայարձակումներ կատարեցին քաղաքին արուարձաններուն մէջ: Գերմանական օդանաւերը եւ թնդանօթները ամբողջ օրը ուժգնօրէն ռմբակոծեցին քաղաքին կեդրոնը, նոյնիսկ պայմանաժամին լրանալէն առաջ: Եկեղեցի մը կործանեցաւ, եւ հիւանդանոց - կառախումբեր ռմբակոծուեցան, հակառակ Կարմիր Խաչի դրօշին:

Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարական պաշտօնեաները ձեռնարկած են պարպումի գործողութեանց: Հաւաս կ'իմանայ թէ գերման հրամանատարութիւնը հաւանած է որ քաղաքացիները եւ օտարականները պարպուին երկու տարբեր ճամբաներով: Երկու կողմերը համաձայնած են որ կիները եւ մանուկները հեռանան ապատօրէն:

Լեհերը կը շարունակեն դիմադրել Պրէսթ - Լիթովսքի, Լէմպէրկի եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու մէջ: Գերմանացիները սկսան օգտագործել գրաւեալ շրջաններու գործարանները եւ ուրիշ հաստատութիւններ:

*** Հոլանտա հասած ճամբորդի մը տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանացիները մինչեւ հիմա ունեցած են 100,000 սպանեալ եւ վիրաւոր:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ յապաղումներու մասին վարչապետը զեկոյց մը հրատարակելով, մանրամասնօրէն կը բացատրէ թէ զինուորական փոխադրութիւնները առաջնութիւն վայելելով, սովորական պէտքերու համար ստիպուած են գործածել յամրընթաց եւ նուազ կանոնաւոր կառախումբեր: Ցետոյ, թղթատարական պաշտօնեաներուն իբր 3/4ը ենթակայ է զօրակոչի, նորերը պէտք է վարժուին եւն.: Հակառակ այս դժուարութեանց, կառավարութիւնը կարելի միջոցները ձեռք առած է, որպէսզի թղթատարական սպասարկութիւնը հետզհետէ կանոնաւորուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ (12 Սեպտեմբեր).— Ընդհ. զօրակոչի առաջին օրէն բազմաթիւ Հայեր մեկնեցան նշանակուած վայրերը: Ընտանիքներ կան երեք չորս եղբայրներով, բոլորն ալ զինուոր: 20—48 տարեկաններէն անոնք որ արձանագրուած էին, կը սպասեն իրենց կարգին:

Մեկնողներուն տրամադրութիւնը բարձր է, թէեւ զինուորագրեալներէն շատերը բազմանդամ ընտանիքներու Հայրեր են, 4 — 5 զաւակներով:

Դժբախտաբար չփոթութիւններ ալ շատ կը պատահին: 1939 յունուար 20ի աշխատաւորական օրէնքը այսօր հրատարակուեցաւ տեղական թերթերուն մէջ: Երկու օրէ ի վեր մեծ գործարաններու եւ նաւահանգիստի օտար աշխատաւորները եւ անոնց կարգին Հայերը կը մերժուին, մինչդեռ շատերուն զաւակները եւ ուրիշներուն եղբայրները կամ մօտաւոր ազգականները ճակատ կը գտնուին:

Եւ այսօր բազմաթիւ աշխատաւորներ անգործ կը թափառին, իրենց գլուխը հազար տեղ զարնելով: Բոլորն ալ ընտանիքի տէր են, եւ շատեր կան որ իրենց զինուորագրեալ ազգականներու ընտանիքին հոգերն ալ ստանձնած են:

Դժբախտաբար տեղական դիմումները անօգուտ կը մնան: Ստորադաս պաշտօնեաները մեր առանձնայատուկ վիճակին անտեղեակ ըլլալով, հայ աշխատաւորներն ալ թիւրիմացութեամբ կը մերժուին գործէ եւ կը զրկուին շատ մը արդար իրաւունքներէ: Բոլորն ալ իրենց աչքերը յառած են Փարիզ: Հայ աշխատաւորները վստահ են թէ կեդրոնական իշխանութիւնը կը մնայ միշտ բարեացակամ, եւ եթէ դոյգ Օֆիսները կամ ուրիշ ազգ. մարմիններ պատշաճ դիմումը կատարեն, կացութիւնը կը բարւոքի, այլապէս անտանելի տառապանքներու պիտի ենթարկուին, մանաւանդ որ եկածը ձմեռ է:

Օտարականներու հետապնդումը Անգլիոյ մէջ

»»» • «««

«Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ քննելով օտարականներու խնդիրը, կը գրէ թշնամի պետութեան հպատակներէն անոնք որ 16 տարեկանէն վեր են, պարտաւոր են արձանագրուիլ ոստիկանութեան մէջ եւ չեն կրնար իրենց արձանագրուած հասցէին մէջ չարժիլ հինգ մղոնէն աւելի: «Այս չի նշանակեր թէ հիթլէրական կարգուսարքին գործակալները եւ համակիրները նոյնիսկ այդ առժամեայ ազատութիւնը պիտի վայելեն: Անոնցմէ շատեր իրենց բուն նկարագիրը յայտնած են պատերազմէն առաջ, կարգ մը ձեւերով, ինչպէս փախստականները վախցնել կամ նացիական շրջանակներ կազմել այս երկրին մէջ. եւ գրուած են այն տեղը ուր չեն կրնար վնաս հասցնել: Ուրիշ թշնամի օտարականներ, որոնք հաւանաբար 50,000ի կը հասնէին, բոլորովին տարբեր դասակարգ մը կը կազմեն: Ասոնց առնուազն 35,000ը փախստականներ են, քշուած՝ նացիներուն կողմէ եւ հաւանաբար տրամադիր գործակցելու Հիթլէրի դէմ մղուած կռիւին մէջ: Սակայն եւ այնպէս, խելք չէ ենթադրել թէ բոլոր անոնք որ իրենք զիրենք փախստական կը կոչեն հարազատ ընդդիմադիրներ են նացի կարգուսարքին. հետեւաբար կարգ մը տեղական դատարաններ պիտի կազմուին, իւրաքանչիւր պարագայ անհատապէս քննելու եւ տեղեկագիր ներկայացնելու համար: Իշխանութիւնները անզգոյշ չեն: Մինչեւ անգամ Չեխոսլովաքները, որոնք ընդհանրապէս թշնամի օտարականներ պիտի չհամարուին եւ արտօնուած են լեգէոն մը կազմակերպելու այս երկրին մէջ, պիտի քննուին մասնաւոր դատարանի մը կողմէ: Սովորական դատարանները կրնան որ եւ է բան յանձնարարել, արգելափակումէն մինչեւ օգտագործում ազգ. պաշտպանութեան գործերու մէջ:

Անմիջական ձերբակալութիւններու, ընդհանուր անշարժութեան եւ մանրակրկիտ քննութեան շնորհիւ, այս երկիրը ապահովուած է լրտեսութեան վտանգին դէմ:

1914ի քաղաքականութիւնն էր ընդհանուր արգելափակում, որ ոչ միայն տեղի կուտար մեծ անարդարութեանց, այլ եւ շատ բնականօրէն յաճախ տենդագին կասկածամտութիւն մը կը ստեղծէր հանրութեան մէջ: Եթէ այսօր նոյնքան ազդու բայց տարբեր քաղաքականութիւն մը կը վարենք, պատճառը այն է որ 1914ին չկար կազմակերպութիւն մը՝ պատերազմէն առաջ եղած օտարականներու հսկողութեան համար: Ոչ ոք իրապէս գիտէր թէ որքան թշնամի օտարականներ կային, ո՛ւր կը գտնուէին, ի՛նչ կ'ընէին: Վերջին երեք տարիներու ընթացքին հազարաւոր փախստականներ ընդունուեցան: Հետեւաբար կարելի չէր գործադրել ընդհանուր արգելափակման քաղաքականութիւն մը, որուն հետեւանքը պիտի ըլլար ոչ թէ չէզոքացնել հաւանական թշնամիներ, այլ կորսնցնել շատ մը հաւանական բարեկամներու ծառայութիւնը: Կը հետեւի թէ վախ չկայ, այսօր կամ աւելի վերջը, լրտեսական տենդի որ այնքան վարկաբեկիչ տեսարաններ եւ միջադէպեր պատճառեց 1914ին»:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ նոր տուներ հաստատելու կամ եղածները ընդարձակելու համար պէտք է արտօնութիւն ստանալ: Այս օրէնքը մշակուած է պաշտպանելու համար զինուորագրեալներու շահերը եւ մասնաւորապէս ուղղուած է օտարականներուն դէմ, որպէսզի չփորձեն օգտուիլ առիթէն:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ մէջ ալ տեղեկութեանց տեսչութիւն մը հաստատուած է, ենթակայ՝ վարչապետութեան եւ մասնակցութեամբ ներքին եւ արտաքին նախարարութեանց:

Պայքար գրաքննիչներու եւ լրագրողներու միջեւ

«Մաթէն»ի մէջ, Ստեփան Լօզան կը պատմէ քանի մը յուշեր գրաքննիչներու դէմ լրագրողի իր պայքարէն (16 Սեպտեմբեր).—

Ամէն երկրի մէջ, միշտ գոյութիւն ունի անխուսափելի պայքար մը գրաքննիչներու եւ լրագրողներու միջեւ: Լրագրողը կ'ուզէ կարծիք մը յայտնել կամ տեղեկութիւն մը տալ, այդ է իր արհեստը: Գրաքննիչը կը ջնջէ կարծիք ու տեղեկութիւն, այդ է իր պաշտօնը: Այսպէս հակադրութիւն մը գոյութիւն մը այս երկուքին միջեւ, ինչպէս ջուրին ու կրակին, գիշերուան ու ցերեկուան միջեւ: Մէկ կողմը՝ գրաքննիչին խելացութիւնը, միւս կողմը լրագրողին ճկունութիւնը: Տանի վրայ ինը, յաղթանակը կը տանի գրաքննիչը:

1912ին, Պալքանեան պատերազմին, գրաքննութիւն հաստատուած էր ինչպէս պուլկարական, նոյնպէս թրքական մամուլին վրայ: Ֆրանսացի լրագրողներս կը յիշենք թէ ինչ պայքարներ մղուեցան այդ գրաքննիչներուն դէմ:

Պուլկարները շատ խիստ էին: Մեր լրագրողներէն մին խմբագրած էր հեռագիր մը, որով երկար կը փառաբանէր Էտիրնէի պաշարեալները: «Անկարելի է չհիանալ այս բանակին վրայ, կը գրէր ան, ուր բոլորը, ծեր թէ երիտասարդ, կը պայքարին հաւասար քաջութեամբ ...»:

— Ներողութի՛ւն, գիտել կուտայ գրաքննիչը, չեմ կրնար թոյլատրել այս նախադասութիւնը, ծեր մարդ չկայ պուլկար բանակին մէջ:

Ան կը գրէր նաեւ թէ պարէնաւորումը կը կատարուէր հրաշալի սպասարկութեամբ մը, «զինուորները կառքերուն կը լծուէին՝ ցեխէն դուրս հանելու համար ...»:

— Ներողութի՛ւն, պուլկար բանակին մէջ ոչ մէկ կառք ցեխին մէջ մնացած չէ:

Վերջապէս լրագրողը կ'աւելցնէ թէ շուտով պիտի իյնայ Էտիրնէն, որովհետեւ «Սերպերը զօրաբաժին մը ղրկած են, օժանդակելու համար պաշարումին»:

— Ներողութի՛ւն, Սերպերը գործ չունին հոս:

Քիչ որ մնար, գրաքննիչը պիտի պնդէր թէ պաշարում ալ չկայ, պատերազմ ալ չկայ:

Պոլսոյ մէջ, քաղաքական գրաքննիչը Հայ մըն էր, նրբամիտ, քաղաքավար եւ սիրահար գեղարուեստական գրականութեան: Բառեր կային զորս շատ կը սիրէր, բառեր ալ զորս կ'ատէր: Երբ օր մը «Մաթէն»ի կը հեռագրէի թէ բծաւոր ժանտատենդի եւ քոլերայի համաճարակ ծագած է Պոլսոյ մէջ, գրաքննիչը գիտել տուաւ ինծի.

— Բծաւոր ժանտատենդը աղէկ, բայց քոլերա լաւ չի հնչեր ականջին:

Եւ որպէսզի ականջին լաւ հնչէ, երկուքս համաձայն գտնուեցանք որ մնայ ժանտատենդը եւ ջնջուի քոլերան: Ուրիշ օր մը, սակայն, տեսայ որ կը նախընտրէ գործածել ուժեղ բառեր: Այսպէս, դարձդարձիկ նախադասութիւններով կը քննադատէի գերմանական թերթերու տարածած սուտ լուրերը: Գրաքննիչը, մեղադրական նայուածք մը ուղղելով ինծի, ըսաւ.

— Ինչո՞ւ բոլոր այս աւելորդ դարձուածքները, պարզապէս ըսէ՛, «fourberie»...

Հինգ միլիոն զին ւոր կազմ եւ պատրաստ

Ֆրանսայի պարէնաւորման սպասարկութիւնը հիացում կը պատճառէ ամէնուն,— հագուեցնել հինգ միլիոն հոգի, սնուցանել զանոնք, բնակարան տալ անոնց եւ սպառազինել, աշխատանք մըն է որ գլխու պտոյտ կը պատճառէ: Եւ այս վիթխարի աշխատանքը կատարուեցաւ կարճ ժամանակուան մէջ, առանց թերացումի, առանց յապաղումի: Դեռ աւելին,— մինչ այս վիթխարի բանակը կը փոխադրուէր երկրին մէկ կողմը, միաժամանակ միւս կողմ կը փոխադրուէր երկրին բնակչութիւնը այն քաղաքներէն ու գիւղերէն, որոնք մօտիկ կ'իյնային ռազմաճակատին: Եւ այդ փոխադրութիւնը եւս կը պահանջէր զինուորական նոյն սպասարկութեան օժանդակութիւնը, տեղափոխուած ժողովուրդին սնունդ հայթայթելու տեսակէտով:

Եւ այսօր, ամէն փոխադրութիւն վերջացած, բոլորը իրենց տեղերուն մէջ, գոհ են որ լաւ կը սնանին:

— Տրուած ճաշը անբաղդատելի կերպով լաւ է, կ'ըսեն բոլորը:

Արդ, պարէնաւորման այս հսկայ աշխատանքը, հինգ միլիոն հոգի հագուեցնելու եւ կերակրելու այս վիթխարի սպասարկութիւնը կը գտնուի Զօր. Պէռնարի հրամանին տակ:

Կրնաք երեւակայել թէ օրական քանի՛ կենդանի կը մորթուի, սուրճն ու շաքարը ինչ լեռ կը ձեւացնեն ամէն օր: Հարաւ. Ամերիկայի միսն ու Քանատայի ցորենը, Քալիֆորնիայի հողային արտադրութիւններն ու ֆրանսական կայսրութեան պարէնի հարստութիւնները ամբարուած են մայր երկրին մէջ: Այս պարագան եւս ուժ մըն է, որ ցոյց կուտայ Ֆրանսայի գերազանցութիւնը Գերմանիոյ վրայ, որ մտահոգութիւնն ունի բնակչութիւնն ու բանակը պարէնաւորելու:

«Մաթէն» կուտայ հետեւեալ ցուցակը,— օրական ի՞նչ կ'ուտէ ֆրանսացի զինուոր մը.—

600 կրամ հաց, 350 — 400 կրամ միս, 60 — 100 կրամ բանջարեղէն կամ բրինձ, 32—48 կրամ շաքար, 24—36 կրամ սուրճ, կէս լիթր գինի: Ճակատին վրայ, իւրաքանչիւր զինուորի պիտի տրուի մէկ լիթր գինի: Իւրաքանչիւր զինուորի կը տրուի նաեւ օրական 1 ֆրանք 90, որպէսզի յաւելուածական սնունդ ստանայ: Այդ նպատակով, շրջուն խանութներ պիտի հաստատուին զինուորներուն համար, որպէսզի գնեն կարկանդակ, ընտիր գինի, եւն.:

Զինուորը հագուեցնելու գործը վիթխարի աշխատանք մըն է, երբ նկատի ունենանք որ շինուած են հինգ միլիոն նոր համազգեստներ, սաղաւարտներ, միլիոնաւոր շապիկ ու կօշիկ, եւայլն: Այս ամէնը՝ երկու տարուան մէջ: Անշուշտ կան տակաւին պակասներ,— այսպէս ոմանք իրենց տուներէն բերած կօշիկներ, վերարկուներ, որոնց գինը կը վճարուի անմիջապէս բանակին կողմէ:

Հողագործական նախարարութիւնը տեւական գործակցութեան մէջ է պարէնաւորման սպասարկութեան հետ, որ իր հանապազօրեայ աշխատանքէն զատ, վերջերս, միս հայթայթեց նաեւ Փարիզի շուկաներուն:

Ֆրանսայի զինուորական պարէնաւորումի սպասարկութիւնը աւելի աւելի կատարեալ չէր կրնար գործել,— ահա թէ ինչո՛ւ սպարապետութիւնը, թէեւ շատ լակոնական, արժանի գտաւ գնահատութեան, իր զեկոյցին մէջ յիշատակելով այդ պարագան:

Թուրքիա եւ պատերազմը

Հիւսէյին Ճահիտ կը գրէ իր թերթին մէջ («Եէնի Սապահ» 8 սեպտ.).

— «Այսօր Պալքաններու մէջ Թուրքիոյ դէմ ո եւ է շարժում չի կրնար նախատեսուիլ եւ Պուլկարիա, որ չի մտներ Պալքանեան Դաշինքին մէջ, կարելի չէ որ այս կամ այն կողմը հակելով տեղի տայ պատերազմի: Ուստի պէտք է հաւատալ իր չէզոքութեան: Գալով ներկայ պատերազմին դէպի Պալքանները տարածուելու վտանգին՝ Գերմանիա Սովիէթներուն հետ իր դաշինքով պէտք է հեռատես ըլլայ Պալթիկի եւ Պալքաններու վրայ ունեցած յաւակնութիւններէն: Եթէ Գերմանիա ամբողջովին Լեհաստանը գրաւէ իսկ, անկէ քաշած զինուորը չի կրնար Պալքանները ղրկել, որովհետեւ այդ պարագային... ռազմական դիմադրութիւններէն զատ Ռուսիան ալ իր դէմ պիտի գտնէ:

Հետեւաբար պատերազմը չի կրնար ծաւալիլ ոչ Պալքանները եւ ոչ Թուրքիա:

Միջերկրականի մէջ Թուրքիոյ եւ կամ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ յարձակում մը Իտալիայէն կրնայ ըլլալ: Արդի պատերազմին մէջ Իտալիա չէզոք կը մնայ: Բայց երբ լքէ չէզոքութիւնը եւ յարձակի, այն ատեն մենք ալ բնական է պիտի մասնակցինք պատերազմին: Ուրիշ կերպով Թուրքիա պատերազմի չի մտներ: Անկարելի է որ Իտալիա թրքական եզերքներու վրայ յարձակի, ինք տէր չէ Միջերկրականի: Ալպանիոյ ճամբով թափանցում մըն ալ Թուրքիա հեւլէն միացեալ ուժերը պիտի գտնէ իր դէմ: Եւ ձեռնհասներ կը պնդեն թէ Իտալիա չի կրնար մեծ ուժով մը յարձակիլ անոր դէմ, երբ կը գտնուի ...ման տակ եւ միւս կողմէ ալ պարտի օգնել Գերմանիոյ:

Ուրեմն, պատերազմի հաւանականութիւնը առ այժմ Թուրքիոյ համար հեռու է, կառավարութիւնն ալ այս համոզումը ունենալով, ձեռք առնուած միջոցներուն մէջ աճապարանք ցոյց չի տար եւ կը տեսնենք որ գործածուած զինուորական միջոցներն ալ ամէն երկրի պէս նախազգուշական միջոցներ են»:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ մէջ եղած ստացուածքները, շարժուն թէ անշարժ, պէտք է յայտարարել 1939 դեկտեմբեր 1էն առաջ: (Այս պայմանաժամը կրնայ երկարաձգուիլ, եթէ ընկերութեան մը տէրը կամ բոլոր վարիչները զինուոր գացած են): Բարոյական անձնաւորութիւնները կամ ընկերութիւնները պարտաւոր են յայտնել նաեւ մինչեւ 1939 հոկտեմբեր 15 իրենց ունեցած ոսկին եւ օտար դրամները: Օրինազանցները կը դատապարտուին շատ ծանր պատիժներու,—1. Վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութիւն, 2. Հազարէն 100,000 ֆրանք տուգանքի.— 3 Չյայտարարուած ինչքերու գրաւման.— 4 Քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի.— 5. Դատավճիռին յայտարարութեան՝ դատապարտեալին տանը եւ բնակավայրի քաղաքապետութեան դրան վրայ, ամբողջ երեք ամիս.— 6. Նոյն դատավճիռին հրատարակութեան՝ հինգ թերթերու մէջ, դատապարտեալին ծախքով եւն.:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ պիտի դատապարտուին բոլոր անոնք որ ուղղակի կամ անուղղակի առեւտուր կ'ընեն թշնամիներու հետ կամ մաքսանենգութիւն կը կատարեն անոնց համար:

ԱՆԹԵԼԸ (ռատիօ) արգիլուած է բոլո՛ր ինքնաշարժներուն, ձիաքարշ կառքերուն կամ մոթոսիքլէթներուն մէջ:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ հրամանագիրը պիտի գործադրուի հոկտեմբեր 1էն: Գործադրութեան եղանակները պիտի հրատարակենք վաղը, քաղելով պաշտօնաթերթէն: Օրէնքին տրամադրութիւնները արդէն ծանօթ են մեր ընթերցողներուն:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ սփիւռքաբար դրօշի տակ հրաւիրեց Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ հպատակներն ալ, ինչպէս ըրած էր Ֆրանսայի մէջ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ մէկ տրախմի աւելցուց ընտիր գլանիկներու տուրքը, սանթիմ ալ՝ լուցկին:

ՊԵԼՃԻԱ որոշեց տոմս (վէսիքա) հաստատել պարէնի համար: Միեւնոյն ատեն դրօշի տակ հրաւիրեց ուրիշ պահեստիներ:

Հ. Հ. ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ, 71 AVENUE KLÉBER

Անխափան կը շարունակէ իր աշխատանքը: Գրասենեակը բաց է, կիրակիէն եւ տօնական օրերէն զատ, ամէն օր ժամը 10 — 12.30:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օտար տարածքին մասին

55 ԱԶԳԵՐԷ հազարաւոր կամաւորներ արձանագրուած են, ծառայելու համար ֆրանսական բանակին մէջ: Ասոնք պիտի կանչուին աստիճանաբար, համաձայն զինուորական իշխանութեանց կարգադրութեան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ անթելը այսուհետեւ ամէն օր իտալերէն, ռումաներէն եւ սերպ - խրուաթերէն զեկուցումներ պիտի հաղորդէ, լուսաբանելու համար Իտալիոյ եւ Պալքաններու հանրային կարծիքը:

ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ կարգ մը ականաւոր անձեր հարեւան երկիրներու մայրաքաղաքները պիտի երթան մօտերս, ապահովելու համար երկրին պարէնաւորումը, որ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ կարգ մը նոր գիծեր ալ պիտի վերահաստատուին այսօրուընէ սկսեալ (թիւ 8, 28, եւն.): Սպասարկութիւնը պիտի դադրի իրիկուան ժամը 8.30ին:

ԳԻՆԵՐՈՒ բարձրացման դէմ նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ շաբաթ օր: Արգիլուած է աւելցնել որ եւ է ապրանքի գինը Սեպտեմբեր 1ի գիներէն վեր, բացի հողագործական արտադրութիւններէն: Անոնք որ գիները կը բարձրացնեն առանց արտօնութեան, պիտի դատապարտուին վեց ամիս բանտարկութեան եւ 100էն 10,000 ֆրանք տուգանքի՝ մեծաքանակի համար, իսկ 16էն 500 ֆրանք տուգանքի՝ փոքրաքանակի համար: Ցանցանքը կրկնուած պարագային տուգանքն ալ պիտի կրկնապատկուի: Ենթական կրնայ նաեւ զրկուիլ իր արհեստը գործադրելու իրաւունքէն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ նախարարութիւնն իր ձեռք առած ըլլալով բանուորներու տեղաւորման բոլոր գործերը, կը հրաւիրէ գործատէրերը դիմել տեղաւորման գրասենեակը, աշխատաւոր ճարելու համար զինուորագրեալներու տեղ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, Մոսկուա պիտի երթայ, համաձայն գերմանական աղբիւրներու (Հավաս):

ԼԵՀ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ զանգուածօրէն պարտաւորիչ ծառայութեան կ'ենթարկուին Լեհաստանի գրաւեալ շրջաններուն մէջ, գերմանական իշխանութեանց կողմէ, որոնք 30 կեդրոնացման կայաններ հաստատած են: Հողագործական բանուորները, որոնք ամէն տարի 200,000 հոգիով Գերմանիա կ'երթային, պիտի փոխադրուին այդ երկիրը, ճակնդեղ եւ ուրիշ բերքեր քաղելու համար:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ երկիրները ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին: Պուլկարական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց ֆրանսական կառավարութեան թէ չէզոք պիտի մնայ ներկայ կացութեան մէջ, շարունակելով իր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը: «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'իմանայ թէ քաղաքական բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ, Ցունաստանի եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ, Պալքաններու խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Այս համաձայնութեան հետ պիտի կնքուի նաեւ առեւտրական պայմանագիր մը:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ գրագէտ Ժան Ժիոնօ, «պարտուողական» խօսքեր արտասանած ըլլալով:

ՊԱՐՏԱԶԱՆՑ զինուորները խստօրէն պիտի հետապնդուին, համաձայն նահանգապետներուն ուղղուած շրջաբերականի մը: Վարչապետը յոյս կը յայտնէ թէ աննշան թիւ մը պիտի կազմեն այս պարտազանցները (insoumis), բայց եւ այնպէս կը յանձնարարէ գտնել եւ զինուորական ատեաններու յանձնել զանոնք:

ԼԵԶՈՒԱԳԱՐՈՒԹԵԱՆ դէմ հետապնդումները կը շարունակուին նոյն խստութեամբ: Հունգարուհի մը, Մարիա Ռուսպախ, 45 տարեկան, պատերազմի մասին վիճաբանելով, ըսեր է թէ «Ֆրանսա պարտաւոր էր Հիթլէրի տալ Տանցիկը»: Դատավարութեան ատեն ուրացաւ, բայց եւ այնպէս դատապարտուեցաւ ութ ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի: Ալժերիացի մը, Սայիտ Համրանի, 31 տարեկան, որ կարեւոր ճաշարանի մը մէջ կը ծառայէ, հետեւեալ խօսքերը արտասաներ է բանվէճի մը առթիւ.— «Հիթլէր իրաւունք ունի, շատ լաւ կ'ընէ, պիտի յաղթէ եւ պիտի գայ ձեր սեղանին վրայ ճաշելու»: Դատապարտուեցաւ 15 ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի: («Էնթրանսիժան»):

ՀՈՒՆՁՔԵՐԸ օր առաջ քաղելու համար երեք ամիս դաշտային աշխատանքներու պիտի յատկացուին պահեստիներու երկրորդ դասին սպաները եւ զինուորները, ինչպէս եւ 21 օր արձակուրդ պիտի ստանան նոյն դասի հացագործները, մսագործները եւ ուրիշ մասնագէտներ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ ապրանք գնելու համար գերման առեւտրական պատուիրակութիւն մը կը սպասուի Պուքրէշ, այս շաբթու:— Ռումանիա զէնքի տակ հրաւիրեց մասնագէտները: Նախարարութիւնները հրաման ստացան ցուցակագրելու անհրաժեշտ բանուորները:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կիները եւ աղջիկները օրական 10 եւ շաբաթը 56 ժամ աշխատելու պարտաւոր են, 16 տարեկանէն սկսեալ:

ՇԱՔԱՐԻՆ ԳԻՆԸ պիտի իջնէ, ճակնդեղի հունձքը շատ յաջող եղած ըլլալով: Երբ նոր բերքին արտադրութիւնը հրապարակ ելլէ — հոկտեմբերի կիսուն — շաքարին քիլօն աւելի աժան պիտի ծախուի քան անցեալ օգոստոսին:

ՓԱՐԻԶԻ պարէնաւորումը ապահովուած է, շնորհիւ Սէնի նահանգապետին եւ օժանդակ մարմիններու ձեռք առած միջոցներուն: Միսի եւ ձուկի հայթայթումը քիչ մը անկանոն եղած է առաջին օրերը, բայց կացութիւնը հետզհետէ կը բարւոքի: Իսկ պտուղը եւ բանջարեղէնը առատ են, ինչպէս եւ կարագը եւ պանիրները: Կաթը եւ ալիւրն ալ դիւրութեամբ կը ճարուին: Բաց եւ գոց շուկաները (մառշէ), որոնք առտուան ժամը 8.30ին կը բացուին, այսօրուընէ (երեքշաբթի) սկսեալ պիտի փակուին ժամը 13ին, փոխանակ 11.30ի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 20 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4148 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՐԿՈՒ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ԱՐԴԷՆ ԻՍԿ ԲԱԺՆԱԾ ԵՆ ԱՒԱՐԸ

ԼԵՀԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՉԷԶՈՔ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հետզհետէ կը պարզուին ռուսնգերման դաւադրութեան ծալքերը Լեհաստանի դէմ, որ յուսահատական պայքար մը կը մղէ այս միջոցին, ինկած՝ երկու կրակի մէջ, զարնուած՝ ճակատէն եւ կռնակէն:

Տեղական մամուլին կողմէ հրատարակուած լուրերու համաձայն, Ռուսերը եւ Գերմանացիները արդէն իսկ հանդիպած են Պրէսթ-Լիթովսքի մէջ, — արեւելեան Լեհաստանի կարեւոր կեդրոնը, որ չարաշուք համբաւ մը չահեցաւ մեծ պատերազմի ընթացքին ալ: Արդարեւ, այդ քաղաքին մէջ էր որ 1918 մարտ 7ին կայսերական Գերմանիան եւ ցարական Ռուսաստանը զաղտնի դաշնագիր մը կը կնքէին: Այս դաշնագրով Ռուսաստան կը բաժնուէր իր դաշնակիցներէն, կը դաւաճանէր անոնց շահերուն, ինչպէս եւ հայ ժողովուրդի տարրական իրաւունքներուն դէմ …

Եւ անհաւանիկ երկրորդ Պրէսթ-Լիթովսքը: Օրուան լուրերը կ'ըսեն թէ ռուսական եւ գերմանական զունդերը իրարու հանդիպելով, եղբայրական ողջոյններ փոխանակեցին: Միաժամանակ ձայնասփիւռ զեկուցումներ հաղորդուեցան Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ, ինչպէս կ'ըսէ անգլիական անթելը:

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ռուսերը արդէն գրաւած են Վիլնան, թէեւ ուրիշ հեռագիր մը կը հերքէր այս լուրը: Ռուսական զօրամաս մը յառաջ խաղաց Փրիփէթի տափաստաններէն, Փինսքի մօտ: Ուրիշ զօրամաս մը գործելով հարաւային շրջանին մէջ, յառաջ խաղաց դէպի Հերէտէնոքա եւ գրաւեց Պարանովիչին: Ռուսական սուսերամարտիկ հեծելագունդեր, հրասայլեր եւ մեքենաչարժ զօրամասեր կը կտրեն Լեհաստանի, Ռուսիոյ եւ Լաթվիոյ միացեալ սահմաններուն վրայ: Միջազգային բոլոր կապակցութեան երթեւեկը դադրած է Խ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Պալթեան երկիրներուն միջեւ, սահմանագլուխի ռուսական մասին մէջ: Լիթուանիա իր կարգին փակելով արշաւանքէ մը, չէնքի տակ առաւ պահեստները եւ գրաւեց հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները: Հազարաւոր փախստականներ կը խուժեն դէպի Լիթուանիա եւ Ռումանիա: Այս վերջինը փակեց սահմանագլուխը, ուր Խաչախներ եւ հրասայլեր երեւցած ըլլալով սահմանամերձ քաղաքի մը՝ Զալէցէյքիի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, Պերլինի եւ Մոսկուայի թերթերը սկսեր են քարտէսներ հրատարակել, Լեհաստանի բաժանման մասին: Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքն ունին թէ արեւելեան Լեհաստանի սլաւ ռուսական եւ ուկրայնական շրջանները անջատ հարապետութեան պիտի վերածուին, դառնալով ռուսական ստացուածք: Կը թուի թէ Գերմանացիներն ալ կցելով իրենց գրաւած շրջանները, հասարակաց սահմանագլուխ մը պիտի կազմեն Ռուսիոյ հետ, լեհական հողին վրայ:

Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», քարտէս մը հրատարակեց որ բացորոշապէս կը պարզէ Ռուսաստանի դիտումները: Քարտէսը պիտի հասարակաց սահմանագիծ մը կը ցուցնէ ռուսական հողին եւ արեւելեան Փրուսիոյ միջեւ: Մոսկուայէն Հավասի հաղորդուած հեռագրի մը համաձայն, Գերմանացիները պիտի պահանջէին արեւելեան Կալիցիոյ քարիւղաբեր շրջանները, «ժողովուրդը Ուկրայնացի ըլլայ թէ ոչ»:

Հոլանտա հասած լուրերու համաձայն, գերմանական թերթերն ալ քարտէսներ հրատարակած են, գծելով Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ նոր սահմանները: Տիւսէլտորֆի «Նախրիխթէն» թերթը Վիլնան եւ շրջակայ տարածութիւնը կը յատկացնէ Ռուսիոյ, անոր շնորհելով նաեւ Կրոտնօ եւ Պիալիսթոքը: Դէպի հարաւ ալ, սահմանագիծը կ'երկարի գրեթէ մինչեւ Լուպլին, այն պատճառաբանութեամբ թէ այդ երկրամասը բնակավայրն է Ուկրայնացիներու, որոնց «պաշտպանութեան» համար առաջարկեց նետուեցաւ Մոսկուա: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ ալ ռուսական սահմանագլուխը կը նախատեսեն Վիլնայէն (հիւսիս) մինչեւ Լվով կամ Լէմպէրկ (հարաւ), ընդգրկելով Կրոտնօ, Պիալիսթոքը եւ Լուպլինի արեւելեան մասը: Գերմանական քարտէսները որոշ գաղափար չեն տար թէ որո՛ւ պիտի մնան Պորիսլաւի շրջանին (Լեհաստան) քարիւղի հարուստ հանքերը:

*** Աժանս Հավաս կ'իմանայ թէ Գերմանիա Լեհաստանը ջախջախելէ վերջ պիտի հարցնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի թէ կ'ուզե՞ն շարունակել պատերազմը: Այս առթիւ հաւանական է որ Գերմանիոյ խորհրդարանն ալ արտակարգ նիստի հրաւիրուի: Նոյն աղբիւրին համաձայն, դժուարութիւններ կը նախատեսուին հաշտութեան բանակցութեանց համար, եթէ լեհական կառավարութիւնը հեռանայ երկրէն, որովհետեւ Գերմանիա պիտի չընդունի նախընթաց պարագայ մը, — Պելժիոյ կառավարութեան տեղափոխումը դէպի Հավր, 1914ին: Միւս կողմէ, դժուար ըլլալով լեհական նոր կառավարութիւն մը հաստատել, Գերմանիա կը խորհի զինուորական իշխանութիւն մը հաստատել Լեհաստանի մէջ, մինչեւ որ հաստատուն կարգուսարք մը հիմնուի:

*** Լեհական կառավարութիւնը, որ այժմ կը գտնուի ռումանական սահմանագլուխին վրայ, հանրապետութեան նախագահին հետ, իր կատարելահաւանութիւնը յայտնելով Մոսկուայի դեսպանին բռնած ընթացքին, անմիջապէս ետ կանչեց զայն: Դեսպանատան պաշտօնէութիւնը, Լէնինկրատի, Մինսքի եւ Քիեւի հիւպատոսները, լեհական գործակալութեան թղթակիցը եւ իրենց ընտանիքները, մօտ հարիւր հոգի, Ռումանիա մեկնեցան:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ պատերազմական նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, մասնակցութեամբ սպարապետ Կամլէնի եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լեհաստանի հանրապետութեան նախագահը, Մոսիքի, հետեւեալ կոչը ուղղեց ժողովուրդին.

— «Քաղաքացիներ, այն պահուն երբ մեր բանակը կը մարտնչի անօրինակ քաջութեամբ մը եւ պատերազմի սկիզբէն մինչեւ հիմա կը դիմադրէ Գերմանիոյ գրեթէ ամբողջ զինեալ ուժերուն ահագին գերազանցութեան, արեւելքի մեր դրացին կ'արշաւէ մեր երկիրը, բռնաբարելով կնքուած դաշնագիրները եւ բարոյականի անձեռնմխելի սկզբունքները: Մեր պատմութեան ընթացքին առաջին անգամ չէ որ կը գտնուինք արշաւանքի մը առջեւ, արեւելքէն թէ արեւմուտքէն: Լեհաստան, զինակիցը Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ, կը մարտնչի իրաւունքին համար՝ ընդդէմ անարդարութեան, քաղաքակրթութեան համար՝ ընդդէմ բարբարոսութեան, բարիքին համար՝ չարիքի տիրապետութեան դէմ: Եւ ես այն անխախտ հաւատքն ունիմ թէ յաղթական պիտի ելլէ այս պայքարին մէջ: Քաղաքացիներ, հարկ է այս անցողակի աղէտէն փրկել ինչ որ կը մարմնացնէ հանրապետութիւնը եւ կը կազմէ աղբիւրը սահմանադրական իշխանութեան: Ասոր համար է որ ես, վշտակոծ սրտով, որոշեցի հանրապետութեան նախագահին եւ պետութեան գերագոյն իշխանութեանց կեդրոնները փոխադրել այնպիսի վայր մը ուր պայմանները կ'ապահովեն կատարեալ գերիշխանութեան ազատ կիրարկումը եւ հանրապետութեան շահերուն հսկելու հնարաւորութիւնը: Քաղաքացիներ, վստահ եմ թէ՝ հակառակ ամենադառն փորձութեանց, դուք պիտի պահէք, ինչպէս մինչեւ հիմա, ձեր հոգեկան կորովը, ձեր արժանաւորութիւնն ու հպարտութիւնը որոնք աշխարհի հիացումը գրաւեցին: Ներկայ տաժանելի պարագաներուն մէջ, ձեզմէ իւրաքանչիւրին պարտականութիւնն է հսկել ազգին պատիւին վրայ: Նախախնամութիւնը արդարութիւն պիտի պարգեւէ մեզի»:

*** Պերլինի եւ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնները միաժամանակ հրատարակեցին զեկոյց մը, «կարճ կապելու համար անհիմն զրոյցները»: Երկու զեկոյցներն ալ կ'ըսեն թէ գերմանական եւ խորհրդային զինուորներուն գործողութիւնը» չունի որ եւ է նպատակ որ հակառակ ըլլայ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան շահերուն, ոչ ալ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած ոչ - յարձակման դաշինքին, այլ կը ձգտի վերահաստատել բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը որոնք խանգարուած են Լեհաստանի փլուզման հետեւանքով»: Նշանակալից է որ երկու պետութեանց պաշտօնական գործակալութիւնները չեն բացատրեր թէ ի՛նչպէս կարելի է կրկնակ նախայարձակում մը նկատել համաձայն ոչ - յարձակման դաշինքի մը տրամադրութեանց …

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով ռուսական արշաւանքի մասին, կ'ըսէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը կը քննէ կացութիւնը: «Այդ յարձակումը, որ Մեծն Բրիտանիոյ զինակցին դէմ ուղղուեցաւ այնպիսի պահու մը երբ ան ենթարկուած է Գերմանիոյ ջախջախիչ ուժերու գրոհին, չի կրնար արդարանալ խորհրդային կառավարութեան ձեւակերպած պատճառաբանութիւններով: Այս դէպքերուն կատարեալ իմաստը պարզ չէ տակաւին. բայց կառավարութիւնը կ'օգտուի առիթէն, յայտարարելու համար թէ այս անցուդարձէն ոչ մէկ բան կրնայ փոխել իր վճռականութիւնը՝ կատարելու համար իր պարտաւորութիւնները Լեհաստանի հանդէպ եւ պատերազմը շարունակելու իր ամբողջ ուժով, մինչեւ որ հասնի իր նպատակին»:

*** Աժանս Հավասի Մոսկուայի թղթակիցը պարզելով կացութիւնը, կը հաստատէ Լեհաստանի բաժանման ծրագիրը: Կը թուի թէ Գերմանացիները բաւական մեծ գին մը վճարած են, Խ. Միութեան աջակցութիւնը ապահովելու համար: «Անշուշտ Գերմանացիները կ'ուզեն պահել արեւելեան Կալիցիոյ քարիւղաբեր հարուստ շրջանները, Ռուսերուն ձգելով արեւմտեան Ուկրայնայի մնացեալ մասը եւ սպիտակ Ռուսիան, բայց պատճառներ կան կարծելու թէ Ռուսերը ազատ պիտի ձգեն Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ մէջ: Այդ շրջանները որոշ արժէք ունին հողագործական տեսակէտով, եւ նուազ արժէք՝ ճարտարագործութեամբ, սակայն Խ. Միութեան համար կը ներկայացնեն առաջնակարգ կարեւորութիւն, որովհետեւ անոնց շնորհիւ կարելի է հսկել ազատ Ֆինլանտայի ծոցին հարաւային ափը»:

*** Վարշաւայի ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի անխնայ, օդանաւերով եւ թնդանօթներով: Լեհական ձայնասփիւռը կ'ըսէ թէ կառավարութեան ուժերը կը կռուին գերմանական 70 զօրաբաժիններու դէմ, որոնց կ'աջակցի տասնապատիկ աւելի զօրաւոր օդատորմիղ մը եւ թէ լեհական բանակը յաջողած է անվթար պահել իր արեւմտեան ճակատը, Վիսթուլայէն մինչեւ Լոծ եւ Լէմպէրկ:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ հակառակ Լեհերու հերոսական դիմադրութեան, գերմանական մեքենաչարժ զօրամասերը յաջողեցան Պրէսթ Լիթովսք մտնել (Վարշաւայի արեւելեան կողմը), գրաւելով քաղաքին ամրոցները, բացի մէկէն: Լեհերը ուժգնօրէն կը պաշտպանեն Փրզէմիլը (Լէմպէրկի արեւմտեան կողմը): Եթէ այս միջնաբերդը իյնայ, Լեհերը պիտի կորսնցնեն իրենց ձախ թեւին խարիսխը, եւ ամբողջ Տնիէսթէրի հովիտը պիտի իյնայ գերմանական տիրապետութեան տակ:

*** Պուքրէշէն հասած լուրերու համաձայն, 200 լեհական օդանաւեր հասած են Չէրնաութի: Ռումանական կառավարութիւնը անմիջապէս գրաւելով այս օդանաւերը, արգելափակեց անոնց վարիչները:

Հեռագրի մը համաձայն, գերմանական օդանաւեր երեւցած են Ռումանիոյ վրայ, մինչեւ ութ քիլոմեթր ներս հետապնդելով լեհական օդանաւերը: Սահմանագլուխի երրորդ բռնաբարումն է այս:

Գերմանիոյ աչքը Ռումանիոյ քարիւղին վրայ

»»» • «««

«Փարի - Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պուքրէշէն (18 Սեպտ.).— Փլօէշտի քարիւղաբեր կեդրոնէն ամէն օր 10,000 թոն քարիւղ կը հանուի, Գերմանիա ղրկուելու համար: Ուրեմն ֆրանսական, անգլիական կամ գերմանական դրամագլուխները շահագործող ընկերութիւնները անտարբե՞ր են իրենց թանկագին հեղուկին գործածութեան մասին: Ոչ: Բայց Ռումանիա կը գտնուի Գերմանիոյ հզօր ճնշումին տակ: Դեռ անցեալ մարտ 23ին, արշաւանքի մը սպառնալիքին տակ հարկադրուեցաւ ստորագրել համաձայնութիւն մը, որով Գերմանիոյ կը վերապահէր իր քարիւղին արտադրութեան 25 առ հարիւրը: Արդ, Օգոստոսի վերջը, Գերմանիա կը պահանջէր վեց շաբաթէն իրեն յանձնել այն քանակութիւնը որ պիտի յանձնուէր վեց ամիսէն: Կը նշանակէ թէ Գերմանիա կը պահանջէր, Սեպտեմբեր 1էն Հոկտեմբեր 15, ռումանական արտադրութեան ամբողջութիւնը: Ինչո՞ւ: Գերմանական սպայակոյտին կարծիքով, այդ վեց շաբաթը կը ներկայացնէր լեհական պատերազմին տեւողութիւնը: Իսկ Հոկտեմբեր 15էն վե՞րջը: Կա՛մ պատերազմը կանգ պիտի առնէր, արեւմտեան պետութիւնները ընդունելով կատարուած իրողութիւնը, եւ կամ գերմանական բանակը Ռումանիա պիտի մտնէր քարիւղ փնտռելու համար, առանց դաշնագրի կամ պայմանագրի պէտք ունենալու:

Այժմ Ռումանիա միջոցներ ձեռք առած է այս սպառնալիքին դիմագրաւելու համար: Կը կարծուի նոյնիսկ թէ գերման փոքրաթիւ զօրախումբ մը կրնայ իջնել երկինքէն, քարիւղի հանքերը գրաւելու համար, ժամանակ չձգելով որ ճարտարագէտները անգործածելի դարձնեն զանոնք: Ռումանական փուշտ մը կը հսկէ Փլօէշթի մէջ:

*** Ռուսական արշաւանքին առթիւ առաջին տպաւորութիւնը յայտնելով, արտաքին նախարարին օրկանը կը գրէ թէ Ռումանիոյ շահը աւելի քան երբեք կը պահանջէ անխախտ պահել չէզոքութիւնը, իբրեւ միակ երաշխիքը երկրին եւ հարեւան պետութեանց ապահովութեան:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ երկու զեկոյցները հրատարակուեցան.— Զեկոյց թիւ 29, Սեպտ. 18, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ամբողջ ճակատին վրայ: Տեղական գործունէութիւն, յառաջապահ գիծերուն միջեւ.— Զեկոյց թիւ 30, իրիկուն.— Հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն ճակատի զանազան կէտերուն վրայ, մասնաւորապէս Սարպրուքի հարաւային շրջանին մէջ: Թշնամի սուզանաւ մը յաջող յարձակման մը ենթարկուեցաւ մեր ծովային ուժերուն կողմէ:

ՔՐԱՄՈՅՆ ԿՈՐԱՒ Անգլիոյ օդանաւակիր շոգենաւերէն «Քօրէճըս», զարնուելով գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Ունէր 22,500 թոն տարողութիւն, 90,000 ձիու ուժ եւ 1200 նաւաստի: Իր տեսակին առաջիններէն մէկն էր եւ կրնար 48 օդանաւ փոխադրել: Ընկղմեցաւ 30 վայրկեանի մէջ: Նաւաստիները ազատեցան:— Ուրիշ անգլիական նաւ մըն ալ ընկղմեցաւ: Գերմանական սուզանաւին նաւաստիները նաւուն մէջ մտնելով, գրաւեցին բոլոր ուտելիքը եւ անթելը, յետոյ ընկղմեցին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վարչական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարելով, ուժգնօրէն ճաղկեց խորհրդային զօրքին արշաւանքը, իբրեւ «կանխամտածուած դաւաճանութիւն մը խաղաղութեան եւ աշխատաւորութեան դէմ»: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը կը յայտարարէ թէ այլեւս չեն կրնար «գործակցիլ անոնց հետ որ չեն ուզած կամ չեն կրցած դատապարտել այս ընթացքը»: Այս ազդարարութիւնը ուղղուած է Ֆրանսայի բոլշեւիկներուն: Լէոն Պլում իր երէկուան խմբագրականին մէջ նորէն կը հրաւիրէ Ֆրանսացի բոլշեւիկները որ խզեն ամէն կապ Մոսկուայի հետ: «Ամէն ժամ որ կ'անցնի, աւելի պիտի դժուարացնէ այս ժէսթը»:

ԳԱՒԱՌ ԳԱՑԱԾ բազմաթիւ Փարիզցիներ վերադառնալ սկսած են, իրենց կիներուն եւ զաւակներուն հետ: Ջեռնհաս իշխանութիւնը կ'ազդարարէ թէ շատ սխալ կ'ընեն վերադարձողները, մանաւանդ անոնք որ գործ չունին Փարիզի մէջ: «Թէեւ օդանաւային արշաւներ չեն կատարուած, բայց այդ չի նշանակեր թէ վտանգը անհետացած է»:

ԹՈՒՐՔ մամուլը խօսելով ռուսական արշաւանքին վրայ, կը զգուշանայ խորհրդածութիւններէ: Կիսապաշտօնական «Ուլուս»ը մանրամասնօրէն հաղորդելով արշաւանքին լուրերը, չի յիշեր Սարաճօղլուի ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա: «Վաքըթ» այն կարծիքը կը յայտնէ թէ ռուսական արշաւանքին նպատակն է պատուար մը կազմել գերմանական ծաւալման դէմ դէպի Մօտաւոր Արեւելք:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ տենդային գործունէութիւն կը տիրէ, իբրեւ հետեւանք ռուսական արշաւանքին: Ֆրանսական, լեհական, անգլիական եւ ռումանական դեսպանները այցելեցին Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչին: Լեհաստանի պատրիարքն ալ Հռոմ հասաւ:

ՉԷԶՈՔ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ մտահոգութիւնը երթալով կը սաստկանայ: Գերմանիա հետզհետէ աւելի կը ճնշէ Եուկոսլավիոյ, Հունգարիոյ եւ ուրիշ փոքր պետութեանց վրայ: Պելժիոյ պարենաւորման դժուարութիւններն ալ մեծ հոգեր կը պատճառեն: Գերմանիա պահանջեց անմիջապէս ցրուել Սլովաքիոյ բանակը:

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ թղթատարը վերսկսաւ երկուշաբթի օրէն սկսեալ, ֆրանսական բոլոր գաղթավայրերուն, ինչպէս եւ Ամերիկայի համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառադի հակահրէական վարիչը, Շթրայխէր, ձերբակալուած է: Կ'ըսուի թէ աչքէ ինկած է նաեւ քարոզութեանց նախարարը, Տոքթ. Կէօպէլս:

ԱԿԱՆ ԴՆՈՂ նաւ մը, «Փլութօն» զոհ գնաց պայթումի մը: Կ'ըսուի թէ հարիւրի չափ զոհեր կան (Լ'Էօվր):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ
ռուսական արշաւանքին մասին

« Ժուռնալ», կը գրէ «Ճինկիզ խանի ժառանգորդը» խորագրով յօդուածի մը մէջ·

— «Գիտէինք թէ Գերմանացին, որ քաղաքակրթութեան հասած է մեզմէ տասը դար վերջ, բարբարոս մըն է, եթէ նկատի չառնենք Հռենոսի շրջանի բնակչութիւնը: Բայց այս բարբարոսութիւնը, զոր հռոմէական քաղաքակրթութիւնը, քրիստոնէութիւնը, արեւմտեան միտքը երկար ատեն աշխատեցան զգաստութեան բերել, հոգեկան բորբոքումի մէջ կը գտնուի իր արդի վարիչներուն ներշնչումին տակ:

1939ի Գերմանացիները, հիթլէրական Թոյնին ազդեցութեան տակ, ետ գացին մինչեւ նախնական ցեղախումբերու կեանքը: Անոնք կը սպաննեն այնքան դիւրութեամբ որքան կը շնչեն՝ նախնական ժողովուրդներու մօայլ հոգիով մը, սարսափելի յետադիմութիւն մը կատարելէ վերջ, որմէ պիտի ամչնար Կէօթէ, եթէ նորէն աշխարհ գար:

Ահա թէ ինչու, Եւրոպայի մէջ, ով որ կը սիրէ իր տունը, իր ստացուածքը, իր կեանքը, իր կինը եւ իր զաւակները, անմիջապէս պիտի փարէր իր հրացանին՝ եթէ արդէն փարած չէ: Մենք կը գտնուինք մարդակերպ գայլերու վոհմակի մը առջեւ: Ընտրութիւն կատարելու խնդիր չկայ,— կամ պիտի սպաննենք զանոնք, կամ անոնք պիտի ուտեն մեզ:

«Տէյլի Մէյլ»ի մէջ, Ուորտ Փրայս, խօսելով ռուսական բանակին միջամտութեան մասին, կը կարծէ թէ ատիկա չինշանակեր որ զինուորական գործակցութիւն մը պիտի սկսին Ռուսերը եւ Գերմանացիները միասնաբար, ու կը շարունակէ.—

Որ եւ է պատճառ չկայ ենթադրելու թէ խորհրդային կառավարութեան գործակցութիւնը Գերմանիոյ հետ պիտի կատարուի աւելի քանպաշտպանութիւնը երկու երկիրներու շահերուն, համաձայն ռուսեւգերմանական դաշինքին տրամադրութեանց:

Ռուսական բանակը չէ կրցածխրուժըցոյց տալ իր երկրէն դուրս, պաշտպանողական ճակատի վրայ: Օգտուելով երկրին ընդարձակ տարածութիւններէն, ուր հաղորդակցութեան միջոցները շատ քիչ են, ռուս զինուորը լաւ կռուեցաւ անցեալին մէջ, բայց Գերմանացիները կը թերագնահատեն անոր ռազմական յատկութիւնները: Կը յիշեմ, Հիթլէրի ամէնէն մօտիկ գերման հրամանատարներէն մին, Զօր. Ռայխնաու, ինծի կը պատմէր որ ընդհ. պատերազմին սկիզբը տեսեր է ռուսական ամբողջ վաշտեր որոնք անձնատուր եղած են առանց մէկ գնդակ արձակելու:

Հիթլէր եւս, խօսելով ռուս զինուորին ռազմական յատկութիւններուն մասին, կ'ըսէր որ թէեւ Ռուսերը օդային բազմաթիւ տորմիղներ ունին, մեքենաշարժ ուժեղ գունդեր, այսուհանդերձ ռուսական ճարտարարուեստը անկարող է լեցնելու բացը զոր կը ստեղծէ պատերազմը: Քանի մը շաբաթ կռուէ վերջ, Ռուսիոյ ճամբաները պիտի փակուին հրասայլերով եւ թնդանօթներով, զորս Ռուսերը պիտի չկրնան մաքրել:

« Ֆիկարօյ»ի մէջ, Վլատիմիր տ'Օրմըսոն կը վարանի Գերմանիոյ հետ մեղսակցութիւն համարել ռուսական միջամտութիւնը, ու կը շարունակէ·

— « Արդեօ՞ք կը գտնուինք գերմանեւռուսական մեղսակցութեան մը առջեւ, որ որոշուած էր նախապէս, արդեօ՞ք Հիթլէր եւ Սթալին, անցեալ Օգոստոսի 24ին, դաշինք կնքած են բաժնելու Լեհաստանը, թէ Խորհ. Միութիւնը, վախնալով այն հաւանականութենէն զոր կը ստանար գերմանական արշաւանքը դրացի երկրի մը մէջ, ուզեց ապահովել իր դիրքը Պալթեան երկիրներու եւ Ուքրայնայի շահերու տեսակէտով:

Ինչ ալ ըլլան ռուսական միջամտութեան բուն պատճառները, արդիւնքը միեւնոյնն է Լեհաստանի համար: Գէթ ներկայիս: Կռնակէն զարնուած՝ այն պահուն երբ կը կռուէր մարդասպաններու դէմ, Լեհաստանի հերոսական դիմադրութիւնը կը ստանայ, աշխարհի խղճմտանքին առջեւ, մարտիրոսութեան մը ձեւը:

Արեւելեան Եւրոպան ներկայիս դարձած է թատերաբեմ մը դէպքերու, որոնք հետզհետէ աւելի պիտի ծանրանան, մինչեւ որ աղէտը տարածուի աւելի:

Բայց վերջնական յաղթանակը կը պատկանի անոնց, որոնք կը դիմադրեն երկար, ու վստահ ենք որ մերը պիտի ըլլայ այդ յաղթանակը:

« Թան »ի խմբագրականը եւս կը շօշափէ նոյն հարցը.—

Ինչ ալ ըլլայ կեղծիքը,որով Ռուսիա կը ջանայ ծածկել իր միջամտութեան իրական նկարագիրը,— միջամտութիւն մը որ պարզապէս յարձակում մըն է, — պիտի չկարենայ փոխել իրողութիւնը, որ պերճախօս է ամբողջ աշխարհի առջեւ, անարդարանալի յարձակում մը ազատ ժողովուրդի մը վրայ:

« Լ'Էօվր»ի մէջ Տիկին Ժընըվիեւ Թապուի կը գրէ·

— Փարիզի մէջ շատեր կը կարծեն թէ Խորհ. Միութիւնը կ'աշխատի ապահովել Հիւսիսի մէջ, թերեւս նաեւ Հարաւի մէջ, ռուսական շահերը միայն, մինչ ուրիշներ կը խորհին թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի չուզէր պաղեցնել Թուրքիան, որ ինքզինք վտանգուած պիտի զգայ Պեսարապիոյ գրաւումով: Ըստ այս վերջիններուն, Մոսկուա պէտք ունի Թուրքիոյ, փակելու համար Սեւ ծովը Գերմանացիներուն առջեւ:

Եւ դեռ ուրիշ քաղաքագէտներ ալ կան, որոնք կը կարծեն թէ Խորհ. Միութիւնը հասարակաց շահեր ունի Գերմանիոյ հետ՝ ոչ միայն հողային նոր բաժանումներ կատարելու տեսակէտով, այլ եւ գաղափարաբանական պայքար մը տանելու համար ժողովրդապետութեանց դէմ:

« Փօփիւլէր»ի մէջ Լէոն Պլում կ'ընդվզի չէզոքութեան կեղծիքին դէմ, որով պոլշեւիկները կ'աշխատին ծածկել իրականութիւնը.—

Եթէ նոյնիսկ ենթադրենք որ չէզոքութեան այդ կեղծիքը ընդունելի է դիւանագիտութեան, պարագան նոյնը չէ բանուոր դասակարգին համար: Ըսել կ'ուզեմ թէ համայնավար տեսակէտը ընդունելի չէ բանուորներուն, ընկերվարականներուն, մեզի համար: Ու կոչ կ'ուղղեմ, դարձեալ, համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներուն, անոնց որոնք զօրաշարժի ենթակայ չեն ու կը մնան թիկունքը, անգամ մը եւս պաղատելով կը խնդրեմ, առանց յուսահատելու, յայտարարելով որ վերջին վայրկեանն է այս, վերջին պատեհութիւնը, որպէսզի կատարեն այն ժէսթը, որու կը սպասուի երեք շաբաթէ ի վեր: Այլեւս կասկածի տեղի չմնաց, տակաւին ի՞նչպէս կը վարանին, թող խօսին, թող վերջապէս արտասանեն աղաղակը, որ պատրաստ է արդէն իրենց խղճմտանքին մէջ, թող պոռան երկրին առջեւ թէ խզուած է այլեւս իրենց դաշինքը Մոսկուայի հետ, թէ Սթալինի ոճիրը զիրենք ազատեց երդումէն կամ ուխտէն, թէ ամէն ինչ վերջացած է այլեւս, թէ այսուհետեւ ֆրանսացի քաղաքացիներ են եւ ուրիշ ոչինչ, այսինքն թէ չեն ճանչնար ուրիշ պարտականութիւն եւ կարգապահութիւն, բայց եթէ Ֆրանսացիներու հասարակաց կարգապահութիւնը եւ պարտականութիւնը: Բայց թող աճապարեն, այլապէս յետոյ ոչինչ կրնայ լեցնել փոսը:

Ընդհանուր վրդովում Անգլիոյ մէջ

Անգլիական մամուլը ռուսական արշաւանքը կ'անուանէ «դաշոյնի հարուած մը Լեհաստանի կռնակին» եւ խստօրէն կը դատապարտէ: Այս առթիւ շատ մը թերթեր Ռուսաստանը կը նմանցնեն անգղի մը որ խոյացաւ լեհական աւարին վրայ: Եւ կը բացատրեն թէ կացութիւնը որքան ալ անհաճոյ ըլլայ, չի կրնար խորապէս ազդել զինուորական գործողութեանց վրայ եւ չի փոխեր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատերազմի նպատակները,— փրկել Լեհաստանը, խափանել գերմանական գերակայութիւնը Եւրոպայի մէջ եւ ոչնչացնել հիթլէրականութիւնը:

Բոլոր թերթերն ալ այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ խորհրդային նախայարձակումը որ եւ է զարմանք չէ պատճառած Լոնտոնի մէջ, թէ Լեհաստանի բաժանումը կանխաւ որոշուած էր Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ, թէ խորհրդային միջամտութիւնը գահավէժ ընթացք ստացաւ իբրեւ հետեւանք գերմանական յառաջխաղացութեան արագութեան եւ թէ վերջապէս Ռուսերը պատահաբար բարեկամներ են Գերմանացիներուն, շատ կը կասկածին անոնցմէ եւ մտահոգութեամբ կը դիտեն անոնց մերձեցումը Ուկրայնայի: Վերջապէս, կարգ մը թերթեր այն կարծիքը կը յայտնեն թէ խորհրդային միջամտութիւնը դեռ նոր սկսաւ եւ կրնայ տարածուիլ Պալթեան երկիրներուն եւ Ռումանիոյ վրայ:

« Թայմզ » երբեք անակնկալ մը չնկատելով ռուսական արշաւանքը, կ'ըսէ թէ շատոնց նախատեսուած էր եւ թէ համաձայնութիւնը կատարեալ է Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ:

«Թայմզ»ի կարծիքով, «Լեհերը այլեւս չեն կրնար երկար դիմանալ: Հարկ է սպասել, գիտնալու համար թէ ո՞վ աւելի ճարպիկ պիտի փրթի, Սթալի՞ն թէ Հիթլէր»: Եզրակացնելով, «Թայմզ» չի հաւատար որ լեհ. «անկախ» պետութիւն մը կարենայ կանգուն մնալ երկու արշաւողներուն միջեւ:

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կարծիքով, Լեհաստան տրամադիր չէ պատերազմական վիճակ յայտարարելու Ռուսիոյ դէմ, իսկ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները պիտի քննեն կարգ մը խնդիրներ, իրենց դիրքը ճշդելէ առաջ:

Անգլիոյ աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ» մասնաւոր ուժգնութեամբ կը դատապարտէ Խ. Միութիւնը.— «Չկայ եւ չի կրնար ըլլալ որ եւ է չքմեղանք Ռուսիոյ արարքին համար:Ան շարժեցաւ ոչ միայն հակառակ այն բոլոր խտէալներուն զոր իր վարիչները կը հռչակէին բարձրաձայն, այլ եւ ուղղակի բռնաբարելով իր հանդիսաւոր դաշինքը: Խորհրդային Ռուսիան կը հետեւի զինակցին օրինակին եւ կը պատռէ իր դաշնագիրը, աւարի դաշտը խոյանալու համար»:

Գերմանական ռազմավարութիւնը

Թերթերու զինուորական թղթակիցները զարմանքով տեսան որ Գերմանացիները գրոհ տալու նոր ձեւ մը ընդունած են: Այդ մասին կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հետեւակազօրքը չի մասնակցիր յարձակողական արշաւին: Ամբողջ գործողութիւնը կը կատարեն զրահապատ զօրաբաժինները, որոնք ալիք ալիք կը նետուին լեհական պաշտպանողական դիրքերուն վրայ: Լեհական պաշտպանողական գիծը, երկար ըլլալով, կը ներկայացնէ բարակ կեղեւ մը, կարելի չէ եղած խտութիւն ու խորութիւն տալ այդ գծին, որովհետեւ լրացած չէր զօրաշարժը: Միւս կողմէ, հրասայլերու արգելիչ կրակի գիծն ալ տկար էր: Այնպէս որ գերմանական զրահապատ գրոհը, մեքենական արագութեամբ առաջանալով, կը պատռէ լեհական պաշտպանողական բարակ գծին, կը խորտակէ զայն, յետոյ կը շարունակէ յառաջանալ 30, նոյնիսկ 40 քիլոմեթր դէպի ներս, առանց սպասելու որ հետեւակազօրքը հասնի իրեն: Միւս կողմէ, օդանաւերը, շատ ցածէն թռչելով, կը հալածեն լեհական հետեւակազօրքը: Այս արագ եւ յանկարծական ներխուժումին հետեւանքով, լեհական հրամանատարութիւնը կը կտրուի բանակէն, նոյնիսկ հրամանատարութիւնը կը ստիպուի խուսափիլ զրահապատ գրոհներու յարձակումէն, որու կը յաջորդեն գերմանական հրասայլերու կոհակները, անոնց ետեւէն հետեւակազօրքը:

Զօր. Կուտէրեան, որ քննիչն է գերման զրահապատ զօրաբաժիններուն, յատկապէս նման պատերազմի մը մասին գրած իր մէկ գիրքին մէջ, կ'ըսէ թէ «զրահապատ զօրաբաժիններու գրոհին պահն է նախքան արշալոյսը, երբ տակաւին չէ ծագած լոյսը: Կամ երբ թեթեւ մշուշ մը կը ծածկէ երկիրը, որովհետեւ նման պահերու մէջանկարելիէօգտագործել հրասայլերու արգելիչ զէնքերը, եւ երբ կ'երեւան հրասայլերը, անակնկալի կու գան:

Կարեւորն այն է որ զրահապատ զօրաբաժինները արագօրէն թափանցեն եւ յառաջանան թշնամի գիծէն ներս, ընկերակցութեամբ բազմաթիւ հրասայլերու: Միաժամանակ պէտք է յարձակիլ թշնամի մարտկոցներու վրայ, որոնք իրենց դիրքերէն կ'օգնեն հրասայլերու արգելիչ կրակին:

Զրահապատ զօրաբաժիններու գրոհը կրնանք բաժնել չորս բաժիններու.

Առաջին բաժինը պէտք է անշարժութեան դատապարտէ պահեստիներու եւ հրասայլերու գործունէութիւնը, մանաւանդ անպէտ դարձնել թշնամի սպայակոյտը եւ հրամանատարութիւնը, խզելով հաղորդակցութիւնը ճակատին հետ: Իր ճամբուն վրայ, պէտք է աշխատի փճացնել հրասայլերու արգելիչ գիծը, առանց մտնելու ուրիշ կռիւներու մէջ:

Երկրորդ բաժինը պաշտօն ունի քանդելու թշնամի հրետանին եւ հրասայլերու արգելիչ կազմակերպութիւնը:

Երրորդ բաժինը պաշտօն ունի դիւրացնել հրասայլերու օժանդակ կազմին անցքը թշնամի հետեւակազօրքին մէջէն:

Չորրորդ բաժինը, որ պէտք է ստուարաթիւ ըլլայ, պաշտօն ունի ձեռնարկելու դիմադրող դիրքերու պաշարումին:

Այս գրոհները պէտք է կատարուին ընդարձակ ճակատի մը վրայ, գրոհ տուող ալիքները պէտք է իրարու յաջորդեն անընդհատ եւ միշտ պատրաստ գտնուին հրասայլերու հակայարձակման »:

Զրահապատ զօրաբաժիններու գրոհը սակայն կարելի չէ կատարել արեւմտեան ճակատին վրայ, ուր ֆրանսական գիծը ոչ միայն երկար չէ լեհականին պէս, այլ եւ ֆրանսական բանակը օժտուած է հրասայլերու այնպիսի ուժով մը որ կը խորտակէ ամէն գրոհ:

Հիթլէր եւ Սթալին աւարը բաժնե՞ծ են

Զուիցերիոյ մէջ շատ զարմանք չպատճառեց ռուսական զօրքին արշաւանքը 1400 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ: Դեռ անցեալ շաբթու կարգ մը թերթեր կը գրէին թէ Սթալին համախորհուրդ Հիթլէրի հետ պիտի օգտուի առաջին պատրուակէն, մասնակցելու համար Լեհաստանի չորրորդ բաժանման: Թերթերը մասնաւորապէս չեշտելով նախայարձակման հանգամանքը, նորէն կը յիշեն թէ Մոսկուա եւ Պերլին ձեռք ձեռքի կը քալեն: «Անոնք բացարձակապէս համաձայն են իրենց բանակներու գրաւման շրջաններու մասին: Այս առթիւ կ'ըսեն թէ Լեհաստանի ճակատագիրը վճռուած էր օգոստոս 24էն 25ի գիշերը, Ռիպպէնթրոփի եւ Սթալինի երկար խորհրդակցութեան ընթացքին: « Այս խորհրդակցութիւնը իրականին մէջ աւելի շատ կապ ունէր Լեհաստանի ժառանգութեան քան թէ ոչ - յարձակման դաշինքին հետ, որ արդէն կնքուած էր »:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սթալին պայման դրած է Լեհաստանի բաժանումը, ապահովելու համար գերմանական բանակին թիկունքը, երբ այս վերջինը յարձակման ենթարկուէր արեւմուտքէն: Ցիւրիխի «Նուվէլ Կազէթ»ը կը կարծէ թէ երբ ռուսական եւ գերմանական զինուորները իրարու հանդիպին, եղբայրակցութեան տեսարաններ պիտի պարզուին, ինչպէս եղան իտալական եւ գերմանական բանակներուն միջեւ, Պրէննէրի վրայ, Աւստրիոյ արշաւանքին ատեն (1938):

Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ գերմանական «Պրէմէն» շոգենաւը, որ կը հետապնդուէր Նիւ Եորքէն ճամբայ ելած ատեն, ռուսական նաւահանգիստ մը ապաստանած է:

Ռումանիոյ մէջ մտահոգութիւնը խոր է մանաւանդ անոր համար որ կը վախցուի թէ Գերմանիա եւ Ռումանիա հասարակաց սահմանագլուխ մը պիտի կազմեն արեւելեան Կալիցիոյ միջոցաւ: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ արդէն իսկ 30,000 լեհ փախստականներ կը գտնուին Ռումանիոյ մէջ եւ թէ Լեհաստանի գանձին կէսը ճամբայ հանուած է դէպի Աղեքսանդրիա, իսկ ազգ. դրամատան եւ խնայողութեանց սնտուկի տնօրէնները Փարիզ պիտի գան:

ԺՈՐԺ ՓԻԹՕԵՒ, հայազգի ծանօթ արուեստագէտ - թատերապետը, մեռաւ Ժընեւի մէջ: Ծնած էր 1886ին, եւ բեմական շրջանը սկսած Փեթերպուրկի մէջ, 1912ին: Մեծ պատերազմէն վերջը Փարիզ եկաւ, ուր կը վարէր «Թէաթր տէ զ'Առը»: Այնուհետեւ սարքեց բազմաթիւ ներկայացումներ կնոջը հետ: Ֆրանսական հպատակութիւնը ստացած էր երկար ատենէ ի վեր:

Խ. Միութեան դիրքը թրքական ակնոցով

Ջէլէլիա Սէրթէլ կը գրէ իր թերթին մէջ (թուրքերէն «Թան», 7 սեպտ.)

— « Գերմանեւխորհրդային ոչ – յարձակման ուխտին կնքումէն ի վեր, ամբողջ աշխարհի հանելուկ մը դարձաւ Ռուսիոյ դիրքը:

Պատերազմը փութացնող ուխտէ մը վերջ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Սովիէթներուն դիրքը: Ս. Ռուսիա անկե՞ղծ է իր չէզոքութեան մէջ, թէ ոչ դարանակալ առիթի մը կը սպասէ:

Ս. Ռուսիոյ դիրքը մասնաւորաբար Կեդր. Եւրոպան, Պալքանները եւ Թուրքիան բուռն կերպով շահագրգռելուն, այս թնճուկը քակելու եւ այս հանելուկը լուծելու պէտք կայ:

Խ.Ռուսիոյ հինէն ի վեր բիւրեղացած քաղաքական կացութիւնը սա էր.—

Ռուսիա երկրին մէջ նոր պետութիւն մը հիմնելով զբաղած է: Մինչեւ այս գործը գլուխ հանելը՝ պէտք չէ որ պատերազմի մը մէջ մտնէ եւ ուրիշներու ետեւէն ալ չքշուի: Միայն նացի եւ ֆաշական պետութիւններն են որ կրնան պատերազմի քշել Եւրոպան: Պէտք է խորտակել անոնց թափը, կանխել յարձակումները: Ասոր համար, ի հարկին, կարելի է ժողովրդապետութեանց հետ ալ գործակցիլ: Իրենց այս քաղաքականութեանը «հաւաքական երաշխաւորութիւն» անունը տուած էին:

Այս նպատակով Ազգաժողով մտեր, Հապէշիստանի եւ Սպանիոյ պատերազմներուն յարձակողներու դէմ ճակատ կազմեր, Չեխոսլովաքիոյ գրաւման ատեն յարձակումը կասեցնելու համար շարժման անցնելու պատրաստ ըլլալը յայտներ, եւ, վերջապէս, Անգլիացիներուն յարձակումին առաջքը առնելու համար ծրագրուած խաղաղութեան ճակատին միանալու համար ալ բանակցիլ սկսեր էին:

Բայց երբ տեսան որ այս ձեռնարկները դրական արդիւնք չեն տար եւ եւրոպական պետութիւնները միշտ իրենց հանդէպ անկիւն մը թողուելիք վտանգաւոր ասիական պետութեան մը վերաբերումը ցոյց կուտան, փոխեցին իրենց քաղաքականութիւնը, նախընտրեցին եւրոպական պետութեանց բախումը հեռուէն դիտել եւ, այս միջոցին չէզոք մնալով, թէ իրենց ներքին գործերը լրացնել եւ թէ երկու կողմերուն ալ օգնելով հարստանալ ու զօրանալ:

Այս մտադրութեամբ, իրենց սահմանները յարձակումի մը դէմ պաշտպանելու համար, Գերմաններուն հետ ոչ — յարձակման ուխտ մը կնքեցին եւ իրենց պատեանը քաշուեցան:

Սովիէթներուն համար թէ Գերմանիոյ եւ թէ ժողովրդապետութեանց տկարանալը փափաքելի է: Երկու կողմերն ալ խեղճ վիճակի մէջ դուրս պիտի գան պատերազմէն: Մինչեւ այն ատեն Սովիէթները չէզոք մնալով, պիտի կարենան այս աշխարհակալութեան պատերազմէն զօրաւոր եւ անվնաս դուրս գալ:

Պիտի ըսէք որ՝

— « Եթէ Ռուսիա չէզոք մնալու մտադիր է, ինչո՞ւ նախանիւթ եւ պարէն տալով Գերմանիան կը զօրացնէ: Ինչո՞ւ Լեհաստանի սահմանը զօրք կը ղրկէ: Եւ ինչո՞ւ վերջին օրերուն երկու դաս զէնքի տակ կանչեց »:

Մեր համոզումով, Սովիէթները Գերմաններուն հետ կնքած ոչ - յարձակման ուխտին տակ դրած իրենց ստորագրութեանը կարեւորութիւն չեն տար: Հաշտ աչքով ալ չեն կրնար նայիլ գերման բանակներուն Լեհաստանը ամբողջովին գրաւելով մինչեւ Խ. Ռուսիոյ սահմանները հասնելուն: Ուշ - կանուխ, Գերմանիա Ռուսիոյ մեծագոյն թշնամին է: Եթէ Գերմանիա այս փորձանքէն յաղթական ելլէ, բացարձակ է որ պիտի կռուի Սովիէթներուն հետ: Ահա այս պատճառաւ Ռուսերը անհրաժեշտ նկատած են Լեհաստանի սահմաններուն վրայ ամէն հաւանականութեան դէմ, պատրաստ գտնուիլ:

Ցետոյ, Սովիէթները չեն ուզեր որ Գերմանիա Ռումանիան գրաւելով Սեւ ծով իջնէ, եւ կամ Պալքանները իջնելով Նեղուցները ձեռք անցընէ: Եթէ Գերմանները Ռումանիոյ վրայ յարձակին եւ կամ Պալքանները իջնելու ձեռնարկեն, Սովիէթները ինքնաբերաբար Գերմաններուն հետ կնքուած ուխտը պատռելու եւ անպատճառ անոր այս գրաւման շարժումը կանխելու պիտի ստիպուին: Այս տեսակէտով, Խ. Ռուսիա զէնքի տակ աւելի զինուոր պահելու եւ զգուշական միջոցներ ձեռք առնելու հարկադրանքին մէջ կը գտնուի:

Այս շրջանին երբ ամբողջ աշխարհ եւ իրենք զիրենք պաշտպանելու տկար փոքր ազգերն իսկ ոտից ցգլուխ կը զինուին եւ կիսովին զօրաշարժի մէջ կ'ապրին, անբնական չէ Խ. Ռուսիոյ կարգ մը դասերը զէնքի տակ առնելը:

Հետեւաբար, մինչեւ որ գերման բանակները խորհրդային սահմանը չհասնին եւ կամ Ռումանիան գրաւելու կամ Պալքանները իջնելու չձեռնարկեն, ոչ մէկ պատճառ կայ որ Խ. Ռուսիա հրաժարի իր այսօրուան չէզոքութենէն:

Խ. Ռուսիոյ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները միշտ ուղղամիտ եղած են: Երկու երկիրները միշտ հաստատած են իրենց բարեկամութիւնը: Եւ Խ. Ռուսիա, վերջին օրերուն, յայտնելով թէ անտարբեր պիտի չմնայ Նեղուցներուն դէմ օտար յարձակումի մը, հաստատած է թէ անխախտ կուսակից է Նեղուցներու վրայ Թուրքիոյ տիրապետութեան:

Ուրեմն, Թուրքիոյ համար ոչ մէկ վրդովիչ պարագայ կայ Ռուսիոյ դիրքին բերումով: Ընդհակառակն, վերը պարզուած պատճառներով, Խ. Ռուսիոյ չէզոքութիւնը տեսակ մը երաշխիք կը կազմէ Պալքաններու խաղաղութեան եւ ապահովութեան »:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.256

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
21 Sept.
1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4149

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼԵՀԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԵՑԱՒ

ԵՐԵՔ ԲԱՆԱԿՆԵՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԴԻՄԱԴՐԵԼ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՀԻԹԼԵՐ ԿԸ ՃԳՆԻ ՉԶՄԵՂԱՅՆԵԼ ԻՐ ԱՐԱՐՔԸ

Լեհաստանի կառավարութիւնը եւ Հանրապետութեան նախագահը, որոնք Վարշաւայէն Լուպլին, յետոյ ուրիշ քաղաք մը եւ վերջապէս ռումանական սահմանագլուխին վրայ՝ Քութի փոխադրուած էին,

Թէեւ երկու սուրի մէջ մնացած, լեհական երեք բանակներ կը շարունակեն դիմադրութիւնը, հերոսական կռիւներ մղելով: Վարշաւան կանգուն է տակաւին, հակառակ գերմանական թնդանօթներու եւ օդանաւերու կատաղի ռմբակոծութեան:

Արեւելեան Լեհաստանի մէջ, Ռուսերը շարունակելով իրենց յառաջխաղացութիւնը, ներս մտած են մինչեւ 90 մղոն, իսկ հիւսիսային բանակը՝ 80 մղոն: Շատ մը աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ խորհրդային զօրքին գործողութիւնները անձամբ կը վարէ մարաջախտ Վորոշիլով, պատերազմական գործավարը: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ Խ. Միութեան արշաւանքը որոշուեցաւ շաբաթ գիշեր, Քաղաքական Բիւրոյին կողմէ (Պոլիտբիւրօ): Այս ժողովին մէջ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդը, գնդ. Պուրկալեւ զեկուցում մը կարդաց, գերմանական հրամանատարութեան հետ ունեցած խօսակցութեան մասին եւ անմիջապէս որոշուեցաւ գործի ձեռնարկել: Մարաջախտ Վորոշիլով օդանաւ մը նստելով ուղղակի գնաց ճակատ: Այս առթիւ հազարաւոր ժողովներ գումարուեցան ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, փառաբանելով արշաւանքը — ինչպէս երբեմն կը փառաբանէին հակահիթլէրական ձեռնարկները:

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Սեպտեմբեր 19ի առտուն բազմաթիւ ռուսական հրասայլեր մտան Վիլնա, Լեհաստանի ծայրագոյն հիւսիս - արեւմտեան շրջանը, եւ յետոյ գլխաւոր բանակը գրաւեց քաղաքը: Վիլնայի զօրանոցները պարապ էին եւ լեհ զինուորները քաղաքային հագուստներ հագնելով, կը գրաւէին անհատական տուները:

Վարշաւայի քաղաքապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իւրաքանչիւր 100 ոտքի վրայ շէնք մը կործանած է օդանաւերու եւ թնդանօթներու ռմբակոծութեամբ եւ քաղաքին վարի մասը աւերակներու վերածուած է: Ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի անխնայ: Քաղաքապետը կ'աղաղակէ թէ երբեք անձնատուր պիտի չըլլան եւ թէ կռիւը պիտի շարունակուի մինչեւ վերջին փամփուշտը:

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ հարիւր հազար Լեհեր ապաստանած են Ռումանիա: Սահմանամերձ Չէրնաութի քաղաքը հասած Լեհերը անմիջապէս փոխադրուեցան երկրին ներսերը: Փոխադրութիւնը չափազանց դժուարացած է, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներու որոնք ճախճախուտներ բացած են:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, լեհական հրոսախումբեր ծանր վնասներ կը պատճառեն գերմանական բանակի թիկունքին, խանգարելով մատակարարութիւնը: Այս հրոսախումբերը շատ լաւ զինուած ըլլալով, վճռած են կռիւը շարունակել մինչեւ վերջը:

Անգլիական անթելը կը տեղեկացնէ թէ վերին Շլեզիոյ պղինձի հանքերը ողողուած են լեհ հանքագործներուն կողմէ: Բազմաթիւ լեհ փախստականներ հասած են Լաթվիա, 83 օդանաւերով: Փախստականներուն մէջ կը գտնուի մարաջախտ Փիլսուտսքիի այրին իր երկու զաւակներով:

Զուիցերիական թերթերը կ'իմանան թէ խորհրդային բանակին յառաջապահները Լվով հասած են արդէն (Լէմպէրկ): Փէշթայի մէջ շրջած լուրերու համաձայն, ռուսական զօրամասերը մօտեցած են հունգարական սահմանագլուխին: Վերջապէս Հավասի քաղած տեղեկութեանց համաձայն ռուսական եւ գերմանական բանակները առաջին անգամ իրարու հանդիպած են Պրէսթ-Լիթովսքի մէջ,— «դաւաճանութեան դաւական կեդրոնը», ինչպէս կ'որակէ տեղական թերթ մը:

Սեպտեմբեր 19էն ի վեր լեհական անթելը այլեւս չի գործեր: Սպայակոյտն ալ որ եւ է զեկոյց չհրատարակեց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդային բանակն ալ կը հետեւի գերմանական ռազմավարութեան.— մեքենաշարժ զօրամասեր եւ հրասայլեր, ընկերակցութեամբ հետեւակազօրքի եւ օդանաւերու:

Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, այլեւս կարելի չէ պատրանքներ սնուցանել հերոսական Լեհաստանի ճակատագրի մասին: Հինգերորդ — ոչ թէ չորրորդ — անգամն ըլլալով երկու հզօր դրացիներու կողմէ կ'անդամատուի այդ երկիրը, տեսակ մը ճակատագրականութեամբ: Այն երեք բանակները որ կը շարունակեն դիմադրութիւնը, այլեւս կապ չունին իրարու հետ եւ յուսահատական կռիւ մըն է որ կը մղեն: Տակաւին դիմադրութեան կորիզներ կան Քութնոյի, Վարշաւայի, Լուպլինի եւ Լվովի մէջ, բայց ոչ մէկ ընդհանուր կապակցութիւն. իսկ պարենաւորումը չափազանց դժուարացած է: «Այս պայմաններուն մէջ այլեւս ի՞նչպէս կրնան աւելի երկար դի -

մադրել Լեհերը, կը հարցնէ «Մաթէն», երբ Ռուսերը կոնակէն կը հարուածեն, հիւսիսէն եւ հարաւէն, ինչպէս եւ Տնիէսթէրի հովիտին մէջ, ուր միացած են Գերմաններուն»:

*** Ռուսական եւ գերմանական հրամանատարութիւնները կը շարունակեն զեկոյցներ հրատարակել միասնաբար:

*** Ռումանական կառավարութիւնը փակեց սահմանագլուխը: Սեպտեմբեր 18ին ռումանացի պաշտօնատարներ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին ռուսական յառաջապահ զօրամասերու հրամանատարութեան հետ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Ռումանական զինուորները շղթայ մը կազմած են սահմանագլուխին վրայ: Ոչ ոք կրնայ մօտենալ մինչեւ եօթը քիլոմեթր, առանց մասնաւոր արտօնութեան:

ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 31, Սեպտեմբեր 19, առաւօտ.— Թշնամի զօրքին կողմէ մասնակի յարձակում գիշերը, Սարի արեւելեան մասին մէջ: Յարձակումը ետ մղուեցաւ:

Զեկոյց թիւ 32, իրիկուն.— Ետ մղուեցաւ տեղական յարձակում մը թշնամի զօրքին կողմէ, Պլիի արեւելեան կողմը: Թշնամի օդատորմիղին կողմէ գործունէութիւն միեւնոյն շրջանին մէջ:

Ծանօթ.— Պլի մէկ վտակն է Սար գետին եւ կը հոսի դէպի արեւելք, Սարկէմինէն, Սարպրուքէնի եւ Փիրմասանի միջեւ:

*** Անգլիոյ զինուորական մասնագէտները ջերմապէս գնահատելով զօրակալէնի ռազմագիտութիւնը, կ'ըսեն թէ անգլեւֆրանսական գերագոյն խորհուրդը ամէն բան նախատեսած է, եւ դաշնակից զինուորական իշխանութիւնները երբեք յանկարծակիի պիտի չգան, ինչ որ ալ ըլլայ գերմանական սպառնալիքը: Նոյն շրջանակներուն մէջ Պելժիոյ մասին ալ վախ չունին, քանի որ ֆրանսական ամրութիւնները կ'երկարին հասարակաց սահմանագլուխին վրայ: «Այդ ամրութիւնները այնքան զօրաւոր չեն որքան Մաժինոյի գիծը, բայց զօրացած են Պելժիոյ շինած ամրութիւններով»: Գալով Հոլանտայի, ճիշդ է որ անոր ամրութիւնները չեն կրնար բաղդատուիլ Պելժիոյ ամրութեանց հետ եւ գերմանական զօրքեր համախմբուած են սահմանին վրայ, բայց բուն իսկ Հոլանտացիները հաւանական չեն գտներ որ Գերմանները իրենց երկիրը արշաւեն: Եթէ սահմանագլուխը բռնաբարուի, Հոլանտա պատերազմ պիտի հռչակէ, իր բանակը յամրաբար պիտի նահանջէ դէպի արեւմուտք, թումբերը պիտի բացուին եւ դաշտերը պիտի ողողուին, անշարժութեան դատապարտելով թշնամի մեքենաշարժ զօրամասերը:

Զուիցերիոյ մասին ալ մեծ վտանգ մը չեն տեսներ Անգլիոյ զինուորական իշխանութիւնները, քանի որ այդ երկիրը ունի բնական պատնէշներ եւ իր բանակը աւելի լաւ պատրաստուած է քան 1914ին: Իսկ Սպանիոյ մասին երբեք հաւանական չի նկատուիր որ Գերմանիա փորձէ զինուորական խարիսխ դարձնել զայն:

ՀԻԹԼԵՐ ԿԸ ՃԱՌԷ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

"Չորս տարի, վեց տարի, եօթը տարի..."

Պատերազմի պայթումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Հիթլէր ճառ մը խօսեցաւ Տանցիկի մէջ, Սեպտեմբեր 19ին: Ամէն միջոց ձեռք առնուած էր որպէսզի ճառը լսուի ոչ միայն ամբողջ Գերմանիոյ, այլեւ Պոհեմիոյ, Մորաւիոյ, Լեհաստանի եւ արտասահմանի մէջ:

Առաջնորդը իր ճառը սկսաւ ուժգնօրէն ձաղկելով Վերսայլի բռնաձեւը (տիկտաթ):

— «Այդ բռնաձեւը ամենամեծ անարդարութիւնն եղաւ գերման ժողովուրդին դէմ: Եթէ այսօր կ'ըսեն թէ այլեւս չեն կրնար վստահիլ մեր խօսքին, ես ալ իմ կարգիս կը յայտարարեմ թէ ամէն վստահութիւն կորսնցուցած եմ ժողովրդապետութեանց խօսքին վրայ: Անոնք միայն ապուշութիւն կ'արտադրեն»:

Հիթլէր յետոյ յարձակեցաւ Լեհաստանի վրայ, գործածելով իր երկու սովորական բանաձեւերը,— գերման փոքրամասնութեանց հարստահարումը եւ լեհական կառավարութեան նոր քաղաքականութիւնը՝ մարաջախտ Փիլսուտսքիի մահէն վերջը: Գերմանիոյ Առաջնորդը հետեւեալ տարօրինակ բացատրութիւնը տուաւ ներկայ պատերազմի պատճառներու մասին.

— «Ես փորձեցի կարգադրութեան մը յանգիլ: Գիտէք իմ չափաւոր առաջարկներս: Ես աւելի քան համեստ եղայ: Ես ուզեցի գերման եւ լեհ ժողովուրդներուն խնայել նոր ընդհարումի մը տառապանքները: Անցեալ դարնան կրկնեցի իմ որոշ առաջարկներս, ուզեցի նոյն իսկ երաշխաւորել Լեհաստանի միւս սահմանագլուխները: Լեհաստան պատասխանեց զօրաշարժով եւ ահաբեկումով»:

Այստեղ Հիթլէր յիշեց Լեհաստանի յարձակումը գերմանական հողին դէմ եւ աւելցուց. «Եթէ Լեհաստան նախընտրեց պատերազմը, պատճառը այն է որ ուրիշներ մղեցին զայն»: Յետոյ փորձեց մարաջախտ Կէօրինկի ռազմավարութիւնը.— իրար ձգել Փարիզն ու Լոնտոնը: Այս առթիւ զանազան բարբարոսութիւններ վերագրելով Լեհերուն, յայտարարեց.

— «Ես հրամայեցի մեր օդանաւային ուժերուն մարդկային պատերազմ մը մղել. բայց ժողովրդապետութիւնները թող չերեւակայեն թէ միշտ ալ այսպէս պիտի շարունակուի: Եթէ կ'ուզեն որ փոխուի այս մեթոտը, պիտի փոխուի»:

Ապա անցնելով Մոսկուայի հետ հաստատուած գործակցութեան, Հիթլէր յայտարարեց.

— «Ֆրանսա եւ Անգլիա ոճիր մը, դաւաճանութիւն մը կը նկատեն այս գործակցութիւնը: Ոչ գերմանական, ոչ ալ ռուսական կարգուսարքը չեն ուզեր մէկ հատիկ մարդ զոհել արեւմտեան ժողովրդապետութեանց շահերուն համար: Ուրախ եմ հերքելու Անգլիոյ քաղաքագէտներուն այն սուտը թէ Գերմանիա կ'ուզէ իր տիրապետութիւնը հաստատել մինչեւ Ուրալ: Ռուսիա եւ Գերմանիա համաձայնած են իրենց պատերազմական նպատակներու մասին: Գերմանիոյ պատերազմի նպատակները շատ սահմանափակ են: Գերմանիա եւ Ռուսիա պիտի ոչնչացնեն հրդեհի վառարանը Լեհաստանի մէջ: Ես պատերազմական նպատակներ չունիմ ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ Անգլիոյ դէմ: Ես յաջողեցայ անհետացնել ամէն թիւրիմացութիւն Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ: Եթէ, հակառակ ամէն բանի, կ'ուզեն շարունակել պատերազմը, ես մէկ բելլիք ունիմ.— վերսայլի դաշնագրով հաստատուած Լեհաստանը երբեք յարութիւն պիտի չառնէ: Երբ Անգլիա կ'ըսէ թէ պատերազմը ուղղուած է այս կարգուսարքին եւ ինծի դէմ, իբրեւ ներկայացուցիչը այդ կարգուսարքին, ես կը պատասխանեմ.— Ինծի համար ամէնէն մեծ պատիւն է այս վերաբերումը: Եթէ կը կարծեն զիս բաժնել իմ ժողովուրդէս, կը նշանակէ թէ ապուշի տեղ կը դնեն զայն: Գերման ժողովուրդը յարձակում կրեց: Կ'ըսեն թէ այս պատերազմը երեք տարի պիտի տեւէ: Վա՜յ Ֆրանսայի զինուորին: Երեք տարի, չորս տարի, վեց տարի, եօթը տարի վերջն ալ Գերմանիա անձնատուր պիտի չըլլայ»:

Վերջացնելով, Հիթլէր յայտարարեց թէ Անգլիա գերմանական կարգուսարքին դէմ չէ որ պատերազմ կը մղէ, «այլ գերման ժողովուրդին, անոր կիներուն եւ զաւակներուն դէմ», ինչպէս կ'ապացուցանէ պաշարումը որ ուղղուած է նաեւ չէզոքներուն դէմ: Ճառը տեւեց մօտ 1.15 ժամ:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս ճառին առթիւ Ֆրանսայի տեղեկութեանց վերատեսչութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, Աժանս Հավասի միջոցաւ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ այս «տխուր պաշտպանողականը» սահմանուած է Գերմանիոյ հանրային կարծիքին վրայ ազդելու: «Հիթլէր հարկ զգացած է ինքզինքը չզմեղացնել գերման ժողովուրդին առջեւ, այն աՀռելի աղէտին մէջ ուր խրեց զայն: Ան յարաճուն դժնդակութեամբ մը կը կրկնէ գերման քարոզութեանց սովորական կաղապարը: Ոչինչ կը պակսի այդ ճառին մէջ,— ոչ սուտը՝ լեհական յարձակման եւ վայրագութեանց մասին, ոչ սովորական յանկերգը Վերսայլի դաշնագրի մասին, ոչ Անգլիան եւ Ֆրանսան իրարմէ բաժնելու աւանդական ռազմախաղը, ոչ ահաբեկման փորձը, ոչ նախատինքը հակառակորդին հանդէպ, ոչ ալ զոհին ատոնահարումը: Ինչպէս Հիթլէրի բոլոր ճառերուն մէջ, սուտերը կը վխտան այս պաշտպանողականին մէջ: Առաջնորդը պատերազմին պատճառները կը տանի կը կապէ Անգլիոյ կողմէ Լեհաստանի տրուած երաշխաւորութեան: Ան կ'ուզէ իր ժողովուրդէն ծածկել թէ այդ երաշխաւորութիւնը ուղղակի հետեւանքն է իր դրուժանութեան, իր յանձնառութեանց բռնաբարման, Չեխօսլովաքիոյ կործանման, որ յաջորդեց Աւստրիոյ փլուզման, եւ Փրակայի գրաւման գերման զօրքին կողմէ: Գալով Լեհաստանի դէմ կատարուած գերմանական նախայարձակման, Հիթլէր զայն կը բացատրէ Տանցիկը ետ առնելու միակ անհրաժեշտութեամբ: Արդ, քիչ վերջը կը յայտարարէ թէ երբեք թոյլ պիտի չտայ որ յարութիւն առնէ Լեհաստանը: Ուրեմն Տանցիկը պարզապէս պատրուակ մըն է: Իրականին մէջ Հիթլէր կ'ուզէր կործանել Լեհաստանը, կործանում մը որ ինքնին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նոր հանգրուան մը դէպի Եւրոպայի տիրապետութիւնը:

«Խաղաղութիւնը պիտի փրկուէր, կ'ըսէ Հիթլէր, եթէ Լեհաստան ընդունած ըլլար իմ չափաւոր առաջարկներս»: Դժբախտաբար Լեհաստան երբեք ծանօթ չէր այդ առաջարկներուն: Մնաց որ, Հիթլէր կը խոստովանի թէ Օգոստոս 23ին իսկ համաձայնած էր Սթալինի հետ, կնքելու համար Լեհաստանի ճակատագիրը: Այն ատեն ի՞նչպէս անկեղծ կրնային ըլլալ իր օգոստոս 31ի «չափաւոր» առաջարկները: Հիթլէր լեհական զօրաշարժը կը ներկայացնէ իբրեւ վճռական տարր ընդհարման: Բայց այսօր գիտենք որ գերմանական հինգ զօրաբանակներ կազմ եւ պատրաստ էին եւ թէ աշխարհակալութեան ծրագիրը միայն գործադրութեան կը սպասէր: Իտալական թերթ մը, «Կաձէթթա տէլ Փոփոլօ», Սեպտեմբեր 17ին կը գրէր թէ լեհական բանակին ձախողումը մասամբ կը բացատրուի սա իրողութեամբ որ լեհական ընդհ. զօրաշարժը կարելի չէր եղած գլուխ հանել սովորական ձեւով, իբրեւ հետեւանք Գերմանիոյ ցամաքային եւ օդային բանակներու չնթահարիչ յարձակողականին: Վերջապէս Հիթլէր կը զարմանայ որ Ֆրանսա եւ Անգլիա պատերազմ կը մղեն իրեն եւ ոչ թէ գերման ժողովուրդին դէմ: Արդարեւ, Ֆրանսա եւ Անգլիա թոյլ պիտի չտան որ Հիթլէրի դիկտատուրան գերութեան դատապարտէ աշխարհը, կործանելով բոլոր բարոյական արժէքները եւ ազատութիւնը»:

*** Անգլիոյ մէջ ալ խստօրէն կը դատապարտեն Հիթլէրի ճառը, «սուտերու հիւսուածք մը» կոչելով զայն: Նոյն պարսաւանքը ուրիշ երկիրներու մէջ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ոստիկանական տեսչութեան վաւերացումէն ազատ են այլեւս, այսինքն պիտի կրնան ուղղակի զարնուիլ, բացի այն շրջաններէն որ ենթակայ են զինուորական իշխանութեանց: Հեռաձայնի մասնաւոր հաղորդակցութիւններն ալ վերահաստատուած են, նոյն վերապահութեամբ:

ԳԻՐՔԵՐՆ ալ գրաքննութեան ենթակայ են եւ փորձերը պէտք է ներկայացուին տպագրութենէն առաջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կրաւորական պաշտպանութեան փորձեր կատարուեցան մայրաքաղաքին մէջ: Այս առթիւ 14 օդանաւեր կեղծ արշաւ մը կատարեցին Անգարայի վրայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, ճշդելով իր կառավարութեան դիրքը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սեւ յոռետեսութիւն Ամերիկայի մէջ

Ամերիկեան թերթերը խօսելով Ն. Մոլոթեան արշաւանքին վրայ, կ'ըսեն թէ այդ պետութիւնը երկրորդ լախտի հարուածը իջեցուց Եւրոպայի, հարուած մը որուն հետեւանքներ կարելի չէ նախատեսել:

Այս առթիւ բոլոր թերթերն ալ կը չեշտեն թէ Մ. Նահանգները չեն կրնար անտարբեր մնալ: «Գերագոյն յիմարութիւնը պիտի ըլլար այս ազգը անկարողութեան դատապարտել՝ որ եւ է ազդեցութիւն գործելու համար դէպքերու ընթացքին վրայ»:

«Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ «Ռուսիա ազնիւ բորենիի դերը կը կատարէ գերմանական առիւծին առջեւ»: Զհաւատալով հանդերձ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ վերջնական զինակցութեան, ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ «հիթլէրականութիւնը թուխ համայնավարութիւն մըն է, իսկ ստալինականութիւնը կարմիր ֆաշականութիւն մը»: Ուրիշ թերթ մը դիտել կուտայ թէ «պատերազմը իր երկրորդ շրջանը կը մտնէ, անհունօրէն աւելի չարաշուք եւ շատ աւելի վտանգաւոր: Այլեւս յոյս չկայ ընդհարումը սահմանափակելու: Կարմիր Նափոլէոնը իր տեղը գրաւեց Թուխին քով: Գաղափարական տեսակէտով, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ազատ ժողովուրդներուն պատերազմն է որ կը մղուի երեք կառավարութեանց դէմ որոնք սարկութեան ենթարկած են 320,000,000 քաղաքացիներ»:

Պելժիոյ հացերը պարենաւորման մասին

—— ∞ ——

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Պրիւսէլէն.—

Պելժիոյ, ինչպէս բոլոր չէզոք պետութեանց համար, տնտեսական հարցը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ներկայիս: Կառավարութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր մտահոգութիւն ցոյց կուտար արդէն երկրին բնակչութեան եւ բանակին պարենաւորման մասին: Այդ էր պատճառը որ անցեալ մայիսին, արքայական հրովարտակով մը ստեղծուեցաւ պարենաւորման եւ քաղաքային բնակչութեան յատուկ նպաստի վարչութիւն մը: Եւ այդ օրուընէ սկսեալ, մթերուեցան պարէն եւ պարէնի արդիւնաբերութեան միջոցներ: Այդ ամէնը երկրին պիտի բաւեն տակաւ քանի մը ամիս:

Երբ քննենք պելժ բնակչութեան սպառած միսի, հաւկիթի, գետնախնձորի, կաթնեղէնի, շաքարի քանակը, կը տեսնենք որ բոլոր այդ նիւթերը ներքին արտադրութիւն են: Ցորենին գալով, Պելժիա մասամբ ստիպուած է արտասահմանէն գնել հացահատիկը: Իսկ բրինձը, մարկարինի արդիւնաբերութեան յատուկ նախանիւթերը ամբողջովին պարտաւոր է ստանալ արտասահմանէն: Հողային արդիւնաբերութիւնը եւս կը պակսի: Այսպէս, եգիպտացորենը կը ներածուի արտասահմանէն, նոյնպէս եւ գարին, չանչը (անասուններու կեր բուսական հունտերէ պատրաստուած): Փրոֆ. Պոտուէն ուսումնասիրութեամբ մը ճշդած էր թէ ինչ նիւթեր անհրաժեշտ են Պելժիոյ, սնունդի արդիւնաբերութեան տեսակէտով,— ըստ այդ ուսումնասիրութեան՝ հարիւրին 25 համեմատութեամբ այդ նիւթերը պէտք է ներածել արտասահմանէն: Իրապէս մեծ է այս համեմատութիւնը, երբ նկատի առնենք ներածուած այդ նիւթերուն փրանքով արժէքը:

Այսպէս ուրեմն Պելժիա կը սպառէ 8000 միլիար սննդական գօլ, իսկ իր հողը կ'արտադրէ 4563 միլիար: Մնացեալը ստիպուած է ներածել արտասահմանէն:

Այս կացութեան պատճառն այն է որ երկիրը աւելի շատ անասնապահութեամբ կը զբաղի, մինչդեռ փրոֆ. Պոտուէն անհրաժեշտ կը համարի աւելի շատ զարկ տալ հողագործութեան՝ մշակելով ցորեն, ճակնդեղ, գետնախնձոր, փոխանակ արօտավայրի վերածելու ահագին տարածութիւններ: Միւս կողմէ, միշտ նոյն փրոֆէսօրին կարծիքով, եթէ Պելժիա քիչ մը նուազ արտածէ երկրին արտադրութիւնը, նուազ սպառէ գարեջուրը, եւ ցորենի ալիւրին խառնէ ընդեղէնի ալիւր, այն ատեն ներածելի նիւթերու քանակը պիտի նուազի մեծ չափով:

Պելժիա, սնանելու համար, արտասահմանի հետ փոխանակութիւն կը կատարէ ներածող երկիրներուն հայթայթելով ածուխ եւ մետաղ: Իր ածուխը շատ կը փնտռուի, բայց աւելի արտադրելու համար նախ պէտք է լուծել բանուորական հարցը: Հանքային ճարտարարուեստի մէջ Պելժիա կը գործածէ 260,000 բանուոր, միւս կողմէ ունի 175,000 գործազուրկ: Խորհուրդ տրուեցաւ գործատէրերուն, որպէսզի փորձի մը համար վարժեցնեն գործազուրկները: Շարլըռուայի շրջանին մէջ կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք մը տուին, եւ 200 գործազուրկներ աշխատանք գտան: Այժմ նման փորձ մը կը կատարուի Քուրթրէի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն որ Սեպտեմբեր 11 — 12, Պրիւսէլի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Օսլոյի պետական խմբակցութեան ներկայացուցիչները: Անոնք համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ որոշեցին պարբերաբար իրարու հաղորդել այն միջոցները, որոնք պիտի նպաստեն բարելաւել իրենց տնտեսական կեանքը: Միւս կողմէ, Օսլոյի խմբակցութիւնը տեւական յարաբերութեան մէջ պիտի գտնուի պատերազմիկ պետութեանց հետ, պահպանելու համար իրենց տնտեսական շահերը: Բայց պէտք է արձանագրել, որ իւրաքանչիւր երկիր, աշխարհագրական տարբեր պայմաններու մէջ, տարբեր պահանջներ ունի, ինչպէս Զուիցերիա, որ այդ խորհրդակցութեան կը մասնակցէր իբրեւ դիտող: Բոլորը համաձայն են սակայն, որ կացութիւնը չահագործելու, մէկը միւսէն աւելի շահ ապահովելու փորձ պիտի չըլլայ, եւ այս չէզոք պետութիւնները ամէն ջանք պիտի թափեն որ հաց եւ աշխատանք հայթայթեն իրենց բնակչութեան, որքան ալ բարդանան միջազգային դէպքերը:

Կացութիւնը Իտալիոյ մէջ

«Թան»ի թղթակիցը, ժանթիզոն, կը գրէ Հռոմէն.—

Պատերազմական գործողութիւնները չխանգարեցին խաղաղ մթնոլորտը, որ կը տիրէ Իտալիոյ մէջ: Գլխաւոր պատճառը այն ընդհանուր վստահութիւնն է, զոր իտալացի ժողովուրդը կը սնուցանէ իր Առաջնորդին հանդէպ: Այդ վստահութիւնը աւելի զօրացաւ վերջերս: Ճիշդ է թէ ոչ ոք տեղեակ է Տուչէին ծրագիրներուն: Իր մտերիմ շրջապատն իսկ կ'անգիտանայ բացարձակապէս: Այսուհանդերձ ժողովուրդը վստահ է թէ երկրին ճակատագիրը վարող այս մարդը պիտի գիտնայ գտնուիլ իր բարձրութեան վրայ, ինչպէս միշտ: Քանի՛ քանի անգամ, Տուչէն (Առաջնորդ) կրցած է երկիրը դուրս հանել տաժանելի կացութիւններէ: Ու ժողովուրդը մեծ յոյս ունի որ այս անգամ եւս պիտի յաջողի պաշտպանել երկրին շահը: Անդադար կ'աշխատի Տուչէն: Եւ իր ժողովրդականութիւնը անսահման է այժմ աւելի քան երբեք:

Զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին երկրին մէջ: Այնքան որ Իտալիա յանկարծակիի չի կրնար գալ: Այս պատրաստութիւնները չեն կրնար զարմանք պատճառել, քանի որ այն երկիրներն իսկ, որոնք չէզոքութիւն յայտարարած են, ինչպէս Հոլանտա, Պելժիա, Զուիցերիա, ընդհանուր զօրաշարժ կատարած են: Զինուորական այս պատրաստութիւններուն հետեւանքով քաղաքային կեանքը որոշ սահմանափակումներ կրեց: Սեպտեմբեր 4էն ի վեր, արգիլուեցաւ անհատական ինքնաշարժով ճամբորդութիւնը: Ցախտենական Քաղաքը նոր կերպարանք ստացաւ: Ձիաքարշ կառքերը նորէն մէջտեղ ելան: Հեծելանիւները բազմապատկուեցան: Ճաշարաններու մէջ հաստատուեցաւ մէկ պնակ ճաշի դրութիւնը: Բայց որ եւ է պարէնի վաճառում հսկողութեան տակ չառնուեցաւ: Միայն սուրճի վաճառումը արգիլուեցաւ, որպէսզի չսպառի բանակին անհրաժեշտ սուրճին մթերքը: Թերթերը գրեցին թէ երկիրը հացի նեղութիւն պիտի չկրէ հակառակ ցորենի պատերազմին, որ կը շարունակուի տարիներէ ի վեր: Միւս կողմէ, վերջերս արտասահմանէն մեծ քանակութեամբ հացահատիկ գնուեցաւ: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան, արգելք հանդիսանալու համար սննդեղէնի վրայ չարաշահութեան: Գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, անոնք որ չարաշահութեամբ կը զբաղէին, բանտ նետուեցան: Խորհուրդներ տրուեցան քաղաքներու բնակչութեան, որ քաշուին գիւղերը: Հրաման տրուեցաւ թատրոններու, սինէմաներու, ճաշարաններու, զբօսարաններու տնօրէններուն, որ փակեն կէս — գիշերին: Իսկ պարատունները փակեցին բոլորովին: Սեպտեմբեր 9էն ի վեր, ածխեւղի սպառումը նուազեցնելու համար, հրաման տրուեցաւ թերթերը տպագրել միայն չորս էջի վրայ: Քաղաքներու լոյսերը պակսեցուցին: Օդա — նաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան փորձերը վերջացան: Հռոմի մէջ ոչ մէկ խրամ չինուած է: Ռմբակոծութիւններու դէմ պաշտպանուելու համար, չինուած են միայն ապաստաններ: Պալատներու եւ տուներու պատերը պաշտպանուած են ռումբերու պայթումին դէմ: Աշխատանք թափուեցաւ, որ որքան կարելի է նուազ կաղմալուծուի քաղաքային կեանքը իբրեւ հետեւանք կրաւորական պաշտպանութեան կազմակերպութեան: Առեւտուրին ու ճարտարարուեստին մէջ կը փորձուի պահպանել խաղաղ մթնոլորտ մը: Ամէն կողմ յայտարարութիւններ թէ յամառօրէն պիտի շարունակուին խաղաղութիւնը վերահաստատելու ձեռնարկները: Պարի քաղաքին հրահանգ տրուեցաւ, որ սովորական ձեւով բացուի, այս աշնան, Արեւելեան Տօնավաճառը: Նաւային ընկերութիւնները վերսկսան իրենց սպասարկութիւնը Ամերիկայի, Արեւելեան Ափրիկէի հետ:

Ֆաշական մեթոտներով կազմակերպուած մամուլին համար հարկ չտեսնուեցաւ մասնաւոր ու նոր գրաքննութիւն մը հաստատել: Բոլոր թերթերն ալ կը հետեւին տրուած հրահանգներուն: Կը հրատարակեն լեհական պատերազմական զեկոյցներն ալ, գերմանականներն ալ: Բայց գերման ռազմաճակատին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ իտալացի թղթակիցներ, ընդհանրապէս արեւելեան ճակատին վրայ, որոնց հեռագիրներով ողողուած են թերթերը: Այդ թղթակիցները կը նկարագրեն գերման բանակին արժէքը եւ յաղթանակները, բայց ոչ մէկ յարձակողական լեզու Լեհաստանի դէմ: Վերջապէս, բարոյական պատերազմին մէջ, (այսինքն լուրերու եւ քարոզութիւններու հրատարակութեան մէջ), միշտ համակիր Գերմանիոյ՝ անկողմնակալ դիրք մը բռնած են իտալական թերթերը:

Իտալիոյ մասին խօսելով, թերթերը ոչ մէկ պետութիւն կը մատնանշեն իբրեւ թշնամի: Պատերազմի համար հոգեբանական ոչ մէկ պատրաստութիւն կը կատարուի: Թերթերը ոչ մէկ փորձ կը կատարեն, ելեկտրականացնելու համար ժողովուրդը: Զայնասփիւռի կայաններն ալ նոյն անկողմնակալութիւնը ցոյց կուտան: Ժողովուրդին մէջ խօսքի ազատութիւնը կաշկանդուած չէ, եւ որքան ալ կարծիքի տարբերութիւններ գոյութիւն ունենան, նշմարելի է որ բոլորը վստահութեամբ կը նային Տուչէին:

Տարօնի Սոխակին յուղարկաւորութիւնը

... Շաբաթ օր, ժամը չորսին մօտ, երբ կը հասնինք իր խոնարհ բնակարանին առջեւ, հոն հաւաքուած կը գտնենք հազիւ 15 — 20 հոգի, մեծ մասամբ ընտանեկան պարագաներ, հայրենակիցներ եւ ցանցառ մտաւորականներ: Անշուշտ անմահ երգիչը արժանի էր համազգային մեծարանքի մը, բայց դժբախտաբար իր մահը զուգադիպեցաւ փոթորկալի շրջանի մը:

Տարօնի Սոխակը կը հանգչէր իր համեստ մահճակալին առընթեր, թմբէկ դեղնաւուն դագաղի մը մէջ, բեռնաւոր թարմ եւ բուրումնաւէտ ծաղիկներով: Հոն՝ այդ անշուք ննջարանին մէջ,— որ իբր զարդ ունէր միայն... պատկեր մը — ահա սահած էին եղերաբախտ երգիչին վերջին օրերը: Ծաղկեպսակներ ունէին իր աղջիկը, Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը, «Միսի Գործակցական»ը եւ ընտանեկան պարագաներ:

Կարճ, այլ պատշաճ արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ, որմէ վերջ դագաղը զետեղուեցաւ համեստ կառքի մը մէջ: Ցամք եւ երկիւղած քայլերով, յուղարկաւորներու փոքրիկ թափօրը ուղղուեցաւ մօտակայ գերեզմանատունը, մինչ քահանան եւ իր օգնականները կը մրմնջէին մեռելական յետին աղերը: Ոչ ճառ, ոչ ալ յարգանքի հանդիսաւոր ցոյցեր: Կատարեալ «զարիպ թաղում» մը:

Արքէոյի գերեզմանատան նոր մասնաբաժնին բարձունքը, ահա հիմա խաղաղօրէն կը հանգչի մեծ Վարդապետին գործակիցը, միշտ կարօտ Նայիրի աշխարհին զոր այնքան խանդավառօրէն երգած էր իր երկրաւոր գոյութեան ընթացքին :— Արամ Պետրոսեան

*** Ա. Շահմուրատեանի յիշատակին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, պատարագէն վերջ, իր կնոջ եւ աղջկան խնդրանքով:

Գէորգ քհնյ. Նիզամեան եւ զաւակունք Մաքրուհի, Անժէլ եւ Պերճ, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Ճիզմէճեան, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Ստեփանեան եւ զաւակունք, Տիկին Թագուհի եւ զաւակը՝ Էլիս Ճիզմէճեան, Տէր եւ Տիկին Վերժին Սարիս (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բարունակեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Արմենուհի Ճիզմէճեան եւ զաւակունք (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Վահէ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Նիզամեան, Այրի Տիկ. Անթառամ Ղազարեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Զապէլ Տիլսիզեան եւ զաւակունք (Ցունաստան), Այրի Տիկին Զապէլ Պօղոսեան եւ զաւակը, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի երիցուհիին, մօր, աղջկան, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականուհիին՝

ԵՐԻՑՈՒՀԻ ԱՆՆԱ Գ. ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ճիզմէճեան)

անժամանալի եւ զառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 18ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան, ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, Grignyի ապաքինարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 21 Սեպտեմբեր հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Ինքնաշարժ առնել 188 Ave. Choisyէն, (Փոլթ տը Շուազի) ժամը 1 եւ 2ին եւ իջնել Maison de Santé de Grigny. Կառ. տը Լիոնէն առնել չոգեկառք ժամը 1.05 եւ 2.38 եւ իջնել Ris – Orangis եւ հաւաքուիլ Կրինեիի ապաքինարանը:

Յուղարկաւորները կը մեկնին Հայր Նիզամեան քահանայի բնակարանէն, 6, Rue Elysée des Beaux Arts, Փարիզ (18), ճիշդ կէսօրին:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի նեղկայ իբր այդ նկատել:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ցոյց մը կատարուեցաւ քաղաքապետութեան դէմ որ կը գտնուի համայնավարներուն ձեռքը: Ոստիկանութիւնը միջամտելով վերահաստատեց բարեկարգութիւնը: Բայց եւ այնպէս բողոքագիր մը պիտի ներկայացուի Սէնի նահանգապետութեան: «Թան» եւ ուրիշ թերթեր կը պահանջեն արձակել համայնավար քաղաքապետները, քանի որ անոնք իբրեւ կուսակցականներ ենթակայ են Հիթլէրի նոր զինակցին՝ Մոսկուայի հրամաններուն:

ՏՈՔԹ. ԿԷՕՊԷԼՍԻ մասին բացարձակ լռութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ: Թերթերն ալ չեն յիշեր իր անունը: Կարծողներ կան թէ քարոզութեանց նախարարը, որ ծանօթ էր իբրեւ «գլխաւոր հաջողը համայնավարութեան դէմ», զոհ գացած է նոր քաղաքականութեան: Նոյն իսկ բերնէ բերան զրոյցներ կը շրջին թէ ողջ ալ չէ:

ՁԻԿՖՐԻՏԻ ԳԾԻՆ վրայ հազարաւոր բանուորներ տենդագին աշխատանքի լծուած են, լրացնելու համար զայն, համաձայն Պրիւսէլ հասած լուրերու (Մաժինոյի գիծը եօթը տարիէն լրացաւ):

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

—■—

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ, ապահովելու համար երկրին պարենաւորումը: Իտալական կառավարութիւնը Զուիցերիոյ տրամադրութեան տակ դրաւ իր նաւահանգիստները:

ԻՏԱԼԻՈՅ պահեստի բանակին մէկ մասը արձակուրդ պիտի ստանայ, դիւրացնելու համար այգեկութքը եւ վարուցանը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ զօրաշարժը կը շարունակուի համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Այժմ դրօշի տակ են 600,000 զինուորներ: Պելկրատի մէջ, ամէն քայլի պահեստներու կը հանդիպին: Միւս կողմէ գերմանական ճնշումը կը շարունակուի: Կ'ըսուի թէ Եուկոսլավիա վերջերս ճարահատ արտօնած է որ Գերմանիայէն Պուլկարիա փոխադրուին հարիւր օդանաւեր, անջատուած կտորներով: Միւս կողմէ գերմանական դեսպանը ցորեն, եգիպտացորեն եւ վարսակ պահանջած ըլլալով, Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս տեղեկացուցած է Պալքանեան համաձայնութեան պետութեանց եւ Իտալիոյ:

ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐՈՒՆ նորէն կը յանձնարարուի իրենց նամակները նամակատուփ ձգել իրիկուան ժամը 5էն առաջ, որպէսզի կարելի ըլլայ ժամանակին հասցնել: Միեւնոյն ատեն կը յանձնարարուի խնայողութեամբ գործածել ինքնաշարժներու վառելանիւթը (էսանս), երկար պտոյտներ չկատարել եւն.:

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒ ՔԻԼՕ ծանրութեամբ ծրարներ ձրի պիտի փոխադրուին զինուորներուն, ամիսը մէկ անգամ, եթէ անոնց ընտանիքները կ'օգտուին 1939 Սեպտեմբեր 1ի հրամանագրով հաստատուած նպաստէն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով ճամբորդներուն կ'արգիլուի տասը ոսկիէն աւելի տանիլ, անգլիական ըլլայ թէ օտար դրամ: Անոնք որ աւելին առնել կ'ուզեն, պէտք է արտօնագիր առնան:— Տեղեկութեանց նախարարութեան գլխաւոր օգնական նշանակուեցաւ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի հրատարակիչը, Լորտ Քէմրօզ:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Սեպտեմբեր 25էն սկսեալ Գերմանացիները առանձին տոմսեր պիտի ստանան իւրաքանչիւր ուտելիքի համար, փոխանակ մէկ հատի, ինչպէս մինչեւ հիմա: Տանտէրները վարձակալներուն պիտի բաժնեն այս տոմսերը: Օճառի տոմսերը, որոնք արժէք ունէին մինչեւ Սեպտեմբեր 25, ջնջուեցան, տրամադրելի ապրանք մնացած չըլլալով: — Հոլանտական թերթերը կը գրեն թէ կրկէններու ուղտերը, փիղերը եւ ուրիշ անասուններ կը գործածուին հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ, արտ վարելու համար:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ դաւաճանութեան առթիւ «Լը Ժուռ» կը հարցնէ թէ տակաւին թոյլ պիտի տրուի՞ որ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը ազատօրէն գործէ Փարիզի մէջ, անոր անդամները անձեռնմխելի համարուին, Մոսկուայի դիւանագիտական ներկայացուցիչները ազատօրէն հաղորդակցին իրենց «բարեկամներուն» հետ, ծածկագիրներ գործածեն, օգտագործեն ի պահ դրուած դրամները եւ մանաւանդ Օփերայի մէկ «մասնաշէտ» դրամատունը եւն.:

ՏՈՒՆԵՐՈՒ ջերմաբաշխները պիտի գործեն սովորականին պէս, մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնելով նկուղ - պատսպարաններու մէջ:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ այն առեւտրականները եւ գործատէրերը որ կը շարունակեն իրենց գործը, պէտք է իրենց վճարումները կատարեն սովորականին պէս եւ կանխիկ չպահանջեն, երբ այդպէս որոշուած չէ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ դէմ հոսանքը երթալով կ'աճի: Բազմաթիւ արհեստակցական միութիւններ որոշեցին խզել իրենց կապերը Մոսկուայի գործակալներուն հետ:

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշտօնեաները, որոնց թեւին վրայ դեղին երիզներ կապուած են, իրաւունք չունին ոստիկանի դեր կատարելու, հարցնելով անցորդներուն ինքնութիւնը:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ երեսփոխան Ֆուրիէ հրաժարեցաւ իր կուսակցութենէն, ըմբոստանալով Մոսկուայի դաւաճանութեան դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դէմ լեզուագարութիւններ կատարած եւ Հիթլէրը փառաբանած ըլլալով, 13 ամիս բանտարկութեան եւ հազար փրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Իտալացի մը, Փիածոլի: Կառավարութեան դէմ խօսած ըլլալով մէկ տարի բանտարկութեան եւ հազար փրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Ֆրանսացի մը, Լիսիէն, 19 տարեկան: Ուրիշ Ֆրանսացի մը, Ժան Մուանօ, դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ հազար փրանք տուգանքի, «անկցի՛ բանակը» աղաղակած ըլլալով: Երրորդ Ֆրանսացի մը, Ֆէրնան Լակլէն, դատապարտուեցաւ 18 ամիս բանտարկութեան եւ հազար փրանք տուգանքի, «կեցցէ՛ Մոսկուա» պոռացած ըլլալով: Երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Ռոժէ Նուրի, պաշտօնեայ յուղարկաւորութեան, որ բանդիտութիւն ծախելով ըսած էր թէ Նանթի մեռած զինուորներուն դիակները գաղտնապէս փոխադրուած են օդանաւերով եւ թէ ուրիշներ ալ կը սպասեն հիւանդանոցի մը մէջ:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ համար ալ անցագիր հաստատուեցաւ, համապատասխան վիզայով:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ամէնէն թանկագին գանձերը այլուր փոխադրուած են զօրաշարժի նախօրեակին, համաձայն 1938 Սեպտեմբերին մշակուած մասնաւոր ծրագրի մը:

500 ՀԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐ կորսուած են մինչեւ հիմա, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Ամէն օր 40ի չափ կորսուած դիմակներ կը գտնուին: Շատեր հանրակառքին մէջ կը մոռնան, ուրիշներ սրճարանը: Քիչ մը ուշադրութիւն, առանց ազդի եւ տարիքի խտրութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 22 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4150

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՎՃՌԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՐ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐԷ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Մինչ պատերազմական գործողութիւնները կը շարունակուին, Լոնտոնէն եւ Փէչթայէն հաղորդուած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ բուռն ապստամբութիւն մը ծագած է Պոհեմիոյ, Մորավիոյ եւ Սլովաքիոյ մէջ (նախկին Չեխոսլովաքիա): Մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք քիչ անդին :

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը Փարիզ գալով, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Տալատիէի հետ, նախարարական խորհուրդէն անմիջապէս վերջը: Վերակազմուած դահլիճին առաջին լայն ժողովն էր այս եւ տեւեց երեք ժամ: Վարչապետը յետոյ տեսակցեցաւ սպարապետ Կամլէնի եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ: Այս խորհրդակցութիւնն ալ տեւեց երկու ժամ :

Նախարարական խորհուրդէն վերջը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ ժողովը միաձայնութեամբ ընդունելով վարչապետին եզրակացութիւնները, ջերմապէս գնահատեց հերոսական Լեհաստանը «որ հասարակաց յաղթանակին մէջ պիտի գտնէ իրաւունքին արդար հատուցումները»: Ժողովը վաւերացուց զինուորական, տնտեսական եւ ելմտական տնօրինութիւնները, «որոնք սահմանուած են պատերազմը շարունակելու մինչեւ վերջնական յաղթանակ»: Այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատեց Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ համերաշխութիւնը որ աւելի սերտ հանգամանք կը ստանայ ամէն օր:

*** Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 33, Սեպտեմբեր 20, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ամբողջ ճակատին վրայ: Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն Պլիի արեւելեան կողմը :

Զեկոյց թիւ 34, իրիկուն.— Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ: Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետախոյզ օդանաւերը կարգ մը կռիւներ մղեցին: Թշնամի օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով կացութիւնը, կը գրէ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը «մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ Գերմանիոյ զինուորական գործունէութեան՝ Էքս լա Շափէլի շրջանին մէջ, ճիշդ Պելժիոյ Լիէժ քաղաքին արեւելեան կողմը: Կ'ըսուի թէ ստուարաթիւ զինուորներ կեդրոնացած են այդ շրջանին մէջ, մաս մը զինուորներ լեհական ճակատէն քաշուած ըլլալով: Լուրեր կը շրջին նաեւ քաղաքացի բնակչութեան պարպումի մասին: Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտները կը հարցնեն թէ արդեօք Գերմանացիները նորէն կը խորհին Պելժիա՞ արշաւել, ինչպէս ըրին 1914ին»: Այս հնարաւորութեան մասին խօսելով, «Մաթէն» կ'ընդունի թէ գերմանական գործունէութիւնը կրնայ պարզապէս մաս կազմել Զիկֆրիտի գծին պաշտպանութեան. բայց դիտել կուտայ թէ Էքս լա Շափէլ 150 քիլոմեթր հեռու է ֆրանսական սահմանագլուխէն, իր ամէնէն մօտաւոր կէտին վրայ, եւ առ նուազն 140 քիլոմեթր Զիկֆրիտի գծին յառաջապահ ամրութիւններէն :

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ երէկուան տեսութեան մէջ.

— «Երէկ գիշեր անձկութիւն կը տիրէր Գերմանիոյ գործունէութեան մասին՝ Էքս լա Շափէլի շուրջը: Զինուորական մասնագէտները նորէն կը հարցնեն թէ Գերմանիա ծրագիր մը չունի՞ ճար Պելժիա արշաւելու: Ստուարաթիւ զինուորներու կեդրոնացման մասին շրջած զրոյցներէ զատ, այդ շրջանին մէջ, լուր կար թէ Գերմանացիները 1500—1800 ռմբաձիգ օդանաւեր կը համախմբեն պելժիական սահմանին վրայ: Եւ նոյն օրը Զօր. Վալթէր ֆոն Պրաուշիչ, գերմանական բանակին սպարապետը, որ կը վարէր Լեհաստանի զինուորական գործողութիւնները, արեւմտեան ճակատը մեկնեցաւ: Տակաւին ոչ ոք կը հաւատայ թէ Գերմանիա կը խորհի արշաւանք մը կատարել Պելժիոյ վրայ: Կը կարծուի թէ Գերմանիա պարզապէս զգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ, զօրացնելու համար Զիկֆրիտի գծին կարգ մը տկար կէտերը: Կարելի է նաեւ որ Նացիները պարզապէս կը մտածեն օդանաւային ճակատամարտ մը սկսիլ այս ճակատին վրայ, յարձակումներ կատարելով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ, պելժիական հողին վրայ: Բայց երէկ գիշեր հեռագրուեցաւ աւելի որոշ կը դառնար թէ մօտալուտ է բուռն պատերազմը այս ճակատին վրայ: Երէկ ֆրանսական զեկոյցը հաղորդեց օդանաւային առաջին ճակատամարտը պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր (17 օր առաջ): Այս ընդհարման միջոցին վար առնուած է գերմանական օդանաւ մը: Որքան ծանօթ է Փարիզի մէջ, օդանաւային առաջին կորուստն է այս ֆրանքօ-գերմանական ճակատին վրայ: Ֆրանսական օդանաւ կորսուած չէ, իսկ ֆրանսական հողին վրայ տեղաւորուած անգլիական օդանաւերը տակաւին արտօնուած չեն սահմանին վրայ թռչելու»:

*** «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցն ալ կը հաստատէ թէ Գերմանացիները ռմբաձիգ օդանաւեր կը կուտակեն Էքս լա Շափէլի մէջ: «Գերմանական գործունէութիւնը այս շրջանին մէջ կը շարունակուի մեթոտով: Դժուար է հաշուել օդանաւային այս կեդրոնացումը, բայց ամէն պարագայի մէջ կարեւոր է, եւ կը կազմէ սպառնալիքի սկզբնաւորութիւն մը որուն բուն նպատակը չի գիտցուիր,— Պելժիա՞, Հոլանտա՞ թէ Անգլիա: Կը պատրաստուին դէպքեր որոնք կրնան լուրջ դարձուածք մը ստանալ օրին մէկը»:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ, համաձայն ամերիկեան անթելին քաղած տեղեկութեանց, նաւամարտ մը տեղի կ'ունենայ Շուէտի եւ Տանըմարքայի միջեւ, Պալթիկ ծովուն մէջ: Թնդանօթի ձայներ լսուած են ժամերով:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՄԻՇՏ ՄԻԱԿԱՄ ԵՒ ՎՃՌԱԿԱՆ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն իր հերթական զեկուցումը տալով, միեւնոյն ատեն պատասխանեց Հիթլէրի ճառին, որուն ամփոփումը հաղորդեր էինք երէկ:

Ահաւասիկ Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութեանց հիմնական կէտերը.

— «Անցեալ շաբթու այնքան կարեւոր դէպքեր պատահեցան որ դժուար է չափել հետեւանքները: Շարունակուեցան գերմանական ճնշումը լեհական բանակին վրայ եւ Լեհերու դիմադրութիւնը: Տակաւին գոյութիւն ունին լեհական դիմադրութեան քանի մը փոքր շրջաններ, ինչպէս Վարշաւան, որ կը մերժէ տեղի տալ գերմանական արշաւանքի հեղեղին առջեւ: Սեպտեմբեր 17ին պատահեցաւ դէպք մը որ կրնայ վճռական ազդեցութիւն ունենալ պատերազմի ընթացքին վրայ: Սեպտեմբեր 17ի առտուն ռուսական զօրքը անցաւ Լեհաստանի արեւելեան սահմանը: Չեմ կրնար ըսել թէ անսպասելի էր խորհրդային կառավարութեան այս գործողութիւնը»:

Այստեղ Պ. Չէմպըրլէն յիշեց խորհրդային ծանուցագիրը Մոսկուայի լեհական դեսպանին, որ անմիջապէս իր անցագիրը պահանջեց: (Այդ ծանուցագրին մէկ պատճէնը հաղորդուած էր Անգլիոյ եւ միւս կառավարութեանց): Ցետոյ շարունակեց.

— «Այս պայմաններուն մէջ, բրիտանական կառավարութիւնը սեպտեմբեր 18ին արտօնեց հրատարակութիւնը յայտարարութեան մը որ կ'ըսէր թէ խորհրդային կառավարութեան այս յարձակումը չի կրնար արդարանալ եղած պատճառաբանութիւններով եւ թէ եթէ տակաւին անկարելի է չափել պատահած դէպքերուն ամբողջ տարողութիւնը, բայց եւ այնպէս ոչինչ կրնայ փոխել բրիտանական կառավարութեան վճռականութիւնը՝ կատարելու իր պարտաւորութիւնները Լեհաստանի հանդէպ եւ իր ամբողջ ուժով շարունակելու պատերազմը, մինչեւ որ իր պարտաւորութիւնները գործադրուին: Բնականաբար շատ ծանր եղան ռուսական արշաւանքին հետեւանքները լեհական բանակին վրայ որ արդէն զոհ գացած էր ահագին ճնշումի մը: Լեհական ուժերը տակաւին կը դիմադրեն արիաբար: Տակաւին շատ կանուխ է վճռական դատաստան մը կազմելու համար խորհրդային գործողութեան շարժառիթներուն եւ հետեւանքներուն վրայ: Այս վայրագ յարձակման դժբախտ զոհին համար աւոր հետեւանքը եղաւ ծանր ողբերգութիւն մը: Ամբողջ աշխարհ կը հիանայ հերոսութեանը վրայ այս քաջերուն որոնք այսօր իսկ կը մերժեն ընդունիլ պարտութիւնը: Թէեւ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա չկրցան արգիլել լեհական բանակներուն պարտութիւնը, բայց հաւաստեցին Վարշաւայի կառավարութեան թէ չեն մոռցած իրենց պարտաւորութիւնները իրեն հանդէպ եւ թուլցած չէ իրենց վճռականութիւնը՝ շարունակելու համար պայքարը»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀԻԹԼԷՐԻ ՃԱՌԻՆ

Պ. Չէմպըրլէն յետոյ անցնելով Հիթլէրի ճառին, բացատրեց թէ անոր յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան: Այդ անճշդութեանց կարգին յիշեց այն պարագան թէ ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած էր Իտալիոյ միջնորդութիւնը զոր մերժած էր Անգլիա:

— «Իր ճառին մէջ Պ. Հիթլէր կը խօսի իր մարդկային մեթոտներու մասին որոնց հետեւած է եղեր թշնամութեանց սկզբնաւորութենէն ի վեր: Զի բաւեր մարդկային մեթոտներ կոչել, որպէսզի այդպէս ըլլան: Բաց քաղաքներու եւ փախստականներու ռմբակոծութիւնը գերման զօրքին կողմէ՝ զայրոյթ պատճառեցին ամբողջ աշխարհի: Այս պատերազմին մէջ մեր նպատակը ծանօթ է: Մենք կ'ուզենք Եւրոպան փրկել գերման յարձակման տեւական եւ յարաճուն երկիւղէն եւ ապահովել Եւրոպայի ժողովուրդներուն անկախութիւնը եւ ազատութիւնները: Ոչ մէկ սպառնալիք պիտի կրնայ սարսել մեր վճռականութիւնը, ինչպէս մեր Ֆրանսայի զինակիցներուն վճռականութիւնը: Մենք չուզեցինք այս պատերազմը, ինչպէս կ'ապացուցանեն վաւերագիրները, մենք անդադար յայտարարեցինք թէ պատրաստ ենք ամէն կարգադրութեան բանակցութեանց միջոցաւ»:

Պ. Չէմպըրլէն յետոյ պարզելով զինակիցներուն ընդհանուր կացութիւնը, ըսաւ թէ արեւմտեան ճակատին վրայ Ֆրանսացիները շարունակեցին մեթոտիկ յառաջխաղացութիւնը, որ ամէն տեղ պսակուած է յաջողութեամբ, հակառակ գերմանական յարաճուն ճնշումին: «Սուզանաւերու դէմ պայքարին արդիւնքները երկու շաբթէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ գերազանցեցին այն ինչ որ ձեռք բերած էր բրիտանական տորմիղը վերջին պատերազմին մէջ: Այժմ մենք ենք որ յարձակողականի ձեռնարկած ենք թշնամի սուզանաւերուն դէմ որոնք ամէն տեղ յարձակում կը կրեն անխնայ: Վստահ եմ թէ ամբողջ ճշմարտութիւնը յայտնած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ արդէն իսկ 6—7 գերման սուզանաւեր վճարած են իրենց յարձակումներուն գինը մեր առեւտրական նաւերուն դէմ»:

Վարչապետը պարզելով ծովային պատերազմին նպատակները — ոչնչացնել թշնամի տորմիղը, պաշտպանելով հանդերձ բրիտանական եւ չէզոք առեւտուրը — շեշտեց թէ չէզոքներուն շահերը համերաշխ են զինակիցներուն շահերուն հետ: Ցետոյ ջերմապէս գնահատելով գաղթապետութեանց աջակցութիւնը, եզրակացուց.

— «Այսպէս մեր ճիգը կ'աճի բոլոր ասպարէզներուն մէջ եւ ամէն ուղղութեամբ: Բայց կ'ուզեմ որ վերջին խօսքերս ըլլան ազդարարութիւններ: Չկայ զոհողութիւն մը որուն առջեւ վարանինք: Չկայ ձեռնարկ մը որուն առջեւ ընկրկինք, կը բաւէ որ մեր պատասխանատու խորհրդականները, մեր զինակիցները եւ մենք համոզուած ըլլանք թէ անոնք պիտի նպաստեն վերջնական յաղթանակին: Բայց կայ բան մը զոր չենք ուզեր ընել,— խուլ արկածախնդրութեանց մէջ որոնք յաջողութեան ոչ մէկ յոյս կը ներշնչեն: Մեր պատրաստութեանց տարողութիւնը և արդէն իսկ յայտնուած այն իրողութիւնը թէ այդ պատրաստութիւնները հիմնուած են եռամեայ պատերազմի մը հեռանկարին վրայ, բաւական երաշխիք մըն են թէ մեր ուժերը անդադար պիտի աճին, գլուխ հանելու համար իրենց պարտականութիւնները»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ
Պոհեմիոյ, Մորավիոյ եւ Սլովաքիոյ մէջ

»»» . «««

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը իր սեփական աղբիւրներէն քաղելով, կը ծանուցանէ թէ ընդարձակ ապստամբութիւն մը ծագած է կիրակի օր Պոհեմիոյ, Մորավիոյ եւ արեւելեան Սլովաքիոյ մէջ: Ցեղափոխական շարժումը յաջորդելով Փրակայի բանուորական խլրտումներուն, «արագօրէն ծաւալեցաւ եւ ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան ժողովուրդին եւ գերմանական զօրքին, մասնաւորապէս հարուածային զօրամասերուն միջեւ: Հրազէններ գործածուեցան երկու կողմէն ալ եւ կ'ըսուի թէ կորուստները շատ ծանր են: Անթելի մը համաձայն, ընդհարումը պայթեցաւ, երբ գերման հարուածային զօրամասերը կրակ բացին Փրակայի չեխ բանուորներուն վրայ, ցոյցի մը առթիւ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ընդհարումներ պատահած են շատ մը քաղաքներու մէջ եւ Գերմանացիներ անգամ միացած են Չեխերուն: «Շարժումը չորեքշաբթի օր տարածուած էր արեւմտեան Սլովաքիոյ մէջ, ուր սլովաք պահակազօրքերը ապստամբեցան երեք քաղաքներու մէջ: Տասնըհինգ հազար զինուորներ զինաթափ եղան: Հազարաւորներ ձերբակալուած են եւ հարիւրաւորներ գնդակահարուած, ջախջախելու համար ապստամբութիւնը որ կը թուի թէ լաւ կազմակերպուած շարժում մըն է եւ ոչ թէ կղզիացեալ ցոյցեր: Փրակայի մէջ բանուորներու կիները այրերուն հետ կը կռուէին զամբր զամուած տախտակներով »:

Միեւնոյն աղբիւրէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, կամուրջներ եւ ճամբաներ քանդուած, հրշէջ կայաններ խորտակուած, երկաթուղիներու կազմածներ եւ ապրանքներ վնասուած, կարեւոր գործարաններ ռմբակոծուած եւ մեքենաներ փճացած են :

Գերմանացիները տեղի կուտան Ռուսերուն

Լեհական ճակատէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին Վարշաւայի շուրջը: Քաղաքը չորս անգամ ռմբակոծուեցաւ չորեքշաբթի օր: Գերման օդանաւերը հրձիգ ռումբեր ալ ձգեցին այս անգամ, բազմաթիւ հրդեհներ յառաջ բերելով: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զինուորներուն համար պատարագ կը մատուցուէր Ս. Խաչ եկեղեցին, ռմբակոծութեան պահուն: Գնդ. Լիփինսքի, Վարշաւայի հրամանատարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «քաղաքը ամուր է ինչպէս ժայռ մը եւ կը դիմադրէ անսասան »:

Խորհրդային զօրքը շարունակելով իր յառաջխաղացութիւնը, գրաւեց Պրէսթ - Լիթովսքը եւ Պիալիսթոքը :

Ռուսական զօրքը գրաւեց նաեւ Քութին, ռումանական սահմանագլուխին վրայ: Մոսկուայէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ ռուսական զօրքը գրաւած է նաեւ Լվովը (Լէմպէրկ):

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ռուսական զօրքն է որ կը տիրապետէ Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ սահմաններուն վրայ: Քսան հազար Լեհեր ապաստանած են Հունգարիա եւ ամէն օր նոր փախստականներ կը հասնին Ռումանիա :

Գերմանական բանակէն եւ օդատորմիղէն պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանայ չորս սպաներէ, Մոսկուա հասաւ մասնաւոր օդանաւով մը, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին: Պատուիրակութիւնը ճամբայ ելաւ Հիթլէրի բանակատեղիէն :

*** Լեհաստանի պետական գանձը, դիւանաթուղթերը եւ գաղտնի վաւերագիրներ փոխադրուեցան Ռումանիա, տասը մասնաւոր կառախումբերով:

10 առ հարիւրի օրէնքը ջնջուած

Ինչպէս պիտի կարդաք Բ. էջին վրայ, նոր հրամանագիր - օրէնք մը մասնաւոր հրահանգներ կը հաղորդէ օտար աշխատաւորներու գործածութեան մասին:

Նոյն հրամանագրին համաձայն, ջնջուած է 1932 օգոստոս 10ի օրէնքը, որ 10 առ հարիւրի կ'իջեցնէր օտար աշխատաւորներու համեմատութիւնը:

Ուրիշ հրամանագիր մը կ'արտօնէ օտար աշխատաւորներու գործածութիւնը հանրային հաստատութեանց մէջ, պատերազմի ժամանակ: Երբ ֆրանսացի աշխատաւորներու թիւը անբաւական գայ, հանրային վարչութիւնները եւ հանրօգուտ հաստատութիւնները կրնան առժամապէս գործածել օ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տար աշխատաւորներ, համաձայն ճշդուած կանոններու եւ իրաւասու նախարարին կամ նահանգապետին արտօնութեամբ։ Այս երկու իշխանութիւնները պարտաւոր են ճշդել այն գործերը որոնց մէջ օտար աշխատաւորներու գործածութիւնը վնաս չի տար հանրային բարեկարգութեան եւ ազգային ապահովութեան։

Ի հարկին մասնաւոր վճարումներ պիտի ըլլան այն օտարականներուն որ օտար լեզուներ գիտեն։

Նոր հրահանգներ օտար պաշտօնեաներու մասին

Պաշտօնաթերթը չորեքշաբթի առտու հրատարակեց նոր հրահանգ մը՝ օտար աշխատաւորներու կացութեան մասին։

Ո եւ է մէկուն արգիլուած է օտարական մը գործածել, նոյն իսկ եթէ այս վերջինը կը լրացնէ աշխատանքի օրինագրքին Բ. մասին 68րդ յօդուածը, առանց նախապէս արտօնութիւն ստանալու աշխատանքի վայրին տեղաւորման նահանգային գրասենեակէն։ Այս արգելքէն ազատ են հողագործական աշխատաւորները։

Առժամապէս, այն գործատէրերը որ այժմ օտար աշխատաւորներ կը բանեցնեն, 15 օր ժամանակ պիտի ստանան, արտօնութիւն խնդրելու համար։ Տեղաւորման նահանգային գրասենեակները արտօնուած են աշխատաւորի անձնագիր չունեցող օտարականներ տեղաւորելու։ Այսպէս տեղաւորուած օտարականները պէտք է աշխատանքի անձնագիր խնդրեն ութ օրուան մէջ։

Ամէն գործատէր պարտաւոր է տեղաւորման նահանգային գրասենեակին իմացնել օտար աշխատաւորներու արձակումը։ Հողագործական գործատէրերը ենթակայ չեն այս պարտաւորութեան։

Ի՞նչ կ'ըսեն օտար թերթերը

«Լը Ժուռնալ» կը գրէ թէ գերմանական օդատորմիղին մեծ մասը, ինչպէս եւ հակօդային հրետանին եւ քաշուած է լեհական ճակատէն։ «Այս առթիւ շարք մը ենթադրութիւններ կարելի է ընել։ Գերմանական սպայակոյտը կ'ուզէ այժմէն մեր ճակատին վրա՞յ փոխադրել իր գլխաւոր ուժերը։ Կամ կ'ուզէ նախապէս ուրիշ գործողութի՞ւն մը կատարել, կատարուած իրողութեանց առջեւ դնելով մեզ, հրաւէր մը ուղղելէ առաջ։ Ամէն բան կարելի է։ Հիթլէր վճռապէս ինքզինքը դրած է հանրային բարոյականի եւ միջազգային օրէնքի ճամբաներէն դուրս։ Ոչ մէկ նկատում կրնայ կեցնել զայն, բացի բռնի ուժէն»։

«Թան» իր հերթական խմբագրականին մէջ զարմանալի գտնելով Խ. Միութեան չէզոքութեան յայտարարութիւնը զինեալ միջամտութենէն անմիջապէս վերջը, կ'եզրակացնէ.

— «Ինչքան ալ տարօրինակ ըլլայ այս բանաձեւը, կարելի է հետեւցնել թէ Խ. Ռուսիան ապահովելով իր բաժինը Լեհաստանի հաւանական բաժանումէն, ոտքով ձեռքով չի մխրճուիր պատերազմին մէջ, ինչպէս կ'ուզէին հաւատացնել Պերլինի մէջ։ Ռուսաստան իր սեփական խաղը կը խաղայ, խաղ մը որ չափազանց բարդ է եւ կը բխի, ինչպէս միշտ, մասնաւոր նկատումներէ զոր մեր արեւմտեան միտքը դժուար կ'ըմբռնէ»։

«Լը Ժուռ» պարզելով Ֆրանսայի խորհրդարանական շրջանակներու մթնոլորտը, հետեւեալ տպաւորութիւնները կը յայտնէ.

— «Մեր տեսած բոլոր երեսփոխանները միաձայնութեամբ եւ առանց կուսակցական խտրութեան կը պահանջեն որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ ներքին ճակատին վրայ, Մոսկուայի կուսակիցներուն դէմ, — անդամներ համայնավար կուսակցութեան կամ վճարեալ տեղեկատուները խորհրդային իշխանութեան։ Մեր խօսած երեսփոխաններուն տեսակէտը սա է.— «Մեր թշնամիներուն բարեկամները մեր թշնամիներն են, հետեւաբար պէտք է անոր համեմատ վարուիլ անոնց հետ»։

«Լ'Էօվր»ի քաղաքական աշխատակիցը, Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, կը բացատրէ թէ Լոնտոնի ինչպէս Փարիզի մէջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Ռումանիոյ վրայ։ «Արդարեւ, առ հասարակ չի գիտցուիր թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա ի՛նչ կարգադրութիւններ ըրած են Ռումանիոյ մասին։ Երէկ լուր կար թէ ռուսական զօրքը կը ջանայ գրաւել լեհեւռումանական սահմանագլուխը։ Եւ ահա յաւիտենական հարցումը.— «Գերմանիոյ հե՞տ թէ Գերմանիոյ դէմ», թէեւ այսօրուան լուրերը այն տպաւորութիւնը չեն ձգեր թէ Ռուսիա կրնայ ընդդիմանալ Գերմանիոյ, այս ամբողջ գործողութեան մէջ։ Եւ սակայն, Խ. Միութիւնը կրնա՞յ ձգել որ Գերմանիա տեղաւորուի Քոնսթանցայի մէջ, հետեւաբար եւ Ռումանիա արշաւէ։ Ռուսական զօրքը պիտի գրաւէ՞ Պեսարապիան։ Ահա այս հարցերն են որ կը զբաղեցնեն Փարիզը եւ Լոնտոնը»։

*** Գերմանական թերթերը կը շարունակեն ծափահարել Խ. Միութեան ձեռնարկը։ «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», կեդրոնական օրկանը, ոչ միայն առանց վերապահութեան կը գովէ ռուսական արշաւանքը Լեհաստանի դէմ, այլ եւ կ'ուզէ համոզել թէ այդ գործողութիւնը պիտի օգնէ միանգամ ընդ միշտ վերահաստատելու բարեկարգութիւնը արեւելեան Եւրոպայի մէջ, «նոր սահմանագլուխներ գծելով, համաձայն արեան եւ հողի ձայնին»։

«Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ» կը բացատրէ թէ «վերջապէս կը մօտենայ պատուհասելու ժամը (կ'ակնարկէ Լեհաստանի) եւ թէ ճակատագիրը կը պատրաստուի իր տուրքը պահանջելու»։

Պառակտումը կը խորանայ Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ

Ռուսեւգերման գործակցութիւնը խորապէս յուզած է աշխատաւորական եւ արհեստակցական շրջանակները եւ ամէն օր բանաձեւեր կը հրատարակուին Մոսկուայի դաւաճանութեան դէմ։ Պ. Շըվալմ, մետաղագործական սենտիքային քարտուղար - գանձապահը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ

— «Խորհրդային դաւաճանութեան վրայ աւելցաւ ֆրանսացի համայնավարներուն դաւաճանութիւնը։ Այս վերջինները, հակառակ ջախջախիչ ապացոյցին, իրենց աջակցութիւնը եւ երաշխաւորութիւնը կ'ընծայեն Սթալինեան խայտառակ ռազմախաղերուն։ Անոնք իրենց կատարեալ տիրապետութիւնը ապահովելու համար մետաղագործական դաշնակցութեան վրայ, գրաւած են նիւթ. մատակարարութիւնը։ Դաշնակցութեան անդամները պէտք է գիտնան թէ գանձապետը երեք տարիէ ի վեր աւելի քան 30 միլիոն ֆր. ծախսելէ վերջ համերաշխութեան համար, աւելի քան 14 միլիոնի առնելիք կը ցուցնէ։ Ի՞նչ կ'ուզեն ընել այս դրամը։ Պարզ է մեր դիրքը այս բռնութեան առջեւ։ Մենք պարտականութիւն կը սեպենք ամէն միջոց ձեռք առնել, որպէսզի փրկուին սենտիքային անդամներուն պատկանող դրամները, որոնք չեն կրնար ուրիշ նպատակի գործածուիլ։ Ամէն մէկը իր ձայնը թող բարձրացնէ ի նպաստ արհեստակցական միութեանց անկախութեան, մերժելով որ եւ է մեղսակցութիւն անոնց հետ որ դաւաճանեցին երկրին եւ բանուոր դասակարգին»։

*** Նաւահանգիստներու եւ նաւարաններու բանուորները հակաստալին - եան միութիւններ կազմեցին։ «Մաթէն» այս առթիւ հետեւեալ վերտառութիւնները կը հրատարակէ առաջին էջին վրայ.

— «Բոլոր աշխատաւորները վերջապէս հասկցան համայնավար Մաֆիային ոճրապարտ խաբեբայութիւնը»։— «Եւ ամբողջ Ֆրանսան այժմ կ'ըմբռնէ այն ոճիրը զոր համայնավար Մաֆիան գործեց հայրենիքին դէմ»։

*** Լէոն Պլում իր վերջին խմբագրականով «դառն յուսախաբութիւն» կը յայտնէ, երկրորդ նամակ մը ստացած ըլլալով Մարսէլ Քաշէնէն։ Ինչպէս գրած էինք, նախկին վարչապետը հրապարակաւ եւ քանիցս պահանջեց որ ֆրանսացի բոլշեւիկները խզեն իրենց կապը Մոսկուայի հետ, «ժէսթ մը կատարեն առանց վայրկեան կորսնցնելու»։

Մարսէլ Քաշէն իր նամակին մէջ կը յայտարարէ.— «Մենք Ֆրանսացի համայնավարներս մեր երկրին կապուած ենք ամէնէն ամուր կապերով։ Մենք հաւատարիմ եւ անձնուէր զաւակներն ենք յեղափոխական Ֆրանսայի։ Մենք առաջինն եղանք որ չէչտեցինք թէ անհրաժեշտ է ամէն ինչ զոհել, խորտակելու համար հիթլէրականութիւնը։ Մենք անդադար պիտի յայտարարենք այս պարագան։ Մենք մեր նշանախօսքերը կը ստանանք միայն Ֆրանսացի ժողովուրդէն։ Մենք չենք ուզեր հպատակիլ ուրիշ կոչի բացի ճշմարտութեան եւ բանականութեան ձայնէն եւ մեր երկրի աշխատաւոր ժողովուրդի շահերէն»։

Լէոն Պլում անբաւական գտնելով այս յայտարարութիւնը, կ'եզրակացնէ թէ «ապարդիւն անցած է իր վերջին կոչը»։ Եւ կը շարունակէ պնդել իր տեսակէտին վրայ։

Մոսկուայի արդի առաջապետները ցեղապաշտ

Խօսք դրժել, սկզբունք ուրանալ,— ահա նորոյթը։

Հիթլէրէն վերջ, Մոլոթով եւս կ'ուրանայ այն սկզբունքները, որոնք ամէն օր կը կրկնուէին խորհրդային մամուլին մէջ։

Այսպէս, Սթալին սովորութիւն ըրած էր յայտարարել. «Մենք աչք չունինք ուրիշին մէկ թիզ հողին, բայց եւ թոյլ պիտի չտանք որ թիզ մը հող գրաւեն մեզմէ»։ Այս խօսքը բիւրաւոր անգամներ տպուած է «Փրավտա»յի մէջ։ Մոլոթովն ալ կրկնած է զայն եւ ծափահարութեան արժանացած՝ Խորհուրդներու Համագումարին մէջ։ Նոյն Մոլոթովը պարծենցած է նոյնպէս որ յաջողած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց ընդունիլ տալ խորհրդային տարազը «նախայարձակ» բառին սահմանումին մասին։ Եթէ ձեզ կը հետաքրքրէ թէ այս չնաշխարհիկ յեղափոխականները ինչ ըսած են երէկ, եւ ի՞նչ կ'ըսեն հիմակ, կարդացէք Մոլոթովի ճառը, որ արտասանուած է 1935 յունուարին, Խորհուրդներու եօթներորդ համագումարին առջեւ,— «Խորհ. Միութեան սահմանակից պետութիւններէն ոչ մէկը, նոյնիսկ ամէնէն փոքրը, պատճառ չունի կասկածելու Խորհ. Միութեան ցանկութիւններուն մասին, բայց այդպէս չենք կրնար ըսել կարգ մը մեծ պետութեանց մասին։ Բանուորա - գիւղացիական մեր պետութեան ամբողջ ուժն ու հեղինակութիւնը ի սպաս դրուած են մէկ դատի,— համաշխարհային խաղաղութեան։ Խաղաղութեան համար չկայ աւելի վստահելի պատնէշ մը քան բանուորա-գիւղացիական պետութիւնը»։

Եւ հիմակ բաղդատեցէք այս յայտարարութիւնը այն յուշագրին հետ, զոր նոյն Մոլոթովը Սեպտեմբեր 17ին յանձնեց Մոսկուայի լեհական դեսպանին, արդարացնելու համար ռուսական բանակին միջամտութիւնը։

Հիթլէր դպրոց չինած է նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ,— սուտ, ուրանալ, սպառնալ առանց մոռնալու խաղաղութեան ախոյեան կոչելն ինքզինք։ Մոլոթով սուտ խօսեցաւ յայտարարելով թէ լեհական կառավարութիւն գոյութիւն չունէր Լեհաստանի մէջ, Սեպտեմբեր 17ին։ Ցետոյ ուրացաւ ժողովուրդներու

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՏԻԱՐԵԱՆ
Ամուսնացած
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ
(Զինուոր)
1939, Սեպտ. 19
Փարիզ

ազատութեան վարդապետութիւնը եւ պաշտպան դարձաւ ցեղապաշտութեան, ճիշդ ինչպէս Հիթլէր որ կը պահանջէր «իր Աւստրիացիները», «իր Զուտէթները»...։ Ահա թէ ինչպէս.—

«Կարելի չէ պահանջել Խորհ. կառավարութենէն որ անտարբեր մնայ հանդէպ իր ցեղակիցներուն վիճակուած ճակատագրին, հանդէպ Ուքրայնացիներուն եւ Սպիտակ Ռուսերուն, որոնք կը բնակին Լեհաստանի մէջ, եւ որոնք մինչեւ այժմ զրկուած էին իրենց ազգային իրաւունքներէն, իսկ հիմա լքուած իրենց բախտին»։

Այստեղ Հիթլէրի եւ Մոլոթովի միջեւ տարբերութիւնը այն է որ Մոսկուայի մարդիկը, փոխանակ ուքրայնացի Ֆորսթէր մը գտնելու եւ անոր բերնով Ուքրայնայի կցումը յայտարարելու, պարզապէս յառաջ կը մղեն կարմիր բանակը այն պատճառաբանութեամբ թէ Ուքրայնացիները կամ Սպիտակ Ռուսերը պէտք կը զգան ցեղապաշտ Մոսկուայի միջամտութեան։

Արդ, իրողութիւնն այն է որ Խորհ. Միութեան սահմանակից լեհական հողամասին վրայ բնակող այդ փոքրամասնութիւնը երբեք փափաք չէ յայտնած վայելելու կարմիր դրախտին բարիքները կամ միանալու Խորհ. Միութեան, այնպէս որ բացարձակ բռնաբարում մըն է որ կը կատարէ Մոսկուա, յարձակելով Լեհաստանի վրայ, եւ այնպիսի մը պահու մը, երբ Լեհաստան տաժանելի կռիւ մը կը մղէր արեւմտեան թշնամիին դէմ։ Կռնակէն դանակով յարձակող ոճրագործ մը ասկէ աւելի բարբարոս չէր կրնար ըլլալ («Լ'Էօվր»)։

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՊԷՑՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ ամէն դասակարգէ եւ դաւանանքէ հազարաւոր կամաւորներ արձանագրուած են Սուրիոյ մէջ, առանց հաշուելու ցեղապետները, տիւրզի եւ ալէվի վարիչները

Լիբանանի մէջ շարժումը շատ աւելի չէշտուած է, թէ Լիբանանցիներու եւ թէ օտարազգիներու մէջ որոնք պիտի ծառայեն օտար լեգէոններու մէջ։ Արաբական մամուլը կը շարունակէ ձաղկել հիթլէրական Գերմանիոյ աշխարհակալութիւնը։

ՆԳԱՍՏԷ ՊԻՏԻ ԶՐԿՈՒԻ ո եւ է գործազուրկ որ կը մերժէ իրեն առաջարկուած աշխատանքը։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ պիտի երկարաձգուի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, մինչեւ նոյեմբեր 18։

ԶԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ համար ամբաստանուած առեւտրականները ի հարկին պիտի դատուին զինուորական ատեաններու առջեւ, որոնք գործի ձեռնարկած են արդէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները յառաջ կը տարուին սատիճանաբար, վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Սարաճօղլու լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ այս մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը Պ. Մոլոթովի ներկայանալով, բացատրութիւններ պահանջեց Լեհաստանի դէմ կատարուած գործողութեանց մասին։ («Լ'Էօվր»)։ Կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը միջազգային խորհրդաժողով մը պիտի առաջարկէ, բոլոր խնդիրները լուծելու համար...

ԿԵԴՐՈՆԱՑՄԱՆ կայանին մէջ տեղաւորուած Գերմանացիներուն գլանիկ ծախելու համար վաճառորդ մը սպրդած էր մեծաքանակ ապրանքով։ Բայց շատ չանցած հաստատուեցաւ թէ սովորական գլանիկը, որ կ'արժէ 3.50 ֆր., կը ծախէր 15 ֆրանքի։ Մարդը ձերբակալուեցաւ, ապրանքն ալ վրայ տալով։

ԱՆԳԼԻՈՅ ազգային մարդահամարը պիտի կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, դիւրացնելու համար պարենաւորումը։ 65,000 պաշտօնեաներ տեղեկութիւններ պիտի քաղեն 46,000,000 քաղաքացիներու մասին։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ հանքածուխը խնայելու համար, հրամանագիր մը կը յանձնարարէ կազ չգործածել 7ուկէս ժամէն աւելի։

ՊԻՏԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻ ո եւ է Գերմանացի որ արգելքներ կը յարուցանէ տնտեսական դետնի վրայ։ Ուրեմն այս կէտին վրայ եւս համախորհուրդ կը գործեն Պերլին եւ Մոսկուա։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ շատ մը զինուորներ շքանշան ստացան, «մեծ քաջութիւն ցոյց տուած ըլլալով Լեհաստանի մէջ»։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ դերասաններուն համար ճաշ պիտի տրուի Պալ Թապարէնի սրահին մէջ։ Գինը՝ մէկ ֆրանք։— Ռոնսառ եւ Վիյեօն ակումբները, որոնք վերապահուած են մտաւորականներու, կը շարունակեն ճաշ տալ 3 ֆրանքի։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ հիւպատոսարանը կը յանձնարարէ անյապաղ հաղորդել բոլոր հպատակներուն անունները, հասցէն, անցագրի թիւը եւ թուականը, ընտանիքներն ալ մէջն ըլլալով։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց օդաչուներ, նաւազներ, նաւեր եւ ուտելիք ճարել զինակիցներուն։ Ի հարկին արշաւազօրք մըն ալ պիտի ղրկուի։

ՊԱՏՍՊԱՐԱՆ - ՆԿՈՒՂՆԵՐՈՒ օդը պէտք է մաքրուի պարբերաբար, այլապէս անշնչելի կը դառնայ։

Մտաւորական ճակատին վրայ

Université des Annales politiques et littérairesի մէջ դասախօսութիւն մը ընելով, դրագէտ Մորիս Պըտէլ, որ վերջերս ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կատարած էր Գերմանիոյ մէջ, հաստատեց այն իրողութիւնը թէ արդի Գերմանիան ուրիշ իտէալ չունի բայց եթէ ֆիզիքական ուժին պաշտամունքը, երկրորդութեան դնելով մտաւորական արժէքներու մշակումը։ Ընդհակառակն, Ֆրանսա հետզհետէ աւելի կը ծաղկի մտաւորական ուժերով։

Գրագէտ Պըտէլ կ'ըսէ թէ ոչ ոք աւելի լաւ պիտի կրնար փառաբանել տգիտութիւնը, որքան Հիթլէր, որ մտածած իսկ չունի համալսարաններու մասին։

1930 — 1933, համալսարաններու ուսանողութեան թիւը նուազած է 40 առ հարիւր։ 1931 — 1932, ուրեմն Հիթլէրի իշխանութեան նախօրեակին, Գերմանիա կը հաշուէր 135,000 համալսարանական ուսանող, 1936 — 1937ին՝ 72,000։ Եւ այս՝ իբրեւ արդիւնք Հիթլէրի վարդապետութեան, որ մտաւորական պատրաստութիւնը կը զոհէ ի շահ ֆիզիքական պատրաստութեան։ Մի կարծէք, սակայն, թէ 72,000 համալսարանականները կը ներկայացնեն գերման մտաւորականութեան ծաղիկը, ամէնէն ընտիր տարրը։ Այդ համալսարանականները ստիպուած են իրենց ուսանողութեան տարիներուն մեծագոյն մասը յատկացնել մարզախաղերու եւ քաղաքականութեան, ա՛լ լա Հիթլէր։ Մաբաջախտ Կէօրինկ վերջերս հրամայեց ճարտարագէտ պատրաստել երկու տարուան մէջ, ճարտարապետ եւ քիմիագէտ՝ նոյնքան ժամանակուան մէջ։ Արդ, այդ երկու տարուան շրջանէն մէկ տարին կ'անցնի գործարանի մէջ, հետեւաբար ուսման շրջանը կը տեւէ միայն մէկ տարի։ Ինծի համար պատիւ մըն է պատկանիլ ազգի մը, որ իր ճարտարագէտները կը չինէ երեք տարուան ուսման շրջանէ մը վերջ։ Եւ խորհիլ որ այդքան դիւրաւ ճարտարագէտ պատրաստող երկրի մը մէջ, ներկայիս գերմանճարտարարուեստը կը պահանջէ 12,000 ճարտարագէտ ու չի կրնար գտնել։ 80 միլիոննոց երկրի մը մէջ 12,000 ճարտարագէտի պակաս, ինչ թշուառութիւն։ Եւ այս իրողութեան առջեւ, կ'ողջունեմ քեզ, սիրելիդ իմ Փասքալ, որ եթէ մարմինովդ քաջառողջ չէիր, հանճարովդ կրցար մարդկութեան իմացական արժէքներուն վրայ աւելցնել գերագոյն բան մը զոր ընդերային ուժը պիտի չկարենայ երբեք շնորհել մարդոց թշուառ գոյութեան։ Կ'ողջունեմ նաեւ քեզ, Սոկրատ, որ չունէիր գեղակազմ մարմին մը, բայց օժտուած էիր իմացականութեամբ մը, զոր Հիթլէր պիտի մերժէր տալ քեզի։ Նոյն այդ վարդապետութեամբ, Կարճահասակ Փէփէն, որ, ինչպէս անունէն ալ յայտնի է, պզտիկ բան մըն էր, իրաւունք պիտի չունենար իր գլուխը դնելու ֆրանսական թագը, ոչ ալ իր տղան, Շարլըմանը, պիտի կարենար աշխարհը լեցնել իր անունին փառքով։

Մի կարծէք թէ յանիրաւի կ'ամբաստանեմ,— Հիթլէր արժէք չի տար մտաւորական պատրաստութեան եւ գովքը կը հիւսէ տգիտութեան։ Բացէ՛ք Հիթլէրի «Իմ պայքարս» գիրքը, ուր պիտի կարդաք.

«Ցեղապաշտ պետութիւնը կը մեկնի այն սկզբունքէն թէ մարդ մը, որու գիտական պատրաստութիւնը աննշան է բայց որու մարմինը առողջ է, նկարագիրը գովելի եւ ամուր, որ վճռական է եւ կորովի, աւելի օգտակար անդամ մըն է ազգային համակեցութեան, քան տկարակազմ մը, ինչ ալ ըլլան իր մտաւորական ձիրքերը»։

Կարելի չէր ասկէ աւելի պերճախօս ձեւով փառաբանել բիրտ մարմինը եւ արհամարհել մտաւորական արժէքները։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հիթլէրի իշխանութեան տակ 80 միլիոննոց ժողովուրդ մը կը հաշուէ միայն 72,000 համալսարանական, մինչ Ֆրանսա, բնակչութեամբ Գերմանիոյ բնակչութեան կէսը, կը հաշուէ 74,000 համալսարանական, 32 հազարը Փարիզի մէջ, եւ 18,259ը աղջիկ։

Հետաքրքրական է նաեւ ասոնց (աղջիկներուն) բաժանումը ըստ մասնագիտութեան,— իրաւաբանութեան ուսանողները կը կազմեն 3000, բժշկութեան ուսանողները՝ 3300, գրականութեան ուսանողները՝ 7100, գիտութեան ուսանողները 2410, դեղագործութեան ուսանողները՝ 2500։ Եւ դեռ չենք հաշուեր մանչերը։

Վերջին տարիներուն, Ֆրանսայի մէջ անհամեմատ շատցաւ նաեւ պատկաւորներու թիւը եւ հասաւ 70,000ի։ Վերջապէս լեցուն են Բազմարուեստեան վարժարանը, Հանքաբանական վարժարանը, Հողագործական վարժարանը։

Գաղափար մը տալու համար ֆրանսական բարձրագոյն կրթութեան արժէքին մասին, աւելցնենք թէ Էքոլ Նորմալը որ քննութեան ներկայացողներէն, խիստ զատումէ մը վերջ, հազիւ 40 հոգի կ'ընդունի, այս տարի ընդունած է 50 հոգի 400 թեկնածուներու մէջէն։

Ահաւասիկ թիւեր, որոնք ցոյց կուտան թէ Հիթլէր ըմբշամարտիկ կը պատրաստէ, իսկ Ֆրանսա բարձրարժէք ուղեղներ։

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը գրեն թէ աւելի քան 10,000 Չեխեր ձերբակալուած են վերջին օրերս։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Սլովաքիոյ նախկին վարչապետը, Պէրան եւ ուրիշ երեւելիներ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեան նախկին նախագահը, Օթթօ Վէլս, մեռաւ Ֆրանսայի մէջ։ 66 տարեկան էր եւ վերջերս կոչ մը ուղղեց գերման ժողովուրդին, որպէսզի տապալէ Հիթլէրի կառավարութիւնը եւ օգնէ զինակիցներուն։

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)



ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 23 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4151

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷԻ ՓԱՍՏԱՑԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԻԹԼԵՐԻ

ԼԵՀԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԿՌՈՒԻԼ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐՑՆԷ՞ ԶԷՆՔԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԸ

Ծանրակշիռ դէպք մը եւս, ճիշդ այն պահուն երբ գերմանական եւ ռուսական բանակները ձեռք ձեռքի տուած, կը կործանեն Լեհաստանը, իրենց միջեւ բաժնելով հարուստ աւարը :

Ռումանիոյ վարչապետը, Արման Քալինէսքու, որ միեւնոյն ատեն պաշտպանողական նախարարն է, սպաննուեցաւ Սեպտ. 21ին, ժամը 1.45ին, Երկաթեայ Պահակներու կողմէ սարքուած դաւադրութեամբ մը, երբ տուն կը վերադառնար: Վարչապետը զարնուեցաւ 11 գնդակներով, որոնց երեքը հանդիպեցան դէմքին: Սպաննուեցաւ նաեւ զաղտնի ոստիկան մը որ իրեն կ'ընկերանար, իսկ կառավարը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Սպանութեան պահուն երկու ուրիշ ալ պայթեցան շրջակաները: Ահաբեկիչները անմիջապէս Պուքրէշի անթելի կայանը փակելով, կաշկանդեցին պահակը եւ իրենք հաղորդեցին թէ վարչապետը սպաննուեցաւ երկաթեայ պահակներուն կողմէ: Տասը վայրկեան վերջը բոլորն ալ ձերբակալուեցան եւ անթելը վերահաստատուեցաւ: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ ամբողջ երկրին մէջ: Մայրաքաղաքին մէջ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնը դադրեցաւ 20 վայրկեան եւ դահլիճը նիստ գումարեց նախագահութեամբ Թագաւորին: Կէս օրէն վերջը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր Պուքրէշի մէջ:

Երկուքը անձնատուր եղան, խօլը գնդակահարուեցան

Ահաբեկիչներէն երկուքը հետապնդուելով, չէնքի մը մէջ ապաստանեցան եւ անձնատուր եղան: Ուրիշ հօթը մեղսակիցներ ձերբակալուեցան աւելի վերջը: Մէկը փաստաբան մըն է, Տումէթրէսքու, որուն համար կ'ըսեն թէ Ռումանիա վերադարձած էր Սոուրին Կարպաթեան Ուքրայնայէն, վեց շաբաթ առաջ: Կը կարծուի թէ դաւադիրներուն ղեկավարն է: Միւս վեցը բժշկական ուսանողներ են, որոնք յայտարարեցին թէ անդամներն են «Մահուան Ասպետներ» կոչուած կազմակերպութեան: Բոլորն ալ ըսին թէ գործած են անհատապէս:

Հավասի թղթակիցը հաղորդելով այս տեղեկութիւնները, կ'ըսէ թէ դաւադրութիւնը սարքուած էր մանրակրկիտ ուշադրութեամբ: Դաւադիրները ծպտուած էին իբրեւ գիւղացիներ եւ սալարկողներ, նստած՝ երեք կառքերու մէջ: Երբ վարչապետին ինքնաշարժը կը մօտենար Տէմպովիցայի կամուրջին, միւս երեք կառքերէն մէկը դիտմամբ զարնուեցաւ Պ. Քալինէսքուի կառքին: Ցետոյ ծպտուած ահաբեկիչները իրենց սայլը քշեցին վարչապետի կառքին առջեւ, որպէսզի չկարենայ շարժիլ: Մէկ երկվայրկեան վերջը, միւս երկու կառքերը կանգ առին, մէկ դէպի աջ, միւսը դէպի ձախ: Ցետոյ դուրս ելան խումբ մը երիտասարդներ, որոնց միացան փողոցը սալարկողները, եւ ամէնը մէկ կրակեցին վարչապետին վրայ: Անցորդները ցիրուցան եղան: Դաւադիրները այնքան արագ շարժեցան որ երբ ոստիկանութիւնը հասաւ, հազիւ մէկ հոգի կրցաւ ձերբակալել: Ոստիկանները բացին ինքնաշարժին դուռը, եւ վարչապետին մարմինը ինկաւ սալայատակին վրայ:

Անմիջապէս խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան ամբողջ երկրին մէջ: Գաղտնի ոստիկանութիւնը եւ բանակը հսկողութեան տակ առին բոլոր անոնք որ կասկածելի կը համարուէին, իբրեւ նացի (հիթլէրական) կամ համակիր եւ կամ խռովարարներ: Նախարարները Թագաւորին հետ ժողով գումարեցին մինչեւ իրիկուան ժամը 6, գաղտնի պահելով խորհրդակցութեանց արդիւնքը:

Ինչպէս ըսինք, դաւադիրներէն երկուքը անձնատուր եղան, իսկ միւսները անմիջապէս գնդակահարուեցան ճիշդ այն վայրին մէջ ուր կատարուեցաւ սպանութիւնը: Գործողութիւնը կատարուեցաւ իրիկուան ժամը 10ին: Դաւադիրները ոճրին վայրը փոխադրուելով, լսեցին մահավճիռը ժողովուրդին առջեւ եւ յետոյ անմիջապէս հրացանի բռնուեցան դարձեալ բազմութեան առջեւ: Իրենց մարմինները փողոցին մէջ մնացին 24 ժամ:

Նոր վարչապետ նշանակուեցաւ Զօր. Արկէսէանու, ներքին նախարար՝ Զօր. Մարինէսքու, ազգ. պաշտպանութեան նախարար՝ Զօր. Իլքուս (այս երեք պաշտօնները միասին կը վարէր սպանեալ վարչապետը):

*** Քալինէսքու անողորմ թշնամին էր նացիներու եւ երկաթեայ պահակներու: Ներքին նախարարութիւնը կը վարէր 1937էն ի վեր, եւ իր կեանքը վտանգեց խորտակելու համար երկաթեայ պահակները, ինչպէս եւ գերմանական դաւերը: Վարչապետ էր այս տարուան սկիզբէն ի վեր: Ծանօթ է որ Կոտրէանու կը հրէր թէ երկաթեայ պահակներուն անդամները կ'ուզեն սպաննել վարչապետը: Առաջին դաւը խափանուեցաւ յունուար 6ին եւ այս անգամ հաստատուեցաւ թէ ահաբեկումը պիտի կատարուէր փետրուար 20ին:

Պ. Քալինէսքու 46 տարեկան էր եւ գիւղացի: Իրաւագիտութեան հետեւած էր Փարիզի մէջ եւ վկայականը ստացած Պուքրէշի համալսարանէն: Ջօռաւոր մարդու համբաւ հանեց անցեալ տարի, երբ, իբրեւ ներքին նախարար, հրամայեց անմիջապէս ձերբակալել եւ դատել երկաթեայ պահակներու առաջնորդը, Քոտրէանու, որ իր ազգեցութեան գերագոյն ատեանին հասած էր: Քոտրէանու նախ դատապարտուեցաւ վեց ամիս, յետոյ տասը տարի բանտարկութեան: Ատեն մը վերջը, Քոտրէանու սպաննուեցաւ իր 13 հաւատարիմներուն հետ, ուրիշ բանտ մը փոխադրուած ատեն: Այն ատեն թերթերը գրեցին թէ փախչելու փորձ կատարած են:

"ՀԻԹԼԵՐՆ Է ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ,,

»»» · «««

Պ. Տալատիէ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ անցեալ գիշեր, պարզելով օրուան կացութիւնը եւ փաստացի յայտարարութիւններ ընելով, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի վերջին բանախօսութեան: Այս առթիւ մասնաւորապէս ձաղկեց գերմանական նոր ռազմավարութիւնը, որ կը ձգտի իրարմէ բաժնել Ֆրանսան եւ Անգլիան :

— «Քանի օրէ ի վեր պատերազմի մէջ ենք: Ամէն իրիկուն կ'ուզէի ձեզի հետ խօսիլ ուղղակի, պարզելու համար զինուորական եւ դիւանագիտական կացութիւնը եւ իմ վստահութեանս պատճառները: Ես առաջնորդը չեմ մոլեգնած ամբոխներու: Ես բախտն ունիմ վարելու ազատ մարդոց ազգ մը, խաղաղասէր եւ մարդասէր ազգ մը: Քանի մը օր առաջ այցելեցի ճակատը, պատեցայ մեր բանակներէն մէկուն դիրքերը, բանակ մը որ քանի մը քիլոմեթր ներս մտած է գերմանական հողին վրայ: Կրցայ անձամբ դատել արժէքը մեր հրամանատարութեան, որ, խրատուած՝ վերջին պատերազմէն, գիտցած է խուսափիլ անխորհուրդ եւ մահացու յարձակողականներէ: Տեսայ թէ ինչ հանդարտ քաջութեամբ եւ կենսունակութեամբ տոգորուած են մեր զինուորները: Ես ինքզինքս զգացի անոնց երէց ընկերը: Անոնց վրայ նայեցայ խանդաղատանքով եւ հպարտութեամբ: Անոնք գիտեն թէ ինչու կը կռուին: Կը կռուին որովհետեւ այս պատերազմը մեզի պարտադրուեցաւ Գերմանիոյ կողմէ. որովհետեւ, երեք տարիէ ի վեր անոր գիշատիչ փառամոլութիւնը այլեւս մէկ օր իսկ ապահովութիւն չի ձգեր Եւրոպայի մէջ: Մեր զինուորները կ'ուզեն վերջ տալ անընդհատ սպառնալիքներու եւ ահազանգերու դրութեան մը մէկ տարուան մէջ երեք անգամ ստիպեց մեզ զօրաշարժի ենթարկել մեր ուժերը, գիւղացին խլելով իր հողէն, ջլատելով տնտեսական կեանքը, կազմալուծելով ընտանիքները: Անոնք կը կռուին, որովհետեւ չեն ուզեր որ Ֆրանսան ջախջախուի ահուսարսափի եւ բարոյական նուաստացման կարգուսարքի մը տակ, զոր հիթլէրական տիրապետութիւնը արդէն իսկ կը գործադրէ այնքան խարուած եւ մարտիրոսացած ժողովուրդներու վրայ: Ահուսարսափի այս տիրապետութիւնը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի Գերմանիոյ մէջ: Ան զգետնեց Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան եւ այժմ խոյացած է Լեհաստանի վրայ: Այն բոլոր ճիգերը զոր յամառօրէն փորձեցինք մինչեւ ծայրը, փրկելու համար խաղաղութիւնը, բոլոր վեհոգի գործունէութիւնը զոր կատարեցին Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու բարոյական եւ քաղաքական ամենաբարձր հեղինակութիւնները, Անգլիոյ ճիգը, Իտալիոյ նախաձեռնութիւնը, այս բոլորը ձախողեցան որովհետեւ Լեհաստանի կործանումը կանխապէս վճռուած էր գաղտնօրէն: Այդ կործանումը կը պատրաստուէր զէնքով եւ գաղտնի դաշնագիրներով, մինչ բանակցելու ձեւեր կ'առնէին: Եւ որոշուած ժամուն, երբ ապահովեցին կարգ մը մեղսակցութիւններ, երկաթի եւ կրակի փոթորիկ մը տեղացին Լեհաստանի վրայ: Բայց ազնիւ Լեհաստանը չի դոհանար իր մարտիրոսութեան օրինակը տալով մեզի, այլեւ հերոսութեան դասեր կուտայ: Առաջին պարտութիւններէն վերջը որոնք անխուսափելի էին, քանի որ Լեհաստան տակաւին չէր լրացուցած իր զօրաշարժը, երբ յանկարծ կոկորդէն բռնեցին, թիւով եւ սպառազինութեամբ գերազանց ուժերու առջեւ նահանջելէ վերջ, լեհ զինուորները կառչեցան իրենց հայրենիքի հողին: Անոնք յաջողեցան վերակազմուիլ նուազ լայն ճակատի մը վրայ: Բայց, ճիշդ այն պահուն երբ հետեւակազօրքը եւ հեծելազօրքը կը կռուէին Քութնոյի մէջ, գերմանական մեքենաշարժ զօրամասերուն դէմ, կամ երբ Լվովի առջեւ կը կեցնէին թշնամի յառաջապահները եւ պաշարուած Վարշաւան կը խորտակէր բոլոր գրոհները, կարմիր բանակն ալ իր կարգին Լեհաստան կը մտնէր, համաձայն գաղտնի դաշինքի մը: Իրապէս, օգոստոս 23էն իսկ, համաձայնութիւն կնքուած էր Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ, Լեհաստանի անդամատման համար: Պ. Հիթլէր կ'ըսէր թէ միայն Տանցիկը կ'ուզէ, հանրաքուէ մը Լեհ-բանցքին մէջ եւ ինքնաշարժի ճամբայ մը: Ան տակաւին հաւաստիքներ կը շռայլէր ճիշդ այն պահուն երբ իր ձեռքին մէջ բռնած էր Թանկագին պայմանագիրը, որով Գերմանիա եւ Ռուսիա իրենց միջեւ կը բաժնէին դեռ կենդանի աւարը :

Ո՞Վ ԿՐՆԱՅ ՀԱՒԱՏԱԼ ՀԻԹԼԷՐԻ

«Ո՞ր պարկեշտ մարդը, աշխարհի որ երկրին ալ պատկանի, կրնայ տակաւին հաւատալ անոնց որ դեռ այսօր դոհ եւ խաղաղասէր կը հռչակեն իրենք զիրենք, մինչ արեան մէջ թաթխուած են: Ո՞ր Ֆրանսացին կրնայ հաւատք ընծայել այսօրուան խոստումներուն, երբ տարիներէ ի վեր բոլոր յանձնառութիւնները կը բռնաբարուին եւ բոլոր ստորագրութիւնները կը պատռուին: 1934 մարտ 17ին Պ. Հիթլէր կը յայտարարէր թէ գերմանական կառավարութիւնը անվաւեր չի նկատեր Լոքառնոյի դաշնագիրը: 1936 մարտ 7ին, ան կը պատռէր այդ դաշնագիրը, վերագինելով Հռենոսի շրջանը: 1935 մայիս 21ին ան կը յայտարարէր Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ.— «Գերմանիա ոչ մտադրութիւն, ոչ ալ կամք ունի միջամտելու Աւստրիոյ ներքին քաղաքականութեան, կցելու Աւստրիան»: 1938 մարտ 13ին բռնի կը կցէր Աւստրիան: 1938 Սեպտեմբեր 26ին ան կ'ըսէր.— Սուտէթեան Գերմաններու խնդիրը վերջինն է որ պէտք է լուծուի: Ես հաւաստեցի Պ. Չէյմպըրլէնի թէ անգամ մը որ այս հարցը կարգադրուի, այլեւս հողային խնդիր պիտի չունենանք»: Եւ 1938 Սեպտեմբեր 29ին, Միւնիխի խորհրդաժողովին մէջ, քանիցս մեզի կը հաւաստէր թէ երբեք միտքէն չանցըներ կցել Չեխերը, թէ որ եւ է գնով չուզեր այդ բանը, որովհետեւ կը նախընտրէ անվթար պահել գերման ցեղին մաքրութիւնը: Ան Սուտէթեան շրջանը կը պահանջէր, որովհետեւ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը գերմանացի էր ցեղով եւ լեզուով: Եւ սակայն, 1939 մարտ 13ին Փրակեան գրաւեցին, Պոհեմիան յարձակման ենթարկուեցաւ, ամբողջ Չեխոսլովաքիան գերութեան մատնուեցաւ: 1938 Սեպտեմբեր 12ին Պ. Հիթլէր կ'ըսէր տակաւին.— «Գերմանիա վճռած է եւ խոստացած վերջնական նկատել Լեհաստանի սահմանագլուխը :

«Ահա թէ ինչու, երբ այսօր Պ. Հիթլէր մեզի կ'ըսէ թէ Լեհաստանը կործանելէ վերջ այլեւս բան չի պահանջեր, երբ կը կրկնէ թէ բան չի պահանջեր Ֆրանսայէն եւ թէ պիտի յարգէ անոր սահմանագլուխները, բոլոր Ֆրանսացիները գիտեն որ առիթը պիտի չփախցնէ կործանելու համար Ֆրանսան ալ, եթէ կարենայ, ինչպէս կործանեց Աւստրիան, Չեխոսլովաքիան եւ հիմա կը ճգնի կործանել Լեհաստանը: Վկայ՝ իր գիրքը, «Իմ Պայքարը», ուր անհրաժեշտ կը գտնէ «կղզիացնել եւ դդեանել Ֆրանսան»: Գերմանիա մեր երկրին մէջ փորձեց քարոզութիւն մը որ կը ձգտէր անդամատել մեր հայրենիքը: Ան փորձեց ինքնավարութեան շարժումներ յարուցանել դրամով, մեր նահանգները իրարմէ բաժնելու համար: Ան աշխարհագրական քարտէսներ տպել տուած է ուր մեր երկիրը կ'անդամատուի եւ կը տեղափոխուի: Ան իբրեւ Ալզասուհիներ ներկայացուց Գերմանուհիները, զանոնք ցուցադրելու համար համագումարներու եւ հանդէսներու մէջ: Ան փորձեց դաւաճաններ ճարել Պրըթանիի կամ Ալզասի մէջ, ոսկի վճարելով: Ան ամէն տեղ գործակալներ կը փնտռէ, դաւաճանութիւն կատարել տալու համար հայրենիքին դէմ. ան կը յուսայ Հախա մը գտնել (Չեխիոյ նախագահ), մեր անկումը ստորագրել տալու եւ ստրկութիւնը նուիրագործելու համար: Բայց ամբողջ Ֆրանսան արթնցած է: Մենք չունինք դաւաճաններ, այլ միաձայն, արի եւ վճռական ժողովուրդ մը որ իր դրօշին վրայ արձանագրած է,— մահ կամ ազատութիւն»:

Վարչապետը յետոյ փառաբանեց անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը, մերկացնելով գերմանական անթելին ստերը եւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ Ֆրանսան կը պատերազմի որպէսզի գերութեան չմատնուի: «Մենք պիտի շարունակենք ամէն միջոց ձեռք առնել, որպէսզի ամբողջ երկիրը մասնակցի հաւասարակաց ճիգին: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ ոմանք հարստանան, երբ ուրիշներ իրենց արիւնը կը թափեն: Մենք լքուած չենք, ինչպէս մեր թշնամիները, երկար պատերազմի մը երկիւղէն: Մենք միայն մէկ բանի մասին կը մտածենք,— ամբողջական յաղթանակ: Մենք այդ յաղթանակը շահուած կը նկատենք, անմիջապէս որ կարենանք խաղաղութիւնը հաստատել ամուր հիմերու վրայ: Ֆրանսա զէնքը ձեռք առաւ արդար եւ մարդկային դատի մը համար: Ահա թէ ինչո՛ւ պիտի յաղթէ»:

Զինուորական գործողութիւնները արեւմտեան եւ արեւելեան ճակատներուն վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 35, Սեպտեմբեր 21, առաւօտ.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու միջեւ եւ փոխադարձ հրետաձգութիւն :

Զեկոյց թիւ 36, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ամբողջ ճակատին վրայ: Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն Սարպրուքի հարաւակողմը: Մեր օդանաւային հետազօտութիւնները յառաջ տարուեցան հակառակ օդին անյարմարութեան եւ թշնամի կրակին:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր արեւմտեան ճակատը մեկնած է, խորհրդակցելու համար սպարապետին հետ: Այս վերջինը օրակարգ մը ուղղելով բանակին, կը ծանուցանէ թէ «լեհական պատերազմը գրեթէ վերջացած է»: Սպարապետը արեւմտեան ճակատ հասնելով, աչքէ անցուց Զիկ-ֆրիտի գիծը (Հավաս):

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Լիւքսէմպուրկի սահմանամերձ գիւղացիները կը փախչին, վախնալով գերմանական արշաւանքէ մը: Պելժիական կառավարութիւնը բացաւ կարգ մը թումբեր, որպէսզի ողողումները խափանեն որ եւ է արշաւանք:

Տոքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարը, որուն ձայնը չէր լսուեր ատենէ մը ի վեր, առջի օր իր մօտ հրաւիրելով օտար թղթակիցները, յայտարարեց թէ Գերմանիա երբեք միտք չունի բռնաբարելու Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի չէզոքութիւնը :

*** Վարշաւա կը շարունակէ դիմադրել արիաբար: Գերմանական օդանաւերը անընդհատ կը ռմբակոծեն քաղաքը: Լեհական զօրամասեր կռիւը կը շարունակեն Լոձէն մինչեւ Վարշաւա: Մայրաքաղաքին հրամանատարը ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղելով ժողովուրդին, ուտելիք խնդրեց զօրքին համար:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ռուսական 110 զօրաբաժիններ կը մասնակցին Լեհաստանի գործողութեանց: Ռուսերը կը հաղորդեն թէ զինաթափ ըրած են երեք լեհական զօրաբաժիններ եւ երկու հեծելագունդեր, 60000 գերի բռնելով: («Մաթէն»):

Նոյն աղբիւրին համաձայն, գերմանեւռուս խառն յանձնաժողով մը պիտի գումարուի Մոսկուայի մէջ, գծելու համար Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ նոր սահմանները Լեհաստանի մէջ: Ծրագրի մը համաձայն, Ռուսիա պիտի ստանայ 11,500,000 — 12 միլիոն բնակիչ, որոնց 3ուկէս միլիոնը Սպիտակ Ռուսեր եւ 8 միլիոնը Ուկրայնացիներ: Ասկէ զատ, լեհական նոր պետութիւն մը պիտի կազմուի, իբրեւ կեդրոն ունենալով Վարշաւան: Այս պետութիւնը պիտի ըլլայ հովանաւորեալ, 9 — 11 միլիոն բնակչութեամբ :

Միւս կողմէ գերմանական թերթերը հրահանգ ստացած են միտքերը պատրաստել, հաշտութեան բանակցութիւններ վարելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Դիմըդմանե, ա՛ռ տար», կ՚ըսէ նախագահ Ռուզվելթ

Մ. Նահանգներու նախագահը խորհրդարանին առջեւ կարդաց իր պատգամագիրը, որուն կը սպասուէր այնքան անհամբերութեամբ: Պ. Ռուզվելթ պարզելով միջազգային կացութիւնը, 1931էն ի վեր, շեշտեց թէ Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան նպատակն էր ելք մը գտնել, պատերազմը խափանելու համար: «Բայց հիմա որ պատերազմը սկսած է, մեր կառավարութիւնը պարտաւոր է ամէն բան փորձել, որպէսզի չիյնինք այս պատերազմին մէջ: Նախայարձակման պատասխանատուութիւնը երբեք քօղարկուած չէ եւ պատմագիրները դիւրաւ պիտի կրնան արձանագրել զայն ապագայ պատմութեան մէջ»:

Նախագահը յետոյ անցնելով բուն հարցին, — չէզոքութիւն — ցաւ յայտնեց որ խորհրդարանը քուէարկած է զայն եւ ինքն ալ ստորագրած: «Կը խնդրեմ ձեզմէ փոխել այն հատուածը որ բոլորովին անհամապատասխան է միջազգային օրէնքի հին սկզբունքներուն, — զինավաճառութեան արգելքի հատուածը: Կը խնդրեմ փոխել, որովհետեւ այդ հատուածը կը սպառնայ Մ. Նահանգներուն չէզոքութեան, ապահովութեան եւ խաղաղութեան: Այդ հատուածը կ՚արգիլէ պատերազմիկներուն ծախել ռազմական պատրաստ պիտոյքներ, բայց կ՚արտօնէ բազմաթիւ կտորներու եւ ատ հասարակ ապրանքներու վաճառումը: Ես կ՚առաջարկեմ վերադառնալ միջազգային օրէնքին, ամերիկեան այն աւանդական քաղաքականութեան որ այնքան օգտակար եղաւ աւելի քան մէկուկէս դար, բացի այն աղետալի շրջանէն երբ արգելքի օրէնքը գոյութիւն ունէր»:

Եզրակացնելով, նախագահը առաջարկեց պատերազմական վարկեր չրանալ երկու կողմերուն, ձգել որ վճարողը տանէ տանի, եւ աւելի ճշգօրէն սահմանել պատերազմական գօտիները, որպէսզի ամերիկեան քաղաքացիները եւ նաւերը չմտնեն:

Ի՞նչ կ՚ըսեն թերթերը օրուան հարցերու մասին

«Լը Ժուռնալ»ի մէջ, Սէն - Պրիս քաջ-ճանաչուածին կ՚անուանէ Հիթլէրի ճառին սպառնական հատուածները, իսկ մնացեալ մասին մէջ կը տեսնէ տկարութեան խոստովանութիւն, ու կը շարունակէ. —

«Ճառին ամէնէն կարեւոր պարբերութիւնը այն է որ կ՚ըսէ թէ, երբ Անգլիա յամառի, պաշարումը շարունակելով, պատերազմիկներուն ու երախաներուն, նոյնիսկ չէզոքներուն հետ, Գերմանիա պիտի պատասխանէ նոյն ճամբով բայց այնպիսի զէնքերով, որոնց մասին Անգլիացիները գաղափար անգամ չունին:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս սպառնալիքը, — այն մարդը որ կրակ տուաւ աշխարհի, այժմ կը տառապի մաշեցնող պատերազմի մը մղձաւանջէն: Ան կարծեց թէ կարճ պիտի տեւէ պատերազմը: Ան պարծենցաւ նոյնպէս թէ մրցանիչ կտորեց կարճ ժամանակի մը մէջ յաջողելով իրագործել ինչ որ ծրագրած էր: Իրեն կը պակսի ինքնավստահութիւնը, սակայն, երբ ամառուան միջոցներ կը փորձէ երկպառակութիւն սերմանելու համար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ»:

«Լ'էօվր»ի մէջ, առաջնորդող յօդուածով մը ցոյց կը տրուի շողոքորթութիւնն ու շողոմը, որ կը ծորին Հիթլէրի լեզուէն՝ երբ կ՚աշխատի շոյել, փայփայել Ֆրանսացիներուն անձնասիրութիւնը. —

«Տարի մը առաջ, երբ գործողութեան ձեռնարկած էր Չեխոսլովաքիոյ դէմ, Հիթլէր ամէն շողոքորթութիւն կը փորձէր հանդէպ Լեհաստանի: Զայն կ՚անուանէր «փառաւոր Լեհաստան», «ասպետական Լեհաստան», «վստահելի եւ սիրելի հարեւան», որու հետ միշտ կարելի կը գտնէր համաձայնիլ:

Քանի մը ամիս վերջ, երբ գերմանական բանակը Փրակա մտաւ, նոյն «սիրելի եւ վստահելի հարեւանը» դարձաւ «խառնակիչներու ստոր բազմութիւն» մը, զոր պէտք էր ջախջախել ռումբերու տարափի մը տակ:

Այժմ Հիթլէր մեզի ուղղած է իր փայփայանքը, եւ ձեռքը սրտին վրայ դրած՝ բողոք կ՚ուղղէ Ֆրանսացի ժողովուրդին եւ ապահովութիւն կուտայ, ճիշդ ինչպէս կուտար լեհ ժողովուրդին, տասներկու ամիս առաջ: Ան շատ կը սիրէ մեզ, կը հիանայ մեզի վրայ, կը գնահատէ մեզ: Մեզմէ ուզածը մեծ բան մը չէ, — լքել Լեհաստանը եւ խզել մեր բարեկամութիւնը Անգլիոյ հետ:

Հիթլէրի գործելու այս եղանակը ընդունեցէք որ գռեհիկ է, կ՚երեւի թէ Առաջնորդը մեզ տխմար կը կարծէ:

Մեր մասին սնուցած իր զգացումները ծանօթ են մեզի, ապահովութիւն տալու հարկ չկայ, — ինք վաղուց հաճած էր արտայայտել այդ զգացումները մեր մասին, «Իմ պայքարս» գիրքով, ուր կ՚ըսէ թէ Ֆրանսա ձախ ըլլայ թէ աջ, յետադիմական թէ յեղափոխական, թիւ 1 թշնամին է, զոր պէտք է ջախջախել ամէն գնով»:

ԼԵՀԱԿԱՆ երկու օդանաւեր Ռուսճուք (Պուլկարիա) իջած ըլլալով, արգելափակուեցան վեց օդաչուներուն հետ, որոնց մէկը վիրաւորուած էր:

ՄԷԿ ԱՄԻՍ փակուեցան երեք խանութներ (երկու մսավաճառ եւ մէկ ճաշարան) որոնք չարաշահութիւններ կատարած էին:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ Պերլին պիտի երթայ Սեպտեմբեր 30ին, խորհրդակցելու համար Գերմանիոյ զինուորական փարիչներուն հետ: («Մաթէն»):

Ռուսական ապագայի մասին

«Թան» խմբագրականով մը կ՚անդրադառնայ ռուսական «չէզոքութեան», զոր անպարտկելի կը գտնէ միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն հետ: Զարմանալի չէ՞ որ Մոսկուա ապահովութիւն կուտայ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դեսպաններուն, ինչպէս եւ Պալթեան երկիրներու ներկայացուցիչներուն, Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ կառավարութեանց, թէ Խորհ. Միութիւնը բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահէ ներկայ պատերազմին մէջ, մինչ իր բանակները յառաջ կը խաղան լեհական բանակներուն կռնակէն: Այս տարօրինակ վարդապետութիւնը, չէզոքութեան արտառոց ըմբռնումը, նորութիւն մըն է միջազգային իրաւունքի պատմութեան մէջ, տեսնենք սակայն թէ ինչպէս իր գործադրութիւնը պիտի գտնէ իրողութեանց հոսանքին մէջ: Հաւանական է որ այս տարօրինակ գիրքը Ռուսիոյ կը շնորհէ կարելիութիւն գործելու համաձայն պարագաներուն՝ այս կամ այն ուղղութեամբ, ներշնչուելով իր քաղաքական խաղին ներկայացուցած շահերէն: Այդ դիրքով շահագրգռուած են մանաւանդ այն երկիրները, որոնք սահմանակից են Խորհ. Միութեան, ըլլայ հիւսիսէն, ըլլայ հարաւէն: «Էնթրանսիժան»ի մէջ, Ժան Թուվնէն կ՚ենթադրէ թէ գերմանեւռուսական բարեկամութիւնը շուտով պիտի փոխուի գերմանեւռուսական թշնամութեան, երբ հարկ դառնայ ձեռք դնել լեհական քարիւղին վրայ. —

«Եթէ գերմանեւռուսական համաձայնութիւնը գոյութիւն ունի սկզբունքով, կարելի չէ ըսել թէ կրնայ գոյութիւն ունենալ նաեւ գործադրութեան պարագային: Պրէսթ — Լիթովսքի մէջ, որ այնքան նշանաւոր դարձած է պատմական դէպքերով, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ քաղաքական ու զինուորական ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւն մը կը կատարեն ներկայիս, ճշդելու համար թէ ինչպէս պիտի բաժնեն Լեհաստանը, թէ որ գիծին վրայ պիտի հաստատուի գերմանեւռուսական սահմանագլուխը: Արդ, շատ դժուար պիտի ըլլայ կատարել այդ սահմանագծումը, որովհետեւ Գերմանիա կրնա՞յ միթէ հրաժարիլ Կալիցիոյ քարիւղաբեր շրջաններէն եւ Ուքրանիայէն, որ զինք պիտի դնէր Ռումանիոյ սահմանագլուխին վրայ: Միւս կողմէ, Ռուսերը կրնա՞ն միթէ հրաժարիլ Կալիցիայէն եւ Ուքրանիայէն, ուր կ՚ապրին Ուքրանիացիներ եւ Սպիտակ Ռուսեր, տարրեր որոնք պիտի ամրացնէին ուքրանական Խորհ. Հանրապետութեան դիրքը: Գերմանեւռուսական հողային ցանկութիւնները կրցան հաշտուիլ անդամատելու համար Լեհաստանը, բայց գերմանեւռուսական նոյն ցանկութիւնները պիտի կրնա՞ն հաշտ մնալ՝ բաժնելու ժամանակ աւարը»:

«Լա Ժիւսթիս»ի մէջ, Ֆրոսար չի հաւատար գերմանեւռուսական բախումի մը. —

«Երկու խնամիները կրնա՞ն դառնալ թշնամի, ի վերջոյ: Ընդհակառակն, հաւանական է որ անոնք իրենց միջեւ բաժնեն Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպան: Ռումանիա կարծեց թէ շատ ճարպիկ գտնուեցաւ չէզոք յայտարարելով ինքզինք: Բայց ան ալ պիտի ենթարկուի յարձակող բանակին կամքին, եթէ չանդամատուի: Նոյն ճակատագրին պիտի ենթարկուին Հունգարիա եւ Պալթեան երկիրները: Չէզոքութիւնը շահ չի բերեր ներկայ դարուս մէջ: Շուտով ատիկա պիտի հասկնան ոչ միայն Ռումանացիները, այլեւ անոնք որ աճապարեցին չէզոք յայտարարել իրենքզիրենք:

Իրողութիւնը այն է որ, ռուսական այս նոր դաւաճանութեան հետեւանքով, այլեւս յուսալի չէ որ կարճ տեւէ պատերազմը: Պարկեշտ ըլլանք այս պարագան յայտարարելու համար երկրին: Մեր երկիրը, իր քաջութեամբ, արժանի է որ իրեն խօսուի անկեղծութեամբ, բաց լեզուով»:

«Էքսէլսիոր»ի մէջ, Մօրիս Բուրտ որ եւ է կարելիութիւն չի տեսներ հաշտ ապրելու ոչ միայն արդի Գերմանիոյ, այլ եւ արդի Ռուսիոյ հետ: Խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար պայման է որ ստեղծուի տարբեր Գերմանիա մը, տարբեր Ռուսիա մը. —

«Ճիշդ է թէ Լեհաստան դժուար թէ կարենար պահպանել իր գոյութիւնը այն օրը՝ երբ Ռուսերը կռնակէն զարկին: Ճիշդ է նոյնպէս որ Լեհաստան չի կրնար ազատ ապրիլ, հակագերմանականութեան պատճառով Գերմանիոյ եւ հակառուսականութեան պատճառով Ռուսիոյ միջեւ սեղմուած: Այն դաշինքները, որոնք, մեր յաղթանակէն վերջ, անկախութիւն տուին իրեն, հիմնուած էին այն իրողութեամբ որ պիտի ապրէր Պատմութեան ծանօթ Գերմանիայէն եւ Ռուսիայէն տարբեր Գերմանիոյ մը եւ Ռուսիոյ մը միջեւ: Այդ դաշինքները հիմնուած էին նաեւ այն պայմանով որ Ֆրանսա կրնար զինուորական գրաւման ենթարկել Հռենոսի շրջանը»:

«Փարի - Միտի», հաղորդելէ վերջ այն լուրը թէ Մոսկուա տրամադիր կը թուի հաշտութեան ձեռնարկներ կատարելու, համաշխարհային խորհրդաժողովի մը հրաւիրելով Ֆրանսան, Անգլիան, Գերմանիան, Իտալիան եւ Խորհ. Միութիւնը, լուծելու համար եւրոպական բոլոր վէճերը, կ՚աւելցնէ. — «Կռնակէն հարուածելէ վերջ Լեհաստանը, Յուդան հաշտութեան առաքեալ է դարձեր»:

«Մաթէն»ի մէջ, Ժան Ֆապրի կը կարծէ թէ թշուառութիւնն ու տառապանքը, որոնց պիտի մատնուին պատերազմիկ երկիրները, գետին պիտի ստեղծեն յեղափոխութեան: Այնպէս որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը առաջ պիտի անցնի համաշխարհային պատերազմէն: Փոթէմքին, 1935ին, երբ իբրեւ ռուսական դեսպան կը մնար Փարիզ, կը յայտարարէր թէ անգամ մը որ պատերազմ ծագի Եւրոպայի մէջ, Ռուսիա կ՚ենթադրէ թէ Եւրոպա պատերազմէն դուրս պիտի գայ կազմելով Խորհրդային Եւրոպա մը»:

Օն. Մխիթարեան խորտակուած սրտով կը հաղորդէ մօտ ու հեռու իր ազգականներուն, ընկերներուն եւ բարեկամներուն կսկծալի մահը իր պաշտելի մօր՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ՊԱԼԱՔԵԱՆ-ՄԽԻԹԱՐԵԱՆի

(Ծնեալ, Վան – Այգեստան, 1864ին)

Հայաստանի մէջ, Երեւան, 1939:

ԽՄԲ. — Մեր խորին վշտակցութիւնը ընկեր Օ. Մխիթարեանի, խմբագիր «Ազատ խօսք»ի (Սոֆիա):

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Թեհրանի «Ալիք»էն ցաւով կը տեղեկանանք եղերական մահը ընկեր Արշակ Սարուխանեանի:

Օգոստոս 3ին Բուշեհրի մէջ, իր սեփական շէնքին փլատակներուն տակ մնալով մեռած է Արշակ Սարուխանեան, որ ծնած էր Վան եւ երկար ատեն ապրած է Պուլկարիա: Հայաստանի անկախութեան շրջանին մեկնեցաւ Երեւան, Կարսի կռիւներուն հետեւանքով կորսնցուց իր հարստութեան մեծ մասը: Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն ձերբակալուեցաւ բոլշեւիկներէն, Մասնակցեցաւ Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Երեւանի կայարանին մօտ վիրաւորուեցաւ: Շատերու հետ տարագրուեցաւ Իրան, Թաւրիզ, ուր ատեն մը մնալէ ետք վերադարձաւ Հայաստան, բայց կրկին բանտարկուեցաւ: Ի վերջոյ յաջողեցաւ կրկին փախչիլ Իրան, ուր կ՚ապրէր վերջին տարիները, աշխատակցելով Թեհրանի «Ալիք»ին: Հաւատարիմ Դաշնակցական էր: Իր ետին կը թողու այրի կինը երեք անչափահաս զաւակներով:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՓԱՏԵՐԵՒՍԶԻ, Լեհաստանի նախկին վարչապետը, իր երկրին եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին ուղղեց սրտայոյզ կոչ մը, որով իր հիացումը կը յայտնէ իր ազգակիցներուն քաջութեան համար եւ իր վստահութիւնը Աստուծոյ եւ արդարութեան վրայ: «Բովանդակ Լեհաստանը կ՚ըմբռնէ թէ պաշտպանելով իր երկիրը եւ դիմադրելով թշնամի պետութեան ջախջախիչ գերազանցութեան, իր փառապանծ զինակիցներուն հետ, կը պայքարի իրաւունքի եւ արդարութեան վերջնական յաղթանակին համար: Լեհաստան յօժարակամ զոհուեցաւ եւ անգամ մը եւս կը կատարէ պատմական պատուարի իր դերը՝ ընդդէմ բարբարոսութեան որ յառաջ կը խաղայ տիրապետելու համար աշխարհի»:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ կը գրեն թէ գերմանական քարոզութիւնը կը ծաւալի Պելճիոյ մէջ: Միւս կողմէ տնտեսական տագնապը մեծ հոգեր կը պատճառէ, ինչպէս բացատրած էինք մանրամասնօրէն: Գրեթէ բոլորովին կանգ առած են այն գործերը որ կապ չունին պարենաւորման հետ: Կարգ մը գերման թղթակիցներ, որոնք Փարիզ կը բնակէին Սեպտ. 3էն առաջ, Պրիւսէլ հաստատուած են, աւելցնելով համադրելնտուոր թղթակիցներու թիւը: Պրիւսէլ հասած են նաեւ Պերլինի հեռագրական գործակալութեան վեց թղթակիցներ, գարմանալի լուրեր տարածելու համար:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդանաւակիր մեծ շոգենաւին, «Քըրէճըս»ի ողջ մնացած նաւաստիները Լոնտոն հասնելով, պատմեցին նաւուն խորտակման մանրամասնութիւնները: Քաջութեան սքանչելի օրինակներ պարզուած են այս առթիւ: Մեռեալներուն թիւն է 579:

«ԲԼՈՒՐՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ». — Իտալական թերթի մը՝ «Մէսաճէրօ»ի թղթակիցը իր առաջին թղթակցութիւնը ղրկելով ֆրանսական ճակատէն, կը բաղդատէ ներկայ կռիւները 1914ի պատերազմի առաջին ճակատամարտներուն հետ: Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Մոզէլի եւ Վոժի միջեւ փռուած բլուրները մեծ փորձութիւն մը կը կազմեն սպայակոյտներուն համար: «Հրամանատարութիւնները գիտեն անըմբռնելի առաւելութիւններ շահիլ բլուրէ մը, կիրճէ մը, թաւուտքէ մը, կատարէ մը, անդունդէ մը, զանոնք օգտագործելով իբրեւ դիտարան թնդանօթաձգութեան համար, իբրեւ կեդրոն դիմադրութեան, իբրեւ յենարան: Լման 17 օր ֆրանսական վերին հրամանատարութեան բոլոր գործողութիւնները կը ձգտէին տիրանալու այդ գետնին բլուրներու պատերազմով մը»: Թղթակիցը յետոյ յիշելով ֆրանսական յառաջխաղացութիւնը 25 քիլոմեթր խորութեամբ, կը կարծէ թէ ֆրանսական ռազմավարութիւնը առ այժմ կը ձգտի զատ-զատ գրաւել թշնամի յառաջացեալ ամրութիւնները եւ զանոնք կազմակերպել իբրեւ խարիսխ, ուղղակի զարնելու համար հակառակորդի դիմադրութեան կեդրոնին:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 15րդ շարքին վիճակահանութիւնը, որ նախապէս որոշուած էր օգոստոս 31ին, տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 5ին:

30 ԳԵՐՄԱՆ սուզանաւեր ընկղմած կամ գրաւուած են, համաձայն Անգլիոյ նաւային շրջանակներու տեղեկութեանց:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Փօլ Տէշանէլի որդին ինկաւ պատերազմի դաշտին վրայ եւ թաղուեցաւ հանդիսաւոր արարողութեամբ:

ՏՈՒՐՔԵՐԸ վճարելու պարտաւոր են անոնք որ կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, հեռու՝ ռազմաճակատներէն: Ներելի չէ որ եւ է զանցառութիւն:

Le Gerant : H. STEPHAN	Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՌՈՒՄՈՒՆԻԶՆԵՐՈՒ արհեստակցական միութեան վարչութիւնը ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ հաւանութիւն կը յայտնէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան որոշման, ընդդէմ համայնավարներու: Բանաձեւը կը պահանջէ պաշտօնէ անխնայ հեռացնել արհեստակցական միութեանց բոլշեւիկ անդամները, որովհետեւ, — 1. Անոնք պաշտպանեցին գերմանեւխորհրդային դաշինքը, որ կը նուիրագործէր Գերմանիոյ յարձակումը Լեհաստանի դէմ. — 2. Տակաւին չեն դատապարտած Խ. Միութեան կողմէ Լեհաստանի վրայ կատարուած յարձակումը, — 3. Բացայայտ է որ բոլշեւիկները սերտօրէն կախում ունին օտար կառավարութենէ մը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վարչական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է երկուշաբթի օր, անգամ մը եւս դատապարտելու համար խորհրդային քաղաքականութիւնը, մանաւանդ որ բոլշեւիկ վարիչները կը շարունակեն իրենց կապերը Մոսկուայի հետ, առանց պարսաւանքի խօսք ուղղելու: Բոլոր Արհեստակցական Միութեանց մէջ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն կը պահանջուի խզել ամէն կապ «անոնց հետ որ կը յամառին գործադրիչները մնալ Մոսկուայի նշանախօսքերուն»:

ԿԱՐԳ ՄԸ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ իրաւունք ունէին Ֆրանսա մտնելու առանց ֆրանսական վիզայի եւ նոյն իսկ առանց անցագրի: Պաշտօնաթերթը Սեպտ. 21ին հրատարակեց հրամանագիր մը որ որուն համաձայն կը փոխուի 1938 Մայիս 14ի օրէնքը: Այսուհետեւ ո եւ է օտարական որ Ֆրանսա մտնել կ՚ուզէ, պէտք է կանոնաւոր անցագիր կամ արտօնագիր ունենայ, վաւերացուած՝ ֆրանսական հիւպատոսէն:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ յաղագման մասին երկրորդ դեկրէ մը հրատարակելով, վարչութիւնը կը բացատրէ թէ նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, զոհացում տալու համար զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն: Ցապաղումներուն մէկ պատճառը այն է որ կարգ մը թղթատարական մասնաճիւղեր որոնց պաշտօնեաները կրճատուած են, ամէն օր աւելի քան երկու միլիոն նամակ եւ 30,000 ծրար ընդունած են: Մասնագէտ պաշտօնեաներ նշանակուած են զօրաշարժի կեդրոններուն մէջ եւ գիշերային հերթապահ խումբեր պիտի օգնեն ցերեկուան խումբերուն: Աւելի արընթաց կառախումբեր, ինչպէս եւ օդանաւեր պիտի ապահովեն առաքման արագութիւնը: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին քաղաքային սպասարկութեան համար: Բայց նամակագիրներն ալ պէտք չէ դժուարացնեն պաշտօնեաներուն ծանր գործը, զանցառութիւններ կատարելով: Շատ մը հասցէներ անկատար են, անճիշդ եւ կամ բոլորովին անհասկնալի:

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ աշակերտներ վերսկսան դպրոց երթալ Անգլիոյ մէջ, բայց բոլորովին տարբեր պայմաններու տակ: Անոնք որ տեղափոխուած են Լոնտոնէն եւ ուրիշ մեծ քաղաքներէ, գաւառական դպրոցներ կը յաճախեն: Իթընի պատմական վարժարանին 1100 ուսանողներուն յանձնարարուած է միշտ միասին առնել իրենց կազարդել դիմակները եւ մէկ զոյգ յաւելուածական կօշիկ: Քառասուն պատսպարաններ շինուած են այս աշակերտներուն համար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ թերթերը կը գրեն թէ ծանրագոյն պատիժներու պիտի դատապարտուին «ժողովուրդի թշնամիները»: Վայմարի դատարանը մահուան դատապարտեց 60 — 70 տարեկան բժիշկ մը որ կրակի տուած էր իր ագարակը, փճացնելով ցորենի եւ վարսակի պաշարը: Պերլինի մէջ երկու խանութներ փակուեցան եւ տէրերը 10,000 եւ 50,000 մարք տուգանքի դատապարտուեցան, կարագին գինը աւելցուցած ըլլալով:

«ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՀԻԹԼԷՐ ՄԱՅՐ ՄԸ ՈՒՆԻ» — այս վերնագրով երգախաղ մը որ մերժուած էր պատերազմէն առաջ, արտօնուեցաւ անգլիական գրաքննութեան կողմէ եւ ներկայացուեցաւ անմիջապէս:

ՖԻՆԻՆ առատ է այս տարի եւ գինեգործները ամէն դիւրութիւն պիտի վայելեն: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, 1914ին ալ գինին առատ էր եւ շատ լաւ: Հաւանական է որ գինեբեր շրջաններու զինուորները եւ մաս մը պաշտօնեաներ մասնաւոր արձակուրդ ստանան, այգեկութքին օգնելու համար:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ հասած լուրերու համաձայն, երբ 250 լեհական օդանաւեր Ռումանիա իջած ըլլալով, զինաթափ եղած են, համաձայն միջազգային օրէնքի:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ թերթերը, որոնք չորս էջի իջած էին, արտօնութիւն ստացան վեց էջով հրատարակուելու:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԽՈՐՏԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ անգլիական թերթ մը կը յանձնարարէ զայն պաշարել բոլոր միջոցներով, ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն, որպէսզի սպառի երկաթի եւ քարիւղի պաշարը: «Պատերազմը պէտք է յառաջ տանիլ այնպիսի եղանակով մը որ Գերմանիա հարկադրուի առաւելագոյն չափով սպառել իր ներկայ պաշարը»:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Փուռիէ, որ հրաժարած էր իր կուսակցութենէն, այս առթիւ գրած նամակին մէջ կ՚ըսէ թէ տասը տարի կուսակցութեան ծառայելէ վերջ, կը քաշուի, «որովհետեւ Խ. Միութեան վարած քաղաքականութիւնը կը նպաստէ հիթլէրականութեան, — ազդակ պատերազմի: Խ. Միութիւնը հիթլէրական Գերմանիոյ միանալով միեւնոյն պատասխանատուութիւնները կը ստանձնէ: Երկու երկիրները, որոնք 250 միլիոն բնակիչ ունին, յարձակելով 35 միլիոննոց Լեհաստանի վրայ, գործած կ՚ըլլան ճշմարիտ ոճիր մը ժողովրդապետութեանց թշնամիներուն հետ: Իմ տեղս այլեւս Գ. Միջազգայինի շարքերուն մէջ չէ, ոչ ալ անոր ֆրանսական հատուածին մէջ»:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ըմբոստութիւն ծագած է, մասնակցութեամբ 2000 զինուորներու: Բոլորն ալ զինաթափ ըլլալով արգելափակուեցան գերմանական իշխանութեանց կողմէ եւ բանակը ցրուելու հրաման տրուեցաւ: Կ՚ըսուի թէ շատ մը սպաներ գնդակահարուած են:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 24 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4152

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑԱՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ ՏԻՐԱԲԱՐ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

293 ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլեւֆրանսական Գերագոյն Խորհուրդը, որ իր անդրանիկ նիստը գումարած էր Ֆրանսայի մէջ, երկրորդը գումարեց Անգլիոյ մէջ, Սեպտեմբեր 22ին, առաջինէն ութ օր վերջը, քննելու համար կացութիւնը, եւ մասնաւորապէս Խ. Միութեան միջամտութեան պարագան։

Այս ժողովին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներն էին Պ. Տալատիէ, վարչապետ եւ նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերու, Պ. Տոթրի, նախարար սպառազինութեանց, Զօր. Կամլէն, սպարապետ եւ ծովակալ Տարլան, որոնք ժողովատեղին գացած էին օդանաւով։ Իսկ Անգլիոյ կողմէ կը մասնակցէին վարչապետը, արտաքին նախարարը եւ ծովային նախարարը։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ երկու նիստ գումարուեցաւ, մէկը առտուն, միւսը կէս օրէն վերջը «եւ քննուեցան Սեպտ. 14ի նիստէն ի վեր պատահած եղելութիւնները եւ անոնց հետեւանքները դէպքերու ապագայ ընթացքին վրայ։ Կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ տրուելիք որոշումներու վրայ, ընթացք տալու համար զինակիցներու ծրագրին։ Գերագոյն Խորհուրդը քննեց սպառազինութեանց արտադրութեան խնդիրը եւ համաձայնեցաւ հետեւելիք մեթոտի մասին, ներդաշնակելու եւ աճեցնելու համար երկու կառավարութեանց ջանքերը»։

Ֆրանսայի վարչապետը Փարիզ վերադարձաւ ժամը 18.15ին։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ժողովը տեղի ունեցաւ գաւառական քաղաքի մը քաղաքապետութեան յարակից սրահին մէջ, երբ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները օդակայան մը իջան։ Թէեւ ժողովը գաղտնի պահուած էր, բայց մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր եւ ջերմապէս ծափահարեց երկու կառավարութեանց պատուիրակները, երբ դուրս կ՚ելլէին ժողովասրահէն։

*** Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 37, Սեպտեմբեր 22, առաւօտ,— Մեր յառաջապահները գործողութիւններ կատարեցին Սարպրուքի հարաւային եւ Պլիի արեւելեան շրջաններուն մէջ։ Երկու կողմէն ալ թնդանօթաձգութիւններ կատարուեցան ամբողջ ճակատին վրայ։

Զեկոյց թիւ 38, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ամբողջ ճակատին վրայ։ Մեր ծովային ուժերը կը շարունակեն արդիւնաւորապէս ապահովել մեր փոխադրանաւերուն պաշտպանութիւնը եւ հետապնդել թշնամի սուզանաւերը։

Անգլիական զեկոյց մըն ալ կը տեղեկացնէ թէ չորեքշաբթի օր, օդանաւային գործողութեանց ընթացքին, գերմանական օդանաւ մը վար առնուեցաւ անգլիական օդաչուներուն կողմէ, Ֆրանսայի մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ՝ 150,000 ՀՈԳԻ

Ժան Ժիռօտու, Ֆրանսայի տեղեկութեանց վերատեսուչը, ձայնասփիւռով մը հաղորդեց թէ Լեհաստանի պատերազմը Գերմանիոյ արժած է 150 հազար սպանեալ եւ վիրաւոր, 400 — 600 սաւառնակ եւ 700 օդաչու։ Այս առթիւ շեշտեց.

— «Գերմանական տեսակէտով լեհական պատերազմին ամէնէն աննպաստ պարագան այն է որ Գերմանիա չկրցաւ գործադրել իր ծրագիրը՝ խանգարելու համար Ֆրանսայի զօրաշարժը օդանաւային յարձակումներով։ 1914ին, պատերազմի պայթումէն 20 օր վերջը, Ֆրանսա կորսնցուցած էր իր հանքածուխի արտադրութեան 85 առ հարիւրը, հանածոյ երկաթին 80 առ հարիւրը, պողպատին 65 առ հարիւրը, հիւսուածեղէնի 30 առ հարիւրը, ալքոլին 60 եւ շաքարին 75 առ հարիւրը։ Այսօր մենք անվթար կը մնանք բանակով եւ անոր աղբիւրներով, 100 առ հարիւր։ Լեհաստանի նուաճումը չի փոխարիներ Սարի կորուստը Գերմանիոյ համար։ Այդ երկրամասը, որ ճարտարագործութեան եւ հանքային արտադրութեան արդիւնաւոր շրջան մըն է, կը գտնուի մեր թնդանօթներու կրակին տակ։ Լեհաստան տարեկան կ՚արտադրէ 900,000 թոն հանքածուխ, իսկ Սարի շրջանը՝ 2,000,000։ Մենք կը գտնուինք Գերմանիոյ ճարտարագործական ամէնէն բազմամարդ եւ հարուստ շրջանին սեմին վրայ։ Պատերազմը Գերմանիոյ դուռը հասած է։ Գերման ռազմագէտները միշտ ջատագոված են շանթահարիչ հարուածը պատերազմի առաջին օրերուն, որպէս զի թշնամին ստիպուի հեռանալ իր ճարտարագործական շրջաններէն։ Գերմանիոյ տնտեսական կացութիւնը արդէն այնքան վատթարացած է որ գերման բանուորները մեր բանուորներուն ստացած պարէնին միայն 1/3ը կը ստանան։ 1914ին Վիլհէլմ կայսրը կ՚ըսէր, 3 շաբաթ վերջը.—«Մեր ժողովուրդը ուրախ կ՚աշխատի նոր պատերազմին»։ Այսօր Գերմանացիները պատերազմին շարունակութիւնը կը դիտեն երկիւղով եւ զզուանքով»։

Պ. Ժիռօտու յետոյ բացատրեց թէ թէեւ պատերազմին առաջին շրջանը վերջացաւ Գերմանիոյ հողային նուաճումներով, ինչպէս անարիւն գրաւումը Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ, բայց հիմնական տարբերութիւն մը կայ այսօր.— «Լեհաստանի նուաճումը չի վերջանար խաղաղութեամբ մը որ պիտի հաստատէր իր շահերը, այլ երկար պատերազմի մը հեռանկարով»։

»»» . «««

ՍՈՒՐԻՈՅ, Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Լիբանանի եւ Իրաքի պատուիրակները ժողով գումարեցին Աղեքսանդրիոյ մէջ, իրենց երկիրներուն պարենաւորման եւ տնտեսական փոխանակութեանց խնդիրները քննելու համար։

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ գործածութեան համար արտօնութիւն պէտք է ստանալ մինչեւ 15 օր, ինչպէս գրած էինք։ Քաղաքապետութեանց մէջ մասնաւոր հարցարաններ պատրաստուած են, այս ձեւակերպութիւնները կատարելու համար։

Ռումանիոյ վարչապետին սպանութեան հետեւանքները

Զանգուածային գնդակահարութիւններ ոճիրի վայրին վրայ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն Աժանս Հավասի (արտատպուած «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի մէջ).—

Վարչապետ Արման Քալինէսքուի սպանութենէն քանի մը ժամ վերջը, ռումանական կառավարութիւնը գործի ձեռնարկեց, անողորմաբար ջախջախելու համար ահաբեկչական գործունէութիւնը, հրապարակաւ գնդակահարելով հարիւրաւոր Երկաթեայ Պահակներ ամբողջ երկրին մէջ եւ փողոցները ձգելով անոնց դիակները լման 24 ժամ, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— «Այսպէս պիտի կորսուին դաւաճանները եւ երկրին թշնամիները»։

Պաշտօնական տեղեկագիրները գնդակահարուածներուն թիւը կը ներկայացնեն 293, բայց անպաշտօն հաշիւներու համաձայն բուն թիւը մինչեւ երկու հազարի կը հասնի։ Այս թիւին մէջ են այն երկաթեայ պահակները որոնք արգելափակուած էին կեդրոնացման կայաններու մէջ։

Վարչապետին եօթը սպանիչները որոնք ձերբակալուած էին Պուքրէշի մէջ, իրիկուան ժամը 10ին ոստիկանական կառքով մը փոխադրուեցան ոճիրին վայրը, Տէմովիցայի կամուրջին մօտ։ Երբ կառքէն կ՚իջնէին, մէկ - մէկ հրացանի բռնուեցան ոստիկան զինուորներու կողմէ, մինչ անցորդները սարսափահար կը դիտէին տեսարանը։ Անձնապահ եղած երկու ոստիկաններուն դիակներն ալ քաշկռտելով փոխադրուեցան ոճիրին վայրը, եւ նետուեցան միւսներուն մէջ։

Այս առտու (22 Սեպտեմբեր) դէպքին ամբողջ ահաւորութիւնը ժողովուրդին հաղորդուեցաւ թերթերուն միջոցաւ, որոնք բոլորն ալ սեւ շրջանակներու մէջ հրատարակած էին ահաբեկման լուրը, վարչապետին եւ ահաբեկիչներուն մարմիններուն լուսանկարներով։ Մայրաքաղաքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ սուգի դրօշներ պարզուեցան, իսկ ոճիրին վայրը ոստիկանները շղթայ կազմեցին, պաշտպանելու համար ինը ահաբեկիչներուն դիակները։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ այս սպանութիւնը ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ։

Ճիշդ այն պահուն երբ ահաբեկիչները կը գնդակահարուէին, Զօր. Արկէսէանու, նոր վարչապետը, ժողով կը գումարէր դահլիճին հետ, յայտարարութիւն մը ուղղելու համար ժողովուրդին։ Կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առաւ բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Այս առթիւ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ Ռումանիա պիտի շարունակէ իր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, իր բարեկամական յարաբերութիւնները դրացիներու հետ, խիստ չէզոքութիւն պահելով։

Սպանեալ վարչապետին յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, կիրակի, իր ծննդավայրին մէջ, ուր իր մարմինը պիտի փոխադրուի գիւղական կառքով մը, լծուած՝ վեց եզներու, համաձայն իր բաղձանքին։

*** Վարչապետին սպանութեան լուրը խոր յուզում եւ զայրոյթ պատճառեց բոլոր երկիրներուն մէջ։ Ամէն կողմէ ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին Պուքրէշ։ Զինակից երկիրներու թերթերը ոճիրը կը վերագրեն հիթլերականութեան, իսկ գերմանական թերթերը... Անգլիոյ եւ Լեհաստանի։ Շատ մը թերթեր այս սպանութիւնը կը բաղդատեն Աւստրիոյ վարչապետին սպանութեան հետ։ Ամերիկացի պաշտօնատար մը ըսելով թէ «հեղինակը ստորագրած է իր ոճիրը», փոքր երկիրները նեղսէն պայթեցնելու փորձ մը կը նկատէ զայն։

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա գնաց

Շիւքրի Սարաճօղլու, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Անգարայէն ճամբայ ելաւ Սեպտեմբեր 22ին, Մոսկուա երթալու համար Օտեսայի ճամբով։ Մեկնելէ առաջ նախարարը յայտարարեց թէ իր այցելութեան նպատակն է «աւելի ամրապնդել երկու երկիրներուն միջեւ տիրող բարեկամութիւնը»։ Յետոյ շարունակեց.

— «Գիտէք մեր սիրալիր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ։ Իմ այցելութիւնս պատասխանն է Մոսկուայի կառավարութեան բարեկամական հրաւէրին եւ փոխադարձ այցելութեան։ Գիտէք նաեւ մեր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ։ Թուրքիա պիտի շարունակէ հետեւիլ այն քաղաքականութեան զոր գծած է արեւմտեան երկու մեծ պետութեանց հետ համաձայնելու համար։ Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան զեկոյցը որոշապէս կը բացատրէ այդ քաղաքականութեան իմաստը, որ սահմանուեցաւ Սեպտեմբեր 11ին, վարչապետ Րէֆիք Սայտամի կողմէ»։

*** Թուրք մամուլը վերլուծելով կացութիւնը, կ՚եզրակացնէ թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միացեալ հարստութիւնները վճռական դեր մը պիտի կատարեն երկարատեւ պատերազմի մը մէջ։ Երեսփոխան Րէֆիք Աթայ բացատրելով թէ արեւմտեան ճակատին վրայ պատերազմը պիտի ըլլայ նիւթական եւ տնտեսական պայքար մը, «Ուլուս»ի մէջ կը ներկայացնէ ոսկիի պահեստները եւ կ՚ըսէ թէ Ֆրանսայի պահեստը այսօր աւելի մեծ է քան 1914ին, իսկ գերմանականը շատ փոքր։ Միլանոյի թերթին մէջ ուրիշ երեսփոխան մը կը բաղդատէ Գերմանիոյ կացութիւնը Նափոլէոնի հետ, որ ի վերջոյ ջախջախուեցաւ, եօթը տարի ենթարկուելով Անգլիոյ նաւային պաշարման։ «Հակառակ վերջին անցուդարձին, մեր համոզումը կը մնայ անփոփոխ՝ Գերմանիոյ վերջնական պարտութեան մասին»։

*** Լոնտոնի թերթերը խօսելով Սարաճօղլուի այցելութեան վրայ, կ՚ըսեն թէ Մոսկուա վերջերս կ՚ուզէր արագօրէն վերջացնել Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները։ Նոյնիսկ վերջերս առաջարկած էր խորհրդային թորփիլահալած մը ղրկել, որպէս զի Սարաճօղլուն փոխադրէ Սեւաստոպոլ, բայց մերժուեցաւ։ («Փոփիւլէռ»)։

*** Իտալական թերթերը շեշտելով Յունաստանի հետ կնքուած համաձայնութեան կարեւորութիւնը, կը հաւաստեն թէ այս նոր քաղաքականութիւնը շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործած է պալքանեան երկիրներու մէջ։ (Իտալիա եւ Յունաստան որոշեցին իրենց զօրքերը քաշել սահմանագլուխներէն)։ «Ֆաշական կառավարութիւնը կը ջանայ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել պալքանեան երկիրներուն հետ, որ եւ է խռովութիւն հեռացնելու համար Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ։ Ներկայ փափուկ պահուն մասնաւորապէս բաղձալի է որ Միջերկրականը հեռու մնայ որ եւ է խռովայոյզ տարրէ։ Իտալեւհելլէնական համաձայնութիւնը արդիւնաւորապէս կը նպաստէ զօրացնելու փոխադարձ վստահութիւնը այն ժողովուրդներուն միջեւ որոնց համար Միջերկրականը կենսական ազդակ մըն է»։

Ի՞նչպէս բաժնուած են լեհական աւարը

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն Լեհերը կը շարունակեն դիմադրել Վիսթուլայի ճակատին վրայ եւ մասնաւորապէս Վարշաւայի մէջ։ Դիմադրութիւնը կը շարունակուի Լոծի, Քութնոյի, Ռատոմի, Լուպլինի եւ Լուքովի շրջաններուն մէջ ալ, համաձայն չէզոք աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու։ Ռուսական յառաջխաղացութիւնը աւելի սաստկացուցած է Լեհերուն դիմադրութիւնը եւ հրասակային կռիւներ կը մղուին, խանգարելով գերմանական բանակին յառաջխաղացութիւնը։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Գերմանացիները քաշուած են ռուսական աջ թեւի դիրքերէն, որպէս զի կարմիր բանակը անարգել շարունակէ իր գրաւումը հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ։ Այս տեղեկութենէն կը հետեւցնեն թէ իբրեւ գին Ռուսիոյ մասնակցութեան, Հիթլէր հաւանած է որ Մոսկուա առանձնաշնորհեալ դիրք մը գրաւէ Պալթիկ ծովուն հարեւան պետութեանց հանդէպ։ Այս տպաւորութիւնը կը հաստատուի ուրիշ իրողութեամբ մը.— Պալթիկ ծովու ռուսական տորմիղը երեւցած է Էսթոնիոյ ջուրերուն մէջ։

Մինչ այս մինչ այն, Գերմանացիները եւ Ռուսերը կը շարունակեն կազմակերպել իրենց գրաւած վայրերը, սահմաններն ալ գծելով։ Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա գացած գերմանական պատուիրակութիւնը արդէն իսկ համաձայնած է առժամեայ սահմանագծի մասին, որ կը հետեւի Փիզա, Նարէվ, Վիսթուլա եւ Սան գետերուն։ Գերմանիա եւ կեցած է 1917ի դաշնագրով սահմանուած գիծը վերահաստատելու ծրագիրէն։ Վիլնան պիտի մնայ Ռուսիոյ, իսկ հարաւային շրջանին մէջ, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Ուկրայնայի շրջանները մաս պիտի կազմեն նոր սահմանագլուխին։ Շէմնից քաղաքն ալ ռուսական պիտի ըլլայ, որով Խ. Միութիւնը հասարակաց սահմանագիծ մը կ՚ունենայ Սլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ հետ։ Լվովի հարաւակողմի քարիւղի հարուստ հանքերը նոյնպէս պիտի դառնան ռուսական սեփականութիւն, թէեւ հաւանական է որ Մոսկուա կարգ մը զիջումներ կատարէ, որպէս զի Գերմանացիները շահագործեն այդ հանքերը։

Լեհաստանի այս բաժանումով ուղղակի հաղորդակցութիւն կը հաստատուի Ռուսերուն եւ Եւրոպայի միւս սլաւ ժողովուրդներուն միջեւ, մինչդեռ Վերսայլի դաշնագիրը պատուար պետութիւններ հաստատած էր, որոնք միայն քսան տարի տեւեցին։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ ընդառաջ երթալով քրիստոնեայ թէ իսլամ համայնքութեանց ներկայացուցիչներու բաղձանքներուն, մարզպանը լուծեց երեսփ. ժողովը, եւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առաւ, համաձայն պատերազմական վիճակի պահանջներուն։ Լիբանանի վարչութիւնը կը բաղկանար 7 նախարարներէ եւ 63 երեսփոխաններէ, ինչ որ ծանր բեռ մը կը համարուի 854,000 ժողովուրդի համար։ Նախարարական խորհուրդին տեղ նշանակուեցաւ պետական քարտուղար մը որուն պիտի աջակցին Ֆրանսացի խորհրդական մը եւ տնօրէններու խորհուրդը։ Հանրապետութեան նախագահը պիտի կրնայ հրամանագիրներ հանել մարզպանին վաւերացումով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՐՀԸ ԿՐԱԿ, ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ ՄՈԽԻՐ

— Ի՞նչու ընդհատեցիք «Երկու խօսքը», ըսելի՞ք չունիք, թէ ձեր կամքէն անկախ պատճառներ թոյլ չեն տար։

— Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը։ Փոթորիկ մը պայթեցաւ, նախ ուզեցինք անոր ցնցումները արձանագրել օրը օրին, աննախընթաց անցուդարձը ներկայացնելու համար կարելի մանրամասնութեամբ։ Մանաւանդ որ պարագաները հարկադրեցին երկու էջի վերածել թերթը։ Այս հեւ ի հեւ աշխատանքին մէջ, անշուշտ մեր մտածումն ալ կը սահէր տողերուն, լուրերուն հետ, ջանալով լուսաբանութիւն մը աւելի տալ փոթորիկի ելեւէջներու, մեր պարտականութեանց, լեռնակուտակ հրամանագիր-օրէնքներու, մօտաւոր կամ հեռաւոր վտանգներու մասին։ Մէկ խօսքով, ձեռքէ չձգել դէպքերուն հանգոյցը, դէպքեր որոնք իրենց եղերականութեամբ ցնցեցին նաեւ հայկական կեանքը։

Արդ, երեք շաբաթ անցած ըլլալով պատերազմին պայթումէն ի վեր, կացութիւնը «դասաւորուած է» արդէն, ինչպէս կ՚ըսեն դիւանագէտները։

Աշխարհը կրակ, մեր սիրտը մոխիր,— աւելի քան երբեք ժամանակն է չօշափելու, քննելու նաեւ մեր հոգերը, որոնք բացատրութեան չեն կարօտիր։

Սկսինք անմիջականէն, շատ աւելի ամփոփ եւ խտացեալ քան առաջ։

Պատերազմ է, ջիղերը լարուած են ամէն ուղղութեամբ, եւ միտքերը աւելի սուր կ՚ըմբռնեն ամէնէն կարճ խօսքերն ալ։— Շ.

Ի՞նչ կ'ըսեն թերթերը Գերմանեւռուսական համաձայնութեան մասին

« Թան » խմբագրականով դարձեալ կը շօշափէ ռուսական միջամտութիւնը Լեհաստանի մէջ.

— « Ռուսական միջամտութիւնը տեղի ունեցաւ այն պահուն, երբ գերմանական յառաջխաղացութիւնը բախեցաւ լեհական ուժերու դիմադրութեան, Վիսթուլայի գծին վրայ: Այդ միջամտութեամբ գլուխ ելաւ Հիթլէրական Գերմանիոյ ոճրապարտ ձեռնարկը: Այժմ, երբ Գերմանացիները եւ Ռուսերը շփման մէջ մտած են գիծի մը վրայ, որ հիւսիսէն հարաւ՝ Վիլնայէն կ'իջնէ Լվով, հարց կը ծագի թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ,—Գերմանիոյ թէ՞ր թէ դէմ, — պիտի գործեն ռուսական ուժերը, որոնց ներկայութիւնը, լեհական հողամասին վրայ, արդէն կը հանդիսանայ գերմանական յառաջխաղացութեան դէպի այն շրջանները, որոնց մասին մանաւոր ցանկութիւններ կը սնուցանէր հիթլէրական աշխարհակալութիւնը: Իրողութիւն է, որ ռուսական բանակը յառաջանալով փակեց լեհեւռումանական սահմանագլուխը, գրաւելով այդ շրջանի հողամասերը, մինչեւ հունգարական սահմանագլուխ,— այս կացութեամբ, Գերմանացիներուն առջեւ կը փակուի Ռումանիոյ ճամբան, քարիւղի ճամբան, վերջապէս ճամբան բոլոր այն հարստութիւններուն, հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, որոնց աչք տնկած էր Գերմանիա: Այս պարագան շատ մեծ կարեւորութիւն ունի անոր համար մանաւանդ, որ Մոսկուա միաժամանակ ապահովութիւն տուած է Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ թէ Լեհաստան մտնելով հանդերձ չէ հրաժարած իր չէզոքութենէն:

Եթէ այս ամէնը նախապէս ծրագրուած էին Մոսկուայի եւ Պերլինի կողմէ, եթէ այս ամէնուն մասին համաձայնած էին Ռիպպէնթրոփ եւ Մոլոթով, գերմանեւռուսական դաշինքը կնքուած միջոցին, հարկ կը դառնայ ընդունիլ որ Գերմանիա համակերպած է, ռուսական օժանդակութեան իբրեւ փոխարժէք, հրաժարիլ Արեւելեան Եւրոպայի վրայ գերիշխանութեան իր ծրագրէն, որպէսզի արագօրէն ճզմէ Լեհաստանը եւ լայն ազատութիւն ունենայ զինուորական գործողութիւնները վարելու Արեւմուտքի մէջ: Եթէ այս էր գերմանական հաշիւը, դէպքերը սխալ պիտի հանեն այդ հաշիւը: Նախ Գերմանիա պիտի ստիպուի կարեւոր ուժեր պահել Արեւելքի մէջ, ոչ միայն ջախջախելու համար լեհական դիմադրութեան վերջին կորիզները, այլեւ պատրաստ գտնուելու համար ամէն հաւանականութեան առջեւ, ռուսական սահմանին վրայ: Որոշ է թէ կարմիր բանակին յառաջխաղացութիւնը, յեղափոխութեան՝ վտանգի մը հաւանականութեամբ, տեւական սպառնալիք մըն է ազգային - ընկերվարական Գերմանիոյ համար: Եւ տակաւին բարոյական, քաղաքական ու զինուորական ազդակներ ալ կան, որոնք կրնան դեր խաղալ աննախատեսելի պարագաներու մէջ, բայց տակաւին այժմէն ցոյց կուտան թէ ինչքան վտանգաւոր է Գերմանիոյ համար խաղ ուրացումի դաշինքը զոր կնքեց Հիթլէր, որովհետեւ միակ միջոցն էր, ըստ իրեն, որ կրնար նպաստել ուժի ու բռնութեան իր քաղաքականութեան յաջողութեան »:

« Ֆիկարօյ»ի մէջ, Վ. տ'Օրմըսոն, յարձակելով Հիթլէրի պատճառաբանութեան վրայ, որ պատերազմին պատասխանատուութիւնը կը նետէ Լեհերուն եւ դաշնակիցներուն ուսին, կ'աւելցնէ թէ «ախտ՛ս, երեք անգամ ախտ՛ս», որ այս տեսակէտն ունի նաեւ Մարսէլ Քաշէն»: Ցեռոյ մէջբերում մը կը կատարէ Հիթլէրի ճառէն, ուր կ'ըսուի թէ Լեհաստանի ջախջախումով՝ պատերազմի պատճառը կը վերնայ մէջտեղէն, այնպէս որ Լեհաստանի ջախջախումէն վերջ եթէ շարունակուի պատերազմը, պատասխանատուներն են Անգլիան եւ Ֆրանսան: Այս հնաշխարհիկ տրամաբանութիւնը ունին նաեւ, կ'ըսէ, Մարսէլ Տէաները, որոնք գաղտնօրէն տպուած գրքոյկներով՝ կը պահանջեն «հաշտութիւն կնքել անմիջապէս »:

Տ'Օրմըսոն, դատապարտելով այս ձեռնարկները, կ'աւելցնէ թէ ոչ ոք կրնայ վստահիլ Հիթլէրի խօսքին: Ու կ'առաջարկէ «Հիթլէրի եւ իր արբանեակներուն գործածած լեզուով խօսիլ, ցիցի վրայ զամելու համար այս ոճրագործները»: Իսկ «Փոփիւլէր» կ'առաջարկէ արթնցնել այն 10 — 12 միլիոն ընկերվարական եւ համայնավար բանուորները, որոնք կը գործէին Գերմանիոյ մէջ, Հիթլէրի իշխանութենէն առաջ, — անոնք մեռած չեն, այլ կը քնանան, պէտք է արթնցնել: Եւ թող այնուհետեւ Հիթլէր խօսի այդ զանգուածին »:

Ռումանիոյ գործակալներուն եւ ընթերցողներուն

Պատերազմէն վերջն ալ շարունակեցինք ղրկել Ռումանիոյ գործակալներուն կապոցները (Պուքրէշ եւ Քոնսթանցա): Բայց որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուեցանք առաքումը դադրեցնել Սեպտ. 19էն սկսեալ:

Կը շարունակենք միայն բաժանորդներուն թերթերը, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց:

Նոյն պատասխանը կը սպասենք նաեւ Իրանի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ բացած են կարգ մը թումբեր, ողողելով այն շրջանները ուր արշաւանքներ կրնան կատարուիլ Գերմանիոյ կողմէ: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» դիտել տալով հանդերձ թէ այս լուրը ստուգման կը կարօտի, կ'ըսէ թէ այդ երկու պետութիւնները երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէին ողողումներով պաշտպանելու իրենց երկիրները, երբ վտանգ սպառնար: Մեծ պատերազմէն ի վեր Պելժիացիները հզօր բերդեր շինած են գերմանական սահմանին վրայ: Բայց միշտ ալ վախցած են գերմանական արշաւանքէ մը՝ Հոլանտայի ճամբով: Այդ պարագային թշնամի բանակ մը կրնար յառաջանալ մինչեւ Անվէրս եւ դէպի արեւմուտք դառնալով, մտնել Ֆլանտր: Հետեւաբար իրենց կը մնայ բանալ թումբերը եւ ողողել Անվէրսի եւ Լիէժի շրջանները: Այս ռազմավարութեամբ իրենց կողը պաշտպանուած կ'ըլլայ եւ այն ատեն կրնան դիմադրել ճակատային յարձակումի մը: Կ'ըսուի թէ Պելժիա եւ Հոլանտան համաձայնած են, միասնաբար վարելու համար իրենց պաշտպանութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, զինուորական համաձայնութիւն մը կը նախատեսուէր քանի մը ամիս առաջ: Բայց եւ այնպէս մէկ բան ստոյգ է, — Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մեքենաշարժ զօրամասերը գործի պիտի ձեռնարկեն, եթէ այս երկու չէզոք երկիրները արշաւանքի ենթարկուին:

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ դատապարտուած են Լեհաստանի քաղաքացիները, ինչպէս կը հաստատեն գերմանական թերթերն ալ: Զօր. Մէյ, արեւելեան բանակին հրամանատարը, յօդուած մը գրելով, կը յայտարարէ թէ «դեռ ծայրն ենք ծրարոց», թէ «դեռ անհրաժեշտ են մաքրողական հետապնդումներ եւ խստութիւններ»:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ մը երկու երրորդով կործանեց Իզմիրի Տիքիլի քաղաքը, ինչպէս եւ շրջակայ գիւղերը: Մեռեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ալ կան:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ երթեւեկի արտօնագիր ստանալու համար դիմումները պէտք է կատարել այժմէն: Ոստիկանական վերատեսչութիւնը կը յայտարարէ թէ իւրաքանչիւր խնդրագիր պէտք է նախապէս ներկայացնել զինուորական իշխանութեանց:

5 ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամները այլեւս արժէք պիտի չունենան հոկտեմբեր 22էն սկսեալ: Մինչեւ նոյեմբեր 10 կարելի է այս դրամները փոխանակել Պանք տը Ֆրանսի միջոցաւ: Իսկ 10 եւ 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամները առ այժմ պիտի պահեն իրենց արժէքը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ վճարելի են մինչեւ Սեպտեմբեր 1, զինուորեալներու ընտանիքներուն: Այդ թուականէն վերջը, ոչ: Իսկ անոնք որ զօրակոչի ենթարկուած չըլլալով կը շարունակեն իրենց սովորական աշխատանքը, վճարում պիտի ստանան: Փարիզի մէջ վճարումը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի, 24 սեպտեմբեր:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ բանակցութիւններ կը կատարեն, դիւրացնելու համար հողագործական արտադրութեանց եւ ուրիշ ապրանքներու փոխանակութիւնը: Թրքական պատուիրակութիւն մը գացած է Լոնտոն:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց բոլոր օտար պետութեանց դրօշներուն հրապարակային պարզումը, խստօրէն պահելու համար իր չէզոքութիւնը: Միայն դիւանագիտական ներկայացուցիչները բացառութիւն պիտի կազմեն:

ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ երիտասարդութիւնը կարգի հրաւիրուած է իրենց առաջնորդին՝ Պալտուր Շիրախի կողմէ: Գերմանական թերթերն ալ կը հաստատեն թէ երիտասարդները անպատշաճութիւններ կը գործեն մութին մէջ, գըր-պանի լապտերներով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐՈՒ մասին խօսելով, իտալական թերթ մը կը գրէ թէ արեւմտեան ճակատ փոխադրուած են գրեթէ անթափանցելի վահաններ եւ սաղաւարտներ, տիւրալիւմինէ շինուած: Ամէն զինուոր այս զրահը հագնելով, կը գործածէ գնդացիր ատրճանակ մը որ կրնայ մէկ վայրկեանի մէջ 120 գնդակ արձակել: Այս զրահապատ զինուորները փոքր խումբերու բաժնուած են, առաջնորդութեամբ սպաներու եւ առաջին անգամ գրոհ տուած են Սեպտեմբեր 20ին: («Թան»):

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ քաղաքապետ մը, օգնականը եւ քաղաքապետական խորհուրդի չորս անդամները հրաժարեցան կուսակցութենէն, ըմբոստանալով Պերլինի եւ Մոսկուայի գործակցութեան դէմ:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ զօրակոչի ենթարկուած զինուորները ամիսը երեք օր արձակուրդ պիտի վայելեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Թուրքիոյ նոր դեսպանը: Կառավարութիւնը որոշեց արձակել 1937ի նաւագնացները:

ԻՏԱԼԻԱՑԷՆ Լոնտոնի թերթերուն հաղորդուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ ժողովուրդը հանդարտութեամբ կը հետեւի արտաքին դէպքերուն: Երբ Առաջնորդը հաստատեց թէ Իտալիա որ եւ է նախաձեռնութիւն պիտի չստանձնէ, ընդհանուր սփոփանք մը յառաջ եկաւ: Լոյսերը մարելու կանոնը ընդհատուեցաւ, հաղորդակցութիւնները վերսկսան: Սուրճի տեղ շիճորէ եւ խորոված գարի կը գործածուի: Հնարամիտ Իտալացիները գիտեր կը յղանան, սուրճին եւ թէյին տեղ գործածելու համար: Ապագայապաշտ ծեքակուտակը, Մարինէթթի անգամ նոր ըմպելի մը հնարած է, «քաֆորոս»: Անձնական կառքերը արգիլուած են, բացի անոնցմէ որ փայտ կը վառեն, յարմարցնելով վառարանը: Հեծելանիւը նորէն ի պատուի է: Ճաշարանները ալ կանոնի տակ առնուած են: Այլեւս հինգ տեսակ կերակուր չկայ, այլ ապուր մը կամ սփակէթթի, կամ պնակ մը ձուկ եւ պտուղ: Հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերը երբեք միս չեն գործածեր: Ժողովուրդը հաճութեամբ կը տանի այս սահմանափակումները, փառք տալով որ երկիրը պատերազմէն ազատ է:

« ԺԷՕՆ ՆԱՌՏ» թերթին պատասխանատու տնօրէնը, 84 տարեկան ծերունի մը, դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ 500 ֆրանք տուգանքի, իսկ խմբագիրը, Լիւսիէն Վէյլ, երկու տարի բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի, զինուորները անհնազանդութեան մղած ըլլալով:

ՔՈՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶԸ իր առաջին պատերազմական ցերեկոյթը պիտի ներկայացնէ այսօր, կիրակի, ամբողջովին նուիրուած ֆրանսական բանաստեղծութեան: Այս առթիւ ճառ մը պիտի խօսի բանաստեղծ Փօլ Վալէրի:— Փարիզի Օփէրան եւ Քոնսէրվաթուառը Նանթ պիտի փոխադրուին:

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ դադարման դատապարտուեցաւ «Օ զ'էքութ» շաբաթաթերթը, գրաքննութեան անսաստած ըլլալով:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ որոշեցին իրենց զինուորները հեռացնել սահմանագլուխներէն, փոխադարձ վստահութեամբ: Թուրք թերթերն ալ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն երկու երկիրներուն մերձեցումը:

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ արարքներու համար 15 ամիս բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան Մորիս Փըթի, մեքենավար օդանաւային հաստատութեան մը մէջ, եւ Պելժիացի մը, որ նոր ելած էր բանտէն: Վերսայլի դատարանին առջեւ 6ական ամիս բանտարկութեան եւ 1000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան երկու պոլշեւիկներ, որոնք օտար թռուցիկներ ցրուած էին: Ուրիշ պոլշեւիկ մը դատապարտուեցաւ հինգ ամիս բանտարկութեան, նախատած ըլլալով բանակը: Կին պոլշեւիկ մը մէկ տարի բանտարկութեան եւ 2000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ, տպագրական նիւթեր գտնուած ըլլալով իր տունին մէջ, համայնավարական թռուցիկներու հրատարակութեան համար: Ամուսինն ալ դատապարտուեցաւ վեց ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի: Գաւառի մէջ ալ ամէն օր ձերբակալութիւններ եւ դատապարտութիւններ կը կատարուին, միեւնոյն յանցանքներուն համար:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ապստամբական շարժումին առթիւ, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այդ երկրին գրաւումէն ի վեր 15,000 գաղտնի ոստիկաններ (Կէսթափօ) եւ 150,000 գերման զինուորներ կը հարստահարեն ժողովուրդը: Տարագիր Չեխերը կը յուսան թէ Սլովաքները եւ Լեհերն ալ պիտի միանան շարժումին, տապալելու համար բռնակալութիւնը: Լոնտոնի չեխ տարագիրները կ'ըսեն թէ իրենց երկրի զէնքերուն առ նուազն 20 առ հարիւրը պահուած են բնակիչներուն կողմէ:

ՀԻԹԼԷՐԻ գործակիցները արտասահման փախցուցած են իրենց անձնական հարստութիւնը, համաձայն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի եւ ուրիշ թերթերու տեղեկութեանց: Այսպէս, արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ փոխ-ցուցած է 1,948,000 անգլ. ոսկի, Կէօպէլս՝ 1,501,400, Հէս՝ 801,500, Տոքթ. Լէյ՝ 378,000, Հիմլէր՝ 400,000, Շթրայխէր՝ 834,000 եւն.:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՕՐՔԻՆ կողմէ գրաւուած քաղաքներուն մէջ ուկրայնական թերթեր սկսան հրատարակուիլ (Լեհաստան): Նոր դպրոցներ պիտի բացուին տեղական լեզուն սորվեցնելու համար: Սինէմաները արդէն կը ներկայացնեն խորհրդային շարժանկարներ, «Լէնինը 1918ին» եւն.: Խորհրդային կարգուսարքը ամբողջովին կը գործադրուի եւ նախկին սահմանագիծերը քանդուած են:

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ նախարարը, Ռաուլ Տոթրի, արտակարգ լիազօրութիւններ ստացաւ մասնաւոր հրամանագրով մը: Նախարարը իրաւունք ունի ամէն միջոց ձեռք առնելու ռազմանիւթի արտադրութեան, հաւաքման եւ բաշխումի մասին: Մասնաւոր վարկեր պիտի սահմանուին իր գործը դիւրացնելու համար:

"Յառաջ"ի ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ գործակալներուն

Պատերազմը, աշխատաւորներու զինուորագրութիւնը, հաղորդակցութեանց սահմանափակումը, թղթատարական սպասարկութեան կրճատումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ կը հարկադրեն մեզ թերթը հրատարակել առ այժմ երկու էջ, հաղորդելու համար օրուան լուրերը: (Ֆրանսերէն թերթերն ալ չորս էջէն աւելի տպելու իրաւունք չունին):

Այս առթիւ յատկապէս կը խնդրենք մեր բոլոր գործակալներէն ծախուած թերթերուն փոխարժէքը փութացնել ՇԱԲԱԹԷ ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ: ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ: Իսկ անոնք որ պարտքեր ունին, թող մասնաւոր նամակի չսպասեն, անտանելի հոգեր պատճառելով մեզի:

Այս պզտիկ բաներն ալ մի մոռնաք

Բազմաթիւ հայ զինուորներ հայերէն թերթի կարօտը կը քաշեն: Կ'աշխատինք գոհացնել որքան թոյլ կուտան պայմանները: Բաժանորդներ եւ ընթերցողներ ալ կրնան օգնել, ծանօթ հայերներու ղրկելով իրենց կարդացած թերթերը, ինչպէս կ'ընեն Ֆրանսացիները (բացի ռազմաճակատներէն):

*** Մեզի հասած բոլոր տեղեկութիւններուն մէջ, հայ զինուորները մասնաւոր շնորհակալութեամբ կը յիշեն ֆրանսացի սպաներուն ջերմ համակրանքը եւ համարումը իրենց հանդէպ, ինչ որ պզտիկ մխիթարութիւն մը չէ այս եղերական կացութեան մէջ:

*** Շատ մը զինուորներ իրենց մեկնելէն ի վեր նամակ չեն ստացած իրենց ընտանիքներէն եւ փոխադարձաբար: Այս պարագան հետեւանք է զինուորական փոխադրութեանց եւ թղթատարական յապաղումներու, ինչպէս հաստատեց ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ, եւ հետզհետէ կը շտկուի: Եթէ լուրեր հասնին «Յառաջ»ի միջոցաւ, սիրով կը հաղորդենք ընտանիքներու:

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յանձնարարենք կարելի եղածին չափ կարճ գրել զինուորներուն ուղղուած նամակները, ինչպէս առ հասարակ ամէն գրութիւն: Ընդհանրապէս սովորական քարտ փոստալ մը բաւական է շատ բան ըսելու, եւ արդէն փոխոցներու մէջ կը ծախեն զինուորներու յատուկ քացիկներ:

Չմոռնանք որ պատերազմի շրջան է: Անգլիական թերթերն անգամ կը յանձնարարեն խնայողութեամբ գործածել թուղթը, երկու էջի վրայ լրացնել ըսելիքը եւ մնացեալ երկու էջը պահել, ուրիշ խօսքով՝ քարտ-փոստալ գրել, խնայելով ե՛ւ պահարանը ե՛ւ նամակադրոշմը:

Պաշարման վիճակը Եգիպտոսի մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք ժամանակին, Եգիպտոս ալ պաշարման վիճակ հռչակեց, պատերազմէն անմիջապէս վերջը (2 Սեպտ.), միեւնոյն ատեն խզելով իր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ:

Եգիպտական թերթերը կը հրատարակեն պաշարման վիճակի օրէնքը, որուն գործադրութեան համար լայն իրաւասութիւններ տրուած են վարչապետ Ալի Մահէր փաշայի: Ահաւասիկ նախատեսուած միջոցները.—

1.— Զէնք կրելու բոլոր արտօնութիւնները ջնջուած են: Զէնք, ռազմանիւթ, եւ ամէն կարգի պայթուցիկներ պէտք է իշխանութեանց յանձնուին: Զէնքի վաճառատուները փակուած են:

2.— Իշխանութեանց կ'արտօնուի խուզարկել բնակարանները եւ անձերը, ցերեկուան կամ գիշերուան բոլոր ժամերուն:

3.— Գրաքննութիւն հաստատուած է: Բոլոր թերթերը, հրատարակութիւնները, հանդէսներն ու այլ տպագրուած կամ գծագրուած իրերը պէտք է իշխանութեանց հաւանութեան ենթարկուին: Տպագրուածները կրնան գրաւուիլ վարչական իշխանութեանց կողմէ նախ քան անոնց շրջաբերութիւնը:

4.— Գրաքննութիւն հաստատուած է թղթատարութեան, հեռագրի, հեռաձայնի վրայ, թղթատարով ղրկուած բոլոր ծրարներն ու նամակները պիտի բացուին, հեռագիրները պիտի գրաքննուին եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները հսկողութեան տակ պիտի առնուին, եթէ անհրաժեշտ դատուի:

5.— Հանրային հաստատութեանց բացման ու փակման ժամերը պիտի ճշդուին:

6.— Իշխանութիւնները իրաւունք ունին իրենց ծննդավայր քաղաքներն ու գիւղերը ղրկելու եւ ստիպելու հոն բնակիլ այն բոլոր անձերը, որոնց ներկայութիւնը մեծ քաղաքներուն մէջ անբաղձալի կը նկատուի:

7.— Զարագործները, անբաղձալիները, հանրային իրաւունքի դէմ գործողները կրնան ձերբակալուիլ եւ արգելափակուիլ մասնաւոր կալաններու մէջ:

8.— Իշխանութիւնները կրնան նոյնիսկ բռնի ուժով արգիլել հանրային ամէն հաւաքոյթ կամ ցրուել կազմակերպուածները: Անոնք կրնան ամէն ակումբ փակել եւ լուծել ամէն ընկերակցութիւն:

9.— Անոնք կրնան ցորեկը կամ գիշերը արգիլել կարգ մը վայրերու մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան երթեւեկը: Այս արտօնութիւնը կրնայ ձեռք բերուիլ, երբ ապացուցուի թէ այս կամ այն որոշեալ տեղէն անցքը բացարձակ անհրաժեշտութիւն է:

10.— Իշխանութիւնները կրնան կանոնադրել երկրին բոլոր կողմերը փոխադրութիւնը, ըստ ազգ. անհրաժեշտութեանց:

1.— Անոնք կրնան հրամայել պարպումը երկրին կարգ մը մասերու կամ որոշեալ քաղաքներու:

12.— Ազգ. պէտքերու համար, իշխանութիւնները կրնան բռնագրաւել ինքնաշարժները եւ փոխադրութեան այլ միջոցները, կենդանիները, խանութները, գործարանները, մթերանոցները, վառելիքի մթերքները, մեքենաները, նախանիւթերը, անդեղէնները եւն.:

Անոնք կրնան բռնագրաւել նմանապէս երկրին համար պէտք եղած աշխատող ձեռքերը:

ՀՌՈՄԻ թերթերը լայն տեղ կուտան խորհրդային արշաւանքին, առանց խորհրդածութիւններ կատարելու, այլ միայն արտատպելով անգլիական եւ ֆրանսական թերթերու տեսութիւնները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Եւրոպա եւ Արտասահման 265 ֆրանք 140 ֆրանք
Ամերիկա 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 26 Sept. 1939

Ժե ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4153

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՓԱԿՈՒԱԾ ՀԱՄԱՐԵԼՈՎ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԿՌԻՒ ԵՐԲ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ՎԱՐՇԱՒԱ ԿԷՍ ԱՌ ԿԷՍ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

Մուսոլինի շաբաթ օր նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ Պոլոնիայի նահանգին ֆաշական վարիչներուն առջեւ: Առաջնորդը ճագկելէ վերջ իր մասին շրջած զրոյցները, չնչուեց թէ անհրաժեշտ է մաքրել - սրբել «մասոնականութեան, հրեաներու եւ արտասահմանի բարեկամներուն մնացուկները»: Յետոյ շարունակեց.

— «Իտալացի ժողովուրդը գիտէ որ պէտք չէ խանգարել նաւավարը, երբ ան կը նաւարկէ փոթորիկի մէջ, ոչ ալ ամէն վայրկեան լուրեր հարցնել բռնած ուղղութեան մասին: Եթէ օր մը պատշգամը երեւամ եւ ամբողջ իտալացի ժողովուրդը հրաւիրեմ զիս լսելու, այդ պիտի չըլլայ անոր ներկայացնելու համար կացութեան քննութիւնը, այլ պիտի ըլլայ պատմական որոշումներ հաղորդելու համար, ինչպէս ըրի 1935 հոկտեմբեր 7ին եւ 1936 մայիս 9ին: Պարագան այդ չէ այժմ: Մեր քաղաքականութիւնը ճշդուած է Սեպտեմբեր 1ի յայտարարութեամբ, եւ որեւէ պատճառ չկայ փոխելու զայն: Այդ քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ մեր ազգային շահերուն, մեր քաղաքական համաձայնութեանց եւ դաշինքներուն, ինչպէս եւ բոլոր ժողովուրդներու — մէջն ըլլալով գերման ժողովուրդը — բաղձանքին՝ զոնէ տեղականացնելու (սահմանափակել) ընդհարումը: Մնաց որ, Լեհաստանը հաշուեյարդարի ենթարկուած ըլլալով, Եւրոպան տակաւին պատերազմի մէջ չէ իրականօրէն: Տակաւին ընդհարում չէ պատահած բանակներու զանգուածներուն միջեւ: Կարելի է խուսափիլ այդ բախումէն, եթէ մարդիկ ըմբռնեն թէ սին ցնորք է փորձել պահպանել կամ վերահաստատել դիրքեր զոր պատմութիւնը եւ ժողովուրդներու ուժականութիւնը դատապարտած են: Ներկայի նման կացութեան մը մէջ, որ լեցուն է շատ մը անծանօթ ազդակներով, նշանախօսք մը ծնաւ ինքնաբերաբար իտալացի հարազատ ժողովուրդին զանգուածներէն, — պատրաստուիլ ռազմապէս, դիմագրաւելու համար ամէն պատահականութիւն, ուժ տալ խաղաղութեան ամէն կարելի փորձի եւ աշխատիլ արթուն լռութեամբ: Այս է ֆաշականութեան ուղին, այս պէտք է ըլլայ իտալացի ժողովուրդի ուղին»:

*** «Թան»ի Թղթակիցը վերլուծելով այս ճառը, գրել կուտայ թէ Մուսոլինի հրապարակաւ խօսած չէր Մայիս 20էն ի վեր: Այդ օրը, իտալեւգերման դաշինքին ստորագրութիւնը ծանուցանելէ վերջ, յայտարարեց թէ լռութիւն պիտի պահէ: Եւ իսկապէս, լման չորս ամիս պահեց իր խոստումը, եւ միայն շաբաթ օրն էր որ խզեց: «Ճառին շեշտը սառն է, անտարբեր լեհական մարտիրոսութեան հանդէպ, դեռ աւելին, — անժխտելի կերպով կը մատնէ հակում մը ի նպաստ Գերմանիոյ: Այդպէս է պարագան, երբ կը խօսի բնական ուժականութեանը մասին այն ժողովուրդներուն որ ոչնչացուցին Լեհաստանը: Առաջնորդը կը վերապահէ իր գործելու ազատութիւնը, չեշտելով հանդերձ թէ ներկայիս Իտալիոյ գլխաւոր շահն է խաղաղութեան պահպանումը: Դեռ երէկ Յունաստանի հետ կնքեց համաձայնութիւն մը որ կրնայ նախաբանը կազմել նմանօրինակ կարգադրութեանց»:

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը վերլուծելով Մուսոլինիի ճառը, գրել կուտայ «Անգլիա եւ Ֆրանսա չեն վտանգած իրենց բարոյական արդարացումը Գերմանիոյ դէմ յարձակած ըլլալնուն համար, պարզապէս այն պատճառով որ պատերազմ չեն հրատարակած Ռուսաստանի դէմ, երբեւ հետեւանք անոր միջամտութեան: Անգլիոյ ժողովուրդին պատերազմի յայտարարութիւնը ուղղակի հետեւանքն է Լեհաստանի դէմ կատարուած արշաւանքին, որ ուրիշ մէկ ապացոյցը կը կազմէ միջազգային գործերու մէջ կատարուած օրինազանցութեան»:

Իրազեկներու կարծիքով, անգլիական այս յայտարարութիւնը տարբերութիւն մը կը դնէ գերմանական եւ ռուսական արշաւանքներուն միջեւ: Գերմանական յարձակումը կը նկատուի չորրորդ օրինազանցութիւնը, յաջորդելով Հռենոսի շրջանին, Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ դէմ կատարուած նախայարձակումներուն: Մեծն Բրիտանիա նախ կ'ուզէ մաքրել Գերմանիոյ հաշիւը, պատերազմին ծագումը քննելէ առաջ: Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Անգլիա կ'ուզէ պարզապէս հաշուեյարդարի ենթարկել հիթլէրական կարգուսարքը եւ ձգել որ լեհական հարցը ինքնին լուծուի, գերմանական ճնշումը ջախջախուելէ վերջ: Տեղեկութեանց նախարարութիւնը կը կրկնէ Պ. Չէմպըրլէնի ազդարարութիւնը ընդհանուր նպատակներու մասին, — Եւրոպան փրկել գերմանական նախայարձակման տեւական եւ յարաճուն երկիւղէն, որպէսզի ժողովուրդները կարենան պահել իրենց անկախութիւնը եւ ազատութիւնները: Հետեւաբար, «ինչ որ ալ ըլլայ ռուսական գործողութեան արդիւնքը, այս նպատակը կը մնայ անխախտ եւ պիտի հետապնդուի աննկուն վճռականութեամբ»:

Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ Պ. Չէմպըրլէն արդէն շնորհակալութիւն յայտնած էր Պ. Մուսոլինիի խաղաղասիրական ջանքերուն առթիւ, պատերազմէն առաջ: Թէեւ ճառին պաշտօնական բնագիրը Լոնտոն չէր հասած տակաւին, բայց Անգլիա «կ'ըմբռնէ եւ կը գնահատէ Մուսոլինիի չարժառիթներուն անկեղծութիւնը»:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ վերամուտը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ նոյեմբերին, կարգ մը դժուարութիւններ հարթելու համար:

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Վերջին երկու օրերու ընթացքին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 39, Սեպտեմբեր 23, առաւօտ.— Երէկ կէս օրէն վերջը ետ մղուեցան թշնամիին կարգ մը փորձերը այն դիրքերուն վրայ զոր գրաւած ենք Սարի արեւելեան կողմը: Գիշերը մեծ գործունէութիւն ճակատին վրայ, մասնաւորապէս Սարի եւ Տէօ - Փոնի հարաւային արեւելեան շրջանին միջեւ եւ Լօթէրի վրայ:

Զեկոյց թիւ 40, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն հրետաձիգ ուժերու եւ յառաջապահներու միջեւ:

Զեկոյց թիւ 41, Սեպտեմբեր 24, առաւօտ.— Թշնամին բազմաթիւ տեղական յարձակումներ կատարեց մեր յառաջացեալ դիրքերուն վրայ, Սարի շրջանին մէջ եւ Վիսէնպուրկի հիւսիսակողմը, բայց այդ յարձակումները ետ մղուեցան գիշերը:

Զեկոյց թիւ 42, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն մեր հետազօտիչ զօրամասերուն կողմէ ճակատի կարգ մը մասերուն վրայ: Թշնամի հրետաձիգ ուժերը մասնաւորապէս բուռն գործողութիւններ կատարեցին Տէօ-Փոնի (Ձվայպրուքէն) հարաւային շրջանին մէջ: Օդանաւային յաջող կռիւներ մղուեցան մեր յառաջամարտ օդատորմիղին կողմէ, պաշտպանելու համար մեր դիտարանները:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ.— Ֆրանսական օդանաւային հետազօտութիւնը գերմանական հողին վրայ, վերջին 48 ժամուան ընթացքին, հաստատած է թէ Գերմանները տակաւին չեն սկսած արեւմտեան ճակատ փոխադրել իրենց արեւելեան բանակներուն գլխաւոր մասը: Գերմանիոյ օդատորմիղէն շատ մը օդանաւեր եկած են արեւելքէն, բայց ճամբաներու եւ երկաթուղիներու վրայ զինուորական բազդատաբար թեթեւ շարժումները կը ցուցնեն թէ առենի մը համար մեծ յարձակողական մը չսպասուիր Ֆրանսայի դէմ: Բայց դաշնակից աչքերը նորէն կը հսկեն Գերմանիոյ գործունէութեան վրայ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմաններուն երկայնքը»:

Նոյն աշխատակիցը իր երէկուան տեսութեան մէջ կը գրէ թէ գերմանական բանակը, սպարապետ Ֆօն Պրաուչիչի անձնական հրամանատարութեամբ շարք մը տեղական յարձակումներ փորձեց արեւմտեան ճակատին վրայ, ամբողջ գիշերը եւ կիրակի օր, ետ մղելու համար Ֆրանսական զօրքը գերմանական հողէն, որպէսզի թեթեւնայ Զիկֆրիտի գծին վրայ եղած ճնշումը եւ ամայի տարածութիւն մը բացուի ամբողջ ճակատին վրայ, Սարէն մինչեւ Հռենոս: «Ֆրանսական զեկոյցները կը պնդեն թէ գերմանական բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան, հաստատելով հանդերձ թէ գործողութիւնները սաստկացած են արեւմտեան ճակատին վրայ, գերմանական գլխաւոր բանակին դէպի Հռենոս փոխադրութեամբ: Գերմանացիները զարկին այն կէտերուն վրայ ուր Ֆրանսացիները խոր նուաճումներ կատարած էին նախընթաց երեք շաբաթներու ընթացքին:— Գերմանացիները աւելի շատ պահակախումբեր գործածեցին փոխանակ զանգուածային յարձակումներու, շաբաթ գիշեր, երեք կորստաբեր եւ անյաջող յարձակումներէ վերջ, ուր ամէն անգամ ամբողջ վաշտ մը սրբուեցաւ ցերեկը: Գերմանացիներու պաշտպանողական յարձակումները Ֆրանսական դիրքերուն դէմ հանդիպեցան փշաթելերու եւ ուրիշ ամրութեանց, որոնց շնորհիւ Ֆրանսացիները կրցան ետ մղել զանոնք թեթեւ կորուստներով»:

*** Անգլիական ծովակալութեան զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ նաւային ուժերը ոչ միայն կը հետապնդեն գերմանական սուզանաւերը, այլեւ մարտանաւերով եւ օդանաւերով կը պաշարեն Հիւսիսային ծովուն մուտքերը, որպէսզի սուզանաւերը չկարենան Գերմանիա վերադառնալ, ուտելիք եւ ռազմանիւթ ճարելու համար:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ նոր օրէնքին գործադրութիւնը, որ յետաձգուած էր նախ Սեպտեմբեր 20ին, յետոյ 30ին, նորէն յետաձգուեցաւ մինչեւ Հոկտեմբեր 15: Բայց այս յետաձգումը կը վերաբերի միայն Ֆրանսացիներուն, որպէսզի արտօնագիր առնեն ինքնաշարժի համար: Օտարականները Սեպտեմբեր 20էն ի վեր ենթակայ են նոր օրէնքին տրամադրութեանց:

ՊԱՀԵՍՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ շատերը մոռցած ըլլալով տաք հագուստներ տանիլ միասին, նորէն կը յանձնարարուի լրացնել այս պակասը: Իւրաքանչիւր զինուորեալ (mobilisé) կրնայ ստանալ առ առաւելն հինգ քիլօ ծանրութեամբ ծրար մը, որ պարունակէ մէկ ծածկոց, նախընտրաբար մութ գոյն, 1.80×1.25 մեթր ծաւալով, երկու վարտիք, երեք զոյգ գուլպայ եւ բուրդէ ժիլէ մը: Այս հանդերձեղէնները եթէ նոր են կամ լաւ վիճակի մէջ պահուած, փոխարժէքը պիտի վճարուի համաձայն զինուորական սակացոյցին: Թղթատարական վարչութիւնը այս ծրարները ձրի պիտի փոխադրէ Սեպտեմբեր 25էն Հոկտեմբեր 16: Կապոցները պէտք է լաւ կարել, իսկ հասցէները ճիշդ եւ լման գրել:

Գիշեր ցերեկ կրակ կը տեղայ Վարշաւայի վրայ

Վարշաւայի դիմադրութիւնը կատղեցուցած է Գերմանացիները, որոնք անխնայ կրակ կը տեղան օդանաւերով եւ թնդանօթներով, խորտակելու համար զայն: Նոյնիսկ զրոյց կը շրջի թէ թունաւոր կազեր պիտի գործածեն: Վարշաւայի ամերիկեան դեսպանը, որ Փարիզ հասաւ առջի օր, կ'ըսէ թէ գերմանական հրամանատարութիւնը կը փորձէ ահաբեկել ժողովուրդը, անխնայ ռմբակոծութիւններով: «Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, 5000 օդանաւեր գործածուած են, այս արդիւնքին հասնելու համար: Իմ մեկնելէս երեք օր առաջ առ նուազն 300 գերմանական օդանաւեր վար առնուած էին»:

Լեհական անթելը կը ծանուցանէ թէ բազմաթիւ ռումբեր ինկան քաղաքին կեդրոնին վրայ, կիրակի օր: Ս. Փրկիչ եկեղեցին ծանրապէս վնասուեցաւ պատարագի պահուն, բազմաթիւ հաւատացեալներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Ուրիշ ռմբակոծութիւն մը կործանեց հիւանդանոցի մը մէկ թեւը: Բազմաթիւ զինուորներ, կիներ եւ մանուկներ մեռան: Բազմարուեստեան վարժարանը, ազգ. թատրոնը, Զոլիպործի նոր թաղին շէնքերը եւ ուրիշ բազմաթիւ տուներ բոցերու մէջ են: Վարշաւայի ժողովուրդը վճռած է կռուիլ մինչեւ վերջը:

Ուրիշ անթել մը կը ծանուցանէ թէ թշնամին շարունակելով ռմբակոծութիւնները, հրձիգ ռումբեր ձգեց որոնք հրդեհներ յառաջ բերին քաղաքին զանազան մասերուն մէջ: Իր նպատակն էր գիշերանց լուսաւորել քաղաքին արուարձանները, դիւրացնելու համար իր գործողութիւնները: Գերման զօրքը քանի մը յարձակումներ կատարեց որոնք ետ մղուեցան սուիններով: Զոհերու թիւը շատ մեծ է քաղաքացի ժողովուրդին մէջ: Կամաւոր կիներ օգնութեան կը հասնին վիրաւորներուն, վտանգելով իրենց կեանքը օդանաւային յարձակումներու առեն:

Վարշաւայի հրամանատարութիւնն ալ կը հաղորդէ Սեպտեմբեր 23 թուականով.— Կատաղի կռիւները կը շարունակուին մայրաքաղաքին եւ Մոտլինի շրջակաները: Կեդրոնական քաղաքին ռմբակոծութեան հետեւանքով սպաննուեցան աւելի քան հազար քաղաքացիներ: Թշնամի ծանր հրետանին է որ կը ռմբակոծէ քաղաքը զանազան կէտերէ, շէնքեր կործանելով եւ հրդեհներ յառաջ բերելով: Երկու գլխաւոր կայարանները, Օթէլ Պրիսթոլը եւ ուրիշ մեծ շէնքեր բոցերու մէջ են: Այսօր կործանեցան չորս եկեղեցիներ եւ երեք հիւանդանոցներ որոնք լեցուն էին վիրաւորներով:

Վերջին լուրերու համաձայն, Վարշաւան կէս առ կէս կործանած է: Գերմանացիները միեւնոյն առեն կը գործածեն ծանր հրասայլեր, աւեր ցանելով ամէն կողմ:

Ի՞նչպէս կը կատարուի աւարին բաժանումը

Բոլոր հեռագիրները կը հաստատեն թէ լեհական աւարէն արջի բաժինը ինկած է Ռուսիոյ, որ ամէն օր նոր նուաճումներ կը կատարէ:

Թէեւ ռուսեւգերման համաձայնութեան պայմանները ծանօթ չեն, բայց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ չեն հաւատար թէ Սթալին Հիթլէրի խոստացած է եւրոպական նոր պատերազմի մը մէջ նետել կարմիր բանակները: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Սթալին պիտի գոհանայ իր ճարպիկ սակարկութեամբ եւ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին պիտի զբաղի գրաւած հողերուն քաղաքական, զինուորական եւ ճարտարարուեստական կազմակերպութեամբ:

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ լեհական պատերազմը պատմութեան ամենամեծ դէպքն է, որովհետեւ երեք շաբաթէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ 450,000 Լեհեր գերի բռնուած, 1200 թնդանօթներ եւ մեծաքանակ ռազմամթերք ձեռք անցած է: Այս առթիւ քօղարկեալ բառերով կը խօսին նոր սահմանագծի մասին զոր Մոսկուա պարտադրած է իր զինակցին եւ կը բացատրեն թէ Գերմանիա երբեք միտքէն չէր անցուցած խլացնել Ուկրայնայի ցորենառատ շրջանները, որովհետեւ իր հունձքը այս տարի մէկ տարուան պէտքէն ալ աւելի է.— 27,430,000 թոն, այսինքն նախատեսուածէն 500,000 թոն աւելի: («Մաթէն»):

Մոսկուայի մէջ քարտէսներ հրատարակուեցան նոր սահմանագծի մասին: Այդ քարտէսներուն համաձայն, ամբողջ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպան կ'իյնայ Խ. Միութեան ազդեցութեան տակ, Պալթիկ ծովէն եւ արեւելեան Փրուսիայէն մինչեւ Ռումանիա, Հունգարիա եւ Սլովաքիա: Խորհրդային բանակները կը հաստատուին արեւելեան Եւրոպայի սրտին վրայ, մինչեւ Վարշաւա, Գերմանիոյ մօտ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ռուսերը պիտի կրնան շարունակել իրենց յեղափոխական գործունէութիւնը Կեդր. Եւրոպայի մէջ: Քարտէսներուն մէջ մասնաւորապէս ցոյց կը տրուին Հունգարիոյ, Աւստրիոյ, Պավարիոյ եւն. նախկին կարմիր հանրապետութիւնները: (Հունգարիա վերահաստատեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ):

Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր Ռուսիոյ ձգած է մօտաւորապէս 300,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, ինչ որ կը նշանակէ թէ որքան յուսահատական է իր կացութիւնը: Գերմանական գործակալութիւնը կը բացատրէ թէ նոր սահմանագիծը որոշուած էր զինուորական գործողութիւններէն առաջ:

*** Ռուսական զեկոյց մը, որ հրատարակուած է տեղական թերթերուն մէջ, կ'ըսէ թէ Սեպտ. 17էն 22 կարմիր զօրքը գերի բռնած է 120,000 լեհ զինուորներ եւ սպաներ, ինչպէս եւ 380 թնդանօթ եւ 1400 գնդացիր:

Թուրքիոյ դիրքը եւ Մոսկուա

Պ. Սարաճօղլու, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Օտեսա հասաւ Սեպտ. 24ին եւ Մոսկուա մեկնելէ առաջ ընդունելով տեղական մամուլին թղթակիցները, գոհունակութիւն յայտնեց բարեկամ երկրի հողին վրայ գտնուելուն համար: «Այսօր ալ մեր երկու երկիրները եղբայրական ձեռք կ'երկարեն իրարու»:

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Թրքական դեսպանը, որ Սարաճօղլուն տեսնելու գացած էր անոր մեկնելէն առաջ, ռումանական կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած է ըսելու նախարարին թէ Ռումանիա կ'ուզէ չէզոք մնալ եւ պահել իր բարեկամական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: Դեսպանը արտօնուած էր նաեւ ըսելու թէ Ռումանիա կը փափաքի Թուրքիոյ հետ միասին մտնել որ եւ է համաձայնութեան մէջ՝ Խ. Միութեան հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

*** Թուրքիոյ ազգ. ժողովին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը որ 20 միլիոն ոսկիի արտակարգ վարկ մը կը պահանջէ ազգ. պաշտպանութեան համար:

*** Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս» խմբագրականի մը մէջ յիշելով Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հաշտութեան փորձերը, կ'եզրակացնէ թէ եթէ այդ ջանքերը յաջող ելքի մը յանգին, խաղաղութիւն չէ որ պիտի հաստատուի, այլ զինադադար մը: «Թերեւս մէկ տարիէն Գերմանիա պիտի վերսկսի իր խաղերը, մինչ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նպատակն է խաղաղութեան շրջան մը հաստատել, բոլորովին վանելով բռնութեան վրայ հաստատուած գերակայութիւն մը»:

Երեսփոխան Շիւքրի Խամէր եւս շօշափելով նոյն հարցը, կ'ըսէ թէ «Գերմանիա անելի մը յանգած է: Զիկֆրիտի գիծը չի լուծեր անգլիական պաշարման խնդիրը: Այս է պատճառը որ Իտալիա կը ջանայ միջնորդել թշնամութիւնները դադրեցնելու համար, որովհետեւ կը վախնայ թէ Գերմանիա կրնայ պահանջել որ ինքն ալ մասնակցի պատերազմին: Մինչ այս մինչ այն, ժողովրդավար պետութիւնները ամէն պատրաստութիւն տեսած են երկարատեւ պատերազմի մը համար, իսկ Գերմանիոյ ձեռքերը կապուած են արեւմուտքի մէջ, Մաժինոյի գծով, արեւելքի մէջ ալ՝ Խ. Միութեան կողմէ որ կը փակէ իր ճամբան դէպի Ռումանիա»:

Ի՞նչ կ'որոճան Անգարա եւ Մոսկուա

Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան այցելութեան առթիւ, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ Անգարայէն.—

Սարաճօղլուի կ'ընկերանայ խորհրդային դեսպանը, Տերենտիեւ: Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Պ. Սարաճօղլու խորհրդային վարիչներուն հետ պիտի քննէ կարգ մը խնդիրներ որ կը շահագրգռեն Թուրքիան եւ Խ. Միութիւնը: Կարգ մը շրջանակներ կը հաւատեն թէ պիտի ստորագրէ նաեւ նոր դաշինք մը, փոխադարձաբար ճշդուած հիմերու վրայ, ամրապնդելու համար Թուրք-եւխորհրդային բարեկամութիւնը:

Պուքրէշի Թրքական դեսպանը սախրողաբար կանչուած ըլլալով, Անգարա հասաւ եւ անմիջապէս ներկայացաւ արտաքին նախարարին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն սա իրողութեան որ դեսպանը շոգեկինդ կը հասնէր ճիշդ այն պահուն երբ նախարարը ճամբայ ելլելու կը պատրաստուէր:

Պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ գոհացուցիչ յառաջդիմութիւն կատարուած է բանակցութեանց մէջ, փոխադարձ աջակցութեան եւ տնտեսական համաձայնութեան վերջնական դաշինքներ կնքելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Հանրային կարծիքը աւելի լաւատես կ'երեւայ այսօր, Պալքաններու, Սեւ ծովու եւ արեւելեան Միջերկրականի ապահովութեան մասին, որոնց հանդէպ Թուրքիա ուղղակի յանձնառութիւններ ստանձնած է:

*** «Փըթի Փառիզիէն»ի քաղաքական աշխատակիցը վերլուծելով կացութեան զանազան երեսները, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Պալքանեան ազգերը մասնաւորապէս մտահոգութեան մատնուած են: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա գնաց սախրողաբար, լուսաբանութիւններ ստանալու համար Խ. Միութեան բուն դիտաւորութեանց մասին: Վերսկսելով ցարերու քաղաքականութիւնը, տարածուելով մինչեւ Հունգարիա, Ռուսերը արթնցուցին Անգարայի վարիչներուն սրտաղողը: Պոլսոյ տիրապետումը առնուազն մաս կը կազմէր այդ քաղաքականութեան: Ռումանիա եւս նուազ մտահոգ չէ, հակառակ Մոսկուայի կողմէ տրուած հաւաստիքներուն՝ իր սահմաններու ապահովութեան մասին: Ամէն տեղ կ'ըմբռնեն թէ այլեւս վերջացած է «Տրանկ Նախ Օսթէն»ը (դրոհ դէպի Արեւելք), որ Գերմանիոյ մեծ փառասիրութիւնը կը կազմէր տասնեակ տարիներէ ի վեր եւ թէ խորհրդային համալսաւականութիւնը պիտի ջանայ գետին շահիլ ամբողջ Պալքաններուն մէջ եւ մինչեւ Ադրիականի ափերը»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութենէն հրաժարեցաւ Պ. Փօլ Նիզան, խմբագիր եւ հեղինակ, որ իր գրած նամակին մէջ կ'ըսէ թէ զինուոր ըլլալով, «չի կրնար բացատրութիւններ տալ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Սեպտեմբեր 7ին զօրակոչի ենթարկուած պահեստները զէնքի տակ պիտի մնան նոր տնօրինութիւն, իբրեւ հետեւանք արտաքին բացառիկ դէպքերու:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ սպանեալ վարչապետին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կիրակի օր, մեծ հանդիսաւորութեամբ, իր գիւղին մէջ: Կառախումբէն վար իջեցնելէ վերջ, դագաղը դրուեցաւ գիւղական սայլի մը վրայ որուն լծուած էին վեց եզներ:— Երկաթեայ պահակներու զինդակահարումը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ համալսարանը Քլէրմօն Ֆէռան փոխադրուեցաւ, ուր պիտի շարունակուին դասընթացքները եւ քննութիւնները:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme . . Paris (13)

Թուրքերը Հայոց պատմութիւն կը գրեն

Պոլսոյ Թուրքերէն «Ագշամ» օրաթերթը «Օրուան Համայնագիտարան» մը ունի ամէն օր (Կիւնին Անսիքլօփէտիսի): Իր այդ բաժինը վերջերս նուիրած էր Հայոց պատմութեան: Ահաւասիկ այդ պատմութիւնը, բաղդատաբար անկողմնակալ.—

— «Ս. Գրքին հետ իրենց առնչութիւնը ցոյց տալու համար, Հայերը իրենց հին պատմութեան մէջ կ'ըսեն թէ իրենց նախահայրը, Հայկ, Բաբելոնէն Եփրատի աւազանը գացած է: Ըստ այսմ, Հայերն ալ սեմական ցեղէն են իրենց դրացիներուն՝ Քիլտանիներուն, Ասորիներուն եւ Սիւրեանիներուն պէս: Հայերուն դէմքերը մինչեւ մէկ աստիճան ցոյց կուտան այդ բանը, ու իրենց ազգութեան ստուգանիշը, հայերէնը արիական լեզու մըն է: Արեւմտեան հետազօտութեանց համաձայն, Հայերը Հնդեւրոպական ընտանիքին կը պատկանին:

Հայերը նախ Փռիւգիա, այսինքն Արեւմտեան Անատոլու եկան: Փրկչական թուականէն առաջ, Է. եւ Զ. դարերուն, Միջագետք գացին: Հոն գտան Սեմական ցեղերը: Անոնք Հայք կը կոչեն իրենք զիրենք (եզակին Հայ է). Էրմէնի (Արմէնի) բառը եւրոպացերէն Արամէն եկած է:

Առաջին հայ երկիրը Ուրարտուն (Արարատ) էր, որ թատր եղաւ շրջակայքի վեհապետներուն եւ աշխարհակալներու շարժումներուն: Արշակունեաց առեն, եւ աւելի ետքը, Հայերը պարսկական վարչութեան տակ գտնուած առեն իրենց լեզուն ու բարքերը պարսկականին կը նմանէին:

Փրկչական թուականէն երկու դար առաջ եւ անկէ ետքը մինչեւ Ե. դար, Արշակունեաց արքայացեղին իշխանութեան տակ անկախ եղան եւ բաւական զօրութիւն ձեռք բերին:

Վաղարշակի կողմէ հիմնուած այս արքայացեղին պատկանող հռչակաւոր անձնաւորութիւններն են հետեւեալ վեհապետները.—

Տիգրան որ Հռոմի լեգէոնականներուն հետ կռուած եւ երբեմն ալ յաղթած է անոնց, ու Արգար, որուն օրով քրիստոնէութիւնը մուտք գործեց Հայաստանի մէջ:

Արշակունեաց օրով, հայկական պետութիւնը բաւական բացորոշ սահմանադրութիւն մը ունէր: Հողային եւ վարչական տեսակէտով երկիրը տասնըհինգ նահանգներու բաժնուած էր, որոնք վարչական բաժանումներ ունէին:

Ե. դարուն, 428 թուականին, այդ նշանաւոր Արշակունիները չքեցան: Երկու մեծ դրացիները՝ Պարսիկները ու Բիւզանդացիները կը ջանային հայկական երկիրը ձեռք անցընել: Մեծ մասը Պարսկաստանի անցաւ: Այդ պետութիւնները մարզպան կոչուած դատաւորներու միջոցաւ կառավարեցին Հայերը: Անոնք աշխատեցան քրիստոնէութիւնը անհետացնել:

Կրօնական պատերազմները այնքան արիւնահեղ ու սաստիկ եղան որ հայրենակ մարդերը տկարացան, ու Է. դարուն Արաբներուն ձեռքը անցան: Խալիֆաները Սասանեանց տեղը անցան, ու մարզպաններուն տեղ ոստիկանները կառավարեցին երկիրը:

Խառնաշփոթութիւններ ծագեցան վերջ, եւ Բագրատունեաց դերդաստանէն ազնուական մը Հայաստանի գլուխը անցաւ: Յաջորդ դարուն, դարձեալ նոյն դերդաստանէն Աշոտ անուն իշխան մը Խալիֆաներու թոյլտուութեամբ պետութիւն մը հիմնեց: Բագրատունիները տիրապետեցին 885էն 1079 թուականին: Անոնց մայրաքաղաքն էր Կարսի շրջակայքը գտնուող Անի քաղաքը, որ շատոնց կործանած է:

ԺԱ. դարուն, Բիւզանդացիները գրեթէ ամբողջովին ձեռք անցուցին այդ երկիրը, որուն փաղուց աչք տնկած էին: Սակայն Սելճուքները հոնկէ վտարեցին զանոնք: Այսպէս վերջ գտաւ հայկական տիրապետութիւնը: Նուաճումէն խոյս տուող Հայերը մինչեւ Տաւրոսի կիրճը գաղթեցին: Հոնկէ ալ Կիլիկիա (Ատանայի կողմերը) անցան: Հոն, Խաչակիրներուն հետ սերտ համաձայնութիւն մը կնքեցին Հայերը: Այն առեն Կիլիկիա կոչուեցաւ Փոքր Հայաստան (Փոքր Հայք), ինչպէս Հայերուն նախկին տեղը Հայաստան կոչուած էր: 1198ին, պապական իշխանութեան եւ գերման կայսրութեան կը հպատակէր: Այդ երկրին մէջ երեք դերդաստաններ կարգով վարեցին իշխանութիւնը. Ռուբինեանք, Հեթումեանք եւ Լուսինեանք:

Կիլիկիոյ պետութեան կազմութիւնը Սուրիոյ մէջ Խաչակիրներու բրած կազմակերպութեան կը նմանէր: ԺԴ. դարուն, Եգիպտոսի Մէմլուքներուն կողմէ տապալած այդ պետութիւնը առեւտրական բարգաւաճում մը ունեցաւ առեն մը, շնորհիւ իր ցամաքային անցքերուն եւ նաւահանգիստներուն:

Հայոց վերջին թագաւորը, Լեւոն Ե. Ֆրանսայի մէջ Կարոլոս Զ.ի հիւր եղած առեն մեռած է 1393ին: Կիպրոսի Լուսինեաններէն ժառանգած էր իր իրաւունքները:

Իսկ վերը յիշուած արեւելեան երկիրները, ուր Հայերը կը բնակէին, Սելճուք, Ճինկիզ եւ Օսմանեան արշաւանքներով թրքացաւ: Այդ տեղին արեւելեան մասը Պարսկաստանի կցուեցաւ ԺԷ. դարուն: Այդ միջոցին, ուրիշ մեծ պետութիւն մը երեւան եկաւ. Ռուսերը: Անոնք 1802ին կուլ տալէ ետք Վրաստանը ԺԹ. դարուն, գրաւեցին նաեւ հայաբնակ վայրերը: Այսպէս, նախկին մեծ Հայաստանը բաժնուեցաւ Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Ներկայիս, Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ — ան ալ Իսթանպուլի պէս սահմանափակ տեղ մը շատ քիչ Հայ կայ: Սուրիոյ, Պարսկաստանի, Ամերիկայի, Եւրոպայի քաղաքներուն մէջ Հայերը ցիրուցան կ'ապրին, եւ իրենց միջավայրերուն մէջ կէս առ կէս ձուլուած են: Միայն Արարատ լերան արեւելակողմը, Խորհրդային Ռուսիոյ շուրջը Երեւանի մէջ համախումբ կ'ապրին համեմատաբար:

Փրկչական Դ. դարուն, քրիստոնէութիւնը ընդունած առեն Հայերը շատ երկպառակութիւններ յօրինած են իրենց նոր կրօնքի մասին: Այդ հատընտիր աշխատասիրութիւնները ցոյց կուտան թէ հայկական զօրաւոր գրականութիւն մը կար այն առեն: Սակայն, քրիստոնէական մոլեռանդութիւնը պատճառ եղած է որ կռապաշտութեան շրջանէն մնացած գիրքերը փճացուին: Հին հայերէնին եւ նոր հայերէնին միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ:

Արդի հայերէնի շարադրութիւնն իսկ Թուրքերէնի կանոններուն ենթակայ է:

Հայերը մեծ մասով իրենց եկեղեցիին կը հետեւին, մէկ մասն ալ՝ կաթոլիկ եկեղեցիին: Շատ քիչերը բողոքական են:

«Հայերէն Ասիա մնացողները, Իսթանպուլ եւ շրջակաները գաղթողները հիմա իրենց լեզուն կը խօսին: Ասիոյ միւս կողմերը գտնուողները Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր: Սակայն յայտնի չէ թէ անոնք հարազատ Հայե՞ր են թէ Անատոլուի հին հողամասերու Կապադովկիացի եւ Փռիւգիացի բնիկներ ու Հայերուն հետ կրօնակից ըլլալով, իրենք զիրենք Հայ կ'անուանեն: Այս վերջին հաւանականութիւնը աւելի զօրաւոր է, եթէ նկատի առնենք որ Հայերը միշտ ցոյց կուտան իրենց լեզուն պահպանելու»: —

Շէմսէտտին Սամի

Մեթրոյի նոր կայարաններ

Սեպտեմբեր 25էն սկսեալ պիտի վերաբացուին Մեթրոյի 14 կայարաններ,— Փասի (գիծ 1), Փարմանթիէ, Անաթոլ-Ֆրանս, Սէն - Միշէլ, Սէն - Ժէրմէն տէ Փրէ, Ալեզիա, Լա Թուր Մօպուր, Ռիշլիէօ, Տրոկօ, Ս. Սեպաստիէն - Ֆրուասար, Ֆէտէրպ - Շալինի, Փորթ Տորէ, Միրոմէնիլ, Մօպէր, Փորթ տ'Օթէօյ:

Այս առթիւ Մեթրոյի վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ ահազանգի պահուն պիտի բանի ստորերկրեայ երկաթուղին, այնպէս որ բաց կայարան մը մտնել ուզողը պարտաւոր է տոմս գնել եւ այնպէս մտնել: Ընդհակառակն, ապաստան - կայարաններու մէջ մուտքը ազատ է, կարելի է մտնել առանց տոմսի, ահազանգի ժամանակ:

Ահա թէ ինչպէս պիտի յայտարարուի ահազանգը մեթրոներու մէջ:

Ահազանգ տրուած վայրկեանին, մեթրոյի վարչութիւնը պիտի կտրէ ելեկտրական հոսանքը: Եթէ ելեկտրակառքը կայարան չէ հասած եւ կը գտնուի փապուղիին մէջ, կանգ պիտի առնէ տեղւոյն վրայ: Պաշտօնեան պիտի հաղորդէ ելեկտրակառքին մէջ գտնուողներուն թէ ահազանգ տրուած է,— ուզողը կը մնայ կառքին մէջ, ուզողը վար կ'իջնէ եւ փապուղիին մէջէն քալելով կ'երթայ կայարան:

Եթէ ելեկտրակառքը կայարանին մէջ կեցած է եւ չէ մեկնած, պիտի մնայ հոն: Ելեկտրակառքին մէջ գտնուողները կայարան պիտի իջնեն: Պաշտօնեան պիտի հաղորդէ կայարան գտնուողներուն թէ ահազանգ տրուած է,— ուզողը դուրս կ'ելլէ կայարանէն եւ կը մտնէ մօտիկ ապաստան մը:

Երբ վտանգը վերջանալու մասին յայտարարուի, մինչեւ ելեկտրական հոսանք տրուիլը՝ պաշտօնէութիւնը պարտաւոր է ստուգել թէ փապուղիներուն մէջ մարդ մնացած չէ:

"Երկու խնդիր Գերմանիոյ գլուխը„

Ստեֆան Լօզան, «Մաթէն»ի մէջ կը գրէ թէ յիսուն տարուան ընթացքին Գերմանիա ունեցաւ երկու խնդիր, իբրեւ վարիչ իր ճակատագրին:

1.— Վիլհէլմ Բ.ի խենթութեան մասին վկայութիւնները կարելի է քաղել Պիզմարքի եւ Պիւլովի յուշերէն:

Այսպէս Պիզմարք կը պատմէ թէ չէր ուզեր կայսեր հաղորդել դեսպաններու գաղտնի զեկոյցները, որոնք վիրաւորիչ բովանդակութիւն ունէին կայսեր հասցէին: Բայց Վիլհէլմ Բ. կ'ուզէր որ ամէն զեկոյց ցոյց տրուի իրեն: Եւ Պիզմարք ցոյց կուտայ Լոնտոնի գերմանական դեսպանին մէկ զեկոյցը, որու մէջ կը յիշատակուէր Ալեքսանդր Գ. ռուս ցարին կարծիքը Գերմանիոյ նոր կայսեր մասին: (Խենթ մըն է, տակէ զատ՝ անկիրթ»:

Պիւլով եւս կը պատմէ թէ 1900 յունիսին, երբ գերմանական բանակ մը չոգենաւ կը նստէր՝ երթալ գալելուհամար ապստամբութիւն մը Չինաստանի մէջ, յանկարծ կայսրը յանկարծ չնաւուած բեմէ մը կը յայտարարէ.

—Զխղճաք, գերի չբռնէք: Այդպէս է որ Աթթիլա, Հոներու թագաւորը, չնչեց ահաւոր անուն մը որ կ'ապրի հազար տարիէ ի վեր: Երանի թէ դուք եւս յաջողիք Չինաստանի մէջ այնպէս մը ընել որ հազար տարիներ ապրի գերմանական անունը:

Պիւլով կ'աղչի լսելով այս ճառը, եւ երեկոյեան գիտել կուտայ կայսեր թէ պէտք չէր որ ըսուէին այդ խօսքերը:

— Ես այսպէս չինուած եմ եւ չեմ կրնար փոխուիլ, կ'ըսէ կայսրը:

2.— Միւսը Հիթլէրն է, որու մասին պէտք չկայ վկայութեան:

Դաշնակիցներուն կը մնայ, յաղթանակէն վերջ, փոխանակ Ազգերու Դաշնակցութիւն հիմնելու, կազմել յիմարաբոյժներու յանձնախումբ մը, անոր պաշտօն տալով քննութենէ անցընել ով որ կ'ընտրուի Առաջնորդ Գերմանիոյ:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ վարչապետը դաշնակցային խորհուրդի փակման առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ժողովուրդը պէտք է պատրաստուի ծանր զոհողութիւններ կրելու երկար պատերազմի մը պարագային: «Մենք պէտք է միշտ պատրաստ ըլլանք պաշտպանելու մեր չէզոքութիւնը: Որքան մեծ ըլլայ մեր զինուորական ուժը, ուրիշները այնքան նուազ պիտի փորձուին յարձակիլ մեր վրայ»: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ լրտեսութեան դէմ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ անթելը եւ թերթերը ամէն օր խրատներ կուտան չէզոք պետութեանց, պնդարարելով թէ Անգլիոյ պաշարողական գործողութիւնները սովամահութեան պիտի դատապարտեն զիրենք: «Գերմանները աւելի լաւ կը կերակրուին քան Պելժերը, Հոլանտացիները եւ Զուիցերիացիները»:— Գերմանիա զէնքի տակ առած է 1911ի եւ 1912ի դասերը:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ վարձքերը ջնջելու եւ վճարման դիւրութիւններ ընծայելու համար խորհրդակցութիւններ կը կատարեն երեսփ. ժողովին իրաւասու յանձնաժողովները: Մասնաւորապէս կը քննուի հրամանագիր մը որ կը տրամադրէ յետաձգում շնորհել զինուորեալներուն, իսկ ոչ - զինուորեալներուն արտօնել որ չեղեալ նկատեն պայմանագիրը, կամ ջեղչ պահանջեն կարգ մը պարագաներու մէջ:

25 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ տուրք պիտի գանձուի շաբաթական 45 ժամէն աւելի եղած աշխատավարձքին վրայ: Այս յաւելուածական վճարման սակը պիտի ըլլայ սովորական սակին 75 առ հարիւրը: Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր գործատէրերը վար պիտի դնեն 25 առհարիւրը, յատկացնելու համար զինուորեալներու կարօտ ընտանիքներուն:

ԶՕՐ. ՖՈՆ ՖՐԻՉ, Գերմանիոյ նախկին սպարապետը, սպաննուեցաւ Վարշաւայի կռիւներուն մէջ:

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ կղզիներու իտալական զօրքը պիտի կրճատուի, համաձայն անգլիական թերթերու քաղած տեղեկութեանց: Յունաստանի հետ կնքուած համաձայնութենէն վերջը, այս քայլն ալ ապացոյց մը կը համարուի թէ Իտալիա կ'ուզէ սիրաշահիլ Պալքանեան երկիրները եւ Թուրքիան, պահպանելու համար խաղաղութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

ԲԱՑ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ամրակոծութիւնը արգիլելու համար, Անգլիա մասնաւոր ծրագիր մը հաղորդած է չէզոք պետութեանց եւ Վատիկանի: Մ. Նահանգները հաւանութիւն յայտնած են այս ծրագրին: Ջեռնհաս անձեր կ'ըսեն թէ այս ծրագիրը արժանի է պատերազմիկ եւ չէզոք պետութեանց լուրջ շադրութեան:

ՕՏԱՐԱԿԱՆ ՄԸ մէկ միլիոն փրանք տրամադրեց Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան: Կ'ըսուի թէ Հայուհի մըն ալ 300,000 փրանք նուիրած է (չկրցանք ստուգել):

ԳՈՐԾԱԶՈՒԿՆԵՐՈՒ խնդիրը միշտ կ'արծարծուի տեղական մամուլին մէջ: Թերթ մը գիտել կուտայ թէ հակառակ զօրաշարժին շատեր կան որ կրնան զէնք կրել, բայց նպաստ կը ստանան: Իսկ տարէցներուն համար կ'առաջարկէ իրենց ֆիզիքական ուժին համաձայն գործեր ճարել, «փոխանակ անոնց վճարելու նպաստ մը որ շատ աւելի բարձր է քան զինուորներու կիներուն տրուած նպաստը»:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ անոնք որ կը շարունակեն իրենց գործերը, մտահոգութեան մատնուած են գործառնութեանց եւ եկամուտի տուրքերու ծանրութեան առթիւ: «Եթէ վաղը մեր գործառնութիւնները պակսին կէս առ կէս կամ երկու երրորդով, պարտաւո՞ր ենք ամբողջութեամբ վճարել մեր վարձքը, փաթէնթը եւ տուրքերը»: Տեղական թերթ մը կ'իմանայ թէ ելմտական նախարարութիւնը կը քննէ այս խնդիրը, դիւրութիւններ ընծայելու համար, տուրքերը հաշուելով նոր գործառնութեանց հիման վրայ:

ԿԱՄԱՒՈՐ արձանագրուելու համար երկու նոր հրամանագիրներ հրատարակուեցան: Առաջինը կը վերաբերի ոչ - զինուոր Ֆրանսացիներու, 17 տարեկանէն՝ սկսեալ. երկրորդը՝ Ալժերիոյ, Թունուզի, Մարոքի եւ Արեւելքի հովանաւորեալ երկիրներուն (Սուրիա - Լիբանան):

ՀԱԿԱԲՈՒԼՇԵՒԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄԸ երթալով կը ծաւալի: Շինութեանց բանուորներու սէնտիքան ալ դատապարտելով Խ. Միութեան դաւաճանութիւնը, պահանջեց վարչութենէն հեռացնել համայնավարները: Փականագործներու սէնտիքան ալ կը մերժէ ճանչնալ բոլշեւիկ վարիչները:

ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ եղաւ Լեհաստանի նախկին վարչապետը, Փրիսթոր, որ մարաջախտ Փիլզուտսքիի սերտ գործակիցն էր:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ հետեւանքով մեռած են աւելի քան 200 հոգի, իսկ հարիւրաւորներ վիրաւորուած: Մօտ 1000 շէնքեր քանդուած են եւ աւելի քան 5000 հոգի անպատսպար կը մնան: Ցնցումները շարունակուեցան Սեպտ. 23ին ալ:

ՓՐՈՖ. ՖՐԷՕՅՏ, հոգեվերլուծման ստեղծիչը, որ վերիվայր շրջեց շատ մը տեսութիւններ, մեռաւ Լոնտոնի մէջ: 83 տարեկան էր: Հրեայ ըլլալով Աւստրիոյ կցումէն վերջը ստիպուեցաւ աքսորի ճամբան բռնել, ինչպէս Այնշթայն եւ ուրիշ այնքան գիտնականներ: Իր կեանքն ու գործը պիտի ներկայացնենք առանձին:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ կանոնագրին 12րդ յօդուածը փոխուած ըլլալով, այսուհետեւ 1000, 220 եւ 110 փրանքի պարգեւները պիտի վճարուին անմիջապէս, իսկ մեծ գումարները՝ վիճակահանութեան ութերորդ օրէն սկսեալ, բացի այն պարագայէն երբ յապաղում ըլլայ կամքէ անկախ պատճառներով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ անձնասպան եղած է բնտանիքի հայր մը, Յակոբ Տէր Մկրտիչեան, բնիկ Կեսարացի եւ արհեստով սեղանաւոր: Անձնասպանութիւնը կատարուած է ատրճանակով: Պատճառները յայտնի չեն: Հանգ. 50 տարեկան, կը ձգէ երեք անչափահաս զաւակներ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ջերմութեան (չոփաժ սանթրալ) վառարանները պիտի շարունակեն բանիլ, կարգ մը զգուշութիւններ ձեռք առնելով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 27 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4154

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

«ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՉԷ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍԵԼՈՒ»

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 43, Սեպտեմբեր 25, առաւօտ.— Տեղական բաւուքում մեր գիրքերուն մէջ: Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն Ցէօ-Փոնի (Զվայպրուքէն — Երկու Կամուրջներ) հարաւային – արեւելեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 44, իրիկուն.— Գործունէութիւն մեր հետեւակազօրքի յառաջապահ զօրամասերուն կողմէ Սարի արեւելեան կողմը: Թշնամի հրետաձիգ ուժերու բուռն գործունէութիւն միեւնոյն շրջանին մէջ: Սեպտեմբեր 24ի օդանաւային կռիւներու ընթացքին, մեր յառաջամարտիկ օդանաւերը երկու անգամ ընդհարեցան թշնամի օդանաւային ուժերուն հետ որոնք գերազանց էին թիւով: Կարգ մը գերմանական յառաջամարտիկ օդանաւեր վար առնուեցան. երկուքը ինկան մեր հողին վրայ:

*** «Մաթէն» խօսելով օդանաւային կռիւներու մասին, կ'ըսէ թէ Գերմանացիները իրենց զեկոյցով հաղորդած էին թէ ֆրանս. 8 օդանաւեր խորտակուած են: «Այս լուրը ճիշդ չէ: Սեպտ. 24ի այս օդանաւային կռիւներու ընթացքին մեր կորուստ եղած է միայն 2 օդանաւ. մնաց որ մեր օդաչուներէն 1ը կրցած է վար իջնել անկարգելով եւ միանալ իր զօրամասին: Գալով մեր հողին վրայ ինկած երկու գերման օդանաւերուն, անոնց օդաչուները գերի բռնուած են»:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով կացութիւնը արեւմտեան ճակատին վրայ, կը գրէ թէ հրետաձիգ ուժերու կրակը սաստկացած է կիրակիէն ի վեր, անսովոր ուժգնութեամբ: «Պատերազմի սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, ֆրանսական եւ գերմանական հրետաձիգ ուժերը սկսան իրար ռմբակոծել Հռենոսի վրայ, կիրակի օր: Անոնք ժամերով զարկին ամրացեալ դիրքեր, գետին երկայնքը: Երէկ հանդարտ էր նորէն: Այժմ կը հասկցուի թէ գերմանական բանակը զօրաբաժիններ կը կեդրոնացնէ Սեւ Անտառին հարաւակողմը: Այս կեդրոնացումէն կարելի է հետեւցնել թէ ան կը յուսայ ճեղքել Հռենոսի ճակատը Պազէլի հիւսիսակողմէն, Ֆրանսա արշաւելու համար Զուիցերիոյ ճամբով: Երկու շարժումներն ալ վտանգաւոր են: Որովհետեւ Հռենոսի այդ մասին մէջ, ճիշդ Պազէլի հիւսիսակողմը ֆրանսական ուժերը բացառապէս ուժեղ են եւ այն ամրութիւնները որ Պէլֆորը կը պաշտպանեն Վոժի եւ Ժիւռայի միջեւ, գրեթէ ամէնէն զօրաւորն են ամբողջ Մաժինոյի գծին վրայ: Արշաւ մը դէպի Զուիցերիա, Նէօշաթէլի եւ Փորթարլիէի ուղղութեամբ, Զուիցերիա պիտի տանի ֆրանսական զօրքը, օգնելու համար այդ երկրին պաշտպանութեան, զուիցերիական բանակին հետ: Բայց կը թուի թէ գերմանական բանակը բաւական զօրաբաժիններ ունի, սպառնալու համար թէ այս շրջանին եւ թէ հիւսիսի մէջ, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ դէմ: Երեք շաբաթուան յարաբերական անգործութենէ մը վերջ, ընդդիմադիր ուժերը երէկ սկսան փոխադարձաբար փորձել իրենց ուժերը»:

*** Տեղական թերթերը Լոնտոնի մամուլէն քաղելով կը գրեն թէ Գերմանիա ստուարաթիւ զինուորներ կը կեդրոնացնէ Էքս լա Շափէլի շրջանին մէջ: Բոլոր գիւղերը զինուորներով լեցուած են, ճամբաները խճողուած են զինուորներով եւ կառքերով: Բնակիչները հրաման ստացած են պատրաստ ըլլալու, որպէսզի պարպեն իրենց բնակարանները: Բուն Էքս լա Շափէլի մէջ կիները, ծերունիները եւ մանուկները հեռացած են արդէն: Ամենափոքր վայրերուն մէջ բնակիչները պիտի պարպուին: Պարպումը տեղի չէ ունեցած տակաւին, իբրեւ հետեւանք զինուորական շարժումներու: Ժողովուրդը մատնուած է տեսակ մը ջղագրգռութեան որ երբեմն խուճապի կը նմանի: Ուտեստեղէնները կը բարձրանան ամէն օր: Մէկ գաւաթ գարեջուրը որ 15 օր առաջ 25 փֆէնինկ կ'արժէր, այժմ կը ծախուի 50ի: Մէկ բաժակ սուրճն ալ 15 փֆէնինկէն բարձրացած է 50ի:

*** Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, գերմանական սուզանաւ մը առանց ազդարարութեան ընկղմեց ֆրանսական շոգենաւ մը: 24 նաւաստիները ազատուեցան անգլիական թորփիլահալածներու կողմէ: Անգլիական շոգենաւ մըն ալ ընկղմեցաւ բրիտանական ափերուն մօտ: 34 նաւաստիներէն 12ը կորսուեցան: Անգլիական օդանաւերը յարձակեցան գերմանական սուզանաւին վրայ:

Լեհական սուզանաւ մը 26 օր ծովերուն վրայ թափառելէ վերջ անճնատուր եղաւ Շուէտի:

Անգլիական օդանաւեր ցերեկ ատեն հետազօտութիւններ կատարեցին արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, լուր առած ըլլալով թէ Գերմանիա զինուոր կը համախմբէ Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սահմաններուն վրայ: Երկրորդ թռիչք մըն ալ կատարեցին գիշերը, միլիոնաւոր թռուցիկներ նետելով:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հիթլէրական վարիչները համաձայն չեն արեւմտեան ճակատի գործողութեանց մասին: Այսպէս, արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, կը թելադրէ անմիջապէս յարձակողականի ձեռնարկել, իսկ մարաջախտ Կէօրինկ կը յանձնարարէ ձգձգել եւ ժամանակ շահիլ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, վերին հրամանատարութեան մէջ ալ տարակարծութիւններ կը տիրեն: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կ'ուզէ որ բանակը Պելժիա մտնէ, իսկ մարաջախտ Կէօրինկ եւ չափաւորները կը նախընտրեն յարգել փոքր պետութեանց տրուած երաշխաւորութիւնները:

ՊԵԼԺԻՈՅ բանուորական կուսակցութիւնը ժողով գումարելով, որոշեց խզել իր բոլոր կապերը համայնավար խմբակցութեան հետ:

ԱՄԲՈՂՋ ՎԱՐՇԱՒԱՆ ԲՈՑԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վարշաւայի անթելը զարհուրելի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ քաղաքին ռմբակոծութեան մասին: Գերմանական օդանաւերը եւ թնդանօթները միասնաբար գործելով, գրեթէ ամբողջովին քանդած են բոլոր հանրային շէնքերը: Չկայ շէնք մը որ անվթար մնացած ըլլայ եւ աւելի քան հարիւր հրդեհներ ծագած են քաղաքին մէջ: Հազարաւոր քաղաքացիներ մեռած են եւ քանդուած շէնքերուն փլատակները փռուած փողոցներուն մէջ:

Ֆրանսացի զինուորական մասնագէտներ կ'ըսեն թէ Վարշաւա պատմութեան ամէնէն զարհուրելի ռմբակոծութիւնը կրած է. ռմբակոծութիւն մը որ իր ուժգնութեամբ կը գլէ կ'անցնի որ եւ է պաշարում՝ վերջին երկու դարերու ընթացքին: Հակառակ վերջին 48 ժամերու անընդհատ ռմբակոծութեան, Լեհերը կը շարունակեն քաղաքին պաշտպանութիւնը, կատաղի կռիւներ մղելով: Ձեռք ձեռքի, կոկորդ կոկորդի կռիւներ կը մղուին քաղաքին արուարձաններուն մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ անգլիական անթելը: Կիրակի օր քաղաքին պաշտպանները երեք անգամ ետ մղեցին գերմանական յարձակումները, Վիսթուլայի արեւմտեան ափին վրայ: Այս առթիւ գերիներ ալ բռնեցին: Քաղաքին շրջականերն ալ ռազմադաշտի վերածուած են եւ Մոտլինի լեհական թնդանօթները խափանեցին գերմանական զօրքին համախմբումը: Գերմանական սպայակոյտը իր ուժը թափած է Մոտլին - Վարշաւա շրջանին վրայ, որ վերջին կեդրոնն է լեհական դիմադրութեան:

Գալով Ռուսերուն, կ'ըսուի թէ սպարապետութիւնը հրամայած է կարելի եղածին չափ խուսափիլ ընդհարումներէ, լեհական զօրքին հետ: Ռուսական զօրքը շարունակելով իր յառաջխաղացութիւնը, գրաւեց երկու շրջաններ ալ, Պիալիսթոքէն 20 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք, արեւելեան Փրուսիոյ սահմանին մօտ: Լեհաստանի կեդրոնին մէջ, Ռուսերը յառաջ խաղացին դէպի Պրէսթ - Լիթովսքի արեւմտեան կողմը, իսկ հարաւային մասին մէջ աւելի դանդաղ շարժելով, հասան Եանով, Լվովէն (Լէմպէրկ) 15 մղոն դէպի արեւմուտք:

Խորհրդային իշխանութիւնը արագօրէն կը կարմրցնէ իր գրաւած շրջանները, բոլշեւիկեան հաստատութիւններ ստեղծելով, հողերը բաժնելով, միլիոնաւոր թռուցիկներ եւ լուսանկարներ ցրուելով եւն.:

Ռուսերը Միջերկրականի պիտի իջնեն

»»» . «««

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ արեւելեան Լեհաստանի պատերազմը գրեթէ վերջացած եւ ռուսական զօրքը Հունգարիոյ, Սլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ սահմաններուն վրայ հասած ըլլալով, իր ազդեցութիւնը կը ծաւալի ամբողջ Պալքանեան շրջանի եւ Դանուբի աւազանին մէջ, ինչպէս եւ անուղղակի՝ Միջերկրականի ղործերուն վրայ:

Այստեղ ամերիկեան թերթը կը յիշէ Սարաճօղլուի ժամանումը Մոսկուա: Անկէ անդին տեսութիւնը գրաքննուած ըլլալով, կը կարդանք միայն հետեւեալ մասը, «Թուրքիա հաւաստիքներ կուտայ Փարիզի եւ Լոնտոնի» խորագրին տակ.—

3.— Թուրքիա նորէն հաւաստեց Փարիզի եւ Լոնտոնի որ պիտի կատարէ իր վերջին յանձնառութիւնները: (Դարձեալ գրաքննուած):

4.— Հունգարիա Ռուսիոյ հաւանութիւնը ստացաւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ փոխանակելու համար, անցեալ տարուան խզումէն վերջը:

Միւս երկու կէտերը կը վերաբերին պուլկարեւռուս բանակցութեանց եւ Երկոտասան կղզիներու իտալական զօրքին եւ մարտանաւերուն կրճատման, որոնց լուրերը հաղորդած ենք արդէն:

ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պատերազմական նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, զօրակոչի ենթարկելով այն երիտասարդները որ իրենց տարիքով կը պատկանին 1938—3ի եւ 1939ի զօրադասերուն (1918 դեկտեմբեր 1ի եւ 1919 դեկտեմբեր 31ի միջեւ ծնած երիտասարդներ), ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ պէտք է դրօշի տակ առնուին այդ զօրադասին հետ եւ որոնք այլեւս չեն գտնուիր իրենց սովորական բնակավայրին մէջ: Ասոնք պէտք է անմիջապէս նամակով իրենց հասցէն հաղորդեն իրենց պատկանած զինուորագրութեան ճիւղի հրամանատարութեան, այն նահանգին մէջ ուր արձանագրուած են ցուցակագրութեան ատեն:

Այստեղ հրամանագիրը կը յիշէ զինուորագրութեան վայրերը,— Արտան, Մոզէլ, Վերին Հռենոս, Ստորին Հռենոս եւն., մանրամասն բացատրութիւններով:

Անոնք որ չեն համակերպիր այս հրամանագրին, կրնան հետապնդուիլ իբրեւ անսաստող զինուորագրութեան օրէնքին (insoumis):

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բանակցիլ սկսան, իբրեւ հետեւանք Լոնտոնի խորհրդային դեսպանին եւ Լորտ Հըլիֆաքսի տեսակցութեան: Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս լուսաբանութիւններ պահանջեց Մոսկուայի յառաջիկայ ընթացքի մասին: Դեսպանը խոստացաւ անմիջապէս հաղորդակցիլ իր կառավարութեան հետ եւ պատասխանը հաղորդել անյապաղ: Փարիզի խորհրդային դեսպանն ալ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան խորհրդականին հետ:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԿՐՑԱՆՔ ԴԱՍԱՐԱՆ ՓՈԽԵԼ

Պատերազմի մղձաւանջը զգալի, գրեթէ տեսանելի էր անցեալ տարի Սեպտեմբերին ալ:

Այն ատեն, ինչպէս աւելի առաջ, ինչպէս անկէ վերջը, ամէն օր կը յիշեցնէինք թէ աշխարհը հրաբուխի մը վրայ նստած է: Հետեւաբար, մենք ալ պարտաւոր ենք մտածել մեր ինքնապաշտպանութեան մասին: Ամէն պարագայի մէջ, «կարգի դնել մեր տունը»:

Եւ միշտ ալ կ'ազդարարէինք թէ անհրաժեշտ չէ պատերազմի կամ ուրիշ փոթորիկի մը սպասել, այս տարրական պարտականութիւնը կատարելու համար:

Քննութեան շրջանի մը առջեւ կը գտնուէինք մենք ալ,— քննութիւն մը որ կրնար ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ:

Եկաւ քննութեան օրը, աւելի շուտ քան կը սպասէինք,— Պատերա՛զմ: Եւ մենք ոչ իսկ դասարան կրցանք փոխել...

Բառախաղ չէ որ կը փորձենք: Ոչ ալ դատաստան կը կատարենք:

Պարզապէս անողոք իրականութիւն մը կը մատնանշենք,— պատերազմը անպատրաստ գտաւ մեզ, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, սկսելով Փարիզէն:

Հասկնալի էր առաջին օրերու խուճապը,— ընդհ. զօրաշարժ, հազարաւոր երիտասարդներ զէնքի տակ, ամբողջ ընտանիքներ աննեցուկ, ուրիշներ գաւառ փոխադրուած խմբովին:

Եւ կը թուի թէ այս խուճապումին մէջ ամէնէն առաջ իրենց գլխուն ճարը նայեցան անոնք որ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունէին ազգային կոչուած ղեկավարութեան հետ:

Փարիզը պարպուեցաւ ոչ միայն զինուորցուներէ, այլ եւ ազգային ջոջերէ...

Դժբախտաբար խուճապումը, շուարումը, անճարութիւնը շարունակուեցան զօրաշարժէն վերջն ալ:

Անշուշտ ունինք տակաւին սրտցաւ եւ ընդունակ մարդիկ, պատրաստ՝ զանազան պարտականութիւններ կատարելու:

Այդ շարքէն ափ մը հայրենակիցներ գլուխ գլխի տալով, կազմած են մարմին մը, օգնելու համար հայ զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն:

Բարի: Բայց ո՞վ էր որ կը սպասուէր, ներկայ փոթորիկին մէջ:

Պարտականութիւններէն մէկն է զինուորներուն օգնութեան խնդիրը: Իսկ բուն գործը,— կեդրոնական ղեկավարութիւն կամ Ազգ. Խորհուրդ, ո՞ր օրուան կը սպասէ:

Ո՞ւր պիտի գտնեն անճարները, Փարիզի կամ գաւառի մէջ:

Զափէն աւելի պերճախօս չէ՞, արդէն, Մարսէյլի տագնապը, որու մասին նոր տեղեկութիւններ հրատարակած ենք այսօր.— Շ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ԸՆԴՀ. ՓՈԽԱՆՈՐԴԻՆ ՆԱՄԱԿԸ "ՅԱՌԱՋ"Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կիլիկիոյ կաթող. ընդհ. փոխանորդ Պետրոս արք. Սարաճեանէ ստացանք երկրորդ նամակ մը, ուղղուած «Յառաջ»ի խմբագրին, մեր կատարած հանգանակութեան առթիւ:

Ահաւասիկ այդ նամակը (11 Սեպտեմբեր, թիւ 1611).

— «Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր 29 օգոստոս թուակիր նամակը, ներփակ երեսուն հազար փրանքնոց չէքով, զանձեղի Պանք տը Սիրիէն: Այս գումարն ալ վաթսուն հազար փրանքին հետ անձեռնմխելի կը պահենք, ձեր առաջարկած գեղեցիկ նպատակին համար:

Կը յուսանք որ տակաւին գումար մը եւս ստանանք, պիտի բաժնէինք տակաւին գումարներ ստանալու յոյս ունէինք, եթէ սա անիծեալ պատերազմը վրայ չհասնէր:

Սրտագին շնորհակալութիւն ձեր կատարած արդիւնաւէտ հանգանակութեան համար»: Ստորագրութիւն

ԽՄԲ.— Շատ ուշ ստացանք կարգ մը մանտաներ եւ չէք - փոստալներ որոնք ճամբան մնացած էին, զօրաշարժի թուականէն ի վեր (2 սեպտեմբեր): Այսպէս, Պոլսոյ գումարը, որ ղրկուած էր Սեպտեմբեր 5ին, դեռ երէկ մեր ձեռքը հասաւ:

Վաղը պիտի հրատարակենք զօրաշարժի թուականէն ի վեր ղանձուած կամ անձամբ վճարուած գումարներուն մանրամասնութիւնները, միջոցներ ձեռք առնելով մնացեալ գումարին փոխադրութեան համար:

Ինչպէս ծանուցած էինք, մինչեւ Սեպտեմբեր 5 Կաթող. ընդհ. փոխանորդին ղրկած ենք 105.000 փրանք: (Սեպտ. 2ին՝ 5000, Սեպտ. 5ին՝ 10.000):

Այսպէս կը փակուի հանգանակութիւնը, համաձայն մեր Սեպտեմբեր 12ի յայտարարութեան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ վերլուծելով Մուսոլինիի ճառը, դիտել կուտայ թէ ժամանակը եկած չէ հաշտութեան մասին խօսելու: Թերթ մը կ'ըսէ.— «Պ. Մուսոլինիի ճառը նորութիւն մը չի պարունակեր, այլ կը կրկնէ այն խօսքերը զոր գերմանական անթելը կը տարածէ ամէն օր: Մեր մղած պատերազմը բնաջնջումի պատերազմ է. բայց Մեծն Բրիտանիա միտք չունի Գերմանիան բնաջնջելու, այլ կ'ուզէ խորտակել հիթլէրականութիւնը: Մեր նպատակները լեհական անկախութեան հարցէն անդին կ'անցնին. թէեւ այդ խնդիրն ալ պէտք է կարգադրուի իր ժամանակին»: Աշխատաւորական օրկանը կը բացատրէ որ եթէ Մուսոլինիի թելադրութիւնը լրջօրէն եղած է, կը նշանակէ թէ Իտալիոյ վարչապետը չէ հասկցած Անգլիոյ պատերազմին պատճառները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վարչական խորհուրդը ժողով գումարելով, վաւերացուց դիւանին որոշումը, որ դատապարտութիւն կը հռչակէ Սթալին - Հիթլէր գործակցութիւնը եւ կը յայտարարէ,— «Այլեւս գործակցութիւն չի կրնար ըլլալ անոնց հետ որ չեն ուզած կամ չեն կրցած դատապարտել այդպիսի ընթացք մը,— ուրացում մարդկային համերաշխութեան սկզբունքներու»: Բանաձեւը անցաւ 5ի դէմ 24 ձայնով: (Հակառակորդները բոլշեւիկներ են):

ԵՐԿՈՒ ՉԷԶՈՔ ՆԱՒԵՐ, մէկը շուէտական, միւսը ֆինլանտական, ընկղմուեցան գերմանական սուզանաւերու կողմէ: Առաջին դէպքն է այս, պատերազմէն ի վեր: Ֆինլանտա բողոքեց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Նորէն Մարսէյլի աշխատաւորները

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ Սեպտ. 20 թուականով.—

Նախորդով կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էի Մարսէյլի հայ աշխատաւորներու մտահոգութեանց մասին:

Դժբախտաբար նոյն տաժանելի կացութիւնը կը շարունակուի դեռ: Բաց ի նուահանգիստի եւ մեծ գործարաններու աշխատանքի մերժումէն, պզտիկ արհեստանոցներու եւ առեւտրական հաստատութեանց մէջ աշխատող հայ աշխատաւորներն ալ կը ճամբուին: Կ'արձակուին նոյն իսկ անոնք որ 10 — 12 տարիէ ի վեր միեւնոյն աշխատանոցին մէջ կը բանէին, մասնագիտական գործերով: Կը ճամբուին մինչեւ անգամ անոնք որոնց զաւակները, եղբայրները եւ ուրիշ մօտաւոր պարագաներ զինուորութիւն կատարած են կամ նոր կանչուած: Վերջապէս աշխատաւորներ կան որոնք զինուորական ծառայութեան թուղթեր ունին եւ կրնան կանչուիլ մէկ օրէն միւսը,— ասոնք ալ կը ճամբուին իբրեւ օտարական:

Կը թուի թէ գործատէրերը եւ ստորադաս պաշտօնեաները տեղեակ չեն մեր ապաստանեալի (réfugié) մասնաւոր կացութեան եւ համապատասխան օրէնքներուն: Ո՞վ պիտի բացատրէ թէ մենք ալ զինուորութեան ենթակայ ենք տեղացիներուն հետ հաւասարապէս, հետեւաբար նոյն իրաւունքներն ունինք գոնէ աշխատանքի մէջ: Զանազան գրասենեակներու մէջ տեղ մը Հայերը օտարական կը նկատեն, ուրիշ տեղ մը կ'ըսեն թէ «օտար չէք, տեղացիներուն հաւասար իրաւունքներ ունիք», եւ թիւրիմացութիւնները կը շարունակուին:

Այս կացութիւնը արդար դժգոհութիւն յառաջ բերած է Օֆիսներուն եւ ազգ. վերին մարմիններուն հանդէպ, որոնք հաւաքական ձեռնարկ մը չեն կատարեր, գոնէ աշխատանքի իրաւունքը ապահովելու համար: Պէտք է ազդու դիմումներով պարզել մեր վիճակը, ներքին գործերու եւ աշխատանքի նախարարութեանց:

Մինչեւ հիմա արձանագրուած 20 — 48 տարեկան Հայերու մասին ստուգումներ կը կատարուին: Թերեւս մաս – մաս կանչուին մօտ օրէն: Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներն ալ, որոնց թիւը 4 — 5000ի կը հասնի Մարսէյլի մէջ, անորոշութեան մատնուած են:

Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւն

1.— Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ իր մասնաճիւղերուն եւ բոլոր անհատ ընկերներուն թէ Կեդր. վարչութիւնս միշտ Փարիզ կը գտնուի, եւ մեր գրասենեակը բաց է ամէն օր, որ եւ է կերպով օգտակար ըլլալու, կամ զանազան խորհուրդներ տալու մեզի դիմող ընկերներուն:

2.— Գաւառի մեր տեղական մասնաճիւղերը կրնան — պարագաներուն հարկադրանքով—առանձին դիմում կատարել տեղական իշխանութեանց մօտ, իրենց պատրաստակամութիւնը յայտնելով կրաւորական պաշտպանութեան գործին համար:

3.— Մեր հայրենակիցներէն անոնք որ 18 տարեկան են, զօրակոչի ենթակայ չեն անմիջապէս: Սակայն իրենց յառաջիկայ ծառայութեան նպաստաւորման համար, կրնան առանձին մասնագիտութիւն մը ընտրել (օդային, մեքենական, անթել եւայլն) եւ զինուորական նախապատրաստութիւն մը անցընելով Brevet մը ստանալ, որ իրաւունք կուտայ իրենց նոյն արհեստը կիրառել, երբ որ զօրակոչի ենթարկուին:

4.— Զօրակոչի ենթարկուած զինուոր հայրենակիցներու ընտանիքները, ընտանեկան նպաստ կարենալ ստանալու համար, պարտաւոր են որոշ ձեւակերպութիւններ կատարել: Նախ զինուոր անձը իր զօրամասի պետէն վկայական մը առնելու է, եւ ուղարկելու է իր ընտանիքին: Ապա այդ փաստաթուղթին վրայ աւելցնելով ինքնութեան թուղթերը, բնակութեան, աշխատանքի վկայական, պէտք է դիմել իր բնակավայրի քաղաքապետութեան:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ անթելը անգլերէն քարոզ մը ուղղեց Անգլիացիներուն, ազդարարելով.— «Ի վերջոյ Գերմանիա եւ Անգլիա, որոնք երկու հիւսիսային ազգեր են, պէտք է համաձայնին, բայց եթէ որոշէք շարունակել կռիւը, Գերմանիա գիտէ հարուածով պատասխանել հարուածին»:

ՍՈՖԻԱՅԻ յունական դեսպանը յանուն իր կառավարութեան ջերմ գոհունակութիւն յայտնեց Պուլկարիոյ չէզոքութեան յայտարարութեան առթիւ, որ «էական աջակցութիւն մը կը կազմէ Պալքաններու խաղաղութեան համար»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ գերմանական շահերուն պաշտպանութիւնը պիտի ստանձնէ Զուիցերիա, եթէ Ֆրանսա հաւանի:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանին նախագահը հաղորդեց թէ մօտերս առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքուի Խ. Միութեան հետ: Այս դաշնագրին համաձայն Ռուսիա գրեթէ ամբողջովին ձեռք պիտի անցընէ Պուլկարիոյ արտածումները: Մինչեւ հիմա Գերմանիա կը ստանար Պուլկարիոյ առեւտրական փոխանակութեանց 2/3ը:— Միեւնոյն ատեն օդանաւային կանոնաւոր գիծ մը պիտի հաստատուի Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Սանճաքի գաղթականները կը խանգարեն տեղաւորման խնդիրը

Տարօրինակ պատմութիւն մը Պէյրութէն: «Ազդակ»ն է որ կը պատմէ, Սեպտեմբեր 9 թուակիր խմբագրականով, հետեւեալ խորագրին տակ.—«ՈՒՐ ԷՆՔ, ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ».

— «Առանց խոր ցաւի չէ որ այս հարցումը կ'ուղղենք Սանճաքի մեր գաղթական ազգակիցներուն, տեսնելով կարգ մը ընթացքներ որ հեռու են կացութեան պատշաճելէ:

Ահա ամէնէն վրդովիչը, Մանթարի խնդիրը որ քանի մը օրէ ի վեր կը զբաղեցնէ ազգային իշխանութիւնը եւ մամուլը:

Իբրեւ մէկ մասը տեղաւորման մեծ ծրագրին, կ'որոշուի Մանթարի մէջ ալ զետեղել 235 ընտանիք: Գնդապետ Քոլէ կատարել կուտայ հարկ եղած ուսումնասիրութիւնները, յարմար կը գտնէ ընդարձակ հող մը, կը համաձայնի գնին շուրջ եւ կանխավճար մըն ալ կ'ընէ: Եւ համախորհուրդ Ազգային Միութեան հետ, անցեալ շաբթու Հալէպէն փոխադրել կուտայ 235 ընտանիք:

Կուգան գաղթականները, բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեն: Զհաւնին հողին եւ քամիոնները չիտակ էլ Ապտէ քշել տան, առանց նոյն իսկ վար իջնելու:

Ազդուած այս անսպասելի ընթացքէն, գնդապետը կը դիմէ ազգային մարմիններու միջամտութեան: Կաթողիկոսական ընդհանուր փոխանորդը եւ Կարոյեան սրբազան անձամբ էլ Ապտէ կ'երթան եւ ժամերով յորդոր կը կարդան: Ի զուր, սակայն: «Զենք ուզեր» կը կրկնեն ու կը յամառին գաղթականները:

Ապարդիւն կ'անցնին նաեւ Գնդ. Քոլէի եւ Հալէպի Առաջնորդին բոլոր խրատները: Եւ կը պատահի անխուսափելին.— չափազանց նեղուած այս անըմբռնելի պահանջկոտութենէն, Գնդապետը կը ջնջէ հողին գնման պայմանագրութիւնը, այսինքն կը լքէ այդ գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրը:

Հաւատացէք, բառ չենք գտներ որակելու համար մեր հայրենակիցներուն այս ընթացքը եւ մանաւանդ մտայնութիւնը, որ երբեք պատուաբեր չէ ազգային տեսակէտով:

Այո, կրնայ ըլլալ որ տրամադրուած հողը իտէալական չէ, չունի բոլոր կատարելութիւնները: Բայց անպայման բնակելի է, քանի որ հողատար իշխանութիւնը յանձն առած է ահագին գումար մը զոհել, գնման թէ տեղաւորման ծախքերուն համար: Ցետոյ, մեր ամէնէն հեղինակաւոր երեք կրօնապետները գացած, անձամբ տեսած ու հաստատած են թէ հողը ջրառատ է ու բերրի:

Այս պայմաններուն մէջ, գաղթականները ի՞նչպէս կրնան այդքան բծախնդիր ըլլալ եւ պահանջել որ ուրիշ հողամաս մը յատկացուի իրենց: Մանաւանդ յամառիլ, կարեւորութիւն չտալ երեք հոգեւոր պետերուն եւ նոյն ինքն գնդապետին ստիպողական թելադրութեանց:

Ո՞ւր էնք, հայրենակիցներ: Մարդ սեփական տունին մէջ եւ հարազատ ծնողին հանդէպ իսկ իրաւունք չունի այնքան պահանջկոտ գտնուելու, ուր մնաց երկրի մը մէջ որ վերջ ի վերջոյ օտար է, որքան ալ բարեացակամ ու հիւրընկալ:

... Ոչ, հայրենակիցներ: Այնքան ժպտուն այդ դէմքը կրնայ նաեւ վայրկեանապէս թթուիլ եւ ձեր չհաւնածն ալ չտալ, բոլորովին մէկ կողմ քաշուիլ, ինչպէս ըրած է արդէն տեղաւորման ճիւղին պետը՝ ջնջելով Մանթարի հողին պայմանագրութիւնը:

Հապա պատերազմի պարագա՞ն: Երբ Հիթլէր գոռացուց թնդանօթը, անկախ անխուսափելի հետեւանքներէն, լրջօրէն վախցանք որ մէկ կողմ կը դրուի նաեւ գաղթականներու տեղաւորման գործը: Որովհետեւ, երբ խնդիրը կենաց - մահու պայքարի մը կը վերաբերի, այլ եւս կը դադրին բոլոր ձեռնարկները՝ տեղ տալու համար միայն ազգային պաշտպանութեան գործին:

Մինչդեռ հողատար իշխանութիւնը, հակառակ այդքան մեծ հոգերուն, անշեղ կը շարունակէ իր նախախնամական դերը, ոչ միայն հող գնելով, այլեւ ստանձնելով շէնքերու շինութիւնը, ինչպէս նաեւ գաղթականներու մէկ տարուան ապրուստը:

Ասիկա արդէն բացառիկ օրհնութիւն մըն է, որ պէտք է դիմաւորուէր ոչ միայն անտրտունջ, այլ եւ բացառիկ երախտագիտութեամբ: Երբ պետութիւնը կը ստիպուի մատաղ ընել իր միլիոնաւոր զաւակները, քանի մը հազար օտար գաղթականներով չէ որ պիտի մտահոգուի:

Կը թուի թէ մեր ազգակիցները չեն ըմբռներ այս կէտերը, չեն գնահատեր կացութեան բացառիկ եղերականութիւնը, այլ միամտօրէն կը խորհին թէ դիմացի իշխանութիւնը պարտաւոր է կատարել իրենց բոլոր քմայքները:

Ցետոյ, ինչի՞ վստահած կը յամառին այդքան: Ազգային մարմիններո՞ւն, սկսած հանդանակութեա՞նց: Աւաղ, ուրիշ բաներու կարգին, այս ձեռնարկին ալ տապարի հարուած իջեցուց պատերազմը: Այնպիսի պահու մը երբ ամէնէն ինքնաբաւ մարդիկն անգամ կ'ապրին վաղուան անստուգութիւնը, գաղթականներու մտածումը չէ որ պիտի գայ առաջին կարգին վրայ եւ մանաւանդ արդիւնաւորուի»:

Կ'ուզէինք որ այս պարագաները լրջօրէն նկատի առնէին ոչ միայն Մանթարի հողին չհաւնողները, այլ եւ անոնք որ կը մերժեն իրենց առաջարկուած գործերը, նախընտրելով մնալ կայաններուն մէջ: Վաղը պիտի բացուին դպրոցները եւ հետեւաբար պիտի պարպուին կայանները: Արդէն իսկ կայանի մը համար վերջնագիր ստացած է Ազգային Միութիւնը: Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընեն խստապահանջները, անոնք որ քթին չեն տանիր առաջարկուած գործերը:

Չէ, հայրենակիցներ: Այս ընթացքը ոչ ճիշդ է, ոչ ալ գործնական: Եւ եթէ շարունակուի այսպէս, հետեւանքը կրնայ շատ ցաւալի ըլլալ ամէն տեսակէտով»:

Ֆրոյտ կենսագրութիւնը ու գործը

Գրեցինք թէ Ֆրոյտ մեռաւ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը, 83 տարեկան հասակին մէջ:

Ծնած էր 1856ին, Ֆրայպէրկի մէջ (Աւստրիական Մորավիա): Ծագումով Հրեայ, հարուստ ընտանիքի զաւակ, երկրորդական կրթութիւնը աւարտելէ վերջ հետեւեցաւ բժշկութեան (1873): Երբ կ'աշխատէր նշանաւոր Պրուքէի աշխատանոցին մէջ իբրեւ օգնական փորձնական հետազօտութեանց, երեւան հանեց քոքայինին զգայազրկիչ յատկութիւնները, զորս յետոյ Քոլլէր պիտի օգտագործէր ակնաբուժութեան մէջ: 1886ին, այլեւս բժիշկ, կը մեկնի Ֆրանսա, հետեւելու աշխարհահանօթ Շարքոյի դասախօսութեանց, Սալփէթրիէր հիւանդանոցին մէջ,— շնորհիւ այդ դասախօսութիւններուն էր, որ Ֆրոյտ գտաւ իր փառքի ճամբան: Շարքօն էր, որ իրեն ներշնչեց թէ ջղագարութիւնները (névrose) հոգեկան այնպիսի հիւանդութիւններ են, որոնք կազմախօսական ծագում չունին: Ֆրոյտ յետոյ գնաց Նանսի, հետեւելու Լիէպոյի եւ Պէրնհայմի դասախօսութեանց, որոնք աւելի եւս զօրացուցին իր տեսակէտները: Վերադարձին, երբ իբրեւ բժիշկ կը գործէր Վիէննայի մէջ, Պրոյէրի հետ, կրցաւ բժշկել իսթէրիք կին մը, պեղելով անոր մտաւոր կեանքին անցեալը՝ քնացնելէ վերջ, եւ յետոյ արծարծելով սկզբնական յուզումը՝ արթնցնելէ վերջ:

Այլեւս բանաձեւած էր իր վարդապետութիւնը՝ փրոյտիզմ, անոր գործադրութեան ձեւը՝ հոգեվերլուծում: Հետզհետէ անունը կը շինէ, հեղինակութիւն կը դառնայ եւ 1902ին կը նշանակուի արտակարգ դասախօս Վիէննայի բժշկական համալսարանին:

Այնուհետեւ հրատարակեց բազմաթիւ աշխատութիւններ, ստուար հատորներ, որոնց մէջ պայծառօրէն պարզեց իր վարդապետութիւնը, բժշկութեան եւ հոգեբանութեան մէջ անոր դերը, եւայլն:

Բոլոր այդ աշխատութիւնները թարգմանուեցան եւրոպական լեզուներու, իրեն ապահովելով հասոյթի անսպառ աղբիւր մը: Իր վարդապետութեան յարեցան նախ անգլեւսաքսոն մտաւորականները, մինչ լատին աշխարհը կը դիմադրէր,— բուռն վիճաբանութիւններ կատարուեցան Ֆրոյտի տեսակէտներուն մասին, մասնաւորաբար պատերազմէն վերջ: Բժշկութիւնը, գրականութիւնը, հոգեբանութիւնը, գրական քննադատութիւնը, նոյնիսկ գեղարուեստը մեծ յեղաշրջում կրեցին Ֆրոյտի տեսակէտներուն ազդեցութեան տակ: Ինք եւս դարձաւ համաշխարհային դէմք մը, հիւանդներ աշխարհի չորս ծագերէն, կը դիմէին իրեն, բժշկուելու համար: (Տանըմարքայէն, հիւանդ մը ոտքով ճամբորդած ու գացած է Ֆրոյտի մօտ, դարման խնդրելու իր հոգեկան անդոհին):

«Յառաջ»ի մէջ շատ է խօսուած Ֆրոյտի վարդապետութեան մասին: Այդ վարդապետութեան եկաւ ուժ տալ նաեւ ներծոր գեղձերու հոգեբանական ուսումը, որ իր նուաճումներով կը խոստանայ աւելի մեծ յեղաշրջում մը քան Ֆրոյտիզմը: Հայոց մէջ, փրոյտիզմի մասին գրքոյկ մը ունի Տոքթ. Գ. Ամատեան, իսկ երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը՝ Խորէն Գաբիկեան «Բազմավէպ»ի մէջ, հատուկտոր ուրիշ ուսումնասիրութիւններ երեւցած են նաեւ զանազան թերթերու մէջ:

Ֆրոյտի բոլոր գործերը թարգմանուած են ֆրանսերէնի,— Տիկին Մարի Պոնափարթ (յոյն իշխանուհի մը, որ Փարիզ կը բնակի), իբրեւ աշակերտ Ֆրոյտի, թարգմանութիւններով եւ ուսումնասիրութիւններով մեծ դեր կատարած է իր վարպետը ճանչցնելու համար Ֆրանսայի մէջ:

Ահաւասիկ Ֆրոյտի աշխատութիւններուն ցանկը.— Երազներու բացատրութիւնը, Առօրեայ կեանքի հոգէ – ախտաբանութիւնը, Երեք փորձեր սեռականութեան տեսութեան մասին, Թոթէմ եւ Թապու, Ներածութիւն հոգեվերլուծման, Հաւաքական հոգեբանութիւն եւ «Ես»ին վերլուծումը:

Երբ Հիթլէր գրաւեց Աւստրիան, Ֆրոյտ ստիպուեցաւ հեռանալ եւ ապաստանիլ Անգլիա, ուր տակաւին կ'աշխատէր արտադրել: Ինք տուն կուտար եւ աղջիկը գրի կ'առնէր,— այսպէս կը պատրաստէր պատմական ուսումնասիրութիւն մը Մովսէսի մասին, եւ ըստ թերթի մը վկայութեան՝ Հոգեվերլուծման փորձ մը Նացիական շարժումին մասին:

Գէորգ քհնյ. եւ զաւակները՝ Մաքրուհի, Անժէլ եւ Պերճ, իրենց կրած դառն եւ ծանր կորուստին առթիւ, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Գեր. Տիրան վրդ.ի, Փարիզի եւ շրջանի արժ. քահանաներու դասուն, պատ. Հոգաբարձութեան, դպիրներուն եւ այն բոլոր յուղարկաւորներուն որոնք իրենց ողբացեալ երիցուհւոյն, անձնուէր եւ անմոռանալի սիրելի մօր ԱՆՆԱ Գ. ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ (ծնեալ Ճիզմէճեան) թաղումին տխուր արարողութեան առթիւ իրենց յարգանքի տուրքը բերին Սեպտեմբեր 21ին, անձամբ կամ նամակով եւ ծաղկեպսակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին, մխիթարելով մեզ ինչպէս եւ վշտակիր քոյրը, քեռորդիները եւ պարագաները:— Վշտակիր Գէորգ քահանայ Նիզամեան եւ զաւակները:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ԸՆԿԵՐ Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ (Կարօ Ղազարոսեան), որ Ֆրանսա կը գտնուէր մօտ երկու տարիէ ի վեր, երէկ Պուլկարիա վերադարձաւ իր տիկնոջ հետ, ուրկէ պիտի շարունակէ աշխատակցիլ «Յառաջ»ի, որքան թոյլ կուտան պարագաները:

ԱԶԳ. ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ վերատեսչութիւնը իմացած ըլլալով որ շատ մը արտադրիչներ եւ վաճառականներ կանխիկ վճարում կը պահանջեն իրենց յաճախորդներէն, կ'ազդարարէ թէ այդ ընթացքը կրնայ ծանրապէս նուաղեցնել արտադրութիւնը եւ հայրենասիրական կոչ մը կ'ուղղէ, որպէսզի ինքնաբերաբար վերջ տան այս դրութեան, վարկեր բանալով սովորականին պէս:

ՀԻԹԼԷՐԻ ԳԻՐՔԸ, «Իմ Պայքար»ը վերցուած է գրադարաններէն, հակաբոլշեւիկ բովանդակութիւն ունենալով, կ'ըսուի թէ սրբագրութիւններ պիտի կատարուին մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ, նախագահութեամբ Հիթլէրի: [illegible]

[illegible] (1.20 X 1.80 մեթր) 80 փրանք, իսկ մեծերը՝ համար (2.40 X 1.80) 160 փրանք:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ արշաւանքի ծրագիրը շատոնց մշակուած էր, ինչպէս կը հետեւի Պերլինի պաշտօնական գործակալութեան մէկ զեկուցումէն, որ կ'ըսէ.— «Երբ, 1939ի գարնան, հետզհետէ աւելի բացորոշ երեւցաւ թէ Լեհաստան իր յոյսը դնելով արտաքին օգնութեան վրայ, պիտի չվարանի զէնքի դիմելու, գոհացնելու համար իր ազգային լայն տենչերը Գերմանիոյ դէմ, մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը կատարուեցաւ Լեհաստանի բոլոր զինուորական դիտումներու մասին: Հիթլէր շարք մը խորհրդակցութիւններ կատարելով բանակի, նաւատորմի եւ օդատորմիղի հրամանատարներուն հետ, քննուեցաւ եւ որոշուեցաւ Գերմանիոյ պաշտպանութեան յատակագիծը»:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ բանակը մեծ յարձակողականի մը ձեռնարկեց Չինաստանի դէմ: Երկու կողմերն ալ յաջողութիւններ կը ծանուցանեն:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը սկսած է ողողել Լեհաստանի գրաւեալ շրջանները խորհրդային հրատարակութիւններով եւ պատկերներով: Թերթ մը կը գրէ թէ Կարլ Մարքսի, Էնգէլսի եւ Լէնինի լուսանկարները ղրկուած են 500,000 օրինակ:

[illegible]

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ վերաբացուեցաւ կիրակի օր, ժամը 9էն 17: Վտանգի պարագային նորէն կրնայ փակուիլ:

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ քարդ - փօսթալներ (դեղին) պիտի հանուին, նման՝ զինուորեալներու յատկացուած քարդերուն (կապոյտ), եւ հատը հինգ սանթիմ պիտի ծախուին նամականիներու մէջ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ երեք խմբագրականներ հրատարակելով «Փոփիւլէր»ի մէջ, Լէոն Պլում կ'առաջարկէ ջնջել կանխարգել գրաքննութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին կողմէ: Առաջին այցելութիւնն է այս, Լեհաստանի ռուսական արշաւանքէն ի վեր:

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ արարքներու համար 15 ամիս բանտարկութեան եւ 500 փրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ Լեհ մը, Սթէֆան Պորովից, որ ըսած էր թէ «Ռուսաստան շատ լաւ ըրաւ Լեհաստան մտնելով» եւ թէ «ինք եւ իր բարեկամները պիտի քանդեն Ֆրանսայի դրամատիրական կարգուսարքը»: [illegible] 100 փրանք [illegible]

[illegible] մէջ 120,000 Հրեաներ [illegible] 18 — 50:

[illegible] 500 փրանք [illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԻՋԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 Sept. 1939

Ժե ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4155
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՀՐԵՏԱՆԻՆ ԿԸ ՀԱՐՈՒԱԾԷ ԶԻԿՖՐԻՏԻ ԳԻԾԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԶՕՐՔԻՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Նախարարական խորհուրդը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ: Այս առթիւ ներքին նախարար Պ. Ալպէռ Սառօ հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ներկայեց հրամանագիր մը, որով կը լուծուին համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոր հետ կապուած բոլոր խմբակցութիւնները:

Հրամանագիրը կ'արգիլէ հրատարակութիւնը, շրջաբերութիւնը, բաշխումը եւ վաճառումը ամէն գրուածքի, պատկերի եւ, ընդհանրապէս որ եւ է քարոզչական նիւթի որ կը ծառայէ Գ. Միջազգայինի կամ անոր հետ կապուած կազմակերպութեանց նշանաբանութեան: Վերջապէս հրամանագիրը պատիժներ կը սահմանէ այս օրէնքին անսաստողներուն:

Կառավարութիւնը չէր կրնար հրամանագրով փոխել սահմանադրութեան տրամադրութիւնները: Հետեւաբար չէ ուզած անմիջապէս հռչակել համայնավար երեսփոխաններն ու ծերակուտականները, այդ իրաւունքը ձգելով խորհրդարանին: Բայց եւ այնպէս, հրամանագիրը հետեւեալ պատժական տնօրինութիւնները կը նախատեսէ.— Եթէ բոլշեւիկ երեսփոխանները այս օրէնքին տրամադրութեանց հակառակ արարքներ գործեն, դատի պիտի յանձնուին, առանց նկատի առնելու իրենց հանգամանքը: Ներքին նախարարը չէ կրցած ցկեալ հռչակել նաեւ նահանգային կամ քաղաքապետական խորհուրդներու համայնավար ներկայացուցիչներուն ընտրութիւնը, բայց միեւնոյն պատիժները կը նախատեսուին նաեւ անոնց հանդէպ, եթէ օրինազանցութիւն գործեն: Հետեւաբար, կառավարութիւնը պիտի կրնայ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին գադրեցնել օրինազանց ժողովներ կամ յանցապարտները դատի յանձնել անհատ - անհատ:

Այս առթիւ անհրաժեշտ հրահանգները հաղորդուած են բոլոր նահանգապետութեանց, որպէսզի ամէն միջոց ձեռք առնեն, հրամանագրին տրամադրութիւնները ստուգապէս գործադրելու համար:

*** Համայնավար կուսակցութեան ֆրանսական հատուածը Կոմինթէրնի ամէնէն զօրաւոր ճիւղն էր, այն օրէն ի վեր որ Հիթլէր ջնջեց գերմանական հատուածը, վեց տարի առաջ: Ֆրանսայի մէջ ալ լուծուելով, համայնավար կուսակցութիւնը իբրեւ կազմակերպուած ուժ այլեւս գոյութիւն չունի Եւրոպայի մեծ երկիրներուն մէջ, բացի Խ. Միութենէն:

Ֆրանսական կառավարութեան որոշումը անակնկալ մը չէր եւ կը սպասուէր շաբաթներէ ի վեր, մանաւանդ այն օրէն երբ Խ. Միութիւնը ոչ - յարձակման դաշնագիր մը կնքեց Գերմանիոյ հետ (24 օգոստոս) եւ յետոյ կոնակէն զարկաւ Լեհաստանը (17 Սեպտեմբեր): Նոյն իսկ ձախակողմեան թերթեր, օրինակ՝ արմատական «Էօվր»ը կը թելադրէին լուծել կուսակցութիւնը, պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր: Իսկ Լէոն Պլում իր թերթին մէջ թախանձագին կոչեր ուղղեց բոլշեւիկ վարիչներուն, որպէսզի խզեն իրենց կապերը Մոսկուայի հետ, փրկելու համար կուսակցութիւնը:

Եւ սակայն կարմիր վարիչները մերժեցին այս թելադրութիւնը: Իրենց ղեկավարը, Մարսէլ Քաշէն, յայտարարելով հանդերձ թէ Ֆրանսայի համայնավարները քաջաբար պիտի կռուին խրամներուն մէջ, կը մերժէր խզել կուսակցութեան կապերը Մոսկուայի հետ: Այս առթիւ նամակ մը ուղղելով Լէոն Պլումի, կը պատճառաբանէր թէ Լեհաստան մերժեց թոյլ տալ որ կարմիր բանակը իր երկիրը մտնէ նացիներուն դէմ կռուելու համար, հետեւաբար անկարելի դարձուց Խ. Միութեան միացումը խաղաղութեան ճակատին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ ...

Համայնավար կուսակցութիւնը երրորդ մեծ կազմակերպութիւնն էր Ֆրանսայի մէջ, ընկերվարականներէն եւ արմատականներէն վերջը: Ունէր երկու ծերակուտականներ (մէկը Մարսէլ Քաշէն) եւ 72 երեսփոխաններ եւ 1.200.000 քուէ շահեցաւ վերջին ընտրութեանց մէջ (1936): Կուսակցութեան անդամներուն թիւը կը հաշուէին աւելի քան կէս միլիոն (անդամատուրքով): Ամբողջ երկրին մէջ մօտ 800 թաղապետութիւններ կը գտնուէին իր ազդեցութեան տակ: Միեւնոյն ատեն կը հրատարակէր հարիւրաւոր թերթեր եւ պարբերականներ:

Լուծման հրամանագիրը վերջնապէս կը հաստատէ երկու բոլշեւիկ օրաթերթերուն, «Իւմանիթէ»ի եւ «Սը Սուառ»ի խափանումը: Այս երկու թերթերը դադարման դատապարտուեցան պատերազմին սկիզբը, եւ անոնց փոխարէն ապօրէն թռուցիկներ լոյս կը տեսնէին:

*** Աջակողմեան բոլոր թերթերը բնականաբար կը ծափահարեն կառավարութեան որոշումը: Կարգ մը թերթեր կը պահանջեն որ բոլշեւիկ երեսփոխաններն ալ անվաւեր հռչակուին անմիջապէս: Լէոն Պլում կարճ խմբագրականի մը մէջ հաստատելէ վերջ թէ լուծումը նախատեսուած էր Սեպտ. 17էն ի վեր, երբ խորհրդային բանակը Լեհաստան արշաւեց, կը գրէ թէ «ընկերվարական կուսակցութեան մեծ մասը բնական եւ օրինաւոր պիտի գտնէ լուծումը, առանց զայն ծափահարելու». իսկ ինք անձնապէս քիչ մը տարբեր կը մտածէ.

— «Այն մարդիկը որ տասը օրէ ի վեր հրապարակային ճնշում մը բանեցուցին կառավարութեան վրայ, ինչպէս Ֆրօսար եւ կարծեմ Ֆլանտէն, դէշ խորհուրդներ տուած եղան, իմ կարծիքով: Ես սխալ կը գտնեմ լուծումը: Ճիշդ այն պահուն երբ համայնավար կուսակցութիւնը ջախջախուած կը մնար իր անմիտ սխալներուն ծանրութեան տակ, վիճաբանութիւնը կրնայ փոխադրուիլ ուրիշ գետնի մը վրայ»:

ՇԱԲԱԹՆԵՐՈՎ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերուն առջեւ

»»» . «««

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 45, Սեպտեմբեր 26, առաւօտ.— Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւնը շարունակուեցաւ Տէօ Փոնի հարաւային արեւելեան կողմը: Սեպտ. 25ի գիշերը կարգ մը ճակատամարտներ տեղի ունեցան մեր եւ թշնամի յառաջամարտիկ օդանաւերուն միջեւ:

Զեկոյց թիւ 46, իրիկուն.— Թշնամի հրետաձիգ ուժերու գործունէութիւն Տէօ Փոնի եւ Փիրմասանսի հարաւային շրջաններուն մէջ: Արշալոյսին յարձակում մը ետ մղուեցաւ Լօթէրի ճակատին վրայ:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Գերմանացիները ծանր կորուստներ կրած են Լօթէրի յարձակման ատեն: «Ֆրանսական ծանր հրետանին, որ աւելի մօտեցած էր ճակատին, իր կրակին տակ պահեց Զիկֆրիտի գիծը քանի մը կէտերու վրայ, համաձայն անպաշտօն լուրերու: Գերմանացիներն ալ ծանրապէս հարուածեցին ֆրանսական գիծերը, երեւութապէս վախնալով թէ վճռական գործողութիւն մը կը պատրաստուի»:

Նոյն թերթին զինուորական աշխատակիցը կը բացատրէ թէ Ֆրանսայի հետադօտիչ օդանաւերը անհրաժեշտ համարած են լուսանկարել Գերմանիոյ արեւմտեան ճակատի պաշտպանողական ցանցը. այս է պատճառը որ կայուն վիճակ մը կը տիրէ այդ ճակատին վրայ: «Ֆրանսական եւ անգլիական ծանր հրետանին, որ գերազանց քանակութեամբ համախմբուած է Մաժինոյի գծին շուրջը, շարունակեց զարնել գերմանական ամրութիւնները ժամէ ժամ, աստիճանաբար քանդելու համար զանոնք. ինչ որ, մասնագէտներու կարծիքով, կրնայ շաբաթներ տեւել, մինչեւ որ մէկ կամ միւս բանակը խիզախէ հարիւր հազարաւոր կեանքեր վտանգել, ճեղքել անցնելու համար: Թնդանօթները գոռացին երէկ ամբողջ օրը եւ հաշուի եղած է թէ 24 ժամուան մէջ 10.000 ռումբեր սրբած են գերմանական դաշտերը, Սարի եւ Հարցի Անտառին երկայնքը: Եունայթըտ Փրէսի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանացիները իրենց կրակը կեդրոնացուցին Մաժինոյի գծին աշտարակներուն վրայ, եւ հրետաձիգ ուժերու ռմբակոծութեան հետ միաժամանակ տեղի ունեցան քանի մը օդանաւային ճակատամարտներ: Իւրաքանչիւր հրետանի հետադօտիչներ ղրկեց, ճշդելու համար կրակը: Կ'ըսուի թէ կարգ մը կռիւներ տեղի ունեցան գերմանական գծին մէջ:

«Օդանաւային լուսանկարները ցոյց կուտան թէ Գերմանիոյ ամէնէն զօրաւոր ամրոցները կը գտնուին Սարի հանքերուն ետեւ: Հռենոսի ճակատը, ուր գետը կը հոսի խրամապատ հովիտէ մը, ցից եւ թաւուտ սարալանջերով, այնպիսի ահարկու խոչընդոտ մը կը ներկայացնէ որ Գերմանացիները միայն կամրջագլուխները ամրացուցած են եւ ուրիշ տեղերու մէջ հաստատած են թնդանօթի 15 դիրքեր, իւրաքանչիւր քառակուսի մղոնի վրայ: Այնտեղ ուր սահմանագլուխը կը հեռանայ Հռենոսէն եւ դէպի արեւմուտք՝ Սար կը դառնայ, Գերմանացիները շինած են 30 — 40 դիրքեր իւրաքանչիւր մղոնի վրայ, իսկ աւելի դէպի արեւմուտք, Սարի եւ Մոզէլի միջեւ, Զիկֆրիտի ամէնէն խիտ ցանցին մէջ, 50 թնդանօթի դիրքեր իւրաքանչիւր քառակուսի մղոնի վրայ: Գերմանացիները գլխաւորաբար շարք մը անկապ ամրացներ շինած են, ամէն մեծութեամբ, ողկոյզի պէս շարուած հովիտներուն մէջ, խափանելու համար արեւելեան յառաջխաղացութիւն մը, մինչդեռ Ֆրանսական մեթոտն եղած է ամէնէն հզօր ամրութիւնները շինել բաւական բարձր, տիրապետելու համար շրջականներուն վրայ:

«Զինուորական հեղինակութիւններու կարծիքով, երկու գիծերը այնքան հզօր են որ գրեթէ կը չէզոքացնեն իրար, մինչեւ որ մէկուն հրետանին կարենայ ճեղքեր բանալ թշնամի ամրութեանց մէջ: Կարգ մը մասնագէտներ կը կարծեն թէ ամբողջ ձմեռը պիտի անցնի, մինչեւ որ խոռոչ մը բացուի մէկ կամ միւս գծին վրայ: Ֆրանսացիները առ այժմ չեն աճապարեր, որովհետեւ իրենց առաջին յարձակողականը զիրենք դրաւ գերմանական հողին վրայ եւ ամէն առաւելութիւն ապահովեց բուն Զիկֆրիտի գիծերուն դիմացը, եւ, լեհական դիմադրութեան խորտակումէն ի վեր, այլ եւս հարկադրուած չեն գերմանական բանակին ուշադրութիւնը դէպի արեւելք դարձնելու: Ժամանակը դաշնակիցներուն համար կը բանի, շնորհիւ նաւային պաշարման մեծ յաջողութեան, հետեւաբար Ֆրանսացիները կրնան սպասել, մինչեւ որ գերման սպարապետութիւնը որոշէ յարձակիլ, յանձն առնելով սարսափելի կորուստներ Մաժինոյի գծին առջեւ, կամ մինչեւ որ ֆրանքեւանգլիական գերազանց հրետանին ծակ մը բանայ Գերմանացիներու աճապարանքով շինուած արեւմտեան պարիսպին մէջ»:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, քաղաքին դիմադրութիւնը կը շարունակուի, հակառակ գերմանական յարձակումներու յարաճուն սաստկութեան: Կ'ըսուի թէ Հիթլէր եւ սպայակոյտը հրամայած են օր առաջ գրաւել քաղաքը, որպէսզի աւելի չուշանան արեւմտեան ճակատին գործողութիւնները: Գերմանական զօրքը անխնայ կը ռմբակոծէ Վարշաւան, որուն ռազմանիւթերու մթերանոցն ալ պայթած է, սարսելով քաղաքը: Մինչ Գերմանացիները Վարշաւայի պաշարումով զբաղած են, Ռուսերը կը շարունակեն յառաջ խաղալ, նոր քաղաքներ գրաւելով:

ՆՈՐ ԲՈՑՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԱՐԾԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ՑԱՆԿ 38

Մարսէյլի Կեդր. Յանձնախումբէն (Գ. Մանաւճար)	5860.—
Սէն Շամոնի հանգանակիչ յանձնախումբէն	1657.50
Պոատոյի գաղութէն	1960.—
Իսի լէ Մուլինոյի Ե. գումարը (Կ. Խաչ 200, Ե. Ուզունեան 50)	250.—
Լուէթի գաղութէն (Լ. Գրիգորեանի միջոցաւ)	488.—
Փարիզի Հայ Երիտ. Միութենէն (450).—	
Մ. Գազանճեան	100.—
Տ. եւ Վ. Մոստիչեան	100.—
Պ. եւ Ն. Համբարձումեան	100.—
Պ. Մուրատեան	50.—
Պ. Բամպուքճեան	50.—
Գ. Փափազեան	50.—
Լաժանթիէ - Պէսէժէն, Պարէտ Պէյլէրեանի միջոցաւ	250.—
Գ. Տէր Արսէնեան, Փորթլէնտ (Մ. Նահանգներ) մէկ տոլար	
Քանոնի Յակոբ Ասլանեանի	42.—
ձեռքով	65.—
Անուվիլ լէ Կոնէսի Բ. ցանկը	110.—
Տիկին Մարիամ Մուշէեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	40.50
Միքայէլ Իսքէնտէրեան, Թուռ	25.—
Յակոբ Խաչիկեան, Սէն Մօռ	25.—
Վահէ Զավուշեան, Լիոն	10.—
Գումար՝	11.233.—
Սեպտ. 6ի գումարը	110.543.—
Ընդհ. գումար	**121.776.—**

ԽՄԲ.— Այս գումարէն **105.000** ֆր. չորս անգամէն փոխադրուած է Կիլիկիոյ Կաթող. Ընդհ. փոխանորդ Պետրոս Արք. Սարաճեանի, օգոստոս 16էն Սեպտեմբեր 5: Մնացեալին փոխադրութեան համար ալ միջոցներ ձեռք առած ենք (արտօնութիւն չէքի):

*** Դժբախտաբար հնարաւորութիւն չունինք հրատարակելու մասնակցողներու ցանկերը, ինչպէս առաջ: Մարսէյլի Գ. ցանկէն կը տեղեկանանք թէ քաղաքին մէջ հանգանակուած է 2081 ֆրանք, Լուրտ գացող ուխտաւորներէ՝ Տիկին Հ. Զաթիկեանի միջոցաւ 220 ֆրանք, Սէն Լու արուարձանէն՝ 2270 ֆրանք, Քամփանյը Ֆրէզէն՝ քաղ. խորհուրդին ձեռքով՝ 830 ֆրանք, Կարտանէն՝ 918 ֆրանք, որուն կէսը, 459 ֆրանք յանձնուած է Կեդր. Յանձնախումբին, մնացեալ կէսը ղրկուած է Բարեգործականի միջոցաւ:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԷՍԹՈՆԻՈՅ

Սարաճօղլու Մոսկուայի մէջ

Կը թուի թէ քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը այժմ դարձած է դէպի արեւելք, Կեդր. Եւրոպա եւ Պալքանները, ուր մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն կարմիր բանակին շարժումները եւ Մոսկուայի զանազան ձեռնարկները:

Քարլ Սէլթէր, Էսթոնիոյ արտաքին նախարարը, որ Մոսկուա գացած էր բանակցելու համար, կրունկին վրայ ետ դարձաւ, հազիւ 15 ժամ կենալով Մոսկուայի մէջ, մինչդեռ քանի մը օր մնալու միտք ունէր:

Այս անակնկալ վերադարձին պատճառը այն է որ, Մոսկուա տեսակ մը վերջնագիր յանձնած է Էսթոնիոյ, պահանջելով նաւային կայան մը հաստատել եւ իր ձեռքն առնել այդ փոքր պետութեան արտաքին առեւտուրը:

Միւս կողմէ, Փարիզ, Լոնտոն եւ ուրիշ մայրաքաղաքներ հասած լուրերու համաձայն, ռուսական 100 զօրաբաժիններ կեդրոնացած են ռումանական սահմանագլուխին վրայ: Նոյն իսկ զրոյց կը շրջէր թէ կարմիր զօրքը Պեսարապիա մտած է, բայց ռումանական կառավարութիւնը հերքեց: Ռուսական զինուորներ կեդրոնացած են նաեւ Էսթոնիոյ սահմանագլուխին վրայ, թէեւ Մոսկուա կը հերքէ:

Ռումանական կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ յարաբերութիւնները միշտ բարեկամական են Մոսկուայի հետ, թէ սահմանագլուխը չէ փակուած եւ երթեւեկը կը շարունակուի եւն.:

*** Էսթոնիացիները կը վախնան որ կարմիր զօրքը իրենց երկիրը մտնէ, կամ առնուազն գրաւէ քանի մը նաւահանգիստներ, տիրապետելու համար Ֆինլանտայի ծոցին մէջ, ի հարկին Ֆինլանտայի վրայ յարձակելու համար:

Էսթոնիա ռուսական կայսրութեան մաս կը կազմէր մինչեւ ցարական իշխանութեան անկումը: Գերմանիա գրաւեց զայն մեծ պատերազմին ատեն, մինչեւ իր պարտութիւնը՝ 1918ին: Զինադադարէն վերջը բոլշեւիկները Էսթոնիա արշաւեցին: Էսթոնիացիները կռուեցան աջակցութեամբ 2000 Ֆիններու, անոնց դրամով եւ զէնքերով: Յետոյ իրենց օգնութեան հասաւ բրիտանական տորմիղը, գրաւելով Ֆինլանտայի ծոցը: Վերջապէս 1919 յունուար 4ին ուրիշ կամաւորներ հասած ըլլալով Շուէտէն եւ Տանիմարքայէն, Էսթոնիացիները ետ մղեցին ռուսական զօրքը եւ 1920 փետրուար 2ին խորհրդային կառավարութիւնը ճանչցաւ Էսթոնիոյ անկախութիւնը:

*** Դիւանագիտական գործունէութիւնը կը շարունակուի Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, ինչպէս եւ գերման-խորհրդային ճակատին վրայ: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Մոսկուա գնաց: Կ'ըսուի թէ Հիթլէր ալ Պերլին վերադարձած է: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Գերմանիա միջոցներ կ'որոնայ, հաշտութիւն առաջարկելու համար, ձեռք բերուած արդիւնքին վրայ,— նուաճում Լեհաստանի:

*** Սարաճօղլու, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Մոսկուա հասնելով կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցաւ Պ. Մոլոթովի եւ Կալինինի հետ: Յետոյ ներկայ եղաւ իրեն ի պատիւ սարքուած ճաշի մը, Քրէմլինի մէջ, եւ գիշերն ալ Օփերա գնաց: Երեք օր պիտի մնայ Մոսկուայի մէջ:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային մարտանաւերը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն ոչ միայն Պալթիկ ծովուն, այլ եւ Սեւ ծովու մէջ, մասնաւոր հրահանգներ ստացած ըլլալով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մեծ Ժողովը Սեպտեմբեր 20ին քուէարկեց զինուորական նոր վարկեր, 20 միլիոն ոսկի: Նախապէս քուէարկուած էր 58 միլիոնի բացառիկ վարկ մը:— Հանրապետութեան նախագահը ունկնդրութեան ընդունեց Ֆրանսայի եւ Եուկոսլավիոյ դեսպանները:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ պայթեցաւ կարեւոր կամուրջ մը, Պրիւսէլի ճամբուն վրայ, կառախումբին անցնելէն քիչ վերջը: Պատճառները անյայտ կը մնան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Անգլիա մինչեւ վախճան

Երեքշաբթի օր Պ. Չէմպըրլէն իր շաբաթական զեկուցումը տուաւ երեսփ. ժողովին մէջ, պարզելով զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը: Ակնարկելով խորհրդային միջամտութեան Լեհաստանի մէջ, վարչապետը յայտարարեց.

— « Վերջին զեկուցումէս ի վեր, աւելի բացորոշ եղան խորհրդային գործողութեան հետեւանքները: Խորհրդային զօրքը ամէն տեղ յառաջ խաղաց արագօրէն: Գերմանեւխորհրդային սահմանագծումէն կը հետեւի թէ խորհրդային զօրքը պիտի հասնի մինչեւ Վարչաւայի արուարձանները եւ խորհրդային իշխանութեան կը ձգուին Կալիցիոյ մեծ մասը եւ քարիւղի հանքերը: Այս պայմաններուն մէջ, լեհական բանակները, զարնուելով կռնակէն եւ ճակատէն, բնականաբար չկրցան պահպանել իրենց դիրքերը: Սակայն լեհ ժողովուրդը չէ լքած պայքարը եւ ամբողջ աշխարհ խորապէս յուզուած է Վարչաւայի պաշտպաններուն սքանչելի քաջութենէն»:

Պ. Չէմպըրլէն յետոյ յիշեց Ռումանիոյ վարչապետին սպանութիւնը եւ յայտարարեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը համակրութեամբ կը հետեւի Ռումանիոյ ճիգերուն: Դաշնակիցներու զինուորական գործողութեանց մասին ալ խօսելով, գոհացուցիչ գտաւ անոնց ընթացքը, ինչպէս եւ պաշարման շնորհիւ ձեռք բերուած արդիւնքները: «Եթէ Անգլիա կարենայ խափանել Գերմանիոյ նախանիւթերու ներածումը, պիտի ջլատուի պատերազմը երկարաձգելու կարողութիւնը: Բայց պէտք է զգուշանալ չափազանց լաւատեսութենէ: Գերմանիա արդէն ունի նախանիւթերու պահեստ մը: Պատերազմի առաջին երկու շաբաթներու վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ բռնած ենք մօտ 265 հազար թոն մաքսանենգուած ապրանք, որ յատկացուած էր Գերմանիոյ»:

Եզրակացնելով, Պ. Չէմպըրլէն անգամ մը եւս յայտարարեց թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմի մտան աշխարհը փրկելու համար գերմանական սպառնալիքէն:

Ցետոյ խօսեցաւ ծովային նախարարը, Պ. Չըրչիլ, վիճակագրական տեղեկութիւններ հաղորդելով: Այս առթիւ հաստատեց թէ Գերմանիոյ սուզանաւերուն մէկ երրորդը անգործածելի դարձած է :

Հիթլեր բժիշկին աչքով

«Ժուռնալ»ի բժշկական բաժնի աշխատակիցը, որ կը ստորագրէ Ա. դարու յոյն մեծ բժիշկին անունով, Դիոսկորիդէս, Ֆրանսայի բարձրարժէք բժիշկներէն մէկն է, միաժամանակ արուեստագէտ եւ բազմահմուտ մտաւորական: Իր բժշկական վերջին քրոնիկը նուիրուած է Հիթլերի :

— Մենք մեզի չենք ներեր նախատինքի մեր բաժինը բերել հոս, ոչ ալ նետ մը աւելի արձակել հրէշին :

Բայց կը կարծենք թէ ներելի է հոգեբնախօսական վերլուծումի մը ենթարկել այս եղական եւ վտանգաւոր դէմքը, — թերեւս առիթ պատճառ մը ըլլայ, որ, յաղթանակէն վերջ, յաւիտենական Գերմանիան ծնունդ չտայ երկրորդի մը :

Բովանդակ աշխարհ, Գերմանիայէն զատ, միաձայն զայն անուանեց կիսախենթ, բացատրութիւն մը որ գրական է եւ զուրկ բժշկական բացատրութեան մը յստակութենէն: Բժշկական այդ յստակ բացատրութիւնն է para - noïaque, որ անմիջապէս կուգայ հոգեբոյժին գրիչին տակ:

Այս բառը կը ծագի յունարէնէ, ու կը ներկայացնէ ոչ թէ իրական խելագարները, ոչ իսկ անոնք որ կը յիմարանան պատճառով մը, այլ անոնք որ «կողմնակի կը մտածեն», տրամաբանութեան ուղիէն կը խոտորին, ֆրանսերէն պարզ բացատրութեամբ՝ «սխալ կը տեսնեն»:

Փարանոյաքը կրնայ շատ խելացի ըլլալ, ինչպէս Ժ. Ժ. Ռուսօն, Լ. Թոլսթօն, եւ ուրիշներ: Կրնայ նոյնպէս «ձեռունը ցած» ըլլալ,— այսինքն թէ մտաւորական աղքատիկ պաշար մը ունենալ, ինչպէս է «Իմ Պայքարս» գրքին հեղինակը,— գիրք մը թէեւ ստուար բայց դէշ կազմուած, լեցուն՝ երազանքով եւ չմարսուած ընթերցումներու յիշատակներով: Այստեղ մենք շատ հեռու ենք Կեսարէն, Ռիշլիէոյէն կամ Նափոլէոնէն:

Ցնորատեսին էական յատկանիշն այն է որ չի կրնար յարմարիլ իր միջավայրին, բայց ինքզինքին կը վերագրէ ընկերութիւնը բարեկարգելու առաքելութիւն մը: Որքան ատեն որ այդ առաքելութիւնը կը փորձուի ընտանեկան կամ սրճարանային խօսակցութիւններու մէջ, անվնաս է: Բայց երբեմն պարագաները փարանոյաքը կը դնեն նպաստաւոր միջավայրի մը մէջ, ուր իր գրութիւնները կամ խօսքերը կը ծառայեն բիւրեղացնելու օդին մէջ ծփացող գաղափարներ: Եւ ան այսպէս կը գտնէ աշակերտներ, որ իր շուրջ կը ստեղծեն «միսթիք» մը: Կուրացած բարեմիտ մարդիկ իրեն կ'օժանդակեն նիւթապէս, կամ ձախաւեր հալածանք մը լուսապսակ մը կը շինէ իր անունին շուրջ, եւ ցնորատեսը, այս յաջողութենէն քաջալերուած, իրեն կը վերագրէ ստուածային առաքելութիւն մը: Եւ ահաւասիկ ծնունդ կ'առնէ ընկերային շարժում մը, որ կը ծաւալի, մարդ չի կրնար ըսել այլեւս, թէ մինչեւ ուր, բայց օր մըն ալ կը հոսի արիւնը :

Ուրիշ յատկանիշ մը: Ցնորատեսը շատ բարակը չի նայիր, երբ կը միացնէ մանկամտութիւնը եւ իր գաղափարներուն նախնականութիւնը, արհամարհելով մարդկային երկար փորձառութիւնը: Տարբերութիւն չի դներ անկեղծութեան եւ չնականութեան միջեւ: Անողոք է երբ հարկ կը տեսնէ գործադրել իր տեսակէտները, որովհետեւ կը կարծէ թէ Նախախնամութեան ցանկութիւնները իրագործել իրեն միայն տրուած է:

Ցնորատեսը բարակը չի նայիր նաեւ երբ կը ստէ, կ'ուրանայ, ինքզինքին կը հակասէ, սուտ երդումներ կ'ընէ: Գիտէ ննդութիւն ի գործ դնել :

Պէտք է ընդունիլ, որ ամէն ցնորատես կաղապարուած չէ մէկ ձեւով, երբեմն ցնորատեսներ կան, որոնք աւելի ծանրակշիռ պարագաներ կը ներկայացնեն, ինչպէս Հիթլէր :

Ճգնակեաց մարդու իր ժուժկալութիւնը եւ սրբակեաց մարդու իր սեռաթափութիւնը այն պատրանքը ստեղծած են Հիթլերի մէջ թէ բացառիկ էակ մըն է ինք :

Հիթլէր, իր օրինակով, ճիշդ է որ կը հերքէ այն աւանդութիւնը, թէ մսակերները կորովի եւ վայրագ կ'ըլլան, ընդհակառակն բուսակերները՝ կամազուրկ եւ քաղցրաբարոյ: Միշտ կը կրկնուի այն օրինակը թէ պիֆթէք ուտող եւ գինի խմող Անգլիացին պիտի կրնայ յաւիտենապէս տիրել Հնդիկին վրայ, որ բրինձ կը սնանի եւ ջուր միայն կը խմէ: Բայց երեւութական պարագայ մըն է ասիկա: Բնութեան մէջ բազմաթիւ են բուսակեր կենդանիներ, որոնք չար են:

Միւս կողմէ, պէտք չէ շփոթել, մարդոց մօտ, կատաղութեան կամ վայրենութեան տագնապները, արդիւնք սննդառութեան եղանակի, եւ նկարագրի խոտորումները, արտայայտութիւն ցնորատես խառնուածքներու:

Գալով սրբակեցութեան, պէտք չէ շփոթել զարձեալ ամլացուած կենդանիներու բռնադատուած կրաւորականութիւնը կամաւոր զգաստութեան հետեւող անհատներու մտային վիճակին հետ:

Այս կարգի մարդոց մէջ կրնաք գտնել «Նեւրոզում»ի ենթակայ անհատներ, ինչպէս կ'անուանէ Ֆրոյտ, որոնց վայրագութիւնը սահման չի ճանչնար, այն պատճառաբանութեամբ թէ Աստուծոյ կամքն է որ կը կատարեն: Միջին -Դարուն հազարաւոր խեղճ մարդիկ խարոյկի վրայ չայրուեցա՞ն միթէ, նոյն այդ զգաստ կրօնաւորներուն կամքով, երբ թէ զոհերուն «շահուն համար» (!), ազատելու նպատակով անոնց հոգին՝ մեղաւոր մարմինին կապանքներէն:

Ահա ցնորատեսութեան ամէնէն յատկանշական պարագաներէն մին, որ տրամաբանութեան շեղումը կը հասցնէ տխմարութեան սահմանին:

Այսպէս Հիթլէր, նոր օրերու այս ցնորատեսը, տակնուվրայ կ'ընէ աշխարհը, օգտուելով այն բացառիկ պայմաններէն, որոնք նպաստաւոր միջավայր մը ստեղծեցին իր ցնորական ու կործանարար գաղափարներուն տարածման: Սավոնարոլ, Ռուսօ, Փրուտոն, Կ. Մարքս, Թոլսթոյ եւս ունէին այդ կարելիութիւնները, բայց անոնք չգտան նպաստաւոր պայմաններ:

Ցնորատեսը, սակայն, իր ստորին վրայ քիչ մը շատ վստահ, սկզբնական յաջողութիւններէն վերջ այլեւս կը շեղի խոհեմութենէն եւ կ'իյնայ խորխորատին մէջ: Թէեւ այդ պարագան շատ սուղի կը նստի մարդկութեան :

Լեհական աւարին առիւծի բաժինը կ'իյնայ կարմիր արջին

Ֆրանսական մամուլը, խօսելով Լեհաստանի անդամատումին մասին, կը գրէ թէ պատերազմը Գերմանիան բրաւ, առիւծի բաժինը սակայն տուաւ արջին: Այս առթիւ «Ժուռնալ» կը գրէ.

— « Իրողութիւնն այն է որ ոչինչ տեղի ունեցաւ Հիթլէրի յուսացած ձեւով: Ան կը կարծէր թէ իր օդանաւերը եւ հրասայլերը բաւական էին ջախջախելու համար դիմադրութիւնը: Հրասայլերու ետեւէն պիտի յառաջանար գերմանական հետեւակազօրքը, գրաւելու համար կացութեան համակերպած երկիր մը: Իրողութիւնը այն է որ բուն կռիւը սկսաւ այդ հետեւակազօրքին եւ ապստամբ ժողովուրդին միջեւ: Այդ կռիւներուն գլխաւոր օջախներուն մասին պատերազմական զեկոյցները քանի մը տեղեկութիւններ միայն տուին, բայց բազմաթիւ են այդ օջախները: Գերմանական բանակը ստիպուած է ամբողջովին գրաւել երկիրը եւ զսպել ժողովուրդը, բայց այդ գործողութիւններուն համար անհրաժեշտ է շարժման մէջ դնել ստուար ուժեր, որովհետեւ Լեհաստանի տարածութիւնն է Ֆրանսայի տարածութեան 3/4ը: Հիթլէր ներկայացուցիչներ ղրկեց Մոսկուա, եւ ատանց վիճելու ընդունեց ինչ պայման որ դրաւ Սթալին: Այսինքն վճարեց ամենասուղ գինը, դուրս ելլելու համար փակուղիէն »:

« Փըթի Պէնոյ»ի մէջ, Տըլըփլանք գիտել կուտայ թէ պարտութիւն մըն է յաղթանակը որով կը պարծի Հիթլէր, անդամատելէ վերջ Լեհաստանը: Ասքուլումի պատերազմէն վերջ Պիւրհոս ըսաւ. «Այսպիսի երկրորդ յաղթանակ մըն ալ եթէ շահիմ, կորսուած եմ»: Նոյն պարագան է որ կը ներկայանայ Հիթլէրի, երբ իր պատերազմով շահած գերիները, անդամատեալ Լեհաստանի ամէնէն հարուստ նահանգները եւ քարիւղի հորերը կը ստիպուի տալ Ռուսիոյ: Հիթլէր, պատերազմի ձեռնարկելով Լեհաստանի դէմ, մի՞թէ կը խորհէր աւարին մեծագոյն մասը տալ Ռուսիոյ, որ այսպէս կը հասնի մինչեւ Կարպաթ, մինչեւ հունգարական սահման, փակելով իր ճամբան դէպի Ռումանիա :

Այլեւս իրողութիւն է որ Գերմանիա պարտաւորուած է հրաժարիլ «Դրանգ դէպի արեւելք» ծրագրէն, Դանուբի երկայնքն ի վար իջնելու, դէպի Սեւ ծով երկարելու, դէպի Վոսփոր թեւ նետելու երազէն: Կը նշանակէ թէ լեհական «յաղթանակ»ը գերեզմանը եղաւ բոլոր այդ միւս յաղթանակներուն»:

«Ֆիկարօ»յի մէջ, Լուսիէն Ռոմիէ կը կարծէ թէ հաւանաբար տարակարծութիւններ կան, կամ գէթ կասկածամտութիւն մը գոյութիւն ունի Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ, որ կարմիր բանակը յառաջ շարժեցաւ ու գրաւեց շրջաններ, որոնց մասին Գերմանները վաղուց յայտնած էին իրենց տիրա[illegible]չութիւնը: Եւ կամ նոր սակարկութիւն մը կատարուած է, որ Գերմանացիները թոյլ տուին Ռուսերուն, հարկադրաբար, գրաւել այդ շրջանները :

Ի՞նչ կրնան ըլլալ այն պատճառները, որոնց հարկադրանքին տակ տեղի տուին Գերմանացիները: Նախ զինուորական,— գերման սպայակոյտը անհրաժեշտ գտաւ հաւանաբար արեւելքէն արեւմուտք փոխադրել կարեւոր մաս մը իր բանակէն եւ ռազմանիւթէն: Երկրորդը տնտեսական,— Գերմանացիները պէտք ունէին հացահատիկի, քարիւղի, երկաթի: Գերմանացիները եւ Ռուսերը աշխատեցան որոշ չափով անխախտ պահել Կալիցիոյ երկաթուղին, որ պիտի ծառայէ նախանիւթի փոխադրութեան, Ռուսիայէն Գերմանիա:

"Ազատութիւն կամ մահ"

Ֆրանսայի ժողովուրդը «Ազատութիւն կամ մահ» գրած է իր դրօշներուն վրայ, ըսաւ Տալատիէ, իր վերջին ճառին մէջ:

Այդ էր նշանախօսքը 1793ի զինուորներուն ու քաղաքացիներուն: Բանակին մէջ, այդ նշանախօսքին իմաստն էր. «Աւելի նախընտրելի է մեռնիլ քան նահանջել, որովհետեւ նահանջել կը նշանակէ կորսնցնել Հանրապետութիւնը»:

Ըստ քաղաքացիներուն, նոյն նշանախօսքին իմաստն էր. «Մահ օձերուն, որոնք կը պատեն Հանրապետութեան կուրծքը»:

Իրականին մէջ, «ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն կամ մահ» նշանախօսքը կուգայ Սարսափի օրերէն, գործածական 1793 տարուան երկրորդ կիսուն: 1792 Օգոստոս 10էն սկսեալ, երբ ինկաւ թագաւորութիւնը, ազգային շէնքերու, պալատներու, տաճարներու եւ պաշտօնական գրութեանց ճակատը կը կարդացուէր «Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն»: Ընդհանուր գործածութեանց մէջ յաճախ զանց կ'առնուէր «եղբայրութիւն» բառը: Օրինակ, Քոնվանսիոնի Տեղեկատուն իսկ իր ճակատին վրայ կը գրէր միայն «Հաւասարութիւն, ազատութիւն»: Յեղափոխական կոմիտէներն ալ սովորութիւն ըրած էին կրճատել Հանրապետութեան եռարատ նշանախօսքին վերջին բառը, «եղբայրութիւն»: Իսկ այն երեք տաղաւարները, որոնցմէ կազմուած էր Քոնվանսիոնը՝ երբ 1793 Մայիս 10ին հաստատուեցաւ Թիւիլըրիի մէջ, կը կոչուէին «Ազատութեան տաղաւար», «Միութեան տաղաւար», «Հաւասարութեան տաղաւար»: Բայց տարօրինակ չէ՞ որ «եղբայրութեան» նշանախօսքով զործող Ազգ. Ժողովին մէջ շատ քիչ կը նշմարուէր եղբայրութիւնը: Այդ իրողութեան է որ կ'ակնարկէ հետեւեալ քառեակը, զոր կ'երգէին Ազատութեան Պալատին ստորնայարկի սրճարաններուն մէջ.

Սուրբ, օգոստափառ եղբայրութիւն,
Դուն զիս կը կախարդես, կը խանդավառես ,
Բայց, ի՜նչ տարօրինակ եղբայրութիւն,
Քեզ կը տեսնեմ միայն դռներուն վրայ :

Ցունիս 2ի յեղափոխութենէն վերջ, Փարիզի Կոմմունային կրակի սպառնալիքին տակ, հրատարակուեցաւ հրովարտակ մը, որ Հանրապետութեան երեք առաքինութիւններուն իբրեւ պաշտպանութիւն նշանախօսքին ծայրը աւելցուց մահուան սպառնալիքը: Այդ օրը Փարիզի իշխանութիւնը կատարեց հետեւեալ յեղափոխական երդումը. «Երդում կ'ընեմ հաւատարիմ մնալ Հանրապետութեան որ մէկ է եւ անբաժանելի, իմ ամբողջ կարողութեամբս եւ բոլոր ուժերովս պաշտպանել «Սուրբ ազատութիւնը եւ Սուրբ հաւասարութիւնը», անհատին ապահովութիւնը եւ սեփականութեան իրաւունքը, կամ մեռնիլ իմ դիրքիս վրայ պաշտպանելով մարդուն նուիրական իրաւունքները»:

Այս երդումը խմբագրողները եւս զանց առած էին եղբայրութիւնը: Ցունիս 29ին, քաղաքացի Մոմորոյի առաջարկով, բոլոր սեփականութեանց դըռներուն վրայ արձանագրուեցաւ Ազատութեան դդակին պատկերին տակ. «Միութիւն, Հանրապետութեան անբաժանելիութիւն, ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, կամ մահ»:

Այդ Թուականէն վերջ, սովորութիւն դարձաւ, բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, հանրային շէնքերուն, բնակարաններուն, յուշարձաններուն եւ պաշտօնական գրութեանց ճակատը զարդարել եռարատ նշանախօսքով,— «Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն»:

Կ'արժէ աւելցնել որ հայ յեղափոխականները եւս իրենց դրօշին վրայ գրած էին «մահ կամ ազատութիւն»: Այդ նշանախօսքը նուիրագործուած է նաեւ մեր յեղափոխական երգերուն մէջ:

"Յառաջ"ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, **Թերթը** այսուհետեւ կը ծախուի Mr. Prudhonի մօտ, 19, Bld. d'Alsace :

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

— ∞ —

ՎԱՏԻԿԱՆԻ պաշտօնաթերթը բուռն բողոք մը հրատարակեց Վարչաւայի անողորմ ռմբակոծութեան դէմ: «Կը մաղթենք որ վերջ գտնեն այսպիսի ջարդերը »:

ԱՄԲՈՂՋ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ, Ֆլայոսքի (Տրակինեան) քաղաքապետական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարելով, միաձայնութեամբ որոշեց հրաժարիլ համայնավար կուսակցութենէն :

ՃԱՓՈՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ յարաբերութիւնները բարւոքած ըլլալով, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց աւելցնել Թոքիոյի դեսպանատան պաշտօնեաները, որոնց թիւը 40էն 12ի իջած էր վերջերս: Միեւնոյն ատեն նոր հիւպատոսութիւններ պիտի հաստատուին:

ԿԻՐԱԿԻՆ ջնջուեցաւ Լեհաստանի այն մասերուն մէջ որ Ռուսերուն ձեռքը անցած են :

ԵՐԳՁՈՒՀԻ - ՊԱՐՈՒՀԻ աղջիկներ (կըրլ) պիտի գան Անգլիայէն, զուարճացնելու համար անգլիացի զինուորները, նոր եղանակներ սորվեցնելով անոնց :

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ որոշեց զանազան դիւրութիւններ ընծայել առեւտրականներուն եւ գործատէրերուն, որպէսզի անելի չմատնուին, ընդհ. զօրաշարժին հետեւանքով :

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ խորհուրդը, որ կը բաղկանայ տասը սեղանաւորներէ, գործարանատէրներէ եւ առեւտրականներէ, իր առաջին նիստը գումարեց Լոնտոնի մէջ, մշակ տալու համար ռազմանիւթերու արտադրութեան :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մամուլը յարաճուն ուշադրութեամբ կը հետեւի արեւմտեան ճակատի գործողութեանց, մասնաւոր թղթակցութիւններով եւ մասնագիտական տեսութիւններով: Իտալացի հրապարակագիրներու կարծիքով, ֆրանսական ռազմավարութիւնը կը ձգտի գլխաւորաբար գործածել Հրետանին եւ առատ ռազմանիւթ սպառել, կարելի եղածին չափ պաշտպանելով զինուորներու կեանքը: Այս մեթոտը գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած է արդէն: Իտալական մամուլը շատ կարեւոր ազդակ մը կը նկատէ նաեւ անգլեւֆրանսական միացեալ հրամանատարութեան անմիջական կազմութիւնը, գործողութեանց նպաստաւոր զարգացման համար: Միեւնոյն ատեն, գերմանական ճակատին խառլացի թղթակիցները ջերմապէս կը գովեն ֆրանսացի զինուորներուն քաջութիւնը եւ ճարտարութիւնը :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը պատերազմի յայտարարութեան օրերուն յաջողած է արտասահման փոխադրել իր պահեստի գումարները, 450 միլիոն զլոտի, մօտաւորապէս 72 միլիոն տոլար: Վարչաւայի պաշարումէն առաջ ալ, ազգ. դրամատունը յաջողած է տեղափոխել ոսկիի պահեստը, մօտ 100 միլիոն զլոտի :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Հրեաներուն անթիւ գործիքները եւ կ'առնուին ոստիկանութեան կողմէ: Փրակայի մէջ հարիւրաւոր գործիքներ սինակոկները փոխադրուած են, ոստիկանութեան յանձնուելու համար: Միեւնոյն ատեն տոմսեր յանձնուած են Չեխոսլովաքիոյ Հրեաներուն, ազդարարելով թէ ենթակայ են պարտաւորիչ աշխատանքի:— Գերմանացիները գնդակահարեցին չեխ դընդապետ մը, Տրկակ, անդամ ընդհ. սպայակոյտի :

ՊԵՐԼԻՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ -ՀՌՈՄ եռանկիւնը պիտի պահպանէ Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը, վանելով անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը, կը գրէ «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ»: («Նիւ Եորք Հէրըլտ»):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ լեհական դեսպանը վար դրուած է իբրեւ պատանդ, մինչեւ որ տեղեկութիւն ստացուի Վարչաւայի խորհրդային դեսպանատան կարգ մը պաշտօնեաներու մասին, որոնցմէ լուր չկայ երկար ատենէ ի վեր: Վարչաւայի խորհրդային դեսպանը Մոսկուա կը գտնուի եւ կը թուի թէ ժամանակին լուր տուած չէ իր պաշտօնեաներուն: Կ'ըսուի թէ Մոսկուայի գերմանական դեսպանը միջամտած է, իբրեւ երիցագոյն անդամ , կարգադրելու համար այս վէճը:

80 ՄԻԼԻՈՆ տրցակ տոմսեր տպուած են Անգլիոյ մէջ, պարենաչափի համար: Իւրաքանչիւր քաղաքացի մէկ տրցակ պիտի ունենայ այս տոմսերէն, երբ վերջանայ մարդահամարը որ պիտի կատարուի Սեպտեմբեր 29ին, 65,000 պաշտօնեաներու միջոցաւ: Պարենաչափի դրութիւնը պիտի գործադրուի հոկտեմբերէն վերջը:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ Կեդր. Վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ « Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան Կեդր. Դրասենեակը, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովի դրասենեակը հարկադրուեցան Փարիզէն առժամապէս փոխադրել Ֆրանսայի Պըըթէօյլ գիւղաքաղաքը, որով կը խնդրենք ցնոր տնօրէնութիւն թղթակցութիւնները ուղղել հետեւեալ հասցէին.— Château de Breteuil, Breteuil sur Noye (Oise - France): Հեռագրական առժամեայ հասցէ Union Arménienne, Breteuil - Oise :

Ռումանիոյ գործակալներուն եւ ընթերցողներուն

Պատերազմէն վերջն ալ շարունակեցինք ղրկել Ռումանիոյ գործակալներուն կապոցները (Պուքրէշ եւ Քոնսթանցա): Բայց որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուեցանք առաքումը դադրեցնել Սեպտ. 19էն սկսեալ:

Կը շարունակենք միայն բաժանորդներուն թերթերը, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց:

Նոյն պատասխանը կը սպասենք նաեւ Իրանի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն :

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԻՐԹԻՒԻՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 29 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4156

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ Կ'ՈՐՈՃԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՇԱՒԱ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԻՆ ՎՐԱՅ

Քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը այս միջոցին կեդրոնացած է Մոսկուայի վրայ, ուր կը գտնուին Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարները։ Առաջինը հոն պիտի մնար երեք օր, բայց Ռիպպէնթրոփի անակնկալ ժամանումը պատճառ եղաւ որ յետաձգէ իր մեկնումը։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա գնաց ընկերակցութեամբ 38 խորհրդականներու եւ մասնագէտներու, ինչ որ աւելի հետաքրքրութիւն կը գրգռէ։ Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ մէջ դժգոհ են որ իրենց նախարարը կը ստիպուի երկրորդ անգամ այցելել Մոսկուա, մինչդեռ կը սպասուէր որ այս անգամ Մոլոթով Պերլին երթայ։

Փարիզի, Լոնտոնի եւ Հռոմի թերթերը խօսելով Ֆոն Ռիպպէնթրոփի այցելութեան վրայ, զանազան ենթադրութիւններ կ'ընեն։ Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ երկու կառավարութիւնները գաղտնի ծրագիրներ կ'որոճան, անգամ մը եւս վեր ի վայր շրջելու համար արեւելեան Եւրոպայի քարտէսը։ Գերմանիոյ նախարարը Մոսկուա հասած ատեն իր խորհրդային պաշտօնակիցը կը խորհրդակցէր Սարաճօղլուի հետ, ուսումնասիրելու դաշինքին տրամադրութիւնները Սեւ ծովու վրայ եւս տարածելու համար։

Իրազեկ աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը Մոսկուա հրաւիրելով Ֆոն Ռիպպէնթրոփը, կ'ուզէ Գերմանիոյ հաւանութիւնը կորզել, ազատօրէն գործելու համար Էսթոնիոյ հանդէպ, որ ծանր տագնապի մը մատնուած է այս միջոցին։ Միեւնոյն ատեն Հիթլէր կ'ուզէ իրական զինակցութեան մը վերածել երկու երկիրներուն գործակցութիւնը, որուն շնորհիւ հարուստ աւար մը շահեցաւ Խ. Միութիւնը, առանց կարեւոր կորուստներ կրելու։

ՎԵՐՋՆԱԳԻ՞Ր ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ուրիշ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Հիթլէր կը պատրաստուի հաշտութեան ծրագիր մը ներկայացնելու, ի հարկին վերջնագիր մը ուղղելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։ Այս առթիւ բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրէ խորհրդարանը։ Թէ Փարիզի եւ թէ Լոնտոնի մէջ հիմքեր չեն տեսներ հաշտութեան բանակցութիւններ կատարելու, եւ ընդհակառակն կը կարծեն թէ անհամաձայնութիւններ կը տիրեն Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ, մասնաւորապէս Պալթեան պետութեանց վերաբերեալ հարցերու մասին։ Կարծողներ կան թէ Գերմանիա կ'ուզէ դէպի հարաւ՝ Պալքանները ուղղել Խ. Միութեան ուշադրութիւնը, իրեն համար վնասակար չգտնելով Պեսարապիոյ գրաւումը։

Կը հաստատուի թէ Խ. Միութիւնը ստուարաթիւ զինուորներ կեդրոնացուցած է Էսթոնիոյ սահմանին վրայ։ Այս փոքր եւ անճար պետութեան արտաքին նախարարը, որ յանկարծ մեկնած էր Մոսկուայէն, նորէն հոն վերադարձաւ, նոր հրահանգներ ստանալով իր կառավարութենէն։ Մոսկուա լրջօրէն կը ճնշէ ոչ միայն Էսթոնիոյ, այլեւ Ֆինլանտայի վրայ, իր ձեռքն առնելու համար Պալթիկ ծովուն բանալիները, մասնաւորապէս Ֆինլանտայի հարաւակողմի կղզիները, Տակօ եւ Օղէլ կղզիները՝ հիւսիսային Պալթիկի մէջ։

Մինչ այս մինչ այն, կարմիր զօրամասերը կը շարունակեն նոր շրջաններ գրաւել Լեհաստանի մէջ, գրեթէ առանց կռուելու։ Այս առթիւ գերի բռնած են կարգ մը լեհական զօրաբաժիններ։ Կարմիրները ամէն տեղ իրենց կարգադրութիւնները կը հաստատեն կայծակի արագութեամբ։

*** Ռիպպէնթրոփ, որ օդանաւ նստած էր, Մոսկուա հասած ատեն կայարանին մէջ ընդունուեցաւ արտաքին փոխ-գործակալին, պահակազօրքի հրամանատարին, խորհրդային արարողապետին, իտալական դեսպանին եւ ուրիշ ներկայացուցիչներու կողմէ։ Իրմէ առաջ հասած էին իր խորհրդականները, երկու օդանաւերով։

Լոնտոնի թերթերը հետեւեալ բացատրութիւնները կուտան այս այցելութեան առթիւ.—

1. Գերմանիա մտահոգութեան մատնուած է Խ. Միութեան յառաջխաղացումէն դէպի Պալքանները, եւ կը վախնայ որ տնտեսապէս ենթարկուի կարգ մը պետութեանց խմբակցութեան, ընդ հովանեաւ Մոսկուայի։

2. Գերմանիա նոր ռազմախաղ մը կը սարքէ, չէզոքներուն առաջարկներ ներկայացնելու համար, ի խնդիր հաշտութեան։

Առաջին ենթադրութիւնը հիմնուած է այն իրողութեան վրայ որ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ եւ Սարաճօղլու Մոսկուա կը գտնուին միեւնոյն ատեն։ Իսկ երկրորդ ենթադրութիւնը կը համապատասխանէ ուրիշ իրողութեան մը,— գերմանական բանակներուն յարաճուն կեդրոնացումը արեւմտեան ճակատին վրայ։

Բոլոր թերթերը համաձայն են մէկ ենթադրութեան մէջ.— Ֆոն Ռիպպէնթրոփը Մոսկուա ղրկելով, Հիթլէր կ'ուզէ ահաբեկել Անգլիան եւ Ֆրանսան, որպէսզի ընդունին հաշտութեան առաջարկները, այլապէս պատերազմը պիտի շարունակէ ծայրագոյն սաստկութեամբ։ Թերթ մը յատկապէս չարժունաւոր կը համարի Գերմանիոյ հաշտութեան ծրագիրը եւ զինուորական կեդրոնացումը արեւմտեան ճակատին վրայ։ Միեւնոյն ատեն կը բացատրէ թէ վարպետօրէն սարքուած է Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ Սարաճօղլուի հանդիպումը, որպէսզի Անգլիա փախնայ թէ Խ. Միութիւնը, Գերմանիա եւ Թուրքիա գաղտնի համաձայնութեան մը պիտի յանգին, Պալքանները եւ Մօտաւոր Արեւելքը բաժնելու համար, մինչ Գերմանիա եւ Ռուսիա իրենց միջեւ պիտի բաժնեն Պալթեան երկիրները։

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի թերթերը այն համոզումն ունին թէ Մոսկուայի խօսակցութիւնները պիտի չսահմանափակուին լեհական հարցով եւ շատ աւելի ծանրակշիռ խնդիրներ կը շօշափեն։

Վերջին լուրերու համաձայն, կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՋԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Լեհաստանի մայրաքաղաքը, որ հերոսական կռիւներ կը մղէ մօտաւորապէս մէկ ամսէ ի վեր, ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց Անգլիոյ եւ եւ Ֆրանսայի, օգնութիւն խնդրելով աղիողորմ։ «Օգնութիւն կը սպասենք մեր դաշնակիցներէն»։

Միեւնոյն օրը (չորեքշաբթի) Վարշաւայի հրամանատարութիւնը զինադադար առաջարկեց գերմանական սպարապետութեան, «բանաւոր պայմաններով»։ Այս լուրը հաստատուեցաւ ուրիշ անթելով մը, որ կ'ըսէր թէ զինադադարը խնդրուած է 24 ժամուան համար։ Գերման. անթելը հաղորդեց թէ քաղաքը անձնատուր եղած է արդէն, բայց քիչ վերջը հերքուեցաւ այս լուրը։

Ամէն պարագայի մէջ, ժամերու խնդիր էր Վարշաւայի անձնատուութիւնը։ Ամբողջ քաղաքը աւերակներու վերածուած է եւ կը մխայ անհամար հրդեհներէն։ Փլած շէնքերու փոշին եւ հրդեհներուն ծուխը անշնչելի դարձուցած են մթնոլորտը։ Ջուրը եւ լոյսն ալ կտրուած ըլլալով, քաղաքը յուսահատական վիճակի մը մատնուած է։ Բազմաթիւ փողոցներ անանցանելի դարձած են դիերններու եւ քարերու լեռնակոյտերով։

Երեքշաբթի օրուան ռմբակոծութեան ատեն 3000 քաղաքացիներ մեռան եւ դիակները փողոցներուն մէջ մնացին, զարհուրելի խառնակոյտ մը կազմելով փլատակներուն հետ։ Ինը հիւանդանոցներ որոնք լեցուն էին հիւանդներով, քանդուեցան ռումբերու տեղատարափին տակ։ Գերմանական հրամանատարութիւնը ամէնէն անողոք միջոցները ձեռք առած էր, քաղաքին գիմադրութիւնը խորտակելու համար։

Վարշաւայի հրամանատարութեան երեքշաբթի օրուան գեկոյցը, որ Փարիզ հասաւ միայն չորեքշաբթի գիշեր, չէր ծածկեր քաղաքին յուսահատական վիճակը։ Զեկոյցը կը հաղորդէր թէ վար առած են 13 գերմանական օդանաւեր, 106ի բարձրացնելով համագումարը՝ Վարշաւայի շրջանին մէջ։

— «Այս միջոցին մայրաքաղաքը ամբողջովին աւերակներու վերածուած է եւ դեռ կը ռմբակոծուի։ Ջուրի շտեմարանները եւ թորիչները քանդուած էին քանի մը օր առաջ։ Ռմբակոծութիւնները կը դժուարացնեն օգնել քաղաքացի բնակչութեան։ Բոլոր հանրային շէնքերը եւ եկեղեցիները քանդուած են։ Ծուխը եւ փոշին պաշարած են քաղաքը եւ կարելի չէ շնչել։ Նկատի առնելով քաղաքացի բնակչութեան յուսահատական կացութիւնը եւ ահագին վնասը, ինչպէս եւ ջուրի պակասը եւ համաճարակներու վտանգը, լեհական հրամանատարութիւնը 24 ժամուան զինադադար առաջարկեց գերման հրամանատարութեան։ Պատասխանը չէ հասած տակաւին։ Քաղաքացի ժողովուրդին վիճակը եւ քաղաքին կացութիւնը կը հարկադրեն հրամանատարութիւնը արագ որոշումներ տալ, նոր զոհերէ խուսափելու համար»։

Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը բացատրելով Վարշաւայի բարբարոսական ռմբակոծութիւնը, կ'ըսէ թէ «Լեհաստանի մայրաքաղաքը նախապէս բաց քաղաք համարուած եւ յարգուած էր, բայց յետոյ միջնաբերդի վերածուեցաւ հրամանատարութեան կողմէ որ վերահաստատեց հին բերդերը եւ զինեց քաղաքացի բնակչութեան մէկ մասը»։

Գերմանական օդանաւերը եւ թնդանօթները անընդհատ շարունակեցին քաղաքին ծրագրեալ կործանումը։ Վարշաւա եւ Մոտլինի բերդը, մայրաքաղաքէն 16 մղոն դէպի հիւսիս — արեւմուտք, ամբողջովին պաշարուած էին երեքշաբթի եւ գերմանական զօրքը կը ջանար ճեղք մը բանալ երկու քաղաքներուն միջեւ։

Լեհական անթելին միջոցաւ Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, առնուազն 500 հրդեհներ ծագած են Վարշաւայի եւ արուարձաններուն մէջ, առանց հաշուելու ծանր թնդանօթներուն կրակը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, լեհական ամբողջ հեծելազունդ մը ինքզինքը տրամադրեց չարժում մը կատարելու դէպի Լոծ, որպէսզի Գերմաններուն ուշադրութիւնը հեռացնէ Վարշաւայէն, բայց ամբողջովին բնաջինջ եղաւ։ Սակայն եւ այնպէս կ'ըսեն թէ մինչ Գերմանները լեհական հեծելազունդով զբաղած էին, լեհական երկու զօրաբաժիններ կրցան Վարշաւա հասնիլ Քութնոյէն։

Նշանակալից շարժումներ արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 47, Սեպտեմբեր 27, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ։ Թշնամի հրետաձգութիւն մեր գիծերուն առեւը, Վիսսէնպուրկի շրջանին մէջ։

Զեկոյց թիւ 48, իրիկուն.— Օրը անցաւ մեր հետապօտիչ ջոկատներու գործունէութեամբ։

(Վիսսէնպուրկ կը գտնուի Լօթէրի աջ ափին վրայ, Սթրազպուրկէն 45 մղոն դէպի հիւսիս - արեւելք եւ իբր 10 մղոն հեռու արեւմտեան Հռենոսէն)։

Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնն ալ զեկոյցով մը կը տեղեկացնէ թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր մաքսանենգութեան դէմ կատարուած գործողութիւններով, մինչեւ Սեպտեմբեր 25 բռնուած է աւելի քան 100.000 թոն ապրանք, որուն 24.000 թոնը հեղուկ վառելանիւթ։

Իսկ անգլիական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ գերմանական 24 ռմբաձիգ օդանաւեր Սեպտեմբեր 27ին յարձակեցան Անգլիոյ ներքին տորմիղի գլխաւոր մասին վրայ, որ կը շրջէր Հիւսիսային ծովուն մէջ, Նորվեկիոյ հարաւային ծայրէն 150 մղոն հեռու։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Գերմանացիները չկրցան որ եւ է վնաս պատճառել եւ պարտուեցան հակօդային ծանր թնդանօթներու կրակով, որ խորտակեց գերմանական օդանաւ մը, իսկ ծանրապէս վնասեց ուրիշ մը։ Այս յարձակումը, որ ամէնէն յանդուգն փորձը կը համարուի անգլիական օդատորմիղին կողմէ Վիլհելմսհաֆէնի դէմ կատարուած գործողութենէն ի վեր, ուղղուած էր անգլիական զրահաւորներուն դէմ։ Գերմանական հրամանատարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ օդանաւերը քանդեցին անգլիական օդանաւակիր մարտանաւ մը եւ կարգ մը ծանր հարուածներ հասցուցին զրահաւորի մը, առանց մէկ հատիկ օդանաւ կորսնցնելու. բայց Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը բացարձակապէս սուտ կը հռչակէ այս լուրը։ Ծովային նախարարն ալ, Չըրչիլ, այս մասին զեկուցում տալով երեսփ. ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ ներքին նաւատորմին հրամանատարը հաստատած է թէ անգլիական մարտանաւերէն ոչ մէկը զարնուած է եւ թէ որ եւ է կորուստ չեն կրած։

*** Գերմանիոյ օդանաւային իշխանութիւնները կը հաւատան թէ կրնան ամիսը հինգ անգլիական զրահաւոր հեռացնել ասպարէզէն։ Իրենց հաշուով, 200 օդանաւ պէտք է, մէկ զրահաւոր ընկղմելու համար. բայց իրենք կրնան ամիսը 1000 օդանաւ շինել, մինչդեռ զրահաւորի մը շինութիւնը երեք տարի կը տեւէ։

*** Հռոմէն «Թան»ի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, իտալական թերթերը կը գրեն թէ ֆրանսական բանակը հազարաւոր խոզեր կը գործածէ արեւմտեան ճակատին վրայ, պայթեցնելու համար գերմանական ականները, Զիկֆրիտի գիծին առջեւ։ Իբրեւ թէ Ֆրանսացիները հարիւրաւոր խոզեր կը քշեն քանի մը քիլոմեթր յառաջ, ամայի տարածութեանց վրայ, ուր անոնք ականները զարնուելով կը պայթեցնեն եւ այսպէս կը խնայուի անհամար զինուորներու կեանքը։

*** Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, քանի որ Լեհաստանի պատերազմը վերջացած է, ճակատամարտը պիտի սաստկանայ արեւմտեան ճակատին վրայ։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Գերմանացիները չորեքշաբթի օր աւելցուցին իրենց հրետաձգութեան հեռաւորութիւնը, զարնելով ֆրանսական գիւղեր։ (Մնացեալ մասը գրաքննուած է)։

200 խուզարկութիւններ համայնավարական կեդրոններու մէջ

Համայնավար կուսակցութեան լուծման հրամանագրէն անմիջապէս վերջը, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդեր էինք երէկ, ոստիկանութիւնը ձեռնարկեց օրէնքին գործադրութեան, աւելի քան երկու հարիւր խուզարկութիւններ կատարելով անոնց կեդրոններուն եւ մասնաճիւղերուն մէջ։ Խուզարկուեցան այն բոլոր տուները, սրահները եւ սրճարանները որ իբրեւ ժողովատեղի կը ծառայէին, ինչպէս եւ այն հրատարակչական տուները որ յատուկ էին բոլշեւիկեան հրատարակութեանց։ Այս առթիւ բռնուեցան հազարաւոր թուղթեր եւ հրատարակութիւններ, արձանագրութիւններ, խորհրդանշաններ, զարդանիշեր եւ տետրակներ։ Բոլշեւիկեան թերթերու եւ պարբերականներու բոլոր պատասխանատու տնօրէնները հրաման ստացան դադրեցնելու զանոնք։ Նոյն միջոցները ձեռք առնուեցան գաւառի եւ գաղթավայրերու մէջ։ Օրէնքին տրամադրութեամբ, արգիլուած է որ եւ է համայնավարական գործունէութիւն, ուղղակի թէ անուղղակի։

Նահանգապետութեանց հաղորդուած շրջաբերական մը ամէն իրաւասութիւն կուտայ լուծելու այն քաղաքապետութիւնները որ չեն համակերպիր օրէնքին տրամադրութեանց։

*** Գրաքննութիւնը երէկ ամբողջովին ջնջած էր Լէոն Պլումի խմբագրական «Փօփիւլէռ»ի մէջ, միայն ստորագրութիւնը ձգելով։ Լուրերու բաժնին մէջ կը մնար հետեւեալ խորագիրը — «Համայնավար երեսփոխաններուն մէկ բողոքը»․ (մնացեալը ջնջուած)։

«Փօփիւլէռ» տեղ մը կը յիշէ թէ բոլշեւիկեան բողոքագիրը ստորագրած են ճիշդ 54 երեսփոխաններ, (մնացեալը գրաքննուած)։

*** Կառավարական շրջանակները եւ մամուլը կը շարունակեն զբաղիլ համայնավար երեսփոխաններու, ծերակուտականներու եւ քաղաքապետական խորհրդականներու հարցով։ Կը կարծուի թէ կա՛մ խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի, անվաւեր հռչակելու համար զանոնք, եւ կամ պիտի փակուի, որով բոլշեւիկ երեսփոխանները կը կորսնցնեն իրենց անձեռնմխելի հանգամանքը։

Աջակողմեան թերթերն ու երեսփոխանները կը շնորհաւորեն կառավարութիւնը, համայնավար կուսակցութեան լուծման առթիւ, դիտել տալով թէ քիչ մը ուշ մնացին։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ խուզարկութիւնը մասնաւորապէս խիստ եղած է համայնավար կուսակցութեան փառաւոր կեդրոնին մէջ, Շաթօտէօնի հրապարակին վրայ, Միջազգային կարմիր օգնութեան, երիտասարդական կազմակերպութեանց, «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան եւն. մէջ։ Տէօնքէրքի աշխատանքի սակարանին մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւ —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ւանքով բռնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ քարոզչական նիւթեր, խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ «Խ. Միութեան բարեկամներ»ու կեդրոններուն մէջ։

Բռնուած թուղթերը պիտի քննուին Ապահովութեան Տեսչութեան եւ ընդհանուր դատախազութեանց կողմէ։ Կալուածներու եւ գոյքերու մասին ալ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։

Բազմաթիւ արհեստակցական միութիւններ արդէն իսկ ձեռնարկած են վտարելու համայնավար անդամները։

Նոր տեղեկութիւններ Սանճաքի գաղթականներու մասին

« Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (10 Սեպտ.) .—

Ճէպէլ Մուսացի գաղթականներու երկրորդ կարաւանը՝ 850 հոգի հասաւ Բաեադ եւ փոխադրուեցաւ Անճար։ Այս կարաւանը կը բաղկանայ գլխաւորաբար պզտիկներէ, որոնց մէջ տարածուած է աչքի հիւանդութիւնը։ Կարելի է անվարան ըսել թէ եկողներուն երկու երրորդը հիւանդութիւններէ վարակուած են եւ կարօտ բժշկական դարմանումի։ Բժիշկներ Քիւփէլեան եւ Խտրեան հարկ եղած անմիջական քննութիւններն ու դարմանումները կատարեցին։

Տօքթ. Քիւփէլեան անմիջական շրջապատէն 50 ս. ոսկի հանգանակած էր եկող գաղթականներուն անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար։ Այդ գումարով հաց եւ խաղող բաժնուեցաւ եկողներուն։

Մարզպանի պատուիրակը այսօր եօթը վրան յատկացուց գաղթականներուն։ Կը սպասուի Ազգային Միութեան կողմէ ղրկուելիք վրաններուն։

Ուրախութեամբ պէտք է ըսել թէ Ճէպէլ Մուսացի գաղթականներուն բարոյականը խիստ բարձր է եւ բոլորն ալ սիրով ու համբերութեամբ կ'են-թարկուին ճակատագրի սահմանած դժուարութեանց։

*** Նոյն թերթէն (8 սեպտեմբեր) .— Ինչպէս գրած էինք, Հալէպէն Մանթարի շրջանը փոխադրուող գաղթականները էլ Ապտէ գիւղը եկած են, անբնակելի գտնելով յատկացուած հողամասը։ Կաթողիկ. ընդհանուր փոխանորդ եւ Կարոյեան արք.երու թելադրութիւնները եւ գնդապետ Քոլէի ազդարարութիւնը բոլորովին ապարդիւն մնացին։ Մեր հայրենակիցները, առանց նրկատի ունենալու ժամանակի փափկութիւնն ու առաջիկայի իրենց ենթարկուելիք դժուարութիւնները, յամառած են իրենց անտեղի եւ անարդար առարկութիւններուն վրայ։

Առջի օր ալ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք. այցելած է Մանթարի շրջանը եւ ստուգելէ վերջ թէ յատկացուած հողամասը բազմազան առաւելութիւններ ունի, ժամերով խրատած է զանոնք՝ վերադառնալ Մանթար եւ հաստատուիլ տրամադրուած հողամասին վրայ։ Գաղթականները կրկնած են իրենց առարկութիւնները եւ վճռապէս մերժած եղած թելադրութիւնները։

Կ'իմանանք թէ գնդապետ Քոլէ չեղեալ համարած է Մանթարի հողին առարկութիւնը, հրաժարելով տրուած կանխավճարէն։

Ցաւելով կը յայտնենք որ Հալէպէն փոխադրուած մեր այդ հայրենակիցները այլեւս պիտի չվայելեն Ֆրանսական կառավարութեան նիւթական օժանդակութիւնը։

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք որ Պասիտի գաղթականներուն երկրորդ կարաւանն ալ հասած է Տրիպոլիս։ Այսօր Տրիպոլիէն կը մեկնի նաեւ երկրորդ խումբը, դէպի Բաեադ։

Զահլէի Օգնութեան Խաչի մասնաճիւղին կողմէ կազմուած բժշկական յանձնախումբը դիմում կատարած է մարզպանի Զահլէի պատուիրակին, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ ձեռնարկուի Անճարի շրջանի քանի մը ճահիճներու չորացման աշխատանքին։

ՄԱԺԻՆՈՅԻ ԵՒ ԶԻԿՖՐԻՏԻ ԳԻԾԵՐԸ բաղդատելով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի զինուորական աշխատակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ .— «Մաժինոյի գիծը շինուած է իբրեւ մնայուն ամրոց անակնկալ արշաւանքի մը դէմ, իր ներքին կարգուսարքը այն է ինչ որ զօրանոցներու մէջ։ Օգնական զինուորներ կրնան հասնիլ հոն առանց ենթարկուելու թշնամի կրակին եւ առանց ազդուելու գետնին վիճակէն։ Հետեւաբար կորուստները շատ աննշան ըլլալու են, իբրեւ հետեւանք թշնամիին գործողութեանց կամ առողջապահական պայմաններու։ Զիկֆրիտի գիծը ընդհակառակն շինուած է բոլորովին տարբեր նպատակով։ Ֆրանսական անակնկալ յարձակում մը նախատեսուած չէ անշուշտ։ Հետեւաբար անհրաժեշտ համարուած չէ գիծը սարքել այնպէս մը որ գերման զօրքը նոյն հանգստաւէտ պայմանները վայելէ աւելի կամ նուազ տեւական ժամանակի մը համար։ Զիկֆրիտի գծին բուն նպատակն է պաշտպանել գերմանական հողը, մանաւանդ Սարի տնտեսական կարեւոր կեդրոնը, այն պահուն երբ գերման զօրքին գլխաւոր մասը յարձակողականի ձեռնարկած է այլուր։ Կարելի է եզրակացնել թէ թէեւ բաւական զօրաւոր՝ թշնամի ուժերու ճեղքին դիմադրելու համար, Զիկֆրիտի գիծը, հակառակ իր խորութեան եւ հակայարձակումի դիւրութեանց, դժուարաւ կրնայ դիմանալ խոհեմ եւ տեւական յառաջխաղացութեան մը, մանաւանդ երբ անոր միանայ հրետաձիգ ուժերու անընդհատ կրակը»։

Նիկիկիոյ կաթողիկոսին հաւատարմութիւնը

Կիլիկիոյ Տ. Սահակ կաթողիկոսի կողմէ Հայոց հաւատարմական զգացումները յայտնող նամակ մը ղրկուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպանին։ Ահաւասիկ թարգմանութիւնը այդ նամակին, հրատարակուած տեղական մամուլին մէջ.

— « Մենք, Կաթողիկոսութիւն Հայոց Ազգային Եկեղեցիին, ներկայ նամակով կուգանք մեր խորունկ համակրանքը յայտնել Ֆրանսական յաղթապանծ ազգին համար, գերման յարձակման հետեւանքով աշխարհը արիւնող ընդհարման առթիւ։ Ցանկին Ֆրանսայի կ'ողջունենք արդարութեան եւ ժողովուրդներու ազատութեան ասպետական պաշտպանը։ Հաւաստիք կուտանք ձեզի՝ մեր ժողովուրդին նուիրումին մասին, ամէն ձեւով ծառայելու հովանաւոր իշխանութեան եւ սատարելու համար անոր վերջնական յաղթանակին։ Հաճեցէք Ֆրանսական կառավարութեան մօտ թարգմանը ըլլալ մեր ժողովուրդին երախտագիտութեան եւ բացարձակ նուիրումին, եւ ընդունիլ, մեր յարգանքներուն հետ, մեր հայրական օրհնութիւններն ու Ֆրանսական բանակներուն յաղթանակին համար մեր ջերմագին մաղթանքները»։

Կ'ԱՐԺԷ՞ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Իտալական թերթերը շարունակ այս հարցը կը յուզեն, անշուշտ ներշնչուելով պաշտօնական շրջանակներէ։

Այսպէս, «Ճորնալէ տ'Իթալիա», արտաքին նախարարութեան օրկանը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, համաձայն «Թան»ի թղթակցին հաղորդած տեղեկութեանց .—

Իտալական թերթին կարծիքով, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները երեք հնարաւորութիւններ ունին, պայքարելու համար Գերմանիոյ դէմ .— 1. Ուղղակի ճակատէն յարձակում Զիկֆրիտի գծին վրայ,— 2. Յարձակում այդ գծին կողերէն, ինչ որ կը նշանակէ բռնաբարում չէզոք երկիրներու .— 3. Տնտեսական եւ ելմտական պաշարում։

«Ճորնալէ տ'Իթալիա» յիշելով Անգլիոյ պատրաստութիւնը՝ երեք տարի պատերազմ մղելու համար, դիտել կուտայ թէ «բաւական չէ այդ, որովհետեւ Գերմանիոյ դիմադրութիւնը պիտի տապալէ այդ հաշիւը։ Գերմանիա, այն պահուն իսկ որ հաստատէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վերջնական անհաշտութիւնը, կրաւորական դիրք պիտի չբռնէ դէպքերու ընթացքին։ Այն ատեն ան շարժման մէջ պիտի դնէ բոլոր կարելի միջոցները, ամէնէն մահացու, ամէնէն աւերիչ միջոցները զոր վերապահած է մինչեւ այսօր »։

Ցօղուածին եզրակացութիւնը այն է թէ՝ պատերազմը շարունակուելու պարագային, յաղթանակը միշտ ալ հեռու պիտի մնայ, «թաղուած՝ տիեզերական աւերումի մոխիրներուն տակ»։ Ուրեմն թերթը կը կրկնէ Մուսոլինիի այն խօսքը թէ եւրոպական պատերազմը պիտի կործանէ քաղաքակրթութիւնը։ Դիտելի է որ իտալական թերթը հիմնաւորելով իր տեսութիւնը, եթէ յաղթանակ մը չի նախատեսեր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար, չի նախատեսեր նաեւ Գերմանիոյ համար։

Անգլիա ի՞նչպէս պիտի ջախջախէ Գերմանիան

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ծովային նախարարը, Չըրչիլ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց պաշարողական պատերազմի մասին։ Այս առթիւ հաւաստեց թէ մինչ 1917ին գերմանական սուզանաւերը լրջօրէն կը սպառնային եւ վեց շաբաթ մնացած էր Անգլիան սովամահութեան դատապարտելու, այսօր բրիտանական նաւատորմը եւ օդատորմիղը բաց կը պահեն ծովային ճամբաները, խափանելով մաքսանենգութիւնը։

— « Թէեւ բրիտանական տորմիղը չի կրնար ամէն ապահովութիւն ընծայել առեւտրական նաւերուն, սուզանաւերու դէմ եւ որոշ վտանգներ եւ կորուստներ կը սպասուին, բայց հետզհետէ կը նուազի առեւտրական նաւերու խորտակումը, Սեպտեմբեր 3էն ի վեր։ Պատերազմի առաջին շաբթուն Անգլիա կորսնցուցած էր 60.000 թոն։ Երկրորդ շաբթուն կորուստը իջած էր 48 հազարի, երրորդ շաբթուն՝ 21.000ի, իսկ վերջին վեց օրերու ընթացքին 9000 թոնի։ Միեւնոյն ատեն, աւելի քան 2 միլիոն թոն տարողութեամբ գերմանական նաւեր ապաստանած են իրենց նաւահանգիստները կամ չէզոք նաւահանգիստներ։ Պատերազմի առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին մենք 67 հազար թոն աւելի նաեւ գրաւած ենք քան մեր կորսնցուցած տոնները։ Թէեւ 60 հազար թոն տարողութեամբ քարիւղատար նաւեր կորսնցուցինք առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին, բայց 50,000 թոն շահեցանք թշնամիէն, առանց հաշուելու ուրիշ ապրանքներ։ Մեր յարձակումները գերմանական սուզանաւերուն դէմ հինգ - վեց անգամ աւելի շատ եղած են քան մեծ պատերազմի որ եւ է շրջանին։ Այն վեց - եօթը թշնամի սուզանաւերը որ խորտակուած կը համարուին պատերազմի առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին, կը կազմեն Գերմանիոյ սուզանաւերու տորմիղին մէկ չորրորդը կամ թերեւս մէկ երրորդը »։

ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Լեհ մեծ գրագէտը, Միցքիեվիչ, կը պատմէ թէ ինչպէս Մաւրիտանացի մը, ժանտախտով վարակուած, կեղծ դրուժան՝ կ'երթայ Սպանիացիներուն մօտ եւ վրէժխնդրութեամբ կը վարակէ, խուճապահար նահանջի կը մատնէ Սպանիացիները։

Մանրէաբանական պատերազմը նորութիւն մը չէ, ուրեմն։

Եթէ հաւատանք երրայեցի մատենագիրներուն, մանրէաբանական առաջին պատերազմն ըրաւ.... Աստուած պապան։ Արդարեւ, Ս. Գիրքը կ'աւանդէ թէ Եհովա գորտ, ոջիլ, մժեխ, շանաճանճ, մարախ թափեց Եգիպտացիներուն վրայ, եւ դեռ ուրիշ բաներ, որոնք ուէցք կը պատճառէին Փարաւոնի ժողովուրդին ու կը սատկեցնէին երկրին անասունները։

Կը թուի թէ Փարաւոնին գլխուն թափուած այդ պատուհասները երախայական են բաղդատմամբ այն պատուհասին, որով կը սպառնայ մանրէաբանական արդի պատերազմը։

Մանրէաբանական պատերազմը ոմանց սարսափ կը պատճառէ, ոմանց... թերահաւատութիւն։ Կարգ մը մանրէաբաններ անկարելի կը գտնեն մանրէներով, համաճարակ ստեղծելով յաղթել թշնամիին, այն պատճառաբանութեամբ թէ դժուար է պայմաններ գտնել մանրէներու տարածման համար։ Միւս կողմէ, դիտել կը տրուի թէ մանրէաբանական զէնքը երկսայրի սուր մըն է,— կը վիրաւորէ երկու կողմն ալ։ Արդարեւ, այն բանակը, որ մանրէներով վարակելէ վերջ թշնամի ճակատը՝ պիտի ուզէ յառաջանալ, նոյն վարակումին պիտի ենթարկէ ինքզինքն ալ, եթէ ... չնահանջէ։

Բայց եւ այնպէս, քանի մը տարի առաջ, մեծ աղմուկ յարոյց յայտնութիւնը զոր կատարեց Ուիքհէմ Սթէտ, «Թայմզ»ի նախկին խմբագրապետը, երբ վաւերական տեղեկութիւններ կուտար, Nineteenth Century պարբերաթերթին մէջ Գերմանացիներու կատարած մանրէաբանական պատերազմի փորձերուն վրայ։ Անգլիացի հրապարակագիրը կը պնդէր թէ Գերմանիա մանրէաբանական պատերազմի պատրաստութիւն է տեսած կանուխէն, այն օրէն ի վեր՝ երբ Պրինինկ վարչապետութեան կանչուեցաւ։ Գերմանացի մանրէաբանները իրենց փորձերը կատարած են զանազան երկիրներու, ինչպէս եւ ... Փարիզի մէջ, 1933 Օգոստոս 18ին, ժամը 2,47ին։ Ուիքհէմ Սթէտ կ'աւելցնէ թէ Գերմանիոյ պատերազմական նախարարութեան գաղտնի դիւանին պատրաստած ծրագրով, մանրէներու յարձակման պիտի ենթարկուին Ֆրանսայի մէջ Թիոնվիլ, Մէց, Սթրազպուրկ, Պէլֆոր, Նանսի, Վէրտէօն, Թուլ, Փարիզ, Թուլոն, Մարսէյլ, Լիոն, Հավր, Ռուան, Նանթ, Լը Քրէօզօ, Սէնթ Էթիէն, Ռուպէ։

Սարսափ տիրեց ամէն կողմ, երբ հրատարակուեցան այս յայտնութիւնները։ Եւ իրարու յաջորդեցին գիտական վիճաբանութիւնները, թերահաւատներու ծիծաղն ու յոռետեսներու արթնութեան կոչերը։ Թերահաւատներուն դիտել տրուեցաւ, որ Մոնթէներ եւս կը ծաղրէր հրացանը, «ականջ խլացնելէ զատ ուրիշ ազդեցութիւն չունի» կ'ըսէր, բայց այսօր տեսէք թէ ինչքան կատարելագործուեցաւ եւ ահարկու զէնք մը դարձաւ։ Իսկ անոնց, որոնք կ'ըսէին թէ մարդիկ այնքան բարբարոս չեն՝ համաճարակներով բնաջնջելու համար քաղաքներու եւ գիւղերու բնակչութիւնը, ցոյց տրուեցաւ «Ֆոլքշցայթունկ»ի մէջ Մէյէրի կողմէ հրատարակուած (1921 փետրուար 11) յօդուածին առ պարբերութիւնը. «Պիտի յաղթէ այն ազգը միայն, որ պիտի յաջողի գտնել ամէնէն թունաւոր մանրէն, վարակելու համար թշնամի երկիր մը,— յիսնեակ մը գործակալ բաւական է վարակելու համար երկիր մը, Գերմանիոյ մեծութեամբ»։ Իսկ «Ֆրայհայթ» կը հրատարակէր ուրիշ սպառնալիք մը (1921 Նոյեմբեր 5) . «Պէտք է թոյնով սպաննել Ֆրանսացիները, այդ աւազակ Ֆրանսացիներուն լրբութիւնը սահման չունի, յանցանք է ամէն ներողամտութիւն որ ցոյց կը տրուի անոնց հանդէպ»։ Արդ, թոյն բուսածը մանրէն է։

Ո՞վ կրնայ արգիլել նման զէնքի մը գործածութիւնը։ Միջազգային իրաւունքի կոմիտէին պատուակալ քարտուղարը, Պիշոֆ, ժամավաճառութիւն կը համարի վիճիլ թէ օրինակա՞ն է գործածել այս կամ այն զէնքը։ «Մարդիկ միշտ պիտի գործածեն ամէնէն զօրաւոր եւ ամէնէն ահաւոր զէնքը»։ Ժ. Գաբուն, Լաթրանի Եկեղեցական Ժողովը դատապարտեց պարսատիկի գործածութիւնը, բայց ո՞վ մտիկ ըրաւ, այսօր զինագործները կը ծիծաղին անգամ պարսատիկին վրայ՝ բաղդատելով բիւրիցս ահաւոր զէնքերու հետ։ Պայար կը դատապարտէր հրացանին գործածութիւնը՝ վախկոտներու զէնք անուանելով զայն, հետեւաբար անվայել՝ քաջամարտիկ ասպետին համար։ Բայց մարդիկ ոչ մէկ նկատում մտիկ ըրին, որովհետեւ յաղթելու համար պէտք էր բարբարոս ըլլալ քիչ մը, կամ ինչպէս Քանօ կ'ըսէ, որովհետեւ «պատերազմը բռնաբարոյ վիճակ մըն է, պէտք է զայն վարել չափ ու սահման չճանչնալով, իսկ եթէ չես ուզեր, գնա նստէ տունդ»։

Այսպէս ուրեմն Փասթէօրի բարերար գիւտը, մանրէները ճանչնալու եւ զանոնք զսպելու միջոցը այսօր կը դառնայ ահաւոր զէնք մը։

Յաջորդով՝ ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ մանրէաբանական պատերազմը, որքան կարելի է յաջողիլ, եւ պաշտպանութեան ի՞նչ միջոցներ կան։

ՓԱՂՀՆ

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՊԵԼՃԻՔԱ բոլոր քաղաքները պիտի պահեն փողոցներու սովորական լուսաւորութիւնը, ամբողջ գիշերը, որպէսզի որոշապէս տեսնուին օդէն, մանաւանդ սահմանամերձ քաղաքներու մէջ։ Ցերեկը B. տառը պիտի զետեղուի արտակարգ մեծութեամբ, սպիտակ պաստառի մը վրայ, սահմանագլուխին եւ մերձակայ գիւղերուն միջեւ։— Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ անոնց դէմ որ պաշար կ'ամբարեն եւ գրաւեց շատ մը պահեստներ։ Միայն մէկ գործարանի մէջ հարիւր թոն աղ գտնուեցաւ։ Դերձանը գրեթէ անհետացած է խանութներէն։ Մետաղագործական հաստատութիւնները 60 — 70 առ հարիւր պակաս կը բանին, բաղդատելով սովորական ժամանակի հետ։ Արտածումները միայն Հոլանտա կ'երթան։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երկաթեայ պահակներուն մաքրագործումը կը շարունակուի։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անձնապատ եղած է իշխանուհի Քանթաքուզինօ, որ համակիր մըն էր այդ շարժումին։ Այժմ գնդակահարութիւնները կը կատարուին կեդրոնացման կայաններու մէջ։ Գնդակահարութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Փլօէշթի, Ֆոքշանի եւ Նովա Սուլինայի մէջ։ Առաջին քաղաքին կալանաւորները գնդակահարուեցան նախկին վարչապետ Տուքայի արձանին առջեւ։ (Տուքա սպաննուեցաւ 1933ին, երկաթեայ պահակներու կողմէ)։ Բոլոր երկաթեայ պահակները օրէնքէ դուրս հռչակուած են։ Բուն ղեկավարը հիւանդանոցէն փախած ըլլալով, կառավարութիւնը ազդարարեց թէ զայն պահողները պիտի դատուին իբրեւ դաւաճաններ։

ՕԴԱՅԻՆ - ԱԿԱՆՆԵՐ .— Իտալական թերթի մը թղթակիցը որ Գերմանիոյ արեւմտեան ռազմաճակատը կը գտնուի, «երկնային Զիկֆրիտի» մը պատմութիւնը կը պատմէ։ Իր նկարագրութեան համաձայն, Գերմանացիները օդապարիկներու անտառ մը կազմած են զանազան հեռաւորութեամբ եւ բարձրութեամբ, որոնք կը գործեն օդին մէջ, իբրեւ ականի դաշտեր. այսինքն կարելի է ուղածիդ պէս պայթեցնել զանոնք։ Այն ատեն այնպիսի ուժգնութեամբ կը պայթին որ կ'ոչնչացնեն որեւէ օդանաւ, որոշ հեռաւորութեան վրայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախահաշիւը ներկայացուեցաւ երեսփ. ժողովին։ Գումարն է երկու միլիառ ոսկի (354 միլիառ ֆրանք) որուն 950 միլիոն ոսկին անցեալ ապրիլին հաստատուածելմտացոյցէն, 500 միլիոնը ապահովութեանց համար, իսկ 500ը պատերազմի յաջորդութեան առթիւ քուէարկուած։

« ՍԹԱԼԻՆ - ԻՎԱՆ ԱՀԵՂ ».— Այսպէս կը կոչէ Կոմինթէրնի նախկին անդամներէն Պորիս Սուվարին, իր նոր գիրքով որ լոյս տեսաւ Լոնտոնի մէջ։ Հեղինակը երկարօրէն կը բացատրէ թէ Սթալին ոչ թէ հաւատարիմ աշակերտն է Լէնինի աւանդութեանց, այլ հիմնադիրը կէս - արեւելեան աննկարագիր բռնակալութեան մը, զոր կանգուն կը պահէ ոճիրներով, մատնութիւններով եւ սպանութիւններով։ Ցետոյ քրքրելով Սթալինի անցեալը, կ'ըսէ թէ ան մինչեւ անգամ իր ընկերները մատնած է ոստիկանութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 600 էջէ, ներկայացնելով Խ. Միութեան համայնապատկերը։

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա հասած անգլիական զօրքը, որ «այսինչ տեղը» կը գտնուի, տակաւին տեղափոխութիւններ եւ կեդրոնացումներ կը կատարէ, իբրեւ նախապատրաստութիւն գործողութեան ձեռնարկելու։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է թշնամիէն գաղտնի պահելու համար իր շարժումները։ Հաստատուած է որ Ֆրանսայէն գրուած ամէն բան մանրադիտակով կը պրպտեն Պերլինի մէջ, հետք մը գտնելու համար։ Ուստի անգլիական զօրքին յանձնարարուած է պատկերազարդ բացիկ-փոստալներ չղրկել, իսկ նամակները գրել մեծ զգուշութեամբ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը պաշտօնական տեղեկագիրներ կը հրատարակէ Լեհաստանի մէջ կատարուած գործողութեանց մասին։ Զօր. Տիմոշէնքօ, Քիէվի շրջանին հրամանատարը, հրամանագիր մը հրատարակեց ուր կը հրաւիրէ Ուկրայնայի «իր եղբայրները եւ քոյրերը լեհ ազնուականներուն վրայ խուժել հրացաններով, մանգաղներով, երկժանիներով եւ կացիններով եւ հետեւիլ այն օրինակին զոր ցոյց տուաւ ռուս ժողովուրդը Լէնինի եւ Սթալինի առաջնորդութեամբ, եւ մղելով թշնամին»։ Կը նշանակէ թէ գիւղացիները բոլշեւիկեան «լիկվիտացիա»ն նոյնութեամբ պիտի գործադրեն լեհ հողատէրերուն, սպաներուն, պետական պաշտօնեաներուն եւ առեւտրականներուն հանդէպ։

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը, Տօքթ. Պ. Քոլոլեան նամակ մը ուղղելով վարչապետ եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարար Պ. Տալատիէի, կը յայտնէ, թարգման հանդիսանալով Ֆրանսայի մէջ հաստատուած եւ տակաւին զօրակոչի չենթարկուած բոլոր հայ բժիշկներուն, դեղագործներուն եւ ատամնաբոյժներուն, թէ իր բոլոր անդամները ուղելով իրենց սէրն ու երախտագիտութիւնը արտայայտել Ֆրանսայի, այժմէն իսկ զինուորական իշխանութեանց տրամադրութեան տակ են։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ շոգեպինդ յառաջ կը տարուի նոր ամրութեանց շինութիւնը, զօրացնելու համար երկրին պաշտպանութիւնը։

30 ՏԱՆՕԹ սրճարաններ եւ կապելաներ փակուեցան Թուլոնի մէջ, ապօրինութիւններ գործած ըլլալով։

ԵՐԿԱՅՆ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՆԵՐԸ, որոնք սովորական են պարահանդէսներու մէջ, արգիլուեցան անգլիական իշխանութեանց կողմէ, որովհետեւ կը վախցուի որ զանոնք հագնող կիները սայթաքին մութին մէջ, ստորերկրեայ ապաստարանները իջած ատեն։

"Յառաջ"ը Վալանսի մէջ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եւրոպա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 Sept. 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4157 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՈՐԷՆ ԱՒԱՐԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄ ՊԱԼԹԻԿ ԾՈՎԷՆ ՍԵՒ ԾՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂ ԱՐՇԱՒԸ

Տակաւին չպարզուեցան Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութեանց գաղտնիքները: Մոսկուա եւ Պերլին կը շարունակեն բացարձակ լռութիւն պահել այդ մասին. այնպէս որ թերթերը հարկադրուած են գոհանալ ենթադրութիւններով, աւելի կամ պակաս վաւերական:

Հինգշաբթի օր Մոլոթով եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը երկար խորհրդակցութիւն մը կատարեցին որ տեւեց 5ուկէս ժամ: Ժողովին ներկայ էր նաեւ Սթալին: Կը նշանակէ թէ չնդալից ծրագիրներ կ'որոճան, թէ իրենց գործակցութիւնը ամրապնդելու եւ թէ աշխարհը նոր անակնկալի մը առջեւ դնելու համար: Լոնտոնի թերթերը նորէն կը պնդեն թէ այս խորհրդակցութիւններէն վերջը, Հիթլէր հաշտութեան ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ, փակուած համարելով Լեհաստանի հարցը. մանաւանդ որ Սթալինն ալ համաձայն է այս մասին, իր սպառածէն աւելին առած ըլլալով ընդհանուր աւարէն:

Մոսկուայի խորհրդակցութեանց արժէքը իմանալու համար, յիշենք պարագայ մը եւս.— Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, որ միասին տարած է 38 խորհրդականներ եւ մասնագէտներ, ժամէ ժամ կը լարէ հեռաձայնը, ուղղակի խօսակցելու համար Հիթլէրի հետ:

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը նախատեսելով հաշտութեան առաջարկը, միաձայնութեամբ կ'ազդարարեն թէ աւելորդ է խօսիլ այդ մասին: Անոնք վճռապէս կը յայտարարեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա վճռած են շարունակել պատերազմը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ: «Կարելի չէ հաշտութիւն կնքել այն աւազակներուն հետ որոնք աւերեցին եւ անպատուեցին Եւրոպան: Այլեւս արժէք չունին անոնց հրապուրիչ խօսքերը: Գալով սպառնալիքներուն, անոնք չեն կրնար խռովել մեզ, որովհետեւ մենք վճռած ենք պատերազմը շարունակել մինչեւ ծայրը»:

Քանի որ վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին, արձանագրենք զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած տեղեկութիւնները և ենթադրութիւնները.—

Կը թուի թէ Էսթոնիա անճար մնալով ռուսական սպառնալիքին առջեւ, հաւանած է զինուորական եւ տնտեսական զինակցութիւն մը կնքել Մոսկուայի հետ եւ նաւային կայաններ տրամադրել անոր, Օսէլ եւ Տակօ կղզիներուն մէջ, որ կ'իշխեն Ռիկայի ծոցին: Մոսկուա կը դանդատէր թէ խորհրդային նաւ մը խորտակուած է Ֆինլանտայի ծոցին մէջ, անծանօթ սուզանաւի մը կողմէ: Այս առթիւ կը մեղադրէր Էսթոնիան: Երէկ ռուսական ուրիշ նաւի մը խորտակումը հաղորդելով, խորհրդային իշխանութիւնը խստացուց իր պահանջները, այն պատճառաբանութեամբ թէ յարձակող սուզանաւը լեհական էր եւ նաւաղները վաւելանիւթ ստացած էին Էսթոնիոյ մէջ: Մինչ գայլին եւ գառնուկին պատմութիւնը:

Էսթոնիոյ չափ մտահոգ են Պալթիկ ծովու միւս փոքր պետութիւնները, Լաթվիա եւ Լիթուանիա: Ֆինլանտա եւ Շուէտ եւս ջիղագրգռութեան մատնուած են, իմացած ըլլալով որ գերմանական ազդեցութիւնը պիտի տարածուի մինչեւ Ռիկա:

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԱՏՏՊԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ.

Շատ աւելի կարեւոր են Պալքանեան պետութեանց մասին կատարուած խօսակցութիւնները: Պուլկարիա աճապարանքով վերահաստատեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: Անցեալ շաբթու ալ Ռումանիա աճապարած էր նոր դեսպան մը ղրկել Մոսկուա:

Այս առթիւ բոլոր թերթերն ալ կը հաստատեն թէ Խ. Միութեան, Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները գաղտնի ծրագիրներ կ'որոճան Մոսկուայի մէջ, ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար Պալքաններու, Սեւ ծովու եւ Նեղուցներու մասին: Այսպէս, զրոյցի մը համաձայն, Խ. Միութիւնը պիտի ստանայ Պեսարապիոյ մէկ մասը: Իսկ եթէ հաւանին, Մոսկուա պիտի ճանչնայ Ռումանիոյ ներկայ սահմանները ուրիշ լուրի մը, պայմանաւ որ Տոպրուճայի մէկ մասը Պուլկարիոյ տրուի: Այս առթիւ ալ կը գրուէ է որ Պուլկարիոյ օդատորմիղին հրամանատարը Մոսկուա կը գտնուի, իսկ վարչապետը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սոֆիայի իտալական դեսպանին հետ:

Վերջապէս, կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա համաձայնած են, ոչ փոփոխութիւններ կատարելու համար Նեղուցներու պայմանադրութեան մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, տնտեսական համաձայնութիւն մը պիտի հաստատուի Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, ազդեցութեան շրջանակներու բաժնելով Պալքանները:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա ծանր պահանջներ ներկայացուցած է Ռումանիոյ, որպէսզի քարիւղ յանձնէ անմիջապէս, բաց ի այն քանակութենէն որ պիտի յանձնուի անցեալ գարնան կնքուած համաձայնութեամբ: Այս առթիւ նորէն կը հաստատուի թէ Մոսկուա ստուարաթիւ զօրքեր կեդրոնացուցած է Պեսարապիոյ սահմանին վրայ: Կարճ խօսքով, Ռումանիա գրեթէ պաշարուած է: Խ. Միութիւնը, Գերմանիա եւ Հունգարիա բռնած են այն սահմանագլուխները որ առաջ կը գտնուէին երկու բարեկամ պետութեանց, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի ձեռքը:

Յաջողակ գործողութիւն արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 49, Սեպտեմբեր 28, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանրապէս: Զախողեցաւ թշնամիի յարձակում մը Սարպրուքի արեւմտեան կողմը: Ծովուն վրայ, առեւտրական նաւարկութիւնը վերսկսաւ իր կանոնաւոր երթեւեկը, շնորհիւ նաւային եւ օդանաւային ուժերու պաշտպանութեան: Սեպտեմբեր 27ի կէսօրէն վերջը, մեր օդատորմիղը եւ բրիտանական օդատորմիղը միասնաբար գործելով, վար առին քանի մը թշնամի յառաջամարտիկ օդանաւեր: Գիշերը՝ գործունէութիւն մեր հետապօտիչ օդատորմիղին կողմէ:

Զեկոյց թիւ 50, իրիկուն.— Մոզէլի անմիջապէս արեւելեան շրջանին մէջ մեր զօրքին կողմէ տեղական յարձակում մը նպաստաւոր ընթացք ստացաւ: Այս առթիւ գերիներ ալ բռնեցինք:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ.— Պատերազմի սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսական սպարապետութիւնը երէկ հաղորդեց թէ ֆրանսական եւ անգլիական օդանաւերը միասին կը գործեն արեւմտեան ճակատին վրայ: Նախորդ զեկոյցները միայն ֆրանսական օդանաւերու մասին կը խօսէին: Այն կռիւները որ յաճախադէպ են դարձած անցեալ չորեքշաբթիէն ի վեր, միայն նախաբանն են գալիքին: Մինչեւ հիմա Ֆրանսացիները չեն ըսեր թէ գերակշռութիւն կը վայելեն օդին մէջ, բայց նոյն գերակշռութիւնը կը մերժեն թշնամիին համար: Բուն կռիւները դեռ նոր պիտի սկսին, բայց դաշնակիցները այժմէն աւելի վստահ են քան պայքարը սկսած ատեն:

*** Անգլիական ծովակալութիւնը նորէն կը հերքէ գերմանական այն լուրը թէ երկու հատ 250 եւ մէկ հատ 500 քիլոնոց ռումբեր վնասած են անգլիական զրահաւորի մը եւ ընկղմած՝ օդանաւակիր նաւ մը, Սկովտիոյ ափերուն վրայ:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, ֆրանսական զօրքին յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի եւ Գերմանացիները սկսած են պարպել հանքային շրջանները: Միեւնոյն ատեն Գերմանիա զինուորներ կը կեդրոնացնէ Պատէնի նահանգին հարաւային շրջանին մէջ: Հիթլէր աչքէ անցուցած է Հիւսիսային ծովու նաւակայանները եւ մարտանաւերը: Գերմանիա զինուորական համախմբումներ կը կատարէ նաեւ դէպի Տէօ Փոն եւ Քէհլի կամուրջը, ինչպէս եւ Զուիցերիոյ սահմանագլուխին վրայ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով այդ փոքր երկրին:

*** Սարաճօղլու, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, որ դեռ Մոսկուա կը գտնուի, երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ: Մոսկուայի Թուրք դեսպանը հացկերոյթ մը սարքեց ի պատիւ նախարարին: Ներկայ էին Պ. Պ. Մոլոթով, Վորոշիլով, Միկոյեան, Փոթեմքին եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Այս առթիւ սիրալիր բաժակաճառեր փոխանակեցին Սարաճօղլու եւ Մոլոթով: Այս վերջինը իր կարգին սեղան մը սարքեց ի պատիւ Թուրքիոյ և Գերմանիոյ արտաքին նախարարներուն, հրաւիրելով նաեւ Աֆղանիստանի դեսպանը:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի այցելութիւնը մեծ զարմանք պատճառած է իրաւասու շրջանակներու մէջ: Բայց եւ այնպէս կը հաւաստեն թէ Թուրքիոյ բռնած ուղղութիւնը պիտի չազդուի այս դէպքերէն: Հիւսէյին Ճահիտ խմբագրականով մը կը բացատրէ թէ «կարելի չէ Թուրքիան շեղեցնել այն անկեղծ յանձնառութիւններէն զոր կնքած է ազգային փրկութեան համար: Գերմանիոյ կ'իյնայ դադրեցնել իր թշնամական պայքարը Թուրքիոյ դէմ եւ փարատել թիւրիմացութիւնները»: Յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ թէ «անձեռնմխելի պիտի մնան Թուրքիոյ յանձնառութիւնները ժողովրդավար պետութեանց հետ»:

*** «Տէյլի Էքսփրէս»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ'իմանայ թէ Մոսկուայի մէջ կնքուելիք թուրքեւռուս դաշնագիրը պիտի լրացնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած դաշինքները: Նոր դաշնագրին համաձայն, 1. Սեւ ծովու խմբակցութիւն մը պիտի կազմուի, մասնակցութեամբ Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ.— 2. Նեղուցները պիտի փակուին բոլոր օտար մարտանաւերու առջեւ, մէջն ըլլալով անգլիական մարտանաւերը.— 3. Տոպրուճան Պուլկարիոյ պիտի յանձնուի, բայց Ռուսիա պիտի հրաժարի որ եւ է պահանջէ՝ Պեսարապիոյ մասին: Կ'ըսուի թէ Մեծն Բրիտանիա հաւանութիւն յայտնած է այս դաշնագրին:

*** Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարին ներկայանալով, ծանուցագիր մը յանձնեց, իր երկրին քաղաքականութեան մասին: Մոսկուա նորէն չէզոքութեան հաւաստիքներ կը շռայլէ: Լոնտոնի իրաւասու շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ լորտ Հալիֆաքս բաւարար չգտնելով այս ծանուցագիրը, կատարեալ եւ արագ բացատրութիւններ պահանջած է Մոսկուայի քաղաքականութեան մասին, կեդրոնական եւ արեւ. Եւրոպայի մէջ:

Վարշաւա կը բանակցի բոցերու եւ դիակներու մէջ

Գերմանական գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Վարշաւա հաւանած է անձնատուր ըլլալ եւ թէ գործողութիւնները պիտի լրանան ուրբաթ օր (երէկ): Այսպէս վերջացած կ'ըլլայ լեհական պատերազմը: Վարշաւայի հրամանատարութիւնը ալ հաստատեց թէ զինադադար խնդրած է 24 ժամուան համար եւ թէ բանակցութիւնները պիտի վերջանան ուրբաթ օր: Ուրեմն Վարշաւայի անձնատուութիւնը տեղի կ'ունենայ չորս շաբաթ վերջը, այսինքն երկու շաբաթ աւելի ուշ քան կը նախատեսէր Կէօրինկ:

Վարշաւայի հրամանատարութեան վերջին զեկոյցը եղերական մանրամասնութիւններ կը պարունակէ այդ քաղաքին կացութեան մասին:

Լեհաստանի մայրաքաղաքը պատերազմէն առաջ ունէր 1,300,000 բնակիչ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ անհամար հրդեհներ աւերցին սրբեցին քաղաքը, ոչնչացնելով ուտելիքի պաշարը եւ ուրիշ բաներ: Վիրաւորներու թիւը կը հաշուեն 16,000 զինուոր եւ 20,000 քաղաքացի: «Անկարելի է հաշուել մեռելներուն թիւը: Գրեթէ ամէն հիւանդանոց կործանած կամ օդանաւերու եւ թնդանօթներու կրակին ենթակայ ըլլալով, հարկադրուած ենք տեղէ տեղ փոխադրել վիրաւորները: Այս կացութեան մէջ առողջապահական պայմանները կը վատթարանան օրէ օր: Համաճարակները անմիջական վտանգ մը դարձած են: Հակառակ այս դժբախտութեանց անսասան կը մնայ ժողովուրդին բարոյական կորովը: Քաղաքը պաշտպանող զինուորները կ'ուզեն մնալ իրենց դիրքերուն մէջ եւ ամէն տեղ կը դիմադրեն թշնամին, երբ ենթարկուած չեն մասնագիտական միջոցներու գերակշռութեան: Զուգելով աւելցնել քաղաքացի ժողովուրդին գերմարդկային տառապանքները եւ նկատի առնելով ռազմանիւթի պակասը, հրամանատարութիւնը որոշեց 24 ժամուան զինադադար մը կնքել եւ բանակցիլ Վարշաւայի եւ Մոտլինի անձնատուութեան համար: Խօսակցութիւնները կը շարունակուին եւ պիտի վերջանան Սեպտեմբեր 29ին»:

Գերմանացիներն անգամ կը գովեն Վարշաւայի յուսահատական քաջութիւնը: Պերլինի պաշտօնական գործակալութեան զեկոյցը կ'ըսէ.— «Երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի գիշեր գերմանական հրետանին շարունակեց քաղաքը ռմբակոծել ուժգնօրէն: Գերման զինուորները հարկադրուեցան ճամբայ բանալ թիզ առ թիզ, կռուելով փողոցներու մէջ: Կռիւը դեռ կը շարունակուէր չորեքշաբթի գիշեր:

*** Վլատիսլաւ Պէնթէրման, Ամերիկեան գործակալութեան մը թղթակիցը, որ 12 տարիէ ի վեր Վարշաւա կը գտնուէր, Փարիզ հասած ըլլալով, քստմնելի մանրամասնութիւններ հաղորդեց քաղաքին պաշարման մասին: Իր կարծիքով, գերմանական օդատորմիղն էր որ ընկճեց Վարշաւան, եւ ոչ թէ բանակը: «Անոնք որ հեռացան հրկիզեալ Վարշաւայէն, պաշարման ամբողջացումէն առաջ, հազիւ 30,000ի կը հասնին, մեծ մասով երիտասարդ Հրեաներ: Բնակիչներուն մնացեալ մասը ամբողջ երեք շաբաթ կ'ապրէր նկուղներու կամ խրամներու մէջ: Կարելի չէր բնակիլ տուներու մէջ, պաշարման չորրորդ օրէն վերջը: Շէնքերէն բարձրացած ծուխը կ'արգիլէր շնչառութիւնը»:

Համայնավար կուսակցութեան լուծումէն վերջ

Փարիզի թերթերը միաձայն կը ծափահարեն համայնավար կուսակցութիւնը լուծելու որոշումը:

«Էքսէլսիոր»ի մէջ կը գրէ Մօրիս Քօլրա.—

«Սարգի ոստայնը պատռեցաւ: Աս ալ բան մըն է, բայց ամէն բան չէ: Պէտք է աւելին կոթը պոկոցնել պետական կազմակերպութեան այն գրասենեակներուն մէջ, ուր տակաւին կը գործեն գերմանեւռուսական քարոզչութեան մարդիկը: Ով որ դրամ ստացած է, ով որ դրամ կը ստանայ արտասահմանէն, այս կամ այն նպատակով, պէտք է համարուի կասկածելի, եթէ նոյնիսկ չի գիտեր կամ չէ կրցած գուշակել այն ոճրապարտ նպատակը որու համար դրամ կը տրուի իրեն: Իսկ անոնք որ գիտեն, ստորիկանութեան կը մնայ զանոնք յանձնել դատարանի: Բանակին եւեւ, որ հիացում կը պատճառէ իր հայրենասիրութեամբ, գայթակղութիւն է թողուլ որ մարդիկ գրաւեն աթոռներ՝ մոռնալով հանդերձ Ֆրանսացիի իրենց պարտականութիւնը»:

«Փոփիւլէր» հարցում մը ուղղելով փաստաբան Հէյմանի, ուզած է գիտնալ թէ պատժական ի՞նչ օրէնքներու կապուած է համայնավար կուսակցութիւնը լուծող հրովարտակը:

Փաստաբանը կը յայտարարէ թէ հրովարտակին 4րդ յօդուածը կը մատնանշէ 1939 յուլիս 29ի հրովարտակը, «պետութեան արտաքին ապահովութեան» վերաբերեալ,— այդ պարագան քննութեան կ'առնուի զինուորական եւ պատերազմական ատեաններու մէջ: Փաստաբանը սակայն կ'աւելցնէ թէ ամբաստանեալներու յանցանքը սահմանելու եւ զանոնք պատերազմական ատեանի յանձնելու մասին նրբութիւններ կան, որոնց ճշդումը կրնան կատարել միայն փորձ իրաւագէտներ:

«Մաթէն» կը գրէ.— «Երբ հրովարտակը ստորագրուեցաւ, ներքին նախարարը ամէն միջոց ձեռք առաւ որ անյապաղ հաղորդուի շահագրգռուողներուն: Առտուն ժամը 5ին, Ազգ. Ապահովութեան եւ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաները, ընկերակցութեամբ բազմաթիւ ոստիկաններու, գացին կատարել առաջին գործողութիւնները, որոնք ամբողջ օր մը տեւեցին:

Այս գործողութիւնները կատարուեցան առանց միջադէպի, Ֆրանսայի մէջ ամէն կողմ: Խուզարկութիւններ տեղի ունեցան կարգ մը համայնավար վարիչներու մօտ: Ոստիկանները գրաւեցին բազմաթիւ վաւերաթուղթեր»:

«Լը Ժուռ»ի մէջ Ֆէռնան – Լօրան կը գրէ.

— «Սէնի նահանգի ութսուն վարչական շրջանակներէն 27ը կը ղեկավարուի համայնավար քաղաքապետներու կողմէ: Արդ, քաղաքապետին դերը կարեւոր է որքան խաղաղութեան, նոյնքան եւ աւելի պատերազմի ժամանակ: Քաղաքապետն է որ կը հակակշռէ զինուորագրութեան գրասենեակը, գործազրկութեան նպաստաբաշխութիւնը, եւայլն»: Ու կը պահանջէ մաքրագործել քաղաքապետարանները:

«Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի մէջ, Շարլ Մօրաս կը պահանջէ համայնավար տարրերէ մաքրագործել Խորհրդարանը, յետոյ բանակը:

«Ժիւսթիս»ի մէջ նախկին բոլշեւիկ Ֆրոսար օրուան այս հարցին մասին արտայայտուելու հոգը կը թողու աշխատակցի մը, Մօրիս Նօ, որ կը գնահատէ կառավարութեան որոշումը. «Ան փարատեց թունաւոր կազերը, որոնք կը սպառնային թունաւորել ժողովուրդին միտքը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Տագնապի օրերուն

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (14 Սեպտեմբեր).

— «Մեր երկիրը, Եգիպտոս, դուրս չէ բոլորովին պատերազմական այս գօտիէն, թէեւ իբրեւ դաշնակից, խաղաղութեան ճակատին հզօր օղակներէն է: Այսպէս կամ այնպէս, պատերազմի ուղղակի չմասնակցելու պարագային իսկ, պիտի կրենք պատերազմի տագնապի մը հակահարուածները, տնտեսական, քաղաքական ու հոգեկան տեսակէտէն:

Պիտի չնչենք ու գործենք փափուկ կացութեան մը, դիւրագգած մթնոլորտի մը մէջ: Արդէն իսկ կը կրենք հետեւանքները քանի մը շաբաթէ ի վեր, տնտեսականէն մինչեւ ազգային - միշակութային կալուածներուն մէջ: Ապրուստի սղութիւնը, գործի դժուարութիւնները, գրաքննութեան հաստատումը եւ յարակից նման կարգադրութիւնները կը յատկանշեն օրուան կացութիւնը:

Ինչպէս ամէն ժողովուրդ, հայ ժողովուրդն ալ, մանաւանդ Հայը, մէկէ աւելի պատճառներ ունի այս խռովայոյզ օրերուն յատուկ կեանքով մը ապրելու:

Կասկած չունինք, որ իր փորձառութեամբը, իր խառնուածքի, նկարագրի ու բարքերու մաքրութեամբը, ամէնէն աւելի նուազ դժուարութեամբ կրնայ ներդաշնակուիլ կացութեան: Բայց, ո՞վ գիտէ, դուցէ չպակսին տարրեր, պատահական անհատներ, որոնք չեղին ընդհանուր ուղեգծէն եւ անախորժ դժուարութիւններու տեղի տան:

Առաջին մտանանչումը որ պիտի ուղէինք ընել, զուսպ, զգոյշ ու զգաստ ըլլալու պարագան է:

Ծանօթ են հայ ժողովուրդի զգացումները: Ճնշուած ու հալածական ժողովուրդ, ան փարած է հաւատարմօրէն ազատութեան, արդարութեան ու իրաւունքի սրբազան գաղափարներուն. փոքր ազգերու ինքնուրոյն կեանքին ու խաղաղ ու բարգաւաճ պայմաններու ստեղծման:

Աւելորդ է կրկնել այս բոլորը, կամ մտանանչել: Բայց, բաւական չեն այս զգացումներով տոգորուած ըլլալ. հարկ է բաւականաչափ պաղարիւն ըլլալ եւ զգաստ, այս կամ այն դէպքին ազդեցութեան տակ անզգոյշ խօսքեր ու արտայայտութիւններ չունենալու համար: Նման կացութեան մը մէջ, արդար դատնութիւններն իսկ զսպել պէտք է գիտնալ, մտածելով նախ հաւաքականութեան բարօրութեան վրայ եւ ապա անխորհուրդ խօսքերու, վիճաբանութիւններու կամ արտայայտութիւններու ապարդիւն վախճանին վրայ:

Զգաստութեան այս առաջին ու անհրաժեշտ հրաւէրէն ետք, հասարակութեան ուշադրութեան պիտի յանձնէինք տնտեսական ու առեւտրական կեանքը:

Համոզուած ենք, թէ Հայը օրինապահ եւ պարկեշտ, իբրեւ պաշտօնեայ, իբրեւ առեւտրական, մեծ ու փոքր խանութպան կամ վերջապէս աշխատաւոր ու արհեստաւոր, բնակակից ժողովուրդներու մէջ առաջին ու պատուաւոր գիծերու վրայ կրնայ գալ: Բայց, ժամանակը անկայուն, կացութիւնը փորձիչ է, ու կրնայ պատահիլ որ պատահական անձեր մոլորանքը ունենան, քայլ մը աւելի առնելու քան օրէնքը կը թոյլատրէ:

Զգոյշ ուրեմն, գործի աշխարհին մէջ ալ, պահելու համար հայ համայնքին պարկեշտութեան համբաւը. եւ ապա զուր կասկածներ չստեղծելու եւ աւելորդ դժուարութիւններ չյարուցանելու համար հաւաքականութեան շուրջ:

Խաղաղ, զգոյշ ու պարկեշտ աշխատանք,— այս թող ըլլայ մեր ժողովուրդի նշանաբանը մանաւանդ այս օրերուն, այն ներքին գոհունակութեամբ որ, պատերազմի այս տագնապալից ու ծանր օրերուն, վերջին քանի մը տասնամեակներուն ընթացքին առաջին անգամն ըլլալով, օրէնքին պաշտպանութիւնը կը վայելենք:

Զունինք, խօսելով խոշոր դանդուածներու մասին, այն ահռելի մղձաւանջը, որ մահուան չափ դաժան, կը պրկէր մեր ժողովուրդի հոգին տագնապի մը օրերուն, յետոյ ֆիզիքական կորուստի վերածուելու համար: Այսօր, ծանր ու դժուարին պայմաններու մէջ, ճիշդ է, բայց հարիւր հազարաւոր մեր բազմութիւնները կ'ապրին քաղաքականապէս ապահով եւ հաւասար պայմաններու մէջ, Եգիպտոսէն մինչեւ Պարսկաստան եւ մինչեւ Ֆրանսա: Բարեբախտութիւն՝ որ մեր ժողովուրդը ցրուած երկրէ երկիր, բայց նոյն ճակատին, իրարու բարեկամ ու մինչեւ իսկ դաշնակից երկիրներու մէջ կ'աշխատի եւ վստահութիւն կը վայելէ իր բնակած երկիրներու ժողովուրդներուն եւ իշխանութիւններուն մօտ: Գոհ ըլլանք եւ առկալ գիտնանք երկրորդական դժուարութիւններու, որոնք հասարակաց են նաեւ այլ ժողովուրդներու համար:

Այս գոհունակութիւնը սակայն, թող թմրութեան չտանի մեզ, ոչ ալ սայթաքումներու: Կացութիւն մը կրնայ շուտով յեղաշրջուիլ, եթէ արթուն ու աչալուրջ հսկողութիւն չըլլայ: Հսկողութիւն՝ մեր անհատական կեանքին ու գործերուն վրայ, եւ աչալրջութիւն՝ մեր հաւաքական, ազգային, կազմակերպական աշխատանքներուն վրայ:

Օրուան պայմանները դիւրաւ կրնան տկարացնել ազգային ու հաւաքական աշխատանքները, համայնքի մը կազմակերպական օրկանները, եթէ հսկազդելու համար մասնաւոր ջանքեր չթափուին եւ եթէ բարձրագոյն լարումի մը չտանինք մեր ոյժերը:

Յաջողելու համար, պէտք է մտածել ոչ միայն այսօրուան, այլեւ վաղուան համար. պէտք է նախատեսել դուցէ աւելի ծանր կացութիւններ, ըստ այնմ աշխատանք կատարելու եւ գործունէութիւն կազմակերպելու համար:

Ադամ Միցքիեվիչ

»»» • «««

Լեհաստանի ներկայ ողբերգութիւնը անգամ մը եւս կը կենդանացնէ լեհական հայրենասիրութեան մեծ երգիչը, Ադամ Միցքիեվիչ:

Միցքիեվիչ ծնած է 1798ին, Զաօսիա (Լիթուանիա): Քսան տարեկան էր, երբ սիրահարութիւն մը իր մէջ արթնցուց բանաստեղծի կոչումը,— սիրային քերթուածներու հատոր մը երգեց իր սիրուհին, զոր կ'անուանէր Մարիլա, եւ նշանաւոր դարձաւ:

Լեհաստան դեռ նոր անդամատուած էր երբ ծնաւ: Այնպէս որ իր պատանեկութիւնը սահեցաւ օտար տիրապետութեան տակ: 1819ին ուսուցիչ կը նշանակուի Քովնոյի վարժարանին, միաժամանակ կը հրատարակէ բանաստեղծական գործեր, որոնց մէջ, այլաբանական պատկերներով, երեւան կու գայ իր ատելութիւնը հանդէպ Ռուսերուն: 1923ին ռուս կառավարութիւնը կը ձերբակալէ զինք իբրեւ կասկածելի: Յետոյ կ'աքսորէ: Թափառական քաղաքէ քաղաք, Միցքիեվիչ կ'այցելէ Մոսկուա, Փեթերպուրկ, Օտեսա, ուր հանդիպում մը կ'ունենայ Պուշկինի հետ, եւ այդ պատճառով դարձեալ կը ձերբակալուի ու կը նետուի բանտ: Ժամանակ մը վերջ Գերմանիա հասած է, կ'այցելէ Կէօթէի, ռոմանթիքներու հօր բնակարանը: 1830ին կը գտնուէր Հռոմ, երբ լսեց թէ Լեհաստան ապստամբութեան դրօշ է պարզած: Ճամբայ կ'ելնայ դէպի հայրենիք, մասնակցելու ապստամբութեան: Սահման տակաւին չհասած, լուր կը ստանայ որ ճզմուած է ապստամբութիւնը, «խաղաղութիւն կը տիրէ Վարշաւայի մէջ» անշուշտ արեան բաղնիքէ մը վերջ:

Միցքիեվիչ կ'անցնի Տրէզտըն, յետոյ Փարիզ, յետոյ Լօզան, յետոյ նորէն Փարիզ, ուր 1840ին, սլաւական գրականութեան դասախօս կը նշանակուի Քոլէժ տը Ֆրանսի: Այդ շրջանին է որ կը միանայ Միշլէի եւ Քինէի, եւ այս ազատական եռապետութիւնը մեծ դեր կը խաղայ Ֆրանսական երիտասարդութեան վրայ:

Երբ կը ծագի Խրիմի պատերազմը, Միցքիեվիչ ինքզինք կը դնէ Ֆրանսական իշխանութեան տրամադրութեան տակ, կռուելու համար Ռուսիոյ դէմ: Նափոլէոն Գ. զինք կը ղրկէ Պոլիս, որպէսզի լեհ կամաւորական լեգէոն մը կազմէ: Սակայն, քոլերայէ վարակուած, կը մեռնի Վոսփորի ափերուն վրայ, 1855 Նոյեմբեր 26ին: Ոմանք վերջերս գրեցին թէ թունաւորուեցաւ,— այդ զրոյցին առթիւ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակած ենք ինչ նոր տեղեկութիւն որ հաղորդուած է:

Իր մարմինը փոխադրուեցաւ Փարիզ եւ հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ Մոնմորանսիի գերեզմանատունը: Յետոյ՝ Քրաքովիա, թաղուելու համար Փոնիաթովսքիի կողքին: Փարիզ, Ալմայի հրապարակին վրայ, կը գտնուի իր մէկ արձանը:

Իր տարագիր կեանքին մէջ գրած է բազմաթիւ գործեր, արձակ ու չափածոյ, մեծագոյն մասը բաբախուն՝ խոր հայրենասիրութեամբ մը: Ան կ'ոգեկոչէ անդադար Լեհաստանի յեղափոխական եւ հերոսական պայքարները: Բանտպետութեան տակ մեծցած, կը սիրէ ընդհանրապէս արտայայտուիլ այլաբանական պատկերներով, խորհրդանշական դրուագներով եւ միշտ յեղափոխական շունչով: Իր գործերէն յիշատակենք՝ «Խրիմեան հնչակներ», «Քանրատ Վալէնրոտ», «Նախահայրերը», «Ուխտաւորներու գիրքը», «Փան Թատէօզ» (չափածոյ վէպ մը), եւայլն:

Անդադրուկ ու խաղաղ աշխատանք մը, դպրոցէն ներս ու կապը դադրեցնէ դադրումը, փոխադարձ ծանօթութեան, աջակցութեան ու օգնութեան ձեռնարկներով, կրնան պահել հայ ժողովուրդը այս ծանր օրերուն, մինչեւ որ անցնի փոթորիկը:

Կը կազմակերպուին պետ ու պետութիւն ունեցող մեծ ժողովուրդները, կը զինուին հանրային կազմակերպութիւններով, պատերազմը դիմաւորելու համար: Մեծն Բրիտանիա առնուազն երեք տարուան համար ծրագիր ու հաշիւ կը մշակէ, պատերազմի մղձաւանջին վերջ տալու համար: Երբ մեծերը այս տենդով կ'աշխատին, ի՞նչ պիտի ընեն փոքրերը, իրենց համեստ ու սահմանափակ շրջանակին մէջ: Ի՞նչ պիտի ընէ մեր ժողովուրդը:

Հարկ չկայ, փնտռելու թէ ինչ պիտի ընէ, եթէ իր ազգային իշխանութիւններն ու կազմակերպութիւնները, եթէ իր բոլոր հաստատութիւններն ու հիմնարկութիւնները լծուին խաղաղ աշխատանքի եւ բոլորը հաւատարիմ իրենց կոչումին ու պարտականութեան, կատարեն իրենց դերը: Հարկ է ամէն վայրկեան մտածել այս էական հարցի մասին, եթէ կ'ուզենք անցընել տագնապը, առանց կազմալուծումի եւ առանց այլասերումի:

Մտածել բայց գործել, շօշափելի արդիւնք ունենալու համար»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ կեդրոններու խուզարկութիւնը կը շարունակուի Փարիզի թէ գաւառի մէջ, կուսակցութեան լուծումէն ի վեր: Կրկին եւ կրկին խուզարկուեցան Փարիզի կեդրոնատեղին եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը եւ լենինական թուղթեր եւ հրատարակութիւններ կառքերու մէջ լեցուելով փոխադրուեցան ոստիկանութեան կեդրոնը: Որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Մարոքի մէջ ալ կուսակցութեան մասնաճիւղը լուծուեցաւ:— Երեսփ. ժողովին արտաքին, զինուորական եւն. յանձնաժողովները արդէն դուրս ձգած էին համայնավար ներկայացուցիչները: Առջի օր աշխատանքի յանձնաժողովն ալ մերժեց նիստի հրաւիրել բոլշեւիկ անդամները:

Ի՞նչ կ'որոճայ Հիթլեր

Լեհաստանի անկախութեան դժբախտ վախճանէն վերջ, սկսաւ սպասումի շրջան մը, որու մասին խօսելով՝ Փարիզի մամուլը կը հարցնէ.— «Հիմա ի՞նչ կ'որոճայ Հիթլեր»:

«Ժուռնալ»ի մէջ, Ժորժ Պլէօն կը գրէ թէ Հիթլեր կ'աշխատի կարծել տալ որ հսկայ յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկէ արեւմտեան ճակատէն.—

— «Այժմ գերմանական քարոզչութիւնը կ'աշխատի արտասահմանի մէջ լուր տարածել թէ շուտով գերմանական ընդհանուր յարձակողական մը ծայր պիտի տայ արեւմտեան ճակատին վրայ: Այդ յարձակողականին նպատակը պիտի ըլլայ, համաձայն Հիթլէրի ընդհ. սպարապետին ծրագրին, ֆրանսական կրակէն ազատել Սարի հանքային աւազանը, ի շահ գերմանական պատերազմական ճարտարարուեստին, որ այնքան պէտք ունի այդ երկրամասին: Կ'ըսեն թէ ընդհ. սպայակոյտին պետը, Զօր. Հալտէր, զոր Նացիները կը ներկայացնեն իբրեւ գերազմագէտ մը, որու հանճարին առջեւ կը խաւարին Շլիֆէնի, Մոլթքէի, Լուտէնտորֆի, նոյնիսկ Նափոլէոնի նման ռազմագիտական հանճարները, կողմնակից է լայնածաւալ ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկելու եւ իր համամտութիւնը յայտնած է Հիթլէրի մէկ ծրագրին, այդ ուղղութեամբ պատրաստուած: Նացիները մեծ համարում ունին Զօր. Հալտէրի վրայ, որ պիտի կրնայ փրկել զիրենք: Ու կ'ըսեն թէ այն ռազմավարութիւնը, որ յաջողապէս գործադրուեցաւ Լեհաստանի մէջ, յաղթանակը պիտի ապահովէ նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ: Այդ ռազմավարութիւնը կը կայանայ այն ձեւին մէջ, որ գործադրուեցաւ Լեհաստանի դէմ,— յառաջ վարել մեքենաշարժ զօրամասերը, առանց ուշադրութիւն ընծայելու կորուստին, առանց մտահոգուելու թէ ինչ վտանգ կրնայ սպառնալ կոնակէն կամ թիկունքէն:

Սպասենք, ուրեմն, դէպքերուն, տեսնելու համար թէ ինչքան ուռեցուցած են Նացի զօրավարին համբաւը»:

Կարելի՞ է սակայն անցնիլ Մաժինոյի գիծերէն, որ անսասան եւ անառիկ ամրութիւններու շարք մըն է: «Ժուռնալ տէ Տէպայ»ի մէջ, Մօրիս Տիվալ կը գրէ.

— «Ամէն ինչ նախատեսուած է Մաժինոյի գիծին վրայ, նախ ամրութեանց տալու համար այնքան ուժ, որքան կրնայ տալ արդի թէքնիքը, յետոյ ամրութեանց մէջ գտնուող զինուորներուն ընծայելու համար ապրելու ամէն կարելիութիւն, ամէնէն տարրական պահանջներէն սկսեալ մինչեւ ռազմական անհրաժեշտութեանց յատուկ յարմարութիւնները: Այսպէս, սենեակները այնքան խոր մասերու մէջ փորուած են, որ ամէնէն սաստիկ ռմբակոծութիւնն իսկ զգալի չէ եւ զինուորին հանգիստը կատարեալ է»:

Այս պայմաններուն մէջ, գերմանական բանակը դժուար թէ փորձէ յարձակումով գրաւել Մաժինոյի գիծը: Լաւ, ուրիշ ի՞նչ կրնայ ընել,— բռնաբարե՞լ Պելժիոյ եւ Զուիցերիոյ չէզոքութիւնը: «Ֆիկարոյի» մէջ, Լիւսիէն Ռոմիէ կը քննէ այդ ենթադրութիւնը.

— «Անակնկալ յարձակումներու յաջողութիւնը այլեւս սահմանափակուած է իր նուազագոյն սատիճանին մէջ: Ենթադրենք թէ կատարուեցաւ նման ձեռնարկ մը, անմիջապէս կարելի է կասեցնել՝ լրացնելով արդէն իսկ ձեռք առնուած միջոցները: Եթէ կրկնակի փորձ մը կատարուի՝ միաժամանակ յարձակելով Պելժիոյ եւ Զուիցերիոյ վրայ, գերմանական զօրաբաժինները բաւական պիտի չգան զինուորական գործողութեանց»:

Լաւ, ի՞նչ պիտի ընէ Հիթլէր: Պիտի համակերպի՞ ճերմակ պատերազմին, բանակները մաշեցնող պատերազմին: Այդ կը կարծուի ըլլալ տեսակէտը Պերլինի Զին. Ակադեմիային, ինչպէս կը հաւաստէ «Փըթի Փարիզիէն».—

«Ֆրանսա պիտի չհամարձակի յարձակիլ գերմանական ամրութիւններուն վրայ, այլ պիտի սպասէ Մաժինոյի գծին ետեւը, այն ապահովութեամբ որ գերմանական բանակն ալ պիտի չյարձակի իր ամրութիւններուն վրայ: Ընդհակառակն, Գերմանիա երբ տեսնէ որ Ֆրանսա կը վտանգէ իր դիրքերը, այն ատեն — միշտ ըստ Պերլինի Զին. Ակադեմիային ծրագրին,— գերմանական օդանաւային յարձակումներ պիտի կատարուին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ, խորտակելու համար թիկունքի ժողովուրդին բարոյական ուժը, այն աստիճան որ չկարենայ աչք բանալ»:

Եւ սակայն Գերմանիա կրնա՞յ սպասողական դիրքի մէջ մնալ: Պաշարումը արդէն կը սեղմէ իր կոկորդէն: Ժամանակը կը գործէ ի շահ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Այնպէս որ Գերմանիա պիտի ստիպուի, յուսահատութեան մէջ, դիմել այնպիսի միջոցներու, որոնց պատճառած աղետալի հետեւանքները կ'ըսէ «Լիւոքի» մէջ Բէրիլիս, դժուար թէ կարելի ըլլայ համեմատութեան դնել պատմութեան ծանօթ աղէտներուն հետ: Այդ պարագային, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց կարգին պիտի չխնայեն այլեւս, սպասելով հանդարտութեամբ մը, որ կը բացատրուի թրքական սա խօսքով. «Կէլէճէյի վար սա, կէօրէճէյի տէ վար»:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

—— ∞ ——

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽԱՂ ՄԸ հաստատուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ, վարձատրելու համար զինուորական քաջագործութիւնները:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ պարպումը վերջացած է եւ միայն քանի մը հարիւր հոգի կը մնան, ծովեզերք եւ յետոյ Ամերիկա փոխադրուելու համար: Մօտ 1500 հոգի չգնեւ կը սպասեն Պորտոյի մէջ: Ուրիշ 1500 Ամերիկացիներ ալ ցրուած են զանազան քաղաքներու մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մեծ մուֆթին, որ Սուրիա ապաստանած է, հեռագիր մը ուղղելով մարզպանին, հաւաստեց թէ Պաղեստինի բոլոր Արաբները կապ չունին օտար պետութեանց հետ: «Պաղեստինի Արաբները միշտ պիտի յիշեն Ֆրանսայի բարերար դերը եւ պիտի զգուշանան որ եւ է արարքէ որ հակառակ է Ֆրանսայի շահերուն»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ վճարումը դիւրացնելու եւ փութացնելու համար միջոցներ ձեռք առնուած են: Ասկէ նահանդին մէջ ամսական մանտաները այսուհետեւ պիտի վճարուին երկու անգամէն, մէկը՝ ամսուն 15ին, միւսը՝ ամսուն վերջը:

«ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ» խորագրով տետրակի մը հրատարակութեան առթիւ, նախկին նախարար Պ. Մարսէլ Տէա (ընկերվարական) կը յայտարարէ թէ երբեք արտօնած չէ իր անունը խառնել այդ գործին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նաւ մը խորտակուեցաւ անծանօթ սուզանաւի մը կողմէ: 24 նաւաստիներէն հինգը կորսուեցան:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նիւթացոյցին առթիւ, որ երկու միլիառ ոսկիի կը հասնի (350 միլիառ ֆրանք), եկամուտքի տուրքը 7 շիլինէն պիտի բարձրանայ 7 շիլին վեց փէննի (67 ֆրանք 25): Բոլոր բացառութիւնները ջնջուած են: Այն հարկատուները որոնց եկամուտին մէկ հինգերորդը տուրքէ ազատ էր, այսուհետեւ այդ իրաւունքը պիտի վայելեն մէկ վեցերորդի վրայ: Աւելցած է նաեւ 2000 ոսկիէն (360,000 ֆրանք) աւելի եղած եկամուտներու յաւելուածական տուրքը, ինչպէս եւ ալքոլի, ծխախոտի, գարեջուրի, շաքարի եւ ժառանգութեան տուրքը: Պատերազմի շահերու մասնաւոր տուրքն է 60 առ հարիւր եւն.:

ՏՈՔԹ. ԿԷՕՊԷԼՍԻ շնորհապրկումները կը հաստատուի, զանազան աղբիւրներէ: Քարոզութեանց նախարարը լռութեան դատապարտուած է ճիշդ այն պահուն երբ այնքան կարեւոր դեր մը կը կատարեն քարոզութիւնները, եւ ատաիճանաբար պիտի քշուի ասպարէզէն: Կ'ըսուի թէ Տոքթ. Կէօպէլս միակն է որ հակառակած է պատերազմին:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ պաշտօնաթերթը, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ», յօդուածով մը կը բացատրէ թէ Խ. Միութեան «կենսական տարածութիւնը չի սահմանափակուիր Պալթիկով, այլ կ'ընդգրկէ Սեւ ծովը, Պալքանները եւ նոյնիսկ ամբողջ աշխարհը զոր Սթալին կ'ուզէ փրկել, պահանջելով համայնավարութեան կենսական իրաւունքները»:

«ԵՒՐՈՊԱՅԻ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ».— Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարարութեան խորհրդականը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը հակառակ չէ քննելու, եթէ փոքր պետութիւնները ծրագիր մը առաջարկեն, «Եւրոպայի Մ. Նահանգները» հաստատելու համար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ գրաւուած մասերուն մէջ զինուորական իշխանութիւն հաստատելու ձեռնարկած են Գերմանացիները, հրամանատարութեամբ Զօր. Ռունտշթէտի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը կը ծանուցանէ թէ գերի բռնուած լեհ սպաները եւ ազնուականներ որոնք դիմադրեն էին խորհրդային զօրքին, գնդակահարուած են Կրոտնոյի մէջ: Պարզ զինուորներուն խնայուած է:

ՏԱՍՆԱՊԵՏԱՅ ՄԸ, որ յատուկ է գերման զօրքին, կը բացատրէ թէ զսպողական միջոցներ կարելի է գործադրել միայն գերագոյն սպաներու հրամանով: Կը նշանակէ թէ գերմանական բանակին հրամանատարները պատասխանատու են լեհ քաղաքացիներու դէմ գործուած խստութեանց համար:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ազգ. դաշնակցութեան վարչական խորհուրդը ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ խստօրէն կը դատապարտէ Մոսկուայի մեղսակցութիւնը լեհական արշաւանքին մէջ: Այս առթիւ վարչական խորհուրդէն վտարեց բոլոր բոլշեւիկ անդամները:

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ մը կը տրամադրէ երկրին ապահովութեան օրէնքին տրամադրութիւնները գործադրել նաեւ այն արարքներուն առթիւ որ կը գործուին ի վնաս Մեծն Բրիտանիոյ, Քանատայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի, Հարաւ. Ափրիկէի, մէկ խօսքով ամբողջ բրիտանական կայսրութեան եւ Լեհաստանի դէմ:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ երեսփոխան մը, Մոնթինյի, հարցապնդում ուղղած է վարչապետին, իմանալու համար թէ ի՞նչպէս կարելի է շարունակել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, որ Լեհաստան արշաւեց եւ գրաւեց անոր մէկ մասը, մինչդեռ Ֆրանսա զինակիցն է Լեհաստանի եւ կառավարութիւնը կ'ուզէ վերահաստատել անոր անկախութիւնը:

Ռումանիոյ գործակալներուն եւ բաժանորդներուն

Պատերազմէն վերջն ալ շարունակեցինք ղրկել Ռումանիոյ գործակալներուն կապոցները (Պուքրէշ եւ Քոնսթանցա): Բայց որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուեցանք առաքումը դադրեցնել Սեպտ. 19էն սկսեալ:

Կը շարունակենք միայն բաժանորդներուն թերթերը, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց:

Նոյն պատասխանը կը սպասենք նաեւ Իրանի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն: